

556

Donna Vincenza
de' Medici
Contessa
di...

84

Jul 226

n 84

Questio. j.

quod dicitur: et causat cognitionem risibilitatis in me
 q: continet ipsam virtualiter: nō pot at causare cognitio-
 nem puta alium q: alius sū suam entitatem nec es-
 sentialiter nec virtualiter continet in hoie: vt patet.
 Secō suppono q: nulla creatura nec virtualiter nec
 eēntialiter continet entitatē deitatis vt p3: deitas nō est
 de eēntia creature nec virtuali vel eminetē continetur
 i ea q: hoc eēt iperfectionis: et sic sequitur q: nulla crea-
 tura nec partiali nec totali pot causare cognitionē dei
 in se: et hoc in rōne obiecti intelligibilis qd dico pp in
 intellectu: q: et si intellectus possit partiali pcurrere ad
 cognitionē cuiuscūq: obiecti in rōne potentie intelle-
 ctue: nullū tñ obiectū in rōne obiecti pot cāre nec par-
 tialiter nec totali cognitionē alterius obiecti: nisi tale
 obiectū virtuali vel eēntialiter vel eminetē ptimeat
 in illo: et de hoc vide singularē glosaz quā feci. s. q. r.
 d. 3. si. doctoris. Tertio p̄suppono q: p̄ statu isto ni-
 hil pot mouere intellectū nr̄m cādo in illo aliquam
 cognitionē nisi tñ qditas rei sensibilis vt infra pate-
 bit: itaq: nulla substantia pot immediate cāre in intelle-
 ctu nro sp̄m intelligibile sui vel actū intelligēdi vt in-
 fra patebit p̄nti. d. Solū q̄ obiectū sensibile (et loquor
 de sensibili p se: nō de sensibili p accidens cuiusmodi
 est substantia) p̄ statu isto pot mouere intellectū nr̄m
 ad sui cognitionē et cōtentōz in eo virtuali vel eēntia-
 liter: et sic sensibilia in rōne obiecti p̄nt in intellectu no-
 stro cāre cognitionē superiorū. Exēplum. Cūsa albe-
 dine a potētia visiva exteriori catur phantasma albe-
 dinis in virtute phantastica: qd phantasma est qdam
 similitudo rep̄tans albedinē cum cōditionibus mālōz
 vt hanc albedinē vt hic et nūc: et vt in tali vel tali subie-
 cto et vt hōi. phantasma vero albedinis relucens i
 phantasia est cā partialis cādi sp̄m intelligibile al-
 bedinis in intellectu possibili et alia cā partialis et p̄-
 cipalis est intellectus agens: et hoc patebit. j. p̄nti. d.
 q. pe. que sp̄s intelligibilis primo rep̄tat indiuidu-
 um vagū albedinis scōdo ip̄m nām albedinis in se. et
 tertio hāc albedinē signatā. vt p3 a doc. Illa ergo spe-
 cies intelligibilis albedinis est cā partialis cognitio-
 nis albedinis vt exp̄sse p3 a doc. in quoli. et alia cā est
 intellectus nō distinguēdo mō de intellectu agente et
 possibili de quo patebit. q. 15. quoli. et sic illa sp̄s in-
 telligibilis vt partialis cā potest causare cognitiones
 oīuz sup̄iorū: puta coloris qlitatē et entis q̄ eēntialiter
 cōtinent in albedine: p̄t et cāre cognitionē oīum pas-
 sionū virtuali contentay in albedine: puta disgrega-
 tionis et oīum passionū entis et c. Et hoc dico sustinē-
 do q: sup̄iora nō habeant pp̄rias sp̄s intelligibiles:
 q: tūc sp̄s intelligibilis qlitatis esset partialis cā co-
 gnitionis illius: vtraq: tñ via est sustentabilis vt pa-
 tebit infra. Et si ponant iungulē sp̄s intelligibiles su-
 periorū. Tūc dico q: phantasma relucēs in phanta-
 sia partiali primo cāt sp̄m intelligibile albedinis et
 deinde sp̄m intelligibilem coloris: et sic ascendēdo.
 Dico ergo q: nāliter solum illa intelligunt ab intelle-
 ctu nro p̄ statu isto. vel q̄ sunt in se sensibilia. vel que
 virtuali vel eēntialiter p̄tinent in illis: et sic p̄ albedi-
 nem possūz cognoscere ens in cōi: et cognito ente in
 cōi possūm illud applicare alteri. vt puta substantie in-
 telligēdo q: aliq̄ substantia sit ens qditative: h̄ illā nō
 cognoscat in se vt clarius patebit infra. Si ergo ens
 nō predicaret vniuoce de ipso deo et creatura nō pos-
 set haberi nāliter aliq: cōceptus realis de deo patet.
 Nā albedo nō pot immediate cāre cognitionē dei in se:
 q: deitas nec virtuali nec eēntialiter cōtinet in albe-
 dine. Si ergo virtute albedinis possūz cognoscere ali-

qd de deo qditative illud tale virtuali vel eēntialiter cō-
 tinetur in albedine. pono mō q: cognoscam pro statu
 isto q: deus ē ens: certū est q: cognitio entis dicti de
 deo est cāta ab aliquo sensibili puta ab albedine: que-
 ro tūc cū cognosco ens dici qditative de deo: aut cō-
 ceptus entis qd est albedo d̄ de deo: et sic albedo p̄t
 dicare formaliter de deo qd est impossibile: aut conce-
 ptus entis q est alius simpli ab albedine d̄ quidita-
 tue de deo: et tūc habet intentū q: ens p̄dicat vniuo-
 ce de deo et creatura. Si dicat q: cōceptus entis qui
 d̄ de deo nō est alius a cōceptu dei h̄ sit alius a cōce-
 ptu albedinis. Hoc nihil ē: q: q̄ro a quo catur cog-
 nitio illi? cōceptus: certū est q: nō pot cāri ab aliquo sen-
 sibili: q: cōceptus entis q est deus nec virtuali nec es-
 sentialiter p̄tinet in aliquo sensibili vt. s. dixi: et tñ in
 intellectu nro pro statu isto tñ natus est moueri a sensi-
 bilibus. i. q: tñ recipit cognitionē cātam a sensibili-
 bus loquēdo semp via nālī: q: sup̄naturaliter possēt
 mediate recipe cognitionē i sensibilis a deo: et sic patz
 rō doctoris. S3 q: in illa rōne sunt aliq̄ dicta que ali-
 qualem ip̄ortāt difficultatē id illa declaro sequēdo
 lram. Cum dicit ergo nullus cōceptus realis. Sic de-
 bet intelligi. nulla cognitio alicuius conceptus realis
 et c. Sequitur. Sed illa sunt phantasma vel obiectū re-
 lucens in phantasmate. Hoc d3 sane intelligi q: nec
 phantasma nec obiectū relucēs in phantasmate mo-
 uent immediate intellectū nr̄m ad cognitionē alicui?
 vt patebit. j. p̄nti. d. q. 7. Sed d3 sic intelligi q: phan-
 tasma vel obiectū relucēs in phantasmate immediate
 mouet intellectū possibilem cādo in eo partiali spe-
 tiem intelligibile talis obiecti vt vult exp̄sse doc. infra
 p̄nti. d. q. pe. qua sp̄ intelligibili cāta pot postea cā-
 ri cognitio obiecti et cōtentōz in eo virtualiter vel es-
 sentialiter. Sequitur. Ergo nullus conceptus simplex
 i. ergo nulla cognitio q̄ terminat ad cōceptū simpli-
 cem et c. Sequitur. Sed conceptus q nō eēt vniuoce? ali-
 cui obiecto relucēti in phantasmate. Ista lra clara ē
 vsq: ibi. Et cōfirmatur rō. Dicit doc. q: hōi obte-
 ctum puta sensibile: vltra cognitionē sui adequatā: et
 vltra cognitionē inclusōz in eo essentiali vel virtuali
 ex tali obiecto nihil aliud pot cognosci nisi p̄ discursū.
 Hic r̄ndet tacite obiectioni q: forte diceret: h̄ n. et
 obiecto sensibili nō possit causari cognitio dei: q: de-
 us nec essentiali nec virtualiter cōtinetur in tali sen-
 sibili: tñ pot cognosci ex obiecto sensibili p̄ discursū.
 Sed hoc remouet q: discursus p̄supponit cognitionē
 istius simplicis ad qd discurretur: vt p3 de oī discursu.
 Sequētia clara sunt. Ibi. Tertio sic. Oīs inq̄si-
 ti methaphisica et c. Hec est tertia rō doctoris q̄ sub-
 tiliter pbat q: ens dicit cōceptū vniuoce cōmūnem
 deo et creature: et rō consistit in hoc: q: multa attri-
 bus deo et cognoscimus in esse formaliter deo vt pa-
 ta q: est sūmum bonū sūmū ens et hōi: q̄ tñ non
 possent de deo cognosci nisi illa vt in se p̄siderata di-
 cerēt conceptum vniuoce cōmūnem deo et creature.
 Exēplum. Dicimus. n. q: deus est formaliter ens
 et cognoscimus ens dici p̄fectissime de deo: Certum
 est q: intellectus nro primo mouet ab aliquo ente sen-
 sibili: et sic cognoscit aliquod ens sensibile in se: deinde
 abstrahendo cognoscit ens in se vt est superius ad oē
 sensibile: et sic pot cognoscere ipsum ens applicando
 illud deo. quero tūc si cognosco conceptum entis for-
 maliter dici de deo: aut ille cōceptus est ali? a cōceptu dei
 et creature et habet p̄positū: aut ē idē q: cōceptus crea-
 ture: et sic cognosceret creaturā dici de deo qd ē falsū:
 aut ille cōceptus est idē qd deus: tūc et cō-

Phantasma

Ordo sp̄i intelligibilis i rep̄tādo.

Declaratio littere.

3. rō.

perfectiora quod debet intelligi de alia causa ordinata habere plures effectus. Si intelligit de causa partiali: non sequitur quod producat effectum perfectissimum in quem potest prius origine: pro quia substantia anime primo causat cognitionem: et postea ista cognitio et substantia anime poterunt producere unam volitionem que est perfectior cognitione prima producta in naturalibus. ¶ Preterea secundum Scotum visibile distans prius intelligitur sub ratione coloris quam minus color: ergo non semper producit primo effectus perfectissimus. Si dicatur quod cause iste sunt impeditae propter inportionem medij. Contra: quando est aliqua causa productiva multorum effectuum: ita quod quaecumque sufficienter ad productionem unius effectus puta. a. et non alterius puta. b. tunc. a. et b. si simul producant prius natura producit. b. quam a. quia prius natura habet prius et methaphisice. et secundum eos est illud quod potest esse sine alio et non e converso. ergo non potest produci conceptus speciei specialissime nisi producat conceptus coloris: sed e converso potest secundum eos quando obiectus inportionaliter existit: ergo prius natura producit conceptus coloris. Si dicatur quod conceptus speciei specialissime potest produci sine conceptu coloris. Contra: si conceptus ille sic excedentis non simul causaret: hoc erit propter defectum intellectus agentis aut possibilis aut speciei intelligibilis: non propter defectum intellectus agentis vel possibilis: quia semper uniformiter se habent: nec speciei intelligibilis. si uniuersalis: quia quero a quo causaretur ista species illius uniuersalis? et non potest dari nisi intellectus agens et singulare vel species singularis vel natura coloris: que omnia sunt presentia et sufficienter approximata quando cumque generatur species rei singularis. Hoc confirmatur: quia si primo non habetur conceptus entis et postea habetur: tunc erit tempus medium inter productionem conceptus speciei specialissime et productionem conceptus entis. Et quero de illo tempore aut facta aliqua mutatione aut nulla: si nulla: non est maior ratio quod ageret post illud tempus medium quam in illo tempore medio: si aliqua mutatio: non potest dari terminus talis mutationis quia nec species nec actus intelligendi ut patet. ¶ Item arguit contra hoc quod dicitur doc. quod conceptus perfectissimus in quem possunt est conceptus speciei specialissime: ipse probat quod conceptus singularis sit perfectior: sed quia doc. prius permisit velle tamen loqui de magis et minus uniuersali et non de singulari: ideo hec argumenta Ockham que probant de singulari ad presens omittit: cum non sint contra conclusionem Doctoris. ¶ Contra secundam rationem doctoris arguit Ockham et probat posito quod termini methaphisicales sunt prius noti terminis aliarum scientiarum: et hoc non sequitur quod methaphisica ordine doctrine sit prior alijs scientijs: quia scientia methaphisicalis est de complexis que complexa sunt posterius nota ordine doctrine: quia non semper sequitur quod si termini sunt prius noti quod complexa ex illis terminis sunt prius nota: patet quia isti termini corpus celeste astra et paritas et imparitas et huiusmodi sunt manifeste noti: et tamen istud complexum astra sunt paritas non potest euidenter cognosci. ¶ Preterea methaphisica non tantum est de compositis: sed etiam est de substantijs separatis que sunt posterius note secundum istos: ergo et si methaphisica non esset vltima ordine doctrine quantum ad illam partem que esset de complexis compositis et terminis coloribus: tamen posset esse vltima partem que est de substantijs separatis.

Item arguit
Ockham 2.
rationem
Doc.

Contra tertiam rationem arguit. Tum quia eorum concluderet magnum tempus si conceptus speciei specialissime primo producit antequam deueniatur ad conceptum entis. Tum quia dicerent alij quod simul saltem tempore quibus non natura producerentur conceptus entis communissimi et conceptus speciei specialissime. ¶ Deinde arguit contra secundum articulum in quo ponitur quod ens necessario est primum distincte cognitum primitate originis: et dicit quod hoc est simpliciter falsum: quia ex quo conceptus entis non est de essentia speciei specialissime: cum talis conceptus non sit aliquid reale sed tantum in intellectu: sed species specialissima est res extra intellectum: ergo talis species potest distincte concipi sine conceptu entis. ¶ Preterea ita ens predicatur in quid de deo sicut et de creatura: ergo sicut deus potest distincte cognosci sine cognitione entis: ergo similiter et creatura cum non sit maior ratio de vno quam de alio: quod autem deus sic possit cognosci et hoc loquendo de cognitione intuitiva: patet quia in re est simpliciter simplex et sic in re aut totaliter ignoratur aut totaliter cognoscitur: cognitio autem intuitiva non est respectu alicuius conceptus. ¶ Item aliquod sensibile distincte cognoscitur a sensu sine cognitione entis: ergo sic similiter et ab intellectu cuius sit potentia superior et perfectior. ¶ Ultimo arguit contra tertium articulum. Sed quia rationes ille procedunt ex malo intellectu cognitionis virtualis et habitualis: et ultra quod ex illa parua glosa quam ibi feci facillime solui possunt: prolixitatem vitando illa argumenta pretereo. ¶ Multi etiam alij Doctores arguunt contra positionem Scoti in hac materia: sed quia eorum argumenta vel coincidunt cum argumentis et responsionibus istorum: vel si quid addant facillime solui potest per eadem responsiones vel expositiones ad argumenta istorum illa ideo relinquo.

Nunc soluenda sunt dicta istarum opinionum. Et primo ad illum nouum expositorum Sancti Thome respondeo. Quando ergo respondet ad primum argumentum Scoti de causa naturali etc. Dico quod argumentum Doctoris est euidenter. Et quando dicit quod causa naturalis producit effectum perfectissimum pro illo tempore quo producit illum non tantum perfectissimum simpliciter: quia pro alio tempore potest producere perfectior: ut patet de virtute actiua respectu leonis. Dico et supra dixi quod doc. loquitur de causa naturali nullo modo impedita et perfecta quantum ad hoc: quod non preterit aliquam dispositionem preuiam sed quod immediate possit attingere terminum principaliter intentum: cuiusmodi est in proposito de causis naturalibus respectu intellectionis: sic enim intellectus et obiectum siue species intelligibilis obiecti sunt cause perfecte: quod nulla preuia dispositione positiva et amoto quocumque impedimento statim attingunt perfectissimam intellectionem obiecti quam possunt habere: non enim cognitio magis uniuersalis est dispositio preuia requisita ad cognitionem minus uniuersalis loquendo de cognitione confusa: et sic patet quod ille cause si in primo instanti quo sunt sic unite non producant conceptum perfectissimum: pro nullo alio tempore possunt producere ipsum. Et quod dicit de virtute actiua leonis non est ad propositum. Quia si virtus actiua leonis esset causa perfecta respectu sui effectus principaliter intenti sicut est obiectum perfecte presens intellectui vel in se vel in specie intelligibili: subito attingeret leonem sicut etiam obiectum intellectionem: sed quia virtus actiua

Adhuc in
stat. Idem 2.
arti.

3. arti. in
stat.

Soluntur
rationes et in
stat. Thome.
Bate. et eius
rationes in
fringuntur.

Questio. ij.

leonis est valde imperfecta ideo prius attingit multas dispositiones preuias que sunt effectus imperfectiores. Ad secundam responsionem quam dat ad secundum argumentum Doctoris. Dico quod illa responsio non euacuat rationem Doctoris: quia siue loquatur de abstractione metaphisicali formali siue totali non videtur respondere ad rationem Doc. Si enim metaphisica est posterior ordine doctrine quantum ad cognitionem completorum: erit etiam posterior quantum ad cognitionem incompletorum: qualitercumque illa incompleta abstrahantur ut patet intuitu: et responsio facta ad istam secundam rationem per quomodo parum concludit ex superius declaratis vide ibi. Et quando dicitur quod termini metaphisicales ut sic non ponuntur primo cognosci supple ut sunt abstracti abstractione formalis: sed quod significatum huius termini ens concretum quidditate sensibili est primo cognitum. Et hoc videtur magis stare ratio Doc. qui tantum loquitur de terminis metaphisicaliter conceptis qui sunt termini abstracti a sensibilibus: quia illi termini posteriori cognoscuntur. Cum vero iste expositor dicit quod ens non in se sed ut concretum quidditate sensibili est primo cognitum. Tunc quero ab eo: aut tale ens dicitur conceptum distinctum a quidditate sensibili: aut eundem conceptum quem dicit quidditas sensibilis? Si primo videtur quod conceptus entis ut sic sit abstractus a quidditate sensibili: et sic stat argumentum Doctoris. Si secundo tunc querendum est de illa quidditate sensibili: et manifestum erit quod species specialissima quidditatis sensibilis cuius singulare fortius mouet sensum erit primo cognita cognitione confusa et primitate originis. Si vero intelligatur quod ens concretum quidditate sensibili sit tantum ens sensibile: ita quod ens sensibile est primo cognitum: sequitur quod illud ens sensibile erit primo cognitum cuius singulare fortius mouet sensum: et si singulare alicuius speciei specialissime fortius mouet sensum: sequitur quod species specialissima erit primo cognita confuse. Ad tertiam responsionem ex dictis supra patet quod nihil facit ad argumentum Doc. Ad illud quod dicitur de ordine essentiali originis: antequam respondeam premitto aliqua. Primo quod ordo essentialis originis inter conceptus confusos potest dupliciter intelligi: aut inter res conceptas confuse: aut inter conceptus confusos quibus ille res concipiuntur. Exemplum primi: homo animal sensibile viuens corpus et substantia. Exemplum secundi: cognitio hominis cognitio animalis: et sic deinceps. Secundo premitto quod dicitur Doc. in 4. distin. 1. q. 1. quod idem dicitur prius et posteriori generari secundum aliam et aliam realitatem: quia franciscus prius origine dicitur ens deinde substantia deinde corpus: et sic deinceps. Tunc dico ad rationem istius quod accipiendum ordinem essentiali originis primo modo: extrema non possunt generari intermedijs non generatis. quod si franciscus dicatur generari secundum substantiam et secundum humanitatem et quod simul non sit genus sed animalitatem corporeitatem et huiusmodi est impossibile: quia ubi est talis ordo est impossibile haberi posteriori siue priori. Si vero intelligatur quod ubi est talis ordo extrema non possunt concipi intermedijs non conceptis. Dico quod hoc potest habere duplicem sensum. Primo sic quod franciscus intelligatur vel concipiatur generari secundum substantiam et secundum suum esse vltima: et quod non intelligatur generari secundum alia intermedia: hoc forte importat difficultates. Secundo sic quod extrema puta substantia et homo non possunt absolute concipi intermedijs non conceptis. hic sensus est falsus: quia

Ordo essentialis originis inter conceptus confusos: dupliciter potest intelligi.

contingit concipere hominem et substantiam non concipiendo ipsum esse animal vel viuens. Et patet quod hic non est ordo essentialis originis sic quod conceptio hominis confusa essentialiter dependeat a conceptione animalis. Si vero intelligatur ordo essentialis inter conceptus confusos secundo modo sumptos scilicet inter cognitiones confusas superioris et inferioris. Dico quod non inueni a doctore quod inter tales conceptus confusos sit ordo essentialis originis: et sic stat quod extrema conceptus possunt haberi intermedijs non habitis. Bene verum est quod loquendo de conceptibus distinctis inter illos est ordo essentialis originis: quia homo non potest distincte concipi non conceptis omnibus superioribus: et ita non potest homo distincte concipi et quod ens distincte concipiatur nisi omnia intermedia concipiantur ut patet. Dico etiam posito quod sit ordo essentialis originis inter conceptus confusos secundo modo dictos hoc debet intelligi quantum ad produci: quia ut dicitur Doc. si ponatur una species intelligibilis eadem respectu speciei specialissime et omnium superiorum: illa species una cum intellectu prius origine causat cognitionem confusam puta albedinis: et posteriori origine causat cognitionem confusam coloris et sic deinceps: et sic est ordo essentialis originis inter huiusmodi cognitiones qualis potest esse inter plures effectus ab eadem causa ordinate productos: et sic iste cognoscens confuse ab eadem causa ordinate producuntur: et tunc negatur quod extrema possunt haberi siue produci intermedijs non productis: et intellectus habita cognoscens confusa superioris possit precise considerare illud non considerando inferius: ut patuit a Doc. 1. q. 1. presentis distincti: tamen quantum ad produci comparando ad eandem causam non potest conceptus superioris produci a specie intelligibili alicuius speciei specialissime non producto prius conceptu confuso speciei specialissime: et sic patet ad rationem istam que prius videbatur sibi omnino insolubilis. Ad aliud argumentum quo probatur quod ens potest confuse concipi et primo respondeo ad illud quod premitto: nam quando dicitur quod cognoscere aliquid distincte est illud cognoscendo penetrare secundum omnia que sunt in illo. Hoc conceditur: nec in hoc differt a positione Doctoris: quia habeo per eodem cognoscere hominem penetrando secundum omnia ipsius hominis et cognoscere eum secundum omnes partes eius: non enim possum perfecte penetrare hominem nisi cognoscere omnes partes essentielles hominis et cognoscere aliquid secundum omnes partes suas est ipsum distincte cognoscere. Tunc ad argumentum respondeo: quod dicitur quod ens confuse cognoscitur ab aliquo intellectu quando nescit separare ens a substantia et accidente etc. Dico primo quod Doc. supponit quod ens dicatur distinctum conceptum aliud a substantia et accidente ut supra exposuimus. 1. q. 1. presentis distincti. Et sic intellectus cognoscens ens cognoscit ipsum distincte. Et cum dicitur quod nescit ipsum separare a substantia et accidente. Hoc falsum est: quia notum est apud intellectum quod omnis substantia est ens et non e contra: et quod omne accidens est ens et non e contra. Credo tamen quod ens apud istos possit confuse concipi quia isti ponunt quod ens non dicatur aliam conceptum a substantia et accidente: et sic patet argumentum parum concludere. Ad aliud quod probatur quod conceptus entis sit primo cognitus quia imperfectissimus. Hoc negatur: et cum probatur ex ista via: quod imperfectiora sunt priora via generationis. Dico quod hoc propositio habet veritatem in formis eiusdem ordinis: ut patet a Doc. in quolibet. 1. q. 1. in materia

Solutur Achilles Lib. Bai. et thomistarum.

Aristotelis stragyrite peripateticorum principis de physico auditu textus libri primi.

Textus commentarii primi

Quoniam quidem intelligere et scire contingit circa omnes scientias quarum sunt principia. aut cause aut elementa ex horum cognitione. Tunc enim cognoscere arbitramur unumquodque cum causas primas et prima principia cognoscimus et usque ad elementa. manifestum quidem quod que sunt circa principia scientie que de natura est prius determinare temptandum.

Thomi Thome aquinatis sacri ordinis predicatorum Aristotelis clarissimi ac fidelissimi commentatoris: in primum librum physicorum preclarissima commentaria.

Lectio prima.

Nam liber physicorum cuius expositioni intendimus est primum liber scientie naturalis: in eiusdem principio oportet assignare quod sit materia et subiectum scientie naturalis. Sciendum est igitur quod cum omnis scientia sit in intellectu per hoc antequam aliquid sit intelligibile in actu quod aliquantulum abstrahit a materia: scilicet quod aliqua diversimode se habent ad materiam: ad diversas scientias pertinent. Rursus cum omnis scientia per demonstrationem habeat demonstrationis autem medium sit definitio: necesse est quod diversis modis definitio diversificari. Sciendum igitur quod quedam sunt quorum esse dependet a materia nec sine materia diffiniri possunt. Quedam vero sunt que licet esse non possunt nisi in materia sensibili: in eorum tamen definitione materia sensibilis non cadit: et hec differunt ad invicem ut curvum et simum. Materia simum est in materia sensibili: et necesse est quod in eius definitione cadat materia sensibilis. Est enim simum natus curvus: et talia sunt omnia naturalia: ut homo lapis. Curvum vero licet esse non possit nisi in materia sensibili: tamen in eius definitione materia sensibilis non cadit. et talia sunt omnia mathematica: ut numeri magnitudines: et figure. Quedam vero sunt que non dependent a materia nec forma esse nec forma rationem: vel quod nunquam sunt in materia: ut deus et alie substantie separate: vel quod non videntur sunt in materia: ut substantia: potentia: et actus: et ipsum ens. de his igitur est metaphysica. De his vero que dependet a materia sensibili forma esse: sed non forma rationem est mathematica. De his vero que dependet a materia non solum sed esse sed et forma rationem: est naturalis que physica dicitur. et quod omne quod habet materiam mobile est: consequens est quod ens mobile sit subiectum naturalis philosophie. naturalis autem philosophia de naturalibus est. Naturalia autem sunt quorum principium est natura: natura autem est principium motus et quietis in eo in quo est. De his igitur que habent in se principium motus est scientia naturalis. Sed et quod ea que consequuntur aliquid quod esse prius et seorsum determinanda sunt: ne oporteat ea multoties tractando omnes partes illius repetere: necessarium fuit quod premitteret unum liber in scientia naturali in quo tractaretur de his que consequuntur ens mobile in communi: sicut omnibus scientiis premittere philosophia prima in qua determinat de his que sunt communi enti in quantum est ens. hic autem est liber physicorum: quod dicitur de physico sine de naturali auditu: quod per modum doctrine ad audientes traditus fuit cuius subiectum est ens mobile simpliciter. non dico autem corpus mobile: quod omne mobile esse corpus probat in isto libro. Nulla autem scientia probat suum subiectum. et ideo statim in principio de celo quod sequitur ad istum incipit a notificatione corporis. Sequitur autem ad hunc librum alii libri scientie naturalis: in quibus tractatur de speciebus mobilium puta in libro de celo. de mobili secundum motum localem qui est per species motus. In libro autem de generatione: de motu ad formam et primis mobilibus. scilicet elementis: quantum ad transmutationes eorum in communi. quantum vero ad species eorum transmutationes in libro de meteoris. De mobilibus vero mixtis inanimatis in libro de mineralibus: de animalibus vero in libro de anima: et consequentibus ad ipsum. Illud autem libro premitur philosophis penitus in quo ostendit ordinem procedendi in scientia naturali. Unum duo facit. primo ostendit quod oportet incipere a consideratione principiorum: secundo quod iter principia oportet incipere a principia universalioribus ibi. (In natura autem.) Et primo ponit materiam rationem in omnibus scientiis: quarum sunt principia: aut cause aut elementa: intellectus et scientia procedit ex cognitione principiorum: causarum et elementorum: sed scientia que est de naturalibus principia elementa et causas: ergo in ea oportet incipere a determinatione principiorum: quod autem dicitur intelligere refertur ad definitiones: quod vero dicitur scire ad demonstrationem. Nam sicut demonstrationes sunt ex causis: ita et definitiones: cum completa definitio sit demonstratio sola positio differens ut dicitur in primo posteriorum. per hoc antequam dicitur principia aut causas aut elementa non intendit ibi ideo significare. Nam causa est in plus quam elementum: nam elementum est

meri: magnitudines: et figure. Quedam vero sunt que non dependent a materia nec forma esse nec forma rationem: vel quod nunquam sunt in materia: ut deus et alie substantie separate: vel quod non videntur sunt in materia: ut substantia: potentia: et actus: et ipsum ens. de his igitur est metaphysica. De his vero que dependet a materia sensibili forma esse: sed non forma rationem est mathematica. De his vero que dependet a materia non solum sed esse sed et forma rationem: est naturalis que physica dicitur. et quod omne quod habet materiam mobile est: consequens est quod ens mobile sit subiectum naturalis philosophie. naturalis autem philosophia de naturalibus est. Naturalia autem sunt quorum principium est natura: natura autem est principium motus et quietis in eo in quo est. De his igitur que habent in se principium motus est scientia naturalis. Sed et quod ea que consequuntur aliquid quod esse prius et seorsum determinanda sunt: ne oporteat ea multoties tractando omnes partes illius repetere: necessarium fuit quod premitteret unum liber in scientia naturali in quo tractaretur de his que consequuntur ens mobile in communi: sicut omnibus scientiis premittere philosophia prima in qua determinat de his que sunt communi enti in quantum est ens. hic autem est liber physicorum: quod dicitur de physico sine de naturali auditu: quod per modum doctrine ad audientes traditus fuit cuius subiectum est ens mobile simpliciter. non dico autem corpus mobile: quod omne mobile esse corpus probat in isto libro. Nulla autem scientia probat suum subiectum. et ideo statim in principio de celo quod sequitur ad istum incipit a notificatione corporis. Sequitur autem ad hunc librum alii libri scientie naturalis: in quibus tractatur de speciebus mobilium puta in libro de celo. de mobili secundum motum localem qui est per species motus. In libro autem de generatione: de motu ad formam et primis mobilibus. scilicet elementis: quantum ad transmutationes eorum in communi. quantum vero ad species eorum transmutationes in libro de meteoris. De mobilibus vero mixtis inanimatis in libro de mineralibus: de animalibus vero in libro de anima: et consequentibus ad ipsum. Illud autem libro premitur philosophis penitus in quo ostendit ordinem procedendi in scientia naturali. Unum duo facit. primo ostendit quod oportet incipere a consideratione principiorum: secundo quod iter principia oportet incipere a principia universalioribus ibi. (In natura autem.) Et primo ponit materiam rationem in omnibus scientiis: quarum sunt principia: aut cause aut elementa: intellectus et scientia procedit ex cognitione principiorum: causarum et elementorum: sed scientia que est de naturalibus principia elementa et causas: ergo in ea oportet incipere a determinatione principiorum: quod autem dicitur intelligere refertur ad definitiones: quod vero dicitur scire ad demonstrationem. Nam sicut demonstrationes sunt ex causis: ita et definitiones: cum completa definitio sit demonstratio sola positio differens ut dicitur in primo posteriorum. per hoc antequam dicitur principia aut causas aut elementa non intendit ibi ideo significare. Nam causa est in plus quam elementum: nam elementum est

Libro. 6. Lec. 5.

Lec. 16.

no. 16. hysp. pmo. ser. q. 3. plogi. no. 6.
Chaves:

Le. 3.

ex quo componitur res primo: et est in eo: ut dicitur quanto meta-
physice. sicut lineae sunt cause locutionis non autem syllabe. cause
autem dicuntur ex quibus res dependet scilicet esse suum vel fieri. unde
de et etiam quae sunt extra: vel etiam quae sunt in re cause dici possunt
ex quibus non componitur res primo: non tamen elementa. Principium
vero importat quaedam ordinem alicuius processus. unde ali-
quid potest esse principium quod non est causa: sicut id unde incipit
motus: non tamen est causa: et punctus est principium lineae: non tamen
causa. Sic igitur per principia videtur intelligere causas mouentes et agen-
tes in quibus attenditur ordo processus cuiusdam: per causas autem intel-
ligere vel causas formales et finales: ex quibus maxime depen-
dent res secundum suum esse et fieri: per elementa vero proprie proprias
causas materiales. Utitur autem disunctione non copulatione: ad
designandum quod non omnia scia per omnes causas demonstrat. Nam ma-
thematica non demonstrat nisi per causam formalem et finalem proprie
et etiam agere: naturalis autem per omnes causas. **Prima autem rationis**
inducte probatur ex communi opinione: sicut in primo libro posteriorum
dicitur: quod tunc quilibet expeditur se cognoscere aliquid cum scit omnes
causas eius a primis usque ad ultimas. nec oportet ut aliter recipiamus
hic causas et elementa et principia quae supra: ut commentator
vult: sed eodem modo. dicit autem (usque ad elementa) quod id quod
est ultimum in cognitione est materia. Nam materia est per formam:
forma autem est ab agente propter finem: nisi ipsa sit fi-
nis: ut puta dicimus quod propter secare serra habet dentes:
et ferreos oportet eos esse ut sint apti ad secandum.

Le. 4.

Textus com-
muni scilicet.

Lo. 3.

Lo. 4.

**Innata autem est ex notioribus nobis via. et cer-
tioribus. incertiora nature et notiora. Non enim
eadem nobis nota et simpliciter. Unde quidem
necesse secundum modum hunc procedere ex incer-
tioribus nature. nobis autem certioribus. incer-
tiora nature. et notiora. Sunt autem primum nobis
manifesta et certa confusa magis. posterius au-
tem ex his sunt nota elementa et principia di-
uisidentibus hec. Unde ex vniuersalibus ad sin-
gularia oportet procedere.**

Ostendit quod inter principia oportet terminare de vniuersa-
libus et primo per rationem. secundo per quaedam similia ibi. (Totum).
Circa primum ponit talem rationem. Innata est nobis ut procedamus
incipiendo ab his quae sunt nobis magis nota in ea quae sunt ma-
gis nota nature: sed ea quae sunt nobis magis nota sunt con-
fusa: qualia sunt vniuersalia: ergo oportet nos ab vniuersalibus ad singularia
procedere. Ad manifestationem autem proprie propositionis idcirco
quod non sunt eadem magis nota nobis et secundum naturam: sed illa quae
sunt magis nota secundum naturam sunt minus nota secundum nos: et quod
iste est naturalis modus sine ordo adiscendi: ut veniat a nobis
notis ad ignota nobis: inde est quod oportet nos deuenire ex
notioribus nobis ad notiora nature. **Notandum autem est quod**
non idem dicit nota esse nobis et nota simpliciter. Simpliciter autem no-
tiora sunt: quae secundum se sunt notiora. Sunt autem secundum se notiora
quae plus habent de entitate: quod vniuersaliter cognoscibile est in-
quantum est ens. Magis autem entia sunt quae sunt magis in actu.
Unde ista maxime sunt cognoscibilia naturae. Nobis autem econ-
uerso accidit eo quod nos procedimus intelligendo de potentia in
actu: et principium cognitionis nostrae est a sensibilibus quae sunt
materia et intelligibilia in potentia. unde illa sunt primum nobis nota
quae substantie separate quae sunt magis nota secundum naturam: ut per 3. 9.
metaphysice. Nam ergo dicit nota naturae: quod natura cognoscat ea
sed quod sunt nota secundum se: et secundum propriam naturam. Dicit autem (notio-
ra et certiora) quod in scientiis non requiritur quilibet cognitio: sed
cognitionis certitudo. **Ad intellectum autem secunde propo-
sitionis. Sciendum est quod confusa hic dicuntur quae continent in se aliquid
in potentia et indistincte. Et quod cognoscere aliquid indistincte me-
diu est inter puram potentiam et actum perfectum: id est dum intelle-
ctus noster procedit de potentia in actum primo occurrit sibi
confusum quod distinctum: sed tunc est scia completa in actu quae pue-
nitur per resolutionem ad distinctam cognitionem principiorum et
elementorum: et hec est ratio quare confusa sunt primo nobis nota quae**

Le. vltia.

distincta. Quod autem vniuersalia sunt confusa manifestum est: quod vniuersalia con-
tinent in se suas species in potentia: et quod scit aliquid in vniuersali scit illud
indistincte: tunc autem distinguitur eius cognitio quae vniuersaliter est
que continentur potentia in vniuersali actu cognoscitur. Qui enim scit animal
non scit irrationale nisi in potentia. primum autem est scire aliquid in po-
tentia quod in actu. Secundum igitur hunc ordinem adiscendi quod pro-
cedimus de potentia in actum: primum quo ad nos est scire animal quod
hominem. **Contrarium autem huic videtur esse quod dicit philosophus in
primo posteriorum. quod singularia sunt magis nota quod ad nos: vniuersalia
vero non nisi simpliciter. Sed intelligendum est quod ibi accipit sin-
gularia ipsa individua sensibilia quae sunt magis nota quo
ad nos: quod sensus cognitio quae est singularium praedit cognitio-
nem intellectus quae est vniuersalis. Sed quod cognitio intellectualis est
perfectior: vniuersalia autem sunt intelligibilia in actu non autem singula-
ria cum sint materia simpliciter et secundum naturam vniuersalia sunt notiora. hic
autem singularia dicit non ipsa individua: sed species quae sunt no-
tiores secundum naturam: utpote perfectiores existentes et distincta co-
gnitiones habentes. Quae vero sunt primum nota quo ad nos: ut
pote habentia cognitionem in potentia et confusa. **Sciendum
autem quod commentator aliter exponit. dicit enim quod ibi. (Innata
est.) Vult ostendere philosophus modum demonstrationis huius scilicet: quod
scilicet demonstrat per effectum et posteriora secundum naturam: ut sic quod ibi
dicit intelligat de processu in demonstrando: et non in deter-
minando. **Deinde cum dicit. (Sunt autem primum nobis.)
Intendit manifestare secundum eas quae sunt magis nota quo ad
nos et minus secundum naturam. scilicet composita simpliciter: intelligens compo-
sita per confusa. **Ultimo autem concludit quod procedendum est ab vni-
uersalibus ad minus vniuersalia quae sunt quaedam correlatiua. unde per 3. quod
ei expositio non est pueniens quod non contingit totum ad vniuersalia in-
tentionem: et quod hic non intendit philosophus ostendere modum demo-
strationis huius scilicet: hoc enim faciet in secundo libro secundum or-
dinem determinandi. Item quod confusa non debent exponi compo-
sita: sed indistincta. non enim possent concludi aliquid ex vniuersa-
libus cum genera non componantur ex speciebus.********

Le. 4.

Uerba
Auctoris
ex 3. 9.

Innota
tio posi-
tionis
Aue-
roya

Deinde cum dicit.

**Totum enim secundum sensum notius est. Uni-
uersale autem totum quoddam est. Multa enim
comprehendit ut partes vniuersale.**

Manifestat propositum per tria signa. quorum primum sumitur
a toto integrali sensibili: et dicit quod totum sensibile est notius secundum
sensum: ergo et totum intelligibile est notius secundum intellectum. vnde
autem est quod totum intelligibile: quod comprehendit sub se multa
ut partes. scilicet sua inferiora: ergo vnde est notius quo ad nos.
Videtur autem hec probatio inefficax: quod vnde toto et parte et
comprehensione equoce. **Dicendum est autem quod totum integrale
et vnde et puenit in hoc quod vnde est confusum. Sicut enim
qui apprehendit genus non apprehendit species distincte sed in po-
tentia tantum: ita qui apprehendit domum non distincte partes.
unde cum ratione confusio totum sit primum cognitum quo ad nos: eadem
ratio est de vtroque toto. esse autem compositum non est eodem vnde
totum. Unde manifestum est quod signanter dixit supra confusa et
non composita.**

Deinde cum dicit.

**Substituet autem idem hoc quodammodo et nota
ad rationem. Totum enim quodammodo et indisti-
cte significat: ut puta circulus. Diffinitio autem
ipsum diuidit in singularia.**

Lo. 5.

Non aliquid signum de toto integrali et intelligibili. dif-
finitum enim se habet ad diffinita quodammodo ut totum
integrale: in quantum actu sunt diffinita in diffinito: sed tamen
qui apprehendit nomen: ut puta homines aut circulum non sta-
tim distinguit diffinita. unde nomen est, sicut quaedam totum et
indistinctum: sed diffinitio diuidit in singularia. id est distincte po-
nit principia diffinita. Videtur autem hoc esse contrarium ei quod supra
dixit. Nam diffinita videntur esse vniuersalia quae dixit primum esse
nota nobis. **Sed dicendum quod diffinita secundum se sunt primum
nota nobis quae diffinitum: sed prius est notum nobis dif-
finitum quod talia sunt diffinita ipsius sicut prius sunt no-
ta nobis animal et rationale quae homo: sed prius est nobis
notum homo confuse: quod animal et rationale sunt diffinita ipsius.**

Deinde cum dicit.

Primus

scilicet immobile vt sic ex eo fieri alia non possint: tolletur ratio principij: quia omne principium aut est principium alii cuius: aut aliquorum. Ad positiones igitur principij sequitur multitudo: quia aliud est principium aliud cuius est principium. qui igitur negat multitudinem tollit principia non igitur dicitur contra hanc positionem disputare naturalis.

Deinde cum dicit.

Lo. 9. **S**imile igitur intendere est si sic vnum est. et ad aliam positionem quamlibet disputare. Verbi gratia ad dictam autem heraclitanam. Aut si aliquis dicat hominem vnum quod est esse.

Ostendit idem alia ratione. Non enim requiritur ad aliquam scientiam vt inducat rationem contra opiniones manifeste falsas et improbabiles. Nam quolibet proferente contraria opinionibus sapientis sollicitum esse stultum est: vt dicitur primo thopicorum. hoc est ergo quod dicitur quod (intendere ad perquirendum si ens est sic vnum) scilicet immobile simile est ac si disputaretur contra quamlibet aliam positionem improbabilem vtputa contra positionem heracliti qui dixit omnia semper moueri et nihil esset verum vel contra positionem alicuius qui diceret quod totum ens est vnus homo: que quidem positio esset omnino improbabilis. et tamen qui ponit esse ens vnum tantum immobile: cogitur ponere totum ens esse aliquod vnum. Sic igitur patet quod non est huius scientie contra hanc positionem disputare.

Deinde cum dicit.

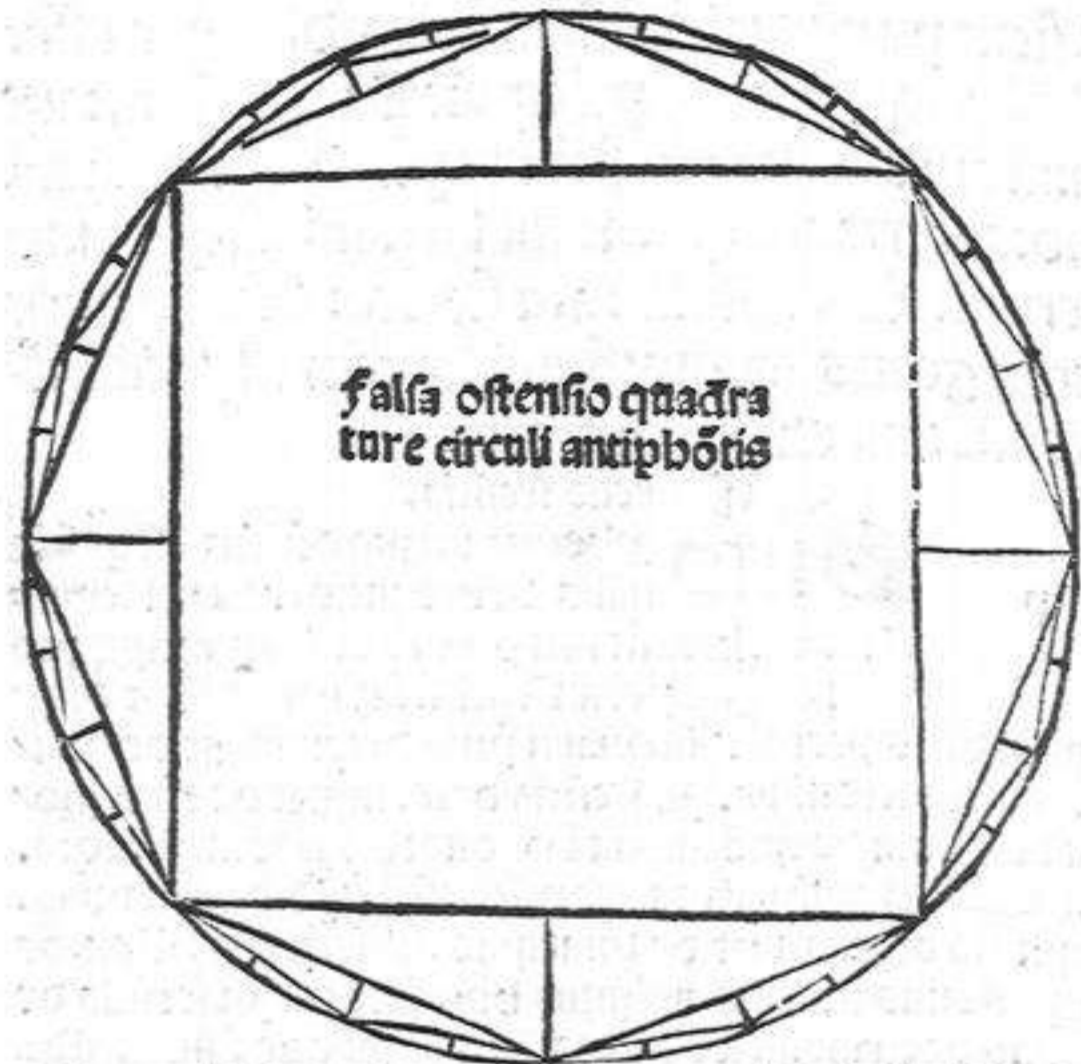
Lo. 10. **A**ut soluere rationem litigiosam. quod sane vtrique quidem habent rationes et melissi et permenidis. Etenim falsa recipiunt et non syllogizantes sunt. Magis autem melissi onerosa ratio et non habens defectum. Sed vno inconuenienti dato alia contingunt. Hoc autem uidere nihil difficile.

Ostendit quod non est naturalis etiam soluere predictorum philosophorum positiones: et hoc propter duas rationes quarum secunda incipit ibi. (Nobis antequam subiiciatur.) Probat ergo primo propositum per hoc quod non exigitur in aliqua scientia vt soluantur rationes sophisticae que manifestum defectum habent vel forme vel materie. et hoc est quod dicitur quod simile est intendere ad improbabiles rationes. (aut etiam soluere litigiosam rationem.) .i. sophisticam. hoc autem quod sint sophisticae. (habent vtrique rationes et melissi et permenidis) peccant enim in materia. Unde dicitur quod (falsa recipiunt) id est falsas positiones assumunt et peccant in forma. Unde dicitur quod non syllogizantes sunt. Sed positio melissi (est magis onerosa) .i. vana et fatua (et non habens defectum) .i. non inducens dubitationes et hoc infra ostendetur. Non est autem inconueniens quod vno inconuenienti dato alia sequantur. sic igitur concludi potest quod non requiritur a philosopho naturali quod soluat huiusmodi rationes.

Deinde cum dicit.

Lo. 11. **N**obis autem subiiciantur que sunt naturalia aut omnia aut quedam moueri. Est autem manifestum hoc ex inductione. Similiter autem neque soluere omnia conuenit. sed aut quecumque ex principiis aliquis demonstrans mentitur. Quodcumque vero non minime. ut tetragonismum eum quidem qui per decisiones. geometrici est dissoluere. illum autem qui antiphontis non geometrici est.

Physicorum

Non ponit secundam rationem ad idem: que talis est. In scientia naturali supponitur quod naturalia mouentur vel omnia vel quedam. (quod dicitur) dicitur. quod de quibusdam est dubium si mouentur: et quilibet mouetur putata de anima: de centro terre: de polo celi: et formis naturalibus et aliis huiusmodi. et quod naturalia mouentur: si potest manifestum esse ex inductione quod ad sensum apparet quod res naturales mouentur. Est et necessarium motum supponi in scientia naturali sicut necessarium est supponi naturam in cuius definitione ponitur motus. Est enim natura principium motus vt infra dicitur. Hoc autem habito quod motus supponatur in scientia naturali. Alterius procedit ad propositum ostendendum per hoc quod non omnes rationes sunt soluende in aliqua scientia sed solum que concludunt aliquod falsum ex principiis illius scientie. quecumque vero non concludunt ex principiis scientie sed ex huiusmodi principiorum: non soluentur in illa scientia. et hoc probatur per exemplum in geometricis dicens vt tetragonismum .i. quadraturam circuli: hanc quidem que per decisiones circumscriptione dissoluere pertinet ad geometriam: quod nihil supponit huiusmodi principia scientie. Cuiusmodi enim quodam inuenire quadratum equale circulo diuidendo circumscriptionem circuli in multas partes et singulis partibus supponere lineas rectas: et sic inueniendo aliquam figuram sicut rectilineam equalem alicui illarum figurarum que pertinet a decisione circumscriptione. et cuiusmodi vt plurimum aut omnibus extitabat se inuenisse figuram rectilineam equalem toti circulo cui facile erat inuenire quadratum equale per principia geometrie. et sic putabat se inuenire posse quadratum equale circulo. Sed non sufficienter argumetabatur quod si decisiones ille connumeret totam circumscriptionem circuli non tamen figure cetera a decisione circumscriptione et lineis rectis comparabatur tota superficies circularis. Sed dissoluere quadratum antiphontis non pertinet ad geometriam quod utebatur contrariis principiorum geometrie. describere enim in circulo aliquam figuram rectilineam puta quadratum et subdividit arcus quibus subdividebatur latera quadrati sine

Le. 2.
Lo. 3.

v. d.

gulis in duo media: et a punctis decisionum deducebat lineam rectam ad oes angulos quadrati: et sic resultabat in circulo figura. 8. angulorum: quibus plus accidebat ad equalitatem circuli quam quadrati. Iterum dividebat arcus quibus subsistebant latera figure. 8. angulorum: singulos in duo media. et sic ducendo lineas rectas a punctis decisionum ad angulos predictae figure resultabat figura. 16. angulorum: quae adhuc plus accidebat ad equalitatem circuli. semper ergo dividendo arcum et ducendo lineas rectas ad angulos figure persistentis persurgit figura propinquior se habens ad equalitatem circuli. dicebat autem quod non est procedendum in infinitum a decisione arcuum: erat ergo devenire ad aliquam figuram rectilineam equalem circulo cui poterit quadratus equari. Quia igitur supponebat quod arcus non semper dividuntur in duo media: quod est contra principia geometriae huiusmodi ratione dissolvere non potest ad geometriam. Quia igitur rationes pimenidis et melissi supponunt ens esse immobile: ut infra patebit: hoc autem est contra principia supposita in scientia naturali: sequitur quod solvere huiusmodi rationes non potest ad philosophiam naturalem.

Deinde cum dicit.

Sed quoniam de natura quidem non naturales defectus contingit dicere ipsos: fortassis bene se habet aliquatulum disputare de ipsis: habet enim philosophiam hic respectus.

Assignat rationem quare disputat contra predictam positionem. Et dicit quod quia predicti philosophi loquebantur de rebus naturalibus: sed non tamen iduicerent (defectus). id est dubitationes naturales: vtile est. Ad propositum disputare de huiusmodi opinionibus: quia et si non sit scientia naturalis disputare per huiusmodi rationes: pertinet tamen ad philosophiam primam.

Principium autem maxime est omnium proprium: quoniam multipliciter dicitur quod est: quomodo dicunt dicentes unum esse omnia: utrum substantiam unam omnia: aut quantitatem: aut qualitatem.

Et iterum utrum substantiam unam omnia: ut homines unum: aut equum unum: aut aiam unam: aut qualitatem unam erunt haec: ut album: aut calidum: aut aliquid aliorum talium. Haec enim omnia differunt multum: et sunt impossibilia dicere. Si quidem enim erunt et substantia et quale et quantum: et haec siue resoluta ad invicem siue non: multa sunt que sunt. Si vero omnia: aut quale aut quantum sunt: siue cum sit substantia: siue cum non sit: inconueniens est: si oportet inconueniens dicere impossibile. Nullum autem aliorum separabile est extra substantias. Omnia namque de subiecta dicuntur substantia. Melissus autem quod est: infinitum dicit esse. Quantum itaque aliquid est quod est. Infinitum enim in quantitate est. Substantiam autem infinitam: aut qualitatem aut passionem esse non contingit nisi secundum accidentia. si simul et aliquae quantitates sunt. Infiniti autem ratio quantitati congruit. sed non substantiae neque qualitati. Si quidem igitur substantia est et quantum. et duo et non unum est. quod est. Si vero substantia solus non infinitus est. neque magnitudinem habebit ullam. Quantum enim quoddam erit.

lectio tertia.

Postquam posuit opiniones philosophorum de principiis: hic disputat contra eos. et primo contra illos qui non naturaliter de natura sunt locuti. secundo contra illos qui naturaliter de natura sunt locuti: ibi. (Si autem physici). Circa primum duo facit. Primum disputat contra positionem melissi et pimenidis. Secundo contra rationes eorum: ibi. (Ex quo demonstrat). Circa primum duo facit.

Primo disputat contra positionem hanc: ens est unum: per rationes sumptas ex parte entis quod est subiectum in propositione. Secundo per rationes sumptas ex parte unum quod est predicatum. ibi. (Amplius quoniam). Dicit ergo primo quod id quod maxime accipiendum est pro principio ad disputandum contra positionem predictam est: quod id (quod est). id est ens dicitur multipliciter. Querendum est ab eis qui dicunt ens esse unum quomodo accipiant ens: utrum scilicet pro substantia vel pro qualitate: vel pro aliquo aliorum generum: et quia suba dividitur in unum universale et particulari. id est substantiam primam: et secundam: et iterum in multas species: querendum est utrum dicat ens esse unum ut homines unum aut ut equum unum: aut ut aiam unam: aut ut qualitatem unam: aut album aut calidum: aut ut aliquid huiusmodi. Multum namque differt quodcumque istorum dicatur. Oportet igitur quod si ens est unum quod vel sit substantia et accipitur simul vel accipitur tamen vel substantia tamen. Si autem sit substantia et accipitur simul. non erit unum ens tamen sed duo: nec differt quantum ad hoc utrum substantia et accipitur simul in uno vel diversa: quia licet sint simul in uno: non tamen sunt simpliciter unum: sed multa. Si vero dicatur quod sit accipitur tamen et non substantia: hoc est omnino impossibile. Nam accipitur sine substantia omnino esse non potest. omnia enim accidentia de substantia dicuntur sicut de subiecto: et in hoc ratione eorum persistit. Si vero dicatur quod sit substantia tantum sine accidente: sequitur quod non sit quantitas. Nam quantitas accipitur est. et hoc est contra positionem melissi. Posuit enim ens esse infinitum. Unde sequitur quod sit quantum: quia infinitum per se loquendo non est nisi in quantitate. Sed substantia et qualitas et huiusmodi non dicuntur infinita nisi per accipitur: in quantum. scilicet sunt simul in quantitate. cum ergo melissus ponit ens infinitum: non potest ponere substantiam sine quantitate. si ergo est substantia et quantitas simul sequitur quod non sit tamen unum ens: sed duo. Si vero sit solus substantia non est infinitum: quia non habebit magnitudinem neque quantitatem. nullo igitur modo potest esse verum quod melissus dicit ens esse unum.

Deinde cum dicit.

Amplius quoniam et ipsius unum multipliciter dicitur: quemadmodum et quod est: intendendum quomodo dicunt unum esse omne. Dicitur enim unum: aut continuum aut indivisibile: aut quorum ratio una et eadem: que aliquid erat esse: quemadmodum vappa et vinum. Si quidem igitur continuum multa sunt quod est: in infinitum enim divisibile est continuum: habet autem divisionem de toto et parte. Fortassis autem non ad hanc rationem sed ad ipsas secundum seipsas. Utrum unum aut plura pars et totum: et quomodo unum aut plura: et si plura: quomodo plura: et de partibus non continuis: et si toti unum utrumque est sicut indivisibile. quoniam et eadem eisdem erunt.

Nonit secundam rationem acceptam ex parte unum. Circa hoc duo facit. Primum ponit rationem. Secundo ostendit quomodo quidam erraverunt in solutione ipsius: ibi. (Conturbati). Dicit ergo primo quod sicut ens dicitur multipliciter: ita et unum et idem considerandum est quomodo dicantur omnia esse unum. Dicitur enim unum tripliciter: vel sicut continuum est unum ut linea et corpus: vel sicut indivisibile est unum ut punctum. Vel sicut unum dicuntur illa quorum ratio est una seu diffinitio: sicut vappa et vinum dicuntur unum. Primum ergo ostendit quod non potest dicere quod omnia sunt unum continuatione: quia continuum est quodammodo multa: omne enim continuum est in infinitum divisibile: et sic continet in se multas partes. Unde qui ponit ens continuum: necesse est quod ponat quodammodo multa: et non solum propter multitudinem partium: sed et propter diversitatem que videtur esse inter totum et partes. Est enim dubitatio utrum totum et partes sint unum aut plura. et licet forsitan haec dubitatio ad propositum non pertineat: tamen pro seipsas utilis est ad cognoscendum: et non solum de totis continuis: sed et de totis partibus quorum partes non sunt continue: sicut partes domus que sunt unum contactu et compositione. Et intelligendum est quod totum secundum quod est idem partibus: et non simpliciter. Si autem simpliciter totum est idem unum partibus: eadem ratione est idem alteri partibus. que autem unum et eadem sunt eadem sibi invicem sunt eadem. et sic sequitur

1 ec. 6.

Lo. 12.

Lo. 13.

Lo. 14.

Lo. 15.

Lo. 16.

Lo. 17.

q ambe pres si ponant simplr ee ide toti q sint adiuice r sic sequeret q totu sit idiuibile no hns diuersitate ptu.

Co.18. **C**At vero si est indiuisibile: nullu erit qruz neqz quale: neqz iam ifinitu qd est: sicut melissus dicit: neqz finitu: sicut r parmenides. Terminus enim indiuisibilis finitus non est.

Costedit q oia no pit ee vnu sicut idiuibile e vnuz: qz qd e idiuibile no pot ee qtu: cu ois qstias sit diuisibilis r p pns no pot ee qle. vt itelligat de qlitate q fundat sup qstiatate. r si non est qntu no pot ee finitu: sicut dixit pmenides: neqz ifinitu sicut dixit melissus: qz terminu idiuibilibis vtpote puctu est finis: r no finit: qz finitu r ifinitu conueniunt qntitati.

Co.19. **C**At vero si ratione vnum sunt que sunt oia: sicut est tunica r indumentu: heracliti rationez contingit differentie. Idem enim erit r bono r malo: r no bono esse r bono. Quare idem erit bonu r no bonu: r homo et equus. Et non de eo qd vnu sunt que sunt: ratio erit: sz de eo qd nihil. Et tali igitur esse et tanto idem.

Costedit quo no pot dici oia ee vnu p rone: qz si hoc eet sequerent tria inconuenientia. Et p q ptraria eent vnuz fm rone. s. q eade ro eet boni r mali: sicut heraclit ponebat eade ee rone duoz: vt pz in. 4. meta. Scdm icoueniens est q eade eet ro boni r no boni: qz ad malu seqe no bonu. r sic sequeret q eet eade ro entis r no entis. r sic sequeret q oia entia no solu eent vnuz ens: vt ipsi ponunt sed et no ens vel nihil. qz quecuqz sut vnuz fm rone ita se hnt q de quocuzqz predicat vnu r aliud: vn si ens r nihil sunt vnu fm rone: seqe si oia sut vnu ens: q oia sut nihil. Tertiu inconueniens est q diuersa genera vt qlitas qntitas sint eade fm rone: r hoc icoueniens ponit cu dicit. (Et tali r tanto). Aduertedu vo q sicut phus dicit in 4. metaphice. ptr negates pncipia non pot adduci demostratio simplr que pcedit ex magis notis simplr. Sz demostratio ad hdicedu que pcedit ex his q supponunt ab aduersario q sant iterdu min nota simplr: r sic phus in hac disputatone vti plurib q sut min nota: qz hoc qd est entia ee multa r no vnu tantu: ad qd rones adducit.

Lec.6. **C**ostedit quo no pot dici oia ee vnu p rone: qz si hoc eet sequerent tria inconuenientia. Et p q ptraria eent vnuz fm rone. s. q eade ro eet boni r mali: sicut heraclit ponebat eade ee rone duoz: vt pz in. 4. meta. Scdm icoueniens est q eade eet ro boni r no boni: qz ad malu seqe no bonu. r sic sequeret q eet eade ro entis r no entis. r sic sequeret q oia entia no solu eent vnuz ens: vt ipsi ponunt sed et no ens vel nihil. qz quecuqz sut vnuz fm rone ita se hnt q de quocuzqz predicat vnu r aliud: vn si ens r nihil sunt vnu fm rone: seqe si oia sut vnu ens: q oia sut nihil. Tertiu inconueniens est q diuersa genera vt qlitas qntitas sint eade fm rone: r hoc icoueniens ponit cu dicit. (Et tali r tanto). Aduertedu vo q sicut phus dicit in 4. metaphice. ptr negates pncipia non pot adduci demostratio simplr que pcedit ex magis notis simplr. Sz demostratio ad hdicedu que pcedit ex his q supponunt ab aduersario q sant iterdu min nota simplr: r sic phus in hac disputatone vti plurib q sut min nota: qz hoc qd est entia ee multa r no vnu tantu: ad qd rones adducit.

Co.20. **C**onturbati sunt autem et posteriores queadmodu et antiqui ne forte contingat simul idez vnu esse et multa. Unde alii qde ee auferebat: queadmodu Lycophro Alii autem dictionem mutabāt: vt quonia homo no albus est: sed albat: neqz ambulās est: sed ambulat: vt no est addicientes multa faciāt esse vnu tanqz singulariter dicto vno aut ente.

Co.21. **S**ed multa sunt que sunt: aut ratione. vt aliud albo esse et musico. Si ide vtraqz multa itaqz vnum. Aut diuisione: quemadmodum totuz et partes. Hoc autem iam deficiebant. et confitebantur vnum multa esse: tanqz non conueniret idem vnum r multa esse. Non opposita at. Est enim vnuz r potentia et endelechia. Hoc igitur modo facientibus impossibile videtur que sunt vnum esse.

Co.22. **C**lectio quarta. **Q**uā phus improbanit positionez pmenidis r melissi ponentuz ens ee vnu: hic ostedit q ex eade radice qdam posteriores phi idubitatione iciderut qda. Et raneft. n. pmenides r melissu eo q nesciunt distigne vnu.

vnde que aliquo modo sunt vnuz: simpliciter esse vnum enunciabant. posteriores autem philosophi nescientes distinguere vnum: pro inconuenienti reputabant q ide aliquo modo sit vnu r multa: qd tamen conuicti rationibus confiteri conabantur. r ideo dicit q (posteriores philosophi turbati sunt) .i. in dubitationem inciderunt quemadmodum r antiqui. s. parmenides r melissus: ne forte cogere hoc dicere q ide sit vnu r multa: qd inconueniens videbat vtriscuz. r ideo primi ponentes oia vnu totali multitudinem auferebat: posteriores vero multitudinem auferre conabant a quocuzqz poneret ee vnu. r io qdas i ppositio nibus vt lycophron auferebat hoc verbu e. dicebat. n. q no est dicendum ho est albus: sed ho albus. Considerabant eni q homo r albus sunt quodammodo vnu: alioqn albus de homine non predicaretur. Sed videbat eis q hec dictio est cuz sit copula verbalis inter duo copularet r ideo totaliter ab eo qd est vnu multitudinem auferre volentes dicebant non esse apponendu hoc verbu est. sed qz impfecta oratio videbat: r imperfectu sensum generari i aio auditoris si ponant noia absqz additione alicuius verbi hoc volentes corrigere. Alii mutabant modu loquendi: r non dicebant ho albus pp ipfectione oronis: nec ho est alb? ne daret intelligi multitudo: sed ho albat: qz p hoc qd est albari non intelligit res aliqua vt eis videbatur: sed subiecti transmutatio. r sic dicebant no ee dicendum homo est ambulans: sed homo ambulat: ne per additionem huius copule verbalis est: id qd reputabant vnu. s. hoieim album facerent esse multa: ac si vnu r ens diceret (singulariter) idest vno modo: r non multipliciter. Sed hoc est falsum: qz hoc qd est vnu vno modo potest esse multa alio modo sicut qd e vnu subiecto pot esse multa rone: sicut album r musicu idem sunt subiecto: sed rone multa. Alia. n. est ratio musici r alia albi. vnde concludi pot q vnu sit multa. Alio etia modo contingit q id qd est vnum toto r actu sit multa fm partiu diuisione. Unde totu est vnu in sua totalitate: sed hz partium multitudinez. r quāuis ad id quod est vnu subiecto r multa ratione aliquod remedium adueniret auferentes hoc verbu e: vel continuantes vt supra dictum est: tamen in hoc. s. toto r partibus deficiebant responderi nescientes: r ptebantur tanqz aliquod inconueniens. vnum esse multa. sed hoc non est inconueniens qm vnum r multa non accipiuntur vt opposita. vnu enim in actu r multa in actu opponuntur: sed vnum i actu r multa i potetia no sut opposita. Et pp hoc subdit q vnum dicitur multipliciter. s. vnu i potetia: r vnu i actu: r sic ide nihil phibet esse vnum in actu r multa i potetia. sicut pz de toto r partib. Ultimo at iducit conclusionē pncipalr inteta. s. q ex pdictis roib? pz q impossibile est oia entia esse vnum.

Tex qb at demōstrat soluere nō difficile ē utriqz. n. sophisticē syllogizāt et pmenides et melissus. Et nāque falsa recipiunt: et nō syllogizātes sunt. Est at magis mellissi onerosa rō et non hns defectum. Sed uno inconuenienti assignato alia contingunt. Hoc autem nihil graue est.

Clectio quinta. **Q**uā philosophi improbanit positionē pmenidis r melissi: hic incipit soluere eoz rōes. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo rōes eoz sunt soluēde. Secdo soluit rōnes melissi ibi. (Quod qdē igit.) Tertio soluit rōnē pmenidis. ibi. (Et ad pmenidē.) Dicit ergo primo q non ē difficile soluere rationes ex qb? syllogizāt pmenides r melissus: qz vterqz sophisticē syllogizāt r in eo q assumunt falsas propositiones: r in eo q non seruāt debitā formā syllogismi: s. rō melissi (ē magis onerosa). i. vana r fatua (r nō hns defectū). i. nō aducēs dubitationē. Assumit. n. q ptrariat nālib? pncipijs r manifeste fallū. s. q ens nō generet. vn nō ē graue si vno icoueniēti dato alia sequūtur. Deinde cum dicit.

Lo. 23.

Quod quidem igitur melissus philosophizavit: mani festum est. Opinatur enim accipere si quod scilicet est: habet principium esse: quoniam et quod non scilicet non habet principium.

Solvit rationem melissus quod talis erat quod scilicet est habet principium: ergo quod non est scilicet non habet principium sed ens non est scilicet: ergo non habet principium: et per consequens non habet finem sed quod non habet principium et si non est infinitum: ergo ens est infinitum. quod autem est infinitum est immobile non enim habet extra se quo moveretur. Item: quod est infinitum est unum quod si esset multa oporteret esse aliquid extra infinitum: ergo ens est unum et infinitum et immobile. Ad ostendendum autem quod ens non generatur inducebat quandam rationem quam et utebantur quidam philosophi naturales. unde ponit eam infra circa finem huius libri primi. Illud autem rationem ipso bat quantum ad quatuor: primo quantum ad hoc quod dicit quod scilicet est habet principium: ergo quod non est scilicet non habet principium: hoc autem non sequitur: sed est falsa conclusio. Arguit enim a destructione antecedentis: cuius recta forma argumentandi sit e converso arguere. unde non sequitur si est scilicet habet principium: ergo si non est factum non habet principium: sed sequeretur: ergo si non habet principium non est scilicet.

Le. 14.

allatia

Secundo ibi.

Postea et hoc inconueniens: omnis esse principium rei: et non temporis et generationis non simplicis sed alterationis tanquam non momentanee facte mutationis.

Improbatur predicta ratio quantum ad illam illationem non habet principium ergo est infinitum. Principium enim dicitur dupliciter. uno modo dicitur principium temporis et generationis. et sic accipitur principium cum dicitur quod scilicet est habet principium vel quod non est scilicet non habet principium. Alio modo est principium rei vel magnitudinis. et sic sequitur si non habet principium est infinitum. Unde per consequens quod accipit nomen principii ac si esset uno modo dicitur. et hoc est quod dicitur quod inconueniens est dicere (quod principium omnis) scilicet cuiuscumque habitus principium (sit principium rei) scilicet magnitudinis et quod non sit alio modo dicitur principium temporis et generationis: non tamen ita quod simpliciter generatio et momentanea que est inductio forme in materiam habeat principium quod simplicis generationis non est accipere principium sed totius alterationis: cuius terminus est generatio est accipere principium cum non sit momentanea mutatio et aliquando generatio dicatur per suum terminum.

Tertio ibi.

Lo. 24.

Postea per quod immobile si unum est: sicut enim et pars una: cum sit hec aque mouetur in ipsa: quare non et omnis postea propter quod alteratio non erit.

Improbatur predictam positionem quantum ad tertiam illationem: qua inferitur est infinitum ergo est immobile et ostenditur quod hoc non sequitur dupliciter. Primo quidem in motu locali quod aliqua pars aque potest moueri in seipsa ita quod non moueat ad locum extrinsecum et similiter secundum aggregationem et dispersionem partium. sicut si totum corpus infinitum esset aequum esset possibile quod partes eius mouerentur infra totum et non prederent extra totum locum. Item improbat quantum ad motum alterationis. quod nihil prohiberet infinitum alterari vel in toto vel in partibus non enim per hoc oporteret ponere aliquid extra infinitum.

Quarto ibi.

At vero nec specie possibile est unum esse sed sicut ex quo. Sicut enim et physicorum quidam unum dicunt: illo autem modo non. Homo namque ab equo alterum est specie: et contraria ad inuicem.

Improbatur predictam rationem quo ad quartam illationem que concludit quod si ens est infinitum quod sit unum. non enim sequebatur quod sit unum sed species: sed forte secundum materiam sicut quidam philosophorum naturalium posuerunt omnia esse unum secundum materiam non autem secundum speciem. manifestum est enim quod homo et equus differunt secundum speciem. et similiter contraria sunt differentia ad inuicem secundum speciem.

Lo. 25.

Ad permenidem autem idem modus rationis est: et si aliqui alii proprii sunt: et solutio partim quidem quia falsa est: partim autem quia non concluditur.

Lectio sexta.

p

Ostenditur quod philosophus improbat rationem permenidis. et primo improbat eam: secundo excludit dicta quorundam qui male obuiabant rationi permenidis. ibi. (Quidam autem rationibus.) Circa primum duo facit. Primo ponit modos quibus obuiandum est rationibus permenidis: secundo illis modis eam soluit ibi. (Falsa quidem.) Circa primum sciendum quod ratio permenidis talis erat ut patet primo metaphisice. Quicquid est preter ens: est non ens: sed quod est non ens est nihil: ergo quicquid est preter ens est nihil: sed ens est unum: ergo quicquid est preter unum est nihil: ergo est tamen unum ens. et ex hoc concludere quod esset immobile: quod non haberet a quo moueretur: nec haberet extra se quo moueretur. Ex ipsis autem eorum rationibus per consequens permenides considerabat ens secundum rationem entis: et ideo ponebat ens esse unum finitum. Melissus autem considerabat ens ex parte materie: considerabat enim ens secundum quod est factum: vel non factum. et ideo ponebat ens esse unum et infinitum. dicit ergo quod idem modus est procedendi contra rationem permenidis et contra rationem melissus.

Le. 7.

Nam sicut ratio melissus soluebatur ex eo quod assumebat propositiones falsas et ex eo quod non recte concludere secundum rectam formam syllogisticam: sic et ratio permenidis soluitur partim quod falsa assumit: et partim quod non recte concludit. dicit autem et esse alios modos proprios disputandi contra permenidem: quia contra eum disputari potest ex propositionibus ab eo sumptis que sunt aliquo modo vere et probabiles. Sed melissus procedebat ex eo quod est falsum et improbabile. scilicet quod ens non generatur. Unde non disputauit contra eum per propositiones ab eo sumptas.

Deinde cum dicit.

Falsa quidem: quoniam simpliciter accipit quod est dici: multipliciter dicto.

Prosequitur predictos modos: et primo primum: scilicet secundum ibi. (Non concludit autem.) Dicit ergo primo quod permenides assumit propositiones falsas. (quod accipit quod est ens dici simpliciter scilicet uno modo cum tamen dicatur multipliciter. Dicitur enim ens uno modo substantia: alio modo accidentis: et hoc multipliciter secundum diuersa genera. Non est accipi ens potest esse commune substantie et accidenti. per consequens autem quod propositiones ab eo sumpte in uno sensu sunt vere: et in alio sensu sunt false nam cum dicitur quicquid est preter ens est non ens: verum est si ens sumatur potest esse commune substantie et accidenti: si autem sumatur pro accidente vel pro substantia tamen falsum est ut infra ostendet. Similiter et cum dicitur: quod ens est unum: verum est si accipiatur pro aliqua una substantia vel pro aliquo uno accidente: non tamen verum erit in illo sensu quod quicquid est preter illud ens sit non ens.

Deinde cum dicit.

Non concluditur autem: quod si sola alba recipiatur significante unum albo: nihilominus multa alba sunt: et non unum. Non enim continuatione erit unum album neque ratione. Aliud enim erit esse albo et susceptibili: et non erit extra album nihil diuisum. Non enim in quantum est separabile: sed esse alterum est albo: et ei cui inest. Sed hoc permenides non vidit.

Prosequitur secundum modum solutionis. quod scilicet ratio permenidis non recte concludere et primo ostendit in simili secundo adaptat ad propositum ibi (necesse igitur.) Dicit ergo primo quod ex hoc sciri potest quod ratio permenidis non concludit recte quia forma argumentandi non est efficax in omni materia: quod oporteret si esset debita forma argumentandi. Si enim accipiamus album loco entis: et dicamus quod album significat unum tantum: et non dicatur equivoce: et dicamus sic: quicquid est preter album non est album: et quicquid est non album est nihil non sequitur quod album sit unum tantum. Primum quidem quod non erit necessarium ut omnia alba sint unum continuum: vel aliter (non erit unum album continuatione). Lex vero ipso quod est continuum non erit unum

Le. 3.

simplr: q: p̄tinuū est quodā mō mltā vt supra dcm̄ est. ⁊ s̄l̄r nō erit vnū rōne: alia. n. est rō albi ⁊ susceptibilis ⁊ tñ nō erit alitū p̄ter albi: q̄si ab eo d̄m̄sū. nō. n. est aliū albi a susceptibili: q: albi sit sepabile a susceptibili: s̄z q: alia est rō albi ⁊ susceptibilis. S̄z hoc nōdū erat p̄sideratū tpe p̄menid̄is. i. q̄ aliqd̄ eēt vnū s̄bo ⁊ multa rōne. ⁊ iō credidit q̄ si n̄bil sit extra aliqd̄ s̄bm̄ qd̄ sequat̄ id esse vnū: s̄z hoc falsū est: tū p̄ multitudinē p̄tū: tū p̄ diuersam rōnē s̄bi ⁊ accidentis.

Lo. 26.

C Deinde cum dicit. **N**ecessse igit accipe nō solū vnū significare qd̄ est: de quo vtriqz p̄dicet̄ s̄z ⁊ qd̄ vere ē: ⁊ qd̄ vere vnū est: accidēs. n. s̄bo quodā d̄r. **Q**uā cui accidit qd̄ est nō erit. **A**ltex. n. est ab eo qd̄ est. **E**rit itaqz aliqd̄ cū nō sit. **N**on itaqz inerit alii eris qd̄ vere est. **N**ō. n. erit ens aliqd̄ ip̄si: nisi multa qd̄ ē significet: sic q̄ sit aliqd̄ vnum quodqz. **S**z supponit̄ qd̄ est significare vnū. **C** Adaptat similitudinē ad p̄positū vt qd̄ dcm̄ ē d̄ albo: oñ dat s̄l̄r se h̄ere circa ens. **E**t circa hoc duo facit. **P**riō oñdit q̄ nō seq̄ ens eē vnū simplr: p̄ hoc q̄ s̄bz ⁊ accidēs sunt diuersa sc̄d̄z rōnē: sc̄d̄o p̄ multitudinē p̄tū. ibi. (**N**e qz igit magnitudo.) **C**irca p̄mū duo facit. **P**riō oñdit q̄ cū d̄r. **Q**uicqd̄ est p̄ter ens nō ens: hoc qd̄ est ens nō p̄t accipi p̄ accidēte tñ: sc̄d̄o q̄ nō p̄t accipi p̄ substantia tñ. ibi. (**S**i igit qd̄ vere.) **D**icit ḡo p̄riō q̄ cū d̄r q̄ q̄qd̄ est p̄ter ens est nō ens: si ens dicat̄ vnū significare oportebit qd̄ significet nō quodcūqz ens vel de quocūqz p̄dicat̄ s̄z significet (qd̄ vere ē). i. s̄bz ⁊ significet (qd̄ vere ē vnū) s̄. i. diuisibile. **S**i. n. ens significet accidēs: cū accidēs p̄dicet̄ de s̄bo: op̄z q̄ s̄bz nō sit cui accidit accidēs q̄ p̄t̄ ens. **S**i. n. q̄qd̄ est p̄ter ens est nō ens. i. p̄ter accidēs ⁊ s̄bm̄ est altex ab accidēte qd̄ significat hoc qd̄ dico ens seq̄ q̄ s̄bm̄ sit non ens: ⁊ ita cū acc̄ns q̄ est ens p̄dicet̄ de s̄bo qd̄ est nō ens: seq̄ q̄ ens p̄dicet̄ de nō ente ⁊ hoc est qd̄ p̄cludit. (**E**rit itaqz aliqd̄ cū nō sit.) **A**l̄i dicat̄ ḡo seq̄ q̄ nō ens sit ens. h̄o at̄ ē impossibile q: h̄o ē p̄mū supponēdū i sciēt̄is q̄ p̄dictoria nō p̄dicent̄ d̄ se inicē: vt i. 4. meta. d̄r vñ p̄cludit q̄ si aliqd̄ sit v̄ ens supposita hac p̄pōne q̄qd̄ est p̄ter ens ē nō ens seq̄ q̄ illud nō sit acc̄ns iherēs alij: q: tūc n̄ p̄t̄get̄ ip̄si s̄bo sic eē aliqd̄ ens. i. q̄ ip̄m s̄bm̄ h̄iet rōnē entis nisi ens multa significet. ita q̄ vnūqzqz illoz multoz eēt aliqd̄ ens. **S**z supponit̄ a p̄menide q̄ ens significat vnū tñ.

Lo. 27.

C Deinde cum dicit. **S**i igit qd̄ v̄ ē nulli accidit. s̄z illi aliqd̄ magis qd̄ v̄ ē significat qd̄ ē. q̄z qd̄ non ē. **S**i. n. erit qd̄ v̄ ē idē ⁊ albi. albo aut̄ eē nō ē qd̄ v̄ ē. neqz. n. accidere ip̄si possibile ē qd̄ ē. **N**e qz n. qd̄ ē. ē qd̄ n̄ v̄ ē. **N**ō ḡ quod ē. ē qd̄ albi ē. **N**ō sic aut̄ sic cū aliqd̄ nō sit. s̄z oio nō sit. **Q**d̄ v̄ itaqz est non ē. v̄ez. n. ē dicere qm̄ albi est. **H**oc aut̄ non quod ē significauit. **Q**uā si ⁊ albi significat quod v̄ ē mltā ḡ significat quod ē. **C** Postqz p̄clut̄ q̄ cū d̄r q̄qd̄ ē p̄ter ens ē n̄ ens: p̄ ens n̄ p̄t̄ itell̄ acc̄ns oñdit q̄ nec et s̄ba vñ d̄r. (**S**i igit qd̄ v̄ ē nō sit acc̄ns alicui: s̄z illi aliqd̄ accidit. ōz q̄ i hac p̄pōne q̄qd̄ ē p̄ter ens ē nō ens (magis significet qd̄ v̄ ē). i. s̄ba p̄ ens q̄ p̄ nō ens: s̄z nō p̄t̄ h̄o stare. p̄oat̄. n. q̄ id qd̄ v̄ est ens. i. illa s̄ba sit albi: albi aut̄ nō ē qd̄ v̄ est. **J**ā. n. dcm̄ ē q̄ id qd̄ v̄ ē nō est possibile accidē alicui. ⁊ hoc iō qz (qd̄ nō v̄ ē). i. q̄ nō ē s̄ba (nō ē qd̄ ē). i. nō ē ens: s̄z q̄qd̄ ē p̄ter ens. i. p̄ter s̄bam ē nō ens. sic seq̄ ḡo q̄ albi nō sit ens ⁊ nō solū ita q̄ nō sit h̄o ens sic h̄o nō ē h̄o q̄ ē asin̄ s̄z q̄ oio non sit: q: ip̄se d̄r q̄ q̄qd̄ ē p̄ter ens ē non ens: ⁊ qd̄ ē nō ens est nihil: ex hoc ḡo seq̄ q̄ nō ens p̄dicet̄ d̄ eo qd̄ v̄ ē: q: albi p̄dicat̄ de s̄ba q̄ v̄ ē. ⁊ tñ albi nō significat ens vt dcm̄ ē. **C**irca seq̄ q̄ ens sit nō ens: ⁊ h̄o ē impossibile: q: vnū p̄dictoria: nō p̄dicat̄ de altero. vñ si ad euitā

dū hoc sc̄ueniēs dicam̄ q̄ v̄ ens nō solū significat s̄bm̄ s̄z ēt ip̄m albi: seq̄ q̄ ens multa significet. ⁊ ita nō erit tñ vnū ens: q: s̄ba ⁊ accidens plura sunt s̄m̄ rōnem.

C Deinde cum dicit.

Ne qz igit magnitudo erit qd̄ ē. si qdem qd̄ v̄ est. est qd̄ ē. **A**triqz. n. altex est eē partium. **C** Oñdit q̄ non seq̄ ex rōne p̄menid̄is q̄ sit tñ vnū p̄ multitudinē p̄tū. ⁊ p̄mō q̄stū ad p̄tes q̄titatiuas sc̄d̄o c̄z tū ad p̄tes rōnis. ibi. (**Q**d̄ aut̄ d̄r.) **D**ic̄ ḡo p̄mō q̄ si ens vnū tñ significat nō solū n̄ poterit eē acc̄ns cū s̄bo s̄z neqz ēt ens erit aliq̄ magnitudo: q: ois magnitudo ē diuisibilis i p̄tes: vtriusqz at̄ p̄tis n̄ ē eadē rō s̄z alia vñ seq̄ q̄ id ens vnū n̄ sit s̄ba co: p̄o:ea.

Lo. 28.

C Deinde cum dicit.

Qd̄ at̄ didit̄ qd̄ v̄ ē. i. qd̄ v̄ ē aliqd̄ aliud rōnemāifestū ē. vt h̄o si ē quod v̄ ē aliqd̄ neccesse ē ⁊ aial quod v̄ ē aliqd̄ eē ⁊ bipes. **S**i. n. non. quod v̄ ē aliqd̄ ē accidētia erūt. **A**ut igit h̄o aut̄ alii alicui s̄bo. **S**z impossibile est. **A**ccidēs. n. d̄r h̄. aut quod p̄t̄igit eē ⁊ non eē. aut cuius ē i rōne h̄ cui accidit. vt sedere qd̄ ē sic sepabile. **I**n simo aut̄ ē rō naris. cui dicim̄ accidēt simū. **A**mplī q̄cunqz idiffinitiuā rōne i sunt. aut ex q̄b̄ sunt i rōne boz non ē rō totī. vt i bipede rō hois. **A**ut in albo q̄ ē albi hois. **S**i igit hec h̄ic h̄it modū. ⁊ h̄o accidit bipes. neccesse ē sepabile eē ip̄m. **Q**uare p̄tinget vtriqz n̄ bipedē eē hoiem. aut i rōne bipedis ierit hois rō. **S**z impossibile ē. **I**llud. n. i illī rōe iest. **S**i aut̄ alii accidūt bipes ⁊ aial ⁊ non est vtrunqz quod v̄ ē aliqd̄. ⁊ h̄o vtriqz erit accidētū alteri. **S**ed quod v̄ est sit accidens nulli ⁊ de quo ambo ⁊ vtrūqz ⁊ quod est. ex his dicatur. **E**x indiuisibilibus itaqz est omne.

Lo. 29.

Lo. 30.

C Oñdit q̄ nō possit eē ens s̄ba diffinibilis. manifestū est n. ex diffinitioe (q̄ id qd̄ v̄ ē). i. s̄ba diuidit̄ i plura quoz vnūqzqz ē qd̄ v̄ ē. i. s̄ba ⁊ aliud s̄m̄ rōnē. vt ponam̄ q̄ id vnū qd̄ v̄ ē sit h̄o: cū h̄o sit aial bipes: neccesse est q̄ ⁊ aial sit ⁊ bipes. ⁊ sic vtrūqz eoz erit (qd̄ v̄ ē). i. s̄ba q̄ si n̄ sint s̄be erūt accidētia: aut igit h̄o aut̄ alteri alicui: s̄z impossibile est q̄ sint accētia h̄o. **E**t ad hoc oñdēdū duo p̄ponit̄. p̄riū ē q̄ acc̄ns d̄r dupl̄r. **U**no mō acc̄ns sepabile qd̄ p̄tingit i eē ⁊ nō i eē. **A**lio mō acc̄ns i sepabile ⁊ p̄ se: ⁊ hoc est acc̄ns i cuī diffinitioe ponit̄ s̄bm̄ cui accidit: sicut simū ē p̄ se acc̄ns nasi q: i diffinitioe simi ponit̄ nasus: ē. n. simū nasus curuus. **S**c̄d̄z qd̄ ponit̄ ē q̄ si aliq̄ ponunt̄ i diffinitioe alicuī diffinitio: aut i diffinitioe alicuī eoz ex q̄b̄ p̄stat diffinitio totī diffinitio: sicut bipes ponit̄ i diffinitioe hois. ⁊ qd̄ alia q̄ ponunt̄ i diffinitioe bipedis vel aialis ex q̄b̄ diffinitio h̄o impossibile ē q̄ p̄oat̄ h̄o i diffinitioe bipedis aut i diffinitioe alicuī eoz q̄ cadūt i diffinitioe bipedis vel aialis aliogn eēt diffinitio circularis ⁊ eēt idē p̄us ⁊ posterius ⁊ notius ⁊ min̄ notū. **O**is. n. diffinitio ē ex p̄o:ib̄ ⁊ notiorib̄ vt i sexto topicoz d̄r ⁊ eadē rōne cū i diffinitioe hois albi ponat̄ albi n̄ ē possibile q̄ i diffinitioe albi ponat̄ h̄o albi. **H**is igit positis sic argumētat̄ si bipes ē acc̄ns h̄o neccesse ē vel q̄ sit acc̄ns sepabile: ⁊ sic p̄tingit hoiem si eē bipedē q̄ ē impossibile: vel erit i sepabile ⁊ sic oportebit q̄ h̄o ponat̄ i rōne bipedis: q̄ ē ēt impossibile q: bipes ponit̄ i rōne eī impossibile est igit q̄ bipes sit acc̄ns h̄o ⁊ eadē rōne neqz al: **S**z si dicat̄ q̄ s̄bo sunt accētia alicui alij: seq̄ret̄ ēt q̄ h̄o accidat alicui alteri s̄z hoc ē impossibile. **J**ā. n. supra d̄ctū est q̄ illud qd̄ v̄ est nulli accidit: h̄o aut̄ supponit̄ esse illud qd̄ v̄ ē: vt ex supioribus p̄z qd̄. n. seq̄ hoiem accidēre alteri si aial ⁊ bipes alteri accidunt sic manifestat̄ q: de quocūqz d̄r ambo se: sim. s̄. aial ⁊ bipes de eodē di

Capl̄b. 4.

est vtriusq; fil. s. aial et bipes. et de quocunq; dicitur aial et bipes dicitur quod est ex eis. s. hoc: quod nihil est aliud hoc quam aial bipes. Sic igitur patet quod si ponatur unum tantum ens non potest poni partes quantitati ne neque partes magnitudinis. nisi partes rationis. Sic igitur sequitur quod omne ens sit de numero indivisibilium ne ponendo unum ens cogamur ponere multa propter partes. Comem. at dicitur quod ibi. (s. quod vere est.) ponit secundam rationem permenides ad ostendendum quod ens sit unum quod talis est ens quod est unum est substantia et non accidet et per substantiam intelligit corpus. si autem corpus illud dividatur in duas medietates sequitur quod ens dicatur de utraque medietate congregato ex eis. et hoc videtur procedit in infinitum quod est impossibile secundum ipsam aut erit dividere usque ad puncta quod etiam est impossibile: quod ens sit unum indivisibile sed hec expositio est exorta et contra intentionem Aristotelis sicut satis apparet litteram insipienti.

Expositio Averoy ex comento primo Improbatio expositiois Averoy

lec. 3.

lec. 6.

lec. 2.

lec. 3.

lec. 31.

Ad id autem rationibus vtriusque acquiescunt. Quia quidem quoniam omnia unum sunt si quod est unum significat quoniam est. et quod non est. Si autem quod decisione individuas facientes magnitudines.

Lectio septima.

Questio prima. Ostenditur quod philosophus improbat rationem permenides dicens ducendo ad quodam inconuenientia hic improbat ponendo quodam inconuenientia que procedebat. et circa hoc duo facit. Primo ponit ponere eorum secundo improbat eam ibi. (manifestum autem.) Considerandum primo quod supra philosophus habet rationem permenides duabus rationibus usus est: una ad ostendendum quod ex ratione permenides non requiritur omnia esse unum propter diuersitatem substantie et accidentis: quod quidem ratio ducebat ad hoc inconueniens: quod si ens est ens: ut ex superioribus patet. Alia vero ratio procedebat ad ostendendum quod non sequitur omnia esse unum propter hoc quod si esset magnitudo sequeretur magnitudinem esse indivisibile: quod si sit divisibile erunt quodammodo multa. Platonici vero vtriusque rationi acgenerunt concedendo impossibilia ad quod deditur esset. Acgenerunt ergo permenides ratio quod ducebat ad hoc quod si ens esset ens: si aliquid diceret quod ens significet unum vel substantiam tamen vel accidet tamen: et pro hoc vellet dicere quod omnia sunt unum. huic rationi dico acgenerunt quod si ens esset ens. dicebat. n. Plato quod accidens est non ens et pro hoc dicitur in sexto meta. quod Plato posuit sophistica circa non ens: quod versatur maxime circa ea que per accidens dicitur. Sic ergo Plato intelligens per ens substantiam procedebat primam propositionem permenides dicens quod quicquid est propter ens est non ens quod ponebat accidet quod est propter substantiam esse non ens si tamen procedebat propositionem hanc. s. quicquid est non ens est nihil licet enim diceret accidet esse non ens non tamen dicebat accidens esse nihil: sed aliquid. et pro hoc secundum ipsam non conuequebat quod sit unum tantum. Sed alteri rationi que ducebat ad hoc quod magnitudo esset indivisibile assentiebatur procedebat magnitudines esse indivisibiles ex decisione: id est dividendo: quod magnitudinum divisio ad indivisibilia terminatur. ponebat enim corpora resoluta in superficies et superficies in lineas: et lineas in indivisibilia: ut patet in tertio de celo et mundo.

Deinde cum dicit.

Manifestum autem est. et quoniam non verum est. quod si unum significat quod est. et non possibile est simul contradictionem esse. non erit nihil quod non est. Nihil enim prohibet quod est non simpliciter esse. sed non ens aliquid esse quod non est.

Improbat predictam positionem quantum ad hoc quod procedebat quod non ens est aliquid. Nam quantum ad illud quod procedebat individuas esse magnitudines improbat suo loco in sequentibus scilicet naturalis. Improbat autem primum dupliciter. Primo ostendendo quod non sequitur ex ratione Platonis quod non ens sit aliquid secundo quantum ad hoc quod dicebat quod nisi hoc ponatur. s. quod non ens quod est accidens sit aliquid quod sequitur omnia esse unum. ibi. (Dicere igitur.) Dicit ergo primo manifestum esse quod non est verum quod ista ratio Platonis sequatur quod sic deducebat. Ens unum significat. Ponebat. n. ens esse generum et univoco dictum de omnibus secundum participationem primi entis et iterum ponebat quod contradictoria non sunt simul vera: et his duobus arbitrabatur sequi non ens non est nihil sed aliquid. Si. n. ens significat unum quod est substantia optebit quod quod

quid est non substantia sit non ens. quod si esset ens cum ens non significet nisi substantia sequeretur quod esset substantia. et tunc esset filius substantie et non substantia quod est contradictoria simul vera esse. si igitur impossibile est contradictoria simul vera esse: et ens significat unum quod est substantia sequeretur quod quicquid est non substantia est non est. Sed aliquid est non substantia. s. accidens igitur aliquid est non ens et sic non est verum quod non ens sit nihil. Ostendit autem Aristoteles quod hoc non sequitur quod si ens significat principaliter unum quod est substantia nihil prohibet dicere quod accidens quod non est substantia non sit simpliciter ens: sed tamen non propter hoc quod illud quod non est aliquid. i. substantia dicatur absolute non ens sed ergo accidens non sit ens simpliciter non tamen potest dici absolute non ens.

Deinde cum dicit.

Dicere igitur extra ipsum quod est nisi aliquid erit aliud. unum omnia esse inconueniens est. Quis. n. addiscit ipsum quod est. nisi quod vere est. aliquid sit. Si autem hoc nihil tamen prohibet multa que sunt esse. sicut dicitur est quod quidem igitur sic unum esse quod est impossibile sit. manifestum est.

Concludit ulterius quod non sequitur si non ens quod est accidens non sit aliquid quod omnia sint unum. et hoc est quod dicitur quod inconueniens est dicere quod sequatur omnia esse unum: nisi aliquid sit extra ens: quod per ens non potest intelligi nisi substantia que vere est. sed si substantia sit nihil prohibet esse multa sicut iam dictum est et remota magnitudine et accidente: quod diffinitio substantie dividitur in multa que sunt de genere substantie. s. hoc et aial et bipes. et ulterius sequitur quod secundum diuersas diuersas generis sint multe substantie in actu. Et ultimo infert conclusionem principaliter intentam quod non omnia sunt unum sicut dicebat permenides et melissus.

Sicut autem physici dicunt. duo modi sunt ubi quidem. n. unum facientes quod est corpus substantia aut tria aliquid. aut aliud quod est igne densius aere. aut subtilius. alia autem generant densitate et raritate multa facientes. Hec autem sunt contraria. vtriusque autem excellentia et defectus. sic magnus dicit Plato et puum. nisi quod hic quidem hec facit materia. unum autem specie. Alii vero unum quidem substantiam materia. contraria autem differetias et species.

lec. 32.

Quidam autem ex uno inherentes contrarietates segregant quemadmodum anaximandros dixit. et quicquid autem unum et multa dicit esse sic empedocles et anaxagoras. Ex commixtione namque segregant alia. Differunt autem abinuicem. eo quod hic circulationem facit horum hic autem semel. et hic quidam infinitas similes partes et contrarias. Ille vero uocata elementa solum.

Lectio octava.

lec. 33.

Questio prima. Ostenditur quod philosophus improbat opinionem dicens principijs eorum quod non naturaliter sunt locuti: hic persequitur opiniones eorum quod de principijs naturaliter sunt locuti non remouentes motum. et ideo uocat eos physicos. i. naturales. et circa hoc duo facit. Primo ostendit diuersitatem opinionum. secundo persequitur unam eorum ibi. (Utrum autem.) Dicit ergo primo quod secundum opinionem naturalium philosophorum duo sunt modi secundum quos generantur res ex principijs quorum unum tantum generant philosophi naturales ponentes unum tantum principium male siue esset unum de tribus elementis. s. igne et aere et aqua: quod terra sola nullum posuit principium: ut supra dictum est: siue aliquid medium iter ea utputa quod esset densus igne et subtilius aere. ab isto autem uno principio dicebant omnia alia generari secundum raritatem et densitatem utputa quod ponebant aere principium dicebant quod ex eo rarefacto generatur ignis ex eo autem condensato generatur aqua rarum autem et densum sunt tria et reducuntur ad excellentiam et defectum ut ad quodammodo vltiora. ista densum est quod habet multum de materia: rarum autem quod parum. et sic quodammodo concordabat cum Platone qui ponebat magnam et parvam principia que et pertinent ad

lec. 2.

excellentiā & defectū. S; i hoc differebāt a platone q: pla-
to posuit magnū & puū ex pte materie: q: ponebat vnū
pncipiū formale quod est quedam idea picipata a di-
uersis fm diuersitatem materie. Antiqui vero nāles po-
nebat pncipiatē ex pte forme: q: ponebat pncipiū pncipi-
um vnā mām ex qua multa pstitunt fm diuersas fo-
mas. Alij vō antiq nāles ponebat res fieri ex pncipijs ex
hoc q: ipsa pncipia & diuersa extraherent ab vno in quo erāt
q:si cōmixta & pfula. s; in hoc differebāt q: Anaximāder
ponebat illud vnū pfulū esse pncipiū nō aut illa multa q
i eo erāt cōmixta: q: ponebat vnū tm pncipiū. Empedo-
cles vō & Anax. ponebat magis eē pncipia illa q i eo pmi-
scebant. & iō ponebat multa pncipia: s; & illud vnū pfulū
quodā mō pncipiū poneret. Sed Anax. & Empedocles
differebāt i duob' pmo qdē q: empedocles ponebat cir-
culationē qdā cōmixtiōis & segregatiōis. Pōnebat. n. mū-
dū multoties eē scm: & multoties corruptū. ita q: cū mun-
dus corrupt' fuit amicitia oīa pfulente in vnū itez mūd'
gnāret lite sepante & distinguēte. & sic pfulsiōi succedit di-
stinctio & ecōuerso. S; Anax. ponebat semel tm mundū
scm eē. ita q: a pncipio oīa eēt cōmixta in vnū: s; itellect'
q incipit extrahē & distinguere: nunq; cessabit hoc facē. ita
q: nunq; erūt oīa cōmixta i vnū. Alio mō differūt in hoc
q: Anax. posuit pncipia eē infinitas ptes similes & pncipias sic
infinitas ptes carnis: q sunt similes iuicē: & infinitas partes
ossis & alioz q hēt ptes similes. cū tm q: rōndā sit ad alias
pncipias sicut ptiū ossis ad ptes sanguinis ē pncipias fm hu-
midū & siccū. S; emp. posuit pncipia illa solū quatuor: q
cōiter dicuntur elementa. s. ignē aerem aquam & terram.

Idem aut: Anaxagoras sic infinita opi-
nari: vt accipiat cōez opionē pbifico-
rū eē verā: tāquā nō fiat nullū eoz ex
eo qd nō ē. pp hoc enī sicut dicūt: & erāt simul
oīa: & fieri hmoi statuerunt alterari. alii aut con-
gregationem & segregationez. Amplius ex eo
q: sunt ex alterutris. contraria inerant ergo.

Lectio nona.

Profitis diuersis opionibus nāliū pboz
de pncipijs hic pseqt vnā eaz
s. opionē Anax. q: hec opio videbat assignare
cām cōem oīum spērū motus. & diuidit i du-
as ptes. In pncipia pōit rōnē ipsi: i scda obijcit p eā ibi. (Si
igit' infinitū.) Circa pncipia tria fac. Pmo pncipiat ea q Anax.
supponebat & ex qb' argumētabat: scdo ponit sue rōnis
pcessum. ibi. (Si. n. oē q sit.) Tertio ponit eius rōnionē
ad quādā tacitā obijctionē. ibi. (Apparet aut.) Duo aut
ponebat Anax. ex qb' pcedebat: quoz pncipū ē qd ē ab oī-
bus nālibus pbis supponebat q. s. ex nihilo nihil fiat. &
hoc ē qd dicit q: Anax. ex hoc videbat opiri eē pncipia i
finita q: accipiebat cōem opionē oīum pboz nāliū eē ve-
rā hāc. s. q: id qd simpliciter nō ē nullo mō fiat. Q: enim
hoc supponebat tanq; pncipiū ad diuersas opiones pces-
serūt. vt enī nō cogere pncipia ponere aliqd d nouo fieri q: pnci-
us oīo nō eēt: posuerūt aliq oīa pncipia sicut extitisse vel i aliquo
vno pfulo: sicut Anax. & Empedocles dicūt vt in aliquo
vno pncipio māli. s. aq; igne & aere: vel i aliquo medio illo-
rū. & fm hoc duos modos factionis ponebat. Qui. n. po-
suerūt oīa sicut pncipia sicut i vno pncipio māli: dixerūt q:
fieri nihil aliud ē quā alterari. Ex illo. n. vno pncipio māli
oīa fieri dicebat p pncipiatōnē & rarefactionē eiusdez.
Alij vero q: ponebat oīa pncipia sicut i aliquo vno
pfulo & cōmixto ex multis dixerunt q: fieri rez nō ē ali-
ud q; pgregatio & segregatio & oēs hī decepti fuerūt q:
nescuerunt distinguere iter potentia & actū. Ens. n. in po-
tentia ē quasi mediū iter purū nō ens & ens i actu. q: igit'
nāliter sunt nō sunt ex simpliciter nō ente s; ex ente i po-
tentia nō aut ex ente in actu vt ipsi opinabant. vñ que fi-
unt non oportet pncipia sicut vt ipsi dicebant s; potentia
tantū ponit fm qd supponebat. ibi. (Amplius ex eo.) Di-
cebat. n. q: cōtraria sicut ex alterutris. videt. n. ex calido sic

ri frigidū & ecōuerso. & ex hoc cōcludebat q: cū ex nihilo
nihil fiat q: vnū pncipia pncipiat i altero qd qdē ē vñ fm po-
tentiā. Itā frigidū ē potentia i calido nō aut actu vt anax. ex-
timabat propter hoc q: nesciebat accipere esse in potentia
q: est esse medium inter purum non esse & esse actu.

Deinde cum dicit.

Si. n. oē qd ē fit: necesse ē fieri: aut ex his q
sunt: aut ex his q nō sunt. Hoz aut illud qd est
ex his q non sunt aliqd fieri: impossibile est. De
hac. n. pueniūt opinione oēs q de natura sunt.

Reliquū iā cōtingere ex necessitate putauerunt
ex his q sunt insunt fieri: sed pp paruitatem ma-
gnitudinū ex insensibilibus nobis. vñ dicit eē in
oē misceri: pp id q: omne ex oī videbant fieri.

Donit deductionē rōnis ipsius & pcedebat sic. Si ali-
quid ē necesse q: fiat aut ex ente aut nō ex ente. sed hoz al-
ter excluderat. s. q: aliqd fieret ex nō ente pp cōem opini-
onē phylosophoz supra positā. vñ pcludebat reliquū mē-
brū. s. q: aliqd fiat ex ente puta si aer fit ex aq; q: aer prius
existit nō aut diceret q: aer fiat ex aq; nisi i aqua pncipiat
aer vñ volebat accipere q: oē qd fit ex aliquo pncipiat i eo
ex quo fiebat. s; q: hoc videbat contra id qd apparet se n
sui. nō. n. appet ad sensū q: illud qd generat ex aliquo p-
ncipiat i eo: ideo hāc obijctionē excluderat p hoc q: pone-
bat q: id qd fit ex aliquo pncipiat i eo fm qdā ptes mi-
nimas q: sūt nobis insensibiles pp suā paruitatē: puta si aer fit
ex aq; ptes aliq; minime aeris sunt i aq; nō aut i illa q: tate
i q: generat. & iō p pgregationē illaz ptiū ad iuicē & segre-
gationē ex pncipias aquē dicebat fieri aerez. habito igit' hoc
q: omne qd fit ex aliquo pncipiat i eo: assumebat vltim'
omne ex omni fieri. Unde concludebat q: quodlibet esset
in quolibet per mixtum fm partes minimas & insensibiles
& quia infinites vnū ex alio fieri potest: infinitas partes
minimas in vnoquoq; esse dicebat.

Deinde cum dicit.

Apparet aut differētia & appellari altera ab
iucē ex magis supabūdanti pp multitudinē in
mixture infinitoz. Sincere qdēz. n. totū album
aut nigrū: aut carnē: aut os nota eē: sed qd plus
vnū quodq; bz: hoc videtur esse natura rei.

Excludit quādā tacitā obijctionē. Pncipiat. n. aliquis
obijcere si infinite partes cuiuslibet rei sunt i quolibet seqt
q: nō ad iucē res differāt nec ad iucē differre videāt. Ad
hoc ergo q: rōndē dicit q: res videt differre ad iucē & no-
minant etiā diuersa ex eo q: maxie supabūdant i eis cū tm
infinita sit multitudo partū minimaz q: pncipiat i aliquo mi-
xto: & sic nihil est pure & totaliter albū aut nigrū aut os s;
id qd plus est in vnoquoq; hoc videtur esse natura rei.

Deinde cum dicit.

Si igit' infinitū scdm q: infinitū ignotū ē scdm
multitudinē qdē & magnitudinē infinitū ignotū
q: rōndē ē quoddā. Scdm spēm at i infinitū ignotūz
q: rōndē ē. Pncipias at infinitis exntib' &
scdm multitudinē & scdm spēm impossibile ē que
sūt ex his cognoscere. Si. n. cognoscere cōpo-
sitū arbitramur cū scim' ex quib' & quātis fit.

Imp: obat positionē predictā. & circa hoc duo facit. p-
mo imp: obat eā absolute. scdo comparat eam ad opinionem
emp. ibi. (melius aut:) Circa pncipia duo facit. primo ponit
rationes ad imp: obandū opinionē Anaxagore. Scdo
imp: obat modū positionis ibi. (Mequaq;.) Circa pncipia
ponit quinq; rationes quaz prima talis est. omne infinitū
est ignotū fm q: infinitū est. & exponit quare dicit fm q: i
finitum. q: si est infinitum fm multitudinēz vel magnitu-
dinem erit ignotū fm quātitate. Si aut est infinitū fm
spēm puta q: constituat ex infinitis fm spēm diuersis tunc

Co. 34.

2. s. d. n. q. 7. no. 11
23.

Co. 35.

est ignotū de eo q̄le sit. Et huius rō est: q̄ id qd̄ est notū apud intellectū cōprehendit̄ ab ipso q̄tū ad oīa q̄ ipsius sunt: qd̄ nō pōt p̄tingere ī aliquo īfinito. Si igit̄ alicui⁹ rei p̄ncipia sunt īfinita: oī ea esse ignota: vel s̄ q̄titate: vel s̄ sp̄m. s̄ si p̄ncipia sunt ignota: oī eē ignota ea q̄ sunt ex p̄ncipijs. qd̄ p̄bat ex hoc: q̄ tūc arbitramur nos cognoscere vñūquodq̄ cōpositū (cū scim⁹ ex qb⁹ & quātis sit). i. qm̄ cognoscim⁹ & sp̄s & q̄titates p̄ncipiorū. Sequit̄ igit̄ de p̄mo ad vltimū: q̄ si p̄ncipia rez nālū sunt īfinita: q̄ nāles res erunt ignote s̄m quantitatem vel s̄m speciem.

Secundam rationem ponit ibi.

Amplius aut̄ si necesse est cuius p̄s p̄tingit q̄taciūq̄ esse s̄m magnitudinē & paruitatem & ipsum totum p̄tingere. Dico aut̄ taliz aliquā p̄tium in quā cum īfit diuidit̄ totum. Si aut̄ īpossibile ē aīal aut plantam q̄taciūq̄ esse s̄m magnitudinē & paruitatē: manifestum ē qm̄ neq̄ p̄tium q̄libet. Erit. n. totuz p̄tibus simile. Caro autē & bos & huiusmodi p̄tes sunt aīalis: & fruct⁹ plantaz. Manifestū igit̄ qm̄ īpossibile est carnē: aut os: aut aliqd̄ aliud quantumcunq̄ esse magnitudine aut in maius aut ī minus.

Que talis est. Si alicuius totius p̄tes nō h̄nt aliquā de terminatā q̄titate sine magnitudinē vel paruitate: s̄ p̄tingit eas q̄taciūq̄ esse: vel s̄m magnitudinē vel paruitatē: necesse est q̄ totū nō h̄at d̄terminatā magnitudinē vel paruitatē: s̄ q̄ p̄tingat totū esse cuiuscūq̄ magnitudinis vel paruitatis. & hoc idē: q̄ q̄titas totū p̄surgit ex p̄tib⁹. S̄ hoc itel ligēdū est de p̄tib⁹ ex̄tib⁹ actu ī toto sicut caro nervus & os existūt ī aīali. & hoc est qd̄ dicit. (Dico aut̄ taliz aliquā p̄tū in qua cū īfit). s. actu (diuidit̄ aliqd̄ totū) & p̄ hoc excludunt̄ p̄tes totius p̄tini q̄ sunt potētia ī ipso. s̄ īpossibile est q̄ aīal vel planta vel aliqd̄ h̄mōi h̄eat se ideterminate ad q̄taciūq̄ magnitudinē vel paruitatē. est enī aliqua q̄titas ita magna vltra quā nullū aīal extēdit̄: & aliqua ita parua īfra quā nullū aīal īuenit̄. & s̄līter dicēdū est de plāta: ergo sequit̄ ad destructionē p̄sequētis: q̄ neq̄ aliqua p̄tium sit ideterminate q̄tatis. & s̄līter est de toto & p̄tib⁹ q̄: caro & os & huiusmodi sunt p̄tes aīalis & fruct⁹ p̄tes plāta. īpossibile est igit̄ q̄ caro & os & huiusmodi h̄eant ideterminatā q̄titate vel s̄m magis vel s̄m minus. nō ergo est possibile q̄ sint aliq̄ p̄tes carnis aut ossis q̄ sint īsensibiles p̄ paruitatē. Videt̄ aut̄ q̄ hic d̄: h̄riū eē diuisioni p̄tini ī īfinitū. Si enī p̄tinū ī īfinitū diuisibile est: caro aut̄ p̄tinū quoddā est: v̄ q̄ sit ī īfinitū diuisibilis. oēm igit̄ paruitatē d̄terminatā trāscēdet p̄s carnis s̄m diuisionē īfinitā. Sed dicēdū q̄ s̄ corpus mathematice acceptū sit diuisibile ī īfinitū: corpus tñ nāle nō est diuisibile ī īfinitū. In corpore enī mathematico nō p̄siderat̄ nisi q̄titas ī qua nihil īuenit̄ diuisioni repugnās s̄ ī corpore nālī īuenitur forma nālīs q̄ requirit d̄terminatā q̄titate: sicut & alia accidentia: vnde nō pōt īneniri quantitas ī specie carnis nisi īfra aliquos terminos d̄terminata.

Tertiam rationem ponit ibi.

Amplius si oīa īfunt qd̄ huiusmodi īuicem & non fiunt: sed segregantur cum īfunt: dicuntur autem & a plurimo. sit autem ex quolibet quodlibet: vt ex carne aqua segregatur. & caro ex aqua: omne autem corpus finitum resecatur a corpore finito: manifestum est q̄ non contingit in vnoquoq̄ vnumquodq̄ esse.

Et circa hec duo. s. p̄mo p̄mittit̄ qd̄ ex qb⁹ argumētat̄. Secdo ponit deductionē rōnis ibi. (Remota enim.) circa p̄mū tria p̄ponit. p̄mū est q̄ oīa similia sunt s̄m positionē Anax. vt dictū est. ex quo vult d̄ducere ad icōueniēns. dicebat enī Anax. vt dictū est q̄ oīa huiusmodi que

sunt similia p̄tū vt caro & os & silia īfunt īuicē & nō fiūt de nouo s̄ segregant̄ ex aliquo ī quo p̄existit̄: s̄ vñū quodq̄ denominat̄ (a plurimo). i. a pluribus p̄tibus ī se existētibus. Secdm̄ est q̄ quodlibet sit ex quolibet sicut ex carne sit aqua per segregationē: & s̄līter caro ex aqua. Tertū est q̄ oē corpus finitū resecat̄ a corpore finito hoc est si a corpore finito q̄taciūq̄ magno auferat̄ multoties finitum q̄tumcunq̄ p̄tium: toties poterit auferri minus a maiori q̄ totuz maius p̄sumet̄ a minori p̄ diuisionē. Ex his autē trib⁹ p̄cludit̄ qd̄ p̄ncipalī itēdit̄. s. q̄ nō sit vnum quodq̄ ī vnoquoq̄ qd̄ est h̄riū p̄mo istoz positoz: in trium. Sic enim p̄tingit ī rōnibus ducentibus ad īpossibile q̄ p̄cludat̄ finaliter destructio alicuius p̄missoz.

Deinde cum dicit.

Remota enim ex aqua carne: & iterum alia facta ex reliqua segregabitur: quauis semper minor erit segregata. Sed tamen non excellit magnitudo paruitatem. Quare si quidem stabit segregatio: non omne in omni inerit. In reliqua enim aqua non inerit caro. Si vero non stabit: sed habebit semper remotionem infinita magnitudine equalia finita inerunt: infinita s̄m multitudinem. Hoc aut̄ impossibile est.

Deducit argumētationē & assumit q̄ ī p̄cedēti argumētationē p̄clusum est. Dicit. n. q̄ si ex aqua remoueat̄ caro: dum. s. ex aqua generat̄ caro: & si itez ex residua aq̄ fiat alia segregatio carnis q̄uis semp̄ remaneat aliq̄ minor: q̄titas carnis ī aqua: tñ magnitudo carnis nō excedit aliquā paruitatē. i. p̄tingit dare aliq̄ parua mēsurā carnis: q̄ nō erit minor: aliq̄ caro vt ex sapidi rōne appet. Hoc ergo h̄ito q̄ ī aqua sit parua caro qua nulla sit minor: sic p̄cedit si ex aq̄ segregat̄ caro: & itez alia caro: aut stabit ista segregatio aut nō. si stabit ergo & residua aq̄ nō erit caro. & sic nō erit qd̄libet ī quolibet. Si autē nō stabit ergo ī aq̄ semp̄ remanebit aliq̄ p̄s carnis: ita tñ q̄ ī scda segregatio ne sit minor: q̄ ī p̄ma: & ī tertia minor: q̄ ī scda: & cū non sit d̄scēdere ī paruitatē p̄tū ī īfinitū: vt d̄m̄ est: ille mīme p̄tes carnis erūt eq̄les & īfinite nūero ī aliq̄ aq̄ finita. alioq̄ nō p̄cederet ī īfinitū segregatio: seq̄ igit̄ q̄ si segregatio nō stat s̄ semp̄ ī īfinitū remouet̄ caro ex aqua: q̄ ī ali qua magnitudine finita. s. aqua sint qd̄ finita s̄m q̄titate: qd̄ & equalia adīuicē & īfinita s̄m nūm̄. s. īfinite minime p̄tes carnis. & hoc est īpossibile & h̄riū ei qd̄ supra positū est. s. q̄ oē corp⁹ finitū resecat̄ ab aliquo corpore finito. ergo & p̄mū fuit īpossibile. s. q̄ qd̄ esset ī quolibet: vt Anax. posuit. Considerādū est aut̄ q̄ nō sine cā p̄his appositū eē q̄līa ī hoc vltimo icōueniēti ad qd̄ ducit. Non. n. est icōueniēs qd̄ ī aliquo finito sint īfinita q̄līa si attēdat̄ ratio q̄tatis. q̄ si diuidat̄ p̄tinū s̄m eādē p̄portionē erit p̄cedere ī īfinitū v̄p̄nta si accipiat̄ tertiū totius & tertiū tertiū & sic d̄iceps s̄ tñ p̄tes accepte nō erunt eq̄les s̄m q̄titate. s̄ si fiat diuisio p̄ p̄tes equales nō p̄cedit̄ ī īfinitū et si sola ratio q̄tatis ī corpore mathematico p̄sideretur.

Quartam rationem ponit ibi.

Adhuc autem: si omne quidem corpus remoto quodā minus necesse est fieri: carnis autem determinata est quantitas & magnitudine & paruitate. Manifestum est q̄ ex minima carne nullum segregabitur corpus. Erit enim minus minima.

Que talis est omne corpus remoto aliquo sit minus: cū omne totū sit maius sua p̄te. cū aut̄ quantitas carnis sit d̄terminata s̄m magnitudinē & paruitate: vt ex d̄cis p̄s: necesse est esse aliq̄ minimā carnē: ergo ab eo non pōt alī quid segregari. q̄: sic esset aliqd̄ minus minimo. non igit̄ ex quolibet potest fieri quodlibet per segregationem.

Quintam rationem ponit ibi.

inequalia

Co. 38.

Co. 36.

Co. 37.

CAmpli⁹ aut⁹ i⁹ infinitis corpib⁹ uest⁹ utiq³ iaz caro infinita et sanguis et cerebrū. Separata tñ ab invicē nihil aut minus entia sunt q̄ sunt: et infinitū vnumquodq³. Hoc aut⁹ irrationabile est. **Q**ue talis est. si infinite partes vntascūsq³ sunt in vno quocq³ et quodlibet est in quolibet: sequetur q³ in infinitis corporibus sunt infinite partes carnis et infinite partes sanguinis vel cerebri: et q̄tūcumq³ inde separantur adhuc remanent ibi. sequet⁹ ergo q³ infinita sunt i⁹ infinitis infinites qd̄ est irrationabile.

Co.39.

CDeinde cum dicit. **N**equaq³ aut⁹ segregādū eē nesciētis dī. recte aut⁹ dī: passiōes. n. i⁹ separabiles sunt. si igit⁹ mixti sunt colores et bitus si segregētur: erit aliq³ d̄ albū et sanatiū nō aliter aliq³ cuz sit neq³ de subiecto q̄re icōueniēs est impossibilia q̄res i⁹ intellectus si vere velit qd̄ segregare. Hoc aut⁹ facere est impossibile: et s̄z quātitatē et s̄z q̄litatē: s̄m quātitatē qd̄e qm̄ nō ē mīma magnitudo: s̄m q̄litatē aut⁹ qm̄ i⁹ separabiles sunt passiōes.

CImprobatur positionē Anax. q̄ntū ad ponēdi modū. et hoc dupl⁹. primo q³ nō intelligebat pp⁹riā positionē. sc̄do q³ nō habebat sufficiēs motiū ad ponēdū ibi. (Nō recte aut⁹.) Dicit ergo primo q³ in hoc q³ dicit q³ segregatio nūq³ finiet nesciūt qd̄ diceret q̄nis aliquo modo ver⁹ dixerit: q³ accidētia nūq³ possunt separari a substantijs. et tñ ponebat p̄mixtionē nō solū cor³porū sed etiā accidētū. cuz enī aliq³ sit albū dicebat q³ hoc fiebat per abstractionē albedinis p̄i⁹ cōmixte. Si igit⁹ colores et alia huiusmodi accidētia ponant⁹ esse cōmixta: vt ipse dicebat: si aliq³ hoc supposito dicat q³ oīa cōmixta possūt segregari: sequeret⁹ q³ sit albū et sanatiū: et nō sit aliq³ subiectū de quo dicatur et in quo sint qd̄ est impossibile. relinq⁹ igit⁹ hoc verū esse q³ nō oīa cōmixta possunt segregari: si accidētia et cōmiscant⁹. s̄z ex hoc sequit⁹ incōueniēs. ponebat. n. Anax. q³ oīa a p̄ncipio erāt cōmixta: sed intellect⁹ incepit segregare. Quicūq³ aut⁹ intellect⁹ querit facere qd̄ impossibile est fieri est indecēs intellect⁹: quare incōueniēs erit intellectus ille impossibilia intēdēs (si vere). i. totaliter velit segregare qd̄ est impossibile et s̄m quātitatē: quia nō est mīma magnitudo: vt Anax. ponebat: sed ex quolibet mīnimo potest aliquid auferri: et s̄m qualitatem quia accidētia non sunt separabilia a substantijs.

Co.40.

CNon recte aut⁹ generationē accipit filiū specier⁹. Est. n. vt lutū i⁹ lura diuidit. Est at⁹ vt nō: et nō idē mod⁹ ē: vt lateres ex limo: et dom⁹ ex laterib⁹. Sic at⁹ aq³ et aer ex alterutris: et sunt et fiūt.

CImprobatur p̄dictas positionē q̄ntū ad hoc q³ nō habebat sufficiēs motiū: q³ enī videbat Anax. q³ aliq³ sit magnū ex p̄gregationē multarū partū filij⁹ paruay sicut torrens multis guttis credidit ita eē i⁹ oib⁹. et iō dicit Aristo. q³ (nō recte accepit gnationē similiū specier⁹). i. q³ semp⁹ oporteret aliq³ generari ex simili⁹ s̄m specie. Quedā. n. ex simili⁹ generant⁹ et in filia resoluant⁹: sicut lutū diuidit in lura. In quib⁹sdā aut⁹ nō est sic: sed quedam generantur ex dissimilib⁹. et in his etiā nō est vnus modus: q³ quedā fiūt ex dissimilib⁹ p̄p̄terationē sicut lateres nō ex lateribus sed ex luto. Quedā vō per cōpositionē sicut domus nō ex domib⁹ s̄z ex laterib⁹. et per hūc modū aer et aqua fiunt: (ex alterutris). i. sicut ex dissimilib⁹. alia lrā habet (sicut lateres ex domo) et sic ponit duplicem modū quo aliq³ sit ex dissimilib⁹. i. per cōpositionē sicut domus sit ex lateribus et per resolutionē sicut lateres fiūt ex domo.

Co.41.

CMelius aut⁹ est minora et finita recipere: quod vere facit empedocles.

CImprobatur positionē Anax. per cōparationē ad op̄tū nem empe. et dicit q³ melius est q³ fiant pauciora et finita quod fecit empe. q̄s plura et infinita: quod fecit Anax.

Mnes igit⁹ p̄ria p̄ncipia faciūt et dicētes: q³ vnū sit oē et imobile. Et p̄menides. n. calidū et frigidū p̄ncipia facit. **H**ec aut⁹ appellat ignē et terrā. Et qd̄a rarū et densū. Et democrit⁹ firmū et iane. Quorū aliud qd̄e sicut qd̄ est. Aliud aut⁹ sicut qd̄ nō est esse dī. Adhuc positionē. figura: et ordine. **H**ec aut⁹ genera p̄riorū sunt. Positionē sursum et deorsū: an⁹ et retro. Figura: angulus: rectus: circularum. **Q**d̄ qd̄e igit⁹ p̄ria quodāmodo omnes faciunt p̄ncipia manifestum est.

Co.42.

Lectio. 7.

Positio op̄tūibus p̄horū de p̄ncipijs nature: hic incipit inquirere veritatem et primo inquit eā per modū disputationis ex probabilibus procedendo: sc̄do ostēdit

veritatem per modū demonstrationis ibi. (Sic ergo nos dicamus.) Circa primū duo facit. primo inquit de p̄trietate p̄ncipiorū. sc̄do de numero eorū ibi. (Conueniēs aut⁹ utiq³.) Circa primū tria facit. p̄mo ponit positionē antiquorū de p̄rietate p̄ncipiorū: sc̄do inducit ad hoc rōnes ibi. (Et hoc rōnabiliter.) Tertio ostendit quō se hēbant iponendo p̄bi p̄ria p̄ncipia. ibi. (Usq³ quidem igit⁹.) Dicit ergo primo q³ oēs antiqui p̄bi posuerunt p̄rietates in p̄ncipijs et hoc manifestat per tres op̄niones p̄horū. Quidā enim dixerunt q³ totū vnū sit vnū ens imobile: quorū permenides dixit q³ oīa sunt vnū sc̄dm rōnē: sed plura sc̄dm sensum et inq̄tum sunt plura ponebat in eis p̄ria p̄ncipia. i. calidū et frigidū et attribuebat calidū igni: frigidū vero terre. Sc̄da vero op̄nio fuit p̄horū nālium qui posuerūt vnū p̄ncipiū māle mobile et dicebāt q³ ex eo fiebant alia sc̄dm raritatem et densitatem. et sic ponebant rarū et densum esse p̄ncipia. Tertia vero op̄nio ē eorū qui posuerunt plura p̄ncipia: inter quos democrit⁹ posuit oīa fieri ex indiuisibilibus corporibus q̄ qd̄e adinuicem p̄iuncta in ipso contactu quoddā vacuū relinquebāt et huiusmodi vacuitates vocabat poros vt patet in primo de generationē: sic igit⁹ oīa corpora ponebat cōposita ex firmo et inani. i. ex pleno et vacuo: vnde plēnū et vacuū dicebat p̄ncipia nature: sed plēnū attribuebat enti: vacuū vero non enti. Itē h̄s corpora indiuisibilia oīa essent vnus nature tamen ex eis dicebat p̄stitui diuersa sc̄dm diuersitatem figure positionis et ordinis. Unde ponebāt p̄ncipia esse p̄ria q̄ sunt in genere positionis. i. sursum et deorsum ante et retro: p̄ria q̄ sunt in genere figure. i. rectū angulare et circulare: et similiter p̄ria q̄ sunt in genere ordinis. i. p̄rius et posterius de quibus non fit mētio in lrā q³ manifesta sunt. et sic p̄cludit. q̄ inducendo q³ oēs p̄bi posuerunt p̄ncipia esse p̄ria sc̄dm aliquē modū: de op̄nionē aut⁹ Anax. et empe. mentionē non fecit: q³ eas superius magis explicuit. et tamen h̄i ponebant et quodāmodo contrarietates in p̄ncipijs: dicentes oīa fieri congregatione et segregatione que conueniunt in genere cum raro et denso.

Lectio. 4.

Lec. 8.

Deinde cum dicit.

CEt hoc ratiōabiliter. Oportet enī p̄ncipia neq³ ex alterutris esse: neq³ ex alijs: et ex alijs: et ex his oīa: p̄rijs aut⁹ primis insunt hec: pp̄ id q³ prima qd̄ez non sunt ex alijs. **O**b id vero q³ sunt p̄ria non sunt ex alterutris. **S**z oportet hoc in rōne cōsiderare qualiter p̄tingat. Accipiēdū igit⁹ ē primū q³ oīū q̄ sunt nihil neq³ facere ap̄tū natū ē: neq³ pati p̄tingēs a contingēti. Neq³ sit quodlibet ex quolibet: nisi aliquis

Co.43.

accipiat fm accidens. Qualiter. n. fiet albus ex musico: nisi accidens sit albo aut nigro musico: sed album quidem fit ex nō albo: et hoc nō ex oī: sed nigro: aut mediū. Et musico ex nō musico sed non ex oī: sed ex in musico: aut si aliqd ipfis est mediū. Neq; igit corrupitur i contingens primū: vt albū nō in musico: nisi forte fm accidens: sed in nō albū et nō in contingēs: sed i nigrum aut mediū. Similiter autē musico in non musico: et hoc nō in cōtingēs: sed in i musico: aut si ipfis aliqd medium est. Similiter autem hoc est et in alijs: qm nō solū simplicia eoz que sunt: sed et cōposita fm eandem se bñt rōnem. Sed pp hoc q; oppositae dispositiones non de nominate sunt: latet hoc ptingens. Neesse. n. omne cōsonās ex iconsonāti fieri: et iconsonās ex cōsonāti: et corrūpi cōsonās in iconsonantiaz et hāc nō incōtingentē sed i oppositā. Differt autē nihil incōsonātia differētie: aut ordine: aut cōpositiōe. Manifestū. n. est q; eadē sit rō. At vero domus et statua et quodlibet aliud fit similiter. Domus qdē. n. fit nō ex eo q; cōposita sunt: sed ex eo q; diuisa sunt bec: sic et statua et figuratoz aliqd ex non figurato: et vnū quodq; boz alia qdē ordo. alia vero cōpositio qdā sūt. Sic ergo hoc verū est q; omne quod fit fiat. et corrūpatur qd corrūpit. aut ex p̄trarijs. aut in cōtraria. et in boz media. media autē ex cōtrarijs sunt. vt colores ex albo et nigro. qre oīa erūt que natura sunt aut cōtraria aut ex cōtrarijs. Nonit pbabile rōnē ad ostēdendū q; prima principia sunt hria q; talis ē: tria vident de rōne principioz esse primū q; non sunt ex alijs: scdm q; non sunt ex alterutris: tertiu q; oīa alia sunt ex eis. s; bec tria pueniunt primis hrijs: ergo prima hria sunt principia. Ad itelligendū autē qd vocet prima hria. Considerandū q; qdā hria sunt q; ex alijs hrijs cāntur sicut dulce et amarū cāntur ex humido: et sic eo et calido et frigido. sic aut nō est procedere in infinitū: s; est deuenire ad aliqua hria q; non cāntur ex alijs hrijs. et bec vocat prima hria. Hdis igit primis hrijs tres predictae pditiones pueniunt principioz ex eo ergo q; prima sunt manifestū est q; non sunt ex alijs. ex eo vero q; hria sunt manifestū est q; nō sunt ex alterutris. Quāvis enim frigidū fiat ex calido inquātū id qd prius est calidū sit frigidū: tñ ipsa frigiditas nūq; fit ex caliditate vt postea dicet. Tertiu vero q; uter oīa fiant ex p̄trarijs oportet diligentius inuestigare. Ad hoc igit ostēdendū p̄mittit primo q; neq; actio: neq; passio pōt accidere iter (cōtingentia) id est iter ea q; contingunt simul eē: vel inter (cōtingentia) id est inter ea cūq; indeterminata: neq; quodlibet fit ex quolibet sicut anax. dixit nisi forte fm accidēs. et hoc manifestat primo i simplicibus: albū. n. non fit ex musico nisi fm accidens forte: inquantū musico accidit esse albū vel nigrū. Sed albus fit p se ex nō albo et nō ex quocunq; sed ex nō albo qd ē nigrum vel mediū color: et similiter musico ex non musico et non ex quocunq; non musico: sed ex opposito qd dī i musico. i. quod est natū habere musicam et nō habet: vel ex quocunq; medio inter ea. et eadē ratione non corrūpit aliqd primo et per se in quocunq; contingens: sicut album non corrūpitur in musico nisi per accidens: sed per se corrūpitur in non albū: et non in quocunq; non album sed in nigrum et in mediū color: et idem. dicit de

corruptione musici. et de alijs similibus. et huius ratio est q; omne quod fit et corrūpitur non est anteq; fiat nec ē postq; corrūpitur. vnde oportet q; id quod per se aliquid fit et in quod p se aliquid corrūpitur tale fit q; in sua rōne icludat non eē eius quod fit vel corrūpitur: et similiter manifestat hoc in cōpositis: et dicit q; similiter se habet in cōpositis sicut in simplicibus: sed magis latet in cōpositis q; opposita cōposito: nō sunt nominata sicut opposita simpliciu. Oppositum. n. domus non est nominatū sicut est oppositū albi. Unde si educatur ad aliqua nominata erit manifestū: nam omne cōpositum consistit in aliqua consonantia consonans aut fit ex iconsonanti et iconsonās ex consonanti. et similiter consonans corrūpitur in iconsonantiam. non in quacunq; sed in oppositam: Inconsonantia aut potest dici: vel fm ordinem tñ: vel fm cōpositi onem. aliquod. n. totum consistit in consonantia ordinis sicut exercitus. aliquod vero in consonantia compositionis sicut domus et eadem ratio est de vtrōq; et manifestum eū q; omnia cōposita sunt similiter ex incōpositis: sicut domus fit ex incōpositis: et figuratum ex infiguratis: et in omnibus his nihil attenditur nisi ordo et cōpositio. sic igitur quasi per inductionem manifestū est q; omnia que sunt vel corrūpūtur sunt ex contrarijs vel medijs vel corrumpuntur in ea. media autē sunt ex contrarijs: sicut colores medijs ex albo et nigro vnde concludit q; omnia que sunt fm naturam vel ipsa sunt contraria sicut album et nigrum: vel sunt ex contrarijs sicut media. Et hoc ē principale intentum quod intendit concludere. s. q; omnia fiant ex contrarijs quod erat tertia conditio principioz.

Deinde cum dicit.

Usq; qdem igitur hoc fere secuti sunt et aliorum plurimi quemadmodum diximus prius. Omnes enim elementa et ab ipsis uocata principia et uere sine ratione ponentes. tñ contraria dicunt tanq; ab ipsa ueritate coacti.

Ostendit hic philosophus quō se habuerunt philosophi imponendo principia contraria esse. Et primo quō se habuerunt quantum ad motuū positionis. Secūdo quō se habuerunt quantum ad ipsam positionē ibi. (Differūt autem adinuicem.) Dicit ergo primo sicut supra dictum est: multi philosophoꝝ secuti sunt ueritatem vsq; ad hoc q; ponerent principia esse contraria. quod quidem licet bene ponerent: non tñ quasi ab aliqua ratione moti hoc ponebant sed sicut ab ipsa ueritate coacti. Uerum. n. est bonū intellectus ad quod naturaliter ordinatur. Unde sicut res cognitione carentes mouent ad suos fines absq; rōne: ita interdū intellectus hoīs quadā naturali inclinatione tendit in ueritatem: licet rationem ueritatis non percipiat.

Deinde cum dicit.

Differunt autem abinuicem. in eo quod alii quidem priora. alii posteriora accipiūt. Et qd bi quidem notiora secundum rationem. illi autem secundum sensum. Illi quidem enim calidum et frigidum. illi autem humidum et siccum alii autem imparem et parem. Quidam autē concordiam et discordiam causas ponunt generationis. Nec autem abinuicem differunt secundum dictum modum.

Ostendit quō predicti philosophi se habebāt in p̄dicta positione. Et circa hoc duo facit. p̄mo ostendit quō differēbāt i ponēdo p̄ncipia eē p̄traria. Secūdo quō simul differēbant et pueniebāt. ibi. (Quare ē eadē dicere.) Dicit ergo p̄mo q; philosophi ponētes p̄ncipia eē p̄traria dupliciter differēbāt. primo qdē q; aliq; eoz rōnabiliter ponētes accipiebāt: p̄ p̄ncipis p̄tra cōtraria: alij vero minus p̄uide cōsiderātes accipiebāt posteriora contraria: vt principia eozum qui accipiebant priora hria: quidā attēdebāt ad ea q;

Co. 44.

Co. 45.

Co. 46.

Co. 47.

Co. 48.

erant notiora secundum rationem: quidam vero ad ea que sunt notiora secundum sensum. Vel potest dici quod per hanc secundam differentiam assignet ratio prime differentie. Nam ea que sunt notiora secundum rationem sunt priora simpliciter: que vero sunt priora secundum sensum: sunt posteriora simpliciter: et priora quo ad nos.

Manifestum est autem quod oportet principia esse prima. Unde illi qui iudicabant prius secundum id quod est notius rationi: ponebant principia contraria et priora simpliciter. Qui vero iudicabant prius secundum id quod est notius sensui: ponebant principia posteriora simpliciter. Unde quidam prima ponebant principia calidum et frigidum: alii vero humidum et siccum. et utraque sunt secundum sensum notiora tamen calidum et frigidum que sunt actus qualitates sunt priora humidum et siccum que sunt qualitates passive: quia actus naturaliter est prius passivo. Alii vero posuerunt principia notiora secundum rationem. Quorum alii posuerunt principia parum et imparum. scilicet pythagorici existimantes substantiam omnium esse numeros: et quod omnia componuntur ex pari et impari sicut ex forma et materia. Nam pari attribuebant infinitatem et alteritatem per eius divisibilitatem: impari vero attribuebant finitatem et identitatem per suam indivisibilitatem. Quidam vero posuerunt causas generatorem et corruptorem concordiam et discordiam. scilicet sequaces Empedocles: que sunt etiam secundum rationem notiora. Unde patet quod in istis positionibus apparet predicta diversitas.

Deinde cum dicit.

Co. 49.

Quare est eadem differentia quodammodo et altera adinvicem. Altera quidem quemadmodum videbitur pluribus. Eadem vero secundum analogiam. Accipiunt enim ex eadem coordinatione. Nec quidem enim continent alia autem continentur contrariorum. Sic igitur similiter dicunt et aliter et peius et melius. Et hi quidem notiora secundum rationem. sicut dictum est prius. illi autem secundum sensum. Universale quidem enim secundum rationem notum est. singulare autem secundum sensum. Ratio quidem enim universalis est. sensus autem particularis. Ut magnum et parvum secundum rationem est. rarum autem et densum secundum sensum. Quod quidem igitur contraria oportet esse principia manifestum est.

Co. 50.

Ostendit quo in differentia predictarum opinionum est etiam quidam convenientia: concludens ex predictis quod quodammodo antiqui philosophi dixerunt eadem principia: et quodammodo altera. Altera quidem secundum quod diversi diversa contraria assumpserunt sicut dictum est. eadem vero secundum analogiam. id est proportionem: quia principia accepta ad omnibus habent eandem proportionem. et hoc tripliciter. Primo quidem quia quecumque principia accipiuntur ab eis se habent adinvicem ut contraria. et hoc est quod dicitur: quod omnes accipiunt principia licet diversa ex eadem coordinatione. scilicet contrariorum. omnes enim accipiunt contraria per principia sed tamen diversa. nec est mirum si ex coordinatione contrariorum diversa accipiantur principia. quia inter contraria quedam sunt continentia ut priora et posteriora: et quedam contenta ut posteriora et minus contra. Iste est igitur unus modus quo similiter dicunt in quantum omnes accipiunt principia ex ordine contrariorum. Alius modus in quo conveniunt secundum analogiam est quod quecumque principia accipiuntur ab eis unum eorum se habet ut melius: et aliud ut peius sicut concordia vel plenus vel calidum ut melius discordia vel vacuum vel frigidum ut peius: et sic est considerare in alijs. et hoc ideo est quia semper alterum contrariorum habet privationem ad mixtam principium. nam contrarietatis est oppositio privationis et habitus: ut dicitur in metaphysice. Tertio modo conveniunt secundum analogiam in hoc quod omnes accipiunt principia notiora sed quedam notiora secundum rationem: quedam vero secundum sensum. Cum enim ratio sit universalis: sensus vero particularis: universaliora sunt notiora secundum rationem ut magnum et parvum: singularia vero secundum sensum ut rarum et densum: que sunt minus communia.

Lec. 7.

Et sic ultimo quasi epilogando concludit quod principaliter intendit. scilicet quod principia sunt contraria.

Consequens autem utique erit dicere utrum duo: aut tria: aut plura sint.

C

Lectio undecima.

P

Ostendit inquit philosophus de contrarietate principiorum: hic incipit inquirere de numero eorum. Et circa hoc tria facit

primo movet questionem secundo excludit ea que non cadunt sub questione ibi. (Unum quidem.) Tertio prosequitur questionem ibi. (Quoniam autem finitorum.) Dicit ergo primo quod post inquisitionem de contrarietate principiorum consequens est inquirere de numero eorum. Utrum. scilicet sint duo aut tria aut plura.

Deinde cum dicit.

Unum quidem. impossibile est: quoniam si unum contraria.

Excludit ea que non cadunt sub questione. et primo quod non sit tamen unum principium secundo quod non sint infinita. ibi. (Infinita autem non.) Dicit ergo primo quod impossibile est esse unum principium tamen. Ostendit enim quod principia sunt tria: sed tria non sunt unum tamen: quia nihil est sibi ipsi contrarium. ergo principia non sunt unum tantum.

Deinde cum dicit.

Infinita autem non: quoniam neque scibile quod est erit.

Ostendit quod non sunt infinita principia quantum ad rationem. Quorum prima talis est. Infinitum igitur huius est ignotum. si igitur principia sunt infinita: omnia ea esse ignota: sed ignoratis principijs ignorantur ea que sunt ex eis: ergo sequitur quod nihil in mundo possit sciri.

Secundam ponit ibi.

Et est una contrarietas in omni genere uno. substantia autem unum quoddam genus est.

Que talis est principia oportet esse prima tria ut supra ostensum est: prima autem contraria sunt primi generis quod est substantia. substantia autem cum sit unum genus. habet unam primam contrarietatem. Prima. nam contrarietas cuiuslibet generis est primam differentiam: per quas dividit genus. ergo non sunt infinita principia.

Tertiam rationem ponit ibi.

Et quod contingit ex finitis melius ex finitis quemadmodum empedocles: quod ex infinitis. Omnia namque ex finitis assignare opinatur: quemadmodum anax. ex infinitis.

Que talis est. Quod potest fieri per finita: magis est ponendum per finita fieri quam per infinita: sed ratio omnium que sunt secundum naturam assignantur secundum empedoclem per principia finita: sicut per anaxagoras per principia infinita. ergo non est ponendum principia esse infinita.

Quartam rationem ponit ibi.

Amplius sunt alia alijs priora contraria. Et sunt altera ex alterutris: ut dulce et amarum: et album et nigrum. Principia autem semper omnia manere. Quod quidem igitur neque unum neque infinita sunt: manifestum est ex his.

Que talis est. Principia sunt contraria si ergo principia sunt infinita: oportet omnia tria esse principia: sed non omnia contraria sunt principia: quod patet ex duobus. Primo quidem quia principia oportet esse prima contraria: non autem omnia tria sunt prima cum quedam sint alijs priora: secundo quia principia non debent esse ex alterutris ut supra dictum est: tria autem quedam sunt ex alterutris ut dulce et amarum et album et nigrum: non ergo principia sunt infinita. Et sic ultimo concludit quod principia non sunt unum tamen neque infinita. Considerandum est autem quod philosophus hic disputative procedit ex probabilibus. Unde assumit ea que videntur pluribus: que non possunt esse falsa secundum totum: sed sunt secundum partem vera. Ulex est igitur quodammodo quod contraria sunt ex invicem. ut supra dictum est si sumat subiectum cum huius. quia id quod est album postea fit nigrum: sed tamen ipsa albedo non convertitur in nigredinem. Sed quedam antiquorum ponebant quod nec est coassimilatio substantiam: prima contraria sunt ex invicem. Unde empedocles negabat elementa fieri ex invicem. Et ideo Aristoteles hi: signant non dicere

Lec. x.

Co. 51.

Lec. x.

calidū fieri ex frigido: s; dulce ex amaro & albū ex nigro.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem finita. facere duo tñ vel nō facere duo tñ habet quandam rationem. Deficiet enim aliquis qualiter densitas raritate facere aliquid apta nata sit. aut hec densitate. Si militer autem & alia quecumq; contrarietas. Nō enī cōcordia discordiā cōducit & facit aliqd ex ipsa. neq; discordia ex illa. sed vtraq; altere qd dam ternū. Quidam autem & plura recipiūt ex quibus parant eoz que sunt scdm naturam.

¶ Prosequitur illud qd erat i qōne. s; i quo numero sint pncipia. Et circa hoc duo facit: pmo ostendit qd nō sunt duo tñ pncipia: s; tria. scdo ostendit qd nō sūt plura ibi. (¶ Plura aut tribus). Circa pñm duo facit. Pmo ostendit p rōnes nō esse tñ duo pncipia s; o; addi tertiu. Scdo ostendit qd in hoc et antiq pbi puenērūt. ibi. (¶ Un & si alij q; pōrē) Circa pñm pōit tres rōnes. Dicit gō pō qd cū oñsuz sit qd pncipia sunt p raria: & ita nō pnt eē tñ vnū pncipiū: s; duo ad minus: nec itez sint infinita pncipia: restat pnsiderādū vtrū sint duo tñ vel plura duobus. Quātū. n. ad hoc qd supra ostensum est qd tria sunt pncipia: Videt qd sint duo tñ pncipia: q; p rietas ē iter duo extrema (s; i hoc deficiet aliq;). i. dubitabit o; n. qd ex pncipijs fiant alia: vt supra dcm ē. si aut sint tñ duo tria pncipia non videt qūo ex illis duobus possint oia fieri. nō. n. pōt dici qd vnū eoz faciat aliqd ex reliquo. nō. n. dēstas nata ē puertere ipsaz raritatē i aliqd neq; raritas dēstas. & silt ē de q̄libet alia p rietate. non. n. p rordia mo uet discordiaz & facit aliqd ex ipsa: neq; ecōuerso: s; vtrūq; p rario; trāsmutat aliquod. Tertium qd ē subm vtriusq;. Calidū. n. nō facit eē calidā ipsaz frigiditatē s; subiectū frigiditatis: nec ecōuerso. Videt gō qd oporteat poni aliqd tertius qd sit subm p rior; ad hoc qd ex p rior; alia possint fieri: nec refert qstū ad pnsens pmet: vtrū illud subm sit vnū vl plura. Quidā. n. posuerūt plura pncipia naturalia ex quibus preparant naturaz entiu. Non. n. dicebant esse naturam rerum materia: vt infra in secundo dicitur.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autem amplius & de hoc aliquis dubitabit. nisi aliquis alteram supposuerit contrariis naturam. Nullius enim videmus eorum que sunt substantia contraria. Principiū autem non de subiecto oportet dici aliquo. Erit enim principium principii. Subiectum enim principium. & prius videtur esse predicato.

¶ Et dicit qd nisi p rior; q ponunt eē pncipia supponat aliqd aliud: surget maior dubitatio q; p rmissa. pñm. n. pncipiū nō pōt eē accidens aliqd de subo dcm. Cū. n. subm sit pncipiū accētis qd de eo p dicit: & sit eo pns nāliter. seque ret si pñm pncipiū eēt accētis & de subo p dicitū qd pncipij eēt pncipiū: & qd pmo eēt aliqd pns: s; si ponamus sola p ria eē pncipia: o; pncipiū eē aliquod accidēs de subo dcm: q; nulli rei suba ē p ria alteri: s; solū p rietas ē iter accētia. Relinq; igit qd nō pnt sola p ria eē pncipia. Pnsiderandū aut qd i hac rōne vtiē p dicitū p accidente: q; p dicitū designat formā subiecti. Antiqui aut credebāt oēs formas eē accidentia. Hic aut procedit disputatiue ex propositionib; probabilibus que erant apud antiquos famose.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Amplius non esse dicimus substantiā contrariā substantie. Qualiter igitur ex nō substantiis substantia vtriusq; erit. aut quomodo prius non substantia substantia erit.

¶ Que talis ē. Oē qd nō ē pncipiū o; eē ex pncipijs. Si igitur sola p ria sint pncipia: seq; cū suba nō sit p ria sbe qd sba sit ex nō subijs. & sic qd nō ē suba sit pns q; suba: q; qd est

ex aliqb; ē posterius eis. hoc autē ē impossibile. Nā pñm genus entis ē suba q est ens per se non igitur. potest eē q sola contraria sint pncipia: sed oportet & tertium poni.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Un si aliq; & p riorē verā putabit eē rōnes & hāc: necessariū est si o; saluare vtrasq; ipsas subeē quoddā tertiu: quēadmodū dicūt vna; quādā naturā dicētes oē: aut aquā: aut ignem: aut mediū hoz. Un aut mediū magis Ignis. n. & terra & aer & aq cū p rietanb; cōplexa sunt. Unde non irrationabiliter faciunt subiectū alterum ab his facientes: alioz autem qdam aerem. Aer. n. minime habet aliorū differentias sensibiles: Consequenter autem aqua.

¶ Ostendit quō ad hoc et cōcordat positio p hysosophoz. Et circa hoc duo facit. pmo manifestat quō ponebāt vnū mālē pncipiū scdo quō ponebāt pter hec duo pncipia p ria ibi. (Si oēs vnū hoc.) Pnsiderādū ē autem circa pñm qd p hysosophus i pcedētib; mo;e disputatoz visus ē opponere ad vtrāq; pte oppositā. Nā; pmo pbauit qd pncipia sunt p ria: & nūc iduxit rōnes ad pbādū qd p ria nō sufficiūt ad hoc qd ex eis res generēt: & q; rōnes disputatiue vey pcludūt fin aliqd: s; nō fin totū ex vtriusq; rōnib; vnā veritatē pcludit. & dicit qd si aliq; putet verā pōrē rōnē q probabat pncipia eē p ria: & hāc imediate ppositā q pbabat p ria pncipia nō posse sufficere: ad saluādū vtrūq; ē necesse dicere qd quoddā tertiu subit p rior; sicut dixerūt ponētes totū vniuersuz eē nām quādā; vnā: itelligētes p nām materia; sicut aquā aut ignē aut aerē aut mediū hoz vt vaporez aut aliud hmōi. & magis v; de medio: hoc. n. tertium accipit vt subm p rior; & quodāmodo vt distinctū ab eis. Un illud qd minus h; de p rietate cōueniēt; ponit tertiu pncipiū pter p rior;. Ignis. n. & terra & aer & aq hnt p rietatē ānerā. s. calidi & hūidi: & frigidi & siccī. Un nō irrationabilr faciūt subm aliqd altere ab his i quo minus est excellētia p rior;. Post hos aut melius dixerūt qd posuerūt aerē pncipiū: q; i aer iueniūt q̄itates p rior; minus sensibiles. Post hos qd posuerūt aquā. Qui ergo posuerūt ignē pessime dixerūt qstū ad hoc: q; ignis h; q̄litatē p rior; maxie sensibile & magis actiuā. q; i ipso ē excellētia calidi: q̄uis si cōparent elemēta fin subtilitatē meli; videāt dixisse que posuerūt ignē pncipiū: vt alibi d; . Qd. n. ē subtili; v; eē simplici; & pus. Unde terrā nullus posuit pncipiū pp sui grossitiem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ S; oēs vnū h; p rior; figurāt: vt dēstas & raritate: & eo qd mai; & min;. Hec at sunt oia excellētia v; & defect;: sicut dcm ē p rior;. Et v; antiq eē opinio qd vnū & supabūdātia & defectus pncipia rez sunt. s; nō eodē mō. S; antiq duo qdē facere vnū aut pati: posterior; aut qdā cōtrariū: vnū qdē facer; duo vero pati magis dicunt. Tria qdē igit dicere elemēta eē: & ex his & ex huiusmodi aliis intendētib; videbit vtrūq; habere quādā rationem: sicut diximus.

¶ Ostendit quō cū vno mālī pncipio posuerūt pncipia contraria: & dicit qd oēs ponentes vnū materiale pncipiū dicebant illud figurari vel formari contrarijs quibus dā;: vt raritate & densitate que reducunt ad magnū & parū & ad excellētiā & defectū. & sic hoc qd p lator; posuit qd vnū & duo & magnū & parū sint pncipia rez: sicut etiaz opinio antiquoz nālū;: sed differenter. Nā; antiq considerātes qd vna materia variat p diuersas formas: posuerunt duo ex parte forme: que est pncipiū agendū: & vnū ex parte materie: que est pncipiū patiendū: sed platonici considerantes quō in vna specie distinguunt multa indiuidua fin diuisionē mē: posuerūt vnū ex parte forme: qd ē pncipiū

Lec. 10.

Lec. 10.

Lec. 2.

Co. 52.

Co. 53.

Lec. 10.

Co. 55.

Co. 56.

actiuū: & duo ex parte materie. q̄ est p̄ncipiū passiū & sic cōcludit p̄ncipale intentū q̄ p̄missa & similia p̄siderantib⁹ rationabile videtur q̄ sint tria nature p̄ncipia. & hoc dicit designans ex p̄obabilibus processisse.

Deinde cum dicit.

Plura autem tribus non amplius. Ad patiendū qdē. n. sufficiens ē vnum. Si autē quatuor existentib⁹ due erunt p̄trarietates: oportebit seorsum vtriusq̄ esse alteram quandam naturam. Si autem ex inuicem poterit generare ociosa vtriusq̄ altera contrarietatum erit.

Ostendit quō non sunt plura p̄ncipia tribus: duab⁹ rationibus. Quax̄ prima talis ē. Qd̄ pōt fieri p̄ pauiora: sup̄fluū est si fiat p̄ plura: sed tota generatio rez̄ pōt cōpleri ponēdo vnū p̄ncipiū materiale & duo formalia: q̄ ad patiendū sufficit vnū materiale p̄ncipiū. sed si essent quattuor p̄ncipia tria & due prime p̄rietates: oporteret q̄ vtriusq̄ p̄rietatis haberet aliud & aliud subiectū. q̄ vnū subiectū videtur esse p̄mo vnus p̄rietatis. & sic si duobus contrariis positis & vno subiecto possunt res fieri adinuicē: sup̄fluū videtur q̄ ponatur alia contrarietas non igitur ponenda sunt plura q̄ tria p̄ncipia.

Secundam rationem ponit ibi.

Simul autē & impossibile est p̄trarietates primas. substātia. n. vnū quoddā genus est entis. Quare i eo qd̄ prius & posterius sunt differūt abinuicē p̄ncipia tm̄. sed nō genere. semp. n. in vno genere p̄trarietas ē vna. Dēs. n. p̄trarietates reduci vident̄ i vnā. Quod quidez̄ igit̄ neq̄ vnū sit elemētum neq̄ plura duobus vel tribus manifestū ē. Hoz̄ autē vtrū sit vez̄: quē admodū diximus: dubitationem habet multā.

Lo. 57.

Que talis est. Si plura sunt p̄ncipia q̄ tria opz̄ esse plures p̄mas p̄rietates sed hoc est impossibile quia prima cōtrarietas videtur esse p̄mi generis quod est vnum. s. suba. Unde oia cōtraria q̄ sunt i genere sube nō differūt genere sed se hnt̄ sicut prius & posterius: q̄ i vno genere ē tantū vnā p̄rietas. s. p̄ma: ego q̄ oēs alie p̄rietates reducunt̄ ad vnā primā. Sunt autē aliq̄ p̄me differētie p̄rie q̄bus diuiditur genus: ergo videt̄ q̄ nō sint plura p̄ncipia q̄ tria. Considerandū ē autē q̄ vtriusq̄ p̄babiliter dictū est. s. & q̄ in subijs non sit p̄rietas: & q̄ in subijs sit vnā p̄rietas prima. Si. n. accipiat̄ ipsū qd̄ est suba: nihil est ei p̄riū. Si vō accipiant̄ formales differētie i genere substātie cōtrarietas in eis inuenit̄. Ultimo autem quasi epilogando cōcludit q̄ neq̄ sit vnū tm̄ p̄ncipiū: neq̄ plura duobus vel tribus. Sed vtrū hoz̄ sit vez̄ hz̄ multam dubitationem. sicut ex p̄missis patet. s. vtrum sint duo tm̄ vel tria.

Ic igit̄ nos dicamus primū de omni generatiōe aggrediētes. Est. n. fm̄ naturam cōmunia prius differētie: & sic circa vnumquodq̄ propria speculari.

Lectio duodecima.

Ostendit quā philosophus p̄cessit ad inuestigandū numerū p̄ncipiorū disputatiue: hic incipit determinare veritates. & diuidit̄ in partes duas. In p̄ma determinat veritatē: in secūda ex veritate determinata excludit dubitationes & errores antiquoz̄. ibi (Quod autē antiq̄) p̄ria diuidit̄ in duas. In p̄ma ostendit q̄ in quolibet fieri naturali tria inueniunt̄. In secūda ex hoc ostendit tria eē p̄ncipia ibi (Manifestū est igit̄ q̄ si sunt oē.) Circa p̄mū duo facit. primo dicit de quo est intentio. scđo p̄sequit̄ intentū ibi. (Dicimus. n. fieri) Quia ergo supra dixerat q̄ multā hz̄ dubitationē vtrū sint tm̄ duo nē p̄ncipia vel tria cōcludit q̄ de hoc p̄mo dicendū est: p̄siderantes de generatione vel

factiōe in cōmuni ad oēs spēs mutatiōis. In qualibet. n. mutatione inuenit̄ quoddā fieri: sicut q̄ alterat̄ de albo i nigrū: de albo fit nō albū: & de nō nigro fit nigrū. Et sicut est in alijs mutatiōibus: & rōnez̄ ordinis assignat. q̄: necesse est p̄mo dicere cōmunia: & postea speculari ea q̄ p̄pria sunt circa vnumquodq̄: sicut i p̄ncipio libri dictū est.

Lec. 2.

Deinde cum dicit.

Dicimus. n. fieri ex alio aliud: & ex altero alter: aut simplicia dicentes aut composita. Dico autem sic hoc. Est. n. hoc fieri hominem musicum. Est autē nō musicū aliquod fieri musicū aut nō musicum hominem musicum. Simpliciter quidem igitur dico q̄ fit homo & non musicum: & qd̄ simpliciter fit musicum. Cōpositū autē & quod fit & qd̄ factū est: cuz̄ nō musicū hominez̄ dicamus fieri aut musicū: aut musicum hominem.

Lo. 58.

Prosequit̄ propositū. Et circa hoc duo facit. p̄mo. n. p̄mittit quedā que necessaria sunt ad propositū ostendēdum. scđo ostendit propositū ibi (Determinatis autē his) Circa primū duo facit. primo p̄mittit quedā diuisiones scđo ostendit differētiā inter partes diuisionis ibi. (Hoz̄ autē) Dicit ergo p̄mo q̄ cū in quolibet fieri aliud dicatur fieri ex alio quantum ad fieri: fm̄ eē substātiale: vel alter ex altero quantum ad fieri fm̄ eē accidentale: p̄ hoc q̄ oīs mutatio hz̄ duos terminos: dupliciter cōtingit hoc dicere eo q̄ termini alicuius factiōis vel mutationis possunt accipi vt simplices vel cōpositi. & hoc sic exponit. Aliquādo enī dicimus hō fit musicus: & tūc duo termini factiōis sūt simplices: & similiter quando dicimus q̄ nō musicum fit musicū. sed quādo dicimus non musicus hō fit musicus hō tūc vterq̄ terminoz̄ est cōpositus. q̄ cum fieri attribuit̄ homini vel nō musico vterq̄ est simplex: & sic id qd̄ fit. i. cui attribuit̄ fieri. significat̄ fieri vt simplex. Id vero i qd̄ terminat̄ ipm̄ fieri: q̄ significat̄ fieri vt simplex est musicū. vt cū dico hō fit music⁹ vel nō music⁹ fit music⁹: sed tūc vtriusq̄ significat̄ fieri vt cōpositū. i. (et qd̄ fit). i. id cui attribuit̄ fieri (et qd̄ factū est). i. id ad qd̄ terminat̄ fieri cū dicim⁹ nō music⁹ hō fit music⁹: tūc enī est cōpositio ex pte subiecti: & simplicitas ex pte p̄dicati. Sed cuz̄ dico nō music⁹ hō fit music⁹ hō tūc est cōpositio ex pte vtriusq̄.

Deinde cum dicit.

Hoz̄ autē qdē nō solū d̄r hoc aliqd̄ fieri: s̄ etiam ex hoc: vt ex non musico musicus. Hoc autē non d̄r in omnibus vt ex homine factus fit musicus: sed homo factus fit musicus.

Ostendit duas differētiās iter p̄dicta. Quarū p̄ma est q̄ in quibusdā p̄missis vtimur duplici mō loquēdi. s. q̄ hoc fit hoc & ex hoc fit hoc. Dicim⁹. n. q̄ nō musicus fit musicus & ex differētijs nō musico fit music⁹: s̄ nō i oib⁹ sic d̄r. Hō enī dicit̄ ex hoīe fit musicus: sed homo fit musicus.

hor

Secundam differentiam ponit ibi.

Hoz̄ autē q̄ sunt sicut sicut simplicia dicim⁹ fieri. aliquid quidez̄ permanens fit: aliud vero non permanens. Homo quidez̄ permanet musicus factus: & homo est: sed non musicū & imusicus neq̄ simpliciter neq̄ cōpositū permanet.

Lo. 59.

Et dicit q̄ cū duob⁹ simplicibus attribuit̄ fieri. s. subto & opposito: alter istoz̄ ē p̄manēs: & alter non p̄manēs q̄ cū aliq̄ iam factus ē musicus p̄manet hō: s̄ tñ nō p̄manet oppositū: siue sit negatiue oppositū vt nō musicū: siue priuatiue aut p̄rie vt in musicū. Neq̄ ē cōpositū ex subto & opposito p̄manet. nō enī p̄manet hō nō music⁹ postq̄ homo factus est musicus: & tñ istis tribus attribuebat̄ fieri. Dicebat̄. n. q̄ hō fit musicus: & nō musicus fit music⁹. & homo nō musicus fit musicus. Quoz̄ triū solū p̄mū manet completa factiōe: Alia vero duo non manent.

Deinde cum dicit.

Co. 60.

Determinatis igitur his ex omnibus quae fiunt: hoc est accipe si aliquis intenderit sicut diximus quoniam oportet aliquid semper subici quod fit: et hoc si numero est unum sed specie non unum est. Specie enim dico et ratione idem. Non enim idem est homini et musico esse. **E**x suppositione premissorum ostendit propositum. scilicet quod in quolibet factioe naturali inveniuntur tria. Et circa hoc tria facit primo enumerat tertia quae inveniuntur in quolibet factioe naturali: secundo probat quod supposuerat. ibi. (Et hoc quidem permanet) Tertio concludit propositum ibi. (Quare ostensum est) Dicit ergo primo quod suppositis premissis si quis voluerit considerare in omnibus quae fiunt secundum naturam: hoc accipiet quod semper oportet subici aliquid cui attribuitur fieri: et illud licet sit unum numero vel subiecto: tamen specie vel ratione non est idem. Cum enim attribuitur homini quod fiat musicus. hoc quidem est unum subiecto sed duo ratione non enim est idem homo secundum rationem et non musicus.

Deinde cum dicit.

Et hoc quidem permanet: illud vero non permanet. Non oppositum quidem permanet. Non enim permanet musicum aut et immusicum non permanet: neque ex ambobus compositum ut non musicus homo.

Probat duo que supposuerat. primo quod subiectum cui attribuitur fieri sit duo ratione: secundo quod oporteat in quolibet fieri supponi subiectum. ibi. (Multipliciter autem.) **P**rimo ostendit dupliciter. primo quidem per hoc quod in subiecto cui attribuitur fieri est aliquid quod permanet: et aliquid quod non permanet. quia id quod non est oppositum termino factiois permanet: homo enim permanet quando fit musicus: sed non musicum non permanet neque compositum ut homo non musicus. et ex hoc apparet quod homo et non musicus non sunt idem ratione: cum unum permaneat et aliud non.

Secundo ibi.

Co. 61.

Sed ex aliquo fieri aliquid. et non hoc fieri aliquid magis quidem dicitur in non permanentibus ut ex non musico musicum fieri. ex homine autem non at vero et in permanentibus aliquando dicitur similiter. Ex ere enim statuam dicimus fieri. non es statuam. Hoc autem ex opposito et non permanenti utrolibet dicitur. ex hoc hoc. et hoc hoc. et namque ex immusico et immusicus fit musicus. Unde et in composito similiter est. etenim ex immusico homine et immusicus homo dicitur fieri musicus.

Ostendit idem alio modo quod in non permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc: quod hoc fit hoc: licet tamen et hoc possit dici sed non ita proprie. Dicimus enim quod ex non musico fit musicus. Dicitur enim etiam quod non musicus fit musicus: sed hoc per accidens in quantum. scilicet id cui accidit esse non musicum fit musicus: sed in permanentibus non sic dicitur: non enim dicimus quod ex homine fit musicus: sed quod homo fit musicus. Quare tamen in permanentibus dicimus ex hoc fit hoc: sicut dicimus quod ex ere fit statuam. sed hoc contingit: quia nomine eris intelligimus infiguratum: et ita dicitur hoc ratione privationis intellecte. et licet ex hoc fieri homo dicamus in permanentibus: magis tamen utriusque contingit in non permanentibus dici: et hoc fit hoc et ex hoc fit hoc: siue non manens accipiat oppositum siue compositum ex opposito et subiecto. Ex hoc ergo ipso quod diverso modo utimur loquendi circa subiectum et oppositum manifestum est quod subiectum et oppositum: ut homo et non musicus: et si sint idem subiecto sunt duo tamen ratione.

Deinde cum dicit.

Co. 62.

Multipliciter autem cum dicatur fieri. et horum quidem non simpliciter fieri. sed hoc aliquid fieri simpliciter aut fieri substantiarum solum est. secundum quid aliorum manifestum est quod necesse est subici aliquid quod fit. et enim

quantum et quale. et ad alterum. et quando. et ubi fiunt in subiecto aliquo propter id quod sola verba de nullo alio dicitur subiecto. sed alia omnia de substantia. Quod autem et substantie et quecumque alia simpliciter entia ex quodam subiecto fiunt. considerati fieri utique manifestum. Simpliciter enim est aliquid quod subicitur. ex quo fit quod fit. ut plante et animalia ex semine.

Ostendit alterum quod supposuerat. scilicet quod in omni factioe naturali oporteat esse subiectum: et hoc quidem pro rationem probare pertinet ad metaphysicum: unde probat in vii. metaphysice: sed hic probat tamen per inductionem. et primo ex parte eorum que fiunt. secundo ex parte modorum fieri ibi. (fiunt autem que fiunt.) Dicit ergo primo quod cum fieri dicatur multipliciter fieri simpliciter est solum fieri substantiarum: sed alia dicuntur fieri simpliciter quod hoc idem: quia fieri importat initium essendi. Ad hoc ergo quod aliquid fiat simpliciter: requiritur quod prius non fuerit simpliciter: quod accidit in his que substantialiter fiunt. Quod enim fit homo non solum prius non fuit homo: sed simpliciter verum est dicere ipsum non fuisse. Cum autem homo sit albus: non est verum dicere quod prius non fuit: sed quod prius non fuerit talis. In his igitur que fiunt secundum quid manifestum est quod indigent subiecto. nam quantitas et qualitas: et alia accidentia quorum est fieri secundum quid non potest esse sine subiecto: solus enim subiecto est non inesse subiecto: sed est in subiecto si quis considerat manifestum fit quod fiunt ex subiecto. Unde dicimus. nam quod plante et animalia fiunt ex semine.

Le. 6.

Deinde cum dicit.

Fiant autem que fiunt simpliciter. alia quidem transfiguratione. ut statua. alia appositione ut que augmentatur. alia vero abstractione. ut ex lapide mercurius. Compositione autem ut domus. alteratione vero. ut que convertuntur secundum materiam. Omnia autem que sic fiunt. manifestum est quoniam ex subiectis fiunt.

Co. 63.

Ostendit idem inducendo per modos fieri: et dicit quod eorum que fiunt. quedam fiunt transfiguratione sicut statua fit ex ere. Quedam fiunt appositione. ut patet in omnibus augmentis: sicut fluvius fit ex multis rivis. Alia vero fiunt abstractione: sicut ex lapide fit per sculpturam imago mercurii. Quedam vero fiunt compositione sicut domus. Quedam vero fiunt alteratione: sicut ea quorum materia alteratur: siue fiat secundum naturam: siue secundum artem: et in omnibus his apparet quod fiunt ex aliquo subiecto. Unde manifestum sit quod omne quod fit: fit ex subiecto. Sed advertendum est quod artificialia connumerantur inter ea que fiunt simpliciter: quibus forme artificiales sunt accidentia: quia artificialia quodammodo sunt in genere subiecto per suam materiam: vel per opinionem antiquorum que simpliciter existimabant naturalia ut artificialia: ut in secundo dicitur.

Deinde cum dicit.

Quare ostensum ex dictis est. quoniam quod fit semper compositum est. et est quidem aliquid quod fit. est autem aliquid quod hoc fit. et hoc dupliciter. aut enim subiectum: aut oppositum. Dico autem opponi quidem non musicum: subici autem hominem. et infigurationem et in ordinationem et informationem appositum. Et autem et lapidem et aurum dico subiectum.

Co. 64.

Concludit propositum et dicit ostensum esse ex dictis quod id cui attribuitur fieri simpliciter est compositum et cum in quolibet factioe sit id ad quod terminatur fieri: et id cui attribuitur fieri quod est duplex. scilicet subiectum et oppositum: manifestum est quod in quolibet fieri sunt tria. scilicet subiectum et terminus factiois et oppositum eius: sic cum homo fit musicus oppositum est non musicum. et subiectum est homo. et musicus est terminus factiois. et similis in figuratio et informitas: et ordinationis sunt opposita: sed es et aurum et lapides sunt subiecta in artificialibus.

Le. 2.

Manifestum igitur quod siquidem sunt cause et principia eorum que natura sunt ex quibus primis sunt et fiunt non secundum accidentem: sed unum

Co. 65.

Lo. 66.

quodq; qdē dī scdm substantiā: qd fit ex subie
cro 7 forma. Cōponit. n. musicus hō ex boie 7
musico quodā mō. Resolues. n. rōnes i rōnes
eoz. Manifestum igit ē q; fiāt q; fiunt ex his:

¶ Lectio decimatertia.

¶ Sit qua pbus ondit q; i quolibet fieri
nāli tria iueniunt. ¶ Sic ex p/
missis itēdit ondere quot sunt pncipia nē. Et cir
ca hoc duo facit. ¶ Pmo ondit ppositū. secūdo
recapitulādo ondit q; dicta sunt: 7 que restāt dicenda. ibi.
(¶ Pmo qd igit dictū.) Circa pmo duo facit. pmo ostē
dit tria nē pncipia: scdo notificat ea. ibi. (Subiecta at nē)
Circā pmo tria facit. ¶ Pmo ondit vitatē de pncipijs nē. scdo
ex vitate ostētia soluit pmissas de pncipijs dubitatōes ibi.
(¶ Un ē q; sicut duo.) Tertio q; ab antiqs dcm̄ est q; pnci
pia sunt tria: ostēdit vtrū sp; requant tria vel nō ibi. (¶ Qd
qdē igit) Circa pmo duo facit. pmo ondit duo eē pncipia
nē p se. scdo ostēdit tertiu eē pncipiū nē p accēs. ibi. (¶ Est
aut subm) Circa pmo vtiē tali rōne. Illa dicūt eē pncipia
7 cāe rez nāliū ex qb; sunt: 7 fiūt p se 7 nō fm accēs: sed
oē qd fit ē 7 fit ex subo 7 forma: ergo subm 7 forma sunt
p se cāe 7 pncipia ois ei; qd fit scdm nām. Qd aut id qd
fit fm nām fit ex subo 7 forma: pbat hoc mō. Ea i q; resol
uit diffinitio alicuius rei sūt cōponētia rē illā: q; vnūq; d;
resoluit i ea ex qb; cōponit: s; rō ei; q; fit scdm nām. resol
uit i subm 7 formā. ¶ Itā rō hois musici resoluit i rōnem
hois 7 i rōnē musici. Si qs. n. velit diffinire hoiem musi
cū: op; q; assignet diffinitionē hois 7 musici: ergo id qd fit
scdm nām ē 7 fit ex subo 7 forma. Et notādū ē q; b; itēdit
ingrere pncipia nō solū hēdi s; eēndi: vñ signāter dic. (¶ Ex
qb; pncipia sūt 7 fiūt) 7 dicit (¶ Ex qb; pncipia). i. p se 7 non
scdm accidens. per se ergo pncipia omnia que fiunt fm
nām sunt subiectū 7 forma. ¶ Deinde cum dicit.

**¶ Est aut subiectus numero qdē vnus: spē vō
duo. Hoc qdē. n. 7 aux 7 oio mā nūerabilis ē.
Hoc. n. aliqd magis 7 nō s; accēs ex ipso fit: q;
fit. ¶ Pncipia at 7 pncipia accēs: vnū at spē vt
ordiano aut musica: aut alioz aliqd sic pncipia**

¶ Addit tertiu pncipiū p accēs. 7 dicit q; s; sub; sit vnū
nūero tñ spē 7 rōne duo vt s; dcm̄ ē. q; hō 7 aux 7 ois mā
nūez quēdā h; Est. n. ibi pncipia ipm subm q; est aliqd
positiue ex q; fit aliqd p se 7 nō p accēs: vt hoc qd ē hō 7
aux. 7 ē ibi pncipia id qd accidit ei. s; pncipia 7 pncipia
vt i musicū 7 infiguratū. tertiu aut ē spē vel forma: sicut or
dinatio ē forma dom; vt musica homis musici: vel aliqd
alioz q; hoc mō ponit. Sic igit forma 7 sub; sūt pncipia
p se ei; q; fit fm nām: s; pncipia vel tria ē pncipiū p accēs:
in qntū accidit subiecto: sicut dicimus q; edificator: ē cā acti
ua domus p se: s; musicū ē cā actiua dom; p accēs: in qntū
accidit edificatori eē musicū: 7 sic hō ē cā p se vt subm ho
minis musici: s; nō musicū ē cā 7 pncipium ei; p accēs.
¶ Pnt aliqs obijcere q; pncipia nō accidit subo: qn ē sub for
ma: 7 sic pncipia nō ē pncipiū essendi p accēs. 7 iō dicēduz
q; mā nūq; ē sine pncipia. q; qn h; vnā formā ē cū pncipia
ne alteri; forme. 7 iō dū ē i fieri aliqd qd fit vt hō music;
i subo qn nūq; h; formā ē pncipia ipsius musice. 7 iō pnci
piū p accēs hois musici in fieri ē nō musicū. hoc. n. accidit
hoi dū fit musicus: s; qn iā aduenit ei bec forma adiūgit
ei pncipia alteri; forme: 7 sic pncipia forme opposite ē pnci
piū p accēs i eēndo. ¶ Datet ergo fm itentionē. ¶ Pnci
pia q; ponit pncipiū nē p accēs nō ē aliq; aptitudo ad formā
vel i choatio forme vel aliqd pncipiū ipsectū actū vt qdā
dicūt: s; ipsa carētia forme vt tria forme qd subo accidit.
¶ Deinde cum dicit.

**¶ Un ē q; sicut duo dicēda sūt eē pncipia: ē at
sicut tria. Et ē qdē sicut cōia: vt si aliqs dicat
musicū 7 imusicū: aut calidū 7 frigidū aut pso
nās 7 icōsonās: ē at sicut n. Ab alterutris eniz**

Lo. 67.

pati tria ipossibile ē. Soluit at ppterea q; aliū
ē subm. Hoc. n. nō ē triū. Quare neq; plura tri
riorz sunt pncipia quodā modo: sed duo vt ē di
cere numero. Neq; itez penitus duo pp id q;
alteruz est esse iphis: sed tria. Alterum enim est
esse boi: 7 non musico esse: 7 infigurato 7 eri.

¶ Soluit fm determinatā vitatē disputatōes oēs pcedē
tes: 7 pcludit ex pdictis q; quodā mō dicēdu ē eē duo pnci
pia. s. p se: 7 quodā mō tria si coassumat pncipiū p acci
dens cū pncipijs p se: 7 quodā mō sūt pncipia tria: vt si ali
qs accipiat musicū 7 nō musicū 7 calidū 7 frigidū. 7 cōso
nans Et quodā mō pncipia nō sūt tria: si accipiāt sine sbo
q; sic tria nō pnt pati ab iuicē: nisi hoc soluat p hoc q; tri
is supponit aliqd subm rōne cui; adiūcē patiūt. 7 sic cō
cludit q; pncipia nō sūt plura trioz. i. tria hoc ē q; tria: s;
sūt duo tm p se. s; nec totalr duo: q; vnū eoz s; eē alterz
subm. n. fm rōnē ē duo: sic dcm̄ ē. 7 sic sūt tria pncipia. q;
hō 7 nō musicus 7 es 7 infiguratū differūt fm rōnez. Sic
igit p; q; pncipia sermōes disputati ad vtrāq; pte sūt fm
aliqd m; s; nō totalr. ¶ Deinde cum dicit.

**¶ Quot qdē igit pncipia circa gnationē phyfi
coz: 7 quō tot sint: dcm̄ ē: 7 onsum ē: qm o; su
biici aliqui tria: 7 tria duo eē. S; quodā mō
alio nō necessariū. Sufficiēs. n. erit alterz cōtra
riorz facere absentia 7 presentia mutationem.**

¶ Ostēdit quō sūt duo tria necessaria 7 quō non. 7 dicit
manifestū eē ex dictis quot sūt pncipia circa generationem
nāliū: 7 quō sint tot. Onsum ē. n. q; op; duo esse tria quoz
vnū ē pncipiū p se 7 alterz p accēs: 7 q; aliqd subiectū tri
is qd ē ē pncipiū p se: s; aliquo mō alterz trioz nō ē neces
sariuz ad generationē. Sufficit. n. alterz trioz qnq; facere
iuntationē absentia sua 7 pntia. Ad cui; euidentā sciēdu est
q; sicut i qnto hui; dicit tres sūt spē mutatiōis. s. genera
tio 7 corruptio 7 mot;. Quoz bec ē dia: q; mot; ē d; vno
affirmato i aliud affirmatū: sic de albo i nigrū. Generatio
aut ē de negato i affirmatū: sic de nō albo i albū. vel de nō
hoie i hoieim Corruptio aut ē de affirmato i negatū: sic de
albo i nō albū: vel de hoie i nō hoieim. Sic igit p; q; imo
tu regrūt duo tria: 7 vnū subm. S; i generatiōe 7 corru
ptiōe regrūt pntia vnus triz 7 absentia ei; que ē pncipia.
Generatio aut 7 corruptio saluat i motu. Itā q; mouet
de albo i nigrū corripit albū 7 fit nigrū. Sic igit i oī mu
tatiōe nāli regrūt subm 7 forma 7 pncipia. Itā at rō mot;
saluat i oī generatiōe 7 corruptiōe sic i generatiōe 7 corru
ptiōe subz. Un subm 7 forma 7 pncipia saluant i oī mu
tatiōe nō aut subm 7 duo tria. Hec etiā oppositio iuenit
in subijs q; ē pncipiū genus. nō aut oppositio trietatis. Itā
forme substantiales nō sunt trie: licet differentie in genere
sube trie sint fm q; vna accipit cū pncipia alteri; sic p; de
aiato 7 ianimato. ¶ Deinde cum dicit.

**¶ Subiecta aut nā scibilis ē fm analogiā. Si
cut. n. ad statuā es: aut ad lectuluz lignū: aut ad
alioz aliqd hntiū formā i mā 7 i forme se h; p
usq; accipiat formā: sic ipsa se ad subam h; 7 h
aliqd 7 qd ē. Unū qdē igit pncipiū ē: nō sicut
vnū existēs. neq; sic vnū sicut h; aliqd. vnū aut
fm q; rō. Amplius autē triuz huic pncipia est.**

**¶ Hec autē quō duo. 7 quomodo plura dictū ē.
¶ Manifestat pmissa pncipia: 7 dicit q; nā q; pmo subiectū
mutatiōi. i. mā pma nō pōt sciri p seipsaz. cū oē qd cogno
scit cognoscat p suā formā: mā aut pma pncipia subiecta
oī forme: s; scit (fm analogiā). i. fm pportionez. Sic. n.
cognoscimus q; lignū est aliqd pter formā scāni 7 lecti: q;
qnq; ē sub vna forma: qnq; sub alia. Cū igit videam; hoc
qd ē aer qnq; fieri aquā: op; dicere q; aliqd existēs sub for
ma aeris: qnq; sit sub forma aq;. 7 sic illud ē aliqd pter for**

Lo. 68.

Lec. 2.

Lo. 69.

Handwritten notes at the bottom left of the page.

magis aq: et pter formā aeris sic lignū ē aliqd pter formā scā
ni et pter formā lecti. qd igit se h3 ad ipsas subas nāles: sic
se h3 es ad statūā et lignū ad lectū: et quodlibet māle et in
forme ad formā: hoc dicim? eē māim pīmā. Hoc ē igitur
vnu pncipiū nē: qd nō sic vnu ē sic hoc aliqd: hoc ē sic aliqd
idividuū dīmōstratū: ita qd hēat formā et vnitatē in actu. s3
d3 ens et vnu mōntū ē potētia ad formā. Aliud pncipiū sūt
ē rō vl forma. tertius at ē pūatio qd hriat forme. et quō ista
pncipia sunt duo et quomodo tria dicti: n est prius.

Deinde cum dicit.

Lo. 70. **Primum** qdē igit dcm ē qd pncipia hria sūt.
Posteri? aut qd necesse ē et aliō qdā subiici.

Lo. 71. **Et** eē tria. Ex his at nūc māifestū ē qd dria hrioz
et quō se hnt ad iuicē pncipia. et qd sit sōm. vtz
at sba spēs aut subm. nōduz māifestū ē. S3 qd
pncipia tria. et quō. et qs modus eoz dcm est.

Quot qdē igit. et q sūt pncipia. ex his pndere
Resumit q dicta sunt: et ostēdit q restant dicēda. Dicit
ergo qd prius dcm ē qd hria sunt pncipia. et postea qd eis ali
qd subiicit. et sic faciūt tria pncipia. et ex his q nūc dicta sūt
māifestū ē qd differētia sit iter hria: qd vnu ē pncipiū p se et
aliud p accēs. et itez: dcm ē quō pncipia se habeāt ad iuicē
q: subm et hriū sūt vnu numero et duo rōne. et itez: dcm ē
qd ē subm fm q māifestari potuit. S3 nō dcm adhuc est
qd sit magis suba: vtrū forma vel mā: hoc. n. diceē i pnci
pio scdi. s3 dcm ē qd pncipia sūt: tria: et quō et qs ē modus
ipsoz. et vltio pcludit pncipale itētū. s. qd māifestū ē quot
sunt pncipia et que sunt.

Lectio decimaquarta.

Lo. 72. **Quod** autem singulariter sic soluitur et
antiquoz defectus dicamus post bec.

Querentes. n. fm phylosophiam pri
mi veritatez et naturā rez: diuenterunt
vt in vias qndaz aliā abscedētes ob ifirmitatez
et dicunt neqz fieri eoz q sunt nullū neqz corrū
pi pp id qd necessarium est fieri qd fit. aut ex eo
qd est. aut ex eo qd nō est. Ex his autē vtrūqz i
possibile est esse. Neqz. n. qd est fieri contingit
est. n. iam neqz ex eo qd non est nihil vtrūqz fie
ri. Subiici. n. aliquid oportet. et sic consequen
ter contingens augmentātes non esse multa di
cunt. sed tm quod est. Illi igitur talium accipie
bant opinionem propter ea que dicta sunt.

Lo. 72. **Postquam** plus determinauit veritatē
de pncipijs nē: hic excludit
antiquoz dubitatiōes p ea qd determinata sunt
de pncipijs. et pmo dubitatiōes seu errores q
puenerūt ex ignorātia: mē: scdo dubitatiōes seu errores q
puenerūt ex ignorātia pūatiōis ibi (Tāgētes igit qdam)
tertio reseruat alteri scie dubitatiōes qd accidūt circa formā
ibi (De pncipio autem fm spēm) Circa pīmū duo facit p
mo ponit dubitatiōē et erro: ē i quē antiq iciderūt ex igno
rātia mē. scdo soluit eoz dubitatiōē p ea qd sunt determi
nata ibi (Nos autē dicim?) Dicit ergo pmo qd post deter
minatā vitatē de pncipijs: dicēdū ē qd solū ista vi: oīs defe
ctus. i. dubitatio antiquoz soluit. et hoc ē signū eē vtz qd
de pncipijs dcm ē. mā vitas excludit oēm falsitatē et dubi
tatiōē s3 posito quocūqz falso opz aliquā difficultatē rema
nere. Dubitatio autē et erro: antiquoz phylosophoz hic
fuit p dmi q scdm pbiam iquesierūt vitatē et nām rez.
Diuenterūt i quādā aliā viā a viā vitatis: et a viā nāli q ac
cidit eis pp ifirmitatē itellect? eoz. Diuenterūt. n. qd nihil ne
qz generat neqz corrūpit qd ē et h vitatē et h nām. Et ad
hoc ponēdū eos ifirmitas itellect? coegit: qd nescierūt hāc
rōnem solnere: p quā videbat p bari qd ens non generat

Lec. II.

q: si ens fit aut fit ex ente aut ex nō ente. et vtrūqz hoz v3
eē ipossibile. s. qd ens fiat ex ente: et qd fiat ex nō ente. Qd.
n. ex ente aliqd fieri sit ipossibile ex hoc māifestū ē: qd id qd
ē nō fit: nihil. n. ē anteqz fiat: et ens iā ē: ergo nō fit. Qd etiā
ex nō ente aliqd fieri sit ipossibile: ex hoc māifestū ē. qd sp
opz aliqd subiici ei qd fit vtz ofisuz ē: et ex nihilo nihil fit. et
ex hoc pcludebat qd entis si erat generatio neqz corruptio
Et vltius i hoc argumētātes augebāt suā positionē vt di
cerēt qd nō eēt multa entia: s3 vnu enstū et hoc dicebāt
pp rōnem pdictā. Lū. n. ponerent vnu eē māle pncipiū: et
ex illo nihil dicerēt cāri fm generationē et corruptionē: sed
solū fm alterationē seqbat qd id remanēt sp vnu s3 sām.

Lec. 12.

Deinde cum dicit.

Nos autē dicim? qdē ex eo qd est. aut ex eo
qd nō ē fieri. aut qd ē. aut qd nō ē aliqd facere aut
pari. aut quodlibet fieri hoc. vno qdē mō nihil
differt. vt medicuz aliquid facere aut pari. aut
ex medico aliquid esse aut fieri. qre qm hoc du
pliciter dī. māifestū ē. qm et ex eo qd ē. et ex eo
qd nō ē. et qd ē aut facere aut pari. Edificat qui
dem igit medic? nō fm qd medic? s3 fm quod
edificator. et alb? fit nō inqntū medic? s3 i qntū
niger. Medicat aut. et nō medic? fit. inquātū
ē medic?. Qm autē maxie pprie dicim? medi
cū aliquid facere aut pari aut fieri ex medico. si
fm qd medic? h patiat aut faciat māifestuz ex
eo qd nō ē fieri. et hoc significat inquātuz nō ē.
Qd illi quidē nō pncipiēt es deliqrūt. et pp hanc
ignorātia i tm ignorauerūt qd nihil opati sūt
fieri neqz eē alioz s3 auferrebāt oēm generati
onē. Nos at et ipsi dicim? fieri qdē nihil simplr
ex eo qd nō ē: s3 tm fieri ex eo qd nō ē vt fm acci
dēs Ex priuatiōe. n. qd ē qdē p se nō ens: si ex
eo qd ē fit. Mirabile at v3 et ipossibile sic fieri
aliqd ex eo quod nō est. Sitr aut nec ex eo qd
est: neqz qd est fieri: nisi fm accidens. Sic aut
et ex h fieri eodē mō: vt si ex aiali aial vtrūqz fiat
et ex quodā aiali qdāz aial: vt si cāis ex equo
fiat: Fiet qdem. n. vtrūqz nō solum ex quodam
aiali cāis: s3 etiā ex aiali: s3 nō i qntū ē aial. Est
n. iā h. Si at aliqd d3 fieri aial nō fm accidens
nō ex aiali erit: et si aliqd qd est: nō ex eo qd est
neqz ex eo quod nō est. Quod. n. est ex eo qd
nō ē: dcm est nobis qd significet: qm i qntū nō
est. Ampli? at et eē oē: aut nō esse nō remouet.
An? qdē igit mod? hic ē. Ali? at qm pūgit ea
d emdre fm potentiam et actuz. Hoc au tez de
terminatum est i aliis per certitudinem magis.
Quare fm qd vere dicim? defectus soluantur.
ppter quos coacti remouēt perdictoz qdā p
pter hoc. n. i tm destiterūt priores a viā i gene
rationē et corruptōez et oīo mutatōez. Hoc. n.
vtrūqz visa nā oēm soluit hāc ipsoz ignorātia.

Lo. 75.

Lo. 74.

Lo. 75.

Lo. 76.

Lo. 77.

Lo. 78.

Soluit pdictā obiectionē. Et circa hoc duo facit pmo sol
uit dupli pdictā obiectionē: scdo pcludit pncipale ppositū
ibi. (Quare qd nature) pma diuidit i duas fm duas solu
tiones qs ponit secunda ibi (Alius aut qm) dicit ergo pri
mo qntū ad modū loquēdi nō differt dicere qd aliqd fit ex
b 4

ente vel nō ente: vel q̄ ens aut nō ens faciat aliqd aut pa-
tiaē siue de quocūq; alio & dicere huius p̄positiones vel
q̄ ex medico fit aliqd: aut fiat d̄ medico. s. q̄ medicus aut
facit aliqd aut patiat nō ē icōueniēs: S; dicē q̄ medic⁹ fa-
ciat aliqd aut patiat: vel q̄ ex medico fiat aliqd: duplicem
h; intellectū. q̄ dicere q̄ ex ente aut ex n̄ ente fiat aliqd. aut
q̄ ens aut nō ens faciat aliqd aut patiat: duplicē h; intelle-
ctū. & sic ē in quibuscūq; alijs terminis p̄onat. puta si dicat q̄
ex albo fiat aliqd aut q̄ albus faciat aliqd: aut patiat. Qd̄
aut duplicē h; intellectus cū dī q̄ medicus aliqd faciat aut
patiat aut q̄ ex medico fit aliqd sic manifestat. Dicimus.
n. q̄ medicus edificat s; hoc nō facit inq̄ntū ē medicus: s; inq̄ntū
edificator: ē. & s̄līr dicimus q̄ medicus fit alb⁹: sed
nō inq̄ntū ē medicus: s; inq̄ntū ē niger. Alio mō dicimus
q̄ medicus medicat inq̄ntū ē medicus: & s̄līr q̄ medicus
fit nō medicus inq̄ntū ē medicus: s; tūc dicimus p̄prie &
p se medicū aliqd facere vel pati vel ex medico aliqd fieri
q̄n hoc attribuit medico inq̄ntū medicus. p̄ acc̄ns aut q̄n
attribuit ei nō inq̄ntū ē medicus s; inq̄ntū ē aliquid aliud.
Sic igit̄ p; q̄ cū dī medicū facere aliqd aut pati v̄l ex me-
dico fieri aliqd duplīr itelligit̄. s. p se & p̄ acc̄ns. Un̄ manife-
stum ē q̄ cū dī aliqd fieri ex nō ente p̄prie & p se itelligit̄
hoc si fiat aliqd ex nō ente inq̄ntū ē nō ens: & s̄līr rō est d̄
ente. & hāc distinctionē antiq; nō p̄cipietes it̄m peccauerūt:
q̄ nihil sunt opinati fieri: nec opinati sūt q̄ aliqd alioz p̄ter
id qd̄ ponebat p̄mū p̄ncipiū māle h̄eret eē subale: puta di-
cetes aerē eē p̄mū māle p̄ncipiū dicebat̄ oīa alia significare
quoddā eē acc̄ntale. & sic excludebat̄ oēm generationē s̄ba-
lem: solā alterationē reliquētes ex eo. s. q̄ q; nō fit aliqd ex
nō ente p se vel ente opinabant̄ q̄ nihil possit fieri ex ente
vel nō ente. S; nos ēt ipsi dicimus q̄ ex non ente nihil fit
simplr & p se: s; solū s̄m acc̄ns: q; qd̄ ē. i. ens p se qd̄ nō ē
ex p̄uatiōe. & hoc iō q; p̄uatio nō itrat essentiā rei sc̄e. Ex
hoc aut aliqd fit p se qd̄ i ē rei postq; iā sc̄a ē. sic figuratum
fit ex ifigurato nō p se: s; p̄ acc̄ns: q; postq; iā ē figuratū i
figuratū nō iē ei. S; iste ē mirabilis modus sc̄dī aliqd ex
nō ente: & q̄ videbat̄ impossibilis antiq; p̄bis. Sic igit̄ p; q̄
ex nō ente fit aliqd nō p se s; p̄ acc̄ns. S̄līr si q̄rat v̄trū ex
ente fiat aliqd: dicēdū ē q̄ ex ente fit aliqd p̄ acc̄ns s; nō p
se. & hoc māifestat p̄ tale exēplū. *Donam⁹*. n. q̄ ex equo
generet̄ aliq; canis quo posito: māifestū ē q̄ ex quodam
aīali fiet quoddā aīal & sic ex aīali fiet aīal nō t̄n fiet aīal ex
aīali p se: s; p̄ acc̄ns nō. n. fit inq̄ntū ē aīal: s; inq̄ntū est hoc
aīal. q; aīal iā ē actu anteq; fiat canis: q; ē equus: s; non est
hoc aīal q̄ ē canis v̄n p se hoc aīal qd̄ ē canis fit ex hoc nō
aīali. i. ex nō cane s; si fieret aīal p se & nō p̄ acc̄ns: oportet
ret q̄ fieret ex nō aīal: sic ēt ē de ente. fit. n. ens. aliqd ex n̄
ente hoc s; accidit ei q̄ nō ē hoc q̄ fit ens. Un̄ nō fit aliqd
p se ex ente neq; p se ex nō ente. *Idoc*. n. p se significat ali-
qd fieri ex nō ente: si fiat ex nō ente inq̄ntū ē nō ens vt di-
ctū ē. & sic cū aīal fit ex hoc aīali: vel hoc corp⁹ ex hoc cor-
pore nō remouet̄ oē corp⁹: nec oē nō corp⁹: nec oē aīal: v̄l
nō aīal: ab eo ex quo aliqd fit: sic n̄ remouet̄ ab eo ex quo
fit hoc ens neq; oē eē. neq; oē non eē q; ex quo fit hoc ens
qd̄ ē ignis h; aliqd eē: q; ē aer: & aliqd n̄ eē q; ē ignis. Iste
igit̄ ē vn⁹ mod⁹ solūedī p̄dictā dubitationē. S; iste mod⁹
solūedī iusufficiēs ē. Si. n. fit eē p̄ accidēs ex ente & ex n̄ ēte
op; ponere aliqd ex quo fiat ens p se: q; oē qd̄ ē p̄ accidēs
reducit̄ ad id qd̄ ē p se. Ad ostēdēdū igit̄ ex quo fit aliqd p
se subiūgit̄ s̄m modū & dicit q̄ p̄tingit aliq; eadē dicere &
s̄m potētā & s̄m actū vt certius determinatū ē i alijs. s. in
nono methaphysice. Ex ente igit̄ i potētā fit aliquid p se.
Ex ente aut i actu vel ex nō ente fit aliqd p̄ acc̄ns. *Idoc* at̄
dicit q; mā q̄ ē ens i potētā ē id quo fit aliqd p se bec ē. n.
q̄ itrat suba; rei sc̄e. s; ex p̄uatiōe vel forma p̄cedēte fit ali-
qd p̄ accidēs inq̄ntū mē ex q̄ fit aliqd p se p̄ueniebat esse
sub tali forma: vel sub tali p̄uatiōe: sic statua ex ere fit p se:
sed ex nō h̄nte talē figurā: & ex h̄nte aliā figurā fit statua p̄
accidēs. *Ultio* p̄cludit p̄ncipale p̄positū dicēs: q̄ sicut vere
dicimus defectus. i. dubitationes solūit̄ p̄ p̄dicta. Ex q̄
bus dubitatōib; coacti antiq; aliq; remouerūt qd̄ p̄dictoz
s. generationē & corruptionē & pluralitatē substantiālr̄ diffe-
rentiū. S; hic nā māifestata. s. mā soluit̄ oēs illoz ignorātiā.

Lec. 1.

Angentes qd̄ igitur & alteri qd̄a sunt
ipsaz: s; nō sufficiēter. *Primus* qd̄.
n. p̄ntentur simpliciter fieri aliqd ex eo
q̄ nō ē: inq̄ntuz p̄menidē recte est dif-
ferentia. *Postea* videtur ipsis siuere est nume-
rouna. & potentia tantum unam esse.

Co. 79.

Lectio decimaquinta.

Quā p̄bus exclusit dubitationes &
errores antiquoz p̄boz p̄ue-
niētes ex ignorātia mē. *Idic* excludit errores p̄-
ueniētes ex ignorātia p̄uatiōis. Et circa hoc tria
facit. *Primo* p̄ponit erratiū uatiōes sc̄do ostēdit diferen-
tiam huius p̄uatiōis ad vitatē supra ab ipso determinatā
sibi. *Idoc* differt. *Tertio* p̄bat suā op̄inionē veram eē ibi
(Subiecta qd̄ nā) Dicit ergo p̄mo q̄ qd̄a p̄bi tetigerūt
mām s; nō sufficiēter: q; nō distinguebāt iter p̄uatiōez &
mām v̄n qd̄ ē p̄uatiōis attribuebāt mē. & q; p̄uatio s̄m se
nō ē ens dicebat̄ q̄ mā: s; se ē non ens & sic sic aliqd p se &
& simplr fit ex mā sic cōfitebant̄ q̄ simplr & p se. aliqd fit
ex nō ente. Et ad hoc ponēdū duab; rōnib; inducebant̄.
Primo qd̄ rōne p̄menidīs dicētis q̄ qd̄ ē p̄ter ens est
nō ens. Un̄ cū mā sit p̄ter ens q; nō ē ens actu dicebat̄ eā
simplr eē nō ens. sc̄do v̄o q; videbat̄ eis q̄ id qd̄ ē nume-
ro vnū vel subo sit ēt rōne vnū qd̄ hic appellat eē potētā
vnū. q; ea q̄ sunt rōne vnū: sic se h̄nt q̄ eadē ē virtus v̄tri-
usq; ea v̄o q̄ sunt subo vnū: s; nō rōne nō h̄nt eadē potē-
tiā seu virtutē: vt p; i albo & musico. Subiectū aut̄ & p̄ua-
tio sunt vnū numero: vt es & ifiguratū. v̄n videbat̄ eis q̄
essent idē rōne vel virtute. Sic igit̄ hic accipit vnitatē p̄-
tentie. S; ne q; hic dubitet occasiōe hoz v̄boz qd̄ sit po-
tētā mē: & v̄trū sit vna vel plures: dicēdū ē q̄ act⁹ & potē-
tia diuidūt quodlibet genus entū: vt p; i nono methaphy-
sice: & i tertio huius. Un̄ sic potētā ad q̄litatē nō ē aliqd ex
tra genus q̄litis: ita potētā ad eē subale non ē aliqd extra
genus sube nō igit̄ potētā mē ē aliq; p̄petas addita sup̄ es-
sentiā ei⁹: s; mā s̄m suā subam ē potētā ad eē subale. & t̄n
potētā mē subiecto ē vna respectu multaz formaz: s; rō-
ne sunt multe potentie s̄m h̄itudinē ad diuersas formas.
Un̄ i tertio huius dicitur q̄ posse sanari & posse ifirmari
differt s̄m rōnē.

Co. me. le.
1. 15. p̄bū.
le. 1.

Idoc. mē. ē
ec̄ntia mē.

Lec. 2.

Deinde cum dicit.

S; hoc differt plurimū. Nos quidē. n. ma-
teriā & priuationē alterā dicim⁹. S; hoz hanc
quidē nō eē s̄m accidēs materiā. p̄uatiōnē autē
p se nō esse: et hāc quidez p̄pe rez & substantiaz
aliqua liter materiā priuationez autez neq; q;.

Ostēdit differētiā sue op̄inionis ad op̄inionē p̄missaz. Et
circa hoc duo facit. *Primo* app̄it intellectū sue op̄inionis sc̄do
ostēdit qd̄ alia opinio p̄oat ibi. Quidā aut̄ q̄ nō est. Dicit
ergo p̄mo q̄ multū differt aliqd eē vnū numero vel subie-
cto: & eē vnū potētā vel rōne: q; nos ipsi dicimus vt ex su-
p̄iorib; p; q̄ mā & p̄uatio h; sunt vnū subiecto: t̄n sunt altez
rōne: q; p; ex duob;. *Primo* qd̄ q; mā ē nō ens s̄m ac-
cidēs: s; p̄uatio ē nō ens p se hoc. n. ipsuz qd̄ ē ifiguratuz
significat nō esse: sed es nō significat nō eē nisi inq̄ntū ei ac-
cidit ifiguratū. sc̄do v̄o q; mā est p̄pe rem & est aliqua līr
q; ē i potētā ad rem & ē aliqua līr suba rei: q; itrat i cōstitu-
tionem substantie. sed hoc de priuatione dici non potest.

Deinde cum dicit.

Quidā at̄ q; nō est magnuz & paruz simi-
liter: aut simul v̄trunq; aut seorsuz v̄trunq;. *Quare* penit⁹
alter modus est hic trinitat; et il-
le. vsq; quidem. n. ad hoc p̄ueniunt q; o; qua-
dā supponi naturā. *Hāc* t̄n unā faciunt. *Etenī*
si aliquis dualitatez facit dicens magnū et puū
ipsā. nihilomin⁹ idez facit. alterā. n. despectu.
Ad manifestat intellectū op̄inionis platonice & dicit q; pla-
tonici ponebat̄ qd̄ duo ex parte mē. s. magnū & puū. s. t̄n

Co. 80.

aliter q̄ Ari. q̄ Ari. ponit ista duo eē mām & p̄uationē q̄ sunt vnū subiecto & differūt rōne: s̄z isti nō ponebāt q̄ aliter istoz duoz eēt p̄uatio & alterz mā: sed p̄uationē coalsumebant vtiq̄. s̄. p̄uo & magno: siue accipent ista duo s̄z vtpote cū loquebant nō distinguētes eā p̄ magnū & p̄uū: siue accipent vtrūq̄ seorsuz. Un̄ p̄ q̄ oīno aliter ponebāt tria p̄ncipia platonici ponētes formā & magnū p̄uū. & Ari. q̄ posuit mām & p̄uationē & formā. Platonici vō vsq̄ ad hoc puenerūt p̄ alijs p̄his antiquoribus q̄ op̄z vnā q̄sdam nām supponi oībz formis nālīb? q̄ est mā p̄ma. s̄z hāc faciunt vnā t̄m sicut subiecto ita & rōne nō distinguētes inter ipsam & p̄uationē: q̄ & si ponāt dualitatē ex parte mē. s̄. magnū & p̄uū: nihilomin? nō faciūt differētā iter materiā & p̄uationē: s̄z faciūt mētionē t̄m d̄ mā sub q̄ cōprehendit magnū & p̄uū & p̄uationē d̄spereēt d̄ ea mētiōe n̄ faciētes.

Deinde cum dicit.

Subiecta q̄dē mā cū forma cā ē eoz q̄ sunt sicut m̄. altera vero pars p̄rietatis multoties imaginabit ad maleficiū ipsius p̄tendenti intellectū: neq̄ esse penitus: & esse extra omne. Existēte. n. quodam diuino & optimo & appetibili aliud q̄dem contrarium esse ipsi dicimus.

Probatur q̄ sua opinio h̄z veritatē: Et eē hoc duo facit p̄rio ostendit p̄positū. s̄. q̄ oporteat p̄uationē distingui a mā: sc̄do ostendit quo mā corūpat vel generet ibi (corūpatur aut) Primū aut ostendit dupliciter p̄rio quidē ostēdit: sc̄do ducēdo ad ip̄sibile ibi (Alio aut aptū natū) Sic it ergo p̄mo q̄ ista nā q̄ subijciē. s̄. mā: s̄z cū forma ē cā eoz q̄ sunt s̄m nām ad modū m̄ris. s̄. n. m̄ ē cā gnatiōis i recipiēdo: ita & mā: s̄z sic q̄s accipiat alterā p̄tē p̄rietatis. s̄. p̄uatiōnem p̄tendēs itellectū circa ipsaz imaginabit ipsaz nō ad cōstitutionē rei p̄tinē: s̄z magis ad quoddā malū rei: q̄ est penitus nō ens. cū p̄uatio nihil aliud sit q̄ negatiō forme i subo & ē extra totū ens vt sic i p̄uatiōe locū habeat rō per menidīs: q̄q̄d ē p̄ter ens ē nō ens nō aut i mā vt dicebāt platonici. & q̄ p̄uatio p̄tineat ad malūz hoc ostendit p̄ hoc q̄ forma ē quoddā diuinū & optimū & appetibile. Diuinū q̄dem ē q̄ oīs forma ē q̄dā p̄ncipatio s̄litudis diuini eē q̄d ē act? purus. Unū quodq̄. n. it̄m ē actu inq̄tū h̄z formā. Optimū aut ē q̄ actus est p̄fectiō potētie & bonum eius: & p̄sequens seq̄t q̄ sit appetibile: q̄ vnūquodq̄ suā appetit p̄fectionē: p̄uatio aut opponit formē cū non sit aliqd q̄ remotiō ei? Unde cū id q̄d opponit bono & remouet ipsuz sit malū: manifestuz q̄ p̄uatio p̄tinet ad malūz. vñ sequit q̄ non sit idem q̄ mā que est causa rei sicut mater.

Deinde cum dicit.

Aliud autē natū aptū appetere & desiderare ipsuz s̄m ipsius nām. Quibusdā aut accidit p̄riuz appetere sui ipsius corruptionē & neq̄ sui ipsius possibile ē appetere sp̄m pp̄ nō eē indigēs neq̄ p̄rium. Corruptiua. n. sunt ad inuicē p̄traria. S̄z hoc ē mā sicut si femina masculū: & turpe bonū nō q̄d p̄ se ē turpe: s̄z s̄m accidens.

Ostēdit idē p̄ rōnem ducētē ad ip̄sibile hoc mō. Cū forma sit quoddā bonū & appetibile: mā q̄ ē aliud a p̄uatiōne & a forma ē aptū natū appetere & d̄siderare ipsuz s̄m suā nām. S̄z quibusdā q̄ non distinguūt mām a p̄uatiōe accidit hoc icōueniēs: q̄ p̄riū appetit corruptionē sui ipsius q̄d ē icōueniēs. Et q̄ hoc accidit sic ostendit: q̄ si mā appetit formā nō appetit eam s̄m q̄ ē sub ipsa forma: q̄ iam non indiget eē p̄ eam: appetitus autē oīs ē pp̄ indigētiam q̄ ē nō habiti. S̄z nō appetit eaz s̄m q̄ ē sub p̄rio vel p̄uatiōe q̄ vnū p̄riū ē alterius corruptiū: & sic aliqd appeteret sui corruptionē. Manifestū ē igit q̄ mā q̄ appetit formāz est aliud rōne sicut a forma: ita & a p̄uatiōne s̄. n. mā appetit formā s̄m pp̄riā nām vt dictū ē si ponit q̄ mā & p̄uatiō sunt idē rōne seq̄t q̄ p̄uatio appetit formā: & ita appetit sui ipsius corruptionē: q̄d ē ip̄sibile. Un̄ & hoc ip̄sibile est

q̄ mā & p̄uatio sint idē rōne. s̄z t̄m & mā ē hoc. s̄. p̄uatiōnez h̄is. sicut si femina appetat masculū & turpe appetat bonū: nō q̄ ipsa turpitudine appetat bonū sibi p̄riū: sed s̄m accēs: q̄ id cui accidit eē turpe appetit eē bonum. & s̄z se mineitas nō appetit masculinū s̄m id cui accidit esse femina & s̄z p̄uatio nō appetit eē formā: s̄z id cui accidit p̄uatio. s̄. mā. S̄z h̄ec v̄ba p̄bi Auic. tripliciter opponit. P̄riū mō q̄dē q̄ mēnō cōpetit neq̄ appetitus aialis vt p̄ se manifestū ē: neq̄ appetitus nālis vt appetat formā cū nō habeat aliq̄ formā: vel virtutē iclinātē ipsam ad aliqd sic. n. graue nāliter appetit locū s̄m inq̄tū sua grauitate iclinat ad locū talē. Sc̄do obijcit ex hoc q̄ si mā appetit formāz hoc ē: q̄ caret oī forma aut q̄ appetit multas formas habere s̄z q̄d ē ip̄sibile: aut q̄ fastidit formā q̄ h̄z & querit h̄ere aliā: & hoc ēt ē vanū. Nullo igit mō dicēdū videt q̄ mā appetat formāz. Tertio obijcit p̄ hoc: q̄ dicere q̄ mā appetat formā sicut femina masculū ē figurate loquētis s̄. poetaz & nō phylosophoz. S̄z h̄m oī obiectiōes facile ē soltere. Sciendū ē. n. q̄ oē q̄d appetit aliqd vel cognoscit ip̄suz & se ordinat i illud vel tēdit i ipsuz ex ordinatiōe & d̄rectiōe alicuius cognoscētis: sicut sagitta tēdit i d̄terminatuz signū ex directiōe & ordinatiōe sagittātis nihil ē igitur aliud appetitus nālis q̄ ordinatiō aliquoz sc̄dm pp̄riā naturā i finē suū nō solū aut aliqd ens i actu p̄ virtutē actiuaz ordinat i suū finē: s̄z ēt mā s̄m q̄ ē i potētia. Mā forma est finis mē. Nihil igit ē aliud mām appeterē formā: quā eaz ordinari ad formā vt potētia ad actum. & q̄uis sub q̄cūq̄ forma sit adhuc remanet i potētia ad aliā formā & est ei s̄p appetitus forme nō pp̄ fastidiū forme quā h̄z: nec pp̄ hoc q̄ q̄rat h̄ria eē simul: s̄z q̄ ē i potētia ad alias formas dum vnā h̄z i actu: nec ēt vtiē h̄c figurata locutiōe: s̄z exēplari. Dictū ē. n. supra q̄ mā p̄ma sc̄bilis ē s̄m p̄portione inq̄ntum sic se h̄z ad formas subales: sicut mē sensibiles ad formas accidētales. Et ideo ad manifestādū mām p̄mā op̄z vt exēplo sensibiliū substantiaz sic igit vsus ē exēplo eris i figurati & hoīs nō musici ad manifestādū mām: ita nūc ad eius manifestatiōē vtiē exēplo femine viz appetentis & turpis appetētis bonū hoc. n. accidit eis inq̄ntū h̄it aliqd de rōne mē. Sciēdū t̄m ē q̄ Ari. h̄c loq̄t s̄ Platonem q̄ talib? metaphoricis locutiōib? vtebat assimilans mām matri & femine & formāz masculo: & ideo Ari. vtitur contra eam metaphoricis ab eo assumptis.

Deinde cum dicit.

Corruptif at & fit: ē q̄dē vt sic: ē arvt n̄. Sc̄dz q̄dē. n. q̄d ē in quo s̄m se corruptif. Q̄d. n. corruptif i h̄ ē p̄uatio. Inq̄tū at s̄m potentiā nō p̄ se: s̄z icorruptibile & igenitā necesse ē eē ipsam. Si. n. fiat subici aliqd op̄z p̄mū ex quo fit h̄ at ē bec nā. Quare erit an fieri. Dico. n. mām p̄riuz subiectū vniciūq̄: ex quo fit aliqd cū i fit: nō s̄m accidens: & si corruptif i hoc abibit vltimum. Quare corrupta erit anteq̄ corruptaf.

Ostēdit quō mā corūpat & dicit q̄ quodāmodo corūpit & quodāmodo nō: q̄ s̄m q̄ ē in ea p̄uatio sic corruptif cū cessat in ea eē p̄uatio: vt si diceremus es i figuratū corūpi q̄ q̄n̄ definit eē i figuratū. Sed s̄m se inq̄ntū ē quoddam ens in potentia est ingenita & incorruptibilis. Q̄d sic patet Si. n. mā fiat oportet ei aliqd subijci ex quo fiat vt p̄z ex superioribus. sed p̄imum q̄d subijcit in generatione est materia hoc. n. dicimus mām p̄mū subim ex quo aliqd fit p̄ se & nō s̄m accēs & i ē rei iā sc̄e: & vtrūq̄ eoz ponit ad differētā p̄uatiōis ex q̄ fit aliqd p̄ accēs & nō iest rei sc̄e. seq̄t s̄ q̄ mā sit aīq̄s fiat q̄d ē ip̄sibile. & s̄z oē q̄d corūpit resoluit i mām p̄mā. Q̄n̄ igit iā ē mā p̄ma tūc ē corūptū: & sic si materia p̄ma corūpat erit corrupta anteq̄ corūmpat q̄d est ip̄sibile. Sic igitur est ip̄sibile materiam p̄mam generari vel corūmpi. Sed ex hoc nō excluditur quin per creationem in esse procedat.

Deinde cum dicit.

Opposito Auicene.

Co. 81.

Le. 13.

Co. 82.

Le. 14.

Lo. 83.

De principio autem secundum speciem utrum unum aut plura. aut quot. aut quod sint per certitudinem prime philosophie oportet determinare. Ergo in illud tempus apponatur. De physicis autem et corruptibilibus speciebus in posterius demonstretur dicemus. Quod quidem igitur sint principia. et quod et quot numero determinetur a nobis sic. Item autem aliud principium incipientes dicamus.

Quia iam excluderat errores circa materiam et privationem restare videbatur ut excluderet errores et dubitationem circa formas. Posuerunt. n. quodam formas separatas. scilicet ideas quas reducere ad unam primam ideam. et ideo dicitur quod de principio formali utrum sit unum vel plura et quot et quod sint pertinet determinare ad philosophiam primam et usque ad id tempus reseruetur: quod forma est principium essendi: et ens in quantum huius est subiectum primae philosophiae: sed materia et privatio sunt principia entis transmutabilis quod a philosopho naturali consideratur: scilicet tamen de formis naturalibus et corruptibilibus in sequentibus huius doctrine determinabitur. Ultimo autem epilogatur quod dicta sunt et dicitur quod sic determinatum est quod principia sunt et quod et quot. Sed oportet iterum aliter principium facere scilicet naturalis inquirendo. scilicet principia scientie.

Textus secundi libri physicorum aristotelis.

Orum quae sunt. alia quaedam sunt naturalia vero propter alias causas. Nam quaedam sunt aethera quaeque et partes ipsorum et plateae et simplicia corpora. ut terra et ignis et aer et aqua. Nec enim et huiusmodi esse naturalia dicimus.

Oportet autem quae praedicta sunt videtur ostendere ad non naturalia existantia. Quae quaedam. n. naturalia sunt omnia videtur huiusmodi in se ipsis principium motus et statum. haec quaedam secundum locum. illa vero secundum augmentum et decrementum. quaedam autem secundum alterationem. Lectulus autem et idumetum et si aliquid huiusmodi genus est secundum quod quaedam sortitum est in praedicatione unaquaqueque. et in quantum est ab arte. neque unum huiusmodi in perpetuum mutationis inatum. Secundum autem quod contingit ipsis lapideis aut terreis esse aut mixtis ex his. habent hoc tantum.

Dei Thomae aquinatis in secundum librum physicorum preclarissima commentaria.

Lectio prima.

Est quae philosophus in primo libro determinavit de principijs rerum naturalium: hic determinat de principijs scientie naturalis. Ea autem quae primo oportet cognoscere in aliis scientiis sunt subiectum ipsius et medium per quod demonstrat ut hic secundus liber in duas partes dividitur. In prima determinat de quibus sit consideratio scientie naturalis. In secunda ex quibus causis demonstrat ibi (Determinatis autem his.) Prima dividitur in duas. In prima ostendit quod sit natura. In secunda de quibus considerat scientia naturalis ibi. (Quoniam autem determinatum est) Prima dividitur in duas. In prima ostendit quod sit natura. In secunda quot modis dicitur ibi (Videtur autem natura) Prima dividitur in duas. In prima ostendit quod sit natura. In secunda excludit intentionem quorundam temptantium demonstrare quod natura sit ibi (quod autem natura sit.) Circa primum duo facit. Primo notificat naturam: secundo ea quae de nomine a natura ibi. (Naturam autem habent) Circa primum tria facit primo investigat definitionem naturae. secundo concludit eas ibi (Est igitur natura) tertio exponit ipsas definitiones ibi (Dico autem non secundum materiam) Dicit ergo primo et iterum omnia entia quaedam esse dicimus a natura quaedam

vero ab alijs causis: puta ab arte vel a casu. Dicimus autem esse a natura quilibet aethera et partes ipsorum sicut carne et ossa: et etiam plateas et corpora simplicia sicut elementa quae non resolvuntur in aliis corpora pura ut sunt terra ignis aer et aqua. Nec enim. et omnia similia a natura esse dicuntur. Et differunt haec omnia ab his quae non sunt a natura: quod omnia huiusmodi videntur habere in se principium alicuius motus et status quaedam quaedam secundum locum sicut gravia et levia et etiam corpora caelestia quaedam vero secundum augmentum et decrementum ut aethera et plateae: quaedam vero secundum alterationem ut corpora simplicia et omnia quae componuntur ex eis. sed ea quae non sunt a natura sicut lectus et idumetum et similia quae accipiunt huiusmodi praedicationem secundum quod sunt ab arte nullius mutationis principium habent in seipsis nisi per accensum in quantum. scilicet materia et subiecta corporum artificiatum sunt res naturales. Sic igitur in quantum artificialibus accidit esse ferrea vel lapidea habent aliquid principium motus in seipsis: sed non in quantum sunt artificiatum/cultellus. n. huiusmodi se principium motus deorsum non in quantum est cultellus: sed in quantum est ferreus. Sed ut hoc non esse verum quod secundum quilibet mutationem rerum naturalium principium motus sit in eo quod movetur. In alteratione. n. et generatione simplicium corporum totum principium motus videtur esse ab extrinseco agente puta cum aqua caelestis vel aer in ignem convertitur principium mutationis est ab exteriori agente. Dicunt ergo quaedam quod est in huiusmodi mutationibus principium actum motus est in eo quod movetur non quod perfectum sed imperfectum quod coadiuvat actionem exterioris agentis. Dicunt. n. quod in materia est quaedam ichoatio formae quae dicitur esse privationem quae est tertium principium naturae. et ab hoc principio intrinseco generationes et alterationes corporum simplicium naturales dicuntur. Sed hoc non potest esse quod cum nihil agat nisi secundum quod est in actu praedicta ichoatio formae cum non sit actus sed aptitudo quaedam ad actum non potest esse principium actuum. Et propterea et si esset forma completa non ageret in sui subiectum alterando ipsum: quod forma non agit sed compositum quod non potest seipsam alterare nisi sint in se due partes quarum una sit alterans et alia alterata. Et ideo dicendum quod in rebus naturalibus eo modo est principium motus quo eis motus provenit. Quibus ergo convenit movere est in eis principium actuum motus. Quibus autem competit moveri est in eis principium passivum quod est materia quod quaedam principium in quantum huiusmodi potentia naturalis ad tale formam et motum facit esse motum naturalem. Et propter hoc factores rerum artificialium non sunt naturales: quod si principium naturale sit in eo quod sit non tamen huiusmodi potentia naturalis ad tale formam. Et sic est motus localis corporum caelestium est naturalis: sed sit a motore separato in quantum in ipso corpore celi est potentia naturalis ad talem motum. In corporibus vero gravibus et levis est principium formale sui motus. Sed huiusmodi principium formale non potest dici potentia activa ad quam pertinet motus iste: sed compositum sub potentia passiva. Gravitas. n. in terra non est principium ut moveatur sed magis ut moveatur: quod sicut alia accidentia consequuntur formam substantialem et ita locus. et per consequens moveri ad locum non tamen ita quod forma naturalis sit motor: sed motor est generans quod dat tale formam: ad quam talis motus consequitur.

Deinde cum dicit.

Est igitur natura principium alicuius et causa movendi et quiescendi in quo est primum per se et non secundum accidens. Dico autem non secundum accensum. cum fiat utriusque ipse sibi aliquis causa sanitatis. cum sit medicus. Sed tamen non secundum quod sanat. medicinam huiusmodi. sed accidit eundem medicum esse et sanari. Ut et dividitur aliquando ab invicem. Sicut autem et aliorum unumquodque quod fuerit. Nullum. n. ipsorum huiusmodi in seipso factiois principium. sed alia quaedam in aliis et ab exteriori. ut domus et aliorum manu incisorum unum quodque. alia autem in seipsis quaedam. sed non secundum seipsa quaecumque autem secundum accidens cause sunt utriusque ipsis. Est igitur natura quod dictum est.

Concludit ex praemissis definitionem nature hoc modo naturalia differunt a non naturalibus in quantum habent naturam: sed non differunt a non naturalibus: nisi in quantum habent principium motus in seipsis. ergo natura nihil aliud est quam principium motus et quietis in eo in quo est primum et per se et non secundum accidens. Ponitur autem in definitione nature principium

De ichoatione formarum

factio

Lo. 3.

Handwritten notes at the bottom left of the page.

quasi genus et non aliquid absolutum: quod nomen nature importat
 habitu dicitur principii. Quia. n. nasci dicuntur ea que generantur
 coniuncta generati: ut patet in plantis et animalibus: ideo princi-
 pium generationis vel motus natura notat. Unde deridendi
 sunt qui volentes diffinitionem. Ap. corrigere: nam per aliquod
 absolutum diffinire conati sunt dicentes quod natura est vis ista reb?
 vel aliquid huiusmodi. Dicit autem (principium et causa) ad desi-
 gnandum quod non omnium motuum natura est eodem modo principium in eo quod
 movetur: sed diversimode: ut dictum est. Dicit autem. (movendi
 et gescendi) quod ea que naturaliter moventur ad locum: sicut vel ma-
 gis naturaliter in loco gescunt per hoc. n. ignis naturaliter movetur sur-
 sum: quod naturaliter ibi est: et per quod unumquodque et illud magis
 non tamen intelligendum quod in quolibet quod movetur naturaliter: nam sit etiam
 principium gescendi: quod corpus celeste naturaliter quod movetur: sed non
 naturaliter gescit: sed hoc per tanto dicitur: quod non solum motus sed etiam ge-
 stis principium est. Dicit autem (in quo est) ad differentiam artificialium in
 quibus non est motus nisi per accidens. Addit autem (primum) quod natura et
 si sit principium motus corporum compositorum non tamen primo. Unde quod
 animal movetur deorsum non est ex natura animalis in quantum est animal: sed ex natura
 diantis elementi. Quare autem dicat (per se et non secundum accens) ex-
 ponit sequenter cum dicit (Dico autem non secundum accens) Corripit
 n. aliquis quod aliquis medicus est sibi ipsi causa sanitatis: et sic princi-
 pium sue sanationis est in eo: sed per accens. Unde principium sue sanatio-
 nis in eo non est natura: non secundum quod sanat huiusmodi medicina: sed secundum quod
 est infirmus et ideo quod per accens contingit: aliquis per accens dividit
 contingit. n. alium esse medicum sanantem: et alium infirmum qui sanat. Sed
 principium motus naturalis est in corpore naturali quod movetur in quantum movetur.
 In quantum. n. ignis huiusmodi levitate fertur sursum: nec dividit ad in-
 cem ut aliud sit corpus quod movetur sursum: et aliud leve: sed
 spiritus unum et idem. et sicut est de medico sanante: ita est de omnibus artifici-
 alibus. Nullum. n. eorum huiusmodi seipso sue factiois principium: sed quodam
 sunt ab extrinseco ut domus et alia que manu incidunt quodam autem sunt
 a principio intrinseco: sed per accens ut domus est: et sic domus est quod sit natura

Deinde cum dicit.

**Natura autem habet quocumque huiusmodi habet principium
 usque et sunt hec omnia subiecta. subiectum. n. quod
 dam. et in subiecto est natura secundum naturam autem sunt
 et hec et quocumque bis in sunt secundum se ut igni ferri sur-
 sum. Hoc. n. natura quod non est. neque huiusmodi naturam
 sed a natura et secundum naturam est quod quod est igitur natura
 sit dictum est. et quod natura. et quod secundum naturam.**

**Diffinit ea que antea denotant. et dicit quod habitus nam sunt illa
 que habent in seipsis principium sui motus: et talia sunt omnia subiecta nature.
 quod natura est subiectum: secundum quod natura dicitur materia: et est in seipso secundum quod natura dicitur forma.
 Deinde exponit quod sit secundum naturam et dicit quod secundum naturam esse
 dicitur tamen subiecta quorum esse est a natura: quod est accidens que in eis insunt
 causa ab huiusmodi principio: sicut ferrisursum non est ipsa natura: neque ha-
 bens naturam: sed est causa a natura. et sic dictum est quid sit natura et quod sit
 illud quod habet naturam: et quod sit secundum naturam.**

Deinde cum dicit.

**Quod autem est natura temptare demonstrare ridiculum
 est. Manifestum. n. est quod huiusmodi rerum sunt multa. De-
 monstrare autem manifesta per immanifesta non poten-
 tis iudicare est per ipsum: et non per ipsum cognitum.
 Quod autem contingat hoc pati non immanifestum est.
 syllogizet enim aliquis cum natus sit cecus de
 coloribus. Quare necesse est huiusmodi de no-
 minibus habere rationem nihil autem intelligere.**

**Excludit presumptionem quorundam volentium demonstrare quod
 sit natura: et dicit quod ridiculum est quod aliquis temptet demonstrare quod natura
 sit cum manifestum sit secundum sensum quod multa sunt a natura que habent princi-
 pium sui motus in se. Velle autem demonstrare manifestum per non
 manifestum est hominis que non potest iudicare quod est notum per se: et quod
 non est notum per se: quod dum vult demonstrare id quod est notum per se
 vult eo. quod non per se voto. et quod id contingat aliquibus manifestum est
 Aliquis. n. cecus natus aliquis syllogizat de coloribus cui tamen non est**

per se notum id quod vult ut principium quod non habet intellectum rei: sed vult
 solum notum eo quod cognitio nostra ortus habet a sensu: et cum deficit
 vult sensus deficit natura scia. Unde ceci nati qui nunquam senserunt co-
 lore non possunt aliquid de coloribus intelligere: et sic vult non notus.
 quod notus: et e converso. Accidit his qui volunt demonstrare nam
 esse quod vult notus ut non notus. Nam autem esse per se notum: in quibus
 tamen natura sunt manifesta sensui: sed quod sit uniuscuiusque rei natura
 vel quod principium motus hoc non est manifestum. Unde per hoc
 quod irrationabiliter Avicenna conatus est probare Ari. dictum volens
 quod natura esse possit demonstrari. sed non a naturali quod nulla
 scia probat sua principia sed ignorantia principiorum moventium non
 impedit quod natura esset sit per se notum ut dictum est.

**Idem autem natura et substantia eorum que natura
 sunt: quod primum est unicuique non for-
 matum per se ipsum: ut lectuli natura lignum:
 statue autem es. signum autem dicit. Antiphon. quoniam si ali-
 quis proicerit lectum deorsum. et accipiat potentiam
 putrescens. ut utique sit germen non utique fieri le-
 ctum sed lignum. tanquam dicat quod secundum accidens esse
 dispositionem secundum legem et arte substantiam autem illa que
 permanet hoc patiens continue. si autem et horum unum
 quodque ad alterum aliquid idem hoc substituit. ut es
 quod et aux ad aquam. ossa autem et ligna ad terram
 similiter autem et aliorum quodlibet illam naturam esse et
 substantiam ipsorum. Unde sane hi quod terram. alii vero
 ignem. alii aerem dicunt. quidam autem aquam. quodam vero quod
 dam horum. sed alii omnia hec natura esse eorum que sunt.
 Quot. n. aliquis acceperit ipsorum huiusmodi siue unum
 siue multa hoc et tanta dicit esse omnem substantiam.
 alia autem omnia passiones istorum et habitus et dispositi-
 ones. Et horum quod quodlibet esse perpetuum. Non
 enim esse mutationem ipsorum ex se ipsis. alia autem fieri et
 corrumpi infinities. Uno quidem modo natu-
 ra sic dicitur prima unicuique subiecta materia habet
 tunc in seipsis motus principium et mutationis.**

Lectio secunda.

Postquam philosophus ostendit quid
 est natura: hic ostendit quot
 modis natura dicitur. et primo ostendit quod na-
 tura dicitur de materia: secundo quod dicitur de
 forma ibi (Alio autem modo) Circa primum sciendum est
 quod antiqui philosophi naturales non valentes usque ad pri-
 mam materiam pervenire ut supra dictum est aliquid corpus
 sensibile: primam materiam omnium rerum ponebant ut
 ignem vel aerem vel aquam: et sic sequebatur quod omnes
 forme advenirent materie tanquam in actu existenti: ut contin-
 git in artificialibus: nam forma cultelli advenit ferro iam
 existenti in actu. et ideo similem opinionem accipiebant de for-
 mis naturalibus sicut de artificialibus. Dicit ergo primo quod
 quibusdam videtur quod hoc sit substantia et natura rerum naturalium quod
 primo inest unicuique quod secundum se consideratum est in forma. ut si
 dicamus quod natura lecti est lignum: et natura statue est es. Nam lignum
 est in lecto et secundum se consideratum non est formatum: et huiusmodi signum
 dicebat Antiphon esse hoc quod si aliquis proiciat lectum ad terram:
 et ligna putrescendo accipiant potentiam ut aliquid ex eis germi-
 net illud quod generat non erit lectus: sed lignum. et quod substantia
 est que permanet: et nature est sibi simile generare: conclude-
 bat quod omni dispositio que est secundum quacumque legem rationis vel artem
 sit accidens: et illud quod permanet sit substantia: que continue
 patitur huiusmodi dispositionum mutationem. Suppo-
 sito ergo quod rerum artificialium forme sunt accidentia et ma-
 teria sit substantia assumebant aliam propositionem quod si-
 cut se habent lectus et statua ad es et lignum: ita et quodlibet
 hoc se habet ad aliquid aliud quod est materia ipsorum

Co. 7.

Co. 8.

Co. 9.

Co. 10.

Co. 1. le. 4.

Co. 4.
Co. 5.
Co. 6.

noto

vt es & auz ad aquā: q: oīz liquefactibiliū materiā videt esse aqua: & ossa & ligna ad terrā: & similr est de quolibet alioz naturalū. Unde concludebat q: illa materialia subsistentia formis naturalibus sint natura & substantia eoz. & pp hoc qdam dixerunt terrā esse nām & substantiā oīum rez. s. pūmī poete theologizātes: Posteriorēs vero phylosophi vel ignē vel aerē vel aquā. vel quedā hoz vel oīa hec: vt ex superioribus patet: q: tot de numero eoz dicebant esse substantiā oīum rez quot accipiebant esse pncipia materialia & oīa alia dicebant eē accidētia hoz. i. materialū pncipioz vel p modū passionis vel p modum habitus vel p modū dispositionis vel cuiuslibet alterius q: reducat ad genus accidētis. & hec est vna differētia quas ponebant iter pncipia materialia & formalia: q: dicebant ea differre fm substantiā & accidens. Alia autē differentia est q: dicebāt differre fm ppetuū & corruptibile. Nam qd: cūqz pmissoz cozpoz simpliciu ponebāt eē māle pncipium: dicebant illud eē ppetuū. Nam. n. dicebant q: transmutarent inuicē: sed oīa alia dicebant fieri & corrupti ifinites: vt puta si aqua sit pncipiū māle dicebāt aquā nūqz corrupti: sed manere eā i oībus sicut substantiā eoz: sed es & auz & alia huiusmodi dicebant corrupti & generari ifinites. hec autē positio qstūm ad aliqd vera est & quantū ad aliqd falsa. Quantū. n. ad hoc q: materia sit substantia & nā rez naturalū vera est: materia. n. intrat pstitutionem substantie cuiuslibet rei naturalis. Sed quantū ad hoc q: dicebant oēs formas eē accidentia falsa ē. Unde ex hac opinione & ratione eius concludit id qd: vey est. s. q: nā vno modo dicit mā que subicit vnicuiqz rei naturali habenti in se pncipiū motus vel cuiuscunqz mutationis: nā motus est species mutationis vt in quinto huius dicitur.

Deinde cum dicit.

Alio autē mō forma & spēs q est fm rōnem
Sicut. n. ars dī q est fm artē & artificiosuz sic
& natura qd fm naturā dicitur. & qd naturale.
Neqz autem illud ad huc dicimus habere fm
artem nihil. si potentia tm est ut lectulus. Non
dum. n. hz spēm lectulī. neqz esse fm artē neqz
in his q natura subsistunt potentia. n. caro aut
os. neqz habet ad huc sui ipsius naturā pūqz
accipiat spēm fm rōnem qua diffinientes dici-
mus qd est caro aut os. neqz natura ē. Quare
alio mō natura utiqz erit habētū in seipsis mo-
tus pncipiū forma & spēs non separabilis. sed
aut fm rationē. Qd aut est ex his natura qdez
nō est sed a natura ut hō. Et magis natura hoc
est qz materia. Anūquodqz. n. tūc dicitur cuz
endelechā sit. & magis qz cum potētia.

Ostendit q: nā dī de forma. Et circa hoc duo facit. pmo ostēdit ppositū. s. q: forma sit nā: scdo ostēdit formaz diuersitatē ibi. Sed forma & nā. Pmo ostēdit tribz rationibus. Dicit ergo pmo q: alio mō dī nā forma & species q est fm rōnem. i. ex qua rō rei pstituit. & hoc pbat tali rōne. Sicut. n. illud est ars qd cōpetit alicui inquantū ē fm artē & artificiosuz: ita illud ē nā q cōpetit alicui inquantū est fm nām & nāle: sed illud qd est in potētia tm ad hoc q: sit artificiosum nō dicimus habere aliqd artis: q: nōdum hz spēm lecti: ergo i rebus nālibus id qd est potentia caro & os non hz nām carnis & ossis anteqz accipiat formā fm quā sumit rō diffinitua rei p quā. s. scimus qd ē caro vel os: nec ad huc est nā in ipso anteqz habeat formā: ergo nā rez nālibus habētū in se pncipiū motus: alio mō etiā formā ē q licet nō separet a mā fm rem tm differt ab eārōne. Sicut. n. es & infiguratus qzuis sint vnu subiecto. tm rōne differunt: ita mā & forma & hoc p tanto dicit q: nisi forma eēt aliud fm rōnem a mā non esset alius & alius modus quo materia dī nā & quo forma dī nā. Posset autē aliqz

credere q: q: mā dī nā & etiam forma q: cōpositus possit dici nā: q: substantia dī de forma & mā & de cōposito. sed hoc excludit dices q: cōpositum ex mā & forma vt hō nō ē ipsa natura: sed ē aliqd a nā: q: nā hz rōnem pncipij: cōpositū hz rōnem pncipiati. Ulterius autē ex rōne pmissa pcedit ad ostēdēdū q: forma sit magis nā qz mā: q: vnu qd qz magis dicit fm qd est actu: qz fm q est in potentia. Cū forma fm quā aliqd est naturale in actu est magis natura qz materia fm quā est aliquid naturale in potentia.

Secundam rationem ponit ibi.

Amplius fit ex homine hō: sed nō lectulus ex
lectulo. Unde dicunt non figurāz eē naturāz s3
lignum: qm fiet utiqz si germinet non lectulus
sed lignum. Sic g̃ hec ē ars. & forma ē natura.
Sit. n. ex homine homo. amplius autēz natura
dicta sicut generatio via est i naturā nō. n. quē
admodū medicatio dī nō i medicinā via sed in
sanitatē. Necesse qdē. n. ē a medicina nō i medi-
cinā esse medicationē. Nō sic autē natura s3 ha-
bet ad naturā. sed qd nascit ex quodā in quod-
dam venit fm q: nascit. Qd igitur i nascit nō
ex quo: sed in quod. Forma itaqz natura est.

Et dicit qd licet nō fiat lectulus ex lectulo. vt Antiphō dicebat: sit tm hō ex hōie. Unde vey est q: dicit q: forma lecti nō ē nā: sed lignū. qm si lignū germinet nō fiet lectus sed lignū. Sicut igit hec forma q nō redit p germinationēz nō ē nā s3 ars: ita forma q redit p germinationē est nā: sed forma rei nālis redit p generationē sit. n. ex hōie hō: ergo forma rei naturalis est natura. Tertiāz rōnem ponit ibi. (Amplius autē natura.) Que talis ē. nā potest significari vt generatio: puta si nā dicat natiuitas. Sic igitur nā dicta vt generatio. i. natiuitas ē via in nām. Hec. n. est differentia iter actiones & passiones: q: actiōes denominant a pncipijs: passiones vero a terminis. vnuquodqz. n. denominat ab actu q est pncipiū actionis & terminus passiois. nō enī ita est i passioibus sicut i actionibz. Medicatio. n. non dī via i medicinā: sed in sanitatē. Necesse est. n. q: medicatio sit a medicina: nō i medicinā. Sed (nā dicta sicut generatio). i. natiuitas: nō sic se hz ad nām sic medicatio ad medicinā: s3 se hz ad nām sic ad terminū cū sit passio. Id enī qd nascit a quodā in quodā venit inquantū nascit. Cū id qd nascit denominat ab eo i qd nō ab eo ex quo. Id at in qd tendit natiuitas est forma: forma igitur est natura.

Deinde cum dicit.

Sed forma & natura dupliciter dicit. Etenī
priuatio spēs quodāmodo est. Si aut est priua-
tio. & contrarium aliqd circa simplicem genera-
tionē aut nō est posterius considerandum est.

Ostēdit quod nā q est forma dupliciter dī. s. de forma in cōpleta & forma cōpleta: & hoc patet in generatione fm quid vtputa cū aliqd sit albū. Nam albedo est forma cōpleta: & priuatio albedinis est quodāmodo species inquantū coniungit nigredini q est forma iperfecta. Sed vtrū in generatione simplici que est substantiaz sit aliquid qd sit priuatio & contrarium simul: ita q: forme substantiales sint contrarie vel non. Considerandum est posterius in quinto huius. & in libro de generatione.

Quoniam autem determinatū est quot
modis natura dicitur: post hoc specu-
landum est quo differt mathematicus
a physico. Etenim plana & firma habet physica
corpora & longitudines & puncta de quibus
intendit mathematicus.

Lectio tertia.

Lec. 2.

L. 101.

Lo. 12.

Lo. 14.

Lo. 15.

Lo. 15.

5. phy. lec. 3. 7. 2. 8. generatio lec. 4.

Lo. 16.

forma

Quoniam autem determinatum est et cetera. (Postquam quoniam philosophus ostendit quod sit natura et quot modis dicitur: hic propter intendit ostendere de quibus considerat scientia naturalis. et dividit in partes duas. In prima ostendit quomodo differat naturalis a mathematico. In secunda ostendit ad quam se extendat consideratio scientie naturalis ibi. (Quoniam autem natura). d. Circa primum tria facit. (Primo movet quoniam) secundo ponit rationes ad quoniam ibi. et n. puncta. tertio solvit quoniam ibi.) De his igitur negociatur. (Dicit ergo primo quod postquam determinatum est quot modis natura dicitur: considerandum est in quo differat mathematicus a naturali philosopho. Deinde cum dicit. (Etenim puncta) ponit rationes ad quoniam quarum prima talis est. Quocumque scientie considerat eadem subiecta vel sunt eadem: vel una est pars alterius: scilicet mathematicus philosophus considerat de punctis lineis et superficiebus et corporibus: et similiter naturalis quod probat ex hoc quod corpora naturalia sunt (plana). i. superficies. (et firma). i. soliditates (et longitudines et puncta) quod autem quod naturalis consideret de omnibus que sunt corporibus naturalibus: ergo videtur quod scientia naturalis et mathematica vel sunt eadem: vel una est pars alterius. **Secundam rationem** ponit ibi.

Co. 17.

Amplius astrologia aut altera est aut pars physice. Si. n. physici est quod sit sol aut luna scire accidentium aut que sunt per se nullum inconueniens est. Et aliter quam videntur de natura dicentes. et de figura solis et lune: et utrum sperica sit terra et mundus aut non.

Et circa hanc rationem. Primo movet quoniam utrum astrologia sit omnino altera a naturali philosophia vel sit pars eius. Manifestum est. n. quod est pars mathematice: Unde si est et pars naturalis philosophie: sequitur quod mathematica et physica conveniunt ad minus in hac parte. Quod autem astrologia sit physice pars probat dupliciter. Primo quod per rationem talem. Ad quemcumque pertinet cognoscere substantias et naturas aliquarum rerum ad eas et pertinet considerare accidentia illarum: sed ad naturam pertinet considerare naturam et substantiam solis et lune: cum sint quedam corpora naturalia: ergo ad eas pertinet et considerare per se accidentia ipsorum hoc et probatur ex consuetudine philosophorum. Nam philosophi naturales inveniuntur determinasse de figura solis et lune et terre et totius mundi. Circa quod insudat et astrologorum intentio. Sic igitur astrologia et scientia naturalis conveniunt non solum in eisdem substantiis sed et in consideratione eorumdem accidentium et demonstratione earumdem conclusionum. Unde videtur quod astrologia sit pars physice: et per rationem physica non totaliter differat a mathematica. **Deinde cum dicit.**

Co. 18.

De his quod igitur negociantur et mathematicus: sed non in quantum physici corporis terminus est unumquodque. Neque accidentia speculatur in quantum talibus existentibus accidit.

Solvit premissam quoniam. et circa hoc duo facit. Primo ponit solutionem secundo confirmat eam ibi. (Fiet autem utique.) Circa primum tria facit primo solvit quoniam. secundo concludit quoddam correlarium ex predictis ibi. (Unde et abstrahit.) tertio excludit errorem ibi. (Latet autem hoc.) Dicit ergo primo quod mathematica et naturalis determinat de eisdem. scilicet punctis lineis et superficiebus et huiusmodi: sed non eodem modo. Nam enim mathematicus determinat de eis in quantum unumquodque eorum est terminus corporis naturalis: neque considerat ea que accidunt eis in quantum sunt termini corporis naturalis per quem modum de eis considerat scientia naturalis. Nam est autem inconueniens quod idem cadat sub consideratione diversarum scientiarum secundum diversas considerationes. **Deinde cum dicit.**

Unde et abstrahit. abstracta enim in intellectu a motu sunt: et nihil differt. neque fit mendacium abstrahentium.

Concludit quoddam correlarium ex predictis. Quod. n. mathematicus considerat lineas et puncta et superficies et hu-

iusmodi accidentia eorum non in quantum sunt termini corporis naturalis ideo dicitur abstractus a materia sensibili et naturali. Et circa quare possunt abstrahere est ista: quod secundum intellectum sunt abstracta a motu. Ad cuius cause evidentiam considerandum est quod multa sunt iuncta secundum res quorum unum non est de intellectu alterius sicut album et musicum coniunguntur in aliquo subiecto: et tamen unum non est de intellectu alterius et ideo potest unum separatum intelligi sine alio. et hoc est unum intellectum esse abstractum ab alio. Manifestum est autem quod posteriora non sunt de intellectu priorum: sed e converso: unde priora possunt intelligi sine posterioribus. et non e converso: sicut patet quod animal est prius homine. Et prius est homo hoc homine. Nam homo se habet ex additione ad animal. et hic homo ex additione ad hominem. et propter hoc homo non est de intellectu animalis: nec sortes de intellectu hominis. unde animal potest intelligi absque homine: et homo absque sorte: et alii individui: et hoc est abstrahere universale a particulari. Similiter autem inter accidentia omnia que adveniunt substantie: primo advenit ei quantitas: et deinde qualitates sensibiles et actiones passionum et motus consequentes sensibiles et qualitates. Sic igitur quantitas non claudit in sui intellectu qua latitates sensibiles vel passionum vel motus: claudit tamen in sui intellectu substantiam. Potest igitur intelligi quantitas sine materia subiecta motui et qualitatibus sensibilibus. non tamen absque substantia: et ideo huiusmodi qualitates et que eis accidunt sunt secundum intellectum abstracta a motu et a materia sensibili: non autem a materia intelligibili: ut dicit in septimo metaphysice. quod igitur sic sunt abstracta a motu secundum intellectum quod non claudit in suo intellectu materiam sensibilem subiectam motui: ideo mathematicus potest abstrahere a materia sensibili. et nihil differt quantum ad veritatem considerationis utrum sic vel sic considerentur. Quoniam enim non sunt abstracta secundum esse non tamen mathematici abstrahentes ea secundum intellectum metiuntur: quod non asserunt ea esse extra materiam sensibilem: hoc enim esset mendacium. Sed considerat de eis absque consideratione materie sensibilis quod absque mendatio fieri potest. sic aliquis potest considerare albedinem absque musica et vere licet conveniat in eodem subiecto: non tamen esset vera consideratio si assereret album non esse musicum. **Deinde cum dicit.**

Latet autem hoc facientes et ideas dicentes. Physica. n. abstrahunt: cum minus sint abstracta mathematicis.

Co. 19.

Excludit ex predictis errorem Platonis. quod enim latebat eum quomodo intellectus vere posset abstrahere ea que non sunt abstracta secundum esse: posuit omnia que sunt abstracta secundum intellectum esse abstracta secundum rem: unde non solum ponit mathematica abstracta propter hoc quod mathematicus abstrahit a materia sensibili. Sed et posuit ipsas res naturales abstractas: propter hoc quod naturalis scientia de universalibus et non de singularibus est. unde posuit hominem esse separatam et equum et lapidem et alia huiusmodi que quidem separata dicebat esse ideas: cum tamen naturalia sint minus abstracta quam mathematica. Mathematica enim sunt omnino abstracta a materia sensibili secundum intellectum: quod materia sensibilis non includitur in intellectu mathematicorum: neque in universalium neque in particularium. Sed in intellectu specierum naturalium includit quidem materiam sensibilem: sed non materia individualis. In intellectu. n. hominis includit caro et os: sed non hec caro et hoc os. **Deinde cum dicit.**

Fiet autem hoc manifestum si aliquis utrorumque temptaverit dicere terminos et ipsorum et accidentium. Impar quidem. n. et par et rectum et curvum. Adhuc autem et linea et figura sine motu. Caro autem et os et homo non adhuc sed hec sicut naris: ista sed non sicut curvum dicitur.

Manifestat positam solutionem dupliciter. Primo quod per dicitur diffinitionum quas assignat mathematicus et natura

lis: scdo p scias medias. ibi. (Demonstrat autem & que magis.) Dicit ergo primo qd hoc qd dictum est de diuerso modo considerationis mathematici & physici fiet manifestum si quis tēptauerit dicere diffinitiones naturalium & mathematicorum: & accidentia eorum: qz mathematica vt par: & impar: & rectū: & curuū: & numerus: & linea: & figura: diffinūtur sine motu & mā non aut caro & os & homo: sed horū diffinitio est sicut diffinitio simi in cuius diffinitione ponit subiectū sensibile. & sic ex ipsis diffinitionibus naturalium & mathematicorum apparet qd supra dictum est de differentia mathematici & naturalis.

Deinde cum dicit.

Co. 20.

Demonstrant autem & que magis physica q̄ mathematica: vt perspectiua & harmonica & astrologica. Contrario. n. quodāmodo se habent cum geometria. Geometria quidem enī physica intendit lineam: sed non in quantum est physica. Sed perspectiua quidem mathematicam lineam sed non in quantum mathematica: sed in quantum est physica.

Probat idē p scias q̄ sunt medie inter mathematicam & nālem. Dicuntur autē scie medie que accipiunt principia abstracta a scientijs pure mathematicis & applicat ad materiam sensibilem: sicut perspectiua applicat ad lineas visuales: ea que demonstratur a geometria circa lineā abstractam. & harmonica. i. musica applicat ad sonos ea q̄ arithmeticus considerat circa pportiones numerorum: & astrologia considerationē geometrie: & arithmetice applicat ad celū & ad ptes eius. Huiusmodi autē scie lz sunt medie inter scias nālem & mathematicā: tñ dicuntur hic a p̄bo esse magis nāles q̄ mathematice: qz vnūquodqz denominat & spēs hz a termino: vnde qz harū sciaz considerationē terminat ad mān nālem: lz p principia mathematica procedant magis sunt nāles q̄ mathematice. Dicit ergo de huiusmodi scientijs q̄ h̄rio modo se h̄nt cū scientijs q̄ sunt pure mathematice: sicut geometria vel arithmetica: nam geometria vel arithmetica: nā geometria considerat qdēz de linea que hz esse in mā sensibili que est linea nālis: non tñ considerat de ea inq̄tum est in mā sensibili s̄m q̄ est nālis. Sed abstracte vt dictum est. sed perspectiua econuerso accipit lineas abstractā s̄m q̄ est in consideratione mathematici & applicat eam ad mān sensibilem: & sic determinat de ea non inq̄tum est mathematica. Sed inq̄tum est physica. ex ipsa ergo dīa sciarum mediarū ad scias pure mathematicas apparet qd supra dictū est. nā si huius scie medie abstracta applicat ad mān sensibilem: manifestū est qd mathematice econuerso ea que sunt in mā sensibili abstracta h̄nt. & p hoc ē p̄ rñ. Ad qd supra obiebat de astrologia. vñ astrologia est magis nālis q̄ mathematica. vñ nō est mirum si cōicet in conclusionibus cū scia nāli: qz tñ nō ē pure nālis p aliud mediū eandē conclusionē demonstrat: sicut qd terra sit spica demonstrat a nāli p medium nāle: vt puta qz partes eius vndiqz & equaliter occurrunt ad medium: ab astrologo autēz ex figura eclipsis lunaris: vel ex hoc qd non eadē sidera ex omni parte terre aspiciuntur.

Uis. 2. ce. Co. 108. & 109. vel le. 28.

Noniam autē natura dupliciter dicitur q̄ species & materia: sicut d̄ simo quid sit intendimus: sic considerandū est. Quare neqz sine materia h̄mōi neqz. s̄m materiaz.

Lectio quarta.

ostquā phus ostendit dīas inter nālem & mathematicam. Hic ostendit ad quid se extendat considerationē nālis. Et circa hoc duo facit. primo ostendit qd ad nālem p̄tinet considerare formam & mān: scdo ostendit qd sit terminus considerationis nālis circa formā. ibi. (Uisqz ad q̄tū.) Circa primū duo facit. primo ex premissis concludit propositum: secundo mouet dubitationes circa determinatūz.

ibi. (Et enī iam.) Dicit ergo primo qd nā d̄ dupliciter s̄. de mā & forma vt supra dictū est. & sic ē considerandū in scia nāli. sicut cū intendimus de simo qd est: tunc enim nō solum formā. i. curuitatē: sed et mān. i. nāsum attendim⁹ vñ in scia nāli neqz ē consideratio sine mā sensibili neqz ē solum s̄m mān: sed et s̄m formā. Et notandū qd iste processus Ari. includit duo media p vnū quoz sic p̄t arguim̄tari. nālis p̄hs d̄z considerare de nā: sed natura est tam forma q̄ mā: ergo d̄z tam de mā q̄ de forma considerare. Per aliud vero sic nālis differt a mathema. vt dictū ē: qz consideratio naturalis est sicut consideratio simi: consideratio vero mathematici est sicut consideratio curui: sed consideratio simi est consideratio forme & materie: ergo & consideratio naturalis est consideratio vtriusqz.

Lec. 3.

Deinde cum dicit.

Et. n. iam & de hoc dubitabat aliquis dupliciter quia due nature sunt de qua est physica: aut de eo qd ex vtriusqz. Sed si de eo quod ex vtriusqz & circa vtraqz vtrum igitur eiusdem: aut alius vtrunqz cognoscere.

Adonet circa p̄missa dubitationē duplicē quaz prima est cū nā dicat de mā & de forma vtrum scia nālis sit tñ de mā vel tñ de forma: vel de eo qd est ex vtroqz cōpositum. scda dubitatio ē supposito qd de vtroqz consideret scientia naturalis: vtrum sit eadem scientia naturalis que consideret de forma & mā vel alia: & alia de vtroqz.

Deinde cum dicit.

In antiquos qdē. n. aspiciēti videbit vtriusqz esse materiei. ex pua. n. pte qdaz empedocles & democritus spēs: & qd qd erat esse tetigerūt.

Co. 22.

Soluit p̄dictas dubitationes & maxie scdam: ostēdēs qd ad eiusdē scie nālis considerationē p̄tinet considerare d̄ forma & de mā. nā p̄ma qd satis videbat soluta ē p hoc qd dixerat qd consideratio nālis ē sicut cū intendimus de simo qd sit. Circa hoc ergo duo facit. primo ponit qd antiq̄ sensisse vidēt: & dicit qd si aliqs velit aspicere ad dca antiquorum nāliū vñ qd scia nālis nō sit nisi de mā: qz vel nihil tractauerunt de forma vel aliqd modicū sicut tetigerūt eā democritus & emp. inq̄tū posuerūt aliqd fieri ex multis s̄m aliquē determinatum modum mixtionis vel congregationis.

Secundo ibi.

Si autē ars imitat naturā: eiusdē autē scie est cognoscere spēm & materiam usqz ad hoc: ut medici sanitatē & cholera & flegma: in quibus ē sanitas: similiter autē & edificatoris est spēm domus & materiam: qm lateres & ligna sunt. Similiter autem & in aliis. & physici utiqz erit cognoscere utraqz naturas.

Ostendit p̄positū tribus rōnibus quaz prima talis est ars imitat nām: ois igit qd sic se h̄at scia nālis circa nālia sicut se hz scia artificialis circa artificialia: sed eiusdē scie artificialis ē cognoscere mān & formā vsqz ad aliquē certū terminū. sicut medicus cognoscit sanitatē vt formā & cholera & flegma & huiusmodi sicut mān in qua est sanitas. Nā in p̄temperatiōe humorū sanitas consistit: & sicut edificator considerat formā domus & lateres & ligna q̄ sunt mā domus. & ita ē in oibus alijs: artibus ergo eiusdē scie nālis ē cognoscere tam mān q̄ formā. Eius autē qd ars imitatur nām rō est: qz principij opationis artificialis cognitio ē: ois aut nostra cognitio est p sensus a rebus sensibilibus & nālibus accepta. vñ ad similitudinē nāliū rex in artificialibus opamur. Nā verbi gr̄a ille q̄ simulacrū fingit: boies inuitus ē cuius similitudinē exprimet intendit ille et q̄ vestem primitus ad inuenit p̄spexit numerus h̄ntes spālia munita qbus a frigo: e se defendūt cortex. n. ambit arborē. p̄ca tegit volucrē squāma piscē: ideo aut res nāles imitabiles sunt p artē: qz ab aliquo principio intellectu tota nā

Alia 8 ro

ordinat ad finē suū vt sic opus nature videat esse opus i
telligentie dum per determinata media ad certos fines
procedit: q̄ etiam in operando ars imitatur.

Secundam rationem ponit ibi

Lo.23. **A**dbuc q̄d cui⁹ cā fit ⁊ finē eiusdē. ⁊ q̄cūqz
sunt pp h̄ natura at finis ē. et cui⁹ cā fit. Quo
rū. n. p̄tiniui mot⁹ exiētis ē finis aliqs motus h̄
ultimū ē. et cui⁹ cā fit. An et poeta d̄risorie ap
posuit d̄rebunc finē cui⁹ q̄dē eā effect⁹ ē. Ult
Lo.24. n. nō oē eē ultimū finē. s̄ optimū. Qm̄ at faci
unt artes materiā alie q̄dē simpliciter alie uero
opose. et utimur tāqz pp nos oib⁹ q̄ sunt. Su
m⁹. n. quodā mō et nos finis. Dupliciter. n. ē
Lo.25. id cuius cā fit. Dcm̄ ē autē d̄ bis i bis q̄ de pri
ma p̄bia sunt. Due igit̄ sunt principātes mate
riā et cognoscentes artes. q̄ utit̄ et factiua. q̄ ar
chitetonica. Unde ⁊ vsualis architectonica quo
dā mō est. differūt aut̄ sc̄dm q̄ hoc speciei qui
dem cognoscitiua est architectonica: alia aut̄ vt
factiua materie. gubernat or. n. qualis sit speci
es aliqua temois cognoscit ⁊ instituit. Alius au
tez ex quo ligno ⁊ qualibus illis erit in bis qui
dem igitur que sunt sc̄dm artem nos facimus
materiā propter opus sed in p̄bys inest.

Que talis est. Eiusdē sc̄ie est p̄siderare finē ⁊ ea q̄ sunt
ad finē. ⁊ hoc iō q̄ rō eoz q̄ sunt ad finē a fine sumit̄ s̄ nā
q̄ est forma est finis materie: ergo eiusdē sc̄ie nālis est p̄si
derare mām ⁊ formā. Qd̄ aut̄ forma sit finis materie sic
p̄bat: ad hoc q̄ aliqd sit finis alicuius motus cōtinui duo
regrunt̄ quoz vnū est q̄ sit ultimū motus: ⁊ aliud ē q̄ sit
cuius cā fit. aliqd. n. pōt esse ultimū sed non ē cuius cā fit:
vñ poeta hoc apposuit q̄d d̄risorie se h̄z dicere finē cui⁹
cā fit: vñ. n. esse nugatio: sicut si diceret̄ hō aīal: q̄ aīal est
de rōne hoīs: sicut ⁊ cuius cā fit de rōne finis: vult. n. poe
ta q̄ nō oē ultimū sit finis. Sed illud q̄d est ultimū ⁊ opti
mū: hoc ē cuius cā fit. Et q̄dē q̄ forma sit ultimū gnatio
nis hoc est p̄ se manifestū: s̄ q̄ sit cuius cā fit respectu ma
terie manifestat p̄ similitudinē in artibus. Inueniunt̄. n. q̄dā
artes q̄ faciūt mām quaz q̄dā faciunt eā simpliciter sicut
ars figuli facit lateres q̄ sunt mā domus: q̄dā vero faciūt
eā opose. i. mām p̄existētē in nā disponūt ad receptionē
forme: sicut ars carpentaria p̄parat ligna ad formā nauis.
Itē p̄siderādum ē q̄ nos utimur oib⁹ q̄ sunt s̄m artes
facta sicut pp nos existētibus. Nos. n. sumus quodam
mō finis oīm artificialiū ⁊ dicit̄ (quodā mō) q̄: sicut
dcm̄ est in p̄bia prima dupliciter d̄: id cuius cā fit. s. cuius
⁊ quo sicut finis domus vt cuius ē hitato: vt quo ē habi
tatio. Ex his igit̄ accipe possumus q̄ due artes sunt prin
cipantes mām. i. q̄ precipiūt artibus facientibus mām: ⁊
cognoscentes. i. diiudicātes de ipsis. vna. s. q̄ vitur ⁊ alia q̄
ē factiua artificiati iducēs. s. formā: ⁊ hec ē sicut architecto
nica respectu eius q̄ disponit māz: sicut nauis factiua re pe
ctu carpentarie q̄ secat ligna. vnde et opz q̄ ipsa ars vsua
lis sit quodā mō architectonica. i. p̄ncipalis ars respectu
factiue. q̄nis igit̄ vtraqz sit architectonia. s. vsualis ⁊ facti
ua: tñ d̄nt: q̄ vsualis est architecta inquantū est cognosciti
ua ⁊ diiudicatiua de forma. Alia aut̄ q̄ est architecta tanqz
factiua forme est cognoscitiua materie. i. diiudicat de mā.
⁊ hoc manifestat p̄ exēplū. vsus. n. nauis p̄tinet ad guber
natozem ⁊ sic gubernatoria est vsualis: ⁊ sic est architecto
nica respectu nauis factiue: ⁊ cognoscit ⁊ diiudicat de for
ma. ⁊ hoc est q̄d dicit̄ q̄ gubernato: cognoscit ⁊ instituit
qualis debeat eē forma temois. Alius aut̄. s. facto: nauis
cognoscit ⁊ diiudicat: ex q̄bus lignis debeat fieri nauis. sic
ergo manifestum est q̄ ars que inducit formā precipit ar
ti q̄ facit vel disponit mām. ⁊ ars q̄ vitit̄ artificiatio iam sc̄o

precipit arti q̄ inducit formā ex quo possumus accipe q̄ sic se
h̄z mā ad formā: sicut forma ad vsū. Sed vsus ē cuius
cā fit ad artificiatiū: ergo ⁊ forma ē cuius cā est mā in artifi
cialibus. ⁊ sicut i his q̄ sunt s̄z artē nos facimus mām pp
opus artis q̄d ē ipm̄ artificiatiū: ita i nālibus mā inest a nā
non a nobis facta: nihilominus eundem habens ordinem
ad formam. s. q̄ est pp formam. Unde sequitur q̄ eiusdē
scientie naturalis sit considerare materiam ⁊ formam.

Tertiam rationem ponit ibi.

Lo.26. **A**mplius eorum que sunt ad aliquid mate
ria est i alia. n. specie alia materia.

Que talis eoz q̄ sunt ad aliqd vna ē sc̄ia. S̄z mā est de
numero eoz q̄ sunt ad aliqd ⁊ d̄ ad formam. q̄d ideo nō
d̄: q̄ ipsa mā sit in genere relationis: sed q̄ cuiuslibet fo
me determinat̄ p̄pria materia. ⁊ hoc ē q̄ subdit q̄ sub
alia forma ōz esse aliam materiam. Unde relinquitur q̄
eiusdem sc̄ie naturalis sit p̄siderare formam ⁊ materiam.

Deinde cum dicit.

Usqz ad quātūz ḡ p̄bicum opz cognoscere
spēm ⁊ qcquid ē. Aut quēadmodum ad medi
cum neruum ⁊ fabrum ē vsqz quo: cuius. n. cā
vnumquodqz. Et circa hec q̄ sunt separte qui
des spēs in materia. Homo. n. boiem generat
ex materia ⁊ sol. Quo aut̄ se habeat hoc separa
bile: ⁊ qd sit p̄bie: prime est determinare.

Ostendit quantum se extendat p̄sideratio sc̄ie nālis cir
ca formā. Et circa hoc duo facit. primo mouet q̄onē hāc
s. vsqz ad q̄tum oporteat nālez p̄siderare de forma ⁊ qui
ditate rei. nā p̄siderare formas ⁊ quiditates rez absolute:
vñ p̄tinere ad p̄m p̄mū. ⁊ soluit q̄ sicut medicus p̄side
rat neruū: ⁊ faber es vsqz ad aliqū terminū: ita ⁊ nālis
formas. medicus. n. nō p̄siderat de neruo inquantū ē ner
uus: hoc enim p̄tinet ad nālē: s̄z inquantū ē s̄bm sanitatis ⁊
s̄lter faber de ere nō inquantū est es: s̄z inquantū. est s̄bm
statue aut alicuius hmōi. ⁊ s̄lter nālis nō p̄siderat de fo
ma inquantū ē forma: s̄z inquantū est i mā. ⁊ iō sicut medic⁹
in tñ p̄siderat de neruo inquantū p̄tinet ad sanitatē cui⁹ cā
p̄siderat neruū: s̄lter nālis itantū p̄siderat de forma inquan
tum h̄z esse in mā. ⁊ iō terminus p̄siderationis sc̄ie nālis
est circa formas: q̄ qdē sunt aliquo mō separate: s̄z tñ esse
h̄nt in mā. ⁊ huiusmodi forme sunt aīe rōnales: que qdē
sunt separate inquantū intellectiua virtus non est actus ali
cuius organi corporalis: sicut virtus vsiua est actus oculi:
sed in mā sunt inquantū dant esse nāle tali corpori. ⁊ q̄ sint
in mā p̄ hoc p̄bat q̄ forma cuiuslibet rei generate ex mā:
est forma i mā: ad hoc. n. terminat̄ generatio vt forma sit
in mā. Sed hō generat̄ ex mā ⁊ ab hoie quasi ab agente
primo: ⁊ a sole tanqz ab agēte nāli respectu generabiliūz.
vnde sequitur q̄ aīa que est forma humana sit forma in
mā. vnde vsqz ad aīam rōnalem se extendit p̄sideratio nā
lis q̄ est de formis. S̄z quō se h̄ant forme totalr̄ a mā se
parate: ⁊ qd sint: vel et quomodo se habeat hec forma. i.
anima rationalis s̄m q̄ est separabilis ⁊ sine corpore exi
stere potens: ⁊ quid sit s̄m suam essentiam separabilem:
hoc determinare p̄tinet ad p̄bys philosophum primum.

Lo.27. **D**eterminatis autēz his considerandū

est de causis: que ⁊ quot numero sint.

Quoniam enim sciendi gratia hoc ne
gocium est: scire autem nō ante opinamur vnū
quodqz q̄z vtiqz accipiamus propter quid
est vnumquodqz. hoc autem est accipere pri
mam causam: manifestum est qm̄ ⁊ nobis hoc
faciendum est: ⁊ de generatione ⁊ corruptione
⁊ de omni p̄bys mutatione: quatenus scien
tes eorum principia reducere in ipsa tēptemus
questorum vnumquodqz.

Lectio quinta.

Postquam philosophus ostendit de quibus philosophia considerat scientia naturalis: hic incipit ostendere ex quibus causis demonstrat. et dividit in partes duas. In prima determinat de causis. In secunda vero ostendit ex quibus causis naturalis demonstrat. ibi. (Quia autem causa quatuor.) Circa primum duo facit. primo ostendit necessitate determinandi de causis. Secundo incipit de causis determinare. ibi. (uno quidem modo.) Dicit ergo primo quod postquam determinatum est quod cadat sub consideratione scientie naturalis: restat considerandum de causis que et quot sunt. et hoc id quod hoc negotium quo intendimus de natura tractare non ordinat ad operationem: sed ad scientiam: quod nos non possumus facere res naturales: sed solum de eis scientiam habere. sed nos non opinamur nos scire unumquodque. nisi cum accipimus per quod quod est accipere causam. unde manifestum est quod hoc observandum est nobis circa generationem et corruptionem et omnem naturalem mutationem: ut cognoscamus causas: et reducamus unumquodque de quo queritur per quod in prima causa hoc autem id dicitur quod considerare de causis in quantum huius proprium est philosophi primi: nam causa in eo quod causa non dependet a materia secundum esse eo quod in his et quod a materia sunt separata inveniuntur ratione cause. Sed a philosopho naturali assumitur consideratio de causis per aliquam necessitatem: nec tamen assumitur ab eo considerare de causis nisi secundum quod sunt cause naturalium mutationum.

Deinde cum dicit.

Quo quidem modo causa dicitur ex quo fit aliquid cum insit: sicut es statue: et argentum philosophale: horum genera: alio autem modo species et exemplum. Hec autem est ratio ipsius quod aliquid erat esse: et huius genera. ut eius quod est dyapason. duo ad unum. et omni numerus et partes que in diffinitione. Amplius vero principium mutationis primus aut generis est. ut filius causa. et pater filii. et omni faciens facti. et commutans commutati. Adhuc autem quemadmodum finis. Hoc autem est quod cuius causa. ut ambulandi sanitas propter quid. n. ambulat dicimus. ut sanetur. Et dicentes sic opinamur assignare causam. Et quecumque iam mouente alio intermedia sunt finis ut sanitatis. macies. aut purgatio. aut portiones. aut organa. Omnia enim hec finis gratia sunt. Differunt tamen ab invicem. Quod alia quidem opera. alia vero organa. Cause quidem igitur fere tot modis dicuntur.

Determinat de causis. et circa hoc tria facit. primo ostendit diversas species causarum. Secundo de quibusdam manifestis causis determinat. ibi. (Dicit autem fortuna.) Tertio ostendit quod non sunt plures neque pauciores. ibi. (Quia autem cause.) primo ma dividit in duas. In prima determinat species causarum. In secunda determinat modos diversarum causarum secundum unamquamque speciem. ibi. (Modi autem causarum.) Circa primum duo facit. primo inducit diversas species causarum. secundo reducit eas ad quatuor: ibi. (Omnis autem nunc.) Circa primum duo facit. primo ponit diversitatem causarum. secundo exponit quod omnia ex diversitate predicta. ibi. (Contingit autem.) Dicit ergo primo quod uno modo dicitur causa ex quo fit aliquid cum insit: sicut es dicitur causa statue: et argentum causa philosophale: et et genera horum dicitur cause earumdem rerum: sicut metallum vel liquidum vel huius. appositum autem cum insit ad dicitur prout dicitur: et dicitur. nam statua quidem fit ex aere quod inest statue iam scilicet. fit autem ex insignurato quod quidem non inest statue iam scilicet unde es est causa statue: non autem insignuratum: cum sit principium per accensum tamen ut in primo dicitur est. secundo dicitur causa species et exemplum. et hoc dicitur in quantum est ratio quod dicitur rei. hoc. n. est per quod scimus de unoquoque quod est. et sicut dicitur est circa materiam quod est generata materia dicitur causa: ita et generata species dicitur causa. et ponit exemplum in quodam personam musice que vocatur dyapason. cuius forma est proportio dupla que est duorum ad unum. Nam proportiones numerales applicare ad sonum sicut ad materiam: personam musicales constituit. et cum duo vel duplum sit forma personam

que est dyapason: et genus duorum quod est numerus est causa. Sic. n. dicitur cum quod forma dyapason est proportio duorum ad unum que est proportio dupla: ita possumus dicere quod forma dyapason est proportio duorum ad unum que est multiplicitas. et ita ad hunc modum cause reducuntur omnes partes que ponuntur in diffinitione. Nam partes species ponuntur in diffinitione non autem partes materiae. ut dicitur in 7. meta. nec est hoc id quod supra dicitur est quod in diffinitione rerum naturalium ponitur materia. nam in diffinitione species non ponitur materia individualis: sed materia composita: sicut in diffinitione hominis ponuntur carnes et ossa: non autem hec carnes et hec ossa. Nam igitur species constituta ex forma et materia composita se habet ut formalis respectu individuali quod participat tale nomen et pertinet ad hoc dicitur quod partes que ponuntur in diffinitione ad causam formalem pertinet. Considerandum est et quod duo posuit pertinet ad quod dicitur rei in specie et exemplum per diversas operationes de essentialibus rebus. Nam Plato posuit naturam spiritum esse quodammodo formas abstractas que dicebat exemplaria et ideas et per hoc posuit exemplum vel paradigma. naturam autem philosophi aliquid de forma tetigerunt: posuerunt formas in materia et per hoc nominavit spiritum. Alteri autem dicitur quod alio modo dicitur causa a quo est principium motus vel generis: sicut filius dicitur causa: et pater filii: et omni commutans commutati. Circa autem huius causas. Considerandum est quod quadruplex est causa efficiens. scilicet perficiens: preparans adiunans: et concilians. perficiens. n. est quod dat complementum motui vel mutationi: sicut quod introducit formam subiecti in generatione. Preparans autem seu disponens est quod aptat materiam seu subiectum ad ultimum complementum. Adiunans vero est quod non operatur ad proprium finem: sed ad finem alteri. Concilians autem in his que agunt a proposito est quod dat agenti formam per quam agit. Nam agens a proposito agit per suam scientiam: quam concilians sibi tradit: sicut et in rebus naturalibus generans dicitur movere gravia vel levia in quantum dat formam per quam moventur. Quartum autem modum cause ponit quod aliquid dicitur causa ut finis: et hoc est cuius causa aliquid fit: sicut sanitas dicitur causa ambulantis: et hoc per quod ridet ad quodammodo factam per quod cum. n. quodammodo per quod ambulat dicitur ut sanetur: et hoc dicentes operamur nos assignare causam. Id autem potius probat de fine quod fit causa que de aliis: quod hoc minus videbat per ea que finis est ultimum in generatione. et ulterius addit quod omnia que sunt inter media inter primum moventes et ultimum finem: omnia sunt quodammodo fines sicut medicus ad sanitatem inducenda extenuat corpus et sic sanitas est finis macies: macies autem operatur per purgationem: purgationem autem per potionem: potionem autem preparat per aliquid in se. unde omnia hec sunt quodammodo finis. Nam macies est finis purgationis: et purgatio portio: et portio organorum: et organa sunt fines in operatione vel inquisitione organorum. et sic per quod ista intermedia differunt ad invicem in quantum sunt quodammodo organa: et quodammodo opera operata. scilicet per organa. et hoc inducit ne aliquis credat quod solum id quod est ultimum fit causa: sicut cuius gratia: per hoc quod hoc nomen finis ultimum quod dicitur videtur esse. Est igitur omnis finis ultimum non simpliciter: sed respectu alicuius. et ultimo concludit quod fere tot modis dicuntur cause et addit fere per causas que sunt per accensum: sicut sunt casus et fortuita.

Deinde cum dicit.

Contingit autem multipliciter dicitur causa. et multas eiusdem causa esse non secundum accidens. ut statua: sicut et es non secundum alterum aliquid. sed secundum quod est statua. sed non eodem modo. sed hoc quidem ut materia. illud autem sicut unde motus. Sunt autem quodammodo et ad invicem cause. ut laborare causa est boni habitus. et laborandi. sed non eodem modo. sed hec quidem sicut finis. illa sicut principium motus. Amplius autem eadem contrariorum est. Que n. principis causa huius est. et absentem causam aliquammodo contrarii. ut absentia gubernatoris navis submersionis cuius erat presentia causa salutis.

Ad manifestat tria personam quorum unum est quod cum cause dicantur multiplicitate contingit unum et eiusdem esse multas causas per se: et non per accensum sicut causa statue est ars statuifica ut efficiens: et es ut materia et ide est quod aliqui unum rei assignant plures diffinitiones secundum diversas causas: sed perfecta diffinitio omnes causas complectitur. Et secundum dicitur est quod quodammodo sibi invicem sunt cause secundum diversam speciem cause:

Lec. 9.
Lec. 3.

Lec. 13.

fient laborare e ca efficiens bone hitudinis: bona aut hitu- do e ca finalis laboris. nihil. n. phibet aliqd ee prius r po- sterius altero fm diuersas rones. finis. n. e pus sz rone: sz posteri i ee: agēs aut ecouerso r silrforma e por: quas mā fm rone cōplemēti. Ad autē pri? qz forma gnatioe r tpe in oi eo qd mouet d potētia i actū. Tertū e q idē est ca hrioz qnqz: sicut p suā pntiā gubernator: est ca salu- tis nauis: per absentia autem suā ca est subuersionis eius.

Deinde cum dicit.

Lo. 31. **C**ōs aut nunc dicte cause i quatuor icidunt modos manifestissimos. Elementa. n. syllaba rum: r materia vasoz r ignis: r hmoi corpoz r partes ton?: r supponens pclusiōis sicut ex quo cause sunt. Max aut be qdē sūt sicut subie ctum r partes. Alie autē sunt sicut qd qd erat esse: r totum r cōpositio r species. Semen aut r medicus r pilians r oio faciens oēs sunt vñ pncipiū mutationis aut status aut motus ē. Alie autem sicut finis r bonuz alioz. Que. n. est cui? ca potissima est. r finis alioz voluit ee.

Lo. 32. **D**iffert aut nihil eandē dicere bona vel videri bonam. Cause qdē igitur be r tot sunt specie. **R**educit oēs cas supius enūciatas in qtuor spēs: r dic q oēs cause q enūciate sunt supi? reducunt ad qtuor mo dos q sunt manifesti. Nā elemēta. i. lfe sunt cause syllaba rū: r silr terra e ca vasoz: vt argētū phiale: r ignis r silia corpora. s. simplicia sunt cause corpoz. s. cōpositoz: r silr qz ptes sunt ca totū (r suppositiōes). i. ppositiōes syllo gismi sunt ca pclōnū. r oia ista hnt vnā rone cause: put dē ca id ex quo fit aliqd. hoc. n. cōe ē i oib? pmissis. Oūz aut nūc enumeratoz qdā se hnt vt mā: r qdā vt forma q cāt qditatē rei: sic oēs ptes se hnt vt mā: vt elemēta syllabaz r qtuor elemēta corpoz mixtoz: sz ea q importāt totū vel cōpositiōne: vel qnqz spēm se hnt i rone forme: vt spēs re ferat ad formas simplicū: totū at r cōpositio ad formas cōpositoz. Uident aut hic ee duo dubia pmo qdē d hoc q dicit q ptes sunt cāe māles totū aialis: cum supra ptes diffinitōis reducerit ad cām formālē. Et pōt dici q supra locut? ē de pibus māe i qru diffinitōe cadit totū: sicut cir culus cadit i diffinitōe semicirculi. Sz meli? dicendū ē q lz ptes speciei q ponunt i diffinitōe cōparent ad supposi tum nāe p modū cāe fo:malis: tñ ad ipsam nām cui? sunt ptes cōparant vt mā. Nā oēs ptes cōparant ad totū vt i perfectū ad pfectū. q qdē ē cōparatio māe ad formā. Itē pōt ee dubiū de hoc q dicit q ppositiōes sunt mā pclō nis. mā. n. iest ei cui? ē mā: vñ supra notificās cām mālez dixit q ē ex quo fit aliqd cū iist: ppōnes aut sunt seoz sum a pclōne. Sz dicendū q ex terminis ppositiōum pstituit pclō. vñ fm hoc ppositiōes dicunt mā pclōnis: inqstuz termini q sunt mā ppōnū sunt et mā pclōnis: lz non fm q stant sub ordine ppōnū. sicut farina dē mā panis: lz nō fm q stat sub forma farine. Ideo tñ poti? dicunt ppōnes mā pclōnis qz econuerso: qz termini q iungunt i pclōne separati ponunt i pmissis. Sic igit hēmus duos modos cāe. qdā vō dicunt ee cāe fm aliā rone qz. s. sunt pncipiū mot? r getis. r hoc mō semen qd ē actiū i gnatione dē cā: r silr medic? p hūc modū dē cā sanitatis: r pclōis est cā p hūc modū: r oē faciēs. (Alia lra hz r ppōnes.) Nā ppōnes qdē qstū ad terminos sunt mā pclōnis vt dictuz est qstū aut ad vīm illatīnā ipiaz reducunt ad hoc genus cāe. Nā pncipiū discursus rōnis i pclōne ē ex ppōnibus. In alijs vō cāis iuenit alia rō cāe: fm. s. q finis vel bonū hz rone cāe: r hec spēs cāe potissima ē iter alias cās ē enī cā finalis r aliaz cārū cā. Ad manifestū ē. n. q agens agit pp finē. r silr oisum ē supra i artificialib? q forme ordinant ad vsum sicut ad finē: r mā in formis sicut i finē: r p tāto dē finis cā cārū. r qz dixerat q hec spēs cāe hz rōz boni: r qnqz i bis q agūt p electionē ptingit finē ee malū: Ideo ad

hac dubitationē tollendā dicit q nihil differt vtrū cā fina- lis sit vere bona vel apparens bona qz quod apparet bo- num non mouet nisi sub ratione boni. r sic vltimo conclu dit tot esse species causarum quot dicte sunt.

Qui autem causarum numero qdē sunt multi. Capitales autē et bi minores. Dicunt aut cause multiplr. Et ipsaz filium speciez prius et posteri? altera alteri?. vt sanitatis medicus et artifex. et dyapason du plū et nūer? et semp pntētia ad vnūquodqz.

Lectio sexta.

Quā pbus distinguit species cārū. **H**ic distinguit diuersos mo dos cārū et fm eādē speciem cāe. Et circa hoc duo facit. pmo distinguit diuersos modos cārū scdo determinat qdā pna ad distinctionē pdictā. ibi. (Dis ferūt aut.) Circa p mū duo facit. pmo distinguit diuersos modos cārū: scdo reducit eos ad certū numez. ibi. (Sz tñ be oēs.) Circa p mū distinguit modos cārū fm qtuor di uisiōes. Dicit ergo pmo q multi numero sunt modi cārū: sz si reducāt capitulariter: sine i qdā sūma ad aliq cōia: iuenient pauciores vel capitales accipiunt fm cōbinatio nē. Ad manifestū ē. n. q pauciores sunt cōbinationes modo rū qz modi pma ergo diuisio vel cōbinatio modoz ē q i eadē spē cāe dē vna cā pō: altera: vt itelligam? cām pō:ez vtiō:ē. vt sanitatis cā ē medicus: vt cā ppa r posterior: ar tifer aut vt cā cōio: r pō: r hoc i spē cāe efficiētis: r simi le ē i specie cause fo:malis. Nā cā fo:malis dyapason pro pria r posterior: est pportio dupla cā aut prior: r cōio: est pportio numeralis: q dē multiplicitas. r siliter ea q pntēt vnamqz cām cōitate sui ambit? dē cā prior. Aduertēdū est aut q cā vlis r ppria: vel prior: r posterior: pōt acci pi aut fm cōitatē pdicationis: fm exēpla bic posita de me dico r artifice: vel fm cōitatē cālitate: vt si dicam? solē ee cām vlem calefactionis: ignē vero cām ppriā r hec duo sibi inicē cor:ndēt. Ad manifestū est. n. q qlibet virtus extē dif ad aliqua fm q cōicant in vna rone obiecti: r qsto ad plura extendit: tanto oz illā rōnem esse cōiozem r cū vir tus pportioneē obiecto fm eius rōne seqt q cā superior: agat fm formā magis vniuersalez r minus pcta r sic est pphidare et i ordine rez: qz qsto aliqua sunt supiora in en tibus tāto hnt formas minus pctas r magis dñantes su pra mān q coartat virtutē forme. vñ r id qd est prius in cāndo inuenitur esse prius quodāmodo fm rōnem vni uersalioris pdicationis: vtputa si ignis ē pncipiū calefaci ens: celū nō tñ est p mū calefaciēs: sed p mū alterans.

Secundam diuisionem ponit ibi.

Amplius autem scdm accidens et boz ge- nera. sicut statue. et alr polycletus. et alr statu- am faciens. qm accidit statuum faciēti polycle- tum esse. Et pntentes scdm accidens. vt si ho mo causa sit statue aut oio aial. Sunt autem ac cidentium alie aliis longius et proprius. vt si albus et musicus causa dicantur statue.

Et dicit q sicut cause p se diuidunt p cās pōres r po- steriores vel cōes r proprias ita et r cause p accēs: est. n. preter cās p se accipe cās p accēs: r genera boz sicut cā statue p accēs qdē est polycletus: p se aut cā statue est fa ciens statua polycletus aut est cā inqstū accidit ei esse sta tuam facientem: r et ea q sua cōitate pntent polycletum: sunt cā statue p accēs: sicut r homo r aial. Et itez pside randū est q in causis p accēs qdaz sunt ppinquiores cau sis p se r qdā magis remote. Nāz cā p accēs dē oē illud q iungit cause p se: qd non est de ratione eius hoc autē ptingit ee vel propinquius rōni cause vel remotius ab ea r scdm hoc cause p accidens erunt vel propinquiores vel remotiores: sicut si statuum faciēti accidat esse album r musicum: musicum propinquius est: qz est in eodē subie-

eto & scdm idē. s. scdm aiaz i qua ē musica & ars statue fa-
ctina albu aut inest fin corpus. Sed subiectū ppinquius
se h3 adhuc q3 alia accidētia: sicut polycletus q3 albn3 vel
musicū. Ad. n. iungunt hec statuam faciēti nisi pp sbm.

Tertiam diuisionem ponit ibi.

Lo. 34.

Preter aut oēs & pprie dictas & scdm acci-
dens: alie qdem sicut potentes dicunt: alie ve-
ro sicut opātes: vt edificādi domū edificator:
aut edificans edificator. Similiter aut dicuntur
& i qbus cause q sunt cause de bis q dicta sunt:
vt huius statue vt statue: aut & oīno imaginis:
& eris huius vt eris: aut omnino materiei: & in
accidētibus similiter est.

Lo. 35.

Et dicit q pter cās dcās p se. i. pprie & p accidēs: qdā
dicunt cause in potentia: sicut potētes opari: qdā vō sicut
opantes in actu. Sicut cā edificādi domū pōt dici vel edi-
ficans in hitu vel edificās in actu. & sicut distingunt cause
modis pdictis. Silti distingunt ea quoz sunt cause. Est. n.
aliquid cātū posterius & magis ppriū: & aliquid qd ē prius &
magis cōe: sicut si dicat q aliquid ē cā huius statue vel statue
i cōi & adhuc cōius si dicat cā imaginis. & silti si dicat ali-
qd cā motina huius eris vel eris i vli: vel mae & ita ē pōt
dici i effectib' p accīs: & q aliquid sit cōius: & aliquid minus
cōe & dī effect' p accīs q iungit effectū p se: & ē pter rō-
nē ei': sicut p se effect' cōci est cib' delectabilis: p accidēs
autem cibus sanatinus: medici autem econuerso.

Quartam distinctionem ponit ibi.

Lo. 36.

Amplius autem complexe et iste et ille dñr:
vt non polycletus neq3 statuam faciens: sed
polycletus statuam faciens.

Et dicit q qñq3 cōplere accipiunt cāe p se cū causis p
accīs: vt si si dicam' cām statue polycletū q ē cā p accīs:
neq3 facientē statuā q ē cā p se: s3 polycletū statuā facientē.

Deinde cum dicit.

Sed tamen omnes he sunt multitudine qui-
dem sex: dicte autē dupliciter. Aut. n. sicut sin-
gulare: aut sicut genus: aut sicut accidens: aut
sicut genus accidentis: aut sicut complexe he:
aut sicut simpliciter dicte. Omnes autem actu
operantes aut secundum potentiam sunt.

Reducit pdictos modos ad certuz numez: & dicit q
pdci modi certo numero qdēz sunt sex: s3 q3 eoz dupliciē
dī. Sex aut modi sunt isti singulare & gen': qd supra dixit
pus & poster': accīs & gen' accītis: simplex: & cōplexū:
& quodl3 hoz diuidit p potētā & actū. & sic sūt oēs mo-
di duodecim. Distinguit aut omnes modos per potenti-
am & actum q: quod est in potentia non simpliciter est.

Deinde cum dicit.

Lo. 37.

Differunt aut in tm q opantes qdē et sin-
gulares simul sunt et nō sunt: et quoz sunt cāe:
sicut hic medicans cū hoc q fit sanus: et hic edi-
ficator cum hoc edificato. Que autem sunt se-
cundum potentiam non semper. Corrupun-
tur enim non simul domus et edificator.

Determinat tria pueniētia vel pntia ad pdictā distin-
ctionē modoz. pmiū ē q iter cās i actu & cās i potētia est
ista dīa q cause opātes i actu silt sunt & nō sunt cū eis quo-
rū cāe sunt i actu: ita tm q accipiunt cāe singulares. i. p ro-
prie: sicut hic medicās simul ē & nō ē cū hoc q fit sanus: &
hic edificās cū hoc qd edificat. Si vō si accipiunt cause p
prie l3 accipiunt i actu nō eēt vey qd dī: nō enī edificans ē
& nō ē silt cū hoc qd edificat. Pōt enī eē qd edificās ē in
actu: s3 tm hoc edificū nō edificat: s3 aliū. S3 si accipiunt
edificantē hoc edificū: & hoc edificū s3 q ē i edificari: ne

esse ē q posito vno ponat & alter: & remoto vno remo-
ueat & alter. hoc aut nō accidit seimp i causis: q sunt i po-
tentia. Ad. n. silt corūpit dom': & q edificauit ipsam. Cū
p3 q sicut agētia i seriora q sunt cā rez: qstūm ad sūū fieri:
op3 simul eē cū bis q sunt quādū sūt: ita agens diuinū
qd ē cā existēdi in actu: simul ē cū eē rei in actu. Unde sub-
tracta diuina actione a rebus: res in nihilum deciderent:
sicut remota presentia solis lumen in aere deficeret.)

Secundum ponit ibi.

Op3 aut sp cām vniuscuiusq3 sūmā quere-
re sicut et in aliis: ut homo edificat qm edifica-
tor est. edificator aut secundum edificationem.

Lo. 38.

Hec autem prima causa est. et sic in omnibus.
Dicēs q i nālib' o3 semp supremā cām vniuscuiusq3
regrere: sicut ptingit i artificialib': vt si qram' qre hō edi-
ficat rñdet q: ē edificator: & silt si qram' qre ē edificator:
rñdet q: h3 artē edificatū. & hic stat: q: hec ē pma cā i
hoc ordine. & iō op3 i reb' nālib' pcedere vsq3 ad cām su-
premā. & hoc iō ē q: effect' nescit nisi sciat cā. Cū si alicu-
ius effectus cā sit et alterius cāe effectus: sciri non poterit
nisi cā eius sciat: & sic quousq3 pueniat ad pūnam cām.

Tertium ponit ibi.

Ampli' aut alie qdē genera sunt genēz alie
aut singulares singulariū vt statue statuā qdēz
faciēs. Hic aut & huius & potētie qdē possibiliū
opātes aut ad opata. Quot qdē igit cause sint

Lo. 39.

Et ē q causis dñt pportionalr rñdē effect': ita q gnāli-
bus causis gnāles effect' reddant: & singularib' singula-
res puta si dicat q statue cā ē statuā faciēs: & huius statue
hic statuā faciēs & silti causis i potētia rñdēt effectus i potē-
tia: & causis i actu effect' in actu. **E**t vltimo epilogādo
pcludit q sufficiēter determinatū ē d spēb' & modis cārū.

Icitur autem & fortuna & casus causa
ruz. Et multa & esse & fieri propter for-
tunam & propter casum. Quo igitur
modo in bis causis est fortuna & casus: & vtruz
idem sit fortuna & casus: aut altera: et omnino
quid sit fortuna et casus considerandum est.

Lectio septima.

Quā determinauit de manifestis
spēb' & modis cār: hic dter-
minat de qbusdā modis immanifestis. s. de for-
tuna & casu. Et circa hoc duo fac. pmo dic de
quo ē itentio. Scdo pseq' ppositū. ibi. (Quidā aut sic.)
Dicit ergo pmo q ē fortuna & casus cōputant iter cās:
cū multa dicant fieri vel eē et pp fortunā & casuz. & iō tria
pōsiderāda sunt d eis. s. quō reducant ad cās pdictas. & ite-
rū vtrū casus & fortūa sinti dē vel aliud: & aliud & itez qd
sit casus & fortuna.

Deinde cum dicit.

Quidā. n. si sint an non dubitant. Nihil. n.
fieri a fortuna dñt: s3 oium esse aliquā cām de-
terminatā: qcunq3 nos dicimus a casu fieri aut
a fortuna: vt veniendi a fortuna in for: et repe-
riendi quem volebat quem nō est opinatus an-
te: causa est venientem velle emere. Similiter
autem et in aliis que a fortuna dñr semper est
aliquam accipere causam sed non fortunam.

Lo. 40.

Incipit de fortuna & casu determinare. & pmo ponit
opiones alioz. Scdo determinat veritatē. ibi. (Pmo
qdē igit quātū. (Circā pmiū ponit tres opiones scda inci-
pit ibi. (Sūt aut qdā q celi b'.) Tertia ibi. (Sunt aut q
dā qb' vī.) Circā pmiū duo facit: pmo ponit opionē
negantium fortunam & casum & rationes eoz. Scdo dī

spuat de altera rōnū ibi. (Sed hoc mirabile). Dicit ergo primo q̄ quidā dubitauerūt an fortuna & casus essent & negauerūt ea esse duab⁹ rōnib⁹. quarū prima est: q̄ oīa ista que dicunt fieri a casu vlt fortuna inueniunt h̄re aliquā cām determinatā aliā a fortuna: & ponit h̄mōi exēplū. Si enim aliq̄s veniēs ad for̄ inueniat aliquē hominē quē volebat inuenire: de quo tñ nō opinabat ante: q̄ eēt eum inuentur⁹ dicim⁹ q̄ inuētio illi⁹ hōis sit a fortuna: sed h̄ius inuētionis cau⁹a est volūtas emēdi p̄pter quā iuit ad for̄ vbi erat ille quē inuenit: & s̄it est in oīb⁹ alijs que dñr eē a fortuna: q̄ habent aliquā aliā causā p̄ter fortunā. & sic fortuna nō videt eē cā alicui⁹: & p̄ p̄ns nec aliqd eē: q̄ non ponim⁹ fortunā: nisi inq̄ntū aliqua ponim⁹ esse a fortuna.

Secundam rationē ponit ibi.

Lo. 41.

Quā si aliqd erat fortuna: incōueniēs vtiq̄ videbit̄. sicut & vere ē. Et dubitabit vtiq̄ aliq̄s p̄pter qd null⁹ antiquoz sapiētū cās d̄ generatione & corruptione dicens de fortuna nihil determinauit. Sed sicut visum est nihil opinabant̄: neq̄ illi aliquid esse a fortuna.

Et dicit q̄ si fortuna aliqd eēt incōueniēs videret̄: sicut vere est incōueniēs: sicut infra ostēdet̄: & dubitationē afferens: q̄re nullus antiquoz sapiētū q̄ determinauit de cās gnātōnis & corruptionis: aliqd determinauit de fortuna: sed sicut videt̄ nihil opinabant̄ illi antiqui esse a fortuna. & sic hec sc̄da rō sumit̄ ex opinione antiquoz naturaliz.

Deinde cum dicit.

Lo. 42.

Sed & mirabile hoc videbit̄ sicut vere est. Multa. n. & sunt & fūt a fortuna & a casu: q̄ nō ignorātes qm̄ ē iſerre vnūq̄q̄ i aliquaz cām eoz q̄ fūt: sicut antiqua rō dixit destruēs fortunā & casuz: tñ hoz alia qdē dicūt eē oēs a fortuna: alia nō a fortuna. Unde & quodāmo erat ipsis faciēda memoria. At uero neq̄ illoz aliqd opinabant̄ eē fortunā ut amicitia. aut litē. aut ignē. aut intellectū. aut aliquid talium.

Lo. 43.

Disputat de hac sc̄da rōne: ostēdēs qd supra supposuerat. s. q̄ incōueniēs sit antiquos nāles nō determinasse de casu & fortuna: & hoc pbat duab⁹ rōnib⁹. quarū primāz ponit dicēs: & mirabile videt̄ sicut & vere est: q̄ antiqui naturales de casu & fortuna nō determinauerūt. assumpserunt enim sibi determinare cās eoz que fiunt: multa aut̄ sunt que fiunt a fortuna & casu: vnde de fortuna & casu determinare debuerūt: nec excusant̄ p̄pter rōnez supradictam destruētē fortunaz & casum: q̄ lz hōies nō ignoēt q̄ p̄tigit reducē vnūq̄q̄ effectū in aliquā cām: sicut dixit p̄dicta opinio destruēs fortunā & casum: nihilomin⁹ tñ posuerūt nō obstāte hac rōne: qdaz fieri a fortuna: & qdā non. Unde ipsis p̄bis nālib⁹ faciēda erat mētio d̄ fortuna & casu: saltez vt ostēderent falsuz esse aliq̄ fieri a fortuna & casu: & vt assignarēt rōnez: q̄ quedaz dicebant̄ esse a fortuna & quedam nō. sic eēt nō p̄nt excusari per hoc q̄ casus & fortuna reducerent̄ in aliquaz causā ab eis positāz. Non enī opinabant̄ q̄ fortuna sit aliqd eoz que arbitrabantur esse cās vt amicitia aut litē: aut aliqd huiusmōi.

Secundam rationē ponit ibi.

Incōueniēs igif ē siue nō putauerūt eē. siue putātes reliquerūt. & hac aliqñ utētes. sicut empedocles nō sp̄ aerē gregari superi⁹ dicit. sed ut p̄tingit. Dicit. n. in mūdi creatōe q̄ sicut collisit se currēs tūc. multonēs aut̄ aliter. & partes animalium. ait a fortuna fieri plurimas.

Et dicit q̄ incōueniēs est q̄ antiqui reliquerunt tractare de fortuna siue putauerūt fortunam esse: siue non: q̄ si putauerūt fortunā esse: incōueniēs fuit q̄ de ea nō deter-

minauerunt. Si vero nō putauerūt fortunā esse: incōueniēs fuit q̄ ea aliqñ vñ sūt sicut Empedocles dixit q̄ aer nō semp̄ adunat̄ supi⁹ supra terrā. q̄si hoc ei sit nāie: s; q̄ ita accidit a casu. dicit. n. q̄ qm̄ mūndus est fact⁹: lite distm̄guēte elemēta accidit q̄ aer se colligit in istū locū: & sic tūc cucurrit: ita semp̄ stante statuto isto mūdo cursuz hēbit: s; multonēs i alijs mūdis quos ponebat in finitēs fieri & corrumpi vt supra dictū est aer aliter ordinat̄ inter ptes vniuersi. & s̄it dicebat q̄ plurime ptes aialū fūt a fortuna: sicut q̄ in p̄ma p̄stitutiōe mūdi hebāt capita sine ceruice.

Deinde cum dicit.

Sunt autē qdā q̄ celi hui⁹ & mūdanoz oīuz causant̄ eē casuz. A casu. n. fieri uolutionez & motū discernētē & statuētē i hūc ordinē omne.

Lo. 44.

Non ponit sc̄dam opinionē. Et circa hoc duo facit. P̄mo ponit eā. Sc̄do ip̄robat eā. ibi. (Et multum hoc). Dicit ergo p̄mo q̄ qdā dixerūt casū eē cās celi & oīuz p̄tū mūdi. & dicebat q̄ reuolutio mūdi & mot⁹ stellaz distinguēs & statuēs totū vnīuersuz iſeri⁹ s̄m hūc ordinē sit a casu. et hec videt̄ eē opinio Democriti dicētis q̄ ex p̄cursu athomoz p̄ se mobiliū celū & tot⁹ mūndus casualr p̄stitut⁹ est.

Deinde cum dicit.

Et multū hoc amiratiōe dignū. est dicentes aialia qdē & plātas a fortuna. nec eē nec fieri. s; aut nām aut intellectū esse aut h̄mōi alterā cām. Nō. n. qm̄ euenit ex semie unoquoq̄ aliqd sit s; ex tali qdē oliua. ex tali aut̄ bō. Celū aut̄ & diuina manifestoz a casu fieri. h̄mōi cām nullam qualem aialium & plantaz. et igiur si sic se habet hoc ipsum dignū est insistere. et bene b; aliquid dicere de hoc ipso.

Lo. 45.

Improbat hāc pōnē duab⁹ rōnib⁹. q̄rū p̄a ē q̄ amiratiōe dignū vñ q̄ aialia & plāte nō fūt a fortuna: s; ab intellectu: vñ nā: vñ a q̄cūq; alia cā d̄terminata. qd̄ ex hoc p̄s: q̄ n̄ ex q̄cūq; semie aliqd gnāt̄. s; ex d̄terminato semie sit hō & ex d̄terminata oliua & cū ista iſerioza nō fiāt a fortuna dignū ē amiratiōe q̄ celū & ea q̄ sūt diuina iter s̄sibilia manifesta nobis. s. ptes mūdi s̄piterne sint a casu: & nō habeāt aliquā cām determinatā: sicut aialia & plāte. & si hoc ver⁹ ē: dignū fuisset iſistere & assignare rōnez: q̄re sic eēt q̄ tñ antiq̄ p̄termiserūt.

Secundam rōnē ponit ibi.

Quō. n. eo aliter incōueniēs est qd̄ dicit̄ ad huc incōuenienti⁹ dicere hoc. videntes qdem in celo nihil casu fieri. In his autem que nō sūt a fortuna multa cōtingere a fortuna. et erat merito econtrario fieri.

Lo. 46.

Dicēs quō pōt eē ver⁹ q̄ celestia corpa sint a casu & iſerioza nō: cū & aliter videat̄ eē icōueniēs: ex hoc ipso q̄ illa nobilioza s̄t & adhuc eēt icōueniēt⁹ s; ea q̄ videt̄. Uidem⁹ .n. q̄ i celo nihil sit a casu. In his at̄ iſeriozib⁹ q̄ n̄ dñr eē a casu: multa videt̄ p̄tīgē a fortuna. rōnabile at̄ eēt ecōuerſo accidē s̄m eoz pōnē: vt. s. i illis inuenirent̄ aliq̄ fieri a casu vel a fortuna: quoz casus vel fortuna est cā: nō autez in illis quoz nō est cā.

Deinde cum dicit.

Sunt autē qdā qb⁹ videt̄ esse qdēz cā fortuna. Immanifesta aut̄ hūano intellectui tanq̄ diuinū qdā ens & felici⁹. Quare cōsiderādū est qd̄ sit utrūq; et si idem aut̄ alter sit. & casus et fortuna et quomō i d̄terminatas cās incidunt.

Lo. 47.

Non t̄rtia opinōe d̄ fortuna. & dicit q̄ qbusdaz vñ q̄ fortuna sit cā: s; imāifesta intellectui hūano: ac si sit qdā diuinū: & supra hōies. Uolebat. n. q̄ oēs fortuiti enēt̄ reducerent̄ i aliquā diuinā cās ordinatē: sic nos ponim⁹ oīa ordian p̄ diuinā p̄uidētā. S; q̄ntis hec opinio hēat verā radicē nō tñ bene vñ sūt noīe fortune. illud. n. diuinuz ordi-

nans non pot dicit vel notari fortuna: q: fm qd aliqd pnci-
pat rone vel ordine: recedit a rone fortune. vñ magis dicit
dicit fortuna ca iserio: q de se no bz ordine ad enetu fortui-
tum: q: ca supio: si q sit ordinat. ptermittit tn inquisitionez
hui? opiniois: tum q: excedit metas scie nalis: tu q: ifra
manifestat q fortuna no est ca p se sed p accns. vñ p ea q
sequunt qud se heat de his opinionib? erit manifestuz: r
io pcludit q ad euidetia haz opinionu plderadu e quid
sit fortuna r casus: r vtrum sint idem vel aliud: r quore
ducantur ad causas predictas.

2. lib. ma-
gnor mo-
ralium.

Lo. 48.

Rumū qdē igit qm vider? alia qdez
p semp snt fieri: alia aut sicut frequēter:
manifestū est q neutri boz ca fortuna
dicif neqz ei? q e a fortuna neqz ei? qd e ex ne-
cessitate r semp: neqz ei? qd e sicut frequenter.
Sed qm quedā snt r pter bec: r oēs dicūt bec
eē a fortuna: manifestū q fortuna aliqd sit r ca-
sus. huiusmodi enim fortuna a fortuna fieri r q
a fortuna huiusmodi esse scimus.

Lectio octava.

Ostendit quā pbus posuit opiniones alioz
de fortuna r casu: hic deter-
minat veritatē: r diuidit in ptes tres. In pma
ostēdit qd sit fortuna. In scda in quo differant
casus r fortuna ibi. (Dnt aut). In tertia ostendit ad qd
gen? cae casus r fortuna reducāt ibi. (S3 modoz cae.)
Pma ps diuidit i duas. In pma ostēdit qd sit fortuna.
In scda ex diffinitioe fortune assignat rone eoz q de for-
tuna dnt. ibi. (Infinitas qdē). Circa pimum tria facit.
Pmo ponit qdā diuisiones ad inuestigandū r diffinitionez
fortune. scdo ostēdit sub qb? mēbris illaz diuisionū fortu-
na cōtineat. ibi. (Sicut dictū ē). Tertio pcludit diffinitio-
nem fortune. ibi. (Manifestū est aut). Et q: fortuna po-
nitur vt ca qdā: ad cognitionē at cae opz scire quoz sit ca:
ponit pmo diuisionē ex pte ei? cui? fortuna est ca. scdo po-
nit diuisionē ex pte ipi? cae. ibi. (Hmōi ergo ē s3 accns.)
Circa pmu ponit tres diuisiones. qru pma est q qdam
snt sp: vt ort? solis: qdā sicut frequēter: vt q hō nascatur
oculat?: neutru aut boz d: eē a fortuna: s3 qdaz snt (pter
bec) in pauciorib?: sicut q hō nascat: cū sex digitis vl sine
oculis r oēs dicūt hmōi fieri a fortuna. vñ manifestuz est
q fortuna aliqd est cū esse a fortuna r eē vt in pauciorib?
puertant r hoc inducit ptra pma opinionē q negauit for-
tunā. Uidet aut diuisio pbi esse insufficiēs q: ut qdā pti-
gentia sunt ad vtrūlibet. Aut? ergo dixit q in his que snt
ad vtrūlibet ptingit aliqd eē a fortuna: sicut ea que snt i mi-
nori pte. Nec obstat q no dicif a fortuna q sortes sedeat
cū hoc sit ad vtrūlibet: q: h sit hoc ad vtrūlibet respectu
potētie motiue: no tn est ad vtrūlibet respēu potētie appe-
titue: q determinate tēdit in vnū pter qz si aliqd accideret
diceref esse fortuitū. Sed sicut potētia motiua que est ad
vtrūlibet no exit in actū nisi p potētia appetitiua determi-
netur ad vnū: ita nihil qd est ad vtrūlibet exit in actū nisi
p aliqd determinet ad vnū. q: id qd est ad vtrūlibet est
sicut ens in potētia. potētia aut no est pncipiuz agendi: sed
solū act? vñ ex eo q e ad vtrūlibet nihil seqt: nisi p aliqd
aliud qd determinat ad vnū: vel sicut semp vel sicut fre-
quēter: r ppter hoc in his que sunt pterminit ea que snt
ad vtrūlibet. Sciendū ē q qdaz diffiniēt esse neces-
sariū q no bz impedimētū. Cōtingēs vō sicut frequenter
qd pot? impediri in pauciorib?. Sed hoc irrationabile ē.
Necessariū. n. dī aliqd qd i sui nā bz q no possit si esse: cō-
tingēs aut vt frequēter q possit no eē. hoc aut qd est hīe
impedimētū vel no habere est ptingēs. Natura enī non
parat impedimētū ei qd no pot? no esse: q: eēt supfluum.

Opinio
Aueroyz.

Improbatio.

Alia opinio
autem.
Improbatio.

Lo. 49.

Loz at q snt alia pp bec snt: alia vero non.
Et dicit q quedā snt pp finē: quedā vero nō. H3 aut
bec diuisio dubitationez q: oē agēs agit pp finē: sine agat a

nā sine agat ab intellectu. Sed sciendū est q ea dicit nō pp
aliqd fieri q ppter se snt: inqntū in seipsis hnt delectatio-
nem vel honestatē ppter quā s3 seipsa placēt: vel dicit nō
pp finē fieri: q no snt pp finē deliberatū: sic pfricatio bar-
be vel aliqd hmōi qd iterdū sit ab i3 deliberatioe ex sola
imagiatioe mouēte. vñ hnt finē imagiatū: s3 nō deliberatū.

Tertia diuisionē ponit ibi.

Loz aut alia qdē fm ppositū snt: alia vero
nō. Ambo aut snt i his q sunt pp hoc. Quare
manifestū qm i his q snt pter necessariū: r que
sicut frequēter sunt quedā circa que ptingit qd
est pp hoc. Snt at pp hoc: qcuqz ab intellectu
vtriqz aguntur. r quecunqz a natura.

Et dicit q eoz q snt pp finē qdā snt fm volūtate r q-
dam nō. r abo ista inueniūt i his q snt pp aliqd nō soluz
.n. q snt a volūtate: s3 ea q snt a nā pp aliqd snt. r q: ea
q snt ex necitate vl sic frequēter snt a nā vl a pposito. ma-
nifestū ē q tā i his q snt sp qz i his q snt frequēter: snt ali-
qua q snt pp finē. cū tā nā qz ppositū pp finez operent r
sic p3 q iste tres diuisiones icludūt semuicē: q: ea q snt a
pposito vel nā: snt pp finē: r ea q snt pp finē: snt semp
aut frequēter.

Deinde cum dicit.

Hmōi igit cuz fm accns fiat: a fortuna dicitur
mus eē. Sicut. n. r qd e aliū qd p seipm ē: aliū
at fm accns: sic r cam ptingit eē vt dom? qdez
per seipsaz ca est edificatiua: fm accns autē al-
bum aut musicuz: p se qdē igit ca finita est: fm
accns at i finita. Infinita. n. vni accidunt.

Lo. 50.

Ponit diuisionē q sumit ex pte cae r dicit q cuz hmōi
q. s. a pposito snt pp aliqd: r a minore pte snt r a ca. s3 ac-
cidēs snt. tūc dicim? ea eē a fortuna sic. n. entuz qdā ē p
se r qdā p accns: ita r caz sic p se dom? ca ē ars edifica-
toriā p accns vō albū vl musicū. S3 plderandū ē q ca p
accns dī duplr. vno? ex pte cae. alio? ex pte effect? ex pte
qdā cae qn illd qd dī ca p accns ptingit cae p se: sic si albū
vel musicū dicat ca dom?: q: accntalr ptingit edificatori.
ex pte at effect? qn accipit aliqd qd accntalr cōiugit effe-
ctui: vt si dicam? q edificator: est ca discordiē: q: ex domo
facta accidit discordiā r hoc mō dī fortuna eē ca p accns:
ex eo q effectui aliqd ptingit p accns: vtpote si fossure se-
pulchri adlūgat p accns inuentio thesauri. Sicut. n. effect?
p se cae nalis ē qd pseqt s3 erigētā sue forme: ita effect?
cae agētis a pposito ē illd qd accidit ex itētione agētis. vñ
qcqd puenit i effectui pter itētione ē p accns: r hoc dico si
id qd ē pter itētione vt in pauciorib? pseqt: qd. n. vl semp
vl vt frequēter ptingit effectui cadit sub eadē itētōe stultū
est. n. dicē q aliqs itēdat aliqd r nō velit illd qd vt frequē-
ter vel semp adlūgit. ponit aut dīaz iter cam p se r cam
p accns: q: ca p se ē finita r determinata. ca aut p accns ē
infinita r indeterminata: eo q infinita vni pnt accidere.

Deinde cum dicit.

Sicut igit dcm ē: cuz i his q ppter hoc snt
hoc fiat: tūc dī a casu r a fortuna. Ipsoz autez
dīa boz adinuicē posteri? determināda. Nūc
at hoc sit manifestuz: q vtraqz sunt i his q sunt
pp hoc. vt ca accipiēdi argētuz venit vtiqz de-
latur? pecuniā. si sciuit. Venit at nō hui? ca. sed
accidit venire r facere hoc reportādi grā. Hoc
at neqz sicut frequēter veniēs ad villaz neqz
ex necessitate. Ampli? autem finis est reporta-
tio nō in seipso causaz sed pposito r ab itel-
lectu. et dicif a fortuna venire. Si autē propo-
sitiones et hui? causa aut semper veniēs. aut si
cut frequēter reportaturus. non a fortuna.

Lo. 51.

Concedit sub qb^o mēbris p̄dictay dīuisionū fortuna cōtineat: ⁊ qd̄ est a fortuna. ⁊ dicit primo qd̄ fortuna ⁊ casus vt pri^o dictū est sunt in his que fiūt ppter aliqd. dīa aut casus ⁊ fortune posteri^o determinabit. s; nūc hoc d; fieri manifestū: q; vtrūq; p̄tinet in his q̄ agunt p̄ finē sicut si aliqs sciret se receptorū pecuniā in foro iuisset ad depozitandū eā. s; si nō venit ppter hoc: p̄ accūs ē: q; aduēt^o ei^o fiat reportatiōis gr̄a. i. habeat hūc effectū. ⁊ sic p; q; fortuna est cā p̄ accidēs eoz q̄ sūt p̄ aliqd. Itē manifestū ē qd̄ est cā eoz q̄ sunt in minori pte: q; ista reportatio pecunie dī fieri a fortuna qn̄ reportat ad villas veniēs neq; ex necessitate neq; semp. Itē in his q̄ fiūt a p̄posito: q; reportatio pecunie q̄ dī fieri a fortuna ē finis aliqrū cāz nō fm̄ se ipsaz sicut in his q̄ fiūt a nā: s; ē finis eoz q̄ fiūt fm̄ p̄positum: ⁊ ab intellectu. s; si aliqs hoc p̄posito iret vt pecuniā reportaret vel semp: aut frequenter reportaret qn̄ venit: nō diceret eē a fortuna: sic aliqs frequēter aut semp madefacit sibi pedes: qn̄ vadit ad locū lutuosus. ⁊ hoc lz nō intēdat: tñ hoc nō dī eē a fortuna. **C** Deinde cū dicit.

L0.52. **C** Manifestum itaq; qd̄ fortuna cā fit fm̄ accidens in his q; in minori sunt fm̄ p̄positū eoz: que ppter hoc sunt. **U**nde circa idē ⁊ intellect^o ⁊ fortuna est: p̄positū. n. nō sine intellectu est.

Concludit ex p̄missis diffinitionē fortune. Et dicit manifestū eē ex p̄missis qd̄ fortuna ē cā p̄ accūs in his q̄ fiūt fm̄ p̄positū: p̄ finē: in minori tpe. ⁊ ex hoc p; q; fortuna ⁊ intellect^o sūt circa idē q; his tñ p̄uenit agere a fortuna q̄ hnt̄ intellectū. p̄positū. enī vel volūtas non est sine intellectu. ⁊ lz ea tñ agāt a fortuna q̄ hnt̄ intellectus tñ qn̄ aliqd̄ magis subiacet intellectui tanto minus subiacet fortune.

L0.53. **I**nfinitas qd̄ ē igit̄ cās necesse ē eē: a qbus vtrūq; fiat: qd̄ ē a fortuna. **U**n̄ v̄ fortuna infini eē: ⁊ im̄ manifesta homini.

Clectio nona. **D**ista diffinitioe fortune. Hic ex p̄missis diffinitioe assignat rationē eoz: que de fortuna dīr. ⁊ p̄mo eoz que dicta sūt a p̄bis antiquis de fortuna. Scdo eoz que ab

Lec.7. hoīb^o vulgariter de fortuna dicunt̄ ibi. (Et fortunaz dīcere). **P**osuit aut̄ supra tres opiniones de fortuna ⁊ cāu quaz mediā improbauit tāq; oīo falsaz: q; .s. ponebat fortunaz eē cām celi ⁊ mūdanoz oīuz. vnde ea subtracta de medio. p̄mo assignat quō veritatē h; tertia opinio que ponebat fortunā esse im̄ manifestā homini. scdo quō veritatez habeat p̄ma opinio que posuit nihil fieri a fortuna ⁊ a casu ibi. (Et est vt̄ nihil a fortuna): q; aut̄ superi^o dictuz est qd̄ cause per accidēs sunt infinite. et itez dictū est qd̄ fortuna est causa per accidēs: cōcludit ex p̄missis qd̄ eius qd̄ est a fortuna sunt infinite cause: ⁊ q; infinitū fm̄ qd̄ est infinituz est ignotū: inde est qd̄ fortuna im̄ manifesta est homini. **C** Deinde cum dicit.

L0.54. **E**t est vt̄ nihil a fortuna videbit̄ vtrūq; fieri. **D**ia qd̄. n. hec recte dicunt̄: qm̄ rōnabiliter. **E**st qd̄ez. n. vt̄ fit a fortuna: ⁊ fm̄ accidens. n. fit: ⁊ est cā sicut accūs fortuna vt̄ at̄ simplr nulli us vt̄ dom^o edificator qd̄ cā ē: fm̄ accidēs at̄ tibicen: ⁊ venientē referēdi argētū non hui^o cā ueniētē infinite sūt multitudine. **E**tenīz videt̄ ali quē uolēs ⁊ psequēs ⁊ fugiēs ⁊ uisurus.

Concedit quō prima opinio veritatem habeat: ⁊ dicit qd̄ quodāmodo est vey dicere qd̄ fortuna nihil fit. hec enim oīa que ab alijs dicta sunt de fortuna: quodāmodo recte dīr: q; rationē aliquā hnt̄. cum enī fortuna fit cā p̄ accidens: sequit̄ qd̄ a fortuna fit aliqd̄ p̄ accidēs. Quod aut̄ est per accidēs nō est simplr. vnde sequit̄ qd̄ fortuna simplr nulli^o fit cā. ⁊ hoc qd̄ dixerat circa vtrāq; opinionē manifestat p̄ exempla: ⁊ dicit qd̄ edificator est cau^o a per se ⁊ sim/

plīciter: tibicē aut̄ est cā dom^o per accidēs. s; q; aliqs veniat ad aliquē locū nō cā depozitādi argētū: est cā reportationis per accidēs. sed hec cā per accidēs infinite est: q; infinitis alijs de causis pōt homo ire ad locū illū. puta si vadat visitādi aliqū: vl̄ cā psequēdi hostē: vel cā fugiēdi psequētē vel cā vidēdi aliq̄ spectabilia: oīa aut̄ ista ⁊ quecūq; similia sunt cā reportatiōis argenti que cōtingit a fortuna.

C Deinde cum dicit. **E**t fortunā dicere eē: aliqd̄ extra rōnē recte est. **R**ō. n. aut̄ ē eoz q̄ semp sūt: aut eoz q̄ sicut frequēter: fortuna at̄ i his q̄ fiūt ppter bec. **Q**uare qm̄ infinite q̄ sic cāe sūt: ⁊ fortuna infinita est.

L0.55.

Cassignat rationē eoz que dicunt̄ d fortuna vulgariter. ⁊ primo assignat rationē ei^o qd̄ dicit̄ de fortuna esse sine ratione. scdo ei^o qd̄ dicit̄ fortunā esse bonā vel malā. ibi. (fortuna dicit̄ aut̄). **C** Li: ca primū duo facit. p̄mo ostēdit p̄positū. scdo mouet quādam dubitationē ibi. (Tamen deficiet). **C** Dicit ergo primo qd̄ recte dicit̄ fortunaz esse sine rōne: q; rōinari nō possum^o nisi de his q̄ sunt sp̄ vel frequēter: fortuna aut̄ est extra vtrūq;. ⁊ iō q; cāe tales in pauciorib^o exītes sūt p̄ accūs: ⁊ infinite ⁊ sine rōne: sequit̄ qd̄ fortune sint cāe infinite sine rōne. oīs enī cā p̄ se pducit effectū suū: vel sp̄ vel vt̄ frequēter. **C** Deinde cū dicit.

C Tñ deficiet i qbusdā vtrūq; aliqs. **N**ūqd̄ igitur p̄tingētia cā vtrūq; fiāt fortune: ut sanitatis aut spūs. aut estus: s; nō depilari. **S**ūt aut̄ alie alie primiores que sunt fm̄ accūs causaruz.

Lec.7. **C**onduet quādam dubitationē ⁊ dicit qd̄ lz dicat̄ qd̄ fortuna est cā p̄ accūs: i qbusdā tñ deficiet. i. dubitabit aliqs ⁊ ē dubitatio vtrū q̄cūq; p̄tingūt eē cās p̄ accūs d̄beat dīci cā ei^o qd̄ fit a fortuna: sicut p; q; sanitatis cā p̄ se pōt esse vel nā vel ars medicie: cāe aut̄ p̄ accūs p̄nt dīci oīa illa qd̄ p̄tingentib^o p̄tingit fieri sanitatē. sic ē spūs. i. v̄t^o. ⁊ est^o ⁊ abrafio capitis. nūqd̄ igit̄ qd̄libet istoz ē cā p̄ accūs. **S**z q; supra dixim^o qd̄ fortuna marie dīr cā p̄ accūs ex pte effect^o: put. s. aliqd̄ dīr eē cā ei^o qd̄ accidit effectui: manifestū ē qd̄ cā fortuita aliqd̄ opat̄ ad effectū fortuitū: lz nō intēdat illud s; aliqd̄ aliū effectui p̄iuctuz. ⁊ fm̄ hoc v̄t^o aut̄ estus p̄nt dīci cāe fortune sanitatis inq̄ntū faciūt aliquā alterationē in corpore ad quā seq̄ sanitas. sed depilatio aut̄ aliqd̄ aliud h̄mōi nō facit manifeste aliqd̄ ad sanitatē: s; tñ inter cās p̄ accūs aliq̄ sūt p̄p̄iores: ⁊ aliq̄ remotiores. ille aut̄ q̄ sunt remote min^o vident̄ eē cāe. **C** Deinde cū dicit.

Lec.7.

Lec.7. **F**ortuna aut̄ bona quidē dicit̄: cū bonū aliquid euenit: praua aut̄ cū prauū aliquid. **C**assignat rōnē ei^o q̄re dī fortuna eē bona vel mala. **E**t p̄mo assignat rōnē q̄re dī fortuna bona vel mala simplr: ⁊ dicit qd̄ fortuna dī bona qn̄ aliqd̄ bonū p̄tingit: ⁊ mala qn̄ malū. **C** Secundo ibi.

L0.56.

Confortuniū aut̄ ⁊ disfortuniū est cū magnitudine h̄ntia sūt bec: unde ⁊ sec^o puū malū aut bonuz accipe magnuz: aut discōrigere: aut eucōrigere est: qm̄ sicut est dicit̄ intellect^o: qd̄ enī ad paruum tanq; nihil debere videtur.

Cassignat rōnē eufortunii ⁊ ifortunii dicit qd̄ eufortuniū ⁊ ifortuniū dī qn̄ h; aliqd̄ bonū vl̄ malū cū magnitudine. nā eufortuniū dī qn̄ seq̄ aliqd̄ magnū bonū: ifortuniū at̄ qn̄ seq̄ aliqd̄ magnū malū: ⁊ q; p̄uari bono accipit i ratione mali: ⁊ p̄uari malo i rōne boni: iō qn̄ aliqs parū distat a magno bono si amittat illud dī ifortunat^o. ⁊ si aliqs fit p̄pinqu^o magno malo ⁊ liberet̄ ab illo dī eufortunat^o ⁊ hoc iō q; intellect^o accipit illud qd̄ parū distat ac si nihil distaret: sed iam haberet̄. **C** Terno ibi.

C Ampli^o aut̄ incertū eufortuniū rōnabilr ē. **F**ortuna. n. incerta est. **N**ecq; .n. vt̄ semp: neq; sicut frequēter possibile eē q̄ sunt a fortuna n̄

Lo. 57.

hil. Sūt qdē igit ambo cāe quēadmodū dictū est fm accidēs: 7 fortuna 7 casus in ptingētib⁹ fieri: neq; simplr neq; sicut frequēter 7 eorum quecūq; vtiq; fiēt ppter aliquid.

Assignat rōne qre enfortuna sint icerta: 7 dicit q hoc ideo ē: q: enfortuniū fortuna qdā ē. fortuna autē ē icerta: cū sit eoz q nō sūt semp neq; frequēter vt dictū est. vnde sequit enfortuniū esse incertū. Ultimo cōcludit qsi recapitulando q vtrūq; .i. casus 7 fortuna est causa per accidēs 7 vtrūq; est in his que contingunt non simpliciter. i. neq; semper neq; frequēter: 7 vtrūq; est in his que fiūt ppter aliquid: vt ex supradictis patet.

Lec. 7.

Differunt autē qm casus amplius est.

Quod enim est a fortuna. est 7 a casu. hoc aut nō omne a fortuna est.

Lectio nona. *aliss. 14.*

Postquam pbus determinauit de fortuna 7 casu qntū ad ea in qbus pueniūt. Hic ostēdit dīam eoz adinuicēz. Et diuidit in duas ptes. In prima determinat de dīa fortune 7 casus. In scda ostēdit vbi maxie bec dīa pstitit ibi. (Adaxie aut). C Prima diuidit in duas. In prima ostēdit dīaz iter casuz 7 fortunā. In scda recapitulat que dicta sunt de vtroq; ibi. (Quare manifestū est.)

Circa primū duo facit. Primo ponit dīaz iter casuz 7 fortunā. 7 dicit q i hoc dīnt: q casus ē i plusq; fortuna: q: oē qd ē a fortuna est a casu: s; nō puerit. scdo ibi.

Fortuna qdē ē 7 qd a fortuna est qbuscūq; 7 eucōringere vtiq; ierit. 7 oīo act⁹ est. An necesse est circa practica esse fortunā. signū aut est qd videt idē eē felicitati aut ppe. Felicitas aut praxis quedam est. Eupraxia eniz est. Quare quibuscūq; non cōtingit agere. neq; a fortuna aliquid facere.

Ad manifestat predictā dīaz: 7 pmo ostēdit in qb⁹ sit fortuna. scdo q casus in plurib⁹ ē: ibi. (Sed casus in alijs.)

Circa primū duo facit. Primo ostēdit in qb⁹ sit fortuna. Scdo excludit i qb⁹ nō sit ibi. (Neq; inaiatū). C Dicit ergo pmo q fortuna 7 id qd a fortuna: iuenitur in illis qb⁹ bñ ptingere aliqd dī. q: i qb⁹ ē fortuna pōt eē enfortuniū 7 ifortuniū. dicit autē bñ ptingere illi aliqd: cuius est agere. ei⁹ aut ppe ē agere: qd h; dñuz sui act⁹: qd autē nō h; dñuz sui act⁹ magis agit q; agat. 7 iō act⁹ nō est in potestate ei⁹ qd agit: s; magis ei⁹ qd agit ipsuz. 7 qz vita practica siue actina est eoz q bñt dñuz sui act⁹. in his. n. inuenit opari fm virtutē vel vitū. iō necesse ē q fortuna sit circa practica. 7 hui⁹ signū iducit: q: fortuna videt esse idē felicitati: vel ei eē ppinqua: vel esse ipsa. vñ vulgariter felices bene fortunati vocant: fm. n. illos q felicitatē i bonis exteriorib⁹ p̄sistere putāt: felicitas est idē fortune: fm illos vō q bona exteriora i qb⁹ plimū h; locū fortuna: di cunt deseruire instrālī ad felicitatē: fm hoc bona fortuna est ppinqua felicitati q: coadiunat ad ipam. vñ cū felicitas sit qdā opatio. ē. n. eupraxia. i. bona opatio. s. virtutis pfecte vt dicit in p^o ethi. seqt q fortuna sit in illis qb⁹ puenit bñ agere vel ipediri ab hoc: 7 hoc ē bñ ptingere: vel male ptingere. vñ cū aliq; sit dñs sui actus inqntū volūtarie agit: sequitur q in illis tñ ptingat aliqd a fortuna esse que volūtarie agunt: nō autem in alijs.

Deinde cum dicit.

Et ppter hoc neq; inaiatū nihil. neq; ifans neq; bestia nihil facit a fortuna. qm nō bñt propositū. Neq; enfortuniū neq; ifortuniū iest bis nisi fm similitudinē. sicut dixit. prarchos eufortunos esse lapides ex qb⁹ sūt are. cuz bonorent. Copulati aut bis pculcant. pati autē a

Lec. 10.

Lo. 59.

fortuna inest quodamō 7 bis cū agēs aliqd circa bec agat a fortuna. aliter autez non.

Cōcludit ex pmissis in qb⁹ nō sit fortuna: 7 dicit q ppter hoc q fortuna nō est nisi i his q volūtarie agunt: ide est q neq; iniatū: neq; puer: neq; bestia: cū nō agāt volūtarie. q. libez arbitriū nō bñtes: q: hoc dicit ppositū: non agūt a fortuna. vñ neq; enfortuniū neq; ifortuniū in his pōt accidere: nisi similitudinarie: sicut qdaz dixerūt q lapides ex qb⁹ fiūt altaria sūt fortunati q: eis hono: 7 reuerētia exhibet cū lapides eis p̄iūcti cōculcent qd dicit p similitudinez ad hoies: in qb⁹ hono:ati: vident bñ fortunati. hñ aut qui cōculcant dñr male fortunati. s; q̄uis pmissis nō cōtingat agere a fortuna: nihil tñ p̄hibet ea pati a fortuna cū aliqd agens volūtariū circa ea opat: sicut dicimus eē enfortuniū: cum aliquis homo inuenit thesaurum vel ifortuniū: cum percutitur a lapide cadente.

Deinde cum dicit.

S; casus ē i alijs aialib⁹ et inaiatis vt equ⁹ casu in qd venit. qm saluat⁹ ē qdē veniēs. non salutis at cā venit. Et tripodā cāu cecidit. Stat qdē. n. cā sedēdi. s; nō cā sedēdi cecidit.

Lo. 60.

Ostēdit q casus ēt est in alijs. C Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit q casus est in alijs. Scdo pcludit qndam p̄clōnē. ex dictis: ibi. (Quare manifestū est). Tertio ad ei⁹ manifestationē quoddā signū iducit ibi. (signū aut ē.)

Dicit ergo pmo q casus nō solū est in hoib⁹ qui volūtarie agūt: sed ēt i alijs aialib⁹: 7 ēt in reb⁹ inaiatis. 7 ponit exēplū de alijs aialib⁹: sicut dicit q equ⁹ casu venit qm salutē adept⁹ est veniēs: s; nō venerit cā salutis. Aliud exēplū ponit i reb⁹ inaiatis. Dicim⁹ enim q tripodā cecidit casu: q: sic stat per casuz: vt sit apta ad sedendū: s; non ista de causa ceciderit vt staret apta ad sedendum.

Deinde cum dicit.

Quare manifestuz ē q i his q simplr pp aliqd fiunt. cuz nō accitit cā fiunt. quoz extra ē cā tunc a cāu dicim⁹. a fortuna at eoz qcunq; a cāu fiunt ppositoz i bñtib⁹ ppositum.

Lo. 61.

Cōcludit ex pmissis q in his que simplr fiunt pp aliqd qn nō fiūt cā ei⁹ qd accidit: s; fiūt cā alicui⁹ extrinseci: tūc dicim⁹ q fiāt a casu: s; a fortuna dicim⁹ illa fieri tñ de nūe: ro eoz q fiūt a casu: qcūq; accidūt in bñtib⁹ ppositum.

Deinde cum dicit.

Signū at ē qd vanū ē. qm dī cū non fiat qd pp aliō illi⁹ cā. vt ambulare depōnis cā est. Si vero nō fiat ambulati frustra dicim⁹ ābulasse. 7 ambulatio vana. tāq; hoc sit frustra. qd aptū natū ē alteri⁹ cā cū si icludit illud cuius cā erat aptū natū. Qm si aliq; se balneatuz dicat frustra qa nō dñct sol. dñsio vtiq; erit. nō. n. erat hoc pp illd. Si igit qd automatū s; nomē est. cū ipm frustra fiat. Cecidit. n. n̄ pcutiendi cā lapis. Ab eo igit qd automatū cecidit lapis. qa cecidit vtiq; a quodā et percutiendi causa.

Lo. 62.

Ad manifestat q in p̄clōne posuerat. s. q casus accidat in his q sūt pp aliqd. 7 accipit signū ab eo qd dicit vanū: qd fm nomē in greco ppinquū ē casui. dī aut vanū cū id qd est pp aliqd nō fiat ei⁹ cā. nō accidat ex eo pp qd sit. sicut si aliq; ambulet ad deponendū supflūā nature: si hoc nō accidat deambulati: dicit frustra deambulasse: 7 ambulatio ei⁹ esse vana: ac si hoc sit frustra vel vanū: q aptū natū est fieri cā alicui⁹ cū nō icludat illud (cui⁹ cā natū ē fieri) 7 quare dicat (cuius causa natum) est fieri exponit subdens: quia si aliquid dicat se frustra balneatum: quia eo balneato nō deficit sol: derisorie diceret: q: hoc qd est ipsuz eē balneatū: nō erat natū fieri ppter hoc q: defice/

Lo. 63.

ret sol. vñ & casus q̄ in greco dicit̄ auto maton. i. p se frustra accidit in his que sūt pp aliqd: sicut & id qd̄ est frustra vel vanū: q̄ p se frustra ipm frustra fm suū nomē signifi- cat: sicut p se hō ipm hō: & p se bonū ipm bonū. & exēpli- ficat in his q̄ casu sūt sicut cū dicit̄ q̄ lapis cadēdo pcutiēs aliq̄ne cecidit nō pcutiēdi cā: ergo cecidit ab eo qd̄ est per se vanū: vel p se frustra: q̄ nō nat̄ est ppter hoc eadē. ca- dit. n. aliq̄n lapis ab aliquo emissus pcutiēdi cā. q̄uis aut̄ casus & vanū pueniāt i hoc q̄ vtrūq̄ est in his q̄ sunt pp aliqd̄ d̄nt trī: q̄ vanū dicit̄ ex hoc q̄ nō psequit̄ aliqd̄ qd̄ intēdebat. Casus aut̄ dicit̄ ex hoc q̄ seq̄ illud ad qd̄ non intēdebat. vñ q̄nq̄ est vanū & casus sūt: puta cuz nō acci- dit illud qd̄ intēdebat: s̄ accidit aliqd̄ aliud. q̄nq̄ aut̄ est ca- sus s̄ nō vanū cū accidit & illud qd̄ intēdebat & aliud q̄nq̄ aut̄ est vanū: & nō casus q̄n nō accidit illud qd̄ intēdebat: neq̄ aliqd̄ aliud.

57
cadere
47

Lo. 64.

¶ Maxie aut̄ separatū est a fortuna in his q̄ a natura sūt: cū. n. fiat aliqd̄ extra naturā tūc nō a fortuna: sed magis ab eo qd̄ per se frustra est: factū esse dicimus. Est aut̄ & hoc alterū: huius quidem enīz exterius est causa: illius vero in- terius. Quid igit̄ sit per se frustra: & quid for- tuna dictū est: & quid differunt adinuicem.

Lo. 65.

¶ Ostēdit in qb̄ maxime casus differat a fortuna. & dicit̄ q̄ maxie d̄nt in illis que sūt a natura: q̄ ibi h̄z locū casus: sed nō fortuna. cū. n. aliqd̄ sit extra nām in opatiōib̄ nāe: puta cū nascit̄ sext̄ digit̄: tūc nō dicim̄ q̄ fiat a fortuna: sed magis ab eo qd̄ ē p se frustra. i. a casu. & sic possumus accipere aliā d̄riāz iter casus & fortunā: q̄ eoz que sūt a casu causa est intrinseca: sicut eoz que sunt a nā. eoz vō que sūt a fortuna causa est extrinseca: sicut & eoz que sūt a pposi- to. & vltimo pcludit: q̄ dictū est qd̄ sit p se frustra. i. casus & qd̄ fortuna: & quō differāt abinuicem.

Lo. 66.

¶ Sed modoz cāz in qbus est vñ principiu motus. vtrūq̄ ipsoz est: aut. n. eoz que sūt a natura cā aliq̄ est: aut eoz que sūt sub intellectu cā sp̄ est: s̄ eoz multitudo ideterminata est.

lec. 6.

¶ Ostēdit ad qd̄ gen̄ cause casus & fortuna reducunt̄. & p̄mo ostēdit ppositū. sc̄do ex hoc ip̄ob̄at q̄ndaz op̄inōne superī posita: ibi. (Qm̄ aut̄ casus). **¶** Dicit̄ ergo p̄imō q̄ tam casus q̄ fortuna reducunt̄ ad gen̄ cāe mouētis: q̄ casus & fortuna vel est cā eoz que sunt a nā: vel eoz q̄ sunt ab intelligētia: vt ex dictis p̄. vñ cū natura & itelligē- tia sint cā: vt vñ est p̄ncipiūz motus: & fortuna & casus ad idē gen̄ reducunt̄. sed tamē q̄ casus & fortuna sunt cause p̄ acc̄is: eoz multitudo ē ideterminata. vt supra dictū ē.

lec. 1.

¶ Qm̄ aut̄ casus & fortuna sūt cāe eoz quoz vtrūq̄ aut intellect̄ fiat cā aut natura: cū fm ac- cidens cā aliq̄ fiat hoz ipsoz. nihil aut̄ fm acci- dens prius est his que sunt per se manifestū ē q̄ neq̄ per accidēs cā prius est ea que est per se. **¶** Posterius itaq̄ est casus & fortuna & intel- lectu & natura. Quare si qua maxime celi cā est casus: necesse prius cām intellectū & naturāz eē & alioz multoz & huius autem omnis.

Lo. 67.

¶ Excludit op̄inōne ponētū fortunā & casus eē cām celi & oīz mūdanoz: & dicit̄ q̄ q̄ casus & fortuna sunt cāe p̄ acc̄is eoz quoz intellect̄ & nā sūt cāe p se: causa aut̄ p ac- cidēs nō est priō: ea que est p se: sicut nihil p̄ acc̄is ē prī eo qd̄ est p se: sequit̄ q̄ casus & fortuna sunt posteriores q̄ intellect̄ & nā. vnde si ponat̄ q̄ casus sit causa celi: sicut quidā posuerūt: vt supra dictū est: sequit̄ qd̄ intellectus & nā p̄ p̄: sūt causa aliquoz alioz: & postea totī vniuersi:

lec. 6.

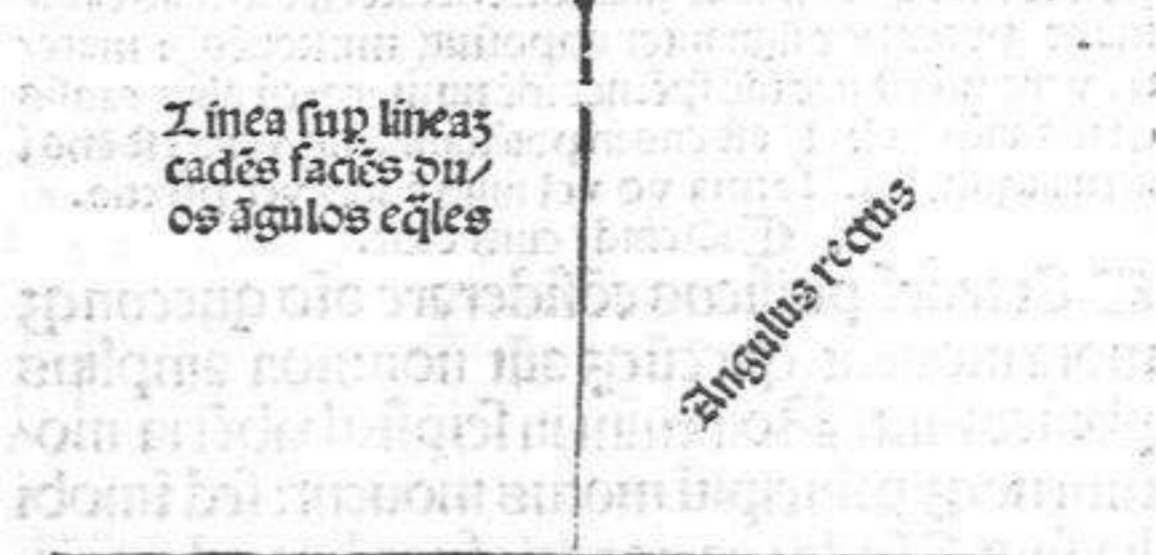
causa ē totī vniuersi priō: esse videt̄ q̄ casu a alicuī ptis vniuersi: cū qlibet pars vniuersi ordinet̄ ad p̄fectionē vni- uersi. hoc aut̄ videt̄ icōueniēs q̄ aliq̄ alia cā sit priō: q̄ ea que est cā celi. vnde icōueniēs est q̄ casus sit causa celi. **¶** Cōsiderandū est aut̄ q̄ si ea que fortuito vel casu aliter ac- cidunt. i. p̄ter intentionē causāz inferior̄: reducunt̄ in ali- quā causam superiorēz ordinantē: ipsa in cōparatione ad alterā cām nō possunt dici fortuita vel casualia. vnde illa causa superior: nō potest dici fortuna.

¶ Deinde cum dicit̄. **¶** Que autē sunt cāe: & q̄ tot sint nūero quot dicimus manifestuz est. tot enim fm numeruz ppter qd̄ cōprehēdit. aut enīz in quot qd̄ ē re- ducit̄ ppter qd̄ vltimuz in imobilib̄: vt i ma- thematicis. In diffinitioe enīz recti aut cōmēsu- rati aut alicuius cuiusdam reducit̄ vltimuz aut in mouentē primuz: vt ppter qd̄ certauerunt: qm̄ furati sunt: aut alicuī gratia: vt dominant̄: aut in his que sunt materia. Quod quidē igit̄ cause he et tot sint: manifestuz est.

Lo. 68.

Lo. 69.

¶ Ostēdit q̄ cāe nō sūt plures his q̄ sūt dicte. qd̄ qd̄ ma- nifestat̄ sic: hoc q̄ dico pp qd̄ q̄rit de cā pp qd̄: sed ad pp qd̄ nō r̄idet̄ nisi aliq̄ dictāz cāz: nō igit̄ sūt plēs cāe q̄s q̄ dicte sunt. & hoc ē qd̄ dicit̄ q̄ h̄o q̄ dico pp qd̄ tot est fm̄ nūez: quot sūt cāe p̄dicte. q̄nq̄. n. pp qd̄ reducunt̄ vltio in q̄ qd̄ ē. i. idiffinitionē: vt p̄ in oīb̄ imobilib̄: sicut sunt mathematica. i. qb̄ pp qd̄ reducit̄ ad diffinitionē recti vt cōmēsurati: vt alicuī alterī qd̄ demonstrat̄ i mathematī ca. Cū. n. diffinitio recti anguli sit qd̄ p̄stituat̄ ex linea sup aliā cadēte: q̄ ex vtrāq̄ pte faciat duos āgulos eq̄les: si q̄- rat̄ pp qd̄ iste angul̄ sit rect̄: r̄idet̄ q̄ p̄stituit̄ ex linea fa- ciēte duos angulos eq̄les ex vtrāq̄ pte. & ita est in alijs.

¶ Qnq̄ vō reducit̄ pp qd̄ i p̄mū mouētē vt pp qd̄ aliq̄ pugnauerūt q̄ furati sūt: hoc. n. ē q̄ itrauerūt ad pugnā. q̄nq̄ aut̄ reducit̄ in cāz finalē: vt si q̄ram̄ cuī cā aliq̄ pu- gnāt r̄idet̄ vt d̄nent̄. Qnq̄ aut̄ reducit̄ i cāz mālez: vt si q̄rat̄ q̄re istud corp̄ ē corruptibile: & r̄idet̄ q̄ p̄posituz ē ex p̄ijs. Sic ergo p̄z has eē cās: & tot. Necesse ē at̄ q̄tuo: eē cās: q̄ cū cā sit ad quā seq̄ eē alterī eē eī qd̄ h̄z cām pōt̄ cōsiderari dupl̄. vno mō absolute: & sic cā essendi est forma p̄ quā aliqd̄ ē i actu: alio mō s̄z q̄ de potentia entis sit actu ens: & q̄: oē qd̄ ē i potētia reducit̄ ad actū p̄ id qd̄ est actu ens: ex hoc necesse ē eē duas al̄s cās. s. māz & agē- tem q̄ reducit̄ māz de potētia i actū. actio aut̄ agētis ad ali- qd̄ determinatū tēdit. sicut ab aliquo determinato p̄ncipio p̄cedit. Māz oē agēs agit qd̄ ē sibi pueniēs. id autē ad qd̄ intēdit actio agētis d̄nt̄ cā finalis. sic igit̄ necesse ē eē cās q̄- tuoz: s̄z q̄: forma ē cā eēndi absolute: alie vō tres sunt cāe essendi fm q̄ aliqd̄ accipit eē: inde est qd̄ in imobilib̄ nō cōsiderant̄ alie t̄ es cause. sed solum causa formalis.

¶ Noniaz at̄ cāe q̄tuor sunt de oīb̄ erit q̄ p̄fici cognoscere: et in oēs inducens ppter demonstrabit̄ p̄fice materiā: sp̄m mouentē: et qd̄ est cuius causa.

Lo. 70.

¶ Recto vndecima.

Secundus

Postquam phus determinavit de causis. **Hic ostendit** quod naturalis ex omnibus causis demonstrat. **Et circa hoc duo facit.** **Primo** dicit de quo est intentio. **Secundo** exequitur propositum ibi. (Ueniunt autem tres). **Dicit ergo primo** quod cum quatuor sint cause sicut supra dictum est: ad naturales pertinet et omnes cognoscere: et per omnes naturaliter demonstrare reducendo questionem propter quod in quolibet dicitur quatuor causas. scilicet formam mouentem finem: et materiam.

2 ec. 5.

Deinde cum dicit.

Ueniunt autem tres in unam multoties. Quod quidem enim quid est: et quod cuius causa una est: quod vero unde motus principium: spiritus eadem est bis. Homo enim hominem generat.

Exequitur propositum. **Et circa hoc duo facit.** **Primo** permittit quedam que sunt necessaria ad propositum ostendendum: **Secundo** probat propositum ibi. (Quare propter quod). **Circa primum duo permittit ad subsequentem probationem necessaria: quorum primum est de habitudine causarum ad invicem. secundum est de consideratione naturalis philosophie: ibi. (Et tenet.)** **Dicit ergo primo** quod multoties contingit quod tres cause concurrunt in unam: ita quod causa formalis et finalis sunt una secundum numerum. et hoc intelligendum est de causa generationis finali: non autem de causa finali rei generate. finis enim generationis hominis est forma humana: non tamen finis hominis est forma eius: sed per formam suam conuenit sibi operari ad finem. Sed causa mouens est eadem secundum spiritum utriusque earum: et hoc precipue in agentibus uniuersis in quibus agens facit sibi simile secundum spiritum sicut homo generat hominem in his enim forma generantis que est principium generationis est idem spiritus cum forma generati: que est generationis finis. In agentibus autem non uniuersis alia est ratio. In his enim ea que sunt non possunt pertinere ad hoc quod consequatur formam generantis: sed eadem ratione spiritus. scilicet participat aliquam similitudinem eius secundum quod possunt: ut patet in his que generantur a sole non igitur agens semper est idem spiritus cum forma que est finis generationis: nec iterum omnis finis est forma. et propter hoc signanter apposuit (multoties): materia vero non est nec idem spiritus: nec idem numero: cum alijs causis quod materia in quantum huius est ens in potentia: agens vero est ens in actu in quantum huius forma vero vel finis est actus vel perfectio.

Co. 71.

Deinde cum dicit.

Et tenet philosophicus considerare omnino quecumque mota mouent. quecumque autem non: non amplius philosophice sunt. Non enim in seipsis habentia motum neque principium motus mouent: sed immobilia sunt. Unde tria negocia sunt. hec quidem circa immobile: alia vero circa mobile quod est incorruptibile autem. Quedam autem circa mobilia corruptibilia.

Propositum secundum quod est de quibus. scilicet considerat naturalis: et dicit quod quecumque mouentia mouent ita quod moueant: pertinet ad considerationem naturalis philosophie: cuius est considerare de naturalibus que habent in se principium motus. huiusmodi autem mouentia non mota non habent in se principium motus: cum non moueant: sed sunt immobilia. et sic non sunt naturalia: et per consequens non sunt de consideratione naturalis philosophie: unde patet quod tria sunt negocia. scilicet triplex est studium et intentio philosophie secundum tria genera rerum que inueniuntur. Rerum enim quedam sunt immobilia: et circa hoc est unum studium philosophie. Aliud vero studium eius est circa ea que sunt mobilia: sed incorruptibilia: sicut sunt corpora celestia. Tertium vero studium eius est circa mobilia et corruptibilia: sicut sunt corpora inferiora. et primum quidem negocium pertinet ad metaphysicum. Alia vero duo ad scientiam naturalem cuius est de terminare de omnibus mobilibus tam corruptibilibus quam incorruptibilibus. vnde male intellexerunt quidam volentes hec tria reducere ad tres partes philosophie. scilicet ad mathematicam metaphysicam et physicam. Nam astronomia que videtur circa mobilia incorruptibilia considerationem habere: magis est naturalis quam mathematica ut supra dictum est: in quantum enim applicat pri-

2 ec. 3.

Physicorum

cipia mathematica ad materiam naturalem circa mobilia considerationem habet. Est igitur hec diuisio secundum diuersitatem rerum extra animam existentium non secundum diuisionem scientiarum accepta.

Deinde cum dicit.

Quare propter quod in materiam reducitur reddi tur: et in eo quod quod est: et in primum mouens.

Co. 72.

Ostendit propositum. **Et circa hoc duo facit.** **Primo** ostendit quod ad naturales pertinet considerare omnes causas et per eas demonstrare que duo supra proposuerat. **Secundo** probat quedam que in hac probatione supponit: ibi. (Dicendum quod igitur.) **Circa primum duo facit.** **Primo** ostendit quod naturalis omnes causas considerat. **Secundo** quod per omnes demonstrat: ibi. (et penitus propter quod). **Circa primum duo facit.** **Primo** ostendit quod naturalis considerat materiam et formam et mouentem. **Secundo** quod considerat finem: ibi. (Et quod quid est). **Et circa primum duo facit.** **Primo** proponit quod intendit. **Secundo** probat: ibi. (De generatione.) **concludit ergo primo** ex predictis quod assignat propter quod a naturali et reducendo in materiam: et reducendo in quod quod est. scilicet in formam: et reducendo in primum mouens.

2 ec. 4.

Deinde cum dicit.

De generatione enim maxime hoc modo causas considerat: quod post aliquid fiat: et quod primum fecit. aut quod sustinuit. et sic semper quod consequenter. Duplicia autem sunt principia mouentia. quorum alterum non physicum est. Non enim habet motus principium in seipso. huiusmodi autem est si aliquid mouet quod non mouetur sicut est quod et penitus immobile est et omnium primum.

Co. 73.

Probat propositum in hunc modum. dictum est quod naturalis considerat ea que mouentur et generabilia et corruptibilia. quod ergo oportet considerare circa generationem oportet considerari a naturali: scilicet circa generationem oportet considerare formam materiam: et mouentem. qui enim voluit considerare circa generationem causas: hoc modo considerat: **Primo** quod est id quod fit post aliquid: sicut ignis fit post aerem: cum ex aere generatur ignis. et in hoc considerat formam per quam generatum est id quod est. et iterum considerat quod est quod primum fecit. scilicet quod primum mouit ad generationem: et hoc est mouens. et iterum quod est quod sustinuit: et hoc est subiectum et materia. et non solum primum mouens et primum subiectum considerantur circa generationem: sed et ea que consequenter sunt. et sic patet quod ad naturales pertinet considerare formam mouentem et materiam: non tamen quelibet mouentia. sunt enim principia mouentia dupliciter. scilicet mota et non mota. quorum id quod non mouetur non est naturale: quod non habet in se principium motus: et tale est principium mouens quod est penitus immobile: et primum omnium ut ostendetur in 8°.

2 ec. 12. 13.

Deinde cum dicit.

Et quod quid est et forma. finis enim et cuius causa. Quare quoniam natura propter aliquid est. et hanc cognoscere oportet.

Co. 74.

Ostendit quod naturalis considerat et finem. et dicit quod etiam forma et quod quod est pertinet ad considerationem naturalis: secundum quod et finis est et cuius causa fit generatio. dictum est autem supra quod forma et finis includuntur in idem: et quod natura operatur propter aliquid: ut infra probabitur: necesse est quod ad naturalem pertineat considerare formam non solum in quantum est forma: sed in quantum est finis. Si autem natura non ageret propter aliquid consideraret quidem naturalis de forma in quantum est forma: sed non in quantum est finis.

2 ec. 11.
2 ec. 13.

Deinde cum dicit.

Et penitus reddendum propter quod. ut quod ex hoc necesse est hoc esse. Hoc autem ex hoc aut simpliciter est. aut sicut frequenter.

Ostendit quomodo naturalis demonstrat per omnes causas. **Et primo** quomodo demonstrat per materiam et mouentem que sunt cause potentes in generatione. **Secundo** ostendit quomodo demonstrat per formam: ibi. (Sed hoc fieri debet). **Tertio** quomodo demonstrat per finem: ibi. (Et quod dignitas). **Dicit ergo primo** quod in naturalibus reddendum est propter quod (penitus). scilicet secundum quodlibet generum causarum:

vt q: hoc p̄cessit sine illud sit mā: sine mouēs: necesse ē hoc eē p̄sequēter: vt si aliqd generatū ē: ex p̄rys. necesse ē illud corūpi. & si sol appropinq̄t ad polū septētrionalē necesse ē dies fieri lōgiores: & frigus diminui & calorē augeri apud eos q̄ h̄tāt i pte septētrionali. S; tñ p̄siderādū est q̄ nō sp̄ ex p̄cedēte mā vel mouēte necesse ē aliqd subseq: s; q̄nq; subseq̄ aliqd simplr. i. vt ip: vt i bis q̄ dicta sūt: q̄nq; aut vt frequēter: vt ex semie hūano & mouēte i generatiōe: vt frequētius seq̄ generatū habere duos oculos qd̄ tñ aliqñ deficit. & similiter ex hoc q̄ materia sic est disposita in corpore humano accidit generari febrem propter putrefactionem vt frequētius quandoq; tamen impeditur.

Lec. 8.

Deinde cum dicit.

Et si hoc d; fieri: sicut ex p̄positionib; con-
clusio. Et qm̄ hoc erat quod quid erat esse.

Ondit quō sit demonstrādū i nālīb; p̄ cām formales ad cuius itelligētiā sciēdū ē q̄ qñ ex causis p̄cedētib; i generatiōe. s. ex mā & mouēte seq̄ aliqd ex necessitate. tūc ex eis pōt sumi demonstratio: vt s̄ dcm̄ ē. nō aut qñ seq̄ aliqd vt frequēter: s; tūc d; sumi demonstratio etiā ab eo qd̄ est posteriorius i generatione ad hoc q̄ aliqd ex necessitate seq̄ ex altero: sicut p̄positiōib; demonstratiōis seq̄ conclusio: vt p̄cedam; demonstrādo sic: si hoc d; fieri ista & ista regranē: sic si d; generari hō necesse ē q̄ sit semē humanū agens i generatiōe si aut p̄cedam; eōuerso: est semē humanū agēs i generatione: nō seq̄ ergo generabit hō: sicut ex p̄positiōib; seq̄ conclusio. s; hoc q̄ d; fieri. i. ad q̄ determinat generatio erat fm̄ supradicta qd̄ quid erat eē. i. forma Unde manifestū est q̄ qñ fm̄ hunc modū demonstram;: si hoc debet fieri per causam formalem demonstramus.

Lec. 8.

Deinde cum dicit.

Et quia dignius est sic: non simpliciter: sed
ad vniuscuiusq; substantiam.

Ondit quō nālīs demonstrat p̄ cām finalē & dicit q̄ etiā nālīs demonstrat aliqñ aliqd eē q: digni; ē q̄ sic sit: sic si de strete q̄ dētes anteriores sunt acuti: q: melius ē sic eē ad videndū & h̄t & nā facit qd̄ meli; ē n̄ tñ facit q̄ melius est simplr. s; q̄ meli; ē fm̄ q̄ cōpetit sube vniuscuiusq; s; alio/ qn̄ cuiuslibet aiali dāt aiaz rōnalē q̄ ē melior: q̄ aia. irrōnal.

Lo. 75.

Sciēdū qd̄ igit p̄mū: qm̄ nā eoz que

o sunt pp̄ hoc causaz ē: postea de neces-
sario: quō se h̄at i p̄hysicis. In banc
n. cām iducūt oēs: qm̄ calidum huius-

modi aptū natū ē & frigidū: vñ quodq; igitur taliū bec ex necessitate sunt: & fiunt: & apta nata sunt Et nanq; & si aliaz cām dicant quamcūq; tangentes gaudere finant: hic quidem concordiam & discordiam: ille vero intellectum.

Lectio duodecima.

ostquā phus ondit q̄ nālīs demon-
strat ex oib; causis: h̄ic ma-
nifestat qd̄ q̄ supposuerāt. s. q̄ nā agat pp̄ finē
& q̄ i q̄busdā necessariū nō sit ex causis p̄orb;

i eē q̄ sunt mouēs & mā: s; ex causis posteriorib; q̄ sūt forma & finis. Et circa hoc duo facit. p̄mo p̄ponit q̄ itēdit. scdo p̄sequit p̄positū ibi (Habet aut oppositionē) Dicit ergo p̄mo q̄ dicēdū ē p̄mo q̄ nā ē de numero illaz cāru; q̄ pp̄ aliqd agūt hoc valet ad q̄onē de p̄uidētia. ea. n. q̄ nō cognoscūt finē nō tēdunt i finē nisi vt directa ab aliquo cognoscūt: sic sagitta a sagittate. vñ si nā opet pp̄ finē necesse ē q̄ ab aliquo itelligēte ordinēt qd̄ ē p̄uidētie op̄. Post hoc aut dicēdū ē quō se h̄z necessariū i reb; nālīb; vtrū. s. necessitas rez: nālū sp̄ sit ex mā: vel aliqñ etiā ex mā & mouente: vel aliqñ ex forma & fine. & necessitas q̄rēdi bec est ista. q: oēs antiq; nāles reducūt effectus nāles i h̄c cām: assignādo rationem de eis. s. q̄ necesse ē ea sic euenire pp̄ mā: vt pote q: calidū natū ē eē tale & facere talē effectus & sicut frigidū & oia similia: necesse ē fieri vel eē eā q̄ ex eis

causant: & si alq; ātūq; nālū aliquā aliaz cām tetigerint q̄s necessitatē mē: nō tñ h̄t vñ gaudēt gloriātes: q: causis positis ab eis. s. intellectu quē posuit anax. & amicitia & lite q̄s posuit empe. nō sūt vsi nisi i generalib; q̄busdā sic i cōstitutionē mūdi. In p̄ticularib; at effectib; h̄mōi cās p̄ter miserunt.

Deinde cum dicit.

Habet aut dubitationē q̄ p̄hibeat nām nō
pp̄ hoc facere: neq; qz meli;: s; sicut pluit Ju-
piter: nō vt frumētū augmētet. s; ex necessitate
Sursum. n. ductā aquā p̄gelari opz: & p̄gelatā
aquā deorsum venire. Augeri autē cū hoc fiat
accidit frumētū. Sicut si p̄dit frumētū i area: nō
huius cā pluit vt p̄dat s; hoc accidit q̄re qd̄ p̄
hibet sic & p̄tes se h̄ere i nā: vt dētes ex necessi-
tate oriri anteriores qd̄ acutos aptos ad diui-
dendū: maxillares aut latos & vtilēs ad p̄teren-
duz cibū. qm̄ nō pp̄ hoc fieri. s; simul euenire.
Sicut autē ē & de aliis p̄tib; in qb; vñ eē qd̄ pp̄
h̄ vbiq; n. oia accidūt. sicut si pp̄ hoc fiant.
bec qd̄ saluata sunt ab eo qd̄ pp̄ se vanū p̄stan-
tia apte. Quecunq; vo nō sic p̄dita sunt. & per-
dunt quemadmodū empedocles dixit bouige-
nas viri prozas. Ratio quidem igit qua vtiq;
deficiet aliqs bec est. & si aliq; alia huiusmodi ē.

Lo. 76.

Exegit p̄positū. Et p̄mo igit vtz nā agat pp̄ aliquid. Scdo quō necessariū i reb; nālīb; iueniat ibi (Qd̄ at ē) Circa p̄mū duo facit. p̄mo pōt opinionē ponētū nām nō agere pp̄ aliqd & rōnem eoz: Scdo ip̄robat eā ibi (Sed impossibile ē ista) Circa p̄mū sciēdū q̄ ponētes nām nō agē pp̄ aliqd hoc p̄firmare nitebāt remouentes id ex quo nā p̄cipue vñ pp̄ aliqd opari q̄ ex opatiōe nē sp̄ inuenit aliqd fieri quāto melius & cōmodius eē pōt: sic pes hoc mō est fact; a nā: fm̄ q̄ ē apt; ad gradiēdū vt si recedat a nālī dī s̄positiōe nō ē apt; ad hūc vsū. & sicut ē de ceteris. & q: h̄ hoc p̄cipue opponere nitebant: iō dicit q̄ pōt opponi ab aduersariis: q̄ nihil p̄hibet nām nō facere pp̄ aliqd: neq; facere sp̄ qd̄ melius ē. Inuenimus. n. q̄nq; q̄ ex aliq; opatione nē p̄uenit aliq; vtilitas q̄ tñ nō ē finis illius nālīs opatiōis: s; p̄tigit sic euenire: sic si dicam; (q̄ iupiter pluit). i. deus vñ nā vniuersalis nō pp̄ hūc finē vt frumētū augmētet: s; pluuia p̄uenit ex necessitate mē. Opz. n. inferioribus p̄tib; ex p̄p̄tate solis calefactis resoluī vapores ex aqs: qb; sursuz ascēdētib; pp̄ calorē: cū p̄nerit ad locū vbi d; sicut calor pp̄ distātiā a loco vbi reuerberabūt radij solis: necesse ē q̄ aq; vaporabil; ascēdēs p̄gelet ibidē: & congelatiōe vapores vtrā i aquā: & cū aq; fuerit generata: necesse ē q̄ cadat deorsum pp̄ grauitatē: & cū hoc sit accidit vt frumētū auget: nō tñ pp̄ hoc pluit vt auget: q: sic i aliquo loco frumētū destruit pp̄ pluuia: vt cū ē collectū i area: nō tñ pp̄ hoc pluit vt destruat frumētum: s; hoc casu accidit pluuia cadēte. & eodē mō vñ casu accidere q̄ frumētū crescat pluuia cadēte. vñ vñ q̄ nihil p̄hibeat sic etiā eē i p̄tib; aialū q̄ vidēt eē sic disposite pp̄ aliqñ finē vtpote q̄ aliqs dicat: q̄ ex necessitate mē p̄tigit: q̄ qd̄ dētes anteriores. s. sint acuti: & apti ad diuidēdū cibū: & maxillares sint lati & vtilēs ad p̄te: endū cibū: nō tñ ita q̄ pp̄ istas nā vtilitates facere dentes tales vel tales sed q: dentib; sic factis a nā pp̄ necessitatē materie sic decurrētis: vt talē formā p̄sequeret: q̄ forma existēte sequit talis vtilitas & sicut pōt dici de oibus alijs p̄tib;: q̄ vident habere aliquā determinatā formā pp̄ aliqñ finē. & q: posset aliqs dicere q̄ semp vel vt in plurib; tales vtilitates p̄sequit ideo ad h̄c obiectiōnem excludendā dicit aduersarij q̄ a p̄ncipio p̄stitutionis mundi multipliciter elemēta p̄uenerūt ad p̄stitutionē rez nālū: & facte sunt multe & varie dispositiones rez nālū & in q̄buscunq; sic oia acciderunt apta ad aliquā vtilitatē:

Lo. 77.

sicut si propterea essent facta: illa tantum preseruat sunt eo quod habuerunt dispositionem aptam ad preservationem non ab aliquo agente intendente finem: sed ab eo quod est per se vanum. id est a casu: quecumque vero non habuerunt talem dispositionem: sunt destructa: et quotidie destruntur: sicut empedocles dixit a principio fuisse quosdam generatos quod ex una parte erant boues et ex alia parte erant boies: hec est ergo ratio pro qua aliquis dubitabit: vel si aliqua alia talis est. Sed considerandum est in ista ratione: quod exemplum inconueniens accipit. nam pluuia licet habeat necessariam causam ex parte materie: tamen ordinatur ad fines aliquos. scilicet ad conseruationem rerum generabilium et corruptibilium propter hoc. non est generatio et corruptio mutua in istis inferioribus: ut conseruetur perpetuum esse in eis: unde augmentum frumenti inconuenienter accipitur in exemplis. Comparatur. nam causa vniuersalis ad effectum particularem. Sed et hoc est considerandum est quod augmentum et preseruatio terre nascitur accidit ex pluuia ut in pluribus: sed corruptio accidit ut in partibus. vnde si pluuia non sit propter perditionem: non tamen sequitur quod non sit propter conseruationem et augmentum.

Sed impossibile est ista habere modum: hec quidem. non et quecumque sunt a natura aut semper sic fiunt: aut sic frequenter.

Sed eorum que sunt a fortuna et per se vano nihil. Neque. non a fortuna neque a casu videtur pluere multoties hyeme: sed forte sub cane. Neque cauma sub cane: sed si hyeme. Si igitur a casu videntur: aut propter hoc esse sed non possibile est hoc esse: neque a casu neque per se vano: propter aliquid vtrique erunt. At vero natura sunt huiusmodi omnia: que admodum et ipsi firmabantur dicentes. Est itaque quod propter aliquid in his que natura fiunt et sunt.

Lectio tertiadecima.

Prima opinione et ratione dicentium natura non agere propter finem. Idcirco improbat eas et primo per rationes proprias. secundo per rationes sumptas ab his ex quibus aduersarij suum ostendere nitentur ibi. (Deccatum autem sit) Circa primum ponit quatuor rationes quarum prima talis est. Omnia que fiunt naturaliter aut fiunt sicut semper: aut sicut frequenter: sed nihil eorum que fiunt a fortuna vel per se vano. id est a casu fit semper vel ut frequenter. Idcirco. non dicimus quod a fortuna vel a casu fit quod multoties pluat in hyeme: sed diceremus esse a casu si forte multum plueret sub cane. id est in diebus canicularibus: et sicut non dicimus quod fit a casu quod in diebus canicularibus fit cauma: sed si hoc esset in hyeme dicitur quod fuit a casu. Ex his duobus sic argumentatur. omnia que fiunt aut fiunt a casu: aut fiunt propter finem. que. non. accidunt propter intentionem finis dicuntur accidere casualiter. sed impossibile est ea que fiunt semper vel frequenter accidere a casu. ergo ea que fiunt semper vel frequenter fiunt propter aliquid. sed omnia que fiunt secundum naturam fiunt vel semper vel frequenter: sicut etiam ipsi confitebantur: ergo omnia que fiunt a natura fiunt propter aliquid.

Secundam rationem ponit ibi.

Amplius in quibuscumque finis aliquis est huius causa agit quod prius et quod consequenter. Ergo sicut agitur: sic aptum naturam est: et sicut aptum naturam est: sic agitur vnumquodque: si non aliquid impediat: agit autem propter hoc: et aptum naturam est itaque huius causa. ut si domus esset eorum que natura fiunt: sic vtrique facta esset: sicut nunc ab arte est. Si autem que natura non solum natura sed arte fierent: similiter vtrique fierent secundum quod apta nata sunt: propter ergo alterum alterum.

Et dicit quod in quibuscumque est aliquis finis: et priora et consequentia omnia agunt causa finis. hoc supposito sic argumentatur. sicut aliquid agit naturaliter sic aptum naturam est agi. hoc. non. significat quod dico naturaliter: illud. scilicet. quod est aptum

naturam: et hec propositio aliquid inuertitur: quod sicut aptum naturam est agi: ita agit. sed oportet apponere hanc conditionem nisi aliquid impediat accipiamus ergo primum quod non habet instantiam quod sicut aliquid agit naturaliter sic aptum naturam est agi. Sed ea que fiunt naturaliter sic agunt quod inducunt ad finem. ergo sic apta sunt natura agi ut sint propter finem. et hoc est naturam appetere finem. scilicet. habere aptitudinem naturalem ad finem: unde manifestum est quod natura agit propter finem. et hoc quod dixerat manifestat per exemplum. Si enim ex prioribus peruenit ad posteriora in arte et in natura. vnde si artificialia ut domus fierent a natura hoc ordine fierent: quo nunc fiunt per artem. scilicet. prius institueretur fundamentum. et postea erigerentur parietes: et ultimo supponeretur tectum. hoc modo procedit in his que sunt terre affixis. scilicet. plantis: cuius radices quasi fundamentum terre insunt: stipes vero ad modum parietis eleuatur in altum: frondes autem supereminet ad modum tecti. et similiter si ea que fiunt a natura fierent ab arte hoc modo fierent: sicut apta nata sunt fieri a natura: ut per in sanitate quam contingit fieri: et ab arte: et a natura sicut. non. natura sanat calefaciendo et infrigidando: ita et ars vnde manifestum est: quod in natura est alterum propter alterum. scilicet. priora propter posteriora: sicut et in arte.

Tertiam rationem ponit ibi.

Dico autem ars alia quidem perficit quod natura non potest operari: alia vero imitatur. Si igitur que sunt secundum naturam arteum: propter hec sunt: manifestum est quod et que sunt secundum naturam. Similiter autem se habent ad invicem in his que sunt secundum naturam arte: et in his que secundum naturam posteriora ad priora.

Et dicit quod ars quaedam facit que natura non potest facere: sicut domum et alia huiusmodi. In his vero que peruenit fieri et ab arte et a natura: ars imitatur naturam: ut per in sanitate ut dicitur unde si ea que sunt secundum naturam sunt propter finem: manifestum est etiam ea que fiunt secundum naturam propter finem fiunt. cum similiter se habeant priora ad posteriora in vtrisque potest tamen dici quod hec non est alia ratio a prima: sed complementum et explicatio ipsius.

Quartam rationem ponit ibi.

Maxime autem manifestum est in animalibus que aliorum neque arte: neque que futura: neque deliberatura faciunt. Vnde dubitatur quaedam vtrique intellectu aut quodam alio operantur aranee et formice et huiusmodi. Vnde autem sic procedunt et in plantis apparet expedientia quaedam facta propter finem: ut folia propter fructus copimentum. Quare si natura facit: et propter hoc hirundo nidum et aranea telam et plante folia gratia fructuum: et radices non sursum: sed deorsum gratia vegetandi: manifestum est quod causa huiusmodi est in his que natura fiunt et sunt.

Et sumit hec ratio ab his que manifestius in natura propter aliquid operari videntur: unde dicit quod naturam operari propter aliquid maxime est manifestum in animalibus que neque operantur per artem: neque per inquisitionem: neque per deliberationem et tamen manifestum est in operationibus eorum quod propter aliquid operantur propter quod quidam dubitauerunt: vtrum aranee et formice et huiusmodi animalia operantur per intellectum vel per aliquod aliud principium. sed tamen et hoc fit manifestum quod non operantur ex intellectu: sed per naturam: quod semper eodem modo operantur. Omnis enim hirundo similiter facit nidum: et omnis aranea similiter facit telam: quod non esset si ab intellectu et arte operarentur non enim omnis edificator similiter facit domum: quod artifex habet indicare de forma artificiatum: et potest eam variare. Vltimus autem procedenti de animalibus ad plantas in eis etiam apparent quedam esse facta ut vtilia ad finem: sicut folia sunt vtilia propter cooperimentum fructuum: unde hoc est a natura et non ab arte. quod hirundo facit nidum: et aranea telam: et plante producant folia gratia fructuum: et radices sunt in plantis non sursum sed deorsum: ut accipiant nutrimentum a terra. manifestum est quod causa finalis inuenitur in his que fiunt: et sunt a natura. scilicet. propter aliquid operante.

Quintam rationem ponit ibi.

Et quoniam natura dupliciter alia quidem sicut materia: alia

Co. 79.

Co. 80.

Co. 78.

Co. 81.

Secundus

vero sicut forma: finis autem hec est pp finem aut alia sunt hec utiqz erit causa cuius gratia. **C** Dicit qd cum natura dicitur dupliciter. s. de materia & forma & forma est finis generationis: vt supra dictus est: hoc autē est de rōne finis vt propter ipsam fiant alia: sequitur qd ea & fieri pp aliqd inueniatur in rebus nālibus.

2 ec. 4

co. 82.

Eccatum aut fit & in his que sunt scōz p artem. Scripsit. n. non recte grāmaticus & potavit medicus non recte potione. Quare manifestū est qd contingit & in his que scōm naturam sunt. Si igitur sunt quedā scōm artem in quibus qd recte fit propter aliquid fit: in quibus etiā peccatur: alicuius gratia agitur: sed fallitur similiter utiqz & in phycis. Et mōstra sunt peccata illius qd propter aliquid est. Et in substantiis ergo que sunt ex principio bouigena si non ad aliquē terminū & finem possibilis erant venire corrupto principio aliquo facta sunt: sicut nunc semine.

Lectio decimaquarta.

Ostendit pbus per proprias rōnes qd natura agit ppter aliquid. Hic intēdit hoc manifestare remonēdo ea per que aliqui p̄m existimabant. Et dividitur in tres partes s̄m tria ex quibus aliqui moueri videbant ad hoc negandum scōm incipit ibi. **O**io autē destruit tertium ibi. **I**ncōueniens autē p̄m autē ex quo aliqui moueri videbant ad negandū naturam nō agere propter finē ex hoc erat: qz videbant aliquādo aliter accidere: sicut accidit in mōstris que sunt peccata nature. vnde etiā empedocles posuit qd a principio constitutionis rex fuerunt producta quedam non habētia hanc formam: & hunc ordinē qui nunc in natura cōmunitur inuenitur. ad hoc ergo excludendū inducit quattuor rationes circa quarū p̄m ostendit qd lz ars agit propter aliqd: tamen in his que sunt s̄m artem p̄tingit fieri peccatum: qz aliquādo grāmaticus nō recte scribit: & medicus quādoqz potat aliquid medicinali potione nō recte. vñ manifestum est qd p̄tingit peccatum esse etiā in his que sunt s̄m naturā: qz natura ppter aliquid operetur. In arte autē eoz que propter aliquid fiunt: quedā sunt s̄m artem & recte fiunt: quedā autē sunt in quibus artifex fallit nō s̄m artem agens: & in his cōtingit peccatū: arte pp aliquid agente. Si. n. ars non ageret ad determinatū finē qualitercūqz ars operaret non esset peccatū: qz operatio artis equaliter se haberet ad omnia. hoc ipsum igit: qd in arte cōtingit esse peccatū: est signū qd ars propter aliquid operetur. ita etiā contingit in naturalibus rebus in quibus mōstra sunt quasi nature peccata ppter aliquid agentis: inōstūm defecit recta operatio nature & hoc ipm qd in naturalibus cōtingit esse peccatum: est signū qd natura pp aliquid agat. vnde in substantiis quas in principio mundi empedocles dixit esse cōstitutas (bouigenas). i. ex media parte boues: & ex media homines: si nō poterant peruenire ad aliquē finem & terminū nature: vt. s. conseruentur in esse: nō hoc fuit qz natura non hoc intendat: sed qz hec non possibilis saluari generata sunt nō s̄m naturā: sed corrupto aliquo naturali principio sicut nūc etiam accidit aliquos monstruosos partus generari: propter corruptionem seminis.

Secundam rationem ponit ibi.

co. 83.

Amplius necesse est semen fieri primū sed non statim animalia: & molle natura primū quod semen erat.

Que talis est vbiqz sunt determinata principia & determinatus ordo procedēdi: ibi oportet esse determi-

natum finem propter quem alia fiant: sed in generatione animalū est determinatus ordo procedēdi: qz oportet primū fieri semen & non statim a principio est animal: & ipsum semen nō statim est induratum: sed a principio est molle: & quodaz ordo ad perfectionē tendit: ergo in generatione animalū est determinatus finis. non ergo pp hoc accidunt monstra & peccata in animalibus: qz natura non agit propter aliquid.

Tertiam rationem ponit ibi.

Amplius & in plantis inest quod propter hoc minus autem dearticulatū est: vtrū igitur in arboribus fiant: sicut bouigene viriproza sic & vitigine oliuiproza: aut non inconueniens enim est: sed tamē oportuit: si quidem in animalibus est.

Que talis est: lz natura in plantis agit ppter aliquid sicut in animalibus: tñ minus est dearticulatū. i. distinctū in plantis: vel minus ex operationibus eoz colligi pōt. si ergo pp hoc accidunt peccata & mōstra in animalibus qz natura nō agit propter aliqd magis deberet accidere in plantis. **U**trum igitur sicut fiunt in animalibus bouigene viriproza ita fiāt vitigine oliuiproza. i. ex media parte oliue: & media parte vitis: vel non. **D**icere enim qd fiunt videtur inconueniens. sed tñ oportet ita esse si in animalibus contingit. hac de causa. qz natura non agit propter aliquid non ergo ista de causa in animalibus contingit qd natura propter aliquid non agit.

Quartam rationem ponit ibi.

co. 84.

Adhuc oportuit i semibus fieri: vt cōtingit. **Q**ue talis est: sicut & animalia generantur a nā: ita & semina aīalium si igitur accidit aliquid in generatione aīalium qualitercūqz contingit: & non quasi natura agente ad determinatum finem sequetur etiam idem in seminibus. s. vt a quocūqz quocūqz semen producat. & hoc p̄ esse falsum vnde & primum falsum est.

Deinde cum dicit.

Omnino autem destruit sic dicens que natura quidem sunt & scōm naturā. **N**atura quidem enim sunt: quecūqz a quodam i seipsis principio continue mota accedunt ad aliquē finem. **A**b vnoquoqz autem non idēz vnicuiqz neqz contingens: semper tamen in eundēz: nisi si aliquid impediāt. **Q**d autem est cuius causa fit: & qd propter hoc fiet utiqz a fortuna: sicut dicimus a fortuna venit extraneus & balneat⁹ abcessit: cum tanqz propter hoc veniens egerit: non propter hoc autē venit: & hoc scōz accidens. **F**ortuna autem est causarū que sūt scōz accidens: quēadmodū & prius diximus. **S**z cum hoc semper aut sicut frequenter fiat nō secundū accidēs neqz a fortuna est. **I**n phycis autem semper sic est: nisi aliquid impediāt.

co. 85.

Excludit scōm ex quo monebāt ad ponendum naturam non agere propter aliquid videbatur enim hoc quibusdam: quia ea que naturaliter accidunt videntur ex pōribus principiis procedere: que sunt agens & materia et non ex intentione finis: sed ipse contrarium ostēdit dicens qd ille sic dicit naturam. s. non agere propter aliquid destruit naturam & ea que sunt s̄m naturam: **H**ec enim dicitur esse s̄z naturā quecūqz ab aliquo principio intrinseco mouentur continue: quousqz perueniat ad aliquem finem: non in quocūqz contingit: neqz a quocūqz principio in quocūqz finem: sed a determinato principio in determinatū finē. semp enim ab eodem principio pcedit

in eundem finem: nisi aliquid impediatur contingit enim id cuius causa sit aliquid aliquid fieri a fortuna: quoniam non propter hoc agitur: sicut si aliquis extraneus veniat: et ipse recedat inde balneando ac si propter hoc venisset cum tamen propter hoc non venerit. unde finis accidens est ipsum balneari. fortuna enim est de numero causarum finis accidens: ut prius dictum est sed si semper aut frequenter ei venienti hoc accidat. non dicitur esse a fortuna. In rebus autem naturalibus non per accidens: sed sic est: nisi aliquid impediatur. unde manifestum est quod de terminatur finis qui sequitur in natura non sequitur a casu: sed ex intentione nature ex quo patet quod contra rationem nature est dicere quod natura non agit propter aliquid.

2e.3.

Deinde cum dicit.

Co.86.

Inconueniens autem est non opinari propter aliquid fieri: nisi videatur mouens deliberatum: et tamen ars quidem non deliberat. Et namque si esset in ligno nauis factura: similiter utique natura fecisset. Quare si in arte inest propter aliquid: et in natura inest. Manifestum est autem maxime: cum aliquis medicatus fuerit ipse seipsum: huic quidem. n. assimilatur natura. Quod quidem igitur causa sit natura et sic sicut propter aliquod: manifestum est.

Excludit tertium ex quo aliquis opinari potest quod natura non agit propter aliquid videbatur enim quibusdam quod natura non agit propter aliquid: quod non deliberat. sed philosophus dicit quod inconueniens est hoc opinari: quod manifestum est quod ars agit propter aliquid: et tamen manifestum est quod ars non deliberat: nec artifex deliberat in quantum habet arte: sed in quantum deficit a certitudine artis. unde artes certissime non deliberant. sicut scriptor non deliberat quomodo debeat formare litteras. et illi etiam artifices qui deliberant postquam inuenerunt certum principium artis in exequendo non deliberant. unde citharedus si in tangendo quilibet chordam deliberaret: imperitissimum videretur. ex quo patet quod non deliberare pertinet alicui agenti non quia non agit propter finem sed quia habet determinata media per que agit: unde et natura quia habet determinata media per que agit: propter hoc non deliberat in nullo enim alio natura ab arte videtur differre: nisi quia natura est principium intrinsecum: et ars est principium extrinsecum si enim ars facta nauis esset extrinseca ligno: facta fuisset nauis a natura: sicut modo fit ab arte. et hoc maxime manifestum est in arte que est in eo quod mouetur licet per accidens: sicut de medico qui medicatur seipsum huic arti enim maxime assimilatur natura. unde patet quod natura nihil est aliud quam ratio cuiusdam artis. scilicet diuine: indita rebus quibus ipse res mouentur ad finem determinatum. sicut si artifex factor nauis posset lignis tribuere quod ex seipsis mouerentur ad nauis formationem induendam. Ultimo autem epilogando dicit manifestum esse quod natura sit causa: et quod agit propter aliquid.

co.87.

Quod autem ex necessitate est: utrum ex suppositione existit aut simpliciter.

Lectio decimquinta.

Postquam philosophus ostendit quod natura agit propter finem. hic procedit ad inquirendum de secunda questione. scilicet quomodo necessitas inueniatur in rebus naturalibus. et circa hoc tria facit. primo mouet questionem. secundo ponit aliorum opinionem ibi (Quidam. n.) tunc tertio determinat veritatem. ibi (Sed tamen non sine his) Querit ergo primo utrum in rebus naturalibus sit necessarium simpliciter. id est absolute: aut necessarium ex conditione sine ex suppositione. Ad cuius euidenciam sciendum est quod necessitas que dependet ex causis prioribus est necessitas absoluta. ut patet ex necessario quod dependet ex materia animal enim esse corruptibile est necessarium absolute: consequitur enim ad hoc quod est esse animal esse compositum ex contrariis. Sicut etiam quod habet necessitatem ex causa formali est necessarium absolute: sicut hominem esse rationalem. aut triangulum habere tres an-

gulos equales duobus rectis: quod reducitur in diffinitionem trianguli. et sicut quod habet necessitatem ex causa efficiente est necessarium absolute. sicut necessarium est esse alternationem noctis: et diei propter motum solis quod ante hoc necessitatem ab eo quod est posterius in esse est necessarium ex conditione. vel suppositione ut puta si dicatur necesse est hoc esse si hoc debeat fieri. et huiusmodi necessitas est ex fine et ex forma in quantum est finis generationis. Querere igitur utrum in rebus naturalibus sit necessarium simpliciter aut ex suppositione nihil aliud est quam querere utrum in rebus naturalibus necessitas inueniatur ex fine aut ex materia.

Deinde cum dicit.

Nunc quidam opinatur quod est ex necessitate in generatione esse: quemadmodum utique si aliquis murum esse ex necessitate existimet: quoniam grauius quidem deorsum ferri apta nata sunt leuia aut supereminet. Unde lapides quidem deorsum in fundamentum: terra aut sursum propter leuitatem. Supereminet autem ligna: leuissima. n. sunt.

Respondit aliorum opinionem: et dicit quod quidam opinatur quod generatio rerum naturalium pueniat ex necessitate absolute materie: ut puta si aliquis diceret quod paries aut domus taliter sit ex necessitate materie eo quod grauius nata sunt deorsum ferri: leuia vero supereminere. et propter hoc lapides graues et duri remanent in fundamento: terram vero lapidibus supponitur tanquam leuior: ut patet in parietibus constructis ex lateribus qui ex terra conficiuntur: sed in summo ponuntur ligna. scilicet in tecto que sunt maxime leuia. ita etiam existimabant dispositiones rerum naturalium puenisse tales ex necessitate materie. ut puta si dicatur: quod homo habet pedes inferius et manus superius propter grauitatem aut leuitatem humorum.

Deinde cum dicit.

Sed tamen non sine his quidem factum est: non tamen propter hoc: nisi sicut propter materiam: sed causa abscondendi ipsa et saluandi. Similiter autem et in aliis omnibus in quibus propter aliquid est: non sine quidem habentibus necessariam naturam sunt. Non tamen propter hoc: sed aut sicut materia sunt: sed propter aliquem. Ut propter quid terra huiusmodi: quatenus hoc fit propter hoc. Sed tamen id quod est cuius causa: impossibile est fieri: nisi ferrea sit. Necesse igitur ferream esse: si ferrea erit et opus ipsius. Ex suppositione autem quod necessarium est: sed non ut finis. In materia enim necessarium est: quod autem est cuius causa: in ratione est.

Co.88.

Determinat veritatem. et circa hoc duo facit primo ostendit qualiter sit necessitas in rebus naturalibus. secundo assimilatur necessitatem rerum naturalium necessitati que est scientiis demonstratiuis. ibi (Est autem et in doctrinis) Dicit ergo primo: quod licet inconueniens videatur dicere quod in rebus naturalibus sit talis dispositio propter necessitatem materie: sicut et apparet hoc esse inconueniens in rebus artificialibus de quibus exemplum positum est. Non enim est talis dispositio facta in rebus naturalibus et artificialibus sine principijs materialibus habentibus aptitudines ad talem dispositionem non enim domus conuenienter constaret nisi grauiora in fundamento ponerentur: et leuiora superius non tamen dicendum est quod propter hoc domus sic sit disposita: quod una pars eius sit inferius et alia superius (propter hoc). id est propter grauitatem aut lenitatem quarundam partium. nisi finis quod hec prepositio propter dicitur causam materiale. que propter formam est. sed partes domus sic sunt dispositae propter finem qui est cooperire et saluare homines a calore et pluujs. et sicut est in domo. sicut est in omnibus alijs in quibuscunque contingit agere propter aliquid. In omnibus enim huius-

Secundus

non sequuntur dispositiones generatorum aut factorum sine principijs naturalibus que habent necessariam huiusmodi naturam per quam apta nata sunt sic disponi. non tamen res facte aut generate sic disponuntur propter hoc quod principia materialia sunt talia: nisi sicut licet propter dicitur causam materialē. sed sic disponuntur propter aliquem finem. et principia materialia queruntur ut sint apta huic dispositioni quam requirit finis ut patet in serra: est enim huiusmodi. i. talis dispositionis aut forme. quam oportet quod sit talis. i. ut habeat talem materiam et est huiusmodi. i. talis dispositio: aut forme propter hoc. i. propter aliquem finem sed tamen iste finis qui est sectio non posset puenire nisi esset ferrea: necessarium est ergo ferram eam ferream si debeat esse serra et si debeat esse eius finis quod est opus ipsius. sic ergo patet quod in rebus naturalibus est necessarium ex suppositione: sicut et in rebus artificialibus: sed non ita quod id quod est necessarium sit sicut finis: quia id quod necessarium est ponitur ex parte materie: sed ex parte finis ponitur ratio necessitatis non enim dicimus quod necessarium sit esse talem finem: quia materia talis est: sed potius econuerso: quia finis et forma talis futura est: necesse est magis talem esse. et sic necessitas ponitur ad materiam: sed ratio necessitatis ad finem.

Deinde cum dicit.

Est autem et in doctrinis necessarium et in his que secundum naturam fiunt quodammodo similiter. Quoniam enim rectus hic est. necesse est triangulum duobus rectis equalibus habere. Sed non si hoc est: illud est. Sed si hoc non est: neque ille rectus est. In his autem que fiunt propter hoc econtrario est. Si finis enim erit: aut est: quod est ante finem erit aut est: si vero non: sicut ibi cum non sit conclusio: principium non erit et hic non est finis: et quod eius causa: principium enim et hoc non actionis sed ratiocinationis. Ibi autem ratiocinationis. Actus enim non sunt. Quare si erit domus: hec necesse fieri aut existere: aut esse: aut omnino materiam que propter hoc: ut lateres et lapides esse: si domus: non tamen propter hoc est finis. Sed aut sicut materie sunt neque erit propter hoc. Omnino. tamen si non sunt: non erit neque domus neque serra: hec quidem nisi sint lapides illa vero nisi ferrum sit. Neque enim ibi principia sunt: nisi triangulum duobus rectis. Manifestum igitur est quod est necessarium in physicis: quod sicut materia dicitur et motus qui ipsius et utreque physico dicende sunt cause: magis autem que cuius causa. Causa. n. hec materie est: sed non hec finis.

Assimilat necessitatem que est in generatione rerum naturalium necessitati que est in scientijs demonstratiuis. et primo quantum ad ordinem necessitatis. secundo quantum ad id quod est necessitatis principium ibi. Et finis quod est. Dicit ergo primo quod aliquo modo sicut inuenit necessarium in scientijs demonstratiuis. et in his que generantur secundum naturam inuenitur enim in scientijs demonstratiuis necessarium a priori: sicut si dicimus quod quod diffinitio recti anguli est talis: necesse est triangulum habere tres angulos equales duobus rectis: ex illo potius quod assumitur ut primo: puenit ex necessitate conclusio: sed non sequitur econuerso: si conclusio est quod principium sit: quia aliquando ex falsis propositionibus potest sillogizari conclusio vera: sed tamen sequitur quod si conclusio non est quod neque principium premissum sit: quia falsum nunquam sillogizaretur nisi ex falso sed in his que fiunt propter aliquid sine fine secundum artem: sine fine secundum naturam econuerso se habet: quia si finis erit aut est: necesse est quod ante finem futurum esse: aut esse. si vero id quod est ante finem non est neque finis erit: sicut in demonstratiuis si non sit conclusio

non erit principium. sic igitur patet quod in his que fiunt propter finem eundem ordinem tenet finis que est principium in demonstratiuis et hoc ideo: quia et finis est principium. non quidem actio nis sed ratiocinationis: quia a fine incipimus ratiocinari de his que sunt ad finem. In demonstratiuis autem non attendit principium actus sed ratiocinationis: quia in demonstratiuis non sunt actus sed ratiocinationes tamen. unde pueniuntur finis in his que fiunt propter finem tamen locum principij quod est in demonstratiuis. unde similitudo est utrobique quoniam econuerso se videat habere propter hoc quod finis est ultimum in actione quod in demonstratione non est. Sic igitur concludit quod si debeat fieri domus quod est finis generationis: necesse est hoc fieri: aut preexistere. scilicet materiam que propter finem est: sicut lateres et lapides necesse est preexistere si domus fieri debet: non tamen finis sit propter materiam sed non erit si materia non sit: sicut domus non erit si non sint lapides: et serra non erit si non fuerit ferrum. quia et in scientijs demonstratiuis principia non sunt: si conclusio non sit que assimilantur his que sunt ad finem sicut principium finis sicut dictum est. Sic igitur manifestum est quod in rebus naturalibus dicitur esse necessarium quod se habet per modum materie vel materialis motus. et ratio huius necessitatis est ex fine propter finem enim necessarium est esse materiam talem: et naturalis quidem assignare debet necessariam causam. scilicet materialē et finale. sed magis finale quia finis est causa materie: sed non est econuerso non enim finis est talis quia materia est talis sed potius materialis quia finis est: ut dictum est. Deinde cum dicit.

Et finis qui cuius causa et principium a diffinitione et ratione est: sicut in his que secundum artem. Quoniam si domus talis est oportet hec fieri ex necessitate et esse: et quoniam hoc est sanitas: hec oportet fieri: et esse ex necessitate. Sic et si hoc est hoc: si autem hoc et hoc. Fortassis autem et in ratione est necessarium. Determinatio naturalium. opus ferrandi. quoniam diuisio huiusmodi: hoc autem non erit nisi habeat dentes huiusmodi: hic autem non nisi ferrum. Sunt. n. et in diffinitione quodam pres ut materia. Assimilat necessitatem naturalis generationis necessitati scientiarum demonstratiuarum quantum ad id quod est necessitatis principium. Manifestum est. n. quod in scientijs demonstratiuis principium demonstrationis est diffinitio et similiter finis qui est principium et ratio necessitatis in his que fiunt secundum naturam est quodam principium sumptum a ratione et diffinitione finis enim generationis est forma speciei quam significat diffinitio. et hoc est patet in artificialibus. sicut enim demonstrator in demonstrando accipit diffinitionem ut principium ita et edificator in edificando: et medicus in sanando: ut quia talis est diffinitio domus: oportet hoc fieri vel esse ad hoc quod domus fiat: et quia hec est diffinitio sanitatis oportet hoc fieri ad hoc quod aliquis sanetur. et si hoc et illa quousque pueniatur ad illa que facta sunt. contingit autem quousque in scientijs demonstratiuis triplicem esse diffinitionem quarum una est demonstrationis principium ut hec tonitruum est extincto ignis in nube: quedam vero demonstrationis conclusio ut hec tonitruum est continuus sonus in nubibus. quedam vero complectitur utrumque quod ut hec tonitruum est continuus sonus in nubibus propter extinctionem ignis in nube. et hec comprehendit in se totam demonstrationem absque demonstrationis ordine. vnde in primo posteriorum dicitur quod est demonstratio positione diffinens: quia igitur in his que fiunt propter finem finis se habet ut principium in demonstratiuis: et ea que sunt ad finem sicut conclusio est in diffinitione rerum naturalium inuenitur id quod est necessarium propter finem. Si enim aliquis velit diffinire opus ferre: quoniam est talis diuisio. Que quidem non erit nisi habeat dentes: qui non erunt apti ad diuidendum nisi sint ferrei oportet bit in diffinitione ferre ponere ferrum nihil enim prohibet in diffinitione poni quasdam partes materie non quidem partes diuiduales ut has carnes et hec ossa: sed partes coes ut carnes et ossa. et hoc necessarium est in diffinitione omnium rerum naturalium: sicut ergo diffinitio que colligit in se principium

demonstrationis & conclusionē: est tota demonstratio. ita definitio colligens finē: & formā & materiā comprehendit totum p̄cessum generationis naturalis.

Aristonillis stragirite textus libri tertii.

Quoniam autem natura est principium motus & mutationis: scientia autem nobis de natura est: oportet non ignorare quid sit motus. Necessarium enim est ignorato ipso: & ignorari naturam

Diui Thomae Aquinatis in Tertium librum philosophorum preclarissima commentaria.

Lectio. 1.

Postquam philosophus determinavit de principijs rebus naturalibus & de principijs huius scientie. Hic incipit persequi suam intentionem determinando de subiecto huius scientie: quod est ens mobile simpliciter. Diuidit ergo in partes duas. In prima determinat de motu simpliciter: in secunda de motu per comparationem ad mouentia & mobilia in septimo libro. ibi. Omne quod mouetur. Hic diuidit in duas. In prima determinat de ipso motu: in secunda de partibus eius in quinto libro. ibi. Transmutatur autem. Circa primum duo facit. primo dicit de quo est intentio. secundo exequitur. ibi. Est quidem igitur. Circa primum duo facit. primo dicit de quo principaliter intendit. secundo ponit quedam ei adiecta: que exsequenti intendit. ibi. Determinantibus autem. Circa primum vti talis ratione natura est principium motus & mutationis ut ex diffinitione in secundo posita patet quod autem differant motus & mutatio in quinto ostenditur. & sic patet quod ignorato motu ignoratur natura: cuius in eius diffinitione ponatur. Cum ergo nos intendamus tradere scientiam de natura necesse est notificare motum.

Deinde cum dicit.

Determinantibus autem de motu tentandum est eodem aggredi modo & de his que consequenter sunt. Videtur autem motus esse continuus: sed infinitum apparet prius in continuo. Unde & diffinitionibus continuus contingit prius indigere multotiens ratione infiniti: et cum in infinitum diuisibile continuum sit. Adhuc autem sine loco et vacuo et tempore impossibile est esse motum. Manifestum igitur est quod et per hoc: et per id quod omnium sunt communia et vniuersaliter omnibus intendendum preargumentantibus de vno quoque istorum. Posterior autem de prioribus speculatio ea que de corporibus est. Primum autem sicut diximus de motu.

Adiungit quodammodo quod comitantur motui: & vti duabus rationibus quod prima talis est. Quicunque determinat de aliquo subiecto oportet quod determinet ea que consequuntur ipsi: subiectus enim & accidentia in vna scientia considerantur: sed motum consequitur infinitum intranee: quod patet sic. motus enim est de numero continuo: quod infra patebit in 6. infinitum autem cadit in diffinitione continui. & addit primo. quia infinitum quod est in additione numeri capitur ex infinito quod est in diuisione continui. & quod infinitum cadat in diffinitione continui ostendit: quia multotiens diffinientes continuum vtuntur infinito vt pote cum dicantur quod continuum est quod est diuisibile in infinitum. & dicit multotiens: quia inuenitur etiam alia diffinitio continui que ponitur in predicamentis continuus est cuius partes ad vnum terminum communem copulantur. Differunt autem he due diffinitiones. continuum enim cum sit quoddam totum per partes suas diffiniri habet partes autem dupliciter comparantur ad totum. scilicet secundum compositionem: puta ex partibus totum componitur: & secundum resolutionem: puta totum diuiditur in partes. Hec igitur diffinitio continui data est secundum viam resolutionis. que autem ponitur in predicamentis secundum viam compositionis. Sic igitur patet quod infinitus consequitur motui intranee. Quedam autem consequuntur motum extrinsece: sicut exteriores quedam men-

sure. vt locus: & vacuum: & tempus. Nam tempus est mensura ipsius motus. Adobilis vero mensura est locus quidem secundum veritatem: vacuum autem secundum opinionem quod unda. & ideo subiungit quod motus non potest esse sine loco vacuo: & tempore nec impedit quod non omnis motus est in loco: quod nihil mouetur nisi in loco extraneo omni enim corpore sensibile est in loco: & binodi soli est moueri. motus est localis est primus motuum: quo remoto remouetur alii: vt infra patebit in octauo. Sic igitur patet quod predicata quattuor consequuntur motui. vnde pertinet ad considerationes philosophi naturalis per rationes predictas. & est per aliam que consequenter subiungit: quod predicata sunt corpora omnibus rebus naturalibus. vnde cum determinandum sit in scientia naturali de omnibus rebus naturalibus predeterminandum est de quo libet istorum quia speculatio que est de prioribus est posterior ea que est de corporibus vt in primo dicitur. sed inter hec corpora prius determinandum est de motu: quia alia consequuntur ad ipsum: vt dictum est.

Deinde cum dicit.

Est quidem igitur aliquid quod endelechia tantum est: aliud autem tantum potentia. Et eorum que sunt actu: hoc quidem hoc aliquid: aliud vero quantum: aliud: vero quale. vel aliquod aliorum entis predicamentorum. Sed eius quod ad aliquid: aliud quidem secundum superabundantiam et defectum dicitur: aliud autem secundum actiuum et passiuum: et omnino motuum et mobile: motuum. n. motuum mobilis est: et mobile a motuo est mobile.

Exequitur propositum. & primo determinat de motu & infinito quod intranee motui consequitur. secundo de aliis tribus que consequuntur ipsum extrinsece in quarto libro. ibi. Sicut autem necesse est. Hic diuiditur in duas. In prima determinat de motu. in secunda de infinito. ibi. Quia autem de natura. Circa primum duo facit. primo premitte quodammodo ad inuestigandum diffinitionem motus. secundo diffinit motum. ibi. Diuisio autem secundum vniuersum quodque. Circa primum duo facit primo premitte quodammodo diuisiones: quod via ad inueniendum diffinitiones conuenientissima est per diuisiones. vt patet per philosophum in secundo posteriorum: & in septimo metaphysice. secundo ostendit quod motus in predictas diuisiones cadit. ibi. Non est autem motus &c. Circa primum ponit tres diuisiones quarum prima est quod ens diuiditur per potentiam & actum & hec quidem diuisio non distinguit genera entium. nam potentia & actus inueniuntur in quolibet genere. secunda diuisio est pro ut ens diuisum dicitur secundum decem genera: quorum vnus est hoc aliquid. i. substantia aliud quantum: vel quale aut aliquod aliorum predicamentorum. Tertia diuisio est vni generis entium. scilicet eius quod est ad aliquid. Nam motus aliquo modo ad hoc genus pertinere videtur in quantum mouens refertur ad mobile. Ad huius igitur tertie diuisionis intellectum considerandum est: quod cum relatio habeat debilissimum esse: quia consistit tantum in hoc quod est ad aliud se habere oportet quod super aliquid aliud accidens fundetur: quod perfectiora accidentia sunt propinqua substantie: & eis mediantibus alia accidentia substantie insunt. Maxime autem super duo fundatur relatio: que habent ordinem ad aliud. scilicet super quantitatem: & actionem. Nam quantitas potest esse mensura et alie exterioris: agens autem transfundit actionem suam in aliud. Relationes igitur quedam fundantur super quantitatem. & precipue super numerum cui competit prima ratio mensure: vt patet in duplo & dimidio. multiplici & submultiplici: & in alijs huiusmodi. Idem est & simile & equale fundatur super unitatem que est principium numeri. Alie vero relationes fundantur super actionem & passionem: vel secundum ipsam actum: sicut caliditas ens dicitur ad calefactum: vel secundum hoc quod est egisse: sicut patet refertur ad filium quod gennit: vel secundum potentiam agendi: sicut dominus ad seruum quod potest esse cohercere. Hanc igitur diuisionem manifeste expressit philosophus in quinto metaphysice sed hic breuiter tangit dicens: quod ad aliquid aliud quod est secundum superabundantiam & defectum: quod quidem fundatur super quantitatem: vt duplum & dimidium: Aliud autem secundum actiuum: & passiuum: & motuum: & mobile: que ad inuicem referuntur: vt patet per se.

Deinde cum dicit.

Lec. 1.

Lec. 2.

Lo. 2.

Lo. 3.

Lec. 6.

Lec. 14.

Lec. 1.

post: Lec. 14. meta. Lec. 12.

Lec. 16.

Tertius

Non est autem motus preter res ad quas est motus. Mutatur enim semper id quod mutatur, aut secundum substantiam, aut secundum quantitatem: aut secundum qualitatem: aut secundum locum. Certe autem in his nullum est accipere: sicut diximus: quod neque hoc: neque quantum: neque quale sit: neque aliorum predicamentorum nullum. Quare neque motus neque mutatio nullius erit: extra ea que dicta sunt: cum nihil sit extra predicta.

Constat quoque motus reduci ad predictas divisiones: Et circa hoc duo facit. primo ostendit quod motus non est preter genera rerum. Secundo quod dividit sic genera rerum dividuntur ibi. (Unum quodque autem) Circa primum considerandum est quod cum motus sit in se ipso cadit cum perfectio: non quod sicut species: sed per reductionem sic materia prima est in genere se: necesse est quod motus non sit preter genera rerum: in quibus contingit esse motum. Et hoc est quod dicitur quod motus non est preter res. id est preter genera rerum in quibus est motus: ita quod sit aliquid extraneum vel aliquid commune ad hec genera. et hoc manifestat per hoc quod ostendit quod mutat: mutat vel secundum substantiam vel secundum quantitatem vel secundum qualitatem: vel secundum locum: ut in quinto ostenditur. His autem generibus non est accipere aliquid commune uniuersum quod non contingat sub aliquo predicamento: ut sit genus eorum: sed ens est commune ad ea secundum analogiam ut in quarto metaphysice ostenditur. unde etiam manifestum est quod neque motus neque mutatio sunt extra predicta genera: cum nihil sit extra ea: sed sufficienter diuidantur ens. quomodo autem motus se habeat ad predicamenta actionis vel passionis infra ostenditur. Deinde cum dicit.

Unumquodque autem dupliciter in se omnibus: ut hoc. Aliud quidem, n. forma ipsius: aliud vero privatio et secundum qualitatem. Hoc quidem enim album: istud autem nigrum et secundum quantitatem: aliud quidem perfectum: aliud vero imperfectum. Similiter autem et secundum loci mutationem. Hoc quidem sursum: istud vero deorsum: aut aliud quidem grave: aliud vero leue. Quare motus et mutationis tot sunt species, quot et entis.

Ostendit quod motus dividit sicut genera rerum. manifestum est enim quod in omnibus generibus contingit aliquid esse dupliciter: vel sicut perfectum: vel sicut imperfectum. cuius ratio est quod privatio et habitus est propria prius: sicut in omnibus prius saluat. ut in decimo meta. dicitur. unde cum omnia genera dividantur prius differentiis: omnia in omnibus generibus esse perfectum et imperfectum: sic in substantia aliquid est ut forma: et aliquid ut privatio: et in qualitate aliquid est ut album quod est perfectum: illud ut nigrum quod est quasi imperfectum: et in quantitate aliquid est quantitas perfecta: et aliquid imperfecta: et in loco aliquid est sursum quod est quasi perfectum et aliquid deorsum quod est quasi imperfectum: ut leue et grave que ponuntur in vbi ratione inclinationis. Unum manifestum est quod quot modis dicitur ens tot modis dicitur motus. Differunt enim species motus secundum diuersa genera entium ut augmentum quod est motus in quantitate a generatione que est motus in substantia. Differunt et species motus secundum perfectum et imperfectum in eodem genere. nam generatio est motus in substantia ad formam. corruptio vero ad privationem: in quantitate augmentum ad quantitatem perfectam: diminutio ad imperfectam. quare autem non assignentur due species in qualitate et in vbi ostenditur in quinto.

Inuiso autem secundum unum quodque genus. hoc quidem esse endelechia. aliud autem potentia. potentia existens endelechia secundum quod huius est motus est.

Lectio secunda.

Postquam prius promissit quedam que sunt necessaria ad in-

quisitionem motus: hic diffinit motum: et primo in generali: sedo in speciali: ibi. Qui quidem igitur motus. Circa primum duo facit. primo ostendit quod sit motus. sedo inquit: cuius actus sit motus: ut motus uentis aut mobilis ibi. Mouet autem mouens physice. Circa primum tria facit. primo ponit diffinitionem motus. sedo manifestat partes diffinitionis. ibi. Quomodo autem hoc sit motus. Tertio ostendit diffinitionem esse bene assignatam ibi. Quod quidem igitur hoc sit. Circa primum duo facit. primo ponit diffinitionem motus sedo explicat ibi. Ut alterabilis quidem. Circa primum sciendum est quod aliquid diffiniuntur motus: dicentes quod motus est exitus de potentia in actum non subito. quod in diffiniendo errasse inueniunt eo quod in diffinitione motus posuerunt quedam que sunt posteriora motu. exitus enim est quedam species motus subito etiam in sua diffinitione recipit tempus: est enim subitum quod fit in indivisibili temporis. tempus autem diffinitur per motum et ideo omnino impossibile est aliter diffinire motum per priora et notiora: nisi sicut prius hic diffinit. dictum est. n. quod unum quodque genus dividit per potentiam et actum: potentia autem et actus cum sint de primis differentiis entis: naturaliter priora sunt motu. et his utitur prius ad diffiniendum motum. Considerandum est igitur quod aliquid est in actu tantum aliquid vero in potentia tantum: aliquid vero medio modo se habens inter potentiam et actum. Quod igitur est in potentia tantum non mouetur: quod autem iam est in actu perfecto non mouetur: sed iam motum est. Illud igitur mouetur quod medio modo se habet inter puram potentiam et actum: quod quidem partum est in potentia: et partum in actu: ut patet in alteratione. cum enim aqua est solum in potentia calida nondum mouetur: cum vero est iam calefacta: terminatur est motus calefactionis cum vero iam participat aliquid de calore sed imperfecte: tunc mouetur ad calorem: nam quod calefit paulatim participat calorem magis ac magis: ipse igitur actus imperfectus caloris in calefactibili existens est motus: non quod sed id quod actum tantum est: sed quod iam in actu existens habet ordinem in vltiore actum: si tolleretur ordo ad vltiorem actum: ipse actus quantumcumque imperfectus. esset terminus motus et non motus sicut accidit cum aliquid semiplene calefit. Ordo autem ad vltiorem actum competit existenti in potentia ad ipsum. et similiter si actus imperfectus consideretur tantum ut in ordine ad vltiorem actum secundum quod habet rationem potentie: non habet rationem motus sed principij motus. potest enim incipere calefactio sicut a frigido ita et a tepido. Sic igitur actus imperfectus habet rationem motus: et secundum quod comparatur ad vltiorem actum: ut potentia: et secundum quod comparatur ad aliquid imperfectum: ut actus. unde neque est potentia existens in potentia. neque est actus existens in actu: sed est actus existens in potentia. ut per id quod dicitur actus designetur ordo eius ad precedentem potentiam: et per id quod dicitur in potentia existens designetur ordo eius ad vltiorem actum. unde convenientissime prius diffinit motum dicens quod motus est endelechia. id est actus existens in potentia: secundum quod huiusmodi. Deinde cum dicit.

Ut alterabilis quidem in quantum est alterabile. alteratio est. Augmentabilis autem et oppositi. nullum enim commune nomen vtriusque. augmentum et decrementum. Generabilis autem et corruptibilis generatio et corruptio. loco mutabilis loci mutatio.

Exemplificat in omnibus speciebus motus: sicut alteratio est actus alterabilis in quantum est alterabile. et quod motus in quantitate non habet unum nomen. sicut motus in qualitate dicitur alteratio: quantum ad motum. In quantitate ponit duo nomina. et dicit quod actus augmentabilis: et oppositi scilicet diminubilis: quibus non est unum commune nomen: est augmentum et diminutio. et similiter generabilis et corruptibilis: generatio et corruptio et mutabilis secundum locum: loci mutatio: accipitur enim hic motum commiter pro mutatione: non autem stricte secundum quod dividit contra generationem et corruptionem: ut dicitur in quinto.

Deinde cum dicit.

inquinabile: et motus

Co. 7.

Quod autem hoc sit motus ab hinc mani- festum est. Cum enim edificabile in quantum huiusmodi ipsum dicimus esse actu: edificatur et est hoc edificatio. Similiter autem et doctri- natio et volutatio: et medicatio et saltatio: et ado- lescentia: et senectus.

Ad manifestat singulas ptes diffinitionis. et primo qstus ad hoc qd motus dicitur actus. scdo qstus ad hoc qd dicitur exi- tis i potentia. ibi: Qm aut: Tertio qstus ad hoc qd additur inquatu hmoi. ibi: Dico at hoc: Circa primu vtit tali ro- ne id quo aliquid fit actu prius in potentia exi- tis: est actus: sed aliquid fit actu dum mouet prius ad huc ipotetia exi- tis ergo motus est actus. Dicit ergo ex hoc manifestum est qd motus sit hoc. i. actus: qd edificabile dicitur potetiam ad aliquid: cum at edificabile fm hac potetia qua importat reducit in actu: tuc dicimus qd edificatur et iste actus e edificatio passiva. et similiter e de oib alijs motib: sicut doctriatio. volutatio. medicatio. saltatio. adulescentia. i. augmentu et senectus. i. diminutio. Consideradu est enim qd anteq aliquid moueatur e in potentia ad duos actus. i. ad actum perfectu qui e terminus motus: et ad actus im- pfectu qui e motus sicut aqua anteq incipiat calefieri e in potentia ad calefieri: et ad calidu ee: cum ante calefit. redu- citur in actum impfectu qui e motus nodu in actum pfe- ctum: qui e terminus motus: sed adhuc respectu ipsi re- manet in potentia.

Deinde cum dicit.

Co. 8.

Qm autem quedam eadem sunt et potetia et actu quis non simul: aut non secundum idem: sicut ut calidum quidem potentia: frigidum autem endelechia multa iam agunt et patiuntur ad iuicem. Omne enim erit si mul actiuum et passiuum. Ergo et mouens physice mobile erit. Omne enim huius mouet: cum mouetur et ipsum. Videtur quidem igitur quibusdam omne moueri mouens. Sed de his quidem ex aliis erit manifestum quomodo se habeant. Est enim qui- dam mouentium et immobile. sed potentia existens cum endelechia ens agat aut ipsius aut aliud in quantum mobile motus est.

Condit qd motus sit actus exi- tis potentia tali ratione. ois enim actus: eius e actus in quo semp inuenitur. sicut lu- me nuq inuenitur nisi in dyaphano: et pp hoc e actus dyaphani. Sed motus semp inuenitur in existente in poten- tia est igitur motus actus existentis in potentia Ad ma- nifestationem igitur secunde ppositionis dicit: qd quia quedam eadem sunt et in potetia et in actu: sicut non simul. aut sicut idem: sicut aliquid est calidum in potentia. et frigidum actu ex hoc sequitur qd multa agunt et patiuntur ad iuicem: inquatu .i. vtrunq est in potentia et actu respectu alterius fm di- uersa. et qd oia corpa inferiora naturalia coicant in ma- teria. ideo in vnoquoq est in potetia ad id quod est actu in altero. et ideo in oib talib aliquid simul agit et patit: et mouet et mouet: et ex hac ratione quibusdam visum est qd simplr ois mouens moueatur. Sed de hoc manifestum erit magis in alijs. ondetur enim in octauo b. et i. 12. me- tha. qd e quoddam mones imobile: qd non e in potetia: sed i actu tm. sed qm id quod e in potentia actu quoddam exi- stens agit aut ipm: aut aliud inqtu e mobile. i. reducitur i actu motus. siue sit motu a se: siue ab alio: tunc e motus actus eius. et inde e qd illa que sut i potetia siue agant: siue patia- tur mouetur: qd et agendo patiunt: et mouendo mouetur sicut ignis cu agit in ligno patit: inqtum ingrossatur per fumum: quia flamma non est nisi fumus ardens.

Deinde cum dicit.

Dico autem hoc in quantum sic. Est enim es potentia statua: sed tamen non eris endele-

chia: et in quantum es est motus est: Non enim idem est eri esse: et potentia alicui mobili: Qm si idem esset simpliciter et secundum rationem esset vtrique ens in quantum es e endelechia motus: Non est autem idem quemadmodum dictum est.

Ad manifestat hanc particulam inqtu hmoi. Et primo p ex- plu scdo p rone ibi. Ad manifestu at et in hris. Dicit qd p qd necessarium fuit addi inqtu hmoi: qd id qd e in po e ee aliqd actu. et sicut idem sit subm exi- tis in po: et i actu: non tm est idem fm ronez ee in po: et ee i actu: sicut es e in po ad sta- tuam. et e actu es: non tm est eadem ro eris inqtus e es et inqtu e po ad statua. mor aut non est actus eris inqtum es est: sed inqtu est in po ad statua. alias oporteret qd qua ditu es ee ta ditu es moueret: qd p e falsum. vnde p3 pueni- enter additu ee inqtu hmoi.

Co. 10.

Manifestum autem est: et in contrariis: posse quidem enim sanari: et posse laborare alterum est. Et namque sic laborare quidem et sanari idem esset subiectum autem et sanabile et infirmum siue humiditas siue sanguis vnum et idem est. Qm autem non est idem: quemadmodum neque color idem et visibile: Possibilis in quantum possibile endelechia manifestum est qd sit motus.

Condit idem p ronez sumpta a hris. manifestu e aliqd qd idem subm e in po ad hria: sicut humor aut sanguis e idem subm se hris in po ad sanitatem et egritudine. manifestu e at qd ee in po ad sanitatem et ee in po ad egritudine e alter et alter: et hoc dico fm ordinem ad obiecta. alioqn si idem esset posse laborare et posse sanari. sequer qd laborare et sanari eeent idem. dnt ergo posse laborare et posse sanari fm rone sed fm subm e vnu et idem. Idem qd non e eadem ro subm in- qtu e quoddam ens. et inqtum e po ad aliud. alioqn po ad hria ee vna fm rone. et sic ee non ee idem fm ronez color et visibile. et io necessarium fuit dicere qd motus e actus possibilis inqtu e possibilemne intelligeretur ee actus eius qd e in potetia inquatu e quoddam subiectum.

Co. 9.

Endelechia

Quod quidem igitur hoc sit: et quod acci- dit tunc moueri: cum est endelechia: et neque prius neque posterius onus est. Contingit enim vnum quodque aliquando quidem operari aliquando autem non: ut edificabile et edifica- bilis actus. in quantum est edificabile: edifica- tio est. Aut enim hoc est edificatio actus aut domus: sed cum domus sit: non amplius edi- ficabile est. Edificatur autem edificabile. Ne- cesse est ergo edificationem esse actum. Edifi- catio autem motus quidam est. At vero eadem conueniet ratio in aliis motibus.

Co. 11.

Lectio tertia.

Proposita diffone motus et manifestatis singulis particu- lis diffonis. hic pnter ondit qd diffinitio sit bene assigna- ta: et primo directe. scdo indirecte. ibi (Quod autem huius di- ctum sit) Circa primu vtitur tali rone: ois qd est in poten- tia qnq contingit id ee in actu. Sed edificabile est in po- tentia. ergo contingit aliquem actu ee edificabilis inquatu est edificabile. hoc at est vel domus vel edificatio: sicut do- mus non est actus edificabilis inqtum est edificabile: qd edificabile inqtum hmoi reducit in actum cum edifi- catur. cu at iam domus e: non edificatur. Relinquit igitur qd edificatio sit actus edificabilis inquatum hmoi. edifi- catio at est qdam motus. mor igitur est actus existentis in potentia inquatum huiusmodi. et eadez ro est de alijs mo- tibus. Idem igitur qd motus talis sit actus qualis dictus est et qd tunc aliquid mouet qm est in tali tactu. et neq p

Phy. lec 12. et 13. me- ta. lec. 5.

2. de gene- ra. lec. 4.

Tertius

neq; posterius. qz prius cum est in potentia tñ: non inci-
pit motus: neq; et posterius: cum iam omnino desinat eē
in potentia per hoc qd sit in actu perfecto.

Deinde cum dicit.

Lo. 12.

Qd at bene dictū sit manifestum ē ex qui-
bus alii de ipso dicunt: ex eo qd nō facile ē dif-
finire aliter ipsum. Neq; enim motum in alio
genere ponere pōt utiq; aliquis.

Condit indirecte diffōnem bñ eē assignatā per hoc. s. qd
nō ptingit motū aliqñe alr diffinit. Et circa hoc tria facit
primo ponit qd intēdit. scdo ponit diffōnes aliorum de
motu et reprobat eas ibi (Manifestum at intendētib?)
Tertio assignat cām quare alij sic diffinierunt motū ibi.
(Cā aut in b ponere) Dicit ergo primo qd manifestū ē
motum esse bene diffinitum ex duobus. primo quidem
quia diffōnes quibus alij diffinierunt motum sunt incon-
sistentes. scdo ex hoc qd non convenit eum aliē diffinire
cuius rō est quia motus non collocari pōt in aliquo alio
genere: qz in genere actus existētis in potentia.

Deinde cum dicit.

Lo. 13.

Manifestū at intēdentib? quēadmodum
ponūt quidā ipsū alteritatē et inēq;litatē. et qd
nō ē dicentes eē motū: quorū nullū necessariū
ē moveri: neq; si altera sint: neq; si inēq;alia
neq; si nō sint. S; neq; mutatio in hoc neq;
ex his magis est qz ex oppositis.

Excludit diffōnes aliorum de motu. Et sciendū ē qd tri-
plicit' alij diffinierunt motū. dixerunt. n. motū eē alteri-
tatem pp hoc qd id qd mouet semp alio et alio modo se-
bz. Itē dixerunt motū eē inēq;alitātē: qz id quod moue-
tur semp magis ac magis accedit ad terminū. Dixerūt
et motū eē quod non ē. i. non ens: quia id quod mouetur
duz mouet: nondū bz id ad quod mouet. ut qd mouet
ad albedinē: nondū iā ē albū. Idas autem diffinitiones d-
struit phis triplr. primo quidē ex parte subiecti motus.
Si. n. motus eēt alteritas vel inēq;alitas vel non ens cui-
cunq; ista inēnt necessariō mouerēt: quia cui cunq; iest
motus illud mouet. Sed nō ē necessariū moueri neq; ea
quē sūt altera ex hoc ipso qd altera sunt neq; inēq;lia. neq;
ea quē non sunt. relinquit igit qd alteritas: et inēq;alitas
et non ens non est motus. Scdo ostēdit illud ex parte ter-
mini ad quē: qz motus et mutatio non est magis in alteri-
tate qz in similitudinē: neq; magis inēq;alitatem qz in ēq;li-
tatē: neq; magis in non eē qz in eē. Itā generatio ē muta-
tio ad eē: et corruptio ad non eē: non igit motus magis ē
alteritas qz similitudo vel inēq;alitas qz equalitas. v. nō
ens qz ens. Tertio ostēdit idē ex parte termini a quo
quia sicut motus aliquis est ex alteritate et ex inēq;ali-
tate: et ex non ente. ita est ex oppositis horū. nō igit motus ma-
gis debet poni in his generib?: qz in oppositis.

Deinde cum dicit.

Cā at in hoc pōere qd idēdēdē quiddā
iā videt esse motū. Alteri? at coordinationis
pncipia ex eo qd sūt priuatiua et inderiuatiua
sūt. Neq; enim hoc: neq; tale: neq; vnū ipso
rum: qz aliorū predicamentorum.

Assignat cās qre predicto mō atiqui motū diffinierūt
Et circa hoc duo facit. primo assignat causam eius quod
dēn ē. scdo assignat cām cuiusdam qd supposuerat ibi.
(Vidēt at determinatū) Dicit ergo primo qd ista est cā
quare antiqui posuerunt motū in predictis generibus. s.
alteritatis: inēq;alitatis: et non entis: qz motus v. eē quoddā
indeterminatū. i. inēpletū. et iperfctū: qz non his deter-
minatā nām. et quia idēdēdēdē ē: pp hoc videt eē po-
nēdus in genere priuatiuorū. Itā cū pythagoras poneret
duas ordinationes rez: in quaz vtraz ponebat quedā
decē pncipia: pncipia aut qd erant in scda ordinatione dice-

bant ab ipso indeterminata: quia sunt priuatiua. non enis
determinant per formā quē fit in genere sube: neq; p fo-
mā q;litatis: neq; per formā aliquā specialē in aliquo bo-
rum genēz existētē: neq; et per formā alicui? aliorū p dī
camētorū. In vna at ordinatione ponebat pythagorici bec
decē. s. finē impar: vnū dextr: masculū: quiescens: rectus
lumē: bonū: triangulū ēq;laterū. In alia autē infinitū: par
multi: ordinem: sinistram: feminam: motum. obliquum.
tenebram. malum. altera parte longius.

Deinde cum dicit.

Videri at idēdēdēdē motū cā ē: qz nō
i potentia eorū q sūt generū neq; i actum est
pōere ipm. Neq; n. possibile esse q;titatē po-
tentia moueri ex necessitate: neq; quod actu
q;titum est. Et motus quidēz actus quidāz videt
eē: ipse at. Cā at est: quoniā ipse quod
possibile: cuius est actus. propter hoc igitur
difficile est ipsum accipere quid sit. Aut enim
in priuatione necesse est ipsum ponere: aut in
potentiam: aut in actum simplicem. Motū at
nullū videtur contingens. Relinquitur igitur
predictus modus actum quidēz quendā esse
sed huius actus qualem diximus difficile qui-
dem videre: contingentem at esse.

Assignat cās qre motus ponit inē indeterminata. et di-
cit qd hui? cā ē quia neq; pōt poni sub potentia. neq; sub
actu. s. n. ponere sub potentia. qd eē in potentia puta
ad q;titatē mouerēt fm quātitatē. et si contineretur sub
actu. quicqd eēt actu quātū mouerēt fm quātitatē. et
quidem verū est qd motus est actus. sed est actus ipse
ctus. medius inē potentiam et actū. et qd sit actus ipse
ctus ex hoc pz. qd illud cuius est actus est ens in potentia
ut supra dictum est. et ideo difficile est accipere qd sit mo-
tus. videt enim in primo aspectu qd vel sit simplr actus
vl simplr potentia. vl qd contineatur sub priuatione. sicut
alij posuerunt ipsum contineri sub nō ente et sub inēq;
litate. sed nullū horum est possibile ut supra ostēdū est.
Unde relinquit solus predictus modus ad diffiniendū
motū. v. i. motus sit actus talis qualem diximus. s. existe-
tis in potentia. talem autem actum cōsiderare difficile est
propter permixtionē actus et potentie. tamen esse talem
actum non est impossibile sed contingens.

in Mouetur at et mouens omne sicut
dictū est: cum sit potentia mobile.

lectio quarta.

Postq; phis diffinuit motum. Itē ostēdit cui? actus
sit motus. vtrum. s. mobilis vel mouentis. et pōt dici qd b
ponit aliam diffinitionem motus: quē bz ad premissā ut
mālis ad formalē: et conēdo ad principium. Et bec ē diffi-
nitio. motus est actus mobilis inēq;titū est mobile. Itē n.
diffinitio pcluditur ex premissā. qz enim motus est actus
exntis in potentia inēq;titū h. i. exntis aut in potentia iquā-
tū h. i. est mobile: nō at mouens: qz mouens iquātū
h. i. ē ens in actu: sequetur ergo qd motus sit actus mobilis
inēq;titū h. i. Circa hoc ergo tria facit: p:io ostēdit qd motus
est actus mobilis scdo quō se bz motus ad mouentē. ibi.
(Motū at actus) Tertio mouet dubitationē. ibi (Itē
autem defectum) Circa primū duo facit. primo pōt dif-
finitionē motus. s. qd motus ē actus mobilis. scdo ex hoc
declarat quoddam quod poterat esse dubitū. ibi (Et du-
bitū aut) Circa primū tria facit. primo inuestigat diffini-
tionem motus. scdo pcludit eā. ibi. Unde motus ē: Ter-
tio manifestat eam ibi. Accidit aut et. Ad inuestigandū
autem diffinitionem motus premitit qd moueri etiaz
accidit mouenti. Et circa hoc duo facit. primo probat qd
omne mouens mouet. scdo ostēdit vnde accidat ei mouerē

Lo. 14.

Lo. 15.

lec. 2.

Lo. 16.

qz motus sit in
potentia
et in actu
et in potentia

ri. ibi (Adbuc agere) Quod autem mouens moueatur ostendit ex duobus. primo quidem: quod omne quod prius est in potentia et postea in actu: quodammodo mouetur. mouens autem inuenitur esse prius mouens in potentia: et postea mouens in actu: mouens ergo huiusmodi mouet. et hoc est quod dicitur: quod omne mouens: cum ita se habeat quod quandoque sit in potentia (mobile). id est ad mouendum: mouetur sicut dictum est. hoc enim ex dictis apparet. Dicitur est enim quod mouens est actus existentis in potentia. et hoc contingit in omni mouente naturali. Unde dictum est supra quod omne mouens physicum mouetur.

Lectio. 2.

Secundo ibi.

Et cuius immobilitas quies est cui. n. motus inest huius immobilitas quies est.

Ostendit idem alio modo cuiusque sua immobilitas est eius quies hinc inest motus. quies enim et motus cum sint opposita habent fieri circa idem. sed mouentis immobilitas id est cessatio a mouendo dicitur quies. dicuntur enim quedam quiescere quando cessant agere omne igitur tale mouens. scilicet cuius immobilitas est quies: mouetur.

Deinde cum dicit.

Adbuc agere. n. inquatur huius ipsum mouere est. Hoc autem facit tactu quare simul et patitur.

Ostendit unde accidat mouenti quod moueatur. non enim accidit ei ex hoc quod mouet: sed ex hoc quod mouet tangendo: quia mouere est agere ad hoc quod aliquid moueatur. id autem quod fit a mouente patitur mouetur. sed hoc quod est agere facit tactu. nam corpora tangendo agunt. unde sequitur quod et simul patitur quod quod tangit patitur. Sed intelligendum est quod est uniuersus tactus. id est quod aliquid tangit et tangit: ut conuenit in his que communicant in materia: quorum utrumque ab altero patitur dum se tangunt. corpora autem celestia que non communicant cum corporibus inferioribus in materia: sic agunt in ea quod non patiuntur ab eis: et tangunt et non tanguntur ut dicitur in primo de generatione.

Deinde cum dicit.

Unde motus actus mobilis est in quantum est mobile. Accidit autem hoc tactu motui: quare simul et patitur. Species autem semper existimabitur aliquas mouens. Aut enim hec: aut qualis: aut quanta: que erit principium et causa motus. Cum moueat actu homo: facit ex potentia existente homine hominem.

Lo. 7.

Propone diffinitionem motus concludens ex predictis quod quod mouens moueat: motus tamen non est actus mouentis sed mobilis sicut quod est mobile. et hoc patet manifestat per hoc quod moueri accidit mouenti: et non per se ei competit. unde si aliquid sicut hoc mouetur sicut quod actus eius est motus: sequitur quod motus non sit actus mouentis sed mobilis: non quidem in quantum est mouens: sed in quantum est mobile. Quod autem moueri accidat mouenti manifestat per id quod supra dictum est: hoc enim. scilicet actus mobilis qui est motus: accidit ex contactu mouentis ex quo sequitur quod simul dum agit patitur. et sic moueri competit mouenti per accidens. Quod autem non competit ei per se manifestat per hoc: quod semper aliqua forma videtur mouens esse: sicut forma que est in genere substantie: in transmutatione que est sicut substantiam: et forma que est in genere qualitatis in alteratione: et forma que est in genere quantitatis in augmento et diminutione. In quibusmodi enim forme sunt cause et principia motuum: cum omne agens moueat sicut formam. omne enim agens agit in quantum est actus: sicut actu homo facit ex homine in potentia hominem actu. unde cum unum quodque sit actu per formam: sequitur quod forma sit principium mouens: et sic mouere competit alicui in quantum habet formam per quam est in actu. unde cum motus sit actus existentis potentia: ut supra dictum est: sequitur quod motus non sit actus alicuius in quantum est mouens: sed in quantum est mo-

bile: et ideo in diffinitione motus positus est quod est actus mobilis in quantum est mobile. Lect. 2.

Deinde cum dicit.

Et dubium autem manifestum est: quod est motus in mobili. Actus enim huius et ab hoc. Lo. 18.

Manifestat quoddam dubium ex predictis. solet enim esse dubium apud quosdam utrum motus sit in mouente aut in mobili: sed hoc dubium declaratur ex premissis. manifestum est enim quod actus cui insubiet est in eo cui est actus. et sic manifestum est quod actus motus est in mobili: cum sit actus mobilis cuius tamen in eo a mouente.

Deinde cum dicit.

Motui autem actus non alius est.

Ostendit quomodo se habeat motus ad mouens. et primo proponit quod intendit dicens quod actus motui non est alius ab actu mobilis. unde cum motus sit actus mobilis: est etiam quodammodo actus motui.

Secundo ibi.

Oportet quidem enim esse actum utriusque motuum quidem est: in ipso posse. Mouens autem in ipso operari vel agere.

Manifestat propositum. et circa hoc tria facit. primo ostendit quod mouentis est aliquis actus sicut et mobilis. quod enim dicitur sicut in potentiam et actum: habet aliquem actum sibi competentem. sed sicut in eo quod mouetur dicitur mobile sicut in potentiam in quantum potest moueri: motus autem secundum actum in quantum actu mouet: ita ex parte mouentis motui dicitur sicut in quantum in quantum agit actu. Opus igitur utriusque. scilicet mouenti et mobili competere quendam actum.

Secundo ibi.

Sed est actuum mobilis. Quare similiter utriusque actus.

Ostendit quod idem sit actus mouentis et moti: mouentis dicitur enim in quantum aliquid agit: moti autem in quantum patitur: sed idem est quod mouens agendo dicitur: et quod motus patiendo recipit. et hoc est quod dicitur quod (mouens est actuum mobilis). id est actum mobilis dicitur: quare opus unum actum esse utriusque. scilicet mouentis et moti: idem enim est quod est a mouente: ut a causa agente: et quod est in moto: ut in patiente et recipiente.

Tertio ibi.

Sicut idem spatium est unius ad duo: et duorum ad unum: et ascendens et descendens. Hec enim unum quidem sunt: ratio autem non una. Similiter autem est in mouente et in moto.

Manifestat hoc per exemplum. eadem enim distantia est unius ad duo et duorum ad unum secundum rationem: sed differt secundum rationem: quod secundum quod incipimus perparationem a duobus procedendo ad unum dicimus dupliciter: e contrario vero dicitur dimidui: et sicut ad idem spatium ascendens et descendens sed sicut in diversitate principii et termini vocatur ascensio: vel descensio et sicut est in mouente et moto: nam motus secundum quod procedit a mouente immobile est actus mouentis sicut autem quod est in mobili a mouente est actus mobilis.

Deinde cum dicit.

Non autem defectum rationabile. Necessarium est enim. fortassis esse quendam actum et passum. Hinc quidem enim actio: illinc enim passio: opus enim et finis huius quidem actio: illius autem passio. Lo. 19.

Adouet quoddam dubitationem circa premissa. et primo mouet dubitationem. secundo soluit eam. ibi (At neque actum) Circa primum duo facit primo premitit quoddam ad dubitationem. secundo dubitationem presequitur. ibi (Quoniam igitur utraque) Dicit ergo primo quod id quod dictum est (habet defectum). id est dubitationem (rationabile). id est logicam. ad utramque enim partem sunt probabiles rationes: ad hanc autem dubitationem hoc premitit quod aliquis actus est actum: et aliquis actus est passum: sicut supra dictum est: quod et mouentis et moti est aliquis actus: actus quidem actum vocatur actio: actus vero passum vocatur passio. et hoc probat quod illud quod est opus et finis uniuscuiusque: est actus eius et perfectio: unde cum opus et finis agentis sit actio: patientis autem

passio: ut per se manifestum est: sequitur quod dictum est
 q̄ actio sit actus agentis: & passio patientis.

¶ Deinde cum dicit.

**¶ Quoniam igitur utraque sunt motus: siquidem al-
 teri: in aliquo sunt. Aut. n. utraque in patiente &
 moto sunt: aut in agente sunt utraque. Aut actio
 quidem in agente: passio autem in patiente est. Si autem
 oportet & hanc actionem vocare: equivoce quidem fit.**

¶ Prosequitur dubitationem. manifestum est. n. q̄ tam ac-
 tio q̄ passio sunt motus: utrunque enim est idem motui. aut
 igitur actio & passio sunt idem motus: aut sunt diversi motus
 si sunt diversi: necesse est q̄ uterque ipsorum sit in aliquo subie-
 cto: aut igitur uterque est in patiente & moto: aut alter eorum
 est in agente. s. actio: & alterum in patiente. s. passio. Si autem
 aliquis dicat e converso q̄ id quod est in agente sit passio: &
 id quod est in patiente sit actio: manifestum est q̄ equivoce loquitur.
 id enim quod est passio vocabitur actionem & e converso. Unde
 datur autem quartum membrum omittitur. s. q̄ utrunque sit
 in agente. sed hoc pretermittitur: quia ostensum est q̄ motus
 sit in mobili: p̄ q̄d excludit hoc membrum: q̄ neutrum
 sit in patiente sed utrunque in agente. Ex his igitur duobus
 membris q̄ tangit: primo prosequitur. Secundum ibi.

**¶ Ad vero si hoc est in mouente: motus erit. Ea-
 dem. n. ratio est in mouente & in moto. Quare aut
 omne mouens mouebit: aut huius motum non mouebit.**

¶ Si enim aliquis dicat q̄ actio est in agente: & passio in pa-
 tiente: actio autem est motus quidam ut dictum est: sequitur
 q̄ motus sit in mouente eandem autem rationem oportet
 esse & de mouente & de moto. s. ut in quocumque eorum sit
 motus illud moueatur. Vel eadem ratio est de mouente
 & moto: sicut & de patiente & agente. In quocumque autem
 est motus illud mouetur: quare sequitur vel q̄ omne mo-
 uens moueatur: vel q̄ aliquid habeat motum & non mo-
 ueatur: quorum utrunque videtur inconueniens.

¶ Deinde cum dicit.

**¶ Si autem utraque in moto sunt & in patiente & ac-
 tio & passio: & doctio & doctrina: cum duo sunt in
 addiscente: primum quidem quod actus uniuscu-
 iusque non in unoquoque erit. Postea & incon-
 ueniens est per duos motus simul moueri. Que-
 das namque erunt alterationes due unius & in una
 specie: sed impossibile est.**

¶ Prosequitur aliud membrum: dicens q̄ si aliquis dicat q̄
 utrunque. s. actio & passio: cum sint duo motus: sunt in pati-
 ente & moto: & doctio que est ex parte docentis: & doctrina
 que est ex parte addiscentis sunt in addiscente: sequuntur
 duo inconuenientia: quorum primum est: q̄ dictum est q̄ actio est actus
 agentis: si igitur actio non est in agente sed in patiente: sequitur q̄ p̄
 prius actus uniuscuiusque non est in eo cuius est actus: postea
 sequitur aliud inconueniens. s. q̄ aliquid unum & idem moueat
 finem duos motus. actio. n. & passio supponunt nunc esse
 duos motus. in quocumque autem est motus illud mouetur finem
 illum motum. Si igitur actio & passio sunt immobili: sequitur
 q̄ mobile moueat finem duos motus. & hoc est idem ac si
 essent due alterationes unius subiecti q̄ terminarentur ad unam
 speciem: sicut q̄ unum subiectum moueret duabus dealbationibus
 q̄d est impossibile. q̄ vobis idem subiectum moueat duabus altera-
 tionibus simul ad diversas species terminatis. s. de alba tione
 & calefactione non est inconueniens. Manifestum autem est q̄
 actio & passio ad eandem speciem terminantur: idem est enim
 quod agens agit & patientis patitur.

¶ Deinde cum dicit.

**¶ Sed unus erit actus. Sed irrationabile est
 & duorum & alterorum finem speciem eundem &
 unum esse actum. Et erit siquidem doctio & do-
 ctina idem: & passio & actio: & docere cum addi-**

scere idem: & agere cum pati. Quare necesse est
 omnem docentem addiscere: & agentem pati.

¶ Prosequitur aliud membrum. potest aliquis dicere q̄ actio & pas-
 sio non sunt duo motus sed unus. & ex hoc inducit ad quatuor in-
 conuenientia: quorum primum est q̄ idem sit actus duorum: secundum
 speciem. Dicitur enim. n. q̄ actio sit actus agentis: & passio actus patien-
 tis: q̄ finem speciem sunt diversa. Si igitur actio & passio sint idem
 motus: sequitur q̄ idem motus sit duorum finem speciem. Sed in-
 inconueniens est: q̄ si actio & passio sint unus motus q̄ idem sit
 actio cum passio: & doctio que est ex parte docentis cum doctrina sed
 q̄ se tenet ex parte addiscentis. Tertium inconueniens est q̄ agere
 sit idem quod pati: & docere idem quod addiscere. Quartum quod ex
 hoc sequitur q̄ omne docens addiscat & omne agens patiatur.

¶ Deinde cum dicit.

**¶ Aut neque actum alterius in altero esse icon-
 ueniens est. Est. n. doctio actus docentis. In
 quodam enim & non decisus: sed huius in hoc.**

¶ Solutio premissam dubitationem. Est autem manifestum
 ex supradeterminatis: q̄ actio & passio non sunt duo mo-
 tus: sed unus & idem motus finem enim q̄ est ab agente di-
 citur actio: finem autem q̄ est a patiente dicitur passio. Unde
 de inconuenientia que sequuntur ad primam partem in qua
 supponebatur q̄ actio & passio essent duo motus non oportet
 solvere: preter unum quod remanet soluendum. s. finem: et
 supposito q̄ actio & passio sint unus motus: q̄ cum actio
 sit actus agentis ut supra dictum est: si actio & passio sunt unus
 motus: sequitur q̄ actio agentis quodammodo sit in patiente
 & sic actus unius esset in altero. Quatuor autem incon-
 uenientia sequebantur ex altera parte. & sic restant quinque
 inconuenientia soluenda. Dicit ergo primo q̄ non est incon-
 ueniens actum unius esse in altero quia doctio est actus
 docentis ab eo tamen in alterum tendens continue & sine
 aliqua interruptione: unde idem actus est huiusmodi. i.
 agentis ut a quo: & tamen est in patiente ut receptus in eo: est autem
 inconueniens si actus unus eo modo quo est actus eius esset in alio.

¶ Deinde cum dicit.

**¶ Neque unum duobus prohibet nihil eundem
 esse actus: non sicut esse idem: sed sicut est quod
 potentia est ad agens. neque necesse est docentem
 addiscere. neque si pati & agere idem est: non ta-
 men tanquam rationem esse unam quod quid est
 esse dicentem: sicut tunice & indumenti: sed sicut
 via a thebis ad athenas: ab athenis ad thebas
 quemadmodum dictum est prius. Non enim
 omnia eadem insunt quolibet modo eisdem: sed
 solum quibus esse idem est.**

¶ Solutio aliud inconueniens. s. q̄ idem actus esset duorum: &
 dicit q̄ nihil prohibet unum actum esse duorum: ita tamen q̄ non sit
 idem & unus motus finem rationem: sed unus finem rem ut di-
 ctum est supra: q̄ eadem distantia est duorum ad unum &
 unius ad duo: & eius quod est in potentia ad agens: & e con-
 uerso. Sic enim idem actus finem rem est duorum finem diver-
 sam rationem: agentis quidem finem q̄ est ab eo: patientis
 autem finem q̄ est in ipso. Ad alia autem tria inconuenientia
 quorum unum ex altero deducebatur: respondet ordine
 retrogrado. primo. s. ad illud quod ultimo inducebatur
 ut magis inconueniens. Sic igitur tertio respondet ad quatuor-
 tum inconueniens. & dicit q̄ non est necessarium q̄ docens
 addiscat vel q̄ agens patiatur: & si agere & pati sint idem in
 subiecto: dum tamen dicamus q̄ non sunt idem sicut ea quorum
 ratio est una: ut tunica & indumentum: sed sicut ea que
 sunt idem subiecto & diversa finem rationem: ut via a thebis
 ad athenas & ab athenis ad thebas: ut dictum est prius.
 non oportet autem q̄ omnia eadem conueniant his que sunt
 quocumque modo idem: sed solum illis qui sunt idem subie-
 cto vel re & ratione: & ideo etiam dato q̄ agere & pati sint
 idem cum non sint idem ratione: ut dictum est: non sequitur
 q̄ cuiuscumque conueniat agere quod ei conueniat pati.

Lo. 20.

no eundem
 ut dicitur

Lo. 21.

no eundem
 ut dicitur

of
 not
 ecc. 4.

no eundem
 ut dicitur

Ad vo neq; si doctio & doctrina idem & adiscere & docere idem: sicut neq; si spaciū vnū distantiū sit: & distare hinc illuc: & ide buc vnū idē ē.

Respondet ad q̄rtum inconueniens & dicit q̄ nō sequit̄ etiā si doctio & doctrina addiscēntis esset idem: q̄ addiscere & docere essent idem: q̄ doctio & doctrina dicunt̄ i abstracto: docere aut̄ & discere i p̄creto. Vñ applicant̄ ad fines vel ad terminos s̄m quos sumit̄ diuersa rō actiōis & passiōis. sicut licet dicamus q̄ sit idē spaciū distantiū aliquoꝝ abstracte accipiēdo: si tñ applicamus ad terminos spaciū: sicut dicimus distare hinc illuc & ide buc nō ē vnū & idem.

Deinde cum dicit.

Omnino aut̄ dicere ē: neq; doctio cū doctrina: neq; actio cum passiōe idē pp̄rie ē: s; cui in sunt. hec motus. Quod. n. huius i hoc: & quod huius ab hoc actum esse: ratione alterum est.

Respondet ad tertium inconueniens destruens hanc illationem qua p̄cludēbatur q̄ si actio & passio sunt vnus motus q̄ actio & passio sunt idem: & dicit q̄ finaliter dicendū est q̄ non sequit̄ q̄ actio & passio sunt idē vel doctio & doctrina: sed q̄ motus cui inest vtrūq; eorū sit idem q̄ q̄dem motus s̄m vnā rōnem est actio: & s̄m aliam rōnem est passio. aliter. n. est s̄m rōnem esse actū huius vt in hoc: & esse actū huius vt ab hoc. motus aut̄ dī actio s̄m q̄ est actus agētis: vt ab hoc: dī autem passio s̄m q̄ est actus patientis vt in hoc. & sic p̄ q̄ licet motus sit idē mouētis & moti pp̄ hoc q̄ abstrahit ab vtraq; rōne: cū actio & passio differunt pp̄ hoc q̄ has diuersas rōnes in sua significatione includunt. Ex hoc aut̄ apparet q̄ cū motus abstrahat a rōne actionis & passiōis nō continet̄ i p̄dicamēto actionis: neq; in p̄dicamēto passiōis vt quidā dixerūt. S; restat circa hoc dubitatio duplex: p̄ima q̄dem q̄ si actio & passio sint vnus motus & nō differūt nisi s̄m rōnem: vt dictū est: vñ q̄ nō debeant eē duo p̄dicamēta: cū p̄dicamēta sint genera rez. Itē si motus vel est actio vel passio non inueniet̄ motus in substantia q̄litate q̄ntitate & vbi vt supra dēctū est: sed solum continebit̄ in actiōe & passiōe. Ad hoc igit̄ eidentia sciendū est q̄ ens diuidit̄ i decē p̄dicamēta nō vnicoe sicut genus & spēs: sed s̄m diuersum modū essendi: modi aut̄ essendi p̄portionales sunt modus p̄dicandi. p̄dicando. n. aliqd de aliquo altero: dicimus hoc eē illud. vnde & decē genera entis dicunt̄ decē p̄dicamēta. tripliciter aut̄ fit oīs p̄dicatio. Vnus q̄dem modus est q̄n de aliquo subiecto p̄dicat̄ id quod p̄inet ad essentia eius: vt cū dico sortēs est hō: vel hō est aīal. & s̄m hoc accipitur p̄dicamētū substantie. Alius aut̄ modus est quo p̄dicatur de aliquo id q̄d nō ē de essentia eius. tñ inheret ei. q̄d q̄dem vel se h; ex parte materie subiecti: & s̄m hoc est p̄dicamētū quantitatis: nam quātitas pp̄rie p̄sequit̄ māz vnde & plato posuit magnū ex pte materie: aut consequit̄ formā & sic est p̄dicamētum q̄litate. vnde & q̄litate fundant̄ sup quantitātē: sicut color insupficie & figura in lineis vel in supficiebus: aut est p̄ respectū ad alterū: & sic ē p̄dicamētū relationis. Cum. n. dico homo est pater nō p̄dicat̄ de hoīe aliqd: sed respectus q̄ ei inest ad aliquod extrinsecū. Tertius aut̄ modus p̄dicandi ē q̄n aliqd extrinsecū cum de aliquo p̄dicat̄ p̄ modum alicuius denominationis. Sic. n. & accidentia extrinseca de substantijs p̄dicant̄: nō enim tñ dicimus q̄ hō sit albedo: sed q̄ hō sit albus. denominationi aut̄ ab aliquo extrinseco p̄uenit quidē quodāmodo cōmuniter in oībus: & aliquo mō specialiter in his que ad hoīes p̄tinent tñ cōmuniter aut̄ inuenit̄ aliquod denominationi ab aliquo extrinseco vel s̄m rōnem cause: vel s; rōnem mensure. denominat̄ autem aliquid causatum & mensuratum ab aliquo exteriori. Cum autē quatuor sint genera causarum: duo ex his sunt partes essentie. s. materia & forma: vnde p̄dicatio que posset fieri s̄m hec dus pertinet ad p̄dicamētum substantie: vtpote si dicamus q̄ homo est rationalis: & homo est corporeus. Causa autem finalis non causat seorsum aliqd ab agente: in tantū

enim finis habet rationem cause inquantum mouet agentem. Remanet igitur sola causa agens a qua potest denominari aliquid sicut ab exteriori. Sic igitur secundum quod aliquid denominatur a causa agente est p̄dicamentum passiōis. Itāz pati nil est aliud q̄ suscipere aliqd ab agente: secundum autem q̄ econuerso denominat̄ causa agēs ab effectu: est p̄dicamentum actionis. nāz actio est actus ab agente in aliqd: vt supra dictum est. mensura autē quedam est extrinseca: & quedam intrinseca. Intrinseca autē sicut p̄pria longitudo vnuscuīq; & latitudo & profunditas. Ab his ergo denominatur aliquid sicut ab intrinseco in hoc ente vnde pertinet ad p̄dicamentum quantitatis. exteriores autem mensure sunt tempus & locus. Secundum igitur q̄ aliquid denominatur a tempore est p̄dicamentum quando: secundum autem q̄ denominatur a loco est p̄dicamentū vbi: & situs quod addit supra vbi ordinem partium in loco hoc autem non erat necessarium addi ex parte temporis cum ordo partium in tempore ratione temporis importetur. Est enim tempus numerus motus secundum prius & posterius. sic igitur aliqd dicitur esse quando vel vbi per denominationem a tempore vel a loco. Est etiam aliqd speciale in hominibus: in alijs enim animalibus natura dedit sufficienter ea que ad conseruationem vite pertinent: vt cornua ad defendendum. corium grossum & pilosum: ad tegendum: ungulas vel aliqd huiusmodi ad incidendum sine lesione. & sic cū talia animalia dicuntur armata vel vestita vel calciata: quodammodo non denominatur ab aliquo extrinseco sed ab aliquibus suis partibus. vnde hoc refertur in his ad p̄dicamentum substantie: vtpote si dicerē q̄ homo est manatus vel pedatus: sed huiusmodi non poterant dari homini a natura: tum quia non conueniebant subtilitati complexionis eius: tum propter multiformitatem operam q̄ conueniunt homini inquantum habet rationem: quibus aliqua determinata instrumenta accomodari non poterant a natura: sed loco omnium est hominis ratio: que exteriora sibi preparat loco horum: que alijs animalibus intrinseca sunt. vnde cum homo dicitur armatus vel vestitus vel calciatus denominatur ab aliquo extrinseco: quod non habet rationē neq; cause: neq; mensure. vnde est speciale p̄dicamentum & dicitur habitus. Sed attendendū est q̄ etiam alijs animalibus hoc p̄dicamentū attribuitur: non secundum q̄ in sua natura considerantur: sed secundum q̄ in hominis usum veniunt vt si dicamus equū faleratum vel sellatum: seu armatum. Sic ergo patet q̄ licet motus sit vnus: tamen p̄dicamēta que sumuntur s̄m motū sunt duo: s̄m q̄ a diuersis reb; exteriorib; s̄nt p̄dicamētales denominationes: nā alia res ē agens a qua sic ab exteriori sumit̄ p̄ modū denominationis p̄dicamētū passiōis: & alia res ē patiens a q̄ denotat̄ agēs & sic p̄ solutio p̄ine dubitationis. Secūda aut̄ dubitatio de facili soluit̄. nam ratio motus complet̄: non solū p̄ id q̄d est de motu in re: natura: sed etiam p̄ id quod ratio apprehendit. de motu. n. in re: natura nihil aliud est q̄ actus imperfectus: q̄ est ichoatio quedam actus perfecti in eo quod mouet̄: sicut in eo q̄ dealbat iam incipit esse aliqd albedinis: sed ad hoc q̄ illud imperfectū habeat rationem motus requirit̄ vltius q̄ intelligamus ipsum quasi medium inter duo: quorū p̄cedens comparat̄ ad ipsum sicut potētia ad actū: vnde motus dicit̄ actus: p̄sequens vero comparat̄ ad ipsam sicut p̄fectum ad imperfectum: vel actus ad potētias: pp̄ quod dicit̄ actus existētis i potētia: vt supra dēctū ē vñ quodcūq; imperfectum accipiat̄ vt non in aliqd p̄fectum tēdens dicit̄ terminus motus: & non erit motus s̄m quē aliqd moueat̄: vtpote si aliqd incipiat dealbari & statim alteratio interrupta. Quantum igit̄ ad id quod in rerū natura est de motu: motus ponitur per reductionem in aliō genere quod terminat motum: sicut imperfectum reducitur ad perfectum: vt supra dictum est. sed quantum ad id quod ratio comprehendit circa motum. s. esse mediū quoddā inter duos terminos: sic iā implicat̄ rō cause & effectus: nāz reduci aliqd de potētia in actū: non ē nisi ab aliqua cā agen

Lo. 27.

Le. 1.

te: & fm hoc motus pertinet ad pdicamētū actiōis & passiōis. Hec enim duo pdicamēta accipiunt fm rationem cause agentis & effectus: vt dictum est.

Deinde cum dicit.

Lo.23.

Quid quidem igitur motus sit & vniuersaliter & fm partem dicum est. Non enim imani festum est quomodo determinabitur specierum vnaqueq; ipsius. Alteratio quidem enim alterabilis secundū qd est alterabile: endelechia est. Amplius autem notius q; potētia actiui & passivi inquantū huiusmodi: simpliciterq; & iterū fm vnumquodq; quoniam edificatio aut medicatio. Eodem autē dicitur modo & de aliis motibus singulis.

Diffinit motū in particulari. & dicit q; dictū est quid sit motus & in vniuersali: & in particulari: q; ex hoc qd dictū est de diffinitōe motus in vniuersali. manifestū eē poterit quō diffinit in particulari. si enim motus est actus mobilis fm q; hmoi: sequit q; alteratio est actus alterabilis fm q; hmoi: & sic de alijs: & q; positū fuit in dubitatioe: vtrū motus sit actus mouētis vel mobilis: & ostensū est q; est actus actiui vt ab hoc: & passivi vt in hoc. Ad itelligendū oēm dubitatioē notū esse dicam q; motus est actus potētie actiui & passivi. Et sic etiā poterim i particulari dicere q; edificatio est actus edificatoris & edificabilis inquantū huiusmodi. & simile est de meditatione & alijs motibus.

Lo.24.

Quoniam autē de natura scientia est circa magnitudines & tempus & motum: quorum vnumquodq; necesse est aut infinitum aut finitum esse. Et si non omne sit in finitum aut finitum vt passio aut punctū. Taliū enim fortasse nullū necesse est in altero horum esse: pueniēs vtriq; erit de natura negociātem p̄siderare si est aut nō est: & si est: quid est.

Lectio quinta.

Ostendit de motu. Hic incipit determinare de infinito. Et primo ostēdit q; ad sciām nālez pertinet determinare de infinito. Secūdo incipit determinare sibi. (Esse aut aliqd infinitū). **C**irca primū duo facit. Primo ostēdit q; ad sciām nālem pertinet determinare de infinito. Secūdo ponit opiniones antiquoz p̄boz de infinito: ibi. (Et oēs sicut quoddam). Primo ostendit & rōne & signo. rō talis est. scia naturalis cōsistit circa magnitudines & motū & tempus: sed necesse est finitū aut infinitū in his inueniri: oīs enim magnitudo vel motus vel tempus sub altero horū ptinet. i. sub finito vel infinito: ergo ad naturalez p̄bilosophū ptinet p̄siderare de infinito an sit & qd sit. Sed q; posset aliqs dicere q; p̄sideratio de infinito ptinet ratione sue cōmunitatis ad p̄bilosophū primū: ad hoc excludendū interponit q; nō omne ens opz esse finitum vel infinitum: nam p̄ctus & (passio). i. passibilis qualitas sub nullo horū cōtinet. ea aut que ptinet ad p̄siderationē p̄bilosophi primū cōsequunt ens inq̄ntū ens est: & nō aliqd determinatū genus entis.

Deinde cum dicit.

Lo.25.

Signum enim quod huius scientie propria consideratio de ipso est. Omnes enim qui vident rationabiliter tetigisse huiusmodi p̄bilosophiam: fecerunt verbum de infinito.

Ostendit idem per signū acceptū a p̄sideratioe p̄bilosophoz naturalū oēs qui rōnabiliter tractauerunt hmoi p̄bilosophiam. i. naturalem fecerūt mētionē de infinito. ex quo colligit p̄babile argumētū ab auctoritate sapiētū: qd ad p̄biāz nālez ptineat determinare de infinito.

Deinde cum dicit.

Et omnes tanq; principium quoddam ponunt eorum que sunt. Alii quidem quēadmodum pythagorici & plato per se non sicut accidens alicui alteri: sed sicut substantiam ipsum esse infinitum.

Ponit opiniones antiquoz de infinito. & primo ostendit in quo diuersificabant. Secundo ostendit in quo oēs pueniebāt ibi. (Rationabiliter autem). **C**irca primū duo facit. Primo ponit opinionē p̄bilosophoz nō nālez de infinito. i. pythagoricoz & platonicoz. secundo opinionēs naturalū: ibi. (De natura autem omnes). **C**irca primū duo facit. Primo ostendit in quo cōueniebāt pythagorici & platonici. secūdo in quo differebāt ibi. (Preter hoc quidam pythago.) Dicit ergo primo q; oēs p̄bilosophi posuerunt infinitum esse sicut quoddam principium entium: sed hoc fuit p̄ximū pythagoricoz & platonicoz q; ponerēt infinitū nō esse accidens alicui alteri nature: s; esse quoddam per se existens. & hoc competeat eorum opinionū: quia ponebant numeros & quantitates esse substantias rerum. infinitum autem quantitate est. vnde & infinitum per se existens ponebat.

Deinde cum dicit.

Preter hoc quod pythagorici quidem in sensibilibus. Neq; enim abstractū faciunt numerum: & esse extra celū infinitū. Plato autē extra nullum esse corpus neq; ideas: eo quod nusq; sint ipse: tamen infinitum & in sensibilibus & in illis esse.

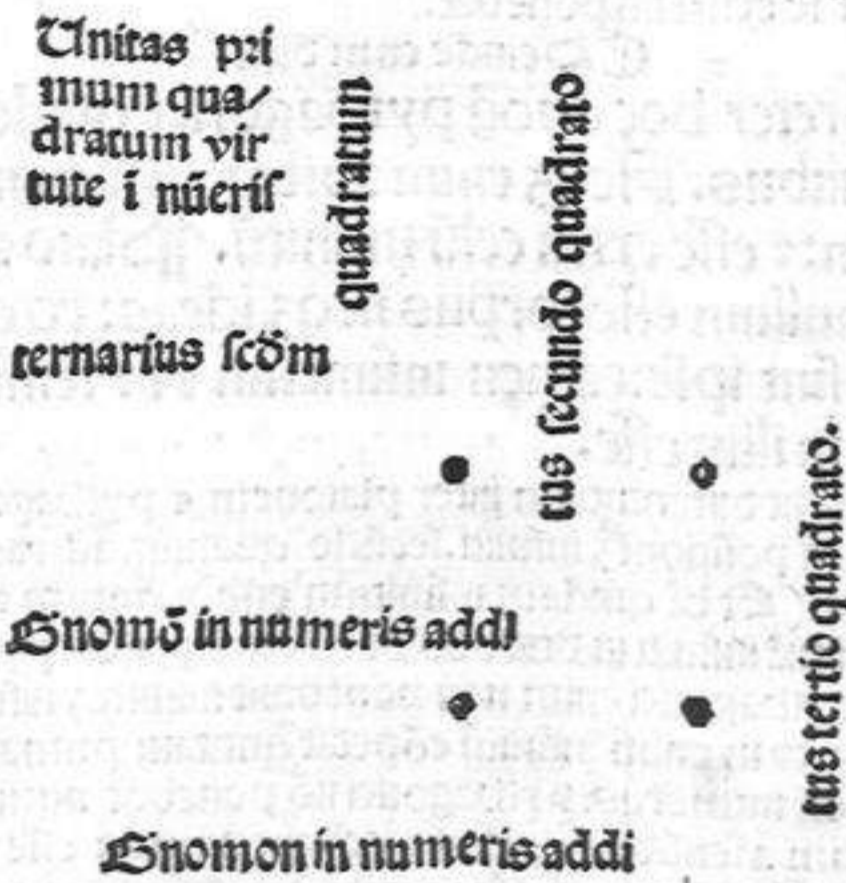
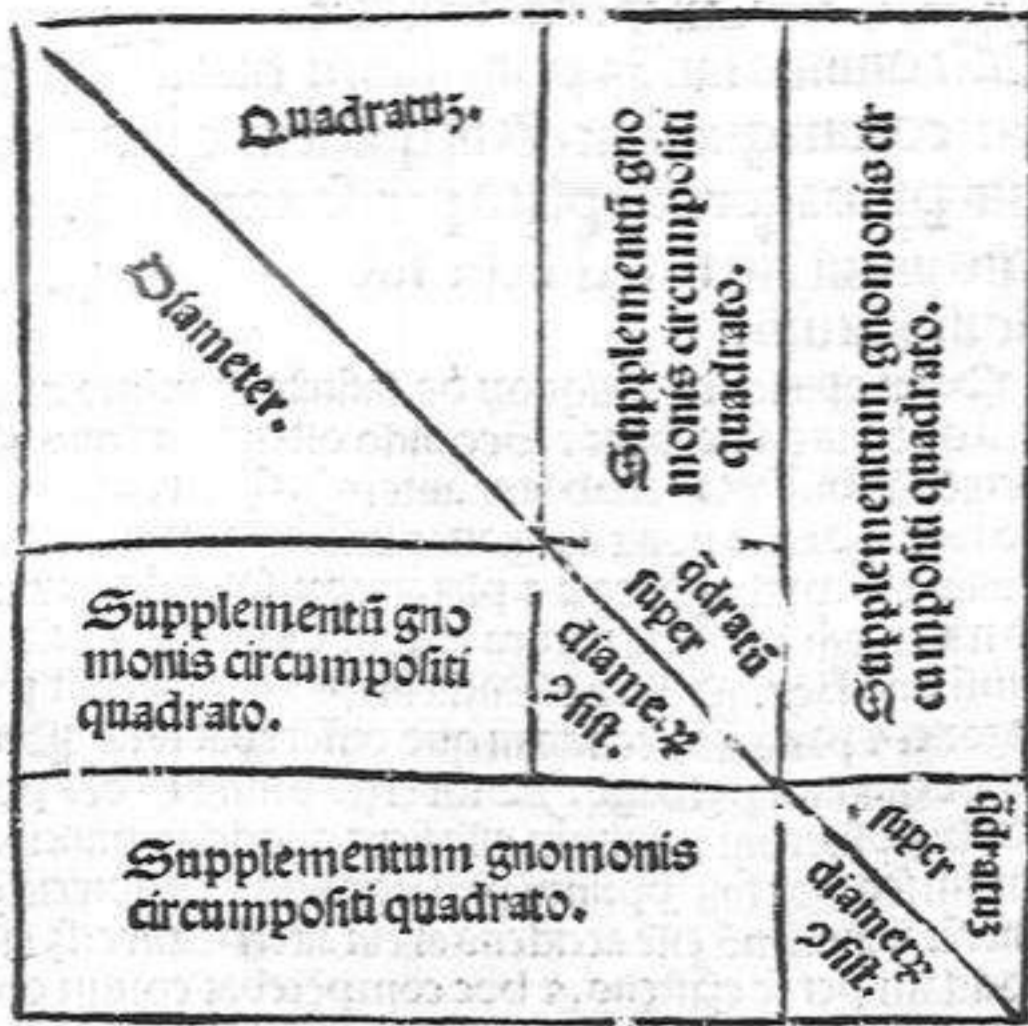
Ostendit differentiam inter platonem & pythagoricos q̄ntum ad positionē infiniti. secūdo quantum ad radicem ipsius ibi. (Et hi quidam infinitum esse): q̄ntum autem ad positionē infiniti in duobus differebat plato a pythagoricoz. Pythagorici enim non ponebant infinitū nisi in sensibilibus: cum enim infinitū cōpetat q̄ntitati: prima autē q̄ntitas est numerus: pythagorici nō ponebāt numerum separatim a sensibilibus: sed dicebant numerū esse sbam rerum sensibiliū: & per p̄sequens neq; infinitum erat nisi in sensibilibus: item pythagoras cōsiderabat q; sensibilia q̄ sunt infra celum: sunt circūclusa celo: vnde in eis non pōt esse infinitū: & p̄pter hoc ponebat q; infinitū esset insensibilibus extra celum: sed plato ecōtrario ponebat q; nihil est extra celum: neq; enim dicebat extra celum esse aliqd corpus sensibile: q; celum dicebat esse cōtinēs oīa sensibilia. neq; etiā ideas & spēs rez quas ponebat esse separatas dicebat esse extra celum: q; intus & extra significāt locum. idee vero fm ipsum nō sunt in aliquo loco: q; locus corporaliū est. Item dicebat plato. q; infinitū nō solū est in rebus sensibilibus: sed etiam in illis. i. in ideis separatis: q; etiam in ipsis numeris separatis est aliquid formale vt vni: & aliud male vt duo: ex qb; oēs numeri cōponunt.

Deinde cum dicit.

Et hi quidem infinitū esse parē. Hic quidem enī p̄prehensus & sub ipari reclusus adhibet bis que sunt infinitatē. Signū autē huius est quod contingit in nūeris: circūpositis. n. gnomibus circa vni & extra: aliquando quidē aliā fieri spēs. aliquando autē vnā. Plato autē duo infinita magnū & parū.

Lo.26.

Lo.27.

ostendit diam eorum quantum ad radicem infiniti: et dicit quod pythagorici attribuebant infinitum uni radici. scilicet numero pari. et hoc manifestabatur dupliciter. Primo per rationem: quod id quod concluditur ab alio: et per aliud terminatur: quantum est de se: habet rationem infiniti. Quod autem concluditur et terminatur habet rationem termini: par autem numerus comprehenditur et concluditur sub impari: si enim proponitur aliquis numerus par: undique divisibilis appetit: cum vero addita unitate ad imparem numerum reducitur iam quondam indivisibilem consequitur: ac si par sub impari restringatur. unde videtur quod par sit per se infinitum: et causet in aliis infinitatem. Ostendit etiam idem per signum. Ad cuius evidentiam sciendum est quod in geometricis gnomon dicitur quadratum super diametrum consistens cum duobus supplementis. huiusmodi igitur gnomon circumpositus quadrato constituit quadratum. Ex huius ergo similitudine in numeris gnomones dici possunt numeri qui aliquibus numeris adduntur. Est autem hic observandum quod si aliquis constituit numeros impares secundum ordinem progressionis numeralis et unitati qui est quadratum virtute in quantum semel unum est unum addat primum numerum impari scilicet ternarium constituet: quaternarius qui est numerus quadratus. nam bis duo sunt quatuor: si vero huic secundo quadrato addatur secundus. scilicet impar numerus. scilicet quaternarius surgit novenarius qui est quadratum ternarii. nam ter tria sunt novem. Si autem huic tertio quadrato addatur tertius impar. scilicet septenarius surgit sedecim qui est quadratum quaternarii et sic semper per ordinatam additionem numerorum imparium resultat eadem forma in numeris. scilicet quadratum. per additionem autem parium semper resultat diversa figura. nam si primus par. scilicet duo addatur unitati consurgit ternarius qui est figura trilatera. si autem huic addatur secundus par. scilicet quaternarius sur-

git septenarius qui est figura eptagone: et sic semper variatur figura numerorum ex additione parium. et hoc videtur esse signum quod uniformitas pertinet ad numeros impares: dissimilitudo autem et varietas et infinitum pertinet ad numeros pares: et hoc est quod dicitur. Signum huiusmodi. scilicet quod infinitum sequatur numerum parum est hoc quod contingit in numeris. circumpositis enim gnomonibus: id est numeris additis circa unum id est circa unitatem et extra: id est circa alios numeros aliquando quidem fit alia species id est alia forma numeralis. scilicet per additionem numeri parium: aliquando autem fit una species. scilicet per additionem numeri imparium: et sic per quare pythagoras numero pari attribuit infinitatem. plato autem attribuebat duabus radicibus. scilicet magno et parvo. hec enim duo secundum ipsum sunt ex parte materie cui competit infinitum.

Deinde cum dicit.

De natura autem omnes semper subiiciunt alteram quandam naturam infinito dictorum elementorum: ut aquam: aut aere: aut medium horum. finita autem facientius elementa nullus infinita facit. Quicumque autem infinita faciunt elementa quemadmodum Anaxagoras et Democritus. Hic quidem ex similibus partibus: ille autem ex omni semine figurarum per contactum continuum infinitum esse dicit. Et hic quidem quolibet partem esse similiter mixtam toto ex eo quod videtur quodlibet ex quolibet fieri. Hinc etenim videtur et simul aliquando omnes res firmate esse: ut hec caro et hoc os: et sic quodlibet: et omnia itaque et simul igitur. Principium enim non solum in uno quoque disgregationis sed et omnium est. Quonia enim omne quod fit: ex huiusmodi fit corpore: omnium. n. generatio preterquam quod non simul. et quodam principium esse oportet generationis. Hoc autem est unum: quod ille vocat intellectum. Intellectus autem ex principio quodam operatur intelligens et cognoscens. Quare necesse est simul aliquando omnia esse: et incipere moveri aliquando. Democritus autem nihil alterum ex altero fieri primorum dicit. Sed tamen ipsum esse corpus omnium esse principium magnitudine: secundum partes et figuras differens. Quod quidem igitur conveniens sit physicis hec speculatio manifestum ex his.

ponit opiniones naturalium de infinito. Sciendum est ergo quod omnes naturales philosophi qui. scilicet naturaliter principia rerum tradiderunt ponunt quod infinitum non est per se subsistens sicut supra dictum est: sed ponunt infinitum esse accidens alicuius nature ei supposite. Qui ergo posuerunt unum principium tantum materiale quodcumque sit de numero eorum que dicuntur elementa sive aer sive aqua sive aliquid medium dixerunt esse infinitum: qui vero fecerunt plura elementa sed finita secundum numerum: nullus eorum posuit quod elementa essent infinita secundum quantitatem. ipsa enim distinctio elementorum contrariari videbatur infinitati utriusque eorum: sed illi qui fecerunt infinita secundum numerum: dicunt ex omnibus illis infinitis fieri quoddam unum infinitum per contactum et hi fuerunt Anaxagoras et Democritus: qui in duobus differebant. Primo quidem in quidditate principiorum infinitorum. Nam Anaxagoras posuit illa infinita principia esse infinitas similes partes ut carnis et ossis et huiusmodi. Democritus autem ponit huiusmodi infinita principia esse indivisibilia corpora differentia secundum figuras. que quidem corpora dicebat esse semina totius nature. Alia differentia est quantum ad habitudinem horum principiorum ad invicem. Anaxagoras autem dicit quod quolibet harum partium infinitarum esset commixta cuilibet. sicut quod in quolibet

Co. 28.

Co. 29.

Co. 30.

parte carnis esset os: & e converso: & similiter de alijs. & hoc ideo quia vidit quod quodlibet sit ex quolibet: & cum crederet quod omne quod sit ex aliquo est in eo: syllogizavit quod quodlibet sit in quolibet: & ex hoc videtur ipse affirmare quod aliquid quando omnes referant simul confuse ad invicem & nihil erat distinctum ab alio. sicut enim hec caro & hoc os commiscens ad invicem: quod demonstrat per generationem eorum ad invicem: sic etiam de quolibet alio. omnia igitur aliquando fuerant simul. est enim accipere principium disgregationis. non solum in aliquo vno: sed in omnibus simul. quod sic probat: quod enim sit ex alio erat prius ei commixtum: & per hoc sit quod segregat ab eo: sed omnia fiunt licet non simul: oportet igitur ponere unum principium generationis omnium non solum uniuscuiusque. & hoc unum principium vocavit intellectum cui soli competit distinguere & congregare propter hoc quod non est mixtus. Quod autem sit per intellectum videtur habere quoddam principium: quia intellectus a determinato principio incipiens operatur. si ergo segregatio sit ab intellectu oportet dicere quod segregatio habeat quoddam principium. unde concludebat quod aliquando omnia simul fuerant: & quod motus quo segregantur res ad invicem aliquando inceperit cum prius non fuerit. sic igitur Anaximander ponit unum principium fieri ex altero: sed Democritus dicit quod unum principium non sit ex altero: sed natura corporis que est communis omnibus indivisibilibus corporibus differens in partes & figuras est principium omnium in magnitudine: in quantum ex indivisibilibus ponebat componi omnes magnitudines indivisibiles: & sic concludit quod ad philosophum naturalem pertinet considerare de infinito.

¶ Deinde cum dicit.

Rationabiliter autem & principium ipsum ponunt omnes. Neque enim frustra possibile est ipsum esse. neque aliam inesse potentiam. nisi sicut principium. Omnia enim principium sunt. aut ex principio. infinitum autem non est principium. esset enim utriusque finis ipse. Amplius autem & ingenitum & incorruptibile. si est quoddam principium. Quodcumque enim sit. necesse est accipere finem. & finalitas est corruptionis. Quare sicut dicimus non est huius principium. sed hoc aliorum videtur esse & continere omnia & gubernare. sicut affirmant quicumque non faciunt extra infinitum aliquam causam. ut intellectum aut concordiam. Et hoc esse debet divinum. Immortale enim & incorruptibile est. sicut affirmant anaximander & plurimi philosophorum.

¶ Ponit quatuor in quibus antiqui philosophi concordabant circa infinitum quorum primum est quod omnes posuerunt in finitum esse principium & hoc (rationabiliter). i. per probabilem rationem. non enim possibile est si infinitum sit quod sit (frustra). i. quod non habeat aliquam determinatum gradum in entibus: nec potest habere aliam virtutem nisi principium: quia omnia que sunt in mundo vel sunt principia: vel ex principijs. Infinitum autem non competit habere principium: quia quod habet principium habet finem. unde relinquere quod infinitum sit principium. Sed attendendum est quod in hac ratione utuntur equivoce principio & fine. Nam quod est ex principio habet principium originis: infinito autem repugnat principium & finis quantitatis vel magnitudinis. in autem quod attribuit infinito est quod sit ingenitum & incorruptibile: & hoc sequitur ex eo quod est principium. omne enim quod sit necesse est quod accipiat finem: sicut & habet principium: & etiam cuiuslibet corruptionis est aliquis finis. finis autem repugnat infinito. omne enim generabile & corruptibile repugnat infinito: & sic patet quod non est aliquod principium infiniti: sed magis infinitum est principium aliorum. in hoc etiam equivoce sumebat principium & finem sicut ut supra. Tertium quod attribue-

bant infinito erat quod contineret & gubernaret omnia. Hoc enim videtur esse primi principij. & hoc dixerunt quicumque non posuerunt preter materiam quam dicebant infinitam alias causas. scilicet agentes: ut intellectum posuit Anaximander & concordiam Empedocle. continere enim & gubernare magis pertinet ad principium agens quam ad materiam. Quartum autem infinito attribuebant quod esset quoddam divinum. omne enim quod est immortale aut incorruptibile divinum appellabant: et hoc posuit Anaximander. et plures antiquorum philosophorum naturalium.

Sse autem infinitum fides ex quinque contingit maxime intenditibus ex tempore. hoc enim infinitum & ex magnitudine divisione. Atuntur enim mathematici in finitum. Amplius sic utriusque solum non est deficere fieri & corrumpi. si infinitum sit. Amplius inducendo finitum semper ad aliquid. Quare necesse est ei nullum esse terminum. si semper inducere necesse est alterum ad alterum. Maxime autem & magis proprie quod commune facit dubitationes omnibus. propter id enim quod intellectu non est deficere. & numerus infinitus videtur esse & mathematice magnitudines. & quod est extra celum. Infinitum autem cum sit extra. & corpus infinitum videtur esse & mundi. Quid enim magis vacuum hic quam ibi. Quare si quidem in vno loco: & ubique esse magnitudinem. Similiter autem et si vacuum est. et locus infinitus et corpus infinitum necesse est esse. Contingere enim ab esse nihil differt in perpetuis.

¶ Lectio sexta.

Ostenditur opinio antiquorum de infinito. Et dicitur incipit inquirere veritatem. & primo obijcit ad utramque partem. secundo solvit ibi. (Quod quidam igitur corpus). Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad ostendendum quod infinitum sit. Secundo ad ostendendum quod non sit ibi. (Habet autem dubitationem). Circa primum ponit quinque rationes quarum prima sumitur ex tempore quod in commune opinionem antiquorum infinitum erat. solus enim platonem generavit tempus: ut in octavo huius dicitur. Dicit ergo primo quod ad ostendendum infinitum esse: ex quinque rationibus accipi potest. & primo quidem ex tempore: quod est infinitum in illos qui dicebant tempus semper fuisse & semper futurum esse. Secunda ratio sumitur ex divisione magnitudinum in infinitum. infinito enim in magnitudinibus utuntur etiam mathematici in suis demonstrationibus: quod non esset si infinitum totaliter tolleretur a rebus. oportet igitur ponere infinitum. Tertia ratio sumitur ex perpetuitate generationis & corruptionis: in plurium opinionem. si enim totaliter tolleretur infinitum: non posset dici quod generatio & corruptio in infinitum durarent: unde oportet dicere quod quandoque totaliter generatio cessaret quod est contra multorum opinionem. oportet ergo ponere infinitum. Quarta ratio sumitur ex apparenti ratione finiti. Uides enim pluribus quod de ratione finiti sit: quod semper includatur ab aliquo alio: quod videmus apud nos omne finitum extendi usque ad aliquid: demonstratio igitur aliquo corpore si illud sit infinitum habet oppositum: si autem sit finitum oportet quod terminetur ad aliquod aliud: & iterum illud si sit finitum ad aliquod aliud: aut ergo erit procedere in infinitum aut devenietur ad aliquod corpus infinitum: & utroque modo ponitur infinitum. unde necesse est quod nullus sit terminus corporum: sed semper oportet quod omne finitum includatur ab aliquo altero. Quinta ratio sumitur ab apprehensione intellectus vel imaginationis. unde dicit illud quod maxime

Co. 31.

Co. 32.

Lec. 2.

Lec. 9.

facit eodem dubitatione inducentem homines ad ponendum infinitum: est ex hoc quod intellectus nunquam deficit: quoniam super quodlibet finitum datum possit aliquid addere. existimabant autem antiqui philosophi quod res responderet apprehensioni intellectus: et sensus. unde dicebant quod omne quod videtur est verum: ut in 4°. metaphisice dicitur. et propter hoc credebant quod etiam in rebus esset infinitum. inde est quod videtur numerus esse infinitus: quod intellectus cuilibet numero dato unitate addendo facit aliam speciem. et eadem ratione videntur magnitudines mathematice que in imaginatione consistunt esse infinite: quod quilibet magnitudine data possumus imaginari maiorem et eadem ratione videtur esse extra celum quoddam spatium infinitum: quod possumus imaginari extra celum in infinitum quasdam dimensiones. Si autem est infinitum spatium extra celum: necesse videtur quod sit corpus infinitum: et quod sint mundi infiniti. et hoc duplici ratione. prima ratio est: quod si consideres totum spatium infinitum totum secundum se consideratum est uniforme. non est ergo assignare rationes que magis in una parte illud spatium sit vacuum a corpore quam in alia. Si ergo in aliqua parte illius spatii inuenitur magnitudo corporalis huius mundi: oportet quod in quolibet parte illius spatii inueniatur aliqua magnitudo corporalis sicut que est in omni mundo: et sic oportet corpus esse infinitum sicut et spatium. Vel etiam oportet mundos esse infinitos ut Democritus posuit. Alia ratio est ad idem ostendendum quod si est infinitum spatium: aut est vacuum: aut est plenum: si est plenum habet oppositum quod sit corpus infinitum: si autem est vacuum: cum vacuum nihil aliud est quam locus non repletus corpore possibile repleri: necesse est quod si est spatium infinitum. sit etiam locus infinitus: qui posset repleri corpore. et ita oportebit corpus esse infinitum: quod in perpetuis non differt contingere et esse. Unde si contingit locum infinitum repleri corpore: oportet dicere quod sit repletus corpore infinito. necesse ergo videtur dicere quod sit corpus infinitum.

Deinde cum dicit.

Co. 33.

Habet autem dubitatione de infinito consideratio: et namque non esse ponentibus multa impossibilia accidunt: et esse. Amplius autem qualiter est. utrum sicut substantia: aut sicut accidens per se alicui nature aut neutraliter. Sed nihilominus est infinitum aut infinita multitudine. Maxime autem physici est considerare si est magnitudo sensibilis infinita.

Co. 34.

Objicit in contrarium. **E**t circa hoc tria facit. Primo ostendit questionem esse dubitabilem ne rationes premissae omnino verum concludere videantur. Secundo ostendit quot modis dicitur infinitum. ibi. (Primum ergo determinandum). Tertio rationes ponit ad ostendendum infinitum non esse ibi. (Separatum quidem igitur esse). Dicit ergo primo quod dubitatio est circa infinitum: utrum sit vel non sit: multa enim impossibilia consequuntur his qui ponunt infinitum omnino non esse: sicut ex premissis patet. et etiam his qui ponunt infinitum esse: multa accidunt impossibilia ut ex consequentibus rationibus patebit: est etiam dubitatio qualiter infinitum sit: utrum scilicet sit aliquid per se existens: sicut quedam substantia: vel sicut aliquid accidens per se quoniam alicui nature: aut neutro modo sit. scilicet neque per se existens sicut substantia: neque sicut accidens per se. Sed nihilominus si est accidens: est et aliquid infinitum primum et aliquid infinita secundum multitudinem. sed maxime pertinet ad considerationem philosophi naturalis: si est aliquid magnitudo sensibilis infinita: nam magnitudo sensibilis est magnitudo naturalis.

Deinde cum dicit.

Primum ergo determinandum quot modis dicitur infinitum. Uno quidem igitur modo quod impossibile est transiri. ex eo quod non est aptum transiri: ut est vox inuisibilis. Aliter autem transitum habet incosumabile: aut quod vir: aut quod aptum natum est habere: non tamen habet transitum aut finem. Amplius infinitum esse: aut secundum appositionem aut secundum diuisionem: aut utroque modo.

Ostendit quot modis dicitur infinitum: et ponit duas diuisiones infiniti: quarum prima est eodem modo infinito: et omnibus partibus dicitur: nam sicut inuisibile dicitur tripliciter quod vel non est aptum natum videri ut vox: que non est de genere visibilium vel quod male videtur: sicut quod videtur in obscuro aut a remotis: vel quod natum est videri et non videtur: sicut quod est omnino in te nebris: sic igitur et uno modo dicitur infinitum quod non est natum transiri. nam infinitum idem est quod intransibile: et hoc est quod est de genere non transibile: sicut indivisibilia: ut punctus: et forma: per que est modus dicitur vox inuisibilis. Alio modo dicitur infinitum quod quantum est de se transiri potest: sed eius transitus non potest perfici a nobis: sicut si dicatur profunditas maris esse infinita: vel si potest perfici tamen vix et cum difficultate. sicut si dicamus quod iter usque in india est infinitum. et utrumque istorum pertinet ad hoc quod est esse male transibile. Tertio modo dicitur infinitum quod est natum transiri quasi de genere transibilium existens: quod tamen non habet transitum ad finem: ut si esset aliqua linea non habens terminum: vel quecumque alia quantitas. et sic proprie dicitur infinitum. Alia diuisionem propriam infiniti ponit ibi. (Amplius autem infinitum). Dicitur quod infinitum dicitur vel per appositionem sicut in numeris: aut secundum diuisionem: sicut in magnitudinibus: aut utroque modo: sicut in tempore.

Deinde cum dicit.

Separatum quidem igitur esse infinitum a sensibilibus ipsius aliquid ens infinitum impossibile est. Si namque neque magnitudo neque multitudo est: substantia autem ipsius infinitum: et non accidens: indivisibile erit. Diuisibile enim aut magnitudo aut multitudo erit. Si autem indivisibile est: non infinitum est: nisi sicut vox inuisibilis. Sed neque sic dicunt affirmantes esse infinitum: neque nos querimus: sed sicut intransibile. Si autem secundum accidens est infinitum: non erit utriusque elementum eorum que sunt secundum quod est infinitum: sicut neque inuisibile locutionis quibus vox sit inuisibilis.

Co. 35.

Co. 36.

Ponit rationes ad excludendum infinitum: et primo ad excludendum infinitum separatim quod platonici posuerunt. secundo ad excludendum infinitum a rebus sensibilibus ibi. (Rationabiliter quidem igitur). Circa primum ponit tres rationes circa quarum primam dicit quod impossibile est esse infinitum separatim a sensibilibus: ita quod ipsius infinitum sit aliquid per se existens: sicut platonici posuerunt: quod si ponit infinitum esse aliquid separatim: aut habet aliquam quantitatem. scilicet primum: que est magnitudo: aut discretam que est multitudo: aut non. si autem est substantia sine accidente quod est magnitudo siue multitudo: oportet quod infinitum sit indivisibile: quod omne diuisibile: vel est numerus: vel magnitudo. Si autem aliquid est indivisibile non erit infinitum: nisi primo modo. scilicet potest dicitur aliquid infinitum: quod non est aptum natum transiri: sicut dicitur vox inuisibilis. Sed hoc est propter intentionem presentis questionis: qua querimus de infinito et propter intentionem eorum qui posuerunt infinitum. non enim intenderunt ponere infinitum sicut indivisibile: sed sicut intransibile. id est quod natum est transiri: et non habet transitum. si vero infinitum non sit solum substantia: sed et habeat accidens quod est magnitudo et multitudo cui competat infinitum: et sic infinitum insit substantie secundum illud accidens: non erit infinitum in quantum huius principium eorum que sunt: sicut antiqui posuerunt. sicut et non dicimus inuisibile esse principium locutionis: quibus accidit voci que est principium locutionis.

Secundam rationem ponit ibi:

Amplius quomodo continget aliquid esse ipsius infinitum si vere non est et secundum numerum et magnitudinem: quorum est per se passio quedam infinitum. Adhuc enim minus necesse est esse quod secundum numerum et magnitudinem.

Et est talis minus est separabile et per se ex his passio que subiectum. Sed infinitum est passio magnitudinis et numeri: sed

Le. 13. magnitudo et numerus non possunt separari et per se existere: ut in metaphisica probata est. ergo neque infinitum.

Co. 37. **M**anifestum autem est quod non contingit infinitum esse sicut actu esse: et sicut substantiam et principium. Erit enim quod liber ipsi acceptum infinitum si primum est. In infinito enim esse et infinitum idem est: si scilicet infinitum est: et non de se. Quare aut indivisibile est: aut in infinita divisibile. Multa aut infinita esse idem impossibile est. At vero sicut aeris aer pars est: sic et infiniti infinitum: si quidem substantia est et principium impartibile. igitur et indivisibile est: sed impossibile est esse actu infinitum. Quamvis enim aliqua necesse est esse. Secundum accidens ergo est infinitum: sed si sic est dictum: est quod non contingit ipsum dicere principium sed illud cui accidit: ut aerem aut partem. Quare incommuni ter utique enunciet idem dicentes sicut pythagorici dicunt. Simul enim substantias faciunt infinitum: et partitur. Sed fortassis hec quidem est universalis quod magis: si contingit in mathematicis infinitum esse et intelligibilis et in nullam habent magnitudinem. Nos autem intendimus de sensibilibus: et de quibus facimus sciam: utrum in ipsis est: aut non est corpus infinitum in augmentum.

Co. 38. **E**t dicit manifestum esse quod non potest poni quod infinitum sit in actu et quod sit sicut substantia quodammodo: et sicut principium re: aut enim infinitum erit partibile: aut impartibile. si quidem erit partibile: necesse est quod quilibet pars eius sit infinitum si infinitum est substantia: quod si infinitum est substantia: et non dicitur de aliquo substantia: ut accidens: oportebit quod idem sit infinitum (et infinito esse). id est essentia et ratio infiniti. Nam idem est id quod est album et natura albi. Sed id quod est homo est hoc quod est natura hominis. unde oportebit quod si infinitum sit substantia: aut sit indivisibile: aut dividat in partes infinitas: quod est impossibile: quod ex multis infinitis componi aliquid idem est impossibile: quod oportet infinitum terminari ad aliud infinitum: apparet enim non solum ex ratione sed etiam ex similitudine. quod si infinitum sit substantia: et dividit: oportet quod quilibet pars eius sit infinitum: sicut enim quilibet pars aeris est aer: ita et quilibet pars infiniti erit infinita: si infinitum sit substantia et principium: quod si sit principium oportet infinitum esse substantiam simplicem non compositam ex partibus diversis: sicut homo cuius non quilibet pars est homo. Cum ergo impossibile sit alicui infiniti quilibet partem esse infinitam. oportet quod infinitum sit impartibile et indivisibile. Sed illud quod est indivisibile non potest esse infinitum in actu: quod quod est infinitum in actu est quantum: et omne quantum est divisibile. sequitur ergo quod si est infinitum in actu non sit sicut substantia: sed ratione accidentis quod est quantitas. et si hoc sit infinitum non erit principium: sed illud cui accidit infinitum: sine illud sit aliquid substantia sensibilis ut aer. sicut posuerunt philosophi naturales: siue sit aliquid substantia intelligibilis: ut pars: sicut pythagorici posuerunt. unde manifestum est quod inconuenienter dixerunt pythagorici ponentes infinitum esse substantiam et simul cum hoc ponentes ipsum esse divisibile: quod sequitur quod quilibet pars eius sit infinita: quod est impossibile: ut super dictum est. Ultimo autem dicit quod ista quod que est an infinitum sit in mathematicis quantitatibus et in rebus intelligibilibus non habentibus magnitudinem: est magis vniuersalis quam sit prius consideratio. Nos enim intendimus ad prius de rebus sensibilibus de quibus tradimus scientiam naturalem: utrum in ipsis sit corpus infinitum in augmentum: ut antiqui naturales posuerunt.

Co. 40. **A**ntiobabiliter quidem igitur speculantibus ex omnium videbitur non esse utique. Si enim est corporis ratio quod placentie determinatum est: non erit utique corpus infinitum: neque intelligibile: neque sensibile. At vero nec numerus sic est sicut sepa

rat et infinitum. Numerabile enim numerus est: aut habens numerum. Si ergo numerabile possibile est numerari: et transiri utique possibile erit infinitum.

Co. 39. **L**ectio septima. **Q**uamquam philosophus remouit opinionem antiquorum quod de infinito non naturali loquebatur. Hic ostendit si esse infinitum sic philosophi naturales poterant. Et primo hoc ostendit per rationes logicas: secundo per rationes naturales ibi (Physice autem magis) dicuntur autem per rationes logice: non quod ex terminis logicis logice procedat: sed quod logice modo procedat. scilicet ex compositis et probabilibus: quod est proprium syllogismi dialectici. Ostendit ergo duas logicas rationes. quarum prima ostendit quod non sit aliquid corpus infinitum. diffinitio enim corporis est quod sit determinatum (planitie). id est superficie: sic diffinitio linee est quod eius termini sint puncta. nullum autem corpus determinatum superficie est infinitum. ergo nullum corpus est infinitum neque sensibile quod est corpus naturale: neque intelligibile quod est corpus mathematicum. Ad ergo dicit (rationabiliter) exponendum est logice. Nam logica dicitur rationalis philosophia. Secunda ratio ostendit quod non sit infinitum multitudine omnium numerabile contingit numerari et per prius numerando transiri. omnia autem numerus: et omne quod habet numerum est numerabile: ergo omnem omnium contingit transiri. si igitur aliquis numerus siue separat siue insensibilis exis sit infinitus: sequetur quod possibile sit transire infinitum quod est impossibile. Attendendum autem quod iste rationes probabiles: sunt precedentes ex his que comiter dicuntur: non autem ex necessitate concluduntur: quod quod poneret aliquid corpus esse infinitum: non procederet quod dicitur ratione corporis esse terminari superficie: nisi forte secundum potentiam: quantumvis hoc sit probabile et famosum. Similiter quod diceret aliquam multitudinem esse infinitam: non diceret eam esse numerum vel numerum habere: Ad id enim numerus super multitudinem rationi mensurationis est enim numerus multitudo mensurata per unum: ut dicitur in x. metha. et per hoc numerus ponit species quantitatis discrete: non autem multitudo: sed est de transcendentibus.

Co. 41. **D**einde cum dicit. **P**hysice autem magis considerantibus ex his manifestum erit. Neque enim compositum possibile est esse infinitum neque simplex. Compositum quidem igitur non erit infinitum corpus: si finita elementa sunt multitudine. Necesse est enim plura esse et equare contraria semper: et non esse unum ipsorum infinitum: Si namque quantumcumque deficiat que in uno quoque corpore est potentia a potentia alterius: ut si ignis finitum sit: aer autem infinitus. Est autem equalis ignis equali aeri in potentia quantumcumque duplicatus solus autem numerum quendam habens: tunc manifestum quod infinitum excellit et corrumpit finitum. Unum quodque autem infinitum esse impossibile est: corpus enim est penitus habens dimensionem. Infinitum autem indeterminata distans est. Quare infinitum corpus ubique distans erit in infinitum. At vero neque unum conuenit infinitum corpus esse et simplex neque sicut dicunt quidam: quod extra elementa est: ex quo alia generantur: neque simpliciter. Sunt enim quidam qui hoc faciunt infinitum: sed non aerem: aut aquam: quatenus non alia corrumpantur ab infinito. Habent enim adiunctum contrarietatem: ut aer quidem humidus: aqua autem frigida: ignis vero calidus: quorum si esset unum infinitum corrumpentur utique iam alia. Nunc autem dicunt aliter esse: ex quo hec sunt. Impossibile est autem esse aliquid corpus omnium infinitum. De hoc enim

Le. 9.

Co. 42.

Co. 43.

Co. 44.

Co. 45.

Quare siquidem sit eiusdem sp̄i aut immo-
bile erit: aut semp mouebitur: & impossibile est.
Quid enim magis deorsum aut sursum aut ali-
cubi. Dico autem vt si gleba sit alicubi: ipsa
vbi mouebitur: aut vbi manebit. Locus enim
infinitus erit sibi & cognati sibi corporis. Vtrū
igitur continebit totū locū & quomodo. Que
igitur vbi māsiō & motus ipsius: aut vbiq; ma-
nebit. Nō ergo mouebit. Aut si vbiq; moue-
bit. Nō ergo stabit. Si autē dissimile ē oē: dissi-
miles & loci sunt: & primū qdē nō vnū corpus
ois est: sed aut in tāgendo. Postea aut finita
bec erūt: aut infinita sp̄e. Et finita qdem nō eē
p̄nt. Erūt. n. alia qdē finita: alia vō nō: si oē infi-
nitū ē. vt ignis aut aqua. Corruptio aut hmoi
in cōtrariis esset: sicut dcm ē prius. Et pp hoc
nullus vnū & infinitū ignē facit: neq; terrā phy-
siologorum: sed aut aerē: aut aquā: aut ipsorum
medium: quia locus vniuscuiusq; manifestus
erat & determinatus. Nec autem terminantur
ad duas partes sursum & deorsum. Si autem
infinita & simplicia sunt: & loci infiniti & elemen-
ta infinita erunt. Si autem hoc impossibile est:
& loci finiti sunt: totum finitum esse necesse est.
Impossibile. n. est non comparare locū & cor-
pus. Neq; enim locus omnis maior est: q̄
quantūcūq; cōtingit corpus simul esse. Simi-
liter aut neq; infinitū erit corpus: neq; corpus
maius q̄ locus aut. n. vacuum erit aliquid: aut
corpus nisi q̄ aptum natum est esse.

Ponit rōnē q̄ talis ē. Si ponat aliqd corpus infinitum
aut o; q̄ totū sit vnus speciei cū suis p̄tib;: sic aqua vel
aer: aut q̄ hēat p̄tes dissimiliū speciez;: vt hō: aut planta.
Si h; oēs p̄tes vnus speciei seq̄t̄ fm̄ p̄missa q̄ v̄ sit to-
taliter immobile & nūq; moueat: aut q̄ semp moueatur.
quoz vtrūq; ē impossibile: q; p̄ alter; hor; excludit qes & p̄
alter; mot; a reb; nālibus: & vtroq; mō tollit rō nature:
cū nā sit p̄ncipiū motus & getis. Qd aut sequat q̄ sit vel
totaliter mobile vel totalit̄ getū: p̄bat cōsequenter p̄ hoc
q̄ nō eēt assignare rōnē: quare aliqd magis sursum aut de-
orsum moueat: aut i quācūq; p̄te. & hoc manifestat p̄ ex-
emplū. ponamus. n. q̄ totū illud corp; infinitū filē i p̄tib;
sit terra: nō erit assignare vbi aliq; gleba terre moueatur:
vel vbi quiescat: q; quālibet p̄tes loci infiniti occupabit ali-
quod corpus sibi cognatum. i. eiusdem speciei. nunquid
igitur potest dici q̄ vna gleba moueatur ad hoc q̄ conti-
neat. i. q̄ occupet successive totum locum infinitum: sicut
sol mouetur vt sit in qualibet parte circuli zodiaci. & quō
poterit hoc esse vt vna gleba terre p̄transeat p̄ oēs partes
infiniti loci. Nihil aut mouet ad impossibile. Si igitur im-
possibile est q̄ gleba moueatur ad occupandum totum
locum infinitum: vbi erit quies eius & vbi motus ei?: aut
enim o; q̄ semp quiescat: & sic nūq; moueatur: aut q̄
semp moueatur: & sic nūq; quiescat. Si autem detur
alia pars diuisionis. i. q̄ corpus infinitum habeat partes
dissimiles s; speciez;: seq̄t̄ etiā q̄ dissimilia sint loca diner-
sarium partiū. alius est enī locus naturalis aque: & alius
terre. sed ex hac positione sequitur primo q̄ corpus toti?
infinitum non sit vnam simpliciter: sed fm̄ quid. i. fm̄ con-
tactum. & sic non erit vnum corpus infinitum vt ponebat.

Et q; posset aliquis non reputare hoc inconueniēs: sub-
iungit aliā rationem contra hoc: & dicit: q̄ si totum infinitum

componitur ex dissimilibus partibus: necesse est q̄ hu-
iusmodi partes dissimiles fm̄ speciem: aut sint specierum
finitarum aut infinitarum fm̄ numerum. Non autē po-
test esse q̄ sint finitarum specierum: q; oportebit si totum
est infinitum: q̄ quedam sint finita fm̄ quantitatem. & q̄
dam infinita: aliter enim ex finitis numero non posset cō-
poni infinitum. hoc autem ponere: sequitur q̄ illa que sūt
infinita corumpant alia propter contrarietatem: vt prius
dictum est in precedenti lectione. & ideo etiam nullus anti-
quorum naturalium philosophorum vnū p̄ncipiū quod dixit
esse infinitum posuit ignem vel terram que sunt extrema
Sed magis aquā vel aerem vel aliquod mediū: q; loca
istorum erant manifesta & determinata. i. sursum & deor-
sum: non sic autem est de alijs: sed terra est deorsum respe-
ctu eorum: & ignis sursum. Si vō aliquis accipiat aliam p̄-
tem. i. q̄ corpora partialia sint infinita secundum speciem
sequitur q̄ loca sint etiam infinita secundum speciem: et
q̄ elementa sint infinita. Si autem hoc est impossibile: q̄
elementa sint infinita: vt in primo probatum est: & q̄ loca
etiā que sunt: sunt finita. cū nō sit possibile inuenire infini-
tas species locorum: necesse est q̄ totum corpus sit finitū
& q; concluderat ex infinitate corporum infinitatem loco-
rum: subiungit q̄ impossibile est: nō cōparare corpus ad
locū: q; non potest esse q̄ sit locus maior. q̄ quantum cō-
tingit esse corpus: neq; corpus potest esse infinitum: si locus
non est infinitus: & neq; corpus potest esse maius q̄ locus
quocūq; modo: q; si locus sit maior q̄ corpus: sequit̄ q̄
sit vacuum alicubi: aut si corpus sit maius q̄ locus: sequi-
tur q̄ aliqua pars corporis non sit in aliquo loco.

Deinde cum dicit.

Anaxagoras at incōueniēter dicit de infini-
tū māsiōe. Fulcire. n. ipm seipsū dic̄ infinitū. Hoc
aut ē: q; in seipso ē. Aliud. n. cōtinet nihil.

Excludit quēdam errorem. & primo ponit ipsam & di-
cit q̄ anax. dixit infinitum quiescere. Sed inconuenienter
assignauit rationem quietis eius. dixit enim q̄ fulcit. i. su-
stentat infinitum seipsam: q; est in se & non in alio: cum ni-
hil ipsam contineat: & sic non possit extra se moueri.

Secundo ibi.

Tāq; vbi vtrūq; aliquid sit aptū natū sit ibi
esse. Hoc aut nō v̄x est. Er̄. n. aliquid alicu-
bi: & nō ibi aptum natū ē eē. Si igitur q; maxie
nō mouetur totum: in seipso nāq; fulcitur. & in
seipso est: immobile esse necesse est. Sed quare
nō aptum natū sit moueri dicendū est: nō. n.
sufficiens est sic dicentē euadere. Er̄. n. vtrūq;
& quodlibet aliud nō motum: sed aptum natū
esse nihil prohibet: quoniam & terra nō fertur:
neq; si infinita eēt ferretur coercita tñ a medio.
Sed non q; non est aliud vbi mutatur mane-
bit i medio: sed non mouebitur: q; nō apta na-
ta est sic: sed tñ licebit vtrūq; dicere: q; fulcit se
ipsam. Si ergo neq; i terra bec causa est cum
sit infinita: sed q; grauitatem habet: graue autē
manet i medio: similiter & infinitū manet vtrūq;
i seipso propter quādam aliam causam: sed
non q; infinitum est: & fulcit ipsum seipsum.

Improbat duabus rationibus quod dictum est. qua-
rum prima est q̄ anax. sic rationem assignauit de quiete
infiniti: ac si vbi aliquid sit: ibi natum sit esse: quia ex hac so-
la ratione dicit infinitum quiescere: quia est in seipso. Sed
hoc non est verum q̄ vbi aliquid est: ibi semp aptum
natum sit esse: q; aliquid est alicui per violentiam: & nō na-
turaliter quāuis igitur hoc maxime verum sit q̄ totū infini-
tum non mouetur q; sustentat & manet in seipso: & sic est

Lo. 49.

Lec. II.

Lo. 50.

Lo. 51.

Lo. 52.

Handwritten notes at the bottom of the page, including the name 'Lect. II' and other illegible scribbles.

immobile. sed tñ dicendū erat: quare nō est aptum natum moueri. Non. n. pōt aliq̄s euadere sic dicēs q̄ nō mouetur infinitum: q̄ eadē ratione: & de quocūq̄ alio nihil p̄hibet q̄ nō moueat: sed si sit aptū natū moueri: q̄ & si terra eēt finita: sicut nūc nō ferē: q̄n̄ ē in medio: ita & tūc non ferret quātū ad ptē q̄ eēt in medio: sed hoc nō eēt q̄ non hēret aliqd̄ aliud vbi sustētare n̄ in medio: s̄ q̄ nō h̄z aptitudinē nālē vt a medio moueat. Si ergo ita ē i terra q̄ nō ē cā quare q̄scat in medio: q̄ ē infinita sed q̄ granitātē h̄z ex qua nata ē manere i medio: similr de quocūq̄ alio infinito assignāda ē cā quare q̄scat: & nō q̄ ē infinitū: vel q̄ fulcit seipsum. Aliā aut̄ rationem ponit ibi.

C Similiter aut̄ manifestū q̄ et si sit: q̄libet ps idigebit manere. Sicut. n. infinitū i seipso manet se fulciēs: sic et si q̄libet ps accipiat: in seipso manebit. **T**ori^o. n. et partis similes loci sūt: sic terre et glebe deorsuz: et oīs ignis et scintille sursum. **Q**uare si infiniti locus quod in seipso et idem partis: manebit ergo in seipso.

Quia si totū infinitū q̄scit q̄ manet in seipso: seq̄ q̄ q̄libet ps ex necessitate q̄scat pp̄ h^o q̄ manet i seipso. Idē .n. est locus totius & ptis: vt dictū ē: vt ignis & scintille & terre & glebe. Si g^o totius infiniti locus ē ipsūmet seque tur q̄ q̄libet ps infiniti maneat in seipso sicut in pprio loco.

C Secūda rōnē ponit ibi.

Lo. 53.

C Omnino aut̄ manifestū est q̄ impossibile ē simul dicere infinitū corp^o: et locū quendā corporib^o esse si oēm corp^o sensibile: aut grauitatez h̄z: aut leuitatez: et si graue q̄dez i medium nā h̄z ferri: si vō leue sursum necesse. n. et infinitū corp^o. Impossibile aut̄ aut omne vtrūlibet aut mediū vtrūq̄ sustinere: **Q**uomō. n. diuides: aut quō infiniti erit hoc q̄dez sursum: illud aut̄ deorsum: aut vltimum: aut medium.

C Et dicit q̄ oīno manifestū est qd̄ impossibile ē dicere esse infinitū corpus in actu: eo qd̄ cuiuslibet corporis ē aliq̄s locus si oē corpus sensibile: aut h̄z grauitatē aut leuitatē: sicut antiq̄ dixerūt. ponētes infinitū: q̄ si sit corpus graue ōz q̄ nāliter ferat ad mediū. Si aut̄ sit leue necesse est q̄ ferat sursum. si g^o sit aliqd̄ infinitū corp^o sensibile: necesse ē q̄ ē in corpore infinito sit sursum & mediū. Sed impossibile est q̄ totū infinitū sustineat in se vtrūlibet horū. s. sursum vel mediū: vel q̄ ē sustineat vtrūq̄ fm̄ diuersas medietates quō. n. infinitū poterit diuidi vt vna ps eius sit sursum: & alia deorsum: vel q̄ in infinito sit vltimū aut mediū: nō est igit̄ corpus sensibile infinitum.

C Tertiaz rōnē ponit ibi.

Lo. 54.

C Amplius oē corp^o sensibile i loco ē. Locū aut̄ species et differentie sursum et deorsū an̄ et retro: dextrosuz & sinistrosū & bec nō solū ad nos et pōnes sūt: sed in ipso toto determinata sunt. Impossibile aut̄ i infinito hoc esse.

C Et dicit q̄ omne corpus sensibile est in loco. Differentie aut̄ loci sunt sex: sursum deorsum: an̄ & retro dextrosuz: & sinistrosuz q̄ qd̄ sunt determinate nō solū quo ad nos sed ē in ipso toto vniuerso. determinant. n. fm̄ se h̄mōi positōes in q̄bus sunt determinata p̄ncipia & termini motus. vñ in aīatis determinant sursum & deorsum fm̄ motū alimti: an̄ & retro s̄z motū sensus dextrosuz & sinistrosuz fm̄ motū p̄cessū cuius p̄ncipiū ē a pte dextra in rebus aut̄ inanimatis in q̄bus nō sunt p̄ncipia determinata horū motū d̄ dextrosuz & sinistrosuz p̄ cōparatiōez ad nos d̄. n. colūna dextra q̄ ē ad dexterā hoīs: & sinistra q̄ ē ad sinistrā: s̄z i toto vniuerso determinat sursum & deorsum fm̄ motū grauiū: & leuiū fm̄ aut̄ motū celi deter-

minat dextrū oriēs: sinistrū occidēs. an̄ vō hemisperiū su perius retro vō hemisperiū inferi^o: sursum vō merities: deorsum vō septētrio. Hec aut̄ nō p̄t determinari i corpore infinito. Impossibile ē g^o totū vniuersuz ēē infinitū.

C Quartam rōnē ponit ibi.

C Simpliciter aut̄ si impossibile est locū eē in Lo. 55.

finitum: in loco aut̄ oē corpus ē impossibile ē i finitū eē aliqd̄ corpus. **A**t vō qd̄ alicubi est & in loco est: & qd̄ in loco ē: alicubi est. Si igit̄ neq̄z quātitatē possibile est infinitā esse: quātum. n. aliqd̄ erit vt bicubitum aut tricubitum: bec. n. signāt quātum: sic in loco q̄ alicubi: hoc ē autē aut sursum aut deorsuz aut in aliqua alia distātia q̄ sūt sex. **H**orū at̄ vnū qd̄q̄z termin^o aliq̄s ē

C Et dicit q̄ impossibile ē eē locū infinitū cū oē corp^o sit in loco seq̄ q̄ impossibile sit eē aliqd̄ corp^o infinitū. s̄z q̄ impossibile sit eē locū infinitū sic. p̄bat. q̄ bec duo p̄uertūt eē i loco & eē i aliquo loco sic & eē hominē: & eē aliquē hoīez: & esse quātitatē & eē aliquā quātitatē. Sicut igit̄ impossibile ē eē quātitatē infinitā: q̄ seq̄ret aliquā quātitatē eē infinitā: vt bicubitū & tricubitū qd̄ ē impossibile: ita impossibile ē eē locū infinitū: q̄ seq̄ret aliquē locū infinitū eē vt sursum vt deorsuz & h̄mōi: qd̄ ē impossibile cū qd̄libz eoz significet quēdā terminū: vt d̄cū ē. sic ergo nullū corp^o sensibile ē infinitū.

Quod qd̄ igit̄ actu corpus nō sit infini- Lo. 56.

nitum manifestum ex his. **Q**uod autē si non sit infinitum multa impossibilia accidant: manifestuz est: temporis. n. erit quoddam p̄ncipiū & finis: & magnitudines non diuisibiles in magnitudines: & numerus non erit infinitus. **C**um autē determinatur sic neutro modo videtur contingere: ob hoc videlicet est manifestum q̄ sic quidem est: sic autem nō.

C Lectio nona.

Questiōne de infinito: hic incipit determinare vitatē. & p̄mo ostēdit an sit infinitū: secundo qd̄ sit ibi (Accidit aut̄ h̄rium) **P**rima diuidit in duas i p̄ma ostēdit quō infinitū sit. in sc̄cūda cōparat infinita adinuicē ibi (Aliē aut̄ i tpe) **C**irca p̄mū. tria fac. p̄mo ostēdit q̄ infinitū quodāmodo ē & quodāmodo nō est. sc̄do determinat q̄ ē i potētia: & nō ē sic actu ens ibi (Dicit q̄ dē igit̄) **T**ertio manifestat quō sit i potētia ibi (Nō ōz ē potētia ens) **D**icit ergo p̄mo q̄ ex p̄missis manifestū ē q̄ nō sit aliqd̄ corp^o infinitū in actu. **I**te ex his q̄ an̄ dicta sūt manifestū ē q̄ si infinitū simpliciter n̄ sit q̄ multa impossibilia accidūt quoz vnū ē q̄ tps hēbit p̄ncipiū & finē: qd̄ reputatur incōueniēs sc̄dm ponentes eternitatē mūdi: & itez seq̄ret qd̄ magnitudo nō semp sit diuisibilis in magnitudines: s̄z q̄nc̄s denentat p̄ diuisionez magnitudinū ad qd̄az q̄ nō sunt magnitudines. **S**ed oīs magnitudo est diuisibilis. **I**tem seq̄ret q̄ numerus nō angeat in infinitū: q̄ igit̄ fm̄ determinata neutrū vñ cōtingere: neq̄. s. q̄ infinitum sit actu neq̄ q̄ simpliciter nō sit necesse est dicere q̄ quodammodo est quodammodo non est.

C Deinde cum dicit.

C Dicit igit̄ esse aliud qd̄ potentia: aliud vō actu. **E**t infinitum est quidem appōne: est autē & ablatione: magnitudo autem quod quidem actu nō sit infinita: dictum est diuisione autē est **N**ō. n. difficile destruere indiuisibiles lineas. **R**elinquitur igitur potentia esse infinitum. Lo. 57.

C Ostēdit q̄ infinitū est sic potentia ens. & dicit q̄ aliqd̄ d̄ esse i actu: & aliqd̄ d̄ esse in potentia. infinitū aut̄ dicit̄ esse

per appositionem: sicut in numeris vel per ablationem sicut in magnitudinibus. *ostendit* enim quod magnitudo non est actu infinita. et sic in magnitudinibus per appositionem infinitum non inuenitur: sed per diuisionem in eis inuenitur infinitum. *ostendit* enim quod difficile destruere opinionem ponentium indivisibiles esse lineas vel secundum aliam rationem non est difficile puri atomas lineas. id est ostendere lineas quas quidam ponunt indivisibiles esse partibiles. *ostendit* autem infinitum in appositione vel diuisione secundum quod potest apponi vel diuidi. *Reinquitur* igitur quod infinitum sit tanquam in potentia ens.

Deinde cum dicit.

Non oportet autem potentia ens accipere: sicut si possibile sit hoc statuam esse: quod et erit hoc statua: sic et infinitum: quod erit actu. Sed quoniam multipliciter est eadem quoadmodum dies et agone in semper aliud et aliud fieri: sic et infinitum est. Et namque in bis est et potentia et actu. *Olympia*. n. sunt et in posse agone fieri: et in eo quod sit.

ostendit quomodo infinitum sit in potentia: dupliciter. n. inuenitur aliquid in potentia: uno modo sic quod totum potest reduci in actum sicut possibile est hoc esse statuam: quod aliquando erit statua non autem sic dicitur esse infinitum in potentia: quod totum postea sit in actu. Alio modo aliquid dicitur in potentia esse: quod postea sit actu ens: non quidem totum simul: sed successiue. *Multipliciter*. n. dicitur aliquid esse: vel quod totum est simile: ut homo et domus: vel quod semper vnus pars eius sit post aliam: per quem modum dicitur esse dies et ludus agonalis. et hoc modo dicitur infinitum esse simile et in potentia et in actu. *ostendit* enim quod omnia n. huiusmodi sunt in potentia: quantum ad vnam partem: et actu quantum ad aliam. *Olympia*. n. i. festa agonalis que celebrantur in monte olympo dicuntur esse et durare secundum agones posse fieri: et fieri in actu: quod quantum ad durabatur ista festa: aliquid pars illorum ludorum erat in fieri: et alia erat ut futurum fieri.

Deinde cum dicit.

Aliter autem et in tempore manifestum quod infinitum et in hominibus et diuisione magnitudinum.

Comparat diuersa infinita adiuicem. et primo comparat infinitum temporis et generationis infinito quod est in magnitudinibus: secundo comparat infinitum secundum appositionem et infinitum secundum diuisionem in magnitudinibus ibi. (*ostendit* autem secundum appositionem.) Circa primum tria facit: primo proponit quod intendit: et dicit quod aliter manifestat infinitum in generatione hominum et in tempore: et aliter in diuisione magnitudinum.

Secundo ibi.

Primo quidem enim sic est infinitum in semper aliud et aliud accipiendo: et acceptum quidem semper esse finitum: sed semper alterum et alterum. Quare in finitum non oportet accipere sicut hoc aliquid: ut hominem aut domum: sed sicut dies dicitur et agone: quibus esse non sicut substantia quedam facta est: sed semper in generatione aut corruptione finitum: sed semper alterum et alterum.

ostendit quod sit eadem omnibus infinitis. et dicit quod hoc ostendit et vltimum in omnibus infinitis inuenitur quod infinitum est in semper aliud et aliud accipiendo: secundum quodam successione: ita tamen quod quicquid accipitur in actu de infinito totum sit finitum: vnde non oportet accipere quod infinitum sit aliquid quod demonstratum: sicut accipimus hominem vel domum: sed sicut sunt successiue: ut dies et ludus agonalis: quorum esse non est hoc modo: quod aliquid eorum sit sicut quidam substantia perfecta tota actu existens. In generatione autem et corruptione et si in infinitum procedatur semper illud quod accipitur in actu est finitum. In toto. n. decursu generationis et si procedatur in infinitum: et omnes homines qui simul actu accipiuntur sunt finiti secundum numerum: et huiusmodi finitum oportet accipere alterum et alterum: secundum quod quidam homines succedunt quibusdam.

Tertio ibi.

Sed in magnitudinibus quidem permanente accepto hoc accidit: in hominibus autem et tempore corruptis sic ut non sit deficere.

ostendit dicitur et dicit quod illud finitum quod accipimus in magnitudinibus vel apponendo vel diuidendo permanet et non corrumpitur. Sed illa finita que accipiuntur in infinito de cursu temporis et generationis humane corrumpuntur: ita quod per istum modum non contingit tempus et generationem deficere.

Deinde cum dicit.

Quod autem secundum appositionem idem quodammodo est et quod est secundum diuisionem. Infinitum enim secundum appositionem sit e contrario. secundum quod. n. diuisum videtur in infinito: sic appositum videbitur ad determinatum. Infinita. n. magnitudine sic accipiens aliquis determinatum accipiet eadem ratione: non eandem aliquam magnitudinem ratione accipiens non transibit finitum. Si ergo sic augmentet ut semper eandem aliquam sit accipere magnitudinem transibit finitum: propter id quod omne finitum remouetur quolibet finitum. **Aliter** quidem igitur non est: sic autem est infinitum potentia et diuisione. Et actu autem est: sicut dicitur esse dicimus et agone. et potentia sic sicut materia: et non per se sicut finitum. Et secundum appositionem igitur sic infinitum potentia est: quod idem dicimus quod quodammodo esse ei quod est secundum diuisionem. **Semper** quidem. n. aliquid ipsius extra est accipere.

Comparat duo infinita que sunt in magnitudinibus. scilicet secundum appositionem et secundum diuisionem. Et circa hoc tria facit. primo proponit pruenientiam iter vtriusque infiniti: secundo ostendit dicitur. (*Ibi* non tamen excellit.) Tertio infert quadam conclusionem ex dictis ibi (*Quare* neque est excellere.) Dicit ergo primo quod quodammodo infinitum per appositionem est idem cum infinito secundum diuisionem: quod infinitum secundum appositionem sit e contrario cum infinito secundum diuisionem. *ostendit* enim quod aliquid diuiditur in infinitum: sicut hoc in infinitum vnde posse apponi ad aliquam determinatam quantitatem. *ostendit* autem igitur quod sit infinitum diuisione in magnitudine. et dicit quod si aliquis in aliquam magnitudine finita accepta aliquam partem determinatam per diuisionem: semper accipiat diuidendo aliam partem: secundum eandem rationem. id est per proportionem: sed non secundum eandem quantitatem in eadem proportionem: non pertransibit diuidendo illud finitum puta si a linea cubitali accipiat medietatem: et iterum a residuo medietatem: et sic in infinitum procedere potest. *ostendit* enim quod subtrahendo eadem proportionem: sed non eandem quantitatem subtracti: minus est. n. secundum quantitatem dimidium dimidij: quod dimidium totius. sed si semper sumeret eandem quantitatem oporteret quod semper magis ac magis augetur proportio puta si a quantitate. x. cubito: subtrahatur vnus cubitus: subtractum se habet ad totum in subdecupla portione. Si autem iterum a residuo subtrahatur vnus cubitus subtractum se habet in maiori portione minus. n. vnus cubitus excedit a. ix. quam a. x. sicut igitur seruando eandem proportionem diminuitur quantitas: ita subtrahendo eandem quantitatem augetur proportio. Si ergo aliquis subtrahendo ab aliqua magnitudine finita semper augeat proportionem sumendo eandem quantitatem transibit magnitudinem finitam diuidendo: puta si a linea centum cubito: semper subtrahatur vnus cubitus. et hoc idem quod ostendit finitum consumitur quocumque finitum semper accepto aliter igitur infinitum non est secundum diuisionem nisi in potentia quod tamen est simul est actu cum potentia: sicut dicitur de die et de agone. et cum infinitum sit semper in potentia assimilatur materie que est semper in potentia: et non est per se extra in actu totum sicut finitum est in actu et sicut infinitum secundum diuisionem est in potentia cum actu simul. *ostendit* dicendum est de infinito secundum appositionem quod quodammodo est idem cum infinito secundum diuisionem: ut dicitur est. *In* de autem manifestum est quod infinitum per appositionem est in potentia: quod si contingit aliquid aliud accipere apponendo.

Deinde cum dicit.

Non tamen excellit omnem determinatam magnitudinem: sicut in diuisione excellit omnem determinatum: et erit minus.

Lo. 59.

Lo. 60.

Lo. 58.

Concedit dicitur iter infinitum secundum appositionem et infinitum secundum divisionem: et dicitur quod infinitum per appositionem non excedit in maius omnem magnitudinem finitam datam: sed infinitum secundum divisionem excedit omnem determinatam paritatem in minus. accipiamus. n. aliquam determinatam paritatem: puta unius digiti si linea centum cubitorum dividam in infinitum accipiendo semper dimidium: venietur ad aliquam minus digito uno: sed apponendo in infinitum e contrario divisioni erit dare aliquam quantitatem finitam quam non potest transire. denique. n. due magnitudines quarum utraque sit. x. cubitorum: et tertia que sit. xx. si igitur id quod subtrahitur in infinitum accipiendo semper dimidium ab una magnitudine. x. cubitorum: ad datam alteri que est decem cubitorum: nunquam perveniet in infinitum apponendo ad mensuram quantitatis que est. xx. cubitorum: quod quantum remanebit in magnitudine cui subtrahitur: tamen deficiet a mensura data in quantitate cui addet. **Deinde cum dicit.**

Quare neque est excellere omnem secundum appositionem: neque potentia possibile est esse: siquidem non est secundum accidens actu infinitum: sicut dicunt philosophi extra corpus mundi cuius substantia est aer aut aliud huiusmodi. Sed si non possibile est quod infinitum corpus sensibile actu sit manifestum quod neque potentia utique erit secundum appositionem: sed aut sicut dictum est e contrario divisioni.

Inducit conclusionem ex dictis. et primo inducit eam. secundo manifestat per demetrium Platonis. ibi. (Quoniam et Plato) dicit ergo quod ex quo apponitur in infinitum non facit transcendere omnem determinatam quantitatem: non est possibile esse: nec est in potentia quod excellat omnis determinata quantitas per appositionem. quod si esset in natura potentia ad oppositionem transcendente omnem quantitatem sequeretur quod esset actu infinitum: sic quod infinitum esset accipiens alicui nature: sicut naturales philosophi extra corpus huius mundi quod videmus ponunt quod est quoddam infinitum cuius substantia est aer vel aliud aliud huiusmodi. Si ergo non est possibile esse corpus sensibile actu infinitum: ut ostensum est sequitur quod non sit potentia in natura ad apponem transcendente omnem magnitudinem: sed solum per apponem infinitam per prius divisioni: ut demetrius est que autem si esset in potentia ad infinitam additionem transcendente omnem magnitudinem sequeretur esse corpus infinitum in actu: non autem ad additionem infinitam in numeris transcendente omnem numerum: sequatur esse numerum infinitum in actu: infra ostendit. **Deinde cum dicit.**

Quoniam et Plato propter hoc infinita duo fecit: quia et in augmentum videtur excellere et infinitum abire et ad anihilationem. faciens tamen duo non videtur duobus. Neque enim in numeris secundum divisionem infinitum est: unitas enim minimum est: neque in augmentum: videtur namque decem facit numerum.

Manifestat quod dixerat per demetrium Platonis: et dicit quod quod infinitum in appositione magnitudinum quod est per oppositam divisionem: per hoc Plato duo fecit infinita. scilicet magnam quod pertinet ad additionem et parvam quod pertinet ad divisionem: quod scilicet infinitum videtur excellere et per additionem in augmentum: et per divisionem in decrementum: vel tendendo in nihil. Sed cum ipse faciat duo infinita non tamen videtur eis: quod cum numerum poneret substantiam esse omnium rerum in numeris non invenit infinitum per divisionem: quod in eis est minimum unitas: neque est per additionem secundum ipsum: quod dicebat quod species numerorum non variatur nisi usque ad. x. et postea redditur ad unitatem computando undecim et duodecim.

Cadit autem contrarium esse infinitum: quod sicut dicunt: non enim cuius nihil est extra: sed cuius semper aliquid est extra hoc infinitum est.

Ostendit quod per se ostendit quod sit infinitum: et circa hoc tria facit primo ostendit quod sit infinitum secundo ex hoc assignat rationem eorum que de infinito dicuntur. ibi. (Secundum rationes autem accedit.) Tertio solvit rationes que su-

peria posite sunt ibi. (Reliquum autem est.) Circa primum duo facit. primo ostendit quod sit infinitum excludens quorundam falsam definitionem secundo excludit quorundam falsam opinionem ostendens ex illa falsa definitione ibi. (Quoniam hic accipiunt dignitatem.) Circa primum tria facit. et primo proponit quod intendit. secundo manifestat propositum ibi. (Signum namque.) Tertio infert quodam conclusionem ex dictis ibi. (Unde melius est opinandum.) Dicit ergo primo quod prius modo diffinitum est infinitum quod sicut quodam diffinitum. Dixerunt enim quodam quod infinitum est extra quod nihil est. Sed ostendendum est quod infinitum est cuius semper est aliquid extra.

Deinde cum dicit.

Signum autem est: et namque anulos dicitur infinitos ut habentes circulationem: quia semper est extra accipere secundum similitudinem quodam dicentes: non tamen proprie. Oportet enim et hoc esse: et non aliquando idem recipi. in circulo autem non sic fit: sed semper quod est inter solum alterum Infinitum quidem igitur hoc est: cuius secundum quantitatem accipientibus semper est aliquid accipere extra.

Manifestat propositum. et primo ostendit quod sua assignatio sit bona: secundo quod assignatio antiquorum sit incoepetens ibi. (Cuius autem nihil est extra.) Ostendit ergo primo quod infinitum sit cuius semper est aliquid extra per quoddam signum. Dicit enim quodam quod anuli sunt infiniti: quod per hoc quod habent quodam circulationem semper est ibi supponere potest ad partem acceptam. sed hoc dicitur secundum similitudinem et non proprie: quod ad hoc quod aliquid sit infinitum requiritur hoc. scilicet quod extra quolibet partem acceptam: sit quodam alia: ita tamen quod nunquam resumatur illa que prius fuit accepta. Sed in circulo non est sic: quod prius que accipitur post alias partem est alia solum ab eo quod immediate acceptum est non tamen ab omnibus partibus prius acceptis: quod una pars potest multoties resumatur: ut patet in motu circulari si igitur anuli dicuntur infiniti per hanc similitudinem: sequitur quod illud quod est vere infinitum sit cuius semper sit aliquid extra accipere si aliquis velit accipere eius quantitatem: non enim potest comprehendere quantitatem infiniti sed si quis velit eam accipere: accipit partem post partem in infinitum ut supra dictum est.

Deinde cum dicit.

Cuius autem nihil est extra: hoc perfectum est et totum. Sic enim diffinitum totum: cui nihil abest: ut hominem totum aut arcem. Sicut autem singulare: sic et quod proprie: ut totum cuius nihil est extra cuius autem absentia extra est: non omne est: cum absit. Totum autem et perfectum aut idem penitus: aut proximum secundum naturam est. Perfectum autem nullum non habet finem. Finis autem terminus est.

Probat quod diffinitio antiquorum sit incoepetens: tali ratione. id cuius nihil est extra: est diffinitio perfecti et totum quod sic probat: diffinitum enim unumquodque esse totum cui nihil deest: sic dicimus hominem totum aut arcem totam quod nihil deest eorum que debent haberi. et sicut hoc dicimus in aliquo singulari toto: ut est hoc particulare vel illud: ita est hoc competens in eo quod est vere et proprie totum. scilicet in universo extra quod simpliciter nihil est cuius autem aliquid deest per absentiam alicuius extrinseci: tunc non est totum. Sic igitur manifestum est quod hec est diffinitio totum totum est cuius nihil est extra. Sed totum et perfectum vel sunt penitus idem vel sunt proxima secundum naturam. et hoc idem: quod totum non invenit in simplicibus que non habent partes in quibus tamen videntur nomine perfecti per hoc igitur manifestum est quod perfectum est cuius nihil est extra ipsum. Sed nullum carere sine est perfectum: quod finis est perfectio uniuscuiusque. finis autem est terminus eius cuius est finis nullum igitur infinitum et iterminatum est perfectum. Non ergo competit infinito diffinitio perfecti cuius scilicet nihil est extra.

Deinde cum dicit.

Unde melius est opinandum permenidem melissos dicere. Dic quidem enim infinitum totum dicit. Totum autem finiri a medio eque pugnantibus. Non enim lineam lino est continuare omni et toti infinitum.

Lec. 8.

Lec. 11.

Lo. 61.

Lo. 62.

Lo. 63.

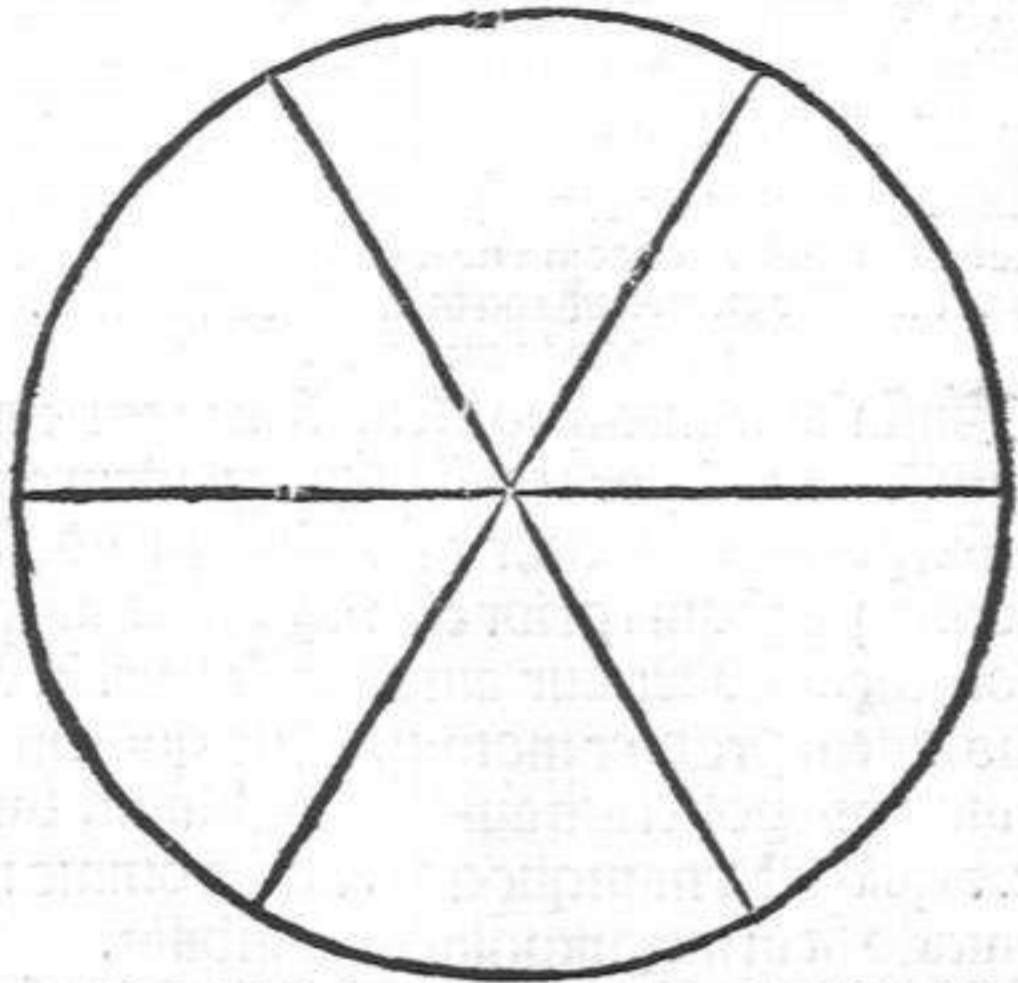
Lec. 9.

Lo. 64.

Lec. 9.

Inducit quādā pclusionē ex dictis: qz. n. infinito non cō
petit diffinitio totius: manifestū est qz melius dicit pmen
des qz melissus. melissus. n. dicit totū vniuersum esse infi
nitū: pmenides vero dicit qz totū finiter p eque pugnās a
medio: in quo designauit qz corpus vniuersi esse spericū.
In spera autē lineae a medio vsqz ad terminū. s. circūferētiā
ducunt fm equalitatē quasi eque pugnantes sibi inuicem.

Lineae a centro ad circūferētiā ducunt fm equalitatē.

recte dicit qz totū sit finitū: qz totū et infinitū: nō se inuicē pse
quunt qsi sibi p̄tinuata: sicut lino p̄tinuat līnum in filando
erat. n. puerbiū vt ea q̄ cōsequūtur dicerent sibi p̄tinuari
sicut līnum lino.

Quoniā hinc accipiūt dignitatē de infinito:
quod est oīa cōtinens: et oīa in seipso habens:
propter id quod habet similitudinē quandam
cū toto. Est. n. infinitū perfectionis magnitudi
nis materia: et quod potentia totū est. Actu ve
ro non. Diuisibile autē est ad diuisionem et ad
oppositā appositionē. Totū autē et finitū non
secundū se sed fm aliud. Et non continet: sed
continetur in quantū est infinitum. Unde igno
rum: est inquantū est infinitum. Specie. n. nō ha
bet materia. Ergo manifestum est qz magis in
partis ratione sit infinitū quā in totius: pars enī
materia totius est: sicut es statue.

Excludit quādā falsam opinionē ex p̄dicta diffinitōe
exortā: et p̄mo cōiter q̄stū ad oēs: sc̄do sp̄aliter q̄stū ad pla
tonē ibi. (Quā si p̄tinet.) Dicit ergo p̄mo qz qz existima
uerūt infinitū p̄tingi toto: hinc accepunt quasi (dignitatē). i.
rē p se notā. De infinito qz oīa p̄tineret: et oīa in se h̄iet pp
hoc qz h̄z quādā similitudinē cū toto: sicut id qd ē in poten
tia h̄z similitudinē cū actu. Infinitū. n. inq̄stum est in potētia
est sicut mā respectu p̄fectionis magnitudinis: et est sicut
totū in potētia nō autē in actu qd p̄z ex hoc qz infinitū dicitur
qz possibile est aliqd diuidi in minus: et fm qz ex opposito
diuisionū pōt fieri appositio vt dictū ē: sic igit̄ infinitū sc̄dm
se. i. sc̄dm ppriā rōnē est i potētia: totū et ē imp̄fectū sicut
mā nō h̄z p̄fectionē nō autē est totū et finitū sc̄dm se. i. h̄z
ppriā rōnē q̄ est infinitū: s̄z fm aliud. i. fm finē et totum ad
qd est i potētia. diuisio enī q̄ est possibilis in infinitū fm qz
ad aliqd terminat dicitur esse p̄fecta: et sc̄dm qz vadit in infinitū
est imp̄fecta. et manifestū est qz cū totius sit p̄tinere materie
aut p̄tinere: qz infinitū inq̄stū huiusmodi nō p̄tinet: s̄z p̄tine
tur iquantū. s. id qd dicitur infinito est i actu sp̄ p̄tinet ab aliquo
maiori h̄z qz possibile est aliqd extra accipere ex hoc aut qd
est sicut ens i potētia nō solū hoc seq̄t qz infinitū p̄tinet et
nō p̄tineat: s̄z et sequunt̄ due alie p̄clusiones: quaz vna est

qz infinitū inq̄stū huiusmodi ē ignotū: qz ē sicut mā nō h̄z
sp̄m. i. formā: vt dicitur ē. mā aut si cognoscat nisi p̄ fo: mā.
alia p̄clo ē q̄ ex eodē seq̄t: qz infinitū magis h̄z rōnē ptis q̄z
totius: qz mā cōpat ad totū vt ps et recte infinitū se h̄z vt
ps inq̄stū nō est de ipso accipere nisi aliquam partē i actu.

Deinde cum dicit.
Quā si p̄tinet autē i sensibilibus et in itelligi
bilibus magnū et parū oportuit p̄tinere itelli
gibilia icōueniēs aut et ipossibile ignotū et ide
terminatū p̄tinere et determinare.

Excludit opinionē Platonis qz ponebat infinitū tam in
sensibilibus qz itelligibilibz. et dicit qz ex hoc manifestū ē
et qz si magnū et parū qz plato attribuit infinitū sunt in
sensibilibz et itelligibilibz tanqz p̄tinētia pp hoc qz p̄tinere
attribuit infinito. seq̄t qz infinitū p̄tineat itelligibilia. S̄z hoc
v: ēē icōueniēs et ipossibile qz infinitū cū sit ignotū et i de
terminatū p̄tineat et determinet itelligibili: non enim de
terminantur nota per ignota: sed magis econuerso.

Secūdum rationē aut accidit: et qz secū
dū appositionē nō esse videri i finitū si
cut oēm excellat magnitudinē i diuisio
ne aut esse: p̄tinetur enim sicut materia intus et
i finitum: p̄tinet autē species.

lectio vndecima.

Definitio infiniti: hic ex diffinitōe
assignata assignat rōnē eoz q̄ de i
finito dicunt. et p̄mo eius qd dicitur de appōne et
diuisione infiniti: sc̄do eius qd infinitū in diuersis
fm ordinē inuenit̄ ibi. (Infinitū aut nō idēz est.) Tertio
eius qz mathematici vtunt̄ infinito. ibi. (Nō remouet aut
rō hoc.) Quarto eius qz infinitū ponit̄ p̄ncipiz ibi. (Quā
autē cause.) Circa p̄mū duo facit p̄mo assignat rōnē eius
qz dicitur de infinito circa diuisionē et appositionē i magnitudi
bus sc̄do eius qz dicitur in numeris p̄ cōparationē ad magni
tudines. ibi. (Rōnabiliter autē est.) Dicitur ē aut supra qz
appositio i infinitū sic inuenit̄ in magnitudinibus: qd tñ nō
excedit p̄ hoc q̄cunqz determinata magnitudo. Sed diui
sio in infinitū sic inuenit̄ in magnitudinibus: qz diuidēdo trā
situr quecūqz q̄stitas in minus vt supra expositūz est. hoc
aut fm rōnem dicit accidere. qz cū infinitū h̄eat rōnē māe
p̄tinet intus sicut mā. illud autē qd p̄tinet ē sp̄s et fo: ma.
Manifestū ē aut ex his q̄ deā sunt i sc̄do qz totū h̄z rōnez
forme ptes aut rōnē materie. Cū ergo i magnitudinibz a
toto itur ad ptes p̄ diuisionē: rōnabile est qz ibi nullus ter
minus inueniatur qui nō trāscēdat per infinitam diuisionēz.
Sed i additiōe itur a p̄tibus ad totū qd h̄z rōnem fo: me
p̄tinētis et terminātis. vnde rationabile est qz sit aliqua de
terminata q̄stitas: quam infinita appositio nō trāscēdat.

Deinde cum dicit.

Rationabiliter autem est et i numero quidē
ad numerum esse terminum: ad plus autē sem
per omnez excellere multitudinem. In magni
tudinibus autem econtrario. In minus quidē
excellere omnem magnitudinem: sed in maius
non esse magnitudinem infinitam. Causa autē
est: quia vnum est idiuisibile quodcūqz vnus
sit: vt homo vnus homo: et nō multi. Nume
rus autem est vno plura et quelibet quedam.
Quare necesse est stare ad idiuisibile. Duo nā
qz et tria denominatiua noīa sunt: sicut et alio
rum numeroz vnusquisqz.

Assignat rationem de infinito in numeris per cōpara
tionem ad magnitudines. dicit enim qz in numero inuenitur
aliquis terminus in minus quem nō diuidēdo trāscēdere
sed nō inuenitur aliquis terminus in plus: qz quolibet nū

Co. 65.

Co. 66.

2 ec. 9.

2 ec.

Co. 67.

2 ec. 9.

2 ec. 5.

Co. 68.

qz in diuisio e f
in infinitum
appositio in

Lec. 9.

mero ē inuenire aliū numerū maiore p additōne. In magnitudinib⁹ autē ē ecōuersio: vt dcm̄ ē. ⁊ hmoi rōne assignat. ⁊ pmo qdē qre i numeris aliqs termin⁹ inuenit q in minus nō trāscēdit diuidēdo: huius rō ē: q: oē vnū inquātū vnū est idiuisibile: sicut hō idiuisibilis ē vnus hō: ⁊ non multi. quēlibet autē numerū oꝝ resoluerē i vnū qd pꝝ ex ipsa rōne numeri. Numerus. n. hoc significat q sint aliq̄ plura vno quelz aut plura excedētia vnū siue plus vel minus sunt d terminatē spēs numeroꝝ vnū cū vnū sit de rōne numeri: ⁊ de rōne vnus sit idiuisibilitas: sequit q diuisio numeri stet i termino idiuisibili. Quod aut dixerat q de rōne numeri sit q sint plura vno manifestat p spēs: q: duo ⁊ tria ⁊ qlz alius numerus denominat ab vno. vn̄ dī i qnto meta. sba senarii est in hoc q sit series vnū: nō aut i hoc q sit bis tria vel ter duo: q: sequeret q vnū rei eēt plures dī finitiones ⁊ plēs sbe: q: ex diuersis p̄tib⁹ diuersimode cō surgit vnus numerus. **C** Deinde cum dicit.

Lec.

C In plus autem semper est intelligere: infinite autē sunt decisionis magnitudinis. Quare potentia quidem est: Actu vero non sed semper excellit acceptum omnem multitudinē de terminatam. Sed nō separabilis est hic numerus a decisōe neqz manet infinitas: sed fit semper sicut ⁊ tempus ⁊ numerus temporis.

C Assignat cām qre i numeris additio excedit oēm determinatā multitudinē ⁊ dicit q possum⁹ sp̄ intelligere quolz numero dato aliū numerū maiore: p hoc q magnitudo diuidit in infinitū. Ad manifestū ē. n. q diuisio cāt multitudinē: vn̄ q̄to plus diuiditur magnitudo: tāto maior multitudo surgit: ⁊ iō ad infinitā diuisiōne magnitudinū: seq̄ infinita additio numeroꝝ. iō sicut infinita diuisio magnitudinis non est in actu: s; i potētia: ⁊ excedit oē determinatū i. m̄: vt dcm̄ ē: ita additio numeroꝝ infinita nō ē in actu: s; in potētia: ⁊ excedit oēm determinatā multitudinē. sed hic numerus q sic i infinitū multiplicat nō ē numer⁹ separatus a decisōe magnitudinū. **C** Circa qd sciēdū est: q dīo: vt dcm̄ est multitudinē cāt. Est aut diuisio duplex vna formalis q est p opposita: ⁊ alia fm̄ q̄titate. **C** Idia aut diuisio causat multitudinē q ē d trāscēdentib⁹: fm̄ q ens diuidit p vnū ⁊ multa: s; diuisio p̄tinue q̄tatis causat numerū: q ē spēs q̄tatis: inq̄tū h; rōne mēsure. ⁊ hic numer⁹ multiplicabilis ē i infinitū: sicut ⁊ magnitudo diuisibilis ē i infinitū. s; multitudo q seq̄ diuisiōne formalē rez: nō multiplicat in infinitū. sunt. n. determinate spēs rez: sicut ⁊ determinata q̄tatis vniuersi. ⁊ iō dicit q hic numer⁹ q multiplicat i in finitū nō separat a diuisiōe p̄tinui neqz tñ hic numer⁹ sic est infinit⁹ sicut aliqd pmanēs: s; sicut: sp̄ i fieri exis: inq̄tū successive addit sup: a quēlibet numerū datū. sicuti ē de tpe ⁊ de numero tps numerus. n. tps crescit successive per additiōne diei ad diem: non q omnes dies sint simul.

Lec. 9.

C Deinde cum dicit.

Lo. 69.

C In magnitudinibus autem contrarium est. Diuiditur autem in infinita cōtinuum. In maius autem non est in infinitum. Quantum enī contingit potentia esse: ⁊ actu cōtingit tñ esse. Quare quoniam infinita est nulla magnitudo sensibilis: non contingit omnis excellentiā esse magnitudinis determinate. Esset. n. vtiqz aliqd celo maius.

C Ostendit q ecōtrario est in magnitudinibus. Diuidit n. p̄tinuū in infinitū vt dcm̄ ē: s; in maius nō pcedit in infinitū ē fm̄ potētia: q: q̄tū vnūq̄qz ē in potētia: tñ pōt ēē in actu. Si igit esset in potētia nature q cresceret magnitudo in infinitū: sequeret q eēt aliqua magnitudo sensibilis infinita: qd ē falsum vt sup: a dictū est. **C** Relinq̄ igitur q nō ē in potētia additio magnitudinū in infinitū: sic q excedat oīs determinata q̄tatis q: sequeret q esset aliqd ma

Lec. 8.

ius celo: ex quo pꝝ falsum esse qd qdā dicūt q mā p̄ma ē in potētia ad oēm q̄titate. nō. n. est mā p̄ma in potētia nisi ad terminatā q̄titate. pꝝ ē ex p̄missis rō quare nō opꝝ numerū tñ ēē i actu: q̄tū est i potētia: sicuti hic dī de magnitudine: q: additio numeri seq̄ diuisiōne p̄tinui p quā addit ad id qd est i potētia: ⁊ ad mām vn̄ nō opꝝ deuenire ad aliq̄ actū finientē potētia: s; additio magnitudinis dicit in actu: vt dictū est. **C** Commentato: aut assignat aliā rōne: q: potētia ad additiōne magnitudinis est in vna ⁊ eadē magnitudine s; potētia ad additiōne numeroꝝ est in diuersis numeris: iquantū cuiuslibet numero pōt aliqd addi. s; hec rō parū valet q: sicut p additiōne est alia ⁊ alia spēs numeri ita alia ⁊ alia spēs mēsure: fm̄ q bicubitū ⁊ tricubitū dī cūnt spēs quātatis ⁊ ēt q̄qd addit supiori numero: additur inferiori. ⁊ fm̄ hoc in vno ⁊ eodem numero. s. binario vel trinario est potētia ad infinitam additiōnem.

C Deinde cum dicit.

C Infinitum autem nō idem est in motu ⁊ magnitudine ⁊ tempore tanqz vna quadam natura: sed posterius dicitur ⁊ secūdum prius. Ut motus quidē quia prior est magnitudo in qua mouetur. aut alteratur. aut augmētatur. Tempus autem propter motum. **C** Nūc quidem. n. vtimur bis posterius autem tentabimus dicere. ⁊ quid est vnumquodqz. ⁊ quia omnis magnitudo fit in magnitudines diuisibilis.

Lo. 70.

C Ostendit quō infinitū inueniat diuersimode in diuersis. ⁊ dicit q infinitū nō est fm̄ eādē rōne in motu: ⁊ i magnitudine ⁊ tpe ac si esset vna nā vniuce p̄dicata de eis. S; dī de posteriori eoz fm̄ prius sicut de motu pp magnitudinē i qua ē motus vel localis: vel alterationis: vel augmenti de tpe aut pp motū: ⁊ hoc iō q: infinitū cōpetit q̄tati motus aut ē q̄tus fm̄ magnitudinē: ⁊ tps pp motū vt infra patebit. ⁊ ideo dicit q nunc vtimur bis: sed posterius manifestabitur de vnoquoqz eoz quid sit: ⁊ q omnis magnitudo fit diuisibilis in magnitudines.

4. Lec. ij.

C Deinde cum dicit.

C Non remouet autem ratio neqz mathematicos a consideratione auferens sic esse aliquid infinitum. vt actu sit in augmentū intransibile. Neqz enim sic indigent infinito neqz enī vtuntur. sed solum esse quātumcunqz velint finita. Maxime autem magnitudinē scdm̄ eandem i est secari rationem quantumcunqz magnitudo fit altera. Quare ad demonstrandum quidem illo modo nihil differt. Esse autem in existentibus erit magnitudinibus.

Lo. 71.

C Ostendit quō mathematici vtuntē infinito: ⁊ dicit q rō p̄dicta qua ponim⁹ nō ēē magnitudinē infinitā i actu: nō remouet p̄siderationē mathematicoz q vtuntē infinito: puta cū geometra dicit q sit talis linea infinita: nō enī indigent ad suā demonstratiōne infinito in actu: neqz eo vtuntē: s; solū indigent q sit aliq̄ linea finita: tāta q̄ta est eis necessaria: vt ex ea possint subtrahere qd volūt. ⁊ ad hoc sufficit q aliq̄ maxima magnitudo sit: q: alicui maxime magnitudinē cōpetit q possit diuidi fm̄ q̄tūcunqz p̄portione respē alterius magnitudinis date. vn̄ ad demonstrādū nō differt vtrū sit hoc mō vel illo. s. vel infinita vel finita maxima q̄tatis s; q̄tū ad esse rei multum differt: vtrum sit vel non sit.

C Deinde cum dicit.

C Quā autē cause diuise sunt quadrifariā. manifestū qd sicut materia i finitū cā est. ⁊ qd ēē qdē ipsi priuatio est. Per se autem subiectum cōtinuum ⁊ sensibile est. Videntur autē ⁊ omnes

Lo. 72.

alii sicut materia vtentes infinito. Unde inco- ueniens est continens ipsum facere sed no con- tentum.

2c.5. Quidit quo infinito sit principiu: et dicit qd cu sint quat- tuor genera causaz. vt supra dictu est: pz ex premissis qd infinito est ca sicut ma. Infinitu eni bz ee in potentia qd est p pui ma. Sed ma qde qnq3 est sub forma qnq3 autu sub puatione. Infinito at no ppetit ratio materie: fm qd e sub forma sed fm qd e sub puatione: qz. s. infinitu d: p re- motione pfectionis et termini et pp hoc subiungit qd ipsi infinito ee est puatio. i. ro infini i puatione consistit. et ne ali- quis itelligat: qd infinito est ma sicut ma p. subiungit qd p se subiectu puationis qd pstituit ronez infini est pntinu3 sensibile. et hoc apparet infinitum qz qd est in numeris causat ex infini diuisione magnitudinis: et similiter infini- tu in tpe et motu causat ex magnitudine. vñ relinquit qd p pui subiectu infini sit pntinu et qz magnitudo scdm ee no e separata a sensibilib: sequit qd subiectu infini sit sen- sibile. et i hoc et pcordant oes antiq q vtunt infini sic pn- cipio mali. vñ incoeniens fuit qd attribuertnt infini co- tineri: cum me non sit pntineri: sed magis cotineri.

co.73. Aliquu autem est aggredi. scdz quas rationes infinitum esse videtur: ta- no solu potentia: sed sicut determina- me est. Alia quide ipsorum no necessaria sunt Alia vero bnt quada veras contrarietates.

Lectio. xij.

2c.6. Est quas. pbus p diffinitione in- finiti rones eoz q de i- finito dicunt assignauit. hic soluit rones que supra posite sunt ad onidendu3 infinitu ee. et p mo dicit de qo est itentio fo exegit ppositu ibi. (Neque eni vt gnatio) Dicit ergo po postea q dea sunt de infini- to reliquuz est soluere rones fm quas videbat onidi qd in- finitu sit no solu i potentia: sicut supra determinauim: sed qd sit in actu: sicut ea que sunt infini et determinata. alique nallarū rōnum nō pcludunt ex necessitate: sed sunt totali- ter false alique autem earum ex aliqua parte verum con- cludunt. Deinde cum dicit.

2c.11. Neq3 enim vt generatio no deficiat necessa- rium est infinitum esse actu sensibile corpus. Contingit enim alterius corruptione alterius generatione esse: cum omne finitum sit.

solutio. 3. rōnis. Soluit qnq3 rones q supra posite sunt ad onidendu in- finitu ee: et po soluit ea q sumebat ex pte gnatiois. Lōclu- debat. n. qd si generatio no deficiat qd oporteat ee infinitu: s3 hec rō q3iu3 ad hoc vey pcludit: qd infinitu sit i potentia q successine in actu reducatur: sic supra dictu est: s3 no est ne- cessarium qd sit aliqd corp? sensibile infinitu i actu: ad hoc qd gnatio no deficiat: sicut antiq estimauerunt ponentes i infinitu pseruari generatione: ac si semp generatio fieret p extractione ex aliquo corpore qd i infinitu fieri no posset: ni- si illud corpus esset infinitu. Sed hoc no e necessariu cu to- to corpore sensibili existente finito generatio in infinitum durare possit: per hoc qd corruptio vnius est generatio alterius. Deinde cum dicit.

co.74. Amplius tangi et includi alterum est. Hoc quidem enim ad aliquid et cuiusdam. Tangit enim aliquid omne: et finitorum alicui accidit. Finitum autem non ad aliquid est: neque tan- gere contingenti contingens est.

Soluit rōnem q ex pte sumebat cōtact? ac si necessari- um sit oē corp? finituz tāgere quoddā aliud: et sic oportet at pcedere in infinitu. sed ipse soluit: qd alteru est tāgi et fi- niri. qz tāgi et icludi d: respectu alteri. oē eni tāgens tan- git aliqd: sed finituz d: absolute: et non ad aliud: inq̄tum

p proprios terminos aliqd finitū est i se ipso. accidit eni3 alicui finito quod tangat: no tam en oportet qd oē tactum ab vno tangat aliud: vt sic in infinitum procedatur. vnde manifestum est qd hec ratio omnino nihil ex necessitate concludit. Deinde cum dicit. co.75.

Crede autem incoeniens est. No. n. in re abundantia et defectus est: sed in intelligentia. Unumquēq3 eni nostru itelliget vtiq3 aliquis multiplicem seipso. augmētans in infinitum. Sed non propter hoc extra aliquid est aut ex- tra tantā magnitudinē: quā hēmus: q̄uis in- telligit aliquis: sed qm est hoc accidit.

2c.6. Soluit ratione que sumit ex parte itellect? et imagina- tiois: quā antiq no distinguebat ab itellectu. p hāc at rō- nem supra onidebat qd esset spaciū infinitu extra celuz et p- pns loc? et corpus. S3 ipse dicit qd icōeniens est crede- re itelligentiā: ita. s. qd qd apprebēdit itellectu vñ ima- ginatiōe: sit vey: vt qdā atiquoz putauerunt: quoz opi- nio reprobat in quarto meta. No eni seqt si apprebēdo aliquā rē mino: ē vel maiorē q̄ sit qd sit aliqua abundātia vel defect? i re illa. Sed soluz i apprebēsiōe itellect? vñ imaginationis pōt eni aliqs itelligere quecunq3 boiez ee multiplicē eius qd ē vel dupluz vel tripluz vel qualiter- cunq3 augmētās i infinituz: no tñ pp hoc erit aliqd bni? q̄titas multiplicata extra itellectuz: aut extra determina- tā q̄titatē aut magnitudinē. S3 cōtingit qd re sit existēte aliquis ita itelligat. Deinde cum dicit.

Tempus autem et motus infinita sunt et in- telligentia non permanente accepto.

2c.10. Soluit rōnem acceptam ex parte et motu. et dicit qd tempus et motus sunt infini no i actu. qz nihil est tempo- ris in actu nisi nūc neq3 aliquid mot? est in actu nisi quod dā idiuisibile. Sed itellectus apprebēdit cōtinuitatem temporis et motus accipiēdo ordinē prioris et postero- ris. ita tamen qd id quod primo sunt acceptum de tempo- re vel motu: non permanet sic. vnde non oportet dicere qd totus motus infinitus sit i actu. vñ totum tempus infini- tum. Deinde cum dicit

Magnitudo autem neq3 diuisione neq3 i- telligibili augmentatione infinitum. Sed de i- finito quidem quomodo est: et quomodo non est et quid est dictum est.

2c.10. Soluit rōnem sumptā ex pte magnitudinis: et diē qd magnitudo no est infini i actu neq3 p diuisione neq3 per augmentatione itelligibile sicut ex supradictis pz. Ultio autem epilogat quod dictum est de infinito.

Aristotelis stragyrite textus libri quarti. Co.1.

Similiter autem necesse est pbyfi- cuz et de loco sicut et de infinito cō- siderare si est aut non: quomodo est: et quid est. Et ea namq3 que sunt omnes opinantur alicubi ee

Quod. n. non ē: nusquam est. Abi ē eni3 trage- gapbus aut sphinx.

Diuithome aquinatis in quartum librum pbyfico- rum preclarissima commentaria.

Lectio prima.

Est quas. pbus determina- uit in tertio de mo- tu et infinito qd ppetit motu itrinsece s3 qd est de genere cōtinuoz. Nunc in quar- to libro itēdit determinare d bis que ad- ueniunt motu extrinsece. et prio de bis que adueniunt motu extrinsece quasi mēsure mobilis se- cundo de tpe qd est mētura ipsius dom. ibi. (Lōse q̄ns

antem dicitur) Circa primum duo facit. primo determinat de loco. secundo de vacuo. ibi (Eodem autem modo accipiendum). Circa primum duo facit. primo ostendit quod determinandum est a naturali de loco. secundo per sequitur propositum. ibi. (Quod quidem igitur locus sit). Circa primum duo facit. primo proponit quod intendit: et dicit quod sicut ad naturalem pertinet determinare de infinito si est vel non est: et quomodo sit et quid sit: similiter etiam de loco. secundo ibi. (Et ea namque). probat quod dixerat: et primo ex parte ipsius loci. secundo ex parte nostra ibi. (Habet autem multas dubitationes). Circa primum ponit duas rationes quarum prima talis est. ea que sunt eadem omnibus naturalibus pertinent maxime ad considerationem naturalis. Sed locus est huiusmodi. omnes enim. cetero opinantur: omnia ea que sunt in aliquo loco esse. et ad hoc probandum utuntur sophisticis argumentis: a positione sequentis argumentantur enim sic. Quod non est nusquam est id est in nullo loco est. non est enim dare ubi sit tragelaphus aut sphinx: que sunt quedam ficticia: sicut chimera. argumentantur ergo sic quod id quod in nullo loco est non sit. Sed si esse in loco convenit omnibus entibus videtur quod locus magis pertineat ad considerationem metaphysicam quam physicam. Et dicendum est: est quod hic argumentantur ab opinione ponentium omnia entia esse sensibilia propter hoc quod imaginationem corporum transcendere non possunt. et secundum hos naturalis scientia est philosophia prima: cetero omnibus entibus. ut dicitur in quarto meta. Secunda ratio ponit ibi.

Et de motu qui ceteris maxime est: et magis per secundum locum est: que vocamus loci mutationem.

Que talis est. ad philosophum naturalem pertinet considerare de motu. sed motus qui est secundum locum: quem dicimus loci mutationem est maxime communis inter omnes motus. quedam enim. scilicet corpora celestia moventur hoc motu tantum: cum tamen nihil moveatur aliis motibus. quin moveatur hoc motu. Similiter etiam hic motus est magis proprius: quia hic solus motus est vere continuus et perfectus: ut in viii. probabitur. Ad motus autem secundum locum non potest cognosci: nisi cognoscatur locus naturalis sic igitur deus considerat de loco. Deinde cum dicit.

Habet autem multas dubitationes: quid forte sit locus. Non enim eadem videtur considerantibus ex omnibus que insunt. Amplius autem neque habemus nihil ab aliis: neque preiudicatum neque bene exquisitum de hoc.

Inducit ad idem rationem ex parte nostra. de illis enim a sapientibus determinandum est de quibus dubitatio est: multe autem dubitationes sunt de loco quid sit quarum quidem dubitationum duplex est causa: una est ex parte ipsius loci: quia non omnes proprietates loci ducunt in eadem sententiam de loco: sed ex quibusdam proprietatibus loci: videtur quod locus sit hoc: ex quibusdam autem videtur quod locus sit aliud. Alia vero causa ex parte hominum quia antiqui nec bene moverunt dubitationem circa locum: neque etiam bene exquisierunt veritatem.

Deinde cum cum dicit.

Quod quidem igitur locus sit: videtur ex transmutatione manifestum esse. Ubi namque nunc est aqua hinc existente sicut ex vase: iste enim aer inest. Quam autem eundem locum hinc aliud aliquid corporum detinet: hoc ab his que insunt et commutantur: alterum omnibus esse videtur. In quo enim aer est nunc: aqua in hoc prius erat. Quare manifestum est quod erat locus aliquis et receptaculum alterum ab utrisque in quod et ex quo mutatum est.

Incipit determinare de loco et primo per modum disputatum: secundo determinando veritatem ibi. (Post hoc autem accipiendum). Circa primum duo facit. pri-

mo inquirunt disputative an sit locus: secundo quid sit ibi. (Quoniam autem aliud). Circa primum duo facit per rationes ad ostendendum locum esse per ad ostendendum quod locus non sit ibi. (Alia vero sed habet defectum). Circa primum duo facit primo ostendit locum esse rationibus acceptis a rei veritate: secundo ab opinionibus aliorum ibi. (Amplius vacuum). Circa primum duo ponit duas rationes in quarum prima sic procedit. Dicit enim. quod ex ipsa transmutatione corporum que moventur secundum locum manifestum est quod locus aliquid sit. sicut enim transmutatione que est secundum formas homines inducit ad cognitionem materie quod scilicet esse aliquid sibi in quo sibi forme succedant ita transmutatione secundum locum inducit homines ad cognitionem locorum. non esse aliquid ubi sibi corpora succedant: et hoc est quod subdit quod exite aqua inde ubi nunc est sicut ex quodam vase: iterum subintrat aer cum igitur eundem locum quandoque aliud corpus detineat ex hoc manifestum videtur esse quod locus sit aliud ab his que sunt in loco et transmutantur secundum locum: quia ubi nunc est aer: prius aqua ibi erat quod non esset si locus non esset aliud ab aere et aqua. Reliquit igitur quod locus est aliquid et est quoddam receptaculum alterum ab utroque locato rum: et est terminus motus localis a quo: et in quem.

Secundam rationem ponit ibi.

Amplius autem loci mutationes physice et corporum et simplicium ut ignis et terre et talium non solum ostendunt quod aliquis est locus: sed quod et habet quadam potentiam locum. Fertur enim unumquodque in sui locum non prohibetur. Hoc quidem sursum illud autem deorsum. De autem sunt loci pres et spes sursum et deorsum: et relique sex distantiarum. Sunt autem huiusmodi non solum ad nos deorsum sinistrorsum sursum et deorsum. Nobis quidem non semper idem: sed secundum positionem quocumque vertamur sit: per quod idem multoties dextrum et sinistrum est: et sursum: et deorsum et ante: et retro. Ita natura autem determinatum est seorsum unum quodque. Non enim quomodo contingit sursum esse: sed ubi fertur ignis et leui. Similiter autem et deorsum: non quod contra igitur: sed ubi habentia gravitatem et terrena: tamquam non pone solum differentia. sed potentia. Ostendunt autem et mathematica. Cum enim non sint in loco. tamen secundum positionem ad nos habent dextra et sinistra. Quare solum est intelligere ipsorum positionem non habentia natura horum unumquodque.

Et dicit quod cum quocumque corporum motus ostendat locum esse: ut dictum est motus localis corporum naturalium simplicium: ut ignis et terre et aliorum huiusmodi gravium et levium non solum ostendit quod locus sit aliquid sed etiam quod locus habeat quandam potentiam et virtutem videmus enim. quod unumquodque horum fertur in suum locum quando non impeditur grave quidem deorsum: leve autem sursum: ex quo patet quod locus habet quadam virtutes conservandi locata: et propter hoc locatum tendit in suum locum desiderio sue conservationis: non autem ex hoc ostenditur quod locus habeat virtutes attractamur nisi sicut finis dicitur attrahere. sursum autem et deorsum et alia de numero sex distantiarum. scilicet ante et retro: deorsum et sinistrorsum sunt partes et species loci. Huiusmodi autem distantie determinantur in universo secundum naturam: et non solum quo ad nos. et hoc patet quia in his in quibus ista dicuntur quo ad nos non semper idem est sursum vel deorsum vel dextrorsum vel sinistrorsum: sed variatur secundum quod diversimode nos convertimur ad ipsum. unde multoties aliquid immobile manens quod prius erat dextrum sit sinistrum. et similiter de aliis prout diversimode nos ordina-

1 ec. 14.

Co. 2.

Co. 3.

Co. 4.

Co. 5.

mur ad illud. Sed in natura aliqd determinatū est sursum & deorsum scdm motū grauitū & leuū. & alie positiones scdm motū celi vt i tertio dcm ē. nō. n. idifferēt er que- cūq; ps mūdi est sursum vel deorsum: sed super sursum ē vbi feruntur lenia. Deorsū aut quo ferunt graua. quecū q; at scdm se bnt determinatas positiones necesse ē q; ba beant potētias qb; terminet. alia. n. ē i aiali potētia dextri & alia sinistri. vñ relinq; q; locus sit: & beat aliquā poten tiam. Qd at in aliqb; dicat potētia solū qu o ad nos ostē dit p mathe. q; qdē lz nō sint i loco tñ attribuit eis posi- tio solū p respectū ad nos vñ in eis nō est potentia scdm nām: sed solū scdm q; itelligunt in aliquo ordine ad nos vel supra vel subius vel sinistrosū vel destro:sum.

Deinde cum dicit.

Amplius vacuum affirmantes locum di- cunt esse. Vacuū. n. erit vtiq; locus priuatus corpore. Qd quide; igit fit aliqui s loc; pter corpora: & omne corpus sensibile i loco esse: p hoc aliquis concipiet.

Condit locū eē ex opinionib; alioz. Et p^o ex opinioe ponētū vacuū. q; qūq; affirmāt vacuū eē necesse ē q; di cāt eē locū: cū vacuū nihil aliū sit q; loc; pnat; corpe & sic ex hoc: & ex premissis rōnib; p; aliq; p; cepe q; loc; sit aliqd pter corpa: & q; oia corpa sēsbilia sint i loco fo ibi.

Videt at vtiq;: & besiodus recte dicere faci ens primum chaos. Dicit quidē igit oīuz pri mum chaos factū: postea vero terram lataz tā quam indigeret primum esse receptaculū bis q; sunt pp id quod opinati sunt: quemadmodū multi: oia alicubi & in loco esse. Si aut huius modi est. mirabilis quedā vtiq; erit potentia loci & prima oīum: & prima oībus. Sine quo nanq; alioz nullū est: illud aut sine aliis: neces se est primum esse. Non. n. pditur locus bis que sunt in eo corruptis.

Inducit ad idē opinionē besiodi: q; fuit vnus de antiqs poetis theologis: q; posuit p^o scū eē chaos. Dixit. n. q; p^o iter oia scū ē chaos q; quedā cōfusio & receptaculū corporū: & postea scā ē terra lata ad recipiendū diuersa corpora: ac si p^o necesse eēt eē receptaculū rerū q; ipsas res: & hoc id posuerunt: q; crediderūt sicut & multi ali q; oia que sūt sint i loco. Qd si vey est sequitur q; locus non solum sit: sed q; habeat mirabilem potentiam: que sit prima oīum entū illud enim qd pōt esse sine alijs & alia nō possunt esse sine eo videt esse primum: locus aut scdm eos pōt esse sine co:poribus qd exinde cōueniebāt q; videmus locum remanere destructis locatis. res aut nō possunt esse sine loco. Relinquitur. igitur q; secunduz eos locus sit primum inter omnia entia.

Verob; defectū: si ē quid est Arz a n. moles qdā corpis aut qdaz altera nrā. Querēdū ē. n. gen; iph; primū.

distānias quid igit h; tres: lōgitudinis latitudi nis: & profunditatis: quib; determinatur cor; pus omne. Impossibile est autem corpus esse locū. In eodem namq; essent duo corpora.

Lectio secunda:

Est quas. Pbs posuit ratō nes ad onēdū q; loc; sit: hic pōt sex rōnes ad onēdū q; loc; nō sit. p^m at ad inestigādū d aliq; an sit o; accipe qd sit saltem qd significet p

nomē & id dic; q; quāuis onūz sit q; loc; sit tñ h; defectū .i. dubitationem quid est si est: vtrū. .i. sit quedam moles

corporea aut aliqua natura alterius generis: & ex hoc sic argumentat. si locus est aliquid o; q; sit corpus: q; locus h; tres dimensiones. .i. longitudinis latitudinis & profū ditatis. His aut determinat corpus: q; oē qd h; tres di mensionēs est corpus. sed impossibile est locū esse corpus q; cū locus & locatū sint simul: sequeret duo corpora eē simul q; est iconueniens: ergo impossibile est locum aliqd esse. Secundam rationem ponit ibi.

Amplius si vere corporis locus est recep- taculū: manifestū q; & superficiei erit: & reliquo rū terminoz. Eadē. n. cōsonat rō: vbi nāq; pri us erāt aque planicies: erūt itez q; sunt aeris. At vero differentiā neq; vnā habem; pūcti & loci pūcti. Quare si neq; ab hoc est locus alte rū. neq; ab alioz nullus: neq; ē aliquid pre ter vnum quodq; istorum locus.

Que talis est. si locus corporis vere est quoddā rece- ptaculū corporis aliud ab ipso corpore: o; q; ē superficiei sit aliquid receptaculū aliud ab ipsa: & silt est de alijs ter minis q; titatis: que sunt linea & punctus. & hanc conditio nalē sic pbat: pp b. n. ostēdebat locus esse ali; a corpore: q; vbi nūc est corpus aeris: ibi prius erat corpus aque. Sed silt vbi prius erat superficies aque: nūc est superficies aeris: ergo locus superficiei est aliū a superficie: & similis rō est de linea & puncto: argumētat ergo a destructione cō sequentis: p hoc q; nō pōt esse aliqua d;ia loci puncti a puncto: q; cū loc; nō excedat locatū loc; pūcti nō pōt esse nisi aliqd idinifibile. duo aut idinifibilia q; titatis: vt duo puncta simul cōiuncta: nō sunt nisi vnum. ergo eadē rōne neq; locus superficiei erit aliud a superficiei neq; locus corpo ris erit aliud a corpore. Tertiā rationem ponit ibi.

Quid. n. forte let ponemus esse locū. Ne; q; elementū .n. neq; ex elementis possunt esse huiusmodi hntia naturā: neq; corporeū neq; incorporeum. Magnitudinē quidem enim h; locus: corpus aut nullū. Adhuc aut sensibiliū quidē corporū elementa corporea. Ex intelli gibilibus aut elementis nulla magnitudo fit.

Que talis ē. Qd qd ē vel est elementū vel est ex elcm̄ tis s; loc; neutrū horū est. ergo locus nō est. mediā p: o; bat sic. Qd qd ē elementū. vel ex elemētis ē de numero corporeū vel icorporeū: s; loc; nō ē de nūero corporeoz q; h; magnitudinē: nec de numero corporeoz: q; nō est corp; vt pbatū ē: ergo neq; ē elementū n; ex elemētis. Et q; posset aliq; dicere: q; lz nō sit corp;: ē tñ elementū corporeū. Ad hoc excludēdū subiūgit q; sēsbiluz corpo ru; sunt elemēta corporea: q; elemētā nō sunt extra gen; elemētōz. nā ex itelligibilib; pncipijs q; sit icorporea nō cō stituit aliq; magnitudo: vñ si loc; nō sit corp;: nō pōt esse elementū corporeum. Quartā rōnem ponit ibi.

Amplius & cuius vtiq; quis pōt bis que sunt causā esse locū. Neq; una causā inest ipsi de quatuor. Neq; .n. sicut materia eozū que sūt. Neq; ex ipso constituta sunt. Neq; sicut spēs & rō eozū que sunt. Neq; sicut finis. Ne q; sicut mouens ea que sunt.

Que talis ē. oē qd ē aliq; mō ē cā respectu alteri: sed loc; nō pōt eē cā s; aliq; q; tuoz modoz: neq; .n. ē cā sicut mā q; ea q; sunt: nō pstituant ex loco qd ē de rōne mēe n; sic cā forma lis. q; tūc oia q; hnt vnū locū; eēt vni; spēi cūz p^m spēi sit forma: n; itez sit cā finalis rex: q; magis vñ eē loca pp locata: q; locata pp loca. n; itez ē cā efficiēs vel motina: cūz sit terminus motus. videtur igitur q; lo- cus nihil sit. Quintam rationem ponit ibi.

Amplius & ipse si est aliquid eozū que sūt

1c.8.

co.6.

co.7.

co.8.

co.9.

co.10.

co.11.

co.12.

alicubi erit. zenonis. n. opinio queret quãdam rōnez. Si nãq3 oẽ quod est i loco e manifestũ qm̃ ⁊ loci loc⁹ erit: et hoc in ifinitũ procedet. **Q**ue e rō zenonis ⁊ e talis oẽ q̃ e: i loco. Si igit loc⁹ est aliquid: sequit q̃ fit i loco: ⁊ ille locus in alio loco: ⁊ sic in ifinitũ quod est impossibile: ergo locus non est ali quid. Sextam rationem ponit ibi.

Co. 13.

Ampli⁹ sicut oẽ corp⁹ i loco e: sic ⁊ i oi lo co corp⁹. **Q**uõ igit dicem⁹ de his q̃ augmētāt. **N**ecessẽ e. n. ex his simul augmētari locũ cũ ip sis. **N**eq3. n. mioꝝ n3 maioꝝ loc⁹ e vniciuq3. **P**er hoc quidẽ igit nõ solũ quid e: sed et si e dubitare. necessẽ est.

Que talis est. Omne corpus est in loco: ⁊ in omni lo co est corpus: vta multis probabiliter existimatur. ex quod accipitur q̃ locus nõ sit minor neq3 maior: q̃ locatũ cũ ergo locatũ crescat o3 q̃ crescat ⁊ loc⁹. sed hoc vñ im possibile: cũ loc⁹ sit quoddã immobile: nõ ergo locus aliqd est. Et vltio epilogat q̃ per huiusmodi rationes non so lum dubitatur quid sit locus sed etiam an sit. huiusmodi autem rationes soluentur per ea que sequentur.

Co. 14.

Uoniã at aliõ quidẽ scõ3 se: aliud vò q̃ scõ3 aliud dicit: similiter ⁊ locus ali⁹ quidẽ cõis: i quo oia corpora sũt. ali⁹ vò p̃p̃i⁹ i quo p̃rio. **D**ico at cõis: qm̃ q̃ si tu3 nũc i celo es: q2 i aere. **N**ic at i celo ⁊ i aere: q2 i terra. **S**imiliter at ⁊ i hac q2 ⁊ i loco: qui cõti net nihil pl⁹ q̃ te. **S**i igit e loc⁹ primũ cõtinẽt vnũquodq3 corp⁹ termin⁹ quidã vtiq3 erit. **Q**uare videt spēs ⁊ forma vnuscuusq3 loc⁹ eẽ: qua determinat magnitudo: ⁊ mã magnitu dinis. **H**oc. n. e. vnuscuusq3 termin⁹ sic qui dẽ igit cõsiderantib⁹ loc⁹ vnuscuusq3 spēs e.

Co. 15.

lectio tertia.

Quãstio 3. **Q**uilibet philosophus igitur dis putatue an loc⁹ sit: hic in quirit qd sit. ⁊ p̃rio ponit rōnes disputatias ad oñdendũ locũ eẽ formã vel mã. scõdo po nit rōnes in cõtrariũ ibi. (At vero q̃ impossi bile sit.) **C**irca primũ duo facit. primo ponit rōne ad oñ dendũ locũ eẽ formã: scõdo ad oñdendũ locũ eẽ mã. ibi (scõm at q̃ vñ loc⁹ eẽ. **T**ertio iducit correlariũ ex his ibi) **M**erito aut ex his. **D**icit ergo primo q̃ sicut in enti b⁹ qdã e p se ens ⁊ aliqd dñ ens p accidens. **S**imiliter cõsideradum est circa locum q̃ qdam locus est cõis: in quo omnia corpora sunt: ⁊ alius est locus proprius: q̃ p̃ ⁊ p se dicit loc⁹: loc⁹ at cõis n̄ dñ loc⁹ nisi p accis: ⁊ p po steri⁹: qd sic manifestat: possũ. n. dicere q̃ tu es in celo: q2 es in aere q̃ e in celo: ⁊ q̃ tu es in aere ⁊ in celo: q2 es i ter ra: ⁊ in terra diceris esse. q2 es in loco. q̃ nihil cõtinẽt pl⁹ q̃ te. **S**i ergo illud quod primo ⁊ per se continet vnũqd q3 est per se locus eius: huius autem est termin⁹ ad quẽ res terminat: sequit ergo q̃ locus p̃p̃ie ⁊ per se sit ter minus rei. forma autem est terminus vnuscuusq3: q2 p formã terminat mã vnuscuusq3 ad propriũ esse: ⁊ ma gnitudo ad terminatã mēsurã. q̃titates. n. rez psequunt formas. vñ igit f3 hac cõsiderationẽ q̃ loc⁹ sit forma. **S**3 sciẽdũ e q̃ i hac rōe e sophisima p̃ntis. **S**illogizat. n. i fa figura ex duab⁹ affirmatiuis. **D**einde cum dicit.

Scõ3 at q̃ videt eẽ loc⁹ distãtia magnitudi nis: sic mã. **H**ec nãq3 altera e a magnitudie. **H**ec at e contẽta sub spẽ ⁊ diffinita: sicut sub plano ⁊ termino. **E**st at huiusmodi mã ⁊ ifinitũ. **C**ũ. n. remoueat termini ⁊ passioes ⁊ spēs: re

linquit nihil p̃ter mã3. **U**n̄ plato materiã ⁊ lo cũ dicit eẽ idẽ i timeo. receptiuũ. n. ⁊ locũ vnũ ⁊ idẽ dicit: alio vò mō ibi dices receptiuũ ⁊ in dictis nõ scriptis dogmatib⁹ tñ locũ ⁊ recepti uũ idẽ retulit. **D**icit quidẽ. n. oẽ eẽ aliquid. lo

Co. 16.

Quid at e hic sol⁹ conat⁹ e dicere. **P**onit rōnem plõnis p quã sibi videbat q̃ locus eẽ mã. **A**d cui⁹ euidentã sciẽdũ e q̃ antiq̃ putauerũt locũ eẽ spaciũ. q̃ e iter terminos rei cõtinẽtis: qd qdẽ b3 dimen sioes lōgitudis latitudinis ⁊ p̃fũditatis. nõ tñ hui⁹ spa ciũ videbat eẽ idẽ cũ aliquo corpore sensibiliũ: q2 recedẽ tib⁹ ⁊ adueniẽtib⁹ diuersis corporib⁹ sensibilib⁹. remanet idẽ spaciũ. scõm hoc ergo seqt q̃ loc⁹ sit dimẽsioes sepa te. ⁊ ex hoc volebat sillogizare plõ q̃ loc⁹ eẽ mã. ⁊ hoc e q̃ dicit q̃ fm̃ q̃ loc⁹ vñ aliqb⁹ eẽ distãtia magnitudinis spaciũ. separata a quolib3 corpore sensibili. videbat q̃ lo cus sit materia. ipsa nãq3 distãtia vel dimẽsio magnitudi nis altera est a magnitudine. nã magnitudo significat ali quid terminatum aliqua specie sicut linea terminat pun ctis ⁊ superficies linea: ⁊ corp⁹ superficie q̃ sũt spēs magnitu dinis. sed dimẽsio spaciũ est contenta sub forma ⁊ deter minata: sicut corpus determinatur planitie ⁊ superficie: vt quoddã termino. id aut qd cõtinẽt sub terminis videt eẽ in se nõ determinatũ. qd aut est in se nõ determinatum sed determinatum per formã ⁊ terminũ: est: mã: q̃ b3 rō nẽ ifinitũ: q2 si ab aliquo corpore sperico remoueantur passiones sensibiles ⁊ termini qbus figuratur dimensio magnitudinis: nihil relinquit nisi mã. vnde relinquitur q̃ ipse dimensiones ex se indeterminate que per aliud determinat sũt ipa mã. ⁊ hoc p̃cipue sequebat fm̃ radi ces platõis q̃ p̃ebat n̄mos ⁊ q̃titates eẽ sbas rez: q2 igit tur loc⁹ e dimẽsioes ⁊ dimẽsiones sũ mã: dicebat plato in timeo. q̃ idẽ est locus ⁊ mã omne. n. receptiuum alicui⁹ dicebat esse locũ nõ distinguens iter receptibilitatẽ loci ⁊ materie. vnde cũ mã sit receptiuum formã seqt q̃ mã sit loc⁹. tñ sciẽdũ q̃ de receptiuo diuersimode plõ loq̃bat. q2 i timeo dixit receptiuũ e mã3 i dogmatibus aut dictis ⁊ nõ scriptis. i. cũ verboreten⁹ docebat i scholis: dicebat receptiuũ eẽ magnũ ⁊ parũ: q̃ eẽ ex pte materie p̃ebat: vt supra dictũ e tñ cuiusq3 attribueret eẽ recepti uum semp dicebat q̃ receptiuũ ⁊ loc⁹ sine idẽ. **S**ic igit cũ multi diceret locũ eẽ aliqd: sol⁹ plõ conatus est assigna re quid sit locus. **D**einde cum dicit.

Le. 8.

Merito at ex his itẽdẽtib⁹ videt vtiq3 dif ficile cognoscere quid e loc⁹ siquidẽ hoz qd / cũq3 e siue materia siue spēs. **H**ec. n. altissimã hñt speculationẽ: ⁊ sine iuicẽ nõ facile est co gnoscere ipsa.

Concludit ex predictis q̃ si locus est vel materia vel forma: ratiõabile videt q̃ sit difficile cognoscere qd sit lo cus quia tam materia quam forma habent altissimam speculationem: ⁊ difficilem: ⁊ non est facile etiam cogno scere vnũ eorum siue altero.

Co. 17.

Deinde cum dicit. **A**t vò q̃ ipossibile sit quodlib3 hoz eẽ lo cũ. nõ difficile videre. **S**pēs quidẽ. n. et mã nõ sepant a re: locũ at cõtingit. **I**n quo nãq3 aq̃ erat i hoc itez aer: sicut dixim⁹ p̃ri⁹: sit trãsmu tatis ad inuicem aere que ⁊ aqua ⁊ aliis coz⁹ poribus similiter quare neque pars neque habitus sed separabilis est locus ab unoquo que. **E**t uidetur enim huius aliquid esse locus ut uas. **E**tenim uas locus transmutabilis: uas autem nihil rei. **S**ecundum quidem igitur q̃ separabilis est a re: sicut quidem non est spēs

secundum autem quod continet: sic quod altera a materia.
 Ponit quinque rationes in pariter: circa quarum prima dicitur quod non est difficile videre locum non esse materiam vel formam: quia forma et materia non separantur a re cuius sunt: sed locum contingit separari: quia in loco in quo erat aer postea fit aqua: et est alia corpora ad suam transmutat locum. unde manifestum est quod locus non est pars rei: ut materia vel forma. neque est habitus seu quodcumque accidentis: quia partes et accidentia non sunt separabilia a re: sed locus est separabilis. et hoc manifestat per exemplum quia locus videtur comparari ad locatum sicut quoddam vas. Sed in hoc tamen differt: quia locus est immobilis: vas autem mobile: ut infra exponet. Sic igitur per hoc quod locus est separabilis: ostenditur quod locus non sit forma: sed quod locus non sit materia ostenditur: non solum per hoc quod est separabilis sed et per hoc quod continet: materia autem non continet. sed continetur: Sedam rationem ponit ibi.

Videtur autem semper quod est alicubi ipsum esse aliquid: et alterum aliquid extra ipsum

Quia enim ostendit quod locus non est materia nec forma per hoc quod locus separatur a locato: vult ostendere quod et si locus nunquam separatur a locato: ex hoc propter quod dicitur aliquid esse in loco appetit quod locus non est forma nisi materia. quia de quod dicitur esse alicubi: videtur et ipsum esse aliquid: et alterum aliquid esse ipsum ab eo in quo est. unde cum aliquid dicitur esse in loco sequitur quod locus sit extra locatum. materia autem et forma non sunt extra rem: ergo nisi materia nisi forma est locus. Tertiam rationem ponit ibi.

Platonem igitur dicendum est: si oportet transgrediens dicere quare: non in loco species et numeri sunt et hoc si vere participativum est locus: siue magnitudinis et parvitas existente participativum siue materie: ut in timeo scripsit.

Ec. 7.

Spacialiter extra positionem plonis discedendo. demum est enim supra in tertio quod plonis posuit: ideas et numeros non esse in loco sequitur autem si est in loco quod esse in loco: quia de principiis est in participato. spes autem et numeros ponebat participari sine materia: siue a magno et parvo. sequitur ergo quod spes et numeri sunt in materia siue in magno et parvo. Si igitur materia vel magnum et parvum est locus sequitur quod numeri et species sunt in loco. Quartam rationem ponit ibi.

Co. 19.

Amplius quomodo ferentur in sui locum. si locus esset materia aut species. Impossibile est. n. cuius non est motus neque sursum aut deorsum locus esse. Quare querendus in huiusce modi locus est. Si autem in ipso locus est oportet enim siquidem aut forma aut materia est: erit locus in loco. Transmutantur enim simul cum re: et moventur: et species et infinitum non semper in eodem sed ubi utique res. Quare loci erit locus.

Co. 20.

Circa quas dicit quod non poterit convenienter assignari quomodo aliquid moveatur secundum locum: si materia et forma sint loci impossibile est enim assignare locum: in his que non moventur sursum vel deorsum vel quocumque aliter secundum locum. unde in illis querendum est locus que secundum locum moventur. Sed si in ipso quod movetur est locus quasi aliquid ei intrinsecum: quod oportet dicere: si materia vel forma sit locus sequitur quod locus erit in loco: quia de quod transmutatur secundum locum est in loco: sed ea que sunt in re ut spes et infinitum. materia moventur simul cum re: quia non semper sunt in eodem loco: sed sunt ubi est res: ergo oportet quod materia et forma sint in loco. Si igitur alter eorum sit locus: sequitur quod locus sit in loco quod inconveniens est. Quintam rationem ponit ibi.

Co. 21.

Amplius cum ex aere fit aqua: perditus est locus. Non enim in eodem loco fit corpus. Que igitur corruptio. Ex quibus igitur necessarium est locum esse aliquid: et iterum ex quibus

bus utique dubitabit aliquis de substantia ipsius dictum est.

Que talis est. quicunque aliquid corrumpitur: corrumpuntur aliquo modo partes ipsius: materia autem et forma sunt partes ipsius: ergo corrupta re ad minus per accidens forma et materia corrumpuntur. Si igitur materia et forma sit locus: sequitur quod locus corrumpatur: si locus pertinet ad speciem: quia corpus quod generatur non est in eodem loco si locus aeris pertineret ad speciem eius. sed non assignaret qualiter locus corrumpatur. ergo non potest dici quod materia vel forma sit locus. Ultimo autem epilogat quod dictum est per que videtur necessarium esse quod sit locus: et per que aliquis potest dubitare de substantia eius.

Est hoc autem accipiendum est quot

modis aliud in alio dicitur. Uno quidem igitur modo sicut digitus in manu et omnino pars in toto est. Alio vero sicut totum in partibus. Non enim preter partes est totum. Alio modo sicut homo in animali: et omnino species in genere. Alio vero sicut genus in specie: et omnino pars speciei in specie ratione. Adhuc sicut sanitas in calidis et frigidis: et omnino species in materia. Adhuc sicut in rege qui sunt grecorum: et omnino motum in primo motu: amplius sicut in optimo: et omnino in fine. Hoc autem est: cuius causa fit. Omnium autem maxime proprium est sicut in vase: et omnino in loco.

Lectio quarta.

Est quas

Philosophus inquisitum disputat an locus sit: hic accedit ad determinandum veritatem. et primo premitit quedam que sunt necessaria ad considerationes veritatis secundo determinat veritatem ibi. (Quid autem forte.) Circa prima tria facit. primo ostendit quot modis dicitur aliquid esse in aliquo: secundo inquit utrum aliquid possit esse in se ipso ibi. (Dubitabit autem aliquis). Tertio solvit quedam paucis dubitata ibi. (Quod autem zeno opposuit). Ponit ergo octo modos quibus aliquid in aliquo dicitur esse. quorum primus est sicut digitus dicitur esse in manu: et universaliter quecumque alia pars in suo toto. Secundus modus est prout totum dicitur esse in partibus: et quia iste modus non est adeo consuetus sicut primus ad eius manifestationem subiungit quod totum non est preter partes: et sic oportet ut intelligatur esse in partibus. Tertius modus est sicut homo dicitur esse in animali vel quecumque alia species in suo genere. Quartus modus est sicut genus dicitur esse in speciebus. et ne iste modus extraneus videatur rationem innuit quare hoc dicitur. nam genus est pars definitionis speciei: et etiam differentia. unde quoddammodo et genus et differentia dicitur esse in specie sicut partes in toto. Quintus modus est sicut sanitas dicitur esse in calidis et in frigidis: quorum temperantia constituit sanitatem: et universaliter quecumque alia forma in materia vel subiecto: siue sit accidentalis siue substantialis. Sexto modo sicut res grecorum dicitur esse in rege grecie: et universaliter esse quod movetur est in primo motu per hunc etiam modum dicere possunt aliquid esse in me: quia est in parte in ea ut faciam illud. Septimo modo dicitur aliquid esse in aliquo sicut in quodam optimo diligibili et desiderabili et universaliter sicut in fine et per hunc modum dicitur esse cor: alicuius in aliqua re quam desiderat et amat. Octavo modo dicitur esse aliquid in aliquo sicut in vase et universaliter sicut locatum in loco. Videtur autem premittere modum quo aliquid est in aliquo sicut in tempore: sed hic reducitur in hunc octavum modum. nam sicut locus est mensura mobilis. ita tempus est mensura motus. Dicit autem quod secundum hunc octavum modum maxime proprie dicitur aliquid esse

aliquo: qz in eo hz gete & fixatione. vñ os hz regulā quā
 tradidit in. iiii. & v. meta. qz oēs alij modi reducant ali-
 quo mō ad hūc modū quo aliqd ē in aliq sic i loco qd sic
 p3 locatū. n. pñet sine icludit i loco & i eo hz gete & fixi-
 onē ppiq̄sime igit ad hūc modū ps dñ eē i toto itegra-
 li i q̄ icludit. vñ ē ifra dicit qz locatū ē i loco sic ps sepa-
 ta & ps ē sic quoddā locatū p̄inctū. totū āt qd ē hz rōnez
 ad similitudinē hui⁹ totū sumit. vñ cōiter dicit id qd ē i
 rōne alicui⁹ eē in eo: vt aīal in hoīe. Cōtingit āt sicut par-
 tē totū integralis icludi i toto s̄m actū ita ifra p̄ ē totū vñ
 uersalis icludi i toto scdm potentia. Mā gen⁹ ad p̄la se
 extēdit i potētia qz spēs: spēs hēat plura i actu vñ p̄r dñ
 eē ē spēs in genere: qz & sic spēs p̄tinet i potētia generis:
 ita forma in potētia materie: vltim⁹ dicit forma eē i mā
 & qz totū hz rōne forme respectu p̄tū: vt dēn ē in scdo:
 p̄r ē totū dicit eē i p̄b⁹. sicut āt forma icludit sub potē-
 tia passiva māe: ita effect⁹ icludit sub potētia actiua agē-
 tis: vñ & dñ aliqd eē i p̄io motiuo. dēn āt manifestū ē
 qz appetit⁹ q̄scit i bono desiderato & amato & in eo figit
 sic & locatū in loco. vñ ē dicit effect⁹ amantis esse i ama-
 to & sic patet qz omnes alij modi deriuantur ab vltimo
 qui est maxime proprius. Deinde cum dicit.

26.5.

Dubitabit aut aliquis: vtrū vnū & idē ali-
 quid esse in seipso contingit aut nihil: sed om-
 nia aut nusq̄: aut in alio esse.

20.24.

Inquit vtrū aliqd possit eē i seipso. nā anax. supra dixit
 infinitū eē i seipso. p̄dico g⁹ monet dubitationē vtrū scz ali-
 quid vnū & idē possit esse in seipso: vel nihil: sed oīa vñ nus-
 q̄ sint: vel sint in aliquo alio. Scdo ibi.

26.8.

Dupliciter aut hoc est aut scdm se: aut scbz
 alterū qdā. n. sint ptes totū & h i illa: & illa i h: di-
 cet totū in seipso esse. Dicit aut & scdm par-
 tes: vt albū: qz superficies: & sciens: qz rōcinati-
 uū. amphora quidē igit nō erit in seipsa: neqz
 uinū: uini autē amphora erit. Qd nāqz est & i
 quo est utraqz eiusdem partes sūt: sic quidem
 igit cōtingit idē aliquid esse in seipso.

20.25.

Soluit & p̄io oñdit quō possit eē aliqd in seipso: scdo
 quō nō possit. ibi. p̄dico āt nō p̄uenit. Dicit g⁹ p⁹ qz du-
 pliciter pōt ielligi aliqd eē i seipso vno mō p̄mo & p̄ se:
 alio modo secundum alterum. i. secundum partem. & isto
 secundo modo potest dici aliquid eē in seipso. cum enim
 alicuius totius due partes ita se habeāt qz vna sit in quo
 est aliqd: & alia sit quod est i illa: sequitur qz totū dicatur
 & in quo est: ratione vnius partis: & qd est in hoc ratione
 alterius: & sic totū dicetur esse i seipso. Inuenimus enim
 qz aliquid dicitur d aliquo secundum partē: sicut aliquis
 dicitur alb⁹ quia superficies eius ē alba: & homo dicitur
 sciens: quia scia est i parte rōcinatiua. Si igitur accipiatur
 amphora plena vino: sic quoddam totum. cuius partes
 sunt āphora & vinum. neutra partium eius erit in seipsa
 idest neqz amphora neqz vinum. sed hoc totum. i. āpho-
 ra vini erit in seipsa. inquantū vtrūqz est pars eius. i. & vi-
 num quod est in amphora. & amphora in qua est vinum
 per hunc igitur modum cōtingit aliquod idē eē i seipso.
 Deinde cum dicit.

Primū aut nō cōtingit: ut albū in corpore
 superficies. n. in corpore: scia aut i aīa. Secūduz
 bec aut sūt appellatiōes cū sicut ptes sint in ho-
 mie. amphora aut & vinū cū seorsū sint nō par-
 tes sunt. Simul autem cum sint partes erit
 idē in seipso ut album in homine: quoniam
 in corpore: & in hoc quoniam in superficie. In h
 aut nō amplius qm secūduz aliud est. Et altera
 specie bec sūt et alterā nām hz unūquodqz et
 potentia ut superficies et album.

Ostendit qz non contingit aliquid eē primo in seipso.
 & primo proponit quod intendit. distinguens vtrūqz
 mōm quo aliquid est in seipso. & quo nō est. Secūdo pro-
 bat propositum ibi. (Neqz enim inductive consideranti-
 bus.) Dicit ergo qz non contingit aliquid esse primo in
 seipso. & manifestat quid sit aliquid esse primo in seipso
 per oppositum. albū. n. dicitur esse in corpore: qz super-
 ficies est in corpore. vñ non est primo in corpore. sed in
 superficie: & similiter scia p̄mo dicitur esse in anima. nō
 autē in homine. in quo est per animā & secūduz hoc. s.
 secundum animam & superficies sunt appellatiōes qui-
 bus nominatur hō albus vel sciens cum anima & super-
 ficies sint sicut ptes in homine. non qz superficies sit pars
 sed qz se habet admodū partis. inquantū est aliquid ho-
 minis. vt terminus corporis. Si autem accipiatur vinū
 & amphora seorsū ab invicem. nō sunt partes. vnde neu-
 tri competit esse in seipso. sed cum simul sint: vtpote cū
 amphora est plena vino. pp hoc qz & amphora & vinum
 sunt partes. idē erit in seipso vt expositum est: non p̄-
 mo. sed per partes. sicut albū non primo est in homine.
 sed per corpus. & in corpore p̄ superficie: in superficie āt
 non est per aliquid aliud. vnde primo dicitur esse in sup-
 ficie nec est idē id in quo est aliquid primo. & qz est in eo:
 sicut albū & superficies: qz altera sunt s̄m specie superficies
 & albū: & alia est nā & potētia vtriusqz. Deinde cū dicit.

Neque igitur inductive considerantibus
 nihil in seipso uidemus secundum nullum de
 terminatorum modorum.

20.26.

Ostensa differentia inter hoc qz est esse primo i aliquo
 & nō p̄ oñdit iā qz nihil ē p̄ i seipso & p̄ oñdit qz nō sit ali-
 quid p̄ i seipso p̄ se hō qz nō sit aliqd p̄ i seipso p̄ actū ibi.
 At vñ nō hz accūs & c. p̄dico oñdit dupl. i. inductive &
 rōne. Dic g⁹ p⁹ qz p̄siderādo p̄ductionē i singulis mo-
 dis supra determinatis qd dñ aliqd eē i aliq: appet qz ni-
 hil ē i seipso p̄ & p̄ se nō. aliqd ē totū sui ipsi⁹ nō ps: nō
 gen⁹. & sic de alijs. p̄dit āt h̄ icludēdo ex p̄missis. qz sic
 manifestū ē i albo & i superficie. qz se h̄nt vt forma & mā qz s̄
 aliū scdm speciem & virtutē. ita etiam pōt in oībus alijs
 modis considerari. Deinde cum dicit.

Et ratione manifestū est qz impossibile est.
 Oportet enim utraqz utrūqz esse ut ampho-
 ram nas et uinū eē. uinū aut uinū. et amphorā
 si uere primū cōtingit et ipsū in seipso eē. Qua-
 re si quidē maxime in alterutris eēt ampho-
 ra quidē acciper uinū nō secūduz qz uinū. sed in
 q̄tum illa. Et uinū merit in amphora non in
 q̄tū āphora ipsa: s̄. secūduz qz illud āphore
 Secūduz eē quidē igit qz alter sit manifestū est
 Alia nāqz ē rō eius quod in quo et alia illius
 quod in hoc.

p̄dico: obat idē rōne. & dicit manifestū eē p̄ rōne qd ipossi-
 bile ē aliqd eē p̄: & p̄ se i seipso. si. n. aliqd p̄ & p̄ se sit i se-
 ipso: oportet qz eidem & secūduz idē cōueniat rō eius-
 dem i q̄ ē aliqd. & rō eius qd ē i eo. vñ oportet qz vtrūqz
 .i. tā p̄tinet qz p̄tētū sit vtrūqz: vtpote qz āphora sit vas &
 uinū. & uinū sit uinū & āphora: si p̄ & p̄ se p̄uenit aliquid
 esse in seipso. vnde h̄ posito. i. qz uinū sit āphora & vinum
 & āphora: sit uinū & āphora si qz dicat qz alter eoz sit i al-
 tero: vtpote uinū i āphora seq̄ qz uinū recipiat i āphora
 nō i q̄tū uinū ē: s̄. i q̄tū uinū ē illa. i. āphora: qz si eē i āpho-
 ra p̄ & p̄ se p̄uenit āphore: ex eo qz p̄dit aliqd p̄ & p̄ se i
 seipso eē: seq̄ qz nihil possit dici eē i āphora: nisi i q̄tū ip̄z
 ē āphora. & sic si uinū dicat eē i āphora seq̄ qz eē i āpho-
 ra p̄petit uinū. nō hz qz uinū ē uinū. s̄. hz qz uinū est am-
 phora. & eadē rōne si amphora recipiat vinum recipiet
 ipsam non inquantū amphora est amphora: sed inquantū
 amphora est vinum. hoc aut est incōueniēs. vñ manife-

Quartus

Quis est qd fm altera rōnem est id in quo. et quod in hoc. Alia ē. n. ratio eius qd est i aliquo: et eius in quo est aliqd. Non potest ergo per se et primo aliquid esse in seipso.

Deinde cum dicit.

Lo. 27. At vero neq3 scdm accidēs cōtingit: simul enī duo corpora i eodē erūt. Ipsaq3 ampho- ra i seipsa erit: si cui9 nā receptiua ē: hoc cōtin- git in seipso eē. Et adhuc illud cui9 receptiuū ē ut si vini v inū qd quidē igitur impossibile sit ali- quid in seipso esse primo manifestum est.

Lo. 28. Ostendit qd nō sit aliquid. p̄io in seipso et fm accidēs. Dicitur. n. aliquid esse in aliquo fm accidēs: qm̄ est in eo propter aliquid aliud in eo eritēs: ut si dicamus boīem esse in mari. qz est in naui que est in mari: et hoc tamē p̄- mo dicitur. i. non propter partē. Si igitur contingat aliqd esse in seipso p̄mo non per se quidem: sed per accidēs: sequitur qd sit in seipso p̄pter hoc qd aliquid aliud sit i ip- so: et sic sequit qd duo corpora sint i eodē. s. illud corp9 qd est in eo: et ipsummet qd est in seipso. sic enim amphora erit in seipsa per accidēs: si ipsa amphora cuius natura est ut recipiat aliquid: sit in seipsa: et iterū illud cuius est rece- ptiuū. s. vinum. ergo i amphora erit amphora et vinū si propter hoc qd vinū ē in amphora: sequitur amphora ē in seipsa: et sic duo corpora eēt in eodē. Sic igitur patet qd impossibile est aliquid esse p̄mo in seipso. Sciendū tñ est qd aliquando dicit aliquid esse in seipso nō fm intelle- ctū affirmatiuū: sicut hic reprobat philosophus: sed f3 in- tellectū negatiuū: prout est in seipso non significat nisi non esse in alio. Deinde cum dicit.

Quod at zeno opposuit: qz si loc9 ē aliquid i aliquo erit soluere nō ē difficile. Nihil. n. pro- hibet i alio eē p̄mo locū: nō tñ i illo sicut i lo- co: se sicut sanitas quidē i calidis ut habūt: ca- lor autē in corpore sicut passio est. Quare nō necesse est in infinitum abire.

Lo. 29. Soluit qdam p̄io oppositorum. et primo remouet ra- tionē zenōis q̄ inducebat ad p̄bandū qd loc9 nō sit: p̄ hoc qz si est: o3 qd sit in alio: et sic itur in infinitū. sed hoc ut di- cit nō ē difficile soluere postq̄ iam sunt distincti modi q̄ b9 aliqd dī esse in aliquo. nihil. n. p̄hibet dicere qd locus est in aliquo nō tñ est in illo sicut in loco: sed p̄r quendam aliū modum: sicut forma ē in materia: vel accidēs in subie- cto inquantū. s. loc9 est termin9 cōtinentis. et hoc ē qd sub- dit. (sicut sanitas est in calidis: ut habitus. et calor in cor- pore: ut passio.) vel accidēs. vñ nō necesse ē qd p̄ce- datur in infinitum. Deinde cum dicit.

Lo. 29. Illud at manifestū: qm̄ nihil ē vas eius qd ē in ipso. Alterū. n. p̄mo. et quod ē et in quo ē propter quod non erit utiq3 neq3 materia neq3 spēs loc9 s3 alterū. illi9 vo entis aliquid hec et materia et forma. hec quidē igitur sūt opposita

Lo. 30. Lo. 31. Soluit et dubitationes supra positas de q̄ditate loci. an sc3 sit forma vel mā ex hoc qd ostēsum ē qd nihil p̄mo et p̄ se ē i seipso. ex hoc. n. manifestum ē qd nihil potest esse si- cut vas vel locus eius qd cōtinet i ipso: sicut pars que sit mā vel forma. O3. n. p̄mo et per se alterū esse qd est in aliquo: et in quo est aliquid: ut ostēsum ē. vnde sequitur qd neq3 forma neq3 materia sit locus: sed aliquid alterū a locato sit loc9. mā. n. et forma sunt aliqd locati: sicut par- tes intrinsece eius. Ultio at cōcludit qd supradicta p̄ mo- dū opponis dicta sunt de loco: quarum quidē oppositio- nam aliquę iam solute sunt: aliquę vero soluentur post manifestatam naturam loci.

Lo. 32. Quid at forte sit loc9 sic fiet utiq3 mani- festū. Accipiam9 at de ipso quecūq3 vidēt vere secūdu ipsaz inesse ipi. Di-

physicor.

gnū ē igitur locū eē: p̄mū quod cōtinet illud cu- ius loc9 est: et nihil eē rei. Amplius p̄mū neq3 maiorem neq3 minorē eē. ac huc at neq3 de- ficere vnicuiq3 et separabilē eē. adhuc aut oēm locū habere sursum et deorsum. et ferri natura. et manere unumquodq3 corporū in propriis locis. hoc autem facere aut sursum aut deorsūz Suppositis autē his reliqua consideranda. Lo. 31.

Remissa

Lectio quinta.

p sit: et solutis qbusdā dubitatōib9: hic accedit ad d̄terminādū v̄itatē d̄ loco. et p̄io p̄mittit q̄sdā suppositio- nes de loco qb9 v̄tes d̄terminādo de loco. secundo ostē- dit qualis debeat esse diffinitio danda de loco ibi. (O3 at tētare et c.) Tertio incipit d̄terminare de loco ibi. P̄- mū qdem igitur. Dicit ergo p̄io qd manifestū fiet ex se- quentib9: qd sit locus. sed o3 p̄ius accipere. q. quasdam suppositiōes et principia p̄ se nota: illa q̄ vident per se in- esse loco q̄ qdē sunt quattuor. oēs. n. reputant hoc esse di- gnū. P̄io qdē qd locus cōtineat id cui9 est locus: ita ta- men qd locus nō sit aliqd locati. quod quidem dicit ad ex- cludēdū cōtinentiaz forme: q̄ est aliquid rei et alio modo cōtinet q̄ locus. Scda positio ē qd p̄mus locus. i. i quo aliqd p̄mo est: ē equalis locato nō maior neq3 minor. Tertia suppositio ē qd locus nō deficit vnicuiq3 locato: qm̄ oē locatum habeat locū nō tamen ita qd vnus et idem lo- cus nunq3 deficiat eidē locato qz locus ē separabilis a lo- cato. S3 quando locus vnus deficit alicui locato. tūc loca- tū sit i alio loco. Quarta suppositio ē: qd in omni loco in- uenitur quasi differentia loci sursum et deorsum: et qd na- turaliter vnūquodq3 corpus cū est extra propriū locum. fert ad ipsum: et cū est in eo manet in ipso. Propria aut loca naturalitū sunt sursum et deorsum ad q̄ naturaliter mo- uentur et in qbus manent sed hoc dicit fm eorūm opinio- nē q nō ponebant aliquod corpus p̄ter naturāz quattu- or elementorū. Nūdum. n. probauerat corpus celeste eē neq3 grane neq3 leue. sed postea probabit in libro p̄mo de celo. Ex his autem nunc suppositis procedetur ad cō- siderationem aliorum.

Deinde cum dicit.

O3 at tētare intentionē sic fieri: ut quid sit reddat: et queq3 opposita soluant: et q̄ videntur loco inesse insunt: et ampli9 discolie causa et oppositorū circa locū manifesta erit. Sic enīz unq3 pulcherrime demōstratur unūquodq3.

Ostendit qualis debeat esse diffinitio dāda de loco. et dicit qd in diffiniendo locū intērio nostra d3 ad hoc inten- dere. P̄mo qdē ut ostendat qd sit locus nam diffinitio eōo indicās qd est res. scdo ut soluantur quecūq3 oppo- sita sunt circa locū. nā cognitio veritatis ē solutio dubita- torū. Tertiu est qd ex diffinitioe data manifestatur pp̄ie- tates loci que insunt ei: qz diffinitio est mediu in demō- stratione qua propria accidētia demonstrantur de subie- ctis. Quartū est qd ex diffinitione loci erit manifesta cau- sa quare aliqui antiqui discordauerunt circa locum. et om- nium que sunt opposita circa ipsū. et sic pulcherrime dif- finitur vnūquodq3. Deinde cum dicit.

P̄mū quidē igitur o3 itelligere qd nō que- reret loc9: nisi mot9 aliquis eēt secūdu locum pp̄ hoc. n. et celū maxie i loco eē opinant quod semp in motu ē. Huiusmodi at aliud quidē est loci mutatio. aliud uero augmētum et decremē- tū. Et nāq3 in augmento et decremento trans- mutat et quod p̄ius erat. hic iterum transmu- ratum ē in maius aut minus. Lo. 32.

7. thop.

Lo. 4.

3. m. et b.

Lo. 2.

pus continens oportebit dicere quartum. quod extrema corporis continentis sint locus.

Deinde cum dicit.

Horum autem quod non contingat tria esse manifestum est.

Excludit tria membra predictae divisionis. et primo propter quod ostendit dicens: manifestum est per sequentia: quod non contingit locum esse aliquod horum trium. Secundo persequitur ibi.

Sed propter id quod continet: videtur forma esse. In eodem enim sunt extrema continētis et contenti.

Et primo de forma. secundo de spacio ibi. (Sed ex eo quod mutatur.) Tertio de materia ibi. (Et materia autem videtur.) Circa primum duo facit: primo ponit quare locus videatur esse forma. quia scilicet forma continet quod videtur esse proprium loci: extrema vero corporis continentis et contenti sunt simul cum continens et contentum sint contigua adinvicem: et sic terminus continens qui est locus: non videtur separatus esse a termino corporis contenti. et sic videtur locus non differre a forma. Secundo ibi.

Co. 36. Sunt quidem igitur utraque termini: sed non eiusdem: sed species quidem rei: locus autem continētis corporis.

Ostendit quod forma non sit locus: quia quavis locus et forma in hoc conveniant: quod uterque eorum est quidam terminus non tamen unius et eiusdem: sed forma est et terminus corporis cuius est forma: locus autem non est terminus corporis cuius est locus sed corporis continentis ipsum. et licet sint simul termini continentis et contenti non tamen sunt idem. Deinde cum dicit.

Sed ex eo quod mutat multotiens manere continente contentum et divisum: ut ex vase aqua ipsum medium esse aliquid videtur spacio: tamquam aliquid sit preter corpus quod transfertur.

Prosequitur de spacio. et primo ponit quare spacio videtur esse locus. secundo ostendit quod non sit locus. ibi. (Hoc autem non est.) Dicit ergo primo quod quia multotiens mutatur corpus contentum a loco et divisum ab eo de loco in locum et succedunt sibi corpora invicem in eodem loco: ita quod continens remanet immobile: eo modo quo aqua exit a vase propter hoc videtur quod locus sit aliquod spacio medium inter extremitates corporis continentis. ac si aliquid esset ibi preter corpus: quod movetur de uno loco ad alium. quia si non esset aliud ibi preter illud corpus sequeretur quod vel locus non esset aliud a locato vel quod id quod est medium inter extremitates continentis non posset esse locus. sicut autem ostenditur locum esse aliquid preter corpus contentum: ita videtur quod oporteat locum esse aliquid preter corpus continentis: ex eo quod locus manet immobilis corpus autem continens et omne quod est in eo contingit transmutari. nihil autem aliud potest intelligi esse preter corpus continens et contentum nisi dimensiones spacio in nullo corpore existentes. Sic igitur ex hoc quod locus est immobilis: videtur quod spacio sit locus.

Deinde cum dicit.

Co. 37. Hoc autem non est: sed contingens incidit corpus eorum quod transferunt: et quod se apta nata sunt contingere. Si autem aliquid esset spacio aptum natum et manens in eodem loco: in finitum utique essent loci. Distare enim aere et aqua idem faciunt omnes partes in toto: quod quidem omnis aqua in vase.

Ostendit quod spacio non sit locus duabus rationibus. Circa quarum primam dicit quod hoc non est verum quod aliquid sit ibi infra extremitates corporis continentis: preter corpus contentum quod transfertur de loco in locum. Sed infra illas extremitates corporis continentis incidit aliquid quod corpus: quodcumque illud esse contingat: ita ta-

men: quod sit de numero corporum immobilium et iterum de numero eorum que sunt apta nata tangere corpus continens. sed si posset esse aliquod spacio medium propter dimensiones corporis contenti: quod semper maneret in eodem loco: sequeretur hoc inconueniens quod in infinita loca simul essent: et hoc ideo quia cum aqua et aer habeant proprias distantias: et quodlibet corpus et quolibet pars corporis et omnes partes idem facient in toto quod tota aqua facit in vase. secundum vero eorum positionem qui tenent sententiam de spacio: cum tota aqua est in vase: sunt ibi alie dimensiones spacio preter dimensiones aque omnis autem pars continetur a toto. sicut locatum a vase nec differt nisi solum quantum ad hoc quod pars non est divisa: locatum autem est divisum. Si ergo pars dividatur in actu sequetur quod sint ibi alie dimensiones totius continentis: preter dimensiones partis. non potest autem dici quod divisio faceret ibi esse de novo aliquas dimensiones: non enim divisio causat dimensionem. sed preexistentes dividit ergo antequam pars esset divisa a toto erant alie proprie dimensiones partis preter dimensiones totius penetrantes etiam partem. quot ergo partes est accipe per divisionem in aliquo toto: ita quod una contineat aliam. tot dimensiones ab invicem distincte erunt ibi. quarum quedam alias penetrabunt. est autem accipere in infinitum in aliquo toto continuo partes que alias continent propter hoc quod continuum in infinitum dividitur. Relinquitur igitur quod sine infinite dimensiones se invicem penetrantes. Si igitur dimensiones corporis continentis penetrantes locatum sit locus sequitur quod sint infinita loca simul. quod est impossibile. Deinde cum dicit.

Simul autem erit et locus transmutans quare erit loci alius locus. Et multi loci simul erunt. Non est autem alius locus partis in quo movetur: cum totum vas transmutat: sed idem in quo enim est commutat aer et aqua aut partes aque. Sed non in quo fiunt loco: qui pars est loci: qui est locus totius celi.

Ostendit secundum rationes que talis est. Si dimensiones spacio quod est infra extremitates corporis continentis sit locus sequitur quod locus transmutetur. Manifestum est enim quod transmutatio aliquo corpore. ut puta ampfora transmutatur illud spacio quod est infra extremitates ampforae cum nunquam sit nisi ubi est ampfora. Omne autem quod transmutatur in aliquem locum. penetratur. secundum eorum positiones a dimensionibus spacio in quod transmutat. Sequitur ergo quod alique alie dimensiones subintrant dimensiones illius spacio ampforae. et sic loci erit alius locus et multa loca erunt simul. hoc ergo inconueniens accidit quia ponitur alius esse locus corporis contenti. ut aque et vasis ut ampforae. Nam secundum illorum opinionem locus aque est spacio quod est infra extremitates ampforae. Locus autem totius ampforae est spacio quod est infra extremitates corporis continentis ampforam. sed nos non dicimus quod alius sit locus partis et in quo movetur pars cum totum vas transmutatur: secundum idem. Dicit autem hic partem corpus contentum in vase ut aquam contentam in ampfora. quia secundum Aristotelem aqua movetur per accidens vase transmutato. et non mutat locum nisi in quantum ampfora locum mutat. unde non oportet quod locus in quem vadit. sit locus partis per se. sed solum in quantum est locus ampforae. Sed secundum tenentes opinionem de spacio. sequitur quod ille locus per se respondeat aque. sicut et ampforae et quod per se etiam respondeat spacio et sic per se loquendo spacio illud movebitur et habebit locum et non solum per accidens. et licet corpus continens quandoque moveatur non tamen sequitur secundum opinionem Aristotelis quod locus moveatur aut quod loci sit locus. contingit quidem enim aliquod corpus continens in quo est aliquid contentum moveri. sicut aer vel aqua: aut alique partes aque. ut puta si navis est in flumine. partes aque que inferius continent navem moventur. sed tamen locus non movetur. et hoc est quod subdit. (Sed non in-

quo sunt loco). i. sed non illud in quo aliqua sunt: (sicut in loco mouet). et quod hoc sit verum ostendit per hoc quod subdit. (quod est pars loci qui est locus totius celi. i. n. hoc continens moueatur prout est hoc corpus: tamen prout considerat secundum ordinem quem habet ad totum corpus celi: non mouet. nam aliquod corpus quod succedit eundem ordinem vel situm habet per operationem ad totum celum: quem habuit corpus quod prius effluerat. hoc est ergo quod dicitur quod aqua vel aer moueatur: non tamen mouet locus prout considerat ut pars quedam loci totius celi: habens determinatum situm in universo.

Deinde cum dicit.

Et materia autem videtur utriusque esse locus: si inquit esse aliquis considerat et non in seipso sed continuo. Sicut enim si alterat est hoc quidem nunc utriusque alibi nunc autem nigrum: et nunc quidem durum olivum autem molle: unde dicimus aliquid esse materia: sic et locus per tale quandam videtur esse per seipsum. Veritatem illam quidem quam quod nunc est aqua: prius erat aer: locus autem quia ubi nunc est aqua ibi erat aer.

Prosequitur de materia. et primo ostendit quare materia dicitur esse locus. Secundo ostendit quod non sit locus ibi. (Sed materia quidem). Dicit ergo primo quod materia videtur esse locus: si aliquis considerat transmutationem corporum succedentium sibi in eodem loco in aliquo vno subiecto quiescente secundum locum: et non habeatur respectus ad hoc quod locus est separatus: sed attendat solummodo transmutatio in aliquo vno continuo. aliquod enim corpus continuum et quietum secundum locum cum alteratur: vnum et idem nunc quidem est album: nunc autem nigrum et nunc est durum et prius molle. et propter istam transmutationem forma: maxime circa subiectum dicimus quod materia est aliquid: que manet vna facta transmutatione secundum formam: et per talem etiam apparentiam videtur locus esse aliquid: quia in eo permanente succedunt sibi diuersa corpora. sed tamen alio modo loquendi utimur in utroque. Nam ad designandum materiam vel subiectum: dicimus quod id quod nunc est aqua prius erat aer: ad designandum autem unitatem loci. dicimus quod ubi nunc est aqua: ibi prius erat aer.

Deinde cum dicit.

Sed materia quidem sicut dictum est in prioribus neque diuisa est a re: neque continet rem loci autem utraque.

Ostendit quod materia non sit locus: quia sicut supra dictum est materia non est diuisa a re cuius est materia: neque continet eam quorum vtriusque competit loco: locus igitur non est materia.

Deinde cum dicit.

Si igitur nihil horum trium loci est: neque species: neque materia neque spatium aliquid sed semper est alterum preter id quod est rei distantia: necesse est locum esse reliquum de quattuor continentis terminum corporis. Dico autem continentem corpus quod mouetur secundum loci mutationem.

Remotis tribus membris concludit quartum: et dicit quod locus non est aliquid trium. i. neque forma. neque materia: neque aliquid spatium quod sit alterum preter distantias rei locate: necesse est quod locus sit reliquum de quattuor supra nominatis. scilicet quod sit terminus corporis continentis. et ne aliquis intelligat contentum vel locatum esse aliquod spatium medium subintelligit quod corpus contentum dicitur illud quod est natum moueri secundum loci mutationem.

Deinde cum dicit.

Videtur autem magnum aliquid et difficile accipi quid est locus: et propter hoc quod apparet esse materia et forma: et propter hoc quidem quod in quiete et continente fit transmutatio eius quod fertur. contingere autem videtur esse spatium

medium aliud aliquid amotis magnitudinis proficit autem aliquid et aer: et apparet reus incorporeus esse. Videtur enim non solum terminus uasis esse locus sed et quid est medium tanquam vacuum.

Inuestigat differentiam loci. scilicet quod sit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo ostendit quod ex hac dia non debite considerata insurrexit quidam error: circa locum. Secundo ostendit quomodo sit intelligenda immobilitas loci. Est autem sicut vas. Dicit ergo primo quod videtur magnum aliquid et difficile accipere quid sit locus: tamen propter hoc quod quibusdam videtur quod locus sit materia vel forma que habent altissimam considerationem: ut supra dictum est: tum propter hoc quod mutatio eius quod fertur secundum locum. sit in quodam quiescente et continente cum igitur nihil videatur esse continens et immobile nisi spatium: videtur contingere quod locus sit quoddam medium: quod est aliud a magnitudinibus que mouentur secundum locum: et ad credulitatem huius opinionis multum proficit quod aer videtur esse incorporeus: quia ubi est aer videtur quod non sit corpus sed quoddam spatium vacuum et sic videtur locus non solum esse terminus uasis: sed quoddam medium tanquam vacuum.

Deinde cum dicit.

Est autem sicut vas locus transmutabilis sicut locus vas immobile: unde cum quidem in eo quod mouetur moueatur et mutetur quod intus: ut in flumine nauis: tanquam vase utitur magis quam loco continenti: vult autem immobilis locus esse. Unde omnis fluuius magis locus est: quia immobilis omnis.

Ostendit quod intelligenda est immobilitas loci ut concludat opinionem predictam: et dicit quod vas et locus ibi differunt videtur quod vas transmutatur locus non vni sic vas potest dici locus transmutabilis ita locus potest dici vas immobile. et ideo cum aliquid mouetur in aliquo corpore quod mouetur: sic nauis in flumine vni isto in quo mouetur: magis sicut vase: quam sicut loco continente: quia locus. vult esse immobilis. i. de aptitudine et natura loci est quod sit immobilis. et propter hoc magis potest dici quod totus fluuius sit locus nauis: quia totus fluuius est immobilis. Sic igitur fluuius totus in quantum est immobilis est locus communis. Cum autem locus proprius sit pars loci communis: oportet accipere proprium locum nauis in aqua fluminis: in quantum habet ordinem ad totum fluuium ut est immobilis. Est igitur accipere locum nauis in aqua fluente non secundum hanc aquam que fluit: sed secundum ordinem vel situm quem habet hec aqua fluens ad totum fluuium qui quidem ordo vel situs idem remanet in aqua succedente. et ideo licet aqua materialiter preterfluat: tamen secundum quod habet rationem loci: prout scilicet consideratur in tali ordine et situ ad totum fluuium: non mutatur. et per hoc similiter accipere debemus quomodo inter extremitates corporum immobilium naturalium sit locus per respectum ad totum corpus sphericum celi: quod habet fixationem. et immobilitatem propter immobilitatem centri et polorum. Sic igitur licet hec pars aeris que continebat vel hec pars aque effluat et moueatur in quantum est hec aqua: tamen secundum quod habet hec aqua rationem loci semper manet. scilicet situs et ordo ad totum sphericum celi: sicut etiam dicitur idem ignis manere quantum ad formam. licet secundum materiam varietur consumptis et additis quibusdam lignis. et per hoc cessat obiectio que potest fieri contra hoc quod ponimus locum esse terminum continentis quia cum continens sit mobile et terminus continentis erit mobilis: et si aliquid quietum existens habebit diuersa loca: sed hoc non sequitur quia terminus continentis non erat locus in quantum est hec superficies istius corporis mobilis sed secundum ordinem vel situm quem habet in toto immobili. ex quo patet quod tota ratio loci in omnibus continentibus est ex primo continente et locante scilicet celo.

Deinde cum dicit.

co. 38.

co. 35.

co. 39.

co. 40.

co. 41.

Quare terminus continentis mobilis primum hic est locus.

Concludit ex premissis definitionem loci. scilicet quod locus est terminus immobilis continens primum. dicit autem (primum) ut designet locum proprium et ut excludat locum cōmune.

Et propter hoc medium celi et ultimum ad nos circularis loci mutationis videtur esse: hoc quidem sursum: illud vero deorsum: maxime omnibus proprie: quia hoc quidem semper manet. Circularium autem ultimum similiter se habens manet. Quare quoniam quod leve quidem sursum fertur natura. Quod vero graue: deorsum: quod quidem est ad medium continens deorsum est: et ipsum medium. Quod uero ad ultimum sursum: et ipsum ultimum.

Distendit definitionem bene assignatam: per hoc quod ea que dicuntur de loco congruunt secundum hanc definitionem: et ponit tria quorum primum est quod propter hoc quod locus est continens immobile (medium celi) .i. centrum (et ultimum circularis loci mutationis) .i. corporum circulariter motorum: ultimum dico (versus nos) .i. superficies orbis lune: (videtur hoc quidem esse sursum) .i. ultimum predictum: illud vero esse deorsum) .i. medium. et hoc maxime proprie videtur dici iter omnia quia centrum semper manet: illud autem quod est ultimum in corporibus circulariter motis versus nos: licet moueatur circulariter: tamen manet in quantum similiter se habet id est in eadem elongatione ad nos. et quia ad propria loca mouentur corpora naturalia: inde est quod leuia naturaliter mouentur sursum: et grauia deorsum quia ipsum medium et terminus continens versus medium vocatur deorsum: et similiter ipsum ultimum et quod est versus ultimum dicitur esse sursum. Utitur autem tali modo loquendi: quia terre que est simpliciter grauis locus est medium: aque autem locus est versus medium. et similiter locus ignis que est simpliciter leuis est ultimum locus autem aeris est versus ultimum. Sed potest ibi.

Et propter hoc plauis uidetur esse quoddam et sicut uas locus et continens.

Et dicit quia terminus proprie hoc locus uisus esse sicut quedam superficies: et sicut quoddam uas continens: non autem sicut spacium uasis continens. Tertium ponit ibi.

Amplius simul cum re quoddammodo locus est. Simul enim finis est locus.

Et dicit quod quia locus est terminus: propter hoc simul est locus et locatum: quia simul est finis locati: et terminus continentis qui est locus: quia tangentium ultima simul sunt et secundum hoc etiam intelligitur quod locus equat loca to quia sequantur secundum extra.

Si quidem igitur corpori inest aliquid extra corpus continens ipsum: hoc in loco est. Cui uero non minime.

Lectio septima.

Postquam philosophus definiuit locum: hic ostendit qualiter aliquid sit in loco. et circa hoc duo facit. primo ostendit qualiter aliquid simpliciter sit in loco: et qua-

Questio qualiter uisus sit in loco. Opinio prima corruis que tenetur opinione de spacio liter non: scdo ostendit quomodo illud quod non est simpliciter in loco secundum quod in loco sit ibi. (Unum et si aqua fiat) Concludit ergo primo ex premissis: quod cum locus sit terminus continentis: cuiusque corpori adiacet aliquod corpus continens ipsum: exterius: hoc est in loco simpliciter et per se: cui uero corpori non adiacet aliquid corpus exterius continens ipsam minime est in loco: tale autem corpus in mundo non est nisi unum. scilicet ultima sphaera: quecumque sit illa. unde secundum hanc determinationem: sequitur quod ultima sphaera non sit in loco. Sed hoc uidetur impossibile: quia ultima sphaera mouetur in loco: nihil autem mouetur in loco: quod uenit sit in loco. Idem uero modi igitur dubitationis difficultas non accidit. his qui te-

nent suam de spacio. non est enim eis necesse dicere: quod ad hoc quod sphaera ultima sit in loco: quod habeat corpus continens: sed spacium quod intelligitur penetrare totum mundum et omnes partes eius: est locus totius mundi et cuiuslibet partium eius. secundum eos. Sed hec positio est impossibilis: quia uel oportet dicere quod locus non sit aliquid propter locatum: uel quod aliquae dimensiones spacij sint per se existentes: et tamen subintrant dimensiones corporum sensibilium: que sunt impossibilia. Unum Alexander dixit quod ultima sphaera nullo modo est in loco. non enim omne corpus de necessitate est in loco: cum locus non cadat in diffinitione corporis. et propter hoc dixit quod ultima sphaera non mouetur in loco neque secundum totum: neque secundum partes. Sed quia omni motus in aliquo genere motus poni. Autem. et sic secutus: dixit quod motus uitae sphaere non est motus in loco: sed motus in situ: sicut Alexander dicit in quanto huius quod motus est tamen in tribus generibus. scilicet in quantitate qualitate et ubi. Sed hoc non potest stare. impossibile est enim quod motus sit per se loquendo in aliquo genere: cuius specierum ratio in indiuisibili consistit. propter hoc in ista non est motus: quia ratio cuiuslibet speciei sibi consistit in indiuisibili: eo quod species sibi non dicuntur secundum magis et minus et propter hoc cum motus habeat successionem: non perducitur in esse forma sphaeris per motum: sed per generationes que est terminus motus. secus autem est de albedine et similibus: que participantur secundum magis et minus. quibus autem species situs habet rationem in indiuisibili persistentem ita quod si aliquid additur uel minuitur: non est eadem species situs. unde impossibile est quod in genere situs sit motus. Et preterea remanet eadem difficultas: nam situs secundum quod ponitur predicamentum importat ordinationem partium in loco: licet secundum quod ponitur definitio quantitatis non importat nisi ordinem partium in toto. omne igitur quod mouetur secundum situm oportet quod moueatur secundum locum. Quod autem alij dixerunt. scilicet autem pace quod aliter assignandum est locus corpori quod mouetur circulariter et aliter corpori quod mouetur motu recto. quia enim linea recta est imperfecta aditionem recipiens corpus quod mouetur motu recto requirit locum exterius continentem. quia uero linea circularis in seipsa perficitur corpus quod circulariter mouetur non requirit locum exterius continentem: sed locum circa quem reuoluatur. unde et motus circularis dicitur esse motus circa medium. Sic igitur dicunt quod superficies connexa sphaere contenta est locus prime sphaere. Sed hoc est contra suppositiones communes prius de loco positas. scilicet quod locus sit continens: et quod locus sit equalis locato. Et ideo Auerrois dixit quod ultima sphaera est in loco per accidens. Ad cuius evidentiam considerandum est quod omne illud quod habet fixationem per alterum. dicitur esse per accidens in loco. ex hoc quod id per quod figitur in loco est. ut patet de clauo infirmitatis et de homine quiescente in nauis. manifestum est autem quod corpora circulariter mota habent fixationem per immobilitatem centri. unde ultima pars dicitur esse in loco per accidens. in quantum centrum circa quod reuoluitur habet esse in loco. Quod autem alie sphaere inferiores habent per se locum in quo continentur. hoc accidit. et non est de necessitate corporis circulariter moti. Sed contra hoc obijciatur. quia si ultima sphaera sit in loco per accidens. sequitur quod moueatur in loco per accidens. et sic motus per accidens est prior motu per se. Sed ad hoc respondetur quod ad motum circulare non requiritur. quod id quod mouetur per se circulariter sit per se in loco. requiritur autem ad motum rectum. Sed hoc uidetur esse contra definitionem. Alexander. quam supra posuit de eo quod est in loco per accidens. dixit enim aliqua esse uel moueri in loco per accidens. ex hoc quod mouetur id in quo sunt. non autem dicitur aliquid esse in loco per accidens ex hoc quod aliquid quod est extrinsecum ab ipso est in loco. Cum igitur centrum sit omnino extrinsecum a sphaera ultima. ridiculum uidetur dicere quod sphaera ultima sit in loco per accidens. ex hoc quod centrum est in loco. Et ideo magis approbo sententiam thomasti qui dixit quod ultima sphaera est in loco per suas partes. Ad cuius evidentiam considerandum est: quod sicut Alexander supra dixit non quere-

Im p.

opiale

opinio auicen. Lec. 4.

Im p. opi: auicene.

opinio. auēpace

iprobab. lec. 5. opinio. Auerro.

opinio thomasti lec. 5.

retur locus: nisi propter motū qui demonstrat locum ex hoc q̄ corpora succedunt sibi in eodem loco. Unde licet locus non sit de necessitate corporis: est tñ de necessitate corporis: quod mouetur secundum locum. Sic igitur alicui corpori moto localiter necesse est assignare locum scđm q̄ in illo motu consideretur successio diuersorum corporū i eodez loco. In his igitur q̄ remouent motu recto manifestus est q̄ duo corpora succedūt sibi in eodem loco s̄m totū. q̄ totū vnū corpus dimittit totū locum & in ipsum totum subintrat aliud corpus. vnde necesse est q̄ corpus qđ mouetur motu recto sit in loco scđm se totum. in motu autē circulari. licet tēctum fiat in diuersis locis rōne nō tñ totum inpat locū subiecto. semper enim remanet idem locus s̄o. sed diuersificat rōne tñ. vt in vj. huius dicit. Sed partes mutant locū. nō solū rōne: sed s̄o. Attendit ergo in motu circulari successio in eodē loco non totorum corporum sed partiuz eiusdem corporis. non igitur corpori qđ circulariter mouet debetur ex necessitate locus scđm totū. sed scđm partes. Sed contra hoc esse videtur q̄ partes corporis cōtinui non sunt in loco. neqz mouent scđm locū. sed totū mouetur. & totum est in loco. Manifestus est at̄ q̄ vltima s̄pera est corpus cōtinuū. partes igitur eius nec sunt in loco. nec mouent scđm locū. & sic nō videt̄ verum q̄ vltime s̄pere debeat locus ratione partium. Sed ad hoc dicendum est q̄ partes totius cōtinui. licet non sint in loco in actu sunt tamen in loco in potentia. secundum q̄ cōtinuum est diuisibile. pars enim si sit diuisa erit in toto sicut in loco vñ per hūc modum partes continue mouent in loco. & hoc maxime apparet in continuis humidis que sunt faciles diuisionis. sicut in aqua cuius partes inueniunt̄ moueri infra totam aquam. sic igitur q̄ aliqd̄ dicit̄ de toto ratione partium. in quantum partes vltime s̄pere sunt in loco in potentia. tota vltima s̄pera est in loco per accidens rōne partiu. & sic esse in loco sufficit ad motū circularē. Si quis at̄ obijciat q̄ id quod est in actu est prius eo quod est in potentia. & sic videt̄ incōueniens q̄ primus motus localis sit corporis exiēs in loco p̄ partes que sunt i potentia i loco. Dicendū est ergo q̄ hoc optime congruit primo motui. necesse est enī q̄ gradatim ab vno imobili descendat ad diuersitates q̄ est imobilibz. minor at̄ est variatio q̄ est s̄z ptes exiēs i loco i potentia. q̄ q̄ est s̄m tota exiēs i loco i actu. vñ p̄m motus q̄ est circularis min⁹ bz d̄ difformitate. & plus retinet de vniformitate. p̄p̄m quo: exiēs substantijs imobilibz. multo at̄ cōuenienti⁹ ē dicere q̄ vltima s̄pera sit in loco. p̄pter partes suas intrinsecas. q̄z propter ceterum qđ est oīno extra s̄bam eius & magis cōsonat opinioni Ar. vt patet inspicienti sequentia in quibz pbūs manifestat quō celum sit in loco ibi.

Unde & si aqua fiat huiusmodi: partes quidem mouentur ipsius: continentur enim sub inuicem omnis autem est tanquam quod mouebitur: & tanquam non. sic quidem enim tota simul locum nō mutat. Circulariter autē mouebitur: partium enim hic locus est: & sursum quidem & deorsum non: circulo autem. quem vero alia & deorsum & sursum quecunque habent densitatem & raritatem.

Circa hoc. n. duo facit. p. n. manifestat quō s̄pera vltima est i loco. Scđo infert cōclusionē ex dictis ibi. Vñ mouet circulariter. Circa p. m. tria facit. p. manifestat q̄ vltima s̄pera est i loco p̄ ptes. Scđo quō ptes ei⁹ sunt i loco ibi. Sicut at̄ dcm̄ est alia qđez. Tertio quō ex partibz p̄petat totū esse i loco ibi. Et alia qđ p se qz ergo dixerat q̄ cui nō est aliqd̄ extra cōtinēs nō est in loco p se cōcludit q̄ si aliqd̄ h̄mōi corp⁹ qđ nō p̄tinet ab alio. sicut est vltima s̄pera sit aqua i qua magis apparet q̄ dicit̄ p̄p̄ facile diuisionē partiu ptes ei⁹ mouebunt̄ inq̄tuz p̄tinet sub inuicem sic quodāmodo i loco exiēs. s̄z tota aqua quodāmodo mouebit̄. & quodāmodo nō. nō enī sic mouebitur

q̄ tota simul mouet locū. quasi translata in alium locum s̄o diuersum. sed mouebit̄ circulariter. q̄ qđē mot⁹ req̄rit locū partiu. & nō totū. & nō mouebit̄ sursum & deorsum. s̄z circulariter. qđā at̄ alia moueri vident̄ sursum & deorsum mutātia locuz scđm totū. s. corpora rara & densa vel grania & leuia.

Deinde cum dicit.

Sicut autem dictum est alia quidem sunt in loco secundum potentiam: alia vero secundum actum. Unde cum quidem continuum sit quod est similis partis: secundum potentiam in loco partes sunt. Cum autem separata quidem sunt: tangant autem se: sicut collectio: secundum actum sunt.

Condit quō ptes vltime s̄pere sunt i loco. & dicit q̄ sic supra dictum est. quedā sunt in loco i actu: qđā s̄z potentia. vñ cū aliqd̄ sit p̄tinuūz similiū partiu ptes ei⁹ sunt i loco s̄z potentia. sicuti est i vltima s̄pa. S̄z qñ ptes sunt separate & soluz p̄tigue sicut accidit i collectōe lapiduz. tūc ptes sunt in loco s̄z actum.

Deinde cum dicit.

Et alia quidem per se sunt: ut omne corpus aut secundum loci mutationē: aut augmentūz mobile alicubi per se. Celū autē sicut dictū est non est alicubi totum: neqz in aliquo ē. Si quidem nullum continet ipsum corpus: scđm qđ autē mouetur sic & locus est partibus. Altera enim ab altera habita partium est. Alia vero secundum accidens ut anima & celum: partes enim in loco quodāmodo omnes sunt. In eodē enī qđ circulariter sunt cōtinēt alia aliaz.

Condit quō ex hoc seq̄ totā s̄perā esse i loco. & dicit q̄ quedā sunt p se i loco: sicut oē corp⁹ qđ p se mouet i loco. vel scđz loci mutationēz vel scđz augmentūz vt supra dcm̄. sed est celū. i. vltima s̄pera nō est hoc modo in loco sicut est dcm̄ cūz nulluz corp⁹ p̄tineat ipm. sed scđz q̄ mouet circulariter p̄tibz sibi inuicē succedentibus sic & locus debet p̄tibz ei⁹ i potentia: vt dcm̄ est inq̄tum. s. vna pars ei⁹ est habita & p̄tir se habens ad aliā quedā vero se cūduū accidens sunt in loco: sicut aīa & oēs forme: & hoc etiā modo celū. s. vltima s̄pera est in loco: inq̄tuz oēs ei⁹ ptes sunt i loco: ex eo q̄ vna queqz pars ei⁹ cōtinēt sub alia s̄m circulationē in corpore. n. nō circulari pars extrema remanet nō p̄tenta: sed p̄tinens tñ: sed i corpore circulari quelibet pars p̄tinens & p̄tenta i potentia tñ. vñ in rōne omnium partium suarum corpus circulare est i loco: & B accidit eē p̄ accidens. s. p̄ ptes sic sup̄ cū dicit̄ q̄ ptes corporis mouent̄ per accidens in loco.

Deinde cum dicit.

Unde mouetur circulariter solū q̄ sursum est. Omne autem non alicubi ē. Quod enim alicubi: ipsum aliquid ē: & adhuc aliquid oportet esse extra hoc in quo quidem continetur. Extra autem omne & totū nihil ē. Et propter hoc oīa in celo sunt. Celū enī quidem oē fortassis ē. Est autē locus nō celū: sed celi quiddam vltimum: & tangens mobilis corporis terminus quiescens. Et propter hoc quidem terra i aqua hec vero in aere: hic autē in ethere. Ether vō in celo: celum autem nō amplius in alio.

Inducit quandā cōclusionē ex p̄dictis. qz enī dixerat q̄ corpus qđ circulariter mouet nō oīz esse i loco scđm totū sed solū p̄ accidens rōne partiu: cōcludit q̄ corpus sup̄e mū mouet solū circulariter p̄pter hoc q̄ ipsum totū nō est alicubi qz qđ est alicubi ipsū ē aliqd̄ & bz aliqd̄ extra se aq̄ continet. s̄z extra totū nihil est. & propter hoc oīa

contra alex.

2c. 11.

co. 44.

co. 45.

co. 46.

Quartus

dicuntur esse in celo: sicut in ultimo continente quod celus fortassis est quod est totum continens. Dicit autem fortassis quod non dum probatum est quod extra celum nihil sit. Non est autem sic intellegendum quod ipsum corpus celi sit locus: sed quedam superficies ultima eius versus nos et sicut terminus tangens corpora mobilia que in ipso sunt et propter hoc dicimus quod terra est in aqua que est in aere qui est in ethere id est igne: qui est in celo quod non est ulterius in alio. Secundum vero intentionem Averrois littera ista aliter exponenda est. Nam exemplum de aqua quod primo inducit non est referendum secundum ipsam ad ultimam sphaeram sed ad totum uniuersum: quod quidem mouet in quantum partes eius mouentur. quedam quidem circulariter ut corpora celestia. quedam vero motu sursum vel deorsum ut inferiora corpora. Quod vero postmodum inducitur quod quedam sunt in loco actu. quedam potentia non est referendum ad prius dicta: sed oportet ut propter se dictum accipere. quod non dixerat quod quedam sunt in loco secundum partes quedam secundum totum. Consequenter adiungit quod quedam sunt in loco secundum actum: quedam secundum potentiam et ulterius quod quedam sunt in loco per se: quedam per accidens. Tunc notandum est quod celum secundum ipsum dupliciter accipitur hic. nam primo celum accipitur hic pro uniuersitate corporum et maxime celestium: secundo pro ultima sphaera. dicit ergo quod per se sunt in loco que mouentur secundum locum: siue secundum totum: siue secundum partes: ut celum id est uniuersum: per accidens autem sunt in loco ut aera et celum. id est ultima sphaera: quod oportet dicere quod omnes partes uniuersi sunt aliquo modo in loco: ultima quidem sphaera per accidens alia uero corpora per se in quantum ab exteriori corpore continentur. et hoc manifestat usque in fines.

Co. 47

Manifestum autem ex his quoniam et dubitationes omnes soluantur sic utriusque deo loco. Neque utriusque simul augmentari necesse est locum: neque punctum esse locum: neque duo corpora in eodem loco: neque spacium aliquod esse corporeum: corpus autem medium loci contingens est sed non spacium corporis: et est locus est alicubi: non sicut in loco: sed sicut terminus in finito. Non enim omne quod est in loco est: sed mobile corpus.

Lectio octaua.

Postquam

Philosophus ostendit quid sit locus: hic ex diffinitione data soluit dubitationes supra positas de loco. fuerunt autem supraposite sex rationes ad ostendendum locum non esse: quarum

Lec. 2.

p

duas premitit: illa. scilicet in qua inquirebatur utrum locus esset elementum vel ex elementis et iterum illa in qua ostendebatur quod ad nullum genus cause locus reducatur. Non enim a ponentibus locum: sic ponitur quasi elementum vel causa rerum unde facit mentionem solum de quatuor residuis: quarum una erat quod cum locus non deesset corpori nec corpus loco videbatur sequi quod augmentato corpore augeretur locus. Sed hoc sequitur si supponatur quod locus sit spacium quoddam coextensum dimensionibus corporis: ut intelligatur illud spacium crescere crescente corpore: sed hoc non est necesse secundum diffinitionem predictam de loco quod sit terminus continens.

so. 9. r.

solu. 2.

Alia ratio fuit quod si locus corporis aliud est a corpore: quod est locus puncti aliud sit a puncto quare non videbatur possibile quod locus sit aliud a corpore: cum locus puncti non sit aliud a puncto. Sed hec est ratio procedit secundum imaginationem eorum qui opinabantur locum esse spacium coequatum dimensionibus corporis: unde oportebat quod cuiuslibet dimensionis corporis responderet dimensio spacii: et similiter cuiuslibet puncto corporis sed hoc non oportet dicere si ponatur locus esse terminum continentis. Alia ratio fuit quod si locus est aliquid: oportet quod sit corpus cum habeat tres dimensiones et sic sequetur duo corpora esse in eodem loco. Sed hoc eos qui ponunt locum esse terminum corporis continentis. non oportet dicere neque quod duo corpora sint in eodem loco: ne-

solu. 1.

physicorum

quod sit aliquod spacium compositum medius inter extremitates corporis continentis sed quod sit ibi quoddam corpus. Item alia ratio fuit quod si omne quod est: est in loco sequetur quod etiam locus sit in loco. que quidem ratio de facili soluitur supposito quod locus sit terminus continentis. Manifestum est enim secundum hoc locus est in aliquo. scilicet in corpore continente: non tamen sicut in loco sed sicut terminus in aliqua re finita: ut punctum in linea et superficies in corpore. Non enim necessarium est quod omne quod est: sit in aliquo sicut in loco sed hoc necesse est solum de corpore mobili. motu. non induxit ad distinguendum inter locatum et locum.

solu. 5.

Deinde cum dicit.

Et fertur igitur in sui ipsius locum unum quodque rationabiliter. Cui enim consequenter et quod tangitur non ui proximum est. Et si multa nata impassibilia sunt. Que uero tanguntur et actiua et passiuua sunt ad inuicem.

Co. 48.

Assignat ex predicta diffinitione rationem proprietatis loci. et primo quantum ad hoc quod corpus naturaliter fertur ad proprium locum. secundo quantum ad hoc quod corpus naturaliter quiescit in suo loco. ibi. (Et manet igitur natura.) Dicit ergo primo quod si ponatur locus esse terminus continentis rationabiliter assignari potest causa: quare unumquodque corpus feratur ad proprium locum: quod illud corpus continens ad quod prius se habet corpus contentum et locatum: et quod ab eo tangitur terminus simul existentibus et hoc non per violentiam: sed proximum secundum naturam. Ordo enim situs in partibus uniuersi attenditur secundum ordinem nature. Nam corpus celeste quod est superemum est nobilissimum: post quod inter alia corpora secundum ignobilitatem nature est ignis: et sic deinceps usque ad terram. unde manifestum est quod corpus inferius quod se habet secundum situm sibi propinquum ad corpus superius est proximum sibi in ordine nature. et idem addit (non uero) ut ostendat naturalem ordinem situs: cui respondet ordo situs nature et excludat ordinem situs violentum. sicut aliquando per violentiam corpus terrestre est super aerem vel aquam: et huiusmodi duo corpora se continentia in naturali ordine situs et in ordine naturarum simul apta nata esse sunt impassibilia id est cum continentur ad inuicem et sunt unum ad quod aptitudinem habent propter propinquitatem nature tunc sunt impassibilia: sed dum tanguntur distincta existentia propter contrarietatem qualitatum actiuarum et passiuarum sunt actiua et passiuua ad inuicem. Sic igitur proximitas nature que est inter corpus continens et contentum: est causa quare corpus naturaliter mouetur ad suum locum. quod oportet quod gradus naturalium locorum respondeat gradui naturarum: ut dictum est. Sed hec ratio non potest assignari si ponatur locus esse spacium: quia dimensionibus spacii separatis: nullus ordo nature considerari potest. Deinde cum dicit.

Et manet igitur natura in proprio loco unum quodque rationabiliter. Et namque hoc pars in toto loco: sicut diuisibilis pars ad totum est: ut cum aque aliquis moueat partem aut aeris. Sic autem et aer se habet ad aquam: ut materia. hic autem ipsa. Aqua quidem materia aeris: aer autem sicut actus quidam ipsius. Aqua. non potentia aer est: aer uero potentia est aqua alio modo. Determinandum autem de his posterius est. Sed propter tempus necesse quidem dicere. Incerte autem nunc dictum: tunc erit certius. Si igitur idem materia et actus aqua. non utraque: sed hoc quidem potentia: illud uero actus. Habebit utriusque sicut pars quodammodo ad totum. Unde et bis tactus inest. Copulatio autem cum utraque actu unum fiant. Et de loco quidem et quoniam est: et quid est. dictum est.

Co. 49.

Assignat eam quare corpora naturaliter quiescant in suis locis. et dicit quod hoc accidit rationabiliter si ponamus locum esse terminum corporis continentis: quod secundum hoc corpus locatum se habet ad corpus continentis sicut quedam pars ad totum diuisa tamen et hoc manifestius apparet in corporibus que sunt facilis diuisionis: sicut est aer vel aqua. horum enim partes possunt moueri ab aliquo in toto sicut locatum mouetur in loco. et hoc etiam non solum verum est secundum figuram continendi unum sub alio: sed et secundum proprietatem nature. aer enim se habet ad aquam ut totum: quod aqua est ut materia. aer autem ut forma. Nam aqua est quasi materia aeris et aer est sicut forma eius. Quod ex hoc apparet quod aqua est in potentia ad aerem simpliciter. Sed verum est quod etiam aer est quodammodo in potentia ad aquam ut determinabitur posterius in libro de generatione. Sed ad presens tempus necesse est hoc accipere ad ostensiones propositi. sed hic non declaratur per certitudinem: sed in libro de generatione declarabitur certius. Ibi enim dicitur quod cum ex aqua generatur aer est corruptio secundum quod: et generatio simpliciter propter hoc quod perfectio: forma introducit: et imperfectio: abijcitur. cum autem ex aere generatur aqua est corruptio simpliciter et generatio secundum quod: quod perfectio: forma abijcitur et imperfectio: introducit. sic igitur aqua simpliciter est in potentia ad aerem sicut imperfectum ad perfectum. aer autem est in potentia ad aquam sicut perfectum ad imperfectum. vnde aer se habet ut forma et ut totum quod habet rationem forme: aqua vero se habet ut materia et ut pars que pertinet ad rationem materie. Quamuis igitur idem sit et materia et actus: quod aqua in se continet vtrumque. Sed tamen hoc quidem est in potentia proprie loquendo scilicet aqua sicut imperfectum. illud vero. scilicet aer in actu ut perfectum vnde habebit se aqua ad aerem quodammodo sicut pars ad totum: et ideo his. scilicet aeri et aque cum sint duo distincta in est tactus: sed cum ex vtriusque fit vnum: vno transeunte in naturam alterius: tunc fit copulatio. id est continuatio. sicut igitur pars naturaliter quiescit in toto ita et naturaliter corpus quiescit in suo loco naturali. Considerandum tamen est quod philosophus hic loquitur de corporibus secundum formas substantiales quas habent ex influentia corporis celestis: quod est primus locus et dans virtutem locatam omnibus alijs corporibus. secundum autem qualitates actiuas et passiuas est contrarietas inter elementa et unum est corruptiuum alterius. Ultimo autem epilogando concludit quod dictum est de loco: et quod est: et quid est.

De autem modo accipiendum physici esse considerare de vacuo: et si est aut non et quomodo est: et quid est sicut et de loco. Et nam quod simile habet credulitatem et fidem per ea que opinantur. Ut. n. locum quendam et uas vacuum ponunt dicentes. Videtur autem esse plenum quidem cum habet graue: cuius susceptiuum est. Cum uero priuatum est uacuum: tamen quod idem quid sit uacuum et plenum: et locus esse autem ipsis non idem.

lectio nona.

Est quas Philosophus determinat de loco: hic terminat de vacuo. et circa hoc duo facit. primo manifestat suam intentionem. secundo prosequitur propositum. ibi. (Alij quidem igitur.)

Circa primum duo facit primo ostendit quod ad philosophum naturalem pertinet determinare de vacuo. secundo ostendit quomodo ordine de vacuo determinandum sit. ibi. (Incipere autem.) Dicit ergo quod sicut ad philosophum naturalem pertinet determinare de loco an sit: et quid sit ita et de vacuo: quod per similes rationes aliqui crediderunt esse locum et uacuum. Illi enim qui dicunt esse vacuum ponunt ipsum ut quendam locum et quoddam uas. quod quidem uas uel locus videtur esse plenum: cum habet intra se aliquam molem alicuius corporis: sed quando non habet dicitur esse vacuum: ac si idem

subiecto sit locus vacuum et plenum: sed differant solum secundum rationem.

Deinde cum dicit.

Incipere autem omnes considerationem accipientes que dicunt affirmantes non esse et iterum communes opiniones de ipsis.

Ostendit quo ordine determinandum sit de vacuo: et dicit quod omnes incipere ab hoc quod ponamus rationes eorum qui dicunt vacuum esse: et iterum eorum qui dicunt vacuum non esse et iterum communes opiniones de vacuo. quid. scilicet. ad rationem vacui pertineat.

Deinde cum dicit.

Alii quidem igitur tentantes monstrare quod non est: non quod homines uolunt dicere vacuum hoc arguit: sed peccantes dicunt sicut anaxagoras et qui eodem modo argumetantes. Demonstrant enim quod aliquid est aer litigantes per utres: et demonstrantes quod aer est fortis: et accipientes in clepsydrijs. Alii autem homines uolunt uacuum esse spacium: in quo nullum corpus sensibile. Opinantur autem omne quod est esse corpus: dicunt omnino in quo nihil est hoc esse vacuum. Unde plenum aere vacuum est. Igitur hoc non omnes monstrare: quod est aliquid aer: sed quod non est alterum spacium a corporibus neque separabile quod sit actum: quod distinguat omne corpus ut sit non continuum: sicut dicunt democritus et leucippus: et alii multi physilogorum. Aut et si aliquod extra omne corpus est cum sit continuum. Hi quidem igitur non secundum posita ad problema contradicunt.

Prosequitur quod dictum est. et primo permittit ea que sunt necessaria ad inquirendum veritatem de vacuo. Secundo incipit inquirere veritatem ibi. (Quoniam autem non est.) Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ponentium et negantium esse vacuum. secundo ponit communes opiniones de vacuo: ostendens quid sit de ratione vacui ibi. (Ad quale autem et c.) Circa primum duo facit. Primo ponit rationem negantium esse vacuum. Secundo rationes affirmantium ibi. (Sed affirmantes.) Dicit ergo primo quod aliqui antiquorum philosophorum uolentes monstrare non esse vacuum: in hoc peccauerunt: quod non arguebant contra rationem ponentium esse vacuum. Non enim ostendebant quod non sit vacuum: sed inducebant rationes suas ad ostendum quod plenum uacuum ut patet de Ana. et alijs similiter non argumetantibus: qui ad destruendum vacuum uolebant demonstrare quod aer sit aliquid. et ita cum vacuum sit in quo nihil est: sequitur quod plenum aere non sit aliquid demonstrabant litigantes cum suis aduersarijs per utres: qui cum sint inflati possunt aliquod pondus sustinere: quod non esset nisi aer esset aliquid. et sic demonstrant quod aer est fortis. et etiam per hoc quod accipiunt aerem in clepsydrijs. id est in uasis furantibus aquam: in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua: vel etiam impedit introitus aque nisi exeat aer. Patet igitur quod isti non obijciunt ad positionem. quod omnes ponentes esse vacuum: uolunt esse vacuum spacium in quo nullam corpus sensibile est: propter hoc quod omne quod est opinantur esse corpus sensibile. et sic ubi non est corpus sensibile dicunt nihil esse. vnde cum aer sit corpus modicum sensibile: opinantur quod ubi non est nisi aer sit vacuum ad destruendum igitur eorum positionem non sufficit ostendere quod aer sit aliquid: sed oportet ostendere quod non sit aliquid quod spacium sine corpore sensibili. quod quidem dupliciter aliqui ponebant esse vacuum. vno modo sicut separatum a corporibus ut si diceremus spacium quod est infra extremitates alicuius domus esse vacuum: alio modo sicut actu existens inter corpora quod distinguit corpora ab invicem: ut non sint continua ut dixerunt democritus et

Co. 50.

Co. 51.

Co. 52.

Co. 53.

N. non oportet vacuum

leucippus: & multi aliorum naturalium philosophorum imaginabantur. n. qd si totum ens esset continuum. omnia essent unum. non enim esset assignare quare magis distingerentur corpora plus hic qm ibi. unde inter omnia distincta ponebant interesse aliquod spacium vacuum: in quo nullum ens esset. & qd democritus ponebat corpora componi ex multis corporibus indivisibilibus ponebat inter media illorum corporum indivisibilium esse quasdam vacuitates quas dicebat poros. & sic omnia corpora dicebat componi ex pleno & vacuo. vel si etiam totum corp^o mundi sit continuum: & non sit inter partes uniuersi aliqua vacuitas: ponebant tamen vacuum extra totum mundum. Manifestum est igitur qd predicti philosophi volentes destruerere vacuum non inducebant rationem ad questionem: sed positionem aliorum. debuissent enim ostendere qd nullo illorum modorum sit vacuum. **Deinde cum dicit.**

Sed affirmantes esse magis dicunt unum quidem quod motus secundum locum non erit: hic autem est loci mutatio & augmentum. Non enim videbitur utique motus esse: nisi sit vacuum. Plenum enim impossibile est recipere. Si uero recipiat: & sunt duo in eodem continget utique & quelibet simul esse corpora. Differentiam enim propter quam non erit utique quod dictum est non erit dicere. Si autem hoc continget & parvissimum accipiet maximum. Multa namque parua magni sunt. Quare si multa equalia continget in eodem esse: & multa inequalia.

¶ Ponit rationes ponentium esse vacuum. & primo eorum qui locuti sunt de vacuo naturaliter. Secundo eorum qui locuti sunt non naturaliter ibi. (Esse autem affirm. &c.) Circa primum duo facit. primo ponit rationem eorum qui ponebant vacuum esse quoddam spacium a corporibus separatum secundo eorum qui ponebant vacuum in corporibus ibi. **¶** Alio vero modo. Circa primum duo facit. primo ponit rationem ponentium esse vacuum. Secundo ponitur quomodo melissus e converso illa ratione utebatur (melissus quidem igitur) dicit ergo primo qd illi qui affirmabant vacuum esse magis inducebant rationes ad propositum quarum una erat qd motus secundum locum qui est loci mutatio & augmentatio ut supra dictum est non esset si vacuum non esset. quod sic ostendebat. si enim aliquid mouetur sed locum non potest moueri in plenum: quia locus plenus uno corpore non potest recipere aliud. quia si reciperet sequeretur duo corpora esse in eodem loco. & eadem ratione sequeretur de quocumque. non enim potest assignari differentia quare duo corpora sint in eodem loco. & non plura. & si hoc contingit. scilicet quod quocumque corpora sint in eodem loco: sequeretur qd parvissimus locus possit recipere maximum corpus: quia multa parua constituunt unum magnum unde si multa parua equalia sint in uno loco: & multa inequalia. sic ergo probata hac conditionalis: qd si motus est vacuum est. arguebant a positione antis: motus est. ergo vacuum est. **Deinde cum dicit.**

Melissus quidem igitur demonstrat quod omne immobile ex his. si enim mouebit aliquid necesse est vacuum dicit. vacuum autem non est eorum que sunt. Uno quidem igitur modo ex his demonstrant quod aliquid est vacuum.

¶ Ostendit qd melissus supposita eadem conditionalis argumentabatur e converso a destructione consequentis. quia si motus est. vacuum est: sed vacuum non est. ergo motus non est. ergo totum ens est immobile. Iste est igitur unus modus. quo aliqui probabant vacuum esse quasi separatam. Deinde cum dicit.

Alio uero modo: quia videntur quedam coeuntia & calcantia: ut & uinum dicunt cum utribus recipere dolia: tamquam in ea que sunt uacua

coeunte densato corpore. **¶** Ponit tres rationes ponentium vacuum esse in corporibus quarum prima est ex his que condensantur. videntur enim eorum que inspissantur & condensantur partes confere vel conuenire in inuicem: & se inuicem calcare & comprimere ita quod sicut fertur: dolia tamen de uino recipiunt eum utribus: quantum est sine utribus & precipue si utres sint subtiles propter hoc quod uinum in utribus condensari uidentur. hanc autem condensationem fieri existimabant: ac si densato corpore partes subintrarent in quasdam uacuitates. Secundam rationem ponit ibi.

Amplius autem & augmentum uidentur omnibus fieri per vacuum: alimentum quidem corpus esse. Duo autem corpora impossibile simul esse.

¶ Que sumit ex augmento. augentur enim corpora per alimentum quod corpus quoddam est. duo autem corpora non possunt esse in eodem loco: ergo oportet esse aliquas uacuitates in corpore augmentato in quibus recipiatur alimentum & sic necesse est esse vacuum: ad hoc quod recipiatur alimentum. Terciam rationem ponit ibi.

Estimatum autem & quod est de cinere faciunt: quod recipit tantum aque: quantum uas vacuum est. Et se autem affirmant & pythagorici vacuum & ingredi ipsum in celo ex infinito spiritu tanquam respiranti: & hoc esse vacuum: quod determinat naturas: tamquam sit vacuum separatio quedam eorum que sunt consequenter & determinatio: et hoc esse primum in numeris. Vacuum enim determinat numerum ipsorum. Ex quibus quidem alii dicunt esse: alii uero non dicunt: fere tot & huius sunt.

¶ Que sumitur ex uase pleno cinere quod tantum recipit de aqua quantum si esset vacuum quod non esset nisi essent aliquae uacuitates inter partes cineris. Deinde cum dicit. Est autem affirm. Ponit opiniones non naturalium de uacuo: & dicit quod etiam pythagorici affirmauerunt esse vacuum quod quidem ingrediebatur infra partes mundi a celo: propter vacuum infinitum quod ponebant esse extra celum: quasi quendam aerem vel spiritum infinitum: ut sicut ille qui respirat diuidit suo flatu aliqua facilliter diuisibilia: ut aquam aut huiusmodi ita ex aliquo quasi respirante ingredere retur distinctio in res: quod non intelligebant fieri nisi per uacuum: sicut de democrito dictum est ac si vacuum nihil esset aliud quam distinctio rerum. & quia prima distinctio & pluralitas inuenitur in numeris: ideo vacuum primo ponebant in numeris ut per naturam uacui una unitas distingueretur ab alia: ne numerus sit continuus sed habeat naturam discretam. sed quia isti quasi equiuoce loquebantur de uacuo appellantes rerum distinctionem uacuum: propter hoc infra de hac opinione non prosequitur. Ultimo autem quasi epilogando concludit dictum esse: propter quid quidam dicunt esse vacuum: & quidam non dicunt.

De quale autem se habeat oportet accipere a quid significet nomen.

¶ Lectio decima. **¶** Postquam Dixerat super philosophus a tribus esse incipiendum. Postquam ergo prosecutus est eorum scilicet opiniones negantium & affirmantium vacuum esse. hinc prosequitur tertius coes opiniones hominum de uacuo demonstrans. Circa hoc igitur tria facit. Primo ostendit quid significetur nomine uacui. Secundo ostendit quomodo vacuum aliqui esse posuerunt ibi. Quoniam antea de loco. Tertio excludit rationes ponentium vacuum esse ibi. Neque una autem. Circa primum duo facit. primo ostendit de quo est intentio. secundo exequitur propositum ibi. Uidentur autem &c. **¶**

R. N. ponentes vacuum

Lec. 5.

Co. 54.

Co. 55.

Co. 56.

Co. 57.

est ergo primo quod cum dictum sit quod quidam posuerunt vacuum esse. quidam vero negauerunt: ad cognoscendum qualiter se habet veritas: oportet accipere tanquam principium quid significet nomen vacui: sicut enim cum dubitatur an aliqua passio insit alicui subiecto: oportet accipere pro principio quid sit res ita cum dubitatur de aliquo an sit: oportet accipere pro medio quid significet nomen. questio enim quod est sequitur questionem an est. **¶** Deinde cum dicit.

Videtur autem vacuum locus esse: in quo nihil est. Huius autem causa est: quod omne quod est corpus opinantur esse. Omne autem corpus in loco est. vacuum autem in quo nullum corpus est. Quare sic ubi non est corpus nihil est hic. Corpus autem iterum omne opinantur esse tangibile: huiusmodi autem est quod habet gravitatem aut leuitatem. Accidit igitur ex fillogismo hoc esse vacuum: in quo nullum est graue: aut leue. Nec quidem igitur ex fillogismo sicut prius diximus accidunt.

¶ Ostendit quid significet nomen vacui. Et primo ponit significationem communiorum. secundo significationem secundum usum platoniorum ibi. Alio autem modo. Circa primum tria facit primo ostendit quid significet hoc nomen vacui. secundum quod oportet addere ad illam significationem. ibi. Sed inueniens est. tertio remouet quandam dubitationem. ibi. Unde et sic est et cetera. Dicit ergo primo quod secundum opinionem hominum minimum videtur vacuum nihil aliud significare quam locum in quo nihil sit: et huius causa est: quod proprie vacuum dicitur esse in quo non est aliquod corpus: quod soli corpori conuenit quod sit in loco: et vacuum nihil aliud potest significare: quam locum absque locato. sed quod homines opinantur quod omne ens sit corpus: sequitur secundum eorum opinionem: quod ubi non est corpus nihil sit. et ulterius opinantur quod omne corpus sit tangibile. id est habens tangibiles qualitates: et huius corpus est quod est graue vel leue. Adhuc enim erat notum quod corpus celeste esset preter naturam. in elementorum. unde cum proprie de ratione vacui sit quod sit locus in quo non est aliquod corpus. sequitur quod vacuum sit in quo non est corpus graue vel leue: non quidem quod hoc sit de ratione vacui secundum primam impositionem nominis: sed secundum quandam syllogisticam deductionem ex communi opinione hominum opinantiam omne corpus esse graue vel leue. sicut etiam secundum opinionem communem hominum existimantium omne ens esse corpus: sequitur vacuum esse in quo nihil est. Si igitur tribus modis potest accipi huius nominis significatio. una est propria. scilicet vacuum est hoc in quo non est corpus: alie due secundum opinionem hominum: quarum una est communior scilicet vacuum est locus in quo nihil est. alia vero est magis coartata. scilicet vacuum est locus in quo non est corpus graue vel leue. **¶** Deinde cum dicit.

Lo. 58.

Sed inconueniens est: si punctum vacuum sit. Quod enim locum esse in quo loco esse corporis sit spacium tangibilis. sic igitur videtur dici vacuum uno quidem modo non plenum sensibili corpore secundum tactum. sensibile autem secundum tactum est grauitatem habens aut leuitatem.

¶ Ostendit quid addendum sit ad hanc definitionem. dicit enim quod inconueniens est si dicatur quod punctum sit vacuum cum tamen de puncto dici possit quod in puncto non sit corpus tangibile. Oportet ergo addere quod vacuum sit locus in quo non sit corpus tangibile: sed sit ibi spacium susceptum corporis tangibilis. sicut etiam dicitur quod caret visu. natum autem habere. et sic concluditur quod uno modo dicitur vacuum spacium quod non est plenum corpore sensibili secundum tactum quod scilicet est graue vel leue. **¶** Deinde cum dicit.

¶ Unde si dubitabit aliquis quid utriusque dicat si habeat hoc spacium coloris: aut sonum utrum

vacuum an non. Aut manifestum est siquidem accipiat corpus quod tangitur vacuum esse si uero non: minime.

¶ Remouet quandam dubitationem: Que est: utrum si in alio quo spacio sit color: uel sonus dicendum sit vacuum vel non. et hoc propter definitionem primo datam. scilicet vacuum est in quo est nihil. et soluit quod si spacium in quo est tantus sonus vel color sit suspectum corporis tangibilis: vacuum est: si uero non vacuum non est. et hoc ideo quod hec non est propria definitio vacui. vacuum est in quo nihil est: nisi secundum opinionem credentium ubi non est corpus nihil esse. **¶** Deinde cum dicit.

pot tñ

Alio autem modo in quo non est hoc aliquid: neque substantia aliqua corporea. Unde quidam dicunt vacuum esse corporis materiam qui quidem et locum dicentes idem hoc: non bene. materia quidem enim non separabilis est a rebus. vacuum autem querunt sicut separabile. **¶** Lo. 59.

¶ Ponit aliam significationem vacui secundum usum platoniorum. et dicit quod alio modo dicitur esse vacuum in quo non est hoc aliquid: neque aliqua substantia corporea. sit autem hoc aliquid per formas. unde aliqui dicunt materiam corporis secundum quod est absque forma esse vacuum: qui etiam materiam dicunt esse locum ut supra dictum est. Sed non bene dicunt: quod materia non est separabilis a rebus quare est materia: sed homines querunt locum et vacuum tanquam aliquid separabile a corporibus locatis. **¶** Lo. 60.

Lo. 3.

¶ Deinde cum dicit. Quoniam autem de loco determinatum est et vacuum locum necesse est esse si est priuatum corpore. Locus autem quomodo est et quomodo non est dictum est. manifestum est quoniam sic quidem vacuum non est. neque separatum: neque inseparabile. vacuum enim non corpus sed corporis spacium uoluit esse. unde de vacuum uidetur aliquid esse: quod et locus. **¶** Lo. 61.

¶ Ostendit quomodo aliqui ponebant vacuum esse. et primo quod dicebant esse vacuum. Secundo propter quod vacuum ponebant. ibi. (Et propter hoc acceptum) Dicit ergo primo quod quod vacuum est locus priuatus corpore: et determinatum est de loco quomodo sit: et quomodo non sit: dictum est. n. quod locus non est aliquid spacium: sed terminus continentis: manifestum est etiam: quod neque vacuum est spacium separatum a corporibus: neque intrinsecus corporibus: sicut ponebat Democritus. et hoc ideo quod ponentes vacuum quocumque istorum modorum uolunt quod vacuum non sit corpus: sed spacium corporis. ideo. n. uidebat aliquid esse vacuum: quod locus aliquid est: et sicut locus uidebat esse spacium: ita et vacuum. Si ergo locus non est aliquid spacium preter corpus neque vacuum potest esse spacium preter corpora. et cum de ratione vacui sit quod sit spacium corporis preter corpora: ut supra dictum est: sequitur quod vacuum non sit. **¶** Lo. 6.

Lo. 6.

¶ Deinde cum dicit. Et propter hoc acceptum est. Prouenit enim motus qui est secundum locum: et locum dicentibus esse aliquid preter corpora incidentia: et in his qui quidem dicunt quod vacuum est. Causam autem motus opinantur esse vacuum sic: sicut in quo mouetur: hoc autem erit quare locum quidem dicunt esse. **¶** Lo. 9.

¶ Ostendit quare posuerunt vacuum: et dicit quod propter idem acceperunt vacuum esse propter quod acceperunt locum esse. scilicet propter motum: ut supra dictum est: quod prouenit ut saluetur motus secundum locum tam secundum illos qui dicunt locum aliquid esse preter corpora que sunt in loco: quam secundum illos qui ponunt vacuum esse. In legantibus autem locum et vacuum: non prouenit motus secundum locum **¶** Lo. 5.

Lo. 5.

esse & sic vacuum quoddammodo opinantur causas esse motus: eo modo quo & locum: ut in quo scilicet est motus.

Deinde cum dicit.

Lo.62. Neque una autem necessitas est si motus est esse vacuum. Omnino quidem igitur omnis motus nequaquam. unde & melissus latuit. alterari namque contingit plenum. Sed neque secundum locum motus: Simul enim subingredi adinvicem contingit: si nullum spacium separabile sit preter corpora mota: & hoc manifestum est etiam in continuorum revolutionibus: sicut in his que sunt humidorum.

llec.9. Excludit rationes ponentium vacuum esse: & non intendit hic rationes premissas vera solutione solvere sed instantiam dare ex qua ex ipso aspectu apparet quod rationes non ex necessitate concludunt. primo ergo excludit rationes ponentium vacuum separatim secundo ponentium vacuum in corporibus ibi. (Contingit autem densari.) Idem autem rationem excludit dupliciter. primo quidem quia non est necessarium si motus sit: quod vacuum sit. & si loquamur univ ersaliter de qualibet specie motus: manifeste apparet quod nequaquam est necessarium. Nihil enim prohibet id quod est plenum alterari. solus enim motus localis excludi videtur: si vacuum non ponatur. & hoc latuit melissus dum credidit remoto vacuum omnem spem motus auferri. Secundo excludit eandem rationem per hoc quod neque motus localis tollit: si vacuum non sit: dato enim quod nullum spacium separabile sit preter corpora que moventur: potest motus localis esse per hoc quod corpora subintrant se invicem per modum inspissationis. & sic aliquid in plenum movetur & non in vacuum & hoc apparet manifeste in generationibus corporum continuorum: et precipue in humidis sicut videtur in aqua. si enim projiciatur lapis in aliquam magnam latitudinem aque: manifeste apparet fieri quasdam circulationes circa locum percussionis: quousque pars aque depulsa commoveatur aliam & subintrat ipsam. unde quia modica pars aque subintrat per quandam diffusionem in maiorem aquam circulationes predictae a parvo in manus procedunt quousque totaliter deficiant.

Deinde cum dicit.

Lo.63. Contingit autem densari non in vacuum: sed propter id quod ea que insunt elabuntur ut aqua collisa aerem qui inest.

Excludit rationes ponentium vacuum in corporibus. & primo rationem que procedebat ex condensatione. & dicit quod contingit corpora condensari: & partes corporis subintrare si bi invicem non propter hoc quod pars subintrans vadat in locum vacuum. sed ideo quia erant aliqua foramina plena aliquo corpore subtiliori: quod facta condensatione elabuntur sicut quando aqua colliditur & inspissatur: aer qui intus erat excluditur & hec maxime apparent in spongia: & in huiusmodi corporibus porosis. Idem igitur solutio non ostendit causam condensationis quam inferius ponit: sed ostendit quod etiam per hunc modum manifeste excludi potest necessitas vacuum. Secundo ibi.

Ec.14.

Et augmentari non solum ingrediente aliquo sed & alteratione ut si ex aqua fiat aer.

Excludit rationem que procedit ex augmento: & dicit quod augmentum contingit esse non solum per additionem aliquis corporis ingredientis in corpus augmentatum ut sic necesse sit esse vacuum. Sed etiam per alterationem sicut cum ex aqua fiat aer: maior sit quantitas aeris quam erat aque & hec etiam non est vera solutio rationis inducte: sed solum instantia quedam ne sit necesse ponere vacuum. Vera autem solutio ponitur in libro de generatione: ubi ostenditur quod alimentum non sic transit in id quod augetur: quasi sit aliud corpus ab ipso. sed quia convertitur in substantiam eius sicut lingua apposita igni convertitur in ignem. Tertio ibi.

Ec.24.

Omnino autem & que est de augmento ratio: & i

cinere diffuse aque: ipsa seipsam impedit. Aut enim non augetur quodlibet: aut non corpore: aut contingit duo corpora in eodem esse. Dubitationem igitur volunt communem solvere: sed non demonstrant vacuum quomodo est. Aut omne esse se corpus necesse est vacuum: si penitus augetur: & augetur per vacuum. Eadem autem & in cinere ratio est. Quod quidem igitur et ex quibus demonstrat vacuum solvere facile sit: manifestum est.

Lo.64.

Excludit simul & rationem de augmento & rationes de aqua effusa in cinerem. & dicit quod utraque impedit seipsam quod sic patet: est enim circa augmentum hec dubitatio. utrum enim vel quod non totum augetur: vel quod augmentum non fit atque per additionem corporis: sed per additionem alicuius in corpore: aut quod contingat duo corpora esse in eodem loco. Idem igitur dubitationem que contra videtur esse tam contra ponentes vacuum quam contra non ponentes volunt solvere: sed tamen non demonstrant quod vacuum sit. vel eos dicere si augmentum sit propter vacuum quod totum corpus sit vacuum cum totum corpus augetur. & similiter dicendum est de cinere: quia si vas plenum cinere recipit tantum de aqua: quantum vacuum: eos dicere quod totum sit vacuum. non est igitur hoc propter vacuum: sed propter commixtionem in qua aqua commixta cineri & condensatur: & aliqua pars ei exhalat. & iterum partes cineris magis inspissantur humidificatione. cuius est signum: quia non potest extrahi tantum de aqua quantum prius fuit. Ultimo autem concludit quod manifestum est: quod facile est solvere ea ex quibus demonstrant vacuum esse.

Noniam autem non est vacuum sic divisum: sicut quidam dicunt dicemus iterum. si enim uniuscuiusque loci mutatio aliqua simplicium corporum natura est: ut ignis quidem sursum. terre autem deorsum & ad medium: manifestum est quod non vacuum erit causa loci mutationis. Cuius igitur causa erit vacuum. videtur autem causa esse motus secundum locum. Huius autem causa non est.

Lectio. xi.

Postquam positis opinionibus aliorum de vacuo & quid significetur nomine vacui: hic incipit inquirere veritatem. & primo ostendit vacuum non esse separatim. secundo ostendit vacuum non esse in corporibus inditum ibi. (Sunt autem quidam &c.) Circa primum duo facit. primo ostendit vacuum non esse ex parte motus. Secundo ex consideratione qua ipsum vacuum consideratur secundum se ibi. (Et per se autem.) Circa primum duo facit: primo ostendit vacuum non esse ex parte motus. secundo ex parte velocitatis & tarditatis in motu. ibi. Amplius autem ex his &c. Circa primum ponit sex rationes circa quarum prima dicit quod non iterum dicere quod non est vacuum separatim sicut quidam dicunt. Ideo autem apponit iterum quia hoc & aliter ostensum est ex parte loci. si enim locus non sit spacium sequitur quod vacuum nihil sit ut supra dictum est. Sed nunc iterum idem ostendit ex parte motus: ponebant enim vacuum ut dictum est propter motum: sed propter motum non est necessarium ponere vacuum. Maxime enim videtur quod esset causa motus localis. sed propter motus locales non est ponere vacuum: quia omnia corpora simplicia habent motus locales naturales: sicut motus naturalis ignis est sursum. & motus terre est deorsum & ad medium. & sic manifestum est quod natura uniuscuiusque corporis est causa motus localis: & non vacuum. quod quidem esset: si propter necessitatem vacui aliqua corpora naturalia moverentur. Si autem non ponitur causa motus localis: nulli al

llec.10.
llec.5.

terius motus causa poni potest neq; alterius rei. frustra igitur vacuum esset. Secundam rōnem ponit ibi.

Co. 65.

Amplius si ē vacuū aliquid velut loc^o priuat^o corpore: cū sit vacuū quo mouebitur positū in ipso corpus. Nō. n. iam in omne. Eadē at rō et ad locū eē aliquid opinantes separatū: ut quē fert qd fert. Quō enim mouebit^r positū aut māebit et desursū et deorsū et de vacuo cōuertit eadē rō merito. vacuū. n. locū faciūt eaz dicētes: et quō iā ierit aut i loco aut i vacuo. nō .n. accidit cū totū positū sit sicut in separato loco et sufferēte corpore. Pars enim nisi seorsū ponat non erit in loco s; in toto. Amplius sit non ē locus: vacuū non erit.

Que talis est. si ponatur vacuū eē nō pōt assignari causa mot^o naturalis: et qētis nālis. Manifestū ē. n. q; corp^o nāle mouet ad locū suū nāle: et qescit i eo nāliter pp conuenientiam quā h; cum ipso: et q; nō conuenit cū loco a quo recedit: sed vacuū non h; aliquā nām per quam possit cōuenire aut discōuenire a corpore naturali. Si ergo ponatur aliquod vacuū q; qdā loc^o priuat^o corpore: non poterit assignari ad quā partē illud corp^o nāliter moueat. Nō. n. pōt dici q; feratur ad quālibet partē: q; hoc videmus ad sensum eē falsum: q; ab una parte nāliter recedit et naturaliter accedit ad aliā: et hec eadē rō valet contra eos q; ponunt locū esse quoddā spaciū separatū in quod corpus mobile fert. Nō. n. erit assignare quō corpus positū i tali loco mouet vel quiescat: q; dimensōes spaciū nullā hnt naturam per quam possit atēdi similitudo vel dissimilitudo ad corpus naturale et merito cōgruit eadē rō de vacuo: et desursū et deorsū. i. de loco cui^o partes sunt sursum et deorsū: q; illi q; ponūt vacuum dicūt ipsum eē locū et nō solū ponentes vacuū: et ponentes locū esse spaciū: non possunt assignare quō aliquid moueat et qescat fm locū: sed etiam nō possunt conuenienter assignare quō aliquid sit in loco vel in vacuo. si. n. locus potatur esse spaciū: o; q; totum corpus inferat in illud spaciū: et nō sicut accidit apud ponentes locū eē terminū corporis cōtinentis: q; locatū ē in loco sicut in aliquo separato: et sicut in quodam corpore cōtinate et cōseruate vel sustentante. et hoc videtur eē de rōne loci q; aliquid sit in loco sicut in separato et seorsū existente: q; si pars alicuius corporis non ponat seorsū ab ipso corpore: nō erit i eo sicut in loco: sed sicut in toto. Et igitur de rōne loci et locati q; locus seorsū sit a locato: et hoc nō accidit si spaciū sit locus in quod totum imergitur totū corp^o. Nō igitur spaciū ē locus. et si spaciū nō est locus. manifestum ē q; vacuum nō ē. Tertiam rationem ponit ibi.

Co. 66.

Accidit at dicētib^o eē vacuū tāq; necessariū siquidē erit mot^o cōtrariū magis eē si aliquid itēdat n cōtingere moueri nihil. si sit vacuū. sicut .n. pp simile dicētes terrā quiescere. sic et i vacuo nō ē qescere. n. n. ē quo magis et min^o mouebit secundū. n. q; vacuū ē nō h; differētiā. Et dicit q; cū antiq; philosophi ponerēt q; necessē ē vacuum eē si ē motus: eē cōuerso accidit q; si ē vacuum nō est motus: et hoc probat per quoddā simile. Quidam. n. dixerūt q; terra quiescit in medio propter similitudinē partium circūferētie vndiq; et sic terra cū nō habeat quare moueat magis versus unā partem circūferētie q; versus aliam quiescit: et eadē rōne necessē est in vacuo quiescere. Nō enim est assignare quare magis moueatur ad unam partem q; ad aliam: q; vacuū inq;stum huius nō h; differētiā in suis partibus. non entis enī nō sunt differētie. Quartam rationem ponit ibi.

Co. 67.

Deidē qm ois mot^o aut violēt^o aut s; nāz ē. Necessē ē at siquidē sit violēt^o eē et eū q; s; nāz

violēt^o qdē. n. ē extra nāz q; at extra nāz posteri or ē eo q; ē scōz nāz. q;re si nō secundū nāz ē vnictū q; pby. corp^oz mot^o neq; alioz erit motū ne q; vn^o. at vō mot^o nā quō erit in vacuo cū nec vna sit differētia fm vacuū et infinitū. secundū qdē. n. q; infinitū ē. nihil erit sursum neq; deorsū neq; mediū. scz at q; vacuū ē nihil differēs sursum a deorsū. sicut. n. nulli^o neq; vna ē differētia: sic et nō ēis vacuū at cū nō sit aliquid puatio uidet eē. nā at loci mutatio drūs ē. q;re erūt q; s; nā differētia. si igitur nō ē nā nusq; et nulla loci im mutatio aut si hoc ē: non ē vacuū.

Que talis ē. motus nālis est prior violēt^o: cum motus violentus nō sit nisi quedā declinatio a motu naturali: remoto ergo motu naturali remouet ois motus cū remoto priori remoueatur posteri^o: sed posito vacuo remouetur motus naturalis: q; tollitur differētia partium loci ad quas est motus sicut et posito infinito. ut supra dictum est. Sed hoc interest inter vacuū et infinitū: q; posito infinito nullo mō potest poni neq; sursum neq; deorsum ne q; mediū: ut in tertio dictum ē. posito aut vacuo possunt hec quidē poni: sed q; nō ad inuicem differant: q; nullius et non entis. et per cōsequēs vacui cū sit nō ens et puatio nō est aliqua differētia. Sed loci mutatio naturalis requirit differētiā: q; diuersa corpora ad diuersa loca mouētur. Unde o; loca ista naturalia differre ad inuicem. Si igitur ponatur vacuū nullius erit naturalis loci mutatio: et si nō est loci mutatio naturalis: nulla loci mutatio erit. Unde si est aliqua loci mutatio oportet q; vacuum nō sit. Quintam rationem ponit ibi.

3. lec. 18.

vbi su pra.

Ampli^o nūc qdē. plectra mouēt plectrore nō tāgēte: aut pp atipistatiz sic qdā dnt aut ex eo q; pellit pulsus aer uelociore motu q; latō pulsi secundū q; fert i. ppriū locū. i vacuo at nihil horū cōtingit eē neq; erit fieri s; aut sic q; uebitur.

Circa quā cōsiderandū ē q; solet esse quedam dubitatio circa ea que proiciunt. o; enim mouens et motum si mul esse: ut infra in. vii. pbatur. et tamen illud qd proicitur inuenitur moueri etiam postq; separatū est a proiciēte: sicut apparet in lapide proiecto: et sagitta emissa par cū nūc igitur supposito q; vacuū nō sit. Solpitur ista dubitatio ex parte aeris quo mediū repletur: et hoc dupliciter. Dicunt enim quidā q; ea que proiciuntur mouētur postq; nō tanguntur a proiciente propter antiperistatim id est repercussionem vel cōtra resistantiam. aer enī: motus repercutitur ad alium aerem. et ille ad alium. et sic deinceps et per talem repercussionem aeris ad aerem mouetur lapis. Alii vero dicūt q; hoc ideo est: q; aer qui cōtinuus existens a proiciente impellit: uelocius impellit corpus proiectum quam sit motus quo corpus proiectū fertur naturaliter i propriū locum. Unde propter uelocitatem motus aeris non permittitur corpus proiectū vtpota lapis vel aliud binōi cadere deorsū: sed fertur fm impulsōem aeris. Nulla at istarū causarū posset poni si esset vacuū. et ita corpus proiectum nullo mō ferret nisi quādū ueberetur puta a manu proicientis: sed statim emissus caderet: cuius cōtrarium videmus. nō ergo ē vacuum. Sextam rationem ponit ibi.

lec. 3.

Ampli^o null^o hēbit dicere pp qd q; mouet stabit alicubi. quid. n. magis hic q; ibi. quare aut quiescet aut in infinitum necessē ē ferri nisi aliquod impedit erit manus.

Co. 68.

Que talis ē si motus sit in vacuo null^o poterit assignare causam propter quid illud quod mouetur alicubi stat. Nō enim est ratio quare magis quiescat in una pte vacui q; in alia: neq; in bis que mouentur naturaliter cum

no fit differentia in partibus vacui: ut supra dictum est: neque in his que moventur motu violento. sicut. n. dicimus quod cetera motu violento: ubi deficit repercussio vel impulsio aeris secundum duas causas assignatas: oportet ergo quod vel quiescat de corpore et nihil moveatur. aut sic aliquid moveatur quod moveatur in infinitum: nisi occurrat ei aliquid corporis magis quod violentus motus eius impediatur. ad confirmationem autem huius rationis subiungit quod ponitur aliquid motum fieri in vacuo: quod scilicet vacuum cedit et non resistit mobilis unde etiam vacuum similiter cedit ex omni parte fertur in infinitum ex qualibet parte.

Co. 71.

Ad plura autem et ex his manifestum est quod dicitur a. Videtur. n. idem et grave et leve corpus vel corpus ferri per duas causas aut in differendo quod: ut per aquam: aut per terram aut per aerem: aut in differendo quod fertur: si alia sunt eadem propter excellentias gravitatis aut levitatis.

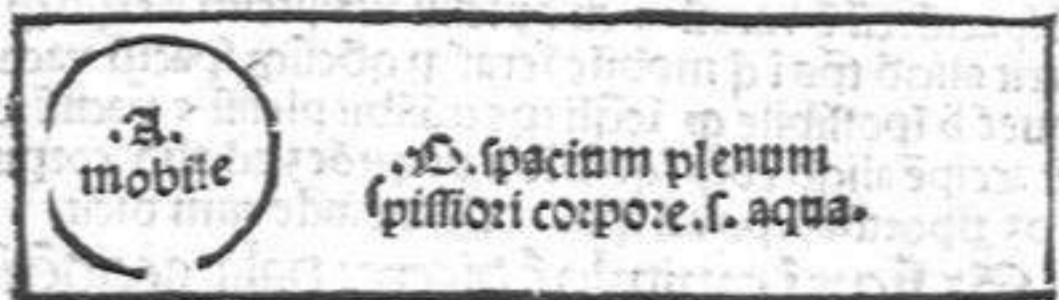
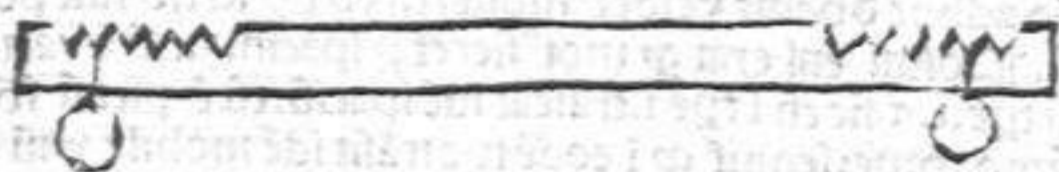
Postquam

p

et tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit. primo assignat causas per quas velocitas et tarditas est in motu. secundo ex illis causis argumentatur ad

propositum. ibi. (Hoc igitur per quod fertur). Dicit ergo primo quod unum et idem corpus grave: et quodcumque aliud utpote lapis vel aliud quod huiusmodi per duas causas velocius fertur: aut per duas medietates per quod fertur: ut per aerem vel terram vel aquam: aut per duas ipsius mobilitatis: quod est vel gravior vel lenior ceteris partibus.

Deinde cum dicit. Hoc igitur per quod fertur causa est: quod impeditur maxime quod contra fertur: postea autem et manens. Magis autem quod non facile dividitur: huiusmodi autem grossius est. Id igitur in quo est a. movebitur per b. quod autem in quo est c. ipsius per ipsas autem d. cum sit subtilius: scilicet equalis longitudo est ipsius b. quod est ipsius d. secundum analogiam impedientis corporis: sit. n. b. quod est aqua d. vero aer. Quanto igitur subtilius aer: aqua et in corporali: tanto citius a. per d. movebitur quam per b. Hec igitur eadem ratio: quod quod distat aer ab aqua: velocitas ad velocitatem. Quare si dupliciter subtile: est in duplici tempore quod est ipsum b. transibit quam d. Et erit in quo est c. tempus duplex eo in quo est e. Et per iam quantumcumque sit incorporeum et minus impeditum: et bene dividibile per quod fertur: citius movebitur. Demonstratio exemplaris ostendens quod talis est proportio motus ad motum in velocitate quam est proportio medietatis ad medietatem subtilitatis. E. Tempus.

E. Tempus.

Ex premissis causis argumentatur ad propositum: et primo ex differentia medietatis: secundo ex differentia mobilis ibi. (Secundum autem hoc) Circa primum duo facit primo ponit rationes. secundo eam recapitulando recolligit ibi. (Sed sicut in capitulo) Circa primum duo facit. primo ponit rationes: secundo ostendit conclusionem sequi: ex premissis. ibi. (Sic enim. 3. vacuum) Ponit ergo primo tale rationem proportionis motus ad motum in velocitate: et sicut proportio medietatis ad medietatem subtilitatis: scilicet spacii vacui ad spacium plenum nulla est proportio. ergo motus per vacuum non habet proportionem ad motum qui fit per plenum. Secundo ergo manifestat primam propositionem huius rationis: et dicit quod medietatem per quod aliquid fertur est causa velocitatis et tarditatis: quod impedit corpus quod movetur et maxime quidem impedit quando medietatem fertur in contrarium: ut per in navi cuius motus impeditur a vento. Secundo autem impedit si etiam quiescat: quod si simul moveretur cum mobili non impediret: sed magis inuaret: sicut fluvius qui defert navim inferens. sed inter ea que impediunt magis impedit illud quod non facile dividitur: et tale est corpus magis grossum. et hoc manifestat per exemplum. Sic enim corpus quod movetur a. spacium per quod movetur sit b. et tempus in quo a. movetur per b. sit c. Ponamus autem aliud spacium quod sit d. equalis longitudinis cum b. sed tamē d. sit plenum subtilior corpore quam b. secundum aliquam analogiam. id est proportione corporis medietatis: quod impedit motum corporis: ut puta quod spacium b. sit plenum aqua spacium vero d. sit plenum aere: quanto ergo aer est subtilior aqua et minus spissius. tanto mobile quod est a. citius movebitur per spacium d. quam per spacium b. que est ergo proportio aeris ad aquam in subtilitate eadem est proportio velocitatis ad velocitatem: et quanto est maior velocitas: tanto est minus tempus: quod velocius motus dicitur quod est in minori tempore per equale spacium: ut in sexto dicitur. unde si aer est in duplo subtilior quam aqua: sequetur quod tempus in quo movetur per b. quod est plenum aqua sit duplum tempore quod pertransit d. quod est plenum aere. et ita tempus c. in quo pertransit spacium b. erit duplum tempore quod est e. in quo pertransit spacium d. et sic poterimus universaliter accipere: quod in quacumque proportione medietatis per quod aliquid fertur est subtilius: et minus impeditum: et facilius dividibile: in eadem proportione. erit motus velocius. Deinde cum dicit.

17

lec. 3.

Vacuum autem nullam habet rationem qua excellatur sub pleno: sicut neque nihil ad numerum. Si enim quattuor tria excellunt uno: pluribus autem duo: et adhuc unum pluribus quam duobus. Nihil autem non amplius habent rationem qua excellent. Necessesse est enim dividi excellens in excellentiam: et in id quod excellitur. Quare et quattuor in quantumcumque excellunt et nihil Unde neque linea punctum excellit: nisi componatur ex punctis. Similiter autem vacuum ad plenum nullam possibile est habere rationem.

Ad manifestat secundum propositionem et dicit quod vacuum non exceditur a pleno: secundum aliquam proportionem. et hoc probat per hoc quod numerus non excedit nihil secundum proportionem: aliquam numeri ad numerum vel ad unitatem sicut quattuor: excellunt tria in uno: et adhuc in pluri. excellunt duo: adhuc in pluri unum. unde dicitur maior: proportio quattuor: ad unum. quam ad duo vel tria. sed quattuor non excellunt nihil secundum aliquam proportionem: et hoc ideo. quod necesse est quod omne excellens dividatur in id quod excellitur: et in excellentiam: id est in id in quo excellit: sicut quattuor: dividitur in tria et in unum in quo excellit tria. Si ergo quattuor: excellunt nihil: se

Quartus

quetur q̄ quattuor diuidantur in aliquot ⁊ nihil: quod est inconueniens. vnde etiam non potest dici q̄ linea excellat punctum: nisi componeretur ex punctis: ⁊ diuide retur in ea. ⁊ similiter non potest dici q̄ vacuum habeat aliquam proportionem ad plenum: q̄ vacuum non cadit in compositionē pleni.

Lo. 72.

Deinde cum dicit.

Ergo neq̄ ad motum. Sed si per subtilissimum in tanto taliq̄ fertur per vacuum omnem exuperat rationem.

¶ Non conclusionem concludens q̄ non est possibile esse proportionē inter motum: qui fit per vacuum: ⁊ motum qui fit per plenum. sed si aliquod corpus fertur per quodcunq̄ subtilissimum in tanto spacio taliq̄ tempore motus qui est per vacuum transcendet omnem proportionem datam.

Deinde cum dicit.

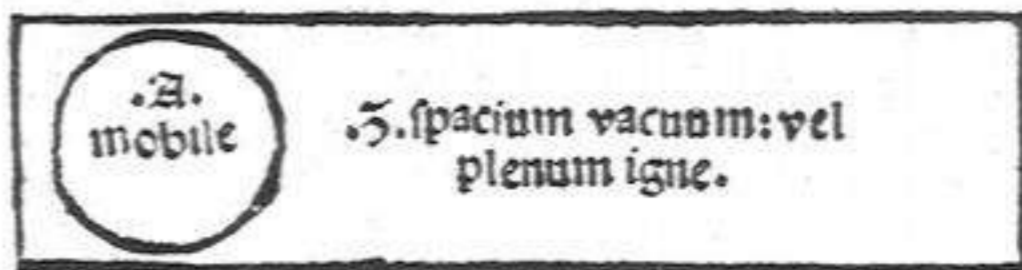
Sit enim. 3. vacuū: equale autem magnitudine his que sunt. b. ⁊ d. a. ergo si trāsbibit ⁊ mouebit p. 3. i. quodā q̄dem tēpore qd̄ est. i. S3 in minori q̄ in quo est. e. ⁊ hanc habebit rationem vacuum ad plenum. Sed in tanto tempore quantum est in quo est. i. ipsius. d. a. trāsbibit autem si fit aliquid subtilitate differens ab aere in quo est. 3. secundum hanc proportionem quam tempus habet in quo est. e. ad tempus i. quo est. i. si enim in tanto subtilius est corp⁹ in quo est. 3. ipso. d. quantum exuperat. e. ipsius i. trāsbibit e contrario velocitate in tanto q̄tuz i. ipsum. 3. quod est in quo est. a. si feratur. Si igitur nullus sit corpus in quo est. 3. adhuc velocius pertrāsbibit quoniam ⁊ sicut prius: sed erat in quo est. i. Quare in equali tempore trāsbibit quod est plenum ⁊ vacuum. Sed impossibile est. Manifestum est igitur q̄ si fuerit aliq̄ quod tempus in quo per vacuum quodlibet fertur: accidit hoc impossibile. In equali enim accipietur: ⁊ quod plenus est transire aliquod ⁊ vacuum. Erit. n. aliquod analogum corpus alterum ad alterum vt tempus ad tempus.

Lo. 73.

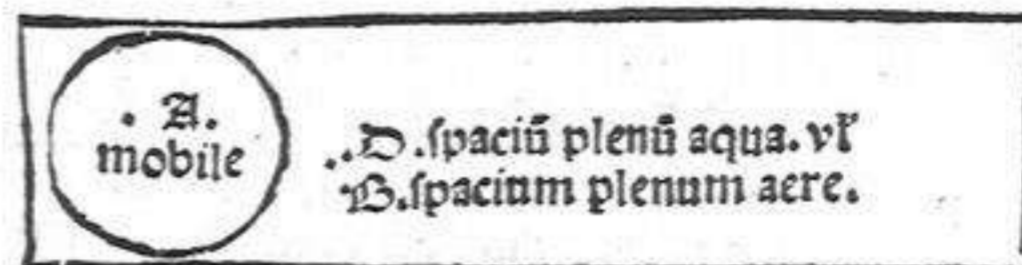
¶ Demonstratio ducens ad impossibile probans non esse possibile proportionē esse inter motum: qui fit per vacuum: ⁊ qui fit per plenum.

physicorū

.l. Tempus.

.l. Tempus.

¶ Q̄ p̄dicāz conclusionē ostensiuē ex principijs suppositis deduxerat: ne qua dubitatio oriatur de principijs premis sis: vt certior sit p̄cessus: p̄bat eādē conclusionē deducēdo ad impossibile. Si. n. dicat q̄ mot⁹ q̄ est p̄ vacuū h3 aliq̄ proportionē velocitatis ad motū q̄ est p̄ plenu. ¶ Nonat ergo q̄ spaciū vacuū sit. 3. qd̄ qd̄ sit egle scdm magnitudinē spacio. b. qd̄ ē plenu aq̄ ⁊ spacio. d. qd̄ ē plenu aere. Si at̄ def q̄ mot⁹ q̄ ē p. 3. h̄eat aliquā proportionē scdm velocitatem ad motū q̄ ē p. b. ⁊ d. o3 dicē q̄ mot⁹ q̄ ē p. 3. qd̄ ē vacuū: sit i aliq̄ determinato tēpore: q̄ velocitatis distinguit scd3 quatitates tēporis: vt supra dictū ē. Si ergo dicat q̄ mobile qd̄ ē a. trāseat p̄ spaciū vacuū qd̄ ē. 3. i. aliq̄ tēpore sit illd̄ tēp⁹. i. qd̄ o3 eē min⁹ q̄ tēp⁹ e. i. q̄ p̄trāsit spaciū. d. qd̄ ē plenu aere. ⁊ sic hec erit p̄portio mot⁹ p̄ vacuū ad motū p̄ plenu: q̄ ē p̄portio tēporis. e. ad tēp⁹. i. s3 necesse erit ponē q̄ i tāto tpe quātū ē. i. mobile qd̄ ē a. p̄ trāseat qd̄dā spaciū plenu subtiliori corpe (ipsi. d. i. ipso d. ⁊ h̄ qd̄ triger si iueniat aliq̄ corp⁹ qd̄ t̄m differat in subtilitate ab aere: q̄ ponebat spaciū plenu. d. scdm illaz p̄portionē quā h3 tēp⁹. e. ad tēp⁹. i. vtputa si dicat illud corp⁹ eē ignis q̄ poneat plenu spaciū. 3. scd3 q̄ p̄ns ponebat vacuū. q̄ si corp⁹ quo ponit plenu spaciū. 3. ē tāto subtili⁹ corpore q̄ ponit plenu spaciū. d. q̄tū tps e. excedat i. sequit q̄ mobile qd̄ ē a. si ferat p. 3. qd̄ ē spaciū plenu subtilissimo corpe ⁊ p̄ d. qd̄ ē spaciū plenu aere: trāsbibit p. 3. e contrario i maiori velocitate i tāto tpe quātū ē. i. Si ergo nullū corp⁹ sit i quo ē. 3. s3 poneat h̄ spaciū vacuū: sicut ⁊ p̄rio adhuc d̄bebit veloci⁹ moneri. s3 h̄ ē id qd̄ fuit positū. ¶ Positū enī erat q̄ mot⁹ fieret p̄ spaciū. 3. qd̄ ē vacuū i tpe. i. ⁊ sic cū i tpe i. trāseat idē spaciū: cū ē plenu subtilissimo corpe: sequit q̄ i eodē tpe trāsit idē mobile vnū ⁊ idē spaciū: cū ē vacuū: ⁊ cū ē plenu manifestū ē ergo q̄ si fuerit aliq̄ tps i q̄ mobile ferat p̄ qd̄cunq̄ spaciū vacuū sequit h̄ impossibile q̄ i eqli tpe trāsbibit plenu ⁊ vacuū: q̄ erit accipē aliq̄ corp⁹ qd̄ h̄bit p̄portioē ad aliq̄ corpus sic h3 p̄portioē tps ad tps. ¶ Deinde cum dicit.

S3 sicut i capitulo ē dicere: palā accidētis cā ē: q̄ mot⁹ qd̄ ad motū ois p̄portio ē: in tēpore enī ē. Temporis at̄ ois est ad tps finitis vtriusq̄. Vacui at̄ ad plenu nō ē. Scd3 qd̄ igitur q̄ differūt p̄ que feruntur: hec contigunt. ¶ Summati colligit ea in quibus virtus p̄sistit p̄misse ratiois: ⁊ dicit q̄ sicut cōtigit recapitulādo dicere: manifesta ē cā q̄re p̄dictū iconueniens accidat q̄. i. q̄libz mot⁹ est proportionat⁹ cuilibz motui scd3 velocitate: q̄ ois mot⁹ ē in tpe: ⁊ q̄libz duo tps sunt finita habent proportionem ad inuicem: sed vacui ad plenu non est proportio: vt

Lo. 74

probatum est unde si ponatur motus fieri per vacuum
 necesse est quod sequatur inconueniens. Ultimo autem epi
 logans concludit quod predicta inconuenientia accidunt:
 si accipiantur diuerse velocitates motuum secundum dif
 ferentiam mediorum. Sed contra hanc rationem *Az.*
 insurgunt plures difficultates. Quarum quidem prima
 est quod non videtur sequi quod si fiat motus per vacuum: quod
 non habeat proportionem in velocitate ad motum qui
 fit per plenum. quilibet enim motus habet deter
 minatam velocitatem ex proportione potentie motoris
 ad mobile: etiam si nullum sit impedimentum. et hoc pa
 tet per exemplum: et per rationem. per exemplum
 quidem in corporibus celestibus: quorum motus a
 nullo impeditur: et tamen eorum est determinata velo
 citas secundum determinatum tempus. Per rationem
 autem quod ex hoc ipso quod in magnitudine per quam tran
 sit mobile est accipere prius et posterius: prius et poste
 rius est in motu: ex quo sequitur motum esse in determi
 nato tempore: sed verum est quod huic velocitati potest al
 quid subtrahi ex aliquo impediendo. non igitur oportet
 quod proportio motus ad motum in velocitate: sit sicut pro
 portio impedimenti ad impedimentum: ita quod si non sit
 aliquod impedimentum: quod motus fiat in non tempore.
 Sed oportet quod secundum proportionem impedimenti
 ad impedimentum sit proportio retardationis ad retar
 dationem. unde posito quod motus sit per vacuum: sequi
 tur quod nulla retardatio accidat supra velocitatem naturalem
 et non sequitur quod motus qui est per vacuum non habeat
 proportionem ad motum qui fit per plenum. Huic au
 tem obiectioni auerois in commento suo resistere cona
 tur: et primo quidem conatur ostendere hanc obiectionem
 ex falsa imaginatione procedere. dicit enim quod ponentes
 predictam obiectionem imaginantur additionem in tardita
 te motus fieri: sicut fit additio in magnitudine lineae. quod
 pars addita fit alia a parte cui additum est. ita enim vide
 tur predicta obiectione procedere: ac si tardatio fiat per hoc
 quod aliquis motus addatur alteri motui: ita quod subtracto
 illi motu addito per impedimentum retardans: remane
 at quantitas motus naturalis. Sed hoc dicit non esse si
 mile: quia cum retardantur motus quilibet pars motus
 fit tardior: non autem quilibet pars lineae fit maior. Dein
 de ostendere nititur quomodo ratio *Az.* necessitatem
 habeat. et dicit quod velocitas vel tarditas motus consurgit
 quidem ex proportione motoris ad mobile. sed oportet
 mobile esse aliquo modo resistens motori: sicut patiens
 quodammodo est contrarium agenti: qui quidem resis
 tentia potest esse ex tribus. primo quidem ex ipso situ mo
 bilis. ex hoc enim ipso quod mouens intendit transferre mo
 bile ad aliquod vbi: ipsum mobile in alio vbi existens re
 pugnat intentioni motoris. Secundo ex natura mobilis:
 sicut apparet in motibus violentis: ut cum graue projici
 tur sursum. Tertio ex parte medij. omnia enim hec tria ac
 cipienda sunt simul ut vnum resistens: ad hoc quod causetur
 vna causa tarditatis in motu quoniam igitur mobile seorsum
 consideratum secundum quod differt a mouente: est ali
 quid ens: actus potest inueniri resistentia mobilis ad motorem
 vel ex parte mobilis tantum: sicut accidit in corporibus
 celestibus: vel ex parte mobilis et medij simpli: sicut acci
 dit in corporibus animatis: que sunt hic. sed in grauibus
 et leuibus subtracto eo quod mobile habet a mouente. scilicet
 forma que est principium motus: quam dat generans
 quod est mouens: non remanet nisi materia: ex cuius parte
 nulla resistentia potest considerari ad mouens. unde re
 linquuntur in talibus sola resistentia ex parte medij. Sic igitur
 in corporibus celestibus est differentia velocitatis solum
 secundum proportionem motoris ad mobile. In corpo
 ribus vero animatis secundum proportionem motoris ad
 mobile: et ad medium resistens simul et in talibus proce
 detur obiectione predicta: quod remota retardatione que est ex
 parte medij impediens: adhuc remanet determinata
 quantitas temporis in motu secundum proportionem mo
 toris ad mobile. Sed in grauibus et leuibus non potest

Sol. i.
 auerois
 Co. 7i.

esse retardatio velocitatis nisi secundum resistentiam me
 dij. et in talibus procedit ratio *Az.* Sed hec omnino
 videntur esse frivola: primo quidem: quia licet quantitas tar
 ditatis: non sit secundum quantitatis continue: ut addatur
 motus motui: sed secundum modum quantitatis inten
 siue: sicut cum aliquid est altero albius: tamen quantitas
 temporis ex qua *Az.* argumentatur: est secundum mo
 dum quantitatis continue: et sit tempus maius per addi
 tionem temporis ad tempus. unde subtractio tempore
 quod additur ex impediendo: remanet tempus naturalis
 velocitatis. deinde quia in grauibus et leuibus remota for
 ma quam dat generans: remanet per intellectum corpore
 quantum: et ex hoc ipso quod quantum est in opposito situ existens
 habet resistentiam ad motorem non enim potest intelligi
 alia resistentia in corporibus celestibus ad suos motores
 unde nec etiam in grauibus et leuibus sequetur ratio *Az.*
 secundum quod ipse dicit. Et ideo melius et breuius dicendum
 est: quod ratio *Az.* inducta: est ratio ad contradicendum
 ponit: et non ratio demonstrata simpliciter. ponentes
 autem vacuum hac de causa ipsum ponebant: ut non im
 pediretur motus. et sic secundum eos causa motus erat
 ex parte medij: quod non impedit motum. et ideo con
 tra eos *Az.* argumentatur: ac si tota causa velocitatis et
 tarditatis esset ex parte medij: sicut etiam et supra eviden
 ter hoc ostendit dicens: quod si natura est causa motus sim
 pliciter corporum: non oportet ponere vacuum: ut cau
 sa motus eorum. per quod dat intelligere quod totam cau
 sam motus ponebant ex parte medij: et non ex natura mo
 bilis. Secunda autem dubitatio contra rationem predictam
 est: quia si medium quod est plenum impedit ut
 ipse dicit: sequitur quod non fit in hoc medio inferiori alius
 motus purus non impeditus: quod videtur inconue
 niens. Et ad hoc commentator predictus respondet: quod
 hoc impedimentum quod est ex medio: requirit motus
 naturalis grauium et leuium: ut possit esse resistentia mo
 bilis ad motorem: saltem ex parte medij. Sed melius di
 cendum est quod omnis motus naturalis incipit a loco non
 naturali: et tendit in locum naturalem. unde quantum dicitur ad lo
 cum naturalem perueniat non est inconueniens si aliquid
 non naturale ei coniungatur. paulatim enim recedit ab
 eo quod est contra naturam: et tendit in id quod est secun
 dum naturam. et propter hoc motus naturalis in fine in
 tenditur. Tertia obiectione est quia cum in corporibus na
 turalibus sit determinatus terminus raritatis non vide
 tur quod semper sit accipere corpus rarius: et rarius: secun
 dum quamlibet proportionem temporis ad tempus.
 Sed dicendum est quod licet sit determinata raritas in
 rebus naturalibus: non est ex natura corporis mobilis
 in quantum est mobile: sed ex natura determinatarum
 formarum que requirunt determinatas raritates vel den
 sitates. in hoc autem libro agitur de corpore mobili in
 communi. et ideo frequenter vititur *Az.* in hoc libro in
 suis rationibus quibusdam que sunt falsa si considerentur
 nature determinate corporum. possibilia autem: si confi
 deretur natura corporis in communi. vel potest dici quod hic
 etiam procedit secundum opinionem antiquorum philoso
 phorum: qui ponebant rarum et densum prima princi
 pia formalia: secundum quos raritas et densitas in infini
 tum augeri poterant: cum non sequerentur alias priores
 formas secundum quarum exigentias determinarentur.
 Deinde cum dicit.

Ampro
 ba. sci.
 auero.

Solu
 tio: et
 vera.

Lec. xi

Que .2

Sol. i.
 auero.
 Co. 7i.
 So. 2.

Que .3:

Solu.

Secundum autem horum que feruntur ex
 cellentiam hec sunt. Videmus enim ma
 iorem inclinationem habentia aut gravita
 tis aut leuitatis: si alia similiter se habent. si
 guris: citius lata per equale spacium finitum: et
 secundum rationem quam habent magnitudi
 nes adinueniem. Quare et per vacuum: Sed
 impossibile est: propter quam enim causam

Lo. 75.

fertur velocius. In plenis quidem. n. ex necessitate. Velocius enim diuidit ex fortitudine maius. Aut enim figura diuidit aut inclinatione quas habet quod fertur aut proiectas. Eque velocia ergo omnia erunt. Sed impossibile est. Quod quidem igitur si vacuum sit: accidat contrarium. quam propter quod probant esse se vacuum: manifestum ex dictis est. Hi quidem igitur opinantur vacuum esse. Si quid erit secundum locum motus: discretum secundum se. Hoc autem idem est ei quod est dicere locum esse aliquod. separatum. Sed hoc. quod sit impossibile esse: dictum est prius. Ostendit non esse vacuum separatum ex velocitate et tarditate motus: secundum quod omnia causa sumitur ex parte mobilis. et dicitur quod hec que dicentur consequentur si consideret differentia velocitatis et tarditatis: secundum quod mobilia que feruntur se inuicem excellunt: quia videmus quod per equalis spacium finitum citius feruntur ea que habent maiores inclinationem: aut secundum gravitatem: aut secundum lenitatem: siue sint maiora in quantitate: equaliter graua vel leuia existentia: siue sint equalia in quantitate: et sint magis graua vel leuia. Et hoc dico similiter se habentur secundum figuras: nam corpus latius tardius mouetur si deficiat in gravitate vel magnitudine que corpus acute figure. et secundum portionem quam habent magnitudines mote ad inuicem: vel in gravitate: vel in magnitudine: est proportio velocitatis. unde et oportebit ita esse: etiam si sit motus per vacuum sed hoc non potest esse: quia non est assignare aliquam causam propter quam vnum corpus alio velocius feratur. scilicet quod corpus grauius seu lenius aut maius velocius feratur: si enim motus fiat per spacium plenum aliquo corpore: potest assignari causa maioris vel minoris velocitatis: secundum aliquam predictarum causarum. hoc enim est quia illud quod mouetur maius existens: ex sua fortitudine velocius diuidit medium: vel propter aptitudinem figure. quia acutum est penetrabilius: aut propter inclinationem maiorem quam habet. vel ex gravitate: vel ex lenitate: vel etiam propter violentiam prohibentis. vacuum autem diuidi non potest citius vel tardius. unde sequitur quod omnia equali velocitate mouebuntur per vacuum sed hoc manifeste apparet impossibile. Datet igitur ex ipsa velocitate motus quod vacuum non est. Attendendum est etiam quod in processu huius rationis est similis difficultas sicut in prima. videtur enim supponere quod differentia velocitatis in motibus non fit nisi propter differentiam diuisionis medij. cum tamen in corporibus celestibus sint diuerse velocitates in quibus non est aliquod plenum medium resistens quod diuidi oporteat per motum corporis celestis. Sed soluenda est hec dubitatio sicut et prius. Ultimo autem epilogando concludit manifestum esse ex dictis quod si ponatur vacuum esse accidit contrarium eius quod supponebant probantes esse vacuum: illi enim procedebant ac si motus esse non possit si vacuum non sit. Sed ostensum est contrarium. scilicet si vacuum sit: quod motus non est. Sic igitur premissi philosophi opinantur vacuum esse quoddam discretum et separatum a se. scilicet quoddam spacium habens dimensiones separatas: et huius vacuum opinantur necesse esse si sit motus secundum locum. ponere autem sic vacuum separatum idem est quod dicere locum esse quoddam spacium distinctum a corporibus quod est impossibile: ut supra ostensum est in tractatu de loco.

T per se autem considerantibus videbitur vniuersum dictum vacuum: sicut vere vacuum. Sicut enim in aqua si ponat aliquis cubum: distabit tanta aqua quantum est

1cc. 6.
Lo. 76.

cubus. sic est etiam in aere: sed sensui in manifestum est. Et semper igitur in omni corpore habenti transmutationem: ad quod est aptum natum mutari: necesse est nisi coeat transmutari aut deorsum semper: si deorsum est motus: si sicut est terre: aut sursum: sicut ignis. Aut in vtraque aut quale aliquid sit impositum. In vacuo autem hoc quidem impossibile est. nullum enim corpus est. Sed per vacuum equalis spacium transire videtur: quod quidem erat prius in vacuo: tanquam si aqua non cederet ligneo cubo neque aer: sed omnia transirent per ipsum. At vero cubus habet tantam magnitudinem quantum continet vacuum: Quod si calidum est aut frigidum: aut graue aut leue: nihil minus alterum inesse ab omnibus passionibus est: et si non diuisibile sit ab illis. Dico autem corpus lignei cubi. Quod etiam si separaretur ab omnibus aliis: et neque graue: neque leue sit continebit equalis vacuum: et in eadem erit que est loci et vacui parte equali sibi ipsi. Quid igitur distabit cubi corpus ab equali vacuo et loco. Et si duo huiusmodi sunt propter quod non quelibet in eodem erunt. Vnum quidem igitur hoc inconueniens et impossibile est.

lectio. xiiij.

Ostendam

ostendit vacuum non esse rationibus acceptis ex parte ipsius vacui absque consideratione motus: et hoc ostendit tribus rationibus. (Dicit ergo primo) quod etiam considerantibus vacuum per se absque motu videbitur quod ita sit dictum ab aliquibus vacuum esse sicut vere sonat nomen vacui. Nam vacuum sonat aliquid inane et quod non est. et inaniter et absque ratione et veritate dictum est quod vacuum sit. et hoc quidem sic ostendit quia si aliquis ponat in aqua aliquod corpus cubicum. scilicet quod habet sex superficies quadratas: oportet quod tanta quantitas aque recedat a loco suo: quantum est quantitas cubi. et sicut est de aqua ita est de aere. licet non sit ita manifestum: eo quod aqua est magis sensibilis quam aer. Eadem igitur ratione quandoque aliquid immittitur in aliquod corpus quod natum est transmutari in aliquam partem: necesse est: nisi partes cohereant per condensationem aut subintrationem partium in inuicem: quod transmutetur vel secundum conditionem corporis cedentis quando habet exitum liberum utpote quod corpus graue ut terra cedat deorsum et corpus leue ut ignis cedat sursum et corpus quod est respectu alicuius graue: et respectu alicuius leue: cedat in utraque partem: sicut aer et aqua. vel quod corpus cedat secundum conditionem corporis impositi: quando. scilicet corpus cedens coartatur a corpore imposito: ut non possit moueri secundum suam exigentiam: sed secundum exigentiam corporis impositi: vniuersaliter tamen hoc verum est quod oportet corpus cedere corpori in quod alterum corpus immittitur: ne sint duo corpora simul: sed hoc non potest dici de uacuo quod cedat corpori immisso: quia vacuum non est aliquod corpus. omne autem quod mouetur quocumque modo est corpus. sed si sit aliquod spacium vacuum: et aliquod corpus immittatur in illud spacium: oportet quod corpus impositum transeat per illud spacium: quod prius erat vacuum. scilicet simul cum eo existens: sicut si aqua non cederet ligneo cubo neque aer sed ista corpora transirent per ipsum corpus ligneum cubicum: ita quod aer et

aqua subintrarent ipsam corpus cubicum: & essent simul enim eo. sed hoc est impossibile. s. q. corpus cubicum ligneum sit simul cum spacio vacuo: q. corpus ligneum cubicum habet tantam magnitudinem. quantum habet vacuum: quod ponit quoddam spaciū dimensionatus sine corpore sensibili. & quāvis corpus ligneum cubicum sit calidum vel frigidum: aut graue vel leue: nihilominus tamen ipsam corpus cubicum alterum est s. m. rationem ab oibus passionibus sensibilibus sibi accidentibus: quāvis non sit separabile ab eis secundum rem. hoc autem quod est s. m. rationē alterū a passionibus est ipm (corp^o lignei cubi.) .i. qd pertinet ad corporeitatem eius si ergo separaretur hoc corpus ab omnibus que sunt alia ab ipso secundum rationes. ita q. non sit graue neq. leue sequitur q. contineat vel occupet de spacio vacuo aliqd equale sibi. & sic in eadez parte sibi equaliq. est pars loci & vacui: erit simul corpus lignei cubi quo supposito non videtur q. sit assignare d. ram inter corpus cubi & dimensiones loci vel vacui. nā sicut dimensiones loci vel vacui sunt sine qualitatibus sensibilibus: ita & dimensiones corporis cubici. & ad minus s. m. rōnem sunt alie ab huiusmodi passionibus. due autē magnitudines equalis q. n. titatis non possunt differre nisi s. m. situz non enim potest imaginari q. hec linea sit alia ab illa sibi equali: nisi in q. n. tuz imaginamur vtrāq. i. alio & alio situ. vñ si ponantur due magnitudines simul: non videt q. possint differre. & sic si duo corpora equalia dimensionata sint simul: siue sint cum passionibus sensibilibus: siue nō: sequitur q. duo corpora sint vnum. vnde si adhuc corpus cubi & spaciū qd est locus vel vacuū remaneāt duo: & simul sint: non pōt assignari rō quare nō quecūq. alia corpora simul eē possunt in eodē. & ita sicut corpus cubicū simul est cuz spacio loci aut vacui: ita & simul cum vtroq. poterit esse adhuc aliquod tertium vel quartum corpus: quod impossibile est. nō enim potest dici q. simul cum corpore cubi eo ligneo non possit esse simul aliqd sensibile corpus propter materiā: q. corpori non debetur locus ratione materie: nisi s. m. q. materia continetur sub dimensionibus. vnde q. duo corpora nō possunt esse simul non est ex parte materie vel passionū sensibiliū: sed solū ex ratione dimensionum in quibus nō potest esse diuersitas: si sint eā les: nisi s. m. situm: vt dictū est: vnde cū dimensiones sint in spacio vacuo: sicut in corpore sensibili sicut duo corpora sensibilia non possunt esse simul: ita nec corpus sensibile simul cū spacio vacuo. Hoc igitur videtur vnum inconueniēs & impossibile quod sequitur ex p. remissa positione q. duo corpora sint simul. Secūda ratioez ponit ibi.

Co. 77. Amplius autem manifestum est: q. hic cubus habet transmutatus quod & omnia alia corpora habent. Quare si a loco nihil differt quid oportet locum facere corporibus extra vniuscuiusq. corpus: si impassibile est corp^o. Nihil enim conferet: si alterum circa ipsum equale spaciū huiusmodi sit.

Et dicit manifestum esse q. cubus qui transmutatur & ponitur in spaciū vacuū habet hoc quod habent omnia alia corpora. s. dimensiones. Si ergo dimensiones corporis cubici non differunt a dimensionibus loci s. m. rōnem quare oportet facere aliquem locum corporibus extra p. priuz corpus vniuscuiusq. si locus nihil aliud est q. corpus impassibile. i. absq. passionibus sensibilibus: ex quo enim corpus habet proprias dimensiones: ad nihil videtur esse necessariū q. ponantur circa ipsum alię alie dimensiones spaciū equalis suis dimensionibus. accidit igitur si ponatur vacuū vel locus esse quoddam spaciū separatum: vel q. nō est necessarium corpora esse in loco.

Tertiam rationem ponit ibi.

Co. 78. Amplius oportet manifestum esse quale vacuum sit in his que mouentur. Nunc autez

nausquaz infra mundum. aer enim aliquid est: non videtur autem. Neq. aqua: si essent pisces ferrei. tactu eniz est discretio illius quod tangitur. Quod quidem igitur non separatus sit vacuum ex his manifestum est.

Co. 79.

Et dicit q. si aliquid esset vacuum oportet q. manifestaretur in istis mobilib^o. sed nūq. apparet aliqd vacuum infra mundū: q. plenu aere qd videtur vacuum non est vacuū. aer enim est aliquid: licet visu non percipiatur q. si etiā pisces essent ferrei & haberent similes apparen- tiam cū aqua: non posset aqua discerni ab eis per visum: nec trā sequeretur q. aqua non esset vel etiam pisces: q. nō solū visu: sed etiā tactu discernitur illud quod tangit & sic patet aerem aliquid esse quia tactu percipitur calid^o vel frigidus. Ex his igitur apparet q. vacuum non sit ali- quod spaciū separatum: neq. infra mundum: neq. ex- tra mundum.

Ant autem quidam qui per rarum & densum opinantur manifestum esse q. sit vacuum. Siquidem enim non est rarum & densum: neq. coire & calcari possibile est. Si vero hoc: aut omnino motus non erit aut mouetur totū: sicut dixit ruybū: aut ineq. le semper est mutare aquam & aerem. Dico autem sic: vt si ex aqua cyathi factus sit aer: si mul ex equali aere tantundem aquam fieri: aut vacuum erit ex necessitate: Cōculcari eni vel extendi non contingit aliter.

Lectio .xiiij.

ostquam

philosophus ostendit non esse vacuū hic ostendit non esse vacuū corporibus inditū. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rōnez ponentiū sic vacuū. scdo improbat positio- nē eorum. ibi. (Sigdez igit. rarū dicit & c.) Tertio solnit rōnem ipsoz ibi. (Quoniam aut vacuum quidem & c.) Dicit ergo q. quidā philosophi fuerunt qui opinati sunt q. vacuum sit in corporibus. accipiētes rationem ex raro & denso. videbat enim eis q. rarefactio & condensatio fie- ret propter vacuum intrinsecum corporibus. si vero nō esset sic rarum & densum: dicebant q. non erat possibile vt partes alicuius corporis coirent. i. subintrarent ad in- uicez: & q. aliquod corpus calcaretur idest p. primeretur per condensationē. Si autem hoc non sit: ducebant ad in- conueniēs & ex parte motus localis & ex parte motus ge- nerationis & corruptiōis siue motus alterationis. ex par- te quidē motus localis: q. oportebit dicere vel q. omni- uo motus non sit: vel q. vno moto moueatur totum vni- uersum: sicut dixit Anibus philosophus. & hoc ideo: q. si aliquod corpus mouetur localiter: cū accedit ad locum plenu alio corpore: oportet q. illud corpus inde expella- tur: & tendat in alium locum: & iterum illud aliud corp^o ibi inuentū in alium & nisi fiat condensatio corporez oportet sic q. omnia corpora moueantur: ex parte vero gene- rationis siue alterationis sequitur hoc inconueniēs: q. sem- per fiat equalis mutatio ex aere in aquam & ex aqua in ae- rem: vtputa si ex aqua vnius cyathi generatus ē aer oportet q. ex tanto aere quantus est aer generatus alibi gene- raretur aqua: & hoc ideo: q. maior quantitas est aeris: q. 2. de ge- aque ex qua generatur. Occupat igitur aer generatus ma- iorem locum: q. aqua ex qua generat: & sic oportet q. vt ne. le. 6 totum corpus vniuersi occuparet maiorem locum: vel q. alibi tantundem de aere conuertat in aquam: vel oportet dicere q. sit aliquid vacuum infra corpora: ad hoc q. fiat condensatio corporez: q. non opinabantur q. aliter contingeret condensari & rarefieri corpora: nisi vacuū in eis existente. Deinde cum dicit.

Quartus

Si quidem igitur rerū dicunt multa vacua separata habēs manifestū est q̄ si neq̄ vacuū contingit esse separabile: sicut neq̄ locū hñtez aliquod vacuū sui ipsius neq̄ rarū sic.

¶ Destruit positionem predictam. & primo scđm vnum intellectum. s̄o s̄m alium ibi. (Si aut̄ non est separabile. Dicit ergo primo q̄ illi qui dicunt vacuum esse in corpore. dupliciter possunt hoc intelligere: vno modo q̄ i quolibet corpore sint multa quasi foramina vacua: que sunt separata secundum situm ab alijs partibus plenis sicut est videre in spongia vel pumice vel i aliquo alio huiusmodi. alio modo q̄ vacuum non sit separatum scđm situm ab alijs partibus corporis: vtpote si dicamus q̄ dimensiones quas dicebant esse vacuū subintrent omnes partes corporis. Si autem primo modo dicant vacuum esse in corporibus: patet reprobatio huiusmodi ex premissis: per quam enim rationem ostenditur q̄ non est aliud quod vacuum separatum extra corpora: nec aliquis locus habens tale spacium proprium preter dimensiones corporum: per eandem rationem probari pot̄ q̄ non est aliqd̄ corpus hoc modo rarum q̄ habeat intra se aliqua spacua vacua distincta ab alijs partibus corporis.

¶ Deinde cum dicit.

Co. 81.

Si aut̄ nō ē sepabile: sed tam̄ inest aliquod vacuum: min⁹ quidem impossibile. Contin- git aut̄ primū: q̄ nō oīs mot⁹ ē cā vacuū: s̄ qui sursū ē. Raz. n. leue. Unde ignē raz eē dicunt.

¶ Improbatur predictam positionem quantum ad secundum intellectū quattuor rationibus. Dicit ergo q̄ si vacuum non sit in corporibus sicut sepabile & distinctū ab alijs partibus: sed tamen inest aliquod vacuum in corporibus: minus quidem est impossibile: quia non cōsequitur inconuenientia supra posita contra vacuum separatū. Sed tamen ad hoc etiam sequuntur quedam inconuenientia. Primo quidem q̄ vacuum non erit causa omnis motus localis: vt ipsi intendebant: sed solum motus qui est sursum. quia vacuum secundum eos est causa raritatis: rarum autem iuenitur esse leue: vt patet in igne. Leue autem est quod mouetur sursum. vnde vacuū erit causa solum motus sursū.

Secundā rōnem ponit ibi.

Postea motus causa nō sic vacuū: sicut in quo est: sed sicut vtres in eo quod ferunt ipsi: sursum ferunt cōtinuū: sic vacuū fert sursū. & ēt qualiter pot̄ mot⁹ esse vacui: & locus vacui. uacui enī sit uacuū: in quod fertur.

¶ Et dicit q̄ secundum istos qui ponunt vacuum i corporibus vacuum est causa motus: nō sicut in quo aliquid mouetur vt ponebant causam motus vacuum qui dicebāt vacuum spacium separatū: sed eo mō ponūt uacuū causam motus in quantum ipsum vacuum intrinsecum deferret corpora: sicut si dicamus q̄ vtres inflati in eo q̄ ferunt ipsi sursum propter leuitatem: deferunt sursū quicqd̄ eis continetur. & sic vacuum inditum corporibus fert se cum corpus in quo est. Sed hoc videtur impossibile: q̄ tunc oporteret q̄ vacuum moueretur: & q̄ esset aliquis locus vacui. & cum locus & vacuum sint idem: sequeretur q̄ vacui interioris esset vacuum exterius in quod fertur qd̄ est impossibile. Tertiam rationem ponit ibi.

Co. 82.

Amplius quomodo assignant in graui ferri deorsum. Et manifestū est: quoniam quanto vtique rarius: & magis uacuū sit. magis sursum fert: & si sit omnino uacuū uelocissime utique fertur. Fortassis aut̄ hoc impossibile ē moueri. Ratio autem eadem sicut quia in uacuo sine motu oīa sunt: sic & uacuū quidē ē quod ē sine

physicorū

motu. Incomparabiles enim sunt uelocitates.

¶ Et dicit q̄ si motus sursum causa est vacuū deferens corpus sursum cum nihil sit assignare quod defert corp⁹ deorsum non erit assignare quare graua deorsum ferantur. Quartam rationem ponit ibi. (Et manifestum ē. Et dicit q̄ si rarum causat motum sursum propter vacuitatē oportebit q̄ quanto aliquid est rarius & magis vacuum tanto uelocius feratur sursum. & si sit omnino vacuum uelocissime ferretur. S; hoc est impossibile: q̄ quod ē omnino vacuum non potest moueri: eadem ratione qua supra ostensum est quod in spacio vacuo non potest esse motus: q̄ non esset comparare uelocitates vacui & pleni neq̄ ex parte spacij: neq̄ ex parte mobilis secundum aī / quam determinatam proportionem: eo q̄ pleni ad vacuum nulla est proportio. non ergo vacuum potest esse causa motus sursum. Deinde cum dicit.

Le. 12.

Quoniam autem uacuū quidē non dicim⁹ esse: alia uero uere dubitata. Aut mot⁹ nō erit nisi erit densitas & raritas: aut turbatur celum aut semp̄ equalis aqua ex aere: & ex aqua erit & aer. Manifestū enī q̄ pl⁹ aer ex aq̄ fit. Necessē igit̄ nisi sit aut d̄pulsū qd̄ hēt ultimū tumultuari facere aut alibi alicubi eql̄iter mutare ex aere i aq̄z ut oē corp⁹ totius equale sit: aut nihil moueri. Semper enim transmutato hoc accidet: nisi circulariter circumstet. Non semper autē in circulum loci mutatio: sed aliquando & in rectum est. Hi quidem igitur propter hoc uacuū aliquid dicunt esse.

Co. 83.

¶ Soluit premissam rationem: & primo repetit eas magis ipsam explanans. Secundo soluit eam ibi. Nos autē dicimus. Dicit ergo primo q̄ q̄ nō dicimus esse vacuum neq̄ in corporibus n̄ extra: oportet soluere que ab alijs inducuntur: q̄ vt̄e ingerūt dubitationē. & primo ex parte motus localis: q̄ aut nō erit omnino motus: nisi sit raritas & densitas quam nō itelligebant fieri nisi per vacuum aut oportebit dicere q̄ ad motū cuiuslibet corporis etiā ipsum celum in sursum inferat: vel aliqua pars eius: qd̄ uocat turbationem celi: aut iterū ex parte generationis & corruptionis oportebit q̄ semper equalis aqua fiat ex aere: & alibi aer ex aqua: q̄ cū plus ex aere generetur q̄ ex aqua necesse est vt fiat condensatio: quam non credebant posse fieri sine vacuo: aut q̄ corpus quod habetur ultimū secundum cōmunem opinionem scilicet corp⁹ celeste: depellatur per extuberantiam inferiorum corporum: aut q̄ alibi in quocunq̄ loco tantūde de aere cōuertatur in aquam: ad hoc q̄ totum corpus vniuersi inueniatur semper equalis. Sed quia ad hoc qd̄ dixerat de motu locali possit quodāmodo iterum obuiari: iterum repetit: vt excludat illud: & dicit q̄ aut sequit̄ q̄ nihil moueatur: quia secundū predicta: tumultuatio celi accidet quocunq̄ transmutato. Sed hoc est verum: nisi intelligatur motus fieri circulariter: vtputa q̄ a. moueatur ad locū b. & b. ad locum c. & c. ad locū d. & iterū d. ad locū a sic enim non oportebit posita circulari latione quod vno moto totū vniuersum turbetur. sed nos non videmus q̄ omnis loci mutatio corporum naturalium sit in circulo: sed multe sunt in rectum. vnde adhuc sequet̄ tumultuatio celi nisi ponatur condensatio & vacuum. hec igitur est ratio propter quam aliqui ponebant esse vacuum.

Deinde cum dicit.

Nos autē dicimus ex subiectis: quoniam est materia una cōtrariorū & calidi et frigidi et aliarū physicarū contrarietati. Et ex eo quod potentia est: actu ens fit: & non separabilis quidem materia est esse autem alterum est. Et vna

Co. 84.

ferentia circuli maioris reducta ad minorem circulum non recipit cōcauitatem i aliq sui pte i qua nō erat pri⁹ s; q; prius erat cōcauitatē reducitur ad maiorē cōcauitatē. & sicut quācunq; partē ignis aliq; receperit ē calida. ita & totum corpus fit raram & densum cōductione. i. contractione et distensione vnus & eiusdē materie s; q; mouetur ad maiorē vel minorē dimensionē & hoc p; per bec q; sequuntur ex raro & denso q; sunt qualitates: nā ad densum sequitur graue et durum. & de grani qdē ratio assignata ē. de duro at rō manifesta ē q; durus dī qd magis resistit pulsui vel diuisioni. quod at h; plus de materia minus ē diuisibile: q; minus obedit agēti pp hoc q; est magis remotum ab actu. E cōuerso at ad rarū sequitur leue & molle: sed graue & durum i aliq;bus dissonat: sicut in ferro & plumbo. nā plumbum ē grauius sed ferrum ē durius. & huius rō est q; plumbum h; plus de terrestri sed id qd est aque i eo est imperfectius cōgelatum & digestum.

Deinde cum dicit.

Lo. 86. Ex dictis igitur manifestū ē: q; nec discretum ē vacuū: nec simpliciter nec in raro nec potentia: nisi aliquis velit penitus vocare vacuū cām illius quod fertur. Sic aut qua grauis est aut leuis materia que huiusmodi erit vacuum. Densum enim & rarum secundum hanc cōtrarietatem motus actiua sunt. secundū aut durus & molle passionis et non passionis receptiua et non loci mutationis sed alterationis magis et de vacuo quidē quō est: et quomodo non est determinatum sit hoc modo.

Concludit principale ppositum. & dicit manifestum eē ex dictis q; nō ē vacuum aliquod spacium separatum: ne q; simpliciter ē extra corpus exis: neq; exis i raro: s; q; aliq; foramina vacua neq; ē exis ē i potentia i corpore raro s; q; illos q; nō ponebāt vacuum qd ē in corporibus separatum a pleno. & sic nullo mō ē vacuum nisi aliq; velit penitus vocare vacuum mām: q; quodā mō ē cā granitatis & leuitatis et sic ē cā motus est densum enim & rarū sunt cā motus s; q; cōtrarietate granis & lenis: sed s; q; cōtrarietate duri & mollis sunt cā passibile & ipassibile vt dictum ē. sed hoc nō pertinet ad loci mutationē sed magis ad alterationē. & sic concludit determinatū esse de vacuo quomodo sit: & quomodo non sit.

Lo. 87. Consequens aut dictis est aggredi de tēpore. primū aut bene se habet opponere de ipso et p extraneas ratios vt sit eorum que sunt aut non entium: postea que natura ipsius.

Lectio. xv.

Quam Determinauit de loco & vacuo: nunc de terminat de tpe. & prius dicit de quo ē intentio et quo ordine pcedendum sit. s; q; psequitur ppositum ibi. Qd quidē igitur. Dicit ergo primo q; prius est ad pdicta aggredi de tpe. i. quo de signat difficultatē cōsiderationis. & sicut de premissis ita et de tēpore. primo o; opponendo pcedere per rōnes extraneas. i. ab alijs positas vel sophisticas. vt vtrum. s; sit tēpus vel nō: & si ē qd nā ems. Deinde cum dicit.

Lo. 88. Quod quidem igitur omnino non sit: aut vix aut obscure: ex his aliquis vtiq; concipiet hoc quidem enim ipsius factus est et non est. illud vō futurum et nondum est. Ex his autem et infinitum et semper acceptum tempus componitur. Ex his autem que non sunt compositum: impossibile esse videtur participare aliq;

quam substantiam.

Prosequitur de tēpore. & primo opponendo. s; q; determinando veritatē ibi. Accipiendum at. Circa primum duo facit. prius opponendo inquit an tēpus sit: s; q; quid sit ibi. (Quid at sit tēpus.) Circa primum duo facit. Prius ponit duas rōnes ad ostendendum tēpus nō esse. Secundo inquit de nunc: vtrum sit vnus nunc i toto tpe vel plura ibi. (Amplius at ipsius nunc.) Dicit ergo primo q; ex istis duabus rōnibus pōt aliquis concipere vel q; tēpus omnino nō sit vel q; sit aliqd q; vix & obscure pēpi possit. prima ergo rō est talis. Omne cōpositum ex his q; nō sunt impossibile ē esse vel habere aliquā substantiā. Sed tēpus componitur ex his q; nō sunt: q; tēporis ē aliqd p: eteritum & iā nō ē aliud ē futurum & nondum ē & ex his duobus cōponitur totum tps infinitum & ppetuum positus: ergo impossibile ē tps aliqd eē. Secundā rōnem ponit ibi.

Adhuc at omnis diuisibilis si qdē ē necesse est cū ē aut oēs aut quāsdā ptes eē. Tēporis at alie facte. alie vō future sunt. Est at nihil cū sit diuisibile. Ipsus aut nūc nō est pars. Qdē furat enim pars et componi oportet totum ex partibus. Tēpus at nō videtur cōponi ex nunc. Que talis est cuiuslibet diuisibilis existentis necesse ē esse dum ē aliquā partem ei⁹ vel aliquas: sed tps nō ē huiusmodi: q; qdā tēporis partes sunt pterite. alie vero sunt future: & nihil temporis qd sit diuisibile est i actu. ipsum vero nūc qd est i actu nō est pars tēporis: q; pars ē que mensurat totum vt binarius senarium vel saltē ex q; cōponitur totum sicut quaternarius est pars senarij non mēsurans ipsum s; q; ex ipso & binario cōponitur senari⁹. tps at nō cōponitur ex ipsis nunc vt infra pbabit. tēpus igit nō est aliqd. Deinde cum dicit.

Amplius at ipsus nūc quod videtur determinare pteritū et futurū vtrū vnū et idē semper permanet: aut aliud et aliud non facile est scire si quidē. n. nunc sp alterū et alterum. nulla at eorum q; sunt in tēpore alia et alia pars si mul ē que non contineat. alia vō contineatur sicut minus tēpus subest sub pluri ipsus nunc quod modo ē. prius at fuit necesse ē corrumpi aliquādo q; ipsa quidē nunc simul ad inuicē non erunt. Corruptus at eē necesse ē prius. In eodē quidē igitur corruptū eē impossibile ē: pp hoc quod nunc ē. In alio at nūc corrumpti prius nunc non contingit. sic. n. impossibile ē habita eē inuicē ipsa nūc: vt pūctū cū pūcto.

Inquit vtrum sit idē nunc i toto tpe. & circa hoc tria facit. primo mouet questioem. s; q; obicit ad vnā partem ibi. Si qdem enī semp. Tertio ad alterā ibi. At vero ne q; nunc. Dicit ergo prius q; nō est facile scire vtrum nunc qd v; distiguer inter pteritū & futuram semper maneat idem in toto tempore an sit aliud & aliud.

Deinde cum dicit.

Si quidē igit in eo quod consequēter ē nō corrumptur: s; in alio. In medijs nunc q; sunt infinita simul erit. hoc at impossibile ē.

Ostendit q; nō sit aliud & aliud nūc tali rōne due partes temporis q; sunt alie ad inuicem nō possunt simul esse nisi vna contineat aliā: sicut maior tempus continet minus vt annus mensem mensis diē. simul. n. est & dies & mensis & annus sed vnus nunc cum indiuisibile sit nō continet alterum. Si ergo est accipere in tempore duo nunc necesse est qd illud nunc quod modo est & prius non fuit aliquando corrumptur & q; nūc duo nunc sint simul. Omne at corruptum necesse est in aliquo nunc corrumpti.

nō at pōt dici q̄ prius nunc sit corruptum i ipso nunc pri
or: q̄ tunc erat ipsum nunc & nihil corrupitur dum est.
Similiter etiā nō potest dici q̄ prius nunc corrupatur
in posteriori: q̄ impossibile ē sic se habere duo nunc ad
inuicem q̄ sūt habita. i. immediate p̄sequentia se sicut ē i
possibile est de duobus punctis. & hoc nunc supponatur
q̄ in sexto pbabitur. Sic igit̄ iter q̄libet duo nūc sunt in
nita nunc. Si ergo prius nunc corrupat̄ in aliquo po
steriori: nunc sequitur q̄ illud nunc sit simul cu3 om
nibus alijs nunc intermedijs: quod est impossibile vt di
ctum ē. Impossibile est igit̄ esse aliud & aliud nunc.

Deinde cum dicit.

Co. 91. At vō neq3 nunc sp̄ manere idem possibili
le ē. Nulli⁹. n. diuisibilis finiti vn⁹ termin⁹ est
nec si i vno sit cōtinuū nec si i plura. Ipsum at
nunc termin⁹ ē & tps est accipe finitum.

Condit q̄ nō possit eē vnū & idē nūc duab⁹ rōib⁹. Quaz
p̄ma talis est. Nulli⁹ diuisibilis finiti pōt eē vn⁹ termin⁹
tū: neq3 si sit cōtinuū fm vnā dimensioēz ut linea neq3
si fm plures vt superficies & corp⁹. nā vn⁹ linee finite ter
mini sunt duo p̄cta & superficie plures linee & corp⁹
plures superficies. s3 ipsum nūc est termin⁹ tps. Cū igit̄
sit accipere aliqd̄ tps finitūz necesse est ponere plura nūc.
Secundam rationem ponit ibi.

Co. 92. Ampli⁹ si simul esse scōz tep⁹ & nec prius
nec posteri⁹ i eodē eē: & i ipso nūc ē: simul sunt
q̄ i annum sunt millesimūz his que sunt hodie
nec pri⁹ nec posteri⁹ nihil aliud alio. De his q̄
Co. 93. dē igit̄ que insunt ipsi tot opposita sint.

Illā dicit eē simul fm tempus & nec prius nec posteri
us q̄ sunt i eodēz nūc. Si ergo est idem nunc p̄manens in
toto tpe sequit̄ q̄ illa q̄ fuerunt ante mille ānos sint simul
cū his que sunt hodie. Ultiō at̄ epilogādo cōcludit tot eē
opposita de ipsis nūc que sunt i tpe.

Quid at̄ est tēpus: & que ipsi⁹ natura si
q̄ militer & extrahitis imāifestū ē: & de q̄
bus attingim⁹ adueniētes pri⁹. Quidā
.n. toti⁹ q̄dē motūz dicunt. Alii at̄ ipsaz sperā.

Lectio. xvi.

Quā Inquisit̄ an tps sit. Idic
disputat̄ inquit̄ quid
sit. & primo ip̄ob̄at positioēs alioz. secun
do inquit̄ quō se h3 ad motum qui tēpo
ri p̄pingissimus v̄. ibi. (Quā at̄ videt̄ ma
xime.) Circa primū duo facit. p̄mo pōt̄ op̄inōes. Se
cūdo ip̄ob̄at eas ibi. (Quānis circulatioēz.) Dicit er
go p̄mo q̄ qd̄ sit tps & quid sit natura ei⁹ nō pōt̄ esse ma
nifestū ex his q̄ tradita erāt de tempore ab antiquib⁹ ne
q3 per aliqua quib⁹ at̄igi possit qd̄ ipsi circa hoc determi
nauerint. Quidā. n. dixerūt q̄ tps est motus celi. Quidā
vero q̄ est ipsa spera celestis. Deinde cū dicit.

Quamuis circulatioēz & ps tēp⁹ quoddaz
est. circulatio autem nō est. ps. n. circulatioēz est
que accipitur: sed non circulatio.

Improb̄at positas op̄inōes. & p̄mo primā. s3 scōdam
ibi. Toti⁹ at̄ spera. Circa primū ponit duas rōnes. Qua
rum prima talis est. Si circulatio est tps o3 q̄ pars circ
latioēz sit circ. latio: q̄ pars temporis tps est: sed pars cir
culationis nō est circulatio. ergo tempus non est circula
tio. Secundam rationem ponit ibi.

Ampli⁹ aut̄ si plures essent celi: similiter es
set tempus cuiuslibet ipsorum motus. quare
multa tempora simul.

Que talis est mot⁹ multiplicat̄ fm multitudines mo
biliū. Si ergo plures essent celi: plures essent circulatio
nes cor. & sic si circulatio sit tempus sequeretur q̄ essent

multa tempora simul qd̄ est ip̄ossibile. nō. n. est accipere
duas partes tps simul nisi vna cōtineat aliā: ut supra di
ctum est. Ad̄onebant̄ tñ ibi ad ponendū tps esse circula
tionem q̄ videbāt̄ tēpora circulo quodā reuterari.

Deinde cum dicit.

Toti⁹ aut̄ spera visa est quidē dicentib⁹ esse
temp⁹: q̄ i tēpore oia sunt & i toti⁹ spera. Est
autem stultius quod dicitur q̄ & quod est de
hoc impossibilia considerare.

Excludit̄ secūdam op̄inōem. & dicit q̄busdā visum
est q̄ spera celi esset tps: per hoc q̄ oia sunt i tpe & etiam
oia sunt i spera toti⁹: q̄ celū cōtinet oia. vñ cōcludere vo
lebant q̄ spera celi esset tempus: in qua quidem rōne du
plex erat defect⁹. p̄mo quidēz q̄ nō v̄m̄oce d̄ esse aliqd̄
in tpe & i loco. s3 q̄ argumētabat̄ i secūda figura ex dua
bus affirmatiuis. & ideo dicit q̄ ista positio est magis stul
ta q̄ q̄ oporteat cōsiderare ip̄ossibilia que ad ipsam cōse
quant. Manifestū est enim q̄ omnes partes spera sunt si
mul. nō aut̄ tps. Deinde cu3 dicit.

Quā aut̄ videt̄ maxie mot⁹ esse & mutatio
quedaz tēp⁹ hoc cōsiderandūz ē. An̄iscuius
cumq3 quidēz igit̄ mutatio & mot⁹ i ipso pp
alteratioēz & augmentū mutatio est. solū: aut
vbi fortasse ē ipsuz quod mouetur: & transmu
tat̄. Tēp⁹ aut̄ similiter et vbiq3 et ap̄d omnia ē.

Inquit̄ quō se h3 temp⁹ ad motū. & p̄mo ostendit q̄
tps nō est motus. secūdo q̄ nō est sine motu. ibi. At ve
ro neq3 sine motu &c. Circa primū ponit duas rōnes ad
ostendendū q̄ tps nō sit motus aut mutatio: posset maxi
me videri: q̄ ois motus & mutatio vel est solū in ipso
trāsmutato: vel etiam i loco vbi est trāsmutato & trāsmu
tans: quorum primū dicit̄ propter motum in substan
tia & qualitate & quantitate. Secūdam aut̄ dicit̄ pro
pter motum in vbi: qui dicit̄ motus in loco. sed tēpus
est vbiq3 & ap̄d omnia. ergo tempus non est motus.
Secundam rationem ponit ibi.

Ampli⁹ at̄ mutatio q̄dem ois velocior aut
tardior est. Temp⁹ aut̄ nō est. Tardū autem &
velox tempore determinant̄. velox quidē qd̄
i pauco multū mouet. Tardū at̄ qd̄ in multo
paucū. Tps at̄ non determinat̄ tempore: neq3
quo q̄stūm aliquid est neq3 quo q̄le. qd̄ q̄dem

igit̄ nō est motus manifestum ē. Nihil autēz
differat nobis dicere i p̄nti motū aut mutatioēz
Que talis ē ois mutatio & mot⁹ est velox aut tard⁹: s3
tps nō est h̄m̄oi. ergo tempus nō est motus vel mutatio
Ad̄ediā sic p̄bat̄ tardūz & velox determinant̄ ex tēpore:
q̄ velox d̄ quod mouet̄ per multam spaciū i pauco tē
pore. tardū at̄ quod econuerso per paucū spaciū i mul
to tempore: sed tps nō determinat̄ tempore: neq3 fm su
am quantitatem: neq3 fm suaz q̄litate. q̄ idē nō est men
tura sui ipsius. ergo tps non est velox neq3 tardus. & q̄
proposuerat q̄ mutatio est velox aut tarda nō facta men
tiōe de motu: subiungit q̄ q̄stūm ad p̄sens non differt
dicere motum aut mutatioēz. In quinto enim ostendit̄
eorum differentia. Deinde cum dicit.

At vō neq3 sine motu tps ē. Cū. n. nihil ip
si mutamur secūdam intelligētiā aut later trās
mutates nō videt̄ nobis fieri tēpus: sicut ne
q3 qui i sardo fabulant̄ dormire ap̄d heroes
cum exp̄giscuntur. Copulant. n. nunc primum
posteriori nunc: & vnū faciūt remouētes. p̄pter
insensibilitatē mediū. Tanq̄ igit̄ si non eēt me
diū nunc: s3 idē & vnū nō eēt tempus. Sic

Lec. 15.

Co. 94.

Co. 95.

Co. 96.

Co. 97.

Lec. 2.

Co. 98.

et quando latet alterum esse non videtur medi-
um esse tempus. Si igitur non opinari esse te-
pus tunc accidit nobis cum non diffinimur nec
vnam mutationem sed in vno indivisibili vide-
tur anima manere. Cum autem sentimus et de-
terminamus: tunc dicimus fieri tempus mani-
festum est quod non est sine motu neque mutatione
tempus. quod igitur neque motus neque sine mo-
tu tempus est manifestum est.

Ostendit quod tempus non est sine motu: quia quando ho-
mines non mutantur secundum suam apprehensionem: aut si mu-
tantur tamen latet eos: tunc non videtur eis quod pertranseat aliquod tem-
pus: sicut patet in his qui in sardo: que est civitas sic: dicuntur
fabulose dormire apud herodes id est apud deos. animas enim
honorum defunctorum et magnorum herodes vocabant: et quasi
deos colebant: ut herculis bacchi et similia. per incarnationes
enim aliquas aliqui insensibiles reddebantur quos dice-
bant dormire apud herodes. quia excitati quedam miracula se
vidisse dicebant: et futura quedam prenunciabant. tales autem
redeuntes non percipiebant tempus quod preterierat: dum
ipsi sic absorti erant: quia illud instans primum in quo dormi-
re ceperant copulabant posteriori nunc in quo excitabantur:
ac si essent unum. medium. n. tempus non percipiebant. Sicut igitur
si non esset aliud et aliud nunc sed non esset tempus: sic et quod
latet diversitas duorum nunc: non videtur tempus esse medium. Si ergo
tunc accidit non opinari tempus cum non percipimus aliquam
mutationem sed homini videtur quod sit in vno indivisibili nunc: tunc
autem percipimus fieri tempus quod sentimus et determinamus
id est numeramus motum aut mutationem: manifestum est se-
quitur quod tempus non sit sine motu: neque sine mutatione. Ultimo
ergo concludit quod tempus non sit motus: nec sit sine motu.

Capitulum autem quoniam querimus
a quid sit tempus: hinc incipientibus
quid motus est. Simul enim mo-
tum sentimus et tempus. Et namque si sint tenebre:
et nihil per corpus patiamur. motus autem
aliquis in anima fit: subito simul videtur fieri
quodammodo tempus. At vero et cum tempus
videtur fieri aliquod simul et motus aliquis fieri
videtur. quare aut motus: aut motus aliquid
est tempus. quoniam autem non est motus ne-
cesse est motus aliquid esse ipsum.

Lectio. xvij.

Postquam

Philosophus disputatiue inquisit de
tempore. hic incipit determinare veritates.
et primo determinat veritatem de tempore. se-
cundo movet quasdam dubitationes circa veri-
tatem determinatam. et solvit eas. ibi. Dignum autem. Circa
primum duo facit. primo determinat de tempore secundum se: secun-
do per comparationem ad ea que tempore mensurantur. ibi. Quomodo
autem est tempus etc. Circa primum tria facit. Primo manife-
stat quod sit tempus. secundo quod sit nunc temporis. ibi. Et sicut motus
semper etc. Tertio ex diffinitione motus assignata assignat
rationes eorum que dicuntur de tempore ibi. Quod quidem igitur
tempus etc. Circa primum duo facit. Primo ponit tempo-
ris diffinitionem: secundo manifestat eam. ibi. Signum autem.
Prima pars dividitur in tres particulas secundum tres partes
diffinitionis temporis que investigat. Secunda pars inci-
pit ibi. Quomodo autem movetur etc. Tertio ibi. Determina-
mus autem etc. Primo ergo investigat hanc particulam quod tempus
est aliquid motus. Unde dicit quod quia inquirimus quid sit
tempus: hinc accipiendum est ut accipiamus quid motus sit tem-
pus: et quod tempus sit aliquid motus: per hoc manifestum
est quod simul sentimus motum et tempus. Coniungit. n. quia quod

Lec. 16.

lec. 16.

Co. 99.

percipimus fluxum temporis. quibus nullum motum particulare sensi-
biles sentiamus: utpote si simus in tenebris et sic visu non sen-
timus motum alicuius corporis exterioris. et si nos non patiamur
aliquam alterationem in corpore nostro nisi ab aliquo exte-
ri agente: nullum motum corporis sentiemus. et tamen si fiet ali-
quis motus in anima nostra puta successum cogitationum
et imaginationum subito videtur nobis quod fiat aliquid tempus. et
sic percipiendo quicumque motum percipimus tempus. et simili-
ter e converso cum percipimus tempus: simul percipimus mo-
tum. Unde cum non sit ipse motus ut probatur: relinquitur
quod sit aliquid motus. Sed ad dubitationem quod hic dicitur de perce-
ptione temporis et motus. Si enim tempus consequatur aliquem
motum sensibilem extra animam existentem: sequitur quod non sen-
tit illius motum: non sentiat tempus cuius contrarium hic dici-
tur. Si autem tempus consequatur motum anime. sequitur quod res non
comparentur ad tempus nisi mediate anima. et sic tempus erit non
res nature: sed intentio anime: ad modum intentionis gene-
ris et speciei. Si autem sequatur universaliter omnem motum
sequitur quot quot sunt motus: tot sunt tempora quod est impos-
sibile: quia duo tempora non sunt simul: ut supra habitum est.
Ad huius igitur evidenciam sciendum est quod est unus primus
motus qui est causa omnis alterius motus. unde quicumque sunt
in esse transmutabili habet hoc ex illo primo motu: qui est mo-
tus primi mobilis. Quicumque autem percipit quicumque motum
sive in rebus sensibilibus existentem: sive in anima: percipit esse
transmutabile: et per consequens percipit primum motum
quem sequitur tempus. unde quicumque percipit quicumque
motum percipit tempus: sed tempus non consequatur nisi unum
primum motum: a quo omnes alii causantur et mensurantur: et sic re-
manet tamen unum tempus. Deinde cum dicit.

Quomodo autem quod movetur: movetur ex quo-
dam in quiddam: et omnis magnitudo conti-
nua est sequitur magnitudinem motus propter
id. n. quod magnitudo continua est: et motus con-
tinuus erit. quantum enim motus est: tantum
et tempus videtur fieri.

Investigat secundam particulam positam in diffinitione tem-
poris. Supposito enim quod tempus sit aliquid motus consequens
s. ipsum: restat investigandum secundum quod tempus consequatur
motum: quia secundum primum et posterius. Circa hoc ergo tria facit.
Primo ostendit quomodo in motu inveniat primum et po-
sterius. secundo quomodo primum et posterius se habeat ad motum ibi.
(Est autem primum et posterius.) Tertio quod tempus sequitur mo-
tum secundum primum et posterius ibi. At vero et tempus. Circa
primum duo facit. Primo ostendit quod continuitas est in tem-
pore ex motu et magnitudine. secundo quod est primum et posterius
ibi. Primum autem et posterius. Dicit ergo primo quod omne
quod movetur: movetur ex quodam in quiddam. sed iter alios mo-
tus. primum est motus localis qui est a loco in locum secundum
aliquam magnitudinem. Primum autem motum consequitur tem-
pus. et ideo ad investigandum de tempore oportet accipere motum
secundum locum. quia ergo motus secundum locum est secundum magnitudinem ex
quodam in quiddam: et omnis magnitudo est continua: oportet quod motus
consequatur magnitudinem in continuitate: ut quia magnitudo
continua est et motus continuus est: et per consequens tempus et
continuum est: quia quod est motus primum: tamen fieri tempus videtur non autem tem-
pus mensurat secundum quantitatem cuiuscumque motus: quia tardus move-
tur sed paucum spacium in multo tempore: velox autem e converso: sed solum
quantitatem primi motus sequetur tempus. Deinde cum dicit.

Primum autem et posterius in loco pri-
mum sunt. Nec autem positionem sunt determi-
nata. quoniam autem in magnitudine primum
et ultimum est: necesse est in motu primum et po-
sterius esse proportionabiliter bis que sunt
ibi. At vero et in tempore est primum et posteri-
us propter id quod sequitur semper alterum
alterum ipsorum.

Ostendit etiam qd idem ordo consideratur in priori & posteriori. & dicit qd prius & posterius sunt prius in loco sine i magnitudine. & hoc ideo qd magnitudo e quantitas positione habens. de rone aut positionis est prius & posterius. unde ex ipsa positione locus h3 prius & posterius: & qd i magnitudine e prius & posterius. necesse est qd in motu sit prius & posterius proportionaliter his que sunt ibi. sc3 in magnitudine & in loco. & per consequens etiam in tēpore est prius & posterius: qd motus & tempus ita se habent qd semper alterum eorum sequitur ad alterum.

Deinde cum dicit.

Est at prius & posterius ipsorum in motu qd equidē ens motus est: tamē esse ipsius alteruz est: & non est motus.

Ostendit quō prius & posterius se hnt ad motū: & dicit qd prius & posterius ipsorum. s. temporis & motus quantum ad id qd est motus est: tñ fm rōnem est. alitū a motu & nō est motus de rōne enim motus e qd sit actus existentis in potentia. sed qd in motu sit prius & posterius. hoc contingit motui ex ordine partium magnitudis. Sic igitur prius & posterius sunt idem sbo cum motu: sed differunt rōne. Unde restat inquirendū cū tempus sequatur motum sicut supra ostensum est. vtrum sequatur ipsum inq̄tum est motus an inquantū h3 prius & posterius.

Deinde cum dicit.

At vero & tēpus cognoscimus: cum diffini- mus motum prius & posterius determinan- tes: & tunc dicimus fieri tempus: quādo prioris & posterioris. in motu sensum percipim⁹.

Ostendit qd tēpus sequatur motū rōne prioris & posterioris propter hoc enī est ostensum qd tps sequit motum qd simul cognoscim⁹ temp⁹ & motū. fm illud ergo tempus sequitur motum: quo cognito i motu cognoscit tempus. sed tunc cognoscimus tēpus cum distinguimus dterminādo prius & posterius. & tūc dicim⁹ fieri tempus quādo accipimus sensum prioris & posterioris in motu. Re linquit ergo qd tempus sequitur motum fm prius & posterius.

Deinde cum dicit.

Determinamus autē in accipiēdo aliud & aliud ipsum: & mediū ipsorum alterum. Cum enim altera extrema mediū intelligimus: & duo dicat anima ipsa nunc. hoc quidem prius: illud vō posterius: tunc & hoc dicimus esse tempus determinatū enim ipso nunc tempus esse videtur & supponat. quando quidem igitur tāquā vnū ipsum nūc sentimus & non sit sicut pri⁹ et posterius in motu aut vt idem quidez prioris et posterioris alicuius non videtur tēpus fieri nullumq3 neq3 motus. Cū aut prius et posterius ē. tunc dicimus tempus. Hoc enī est temp⁹. Numerus motus scdm prius et posterius. Non ergo motus tēpus est s3 scd3 qd numerū habet motus.

Ostendit qd motus tempus sit: qd numerus motus. & hoc et ostendit eodē medio. s. per cognitionē temporis & motus. Manifestū est enim qd tunc esse tempus determinamus: cū accipimus in motu aliud & aliud: & accipim⁹ aliquid mediū inter ea. Cū. n. intelligimus extrema diversa alicuius mediū: & aia dicat illa esse duo: hoc prius illud posterius quasi numerando prius & posterius in motu: tunc hoc dicimus esse tēpus. Tempus enim determinari videt ipso nūc. & hoc supponatur ad presens qd: postea erit magis manifestū. Quando enim sentimus vnū nūc & non discernimus in motu prius & posterius: vel quando discernimus i motu prius & posterius: sed accipimus

idē nunc vt finem prioris & principium posterioris: non fieri videt tēpus: qd neq3 est motus: sed cum accipimus prius & posterius & numeram⁹ ea: tūc dicim⁹ fieri tēpus & hoc ideo qd tps nihil aliud est q̄ numer⁹ motus s3 prius & posterius. tempus enim percipimus: vt dictū est: cū numeram⁹ prius & posterius i motu. Manifestū est ergo qd temp⁹ non est motus: sed sequitur motum s3 qd numeratur. unde est numerus motus. Si qd at obijciat cōtra predictā diffinitionē qd prius & posterius tēpore determinant: & sic diffinitio est circularis. Dicēdū est qd prius & posterius ponūtur in diffinitione tēporis fm qd causantur in motu. ex magnitudine: & nō fm qd mensurat. ex tempore. & ideo supra Aristoteles ostendit qd prius & posterius: prius sunt in magnitudine q̄ in motu: & in motu q̄ in tempore: vt hec obiectio excludatur.

Deinde cum dicit.

Signū est aut. plus quidē enim et minus iudicamus numero. Motū aut in plurem et minore tēpore. Numerus itaq3 quidē tēp⁹ ē.

Manifestat predictā diffinitionē dupliciter. Primo quidē quodam signo. Id enim quo aliquid iudicam⁹ plus & minus est numerus eius: sed motum iudicamus plurē & minorem tempore: tempus igit ē numer⁹. Secūdo ibi.

Quoniam aut numerus est dupliciter. et nāq3 quod numeratur & numerabilem numerum dicimus: et quo numeramus. tempus at est quod numeratur & non quo numeramus. Est autem alterum quo numeramus. et quod numeratur.

Manifestat qd dictū est per distinctiōem numeri. & dicit qd numerus dicitur dupliciter. Uno modo id qd numeratur actu: vel qd est numerabile: vtpote cum dicimus decem homines vel decem equos qu i dicitur numer⁹ numeratus: qd est numerus applicatus reb⁹ numeratis. alio modo dicitur numerus quo numeram⁹. i. ipse numerus absolute accept⁹: vt duo tria quattuor. Temp⁹ at non est numerus quo numeramus: qd sic sequeretur qd numerus cuiuslibet rei esset tempus: sed est quod numerat. qd ipse numer⁹ prioris & posterioris i motu tempus dicitur: vel etiam ipsa que sunt prius & posterius numerata. & ideo t3 numer⁹ sit quantitas discreta: tempus tamen ē q̄titas continua propter rem numeratā. sicut decem mensure panni quoddam continuū est: q̄uis denarius numerus sit q̄titas discreta.

Sicut mot⁹ semper aliud sic et tempus. quod autem simul omne tēpus idē est. Ipsuz enī nūc idē est quod quidez erat. Esse aut ipsi alterū est.

Lectio. xvij.

Ostquam

Philosophus ostendit qd est temp⁹: hic determinat de nūc. & primo ostendit vtrū sit idē nūc in toto tempore: vel aliud & aliud qd supra i dubitatiōe fuit. Secūdo ex hoc vlteri⁹ assignat rōnem eorū que dicuntur de nūc ibi. Manifestū at est &c. Tria facit circa primū. primo proponit qd nūc quodāmodo est idem & quodāmodo non est idē s3 exponit qd dixerat. ibi. (Ipsuz at nūc.) Tertio probat. ibi. (Sequitur. n. sicut dictū est.) Dicit ergo qd cū tēpus sit numer⁹ motus sicut partes motus sunt semper alie & alie: ita & partes temporis: sed illud qd simul existit de toto tempore est idē. s. ipsum nūc. Quod qdem s3 id qd est: idē est: sed rōne est alterū: fm qd est prius & posterius. & sic nūc mēsurat tempus nō fm qd ē idē subiecto: s3 fm qd rōne est alterū & alterū. & prius & posterius.

Deinde cum dicit.

Ipsū aut nūc tps mēsurat: secūdū quod prius et posterius est. Ipsuz aut nūc ē qui/

Co. 102.

Co. 100.

Co. 101.

Co. 103.

Lec. 15.

Lec. 18.

Co. 104.

Quartus

dem sicut idē: est vō sicut nō idem. secundūz qui dem enīz q̄ in alio ⁊ alio alterz est. Hoc vero erat ipsi nunc. inquantūm at̄ quodcūqz ens est: ipsum nunc quidem est.

Expōnit qd̄ dixerat: ⁊ dicit q̄ ipsum nunc quodāmodo semp̄ ē idēz: ⁊ quodāmodo nō idē. Inquantūm enī semp̄ cōsiderat̄ vt aliud ⁊ aliud s̄m successiōez tēporis ⁊ motus. Sic ē alterz ⁊ alterz s̄m qd̄ cōsiderat̄ in se: sic est idē ⁊ hoc est qd̄ supra dixim⁹ q̄ ipsi est esse alterz. Nam hoc ē esse ipsi nūc. i. s̄m hoc accipit̄ ratio ipsius: vt cōsideratur ī decursu tēporis ⁊ mot⁹. sed inq̄stūz ipsum nūc est qd̄dā ens ⁊ sic ē idē subiecto. Deinde enīz dicit.

Sequitur enim sicut dictum est magnitudinem motus. Hunc autem tempus sicut diximus. Et similiter igitur puncto quod fertur quod motum cognoscimus et prius in ipso ⁊ posterius. Hoc qua quidem quodcūqz ens ē idēz est. aut enim punctum aut lapis aut aliquid aliud huiusmodi est. Ratione autem aliud est sicut sophiste accipiunt alterum coriscū in theatro esse et coriscum in foro. Et hoc igitur in eo quod alibi ⁊ alibi est alterum. Id autēz qd̄ fertur sequitur ipsum nunc: sicut tempus motum. Eo enim quod fertur cognoscimus pri⁹ ⁊ posterius in motu. Secundum at̄ q̄ numerabile prius et posterius ipsum nunc est: quare et in his quod quidem ens nunc est: idem est: pri⁹ enim et posterius est qd̄ in motu. esse alterū. secundū enim q̄ numerabile prius et posterius ipsum nunc est.

Probat qd̄ dixerat. ⁊ primo probat q̄ nunc est idem subiecto s̄z alterz ⁊ alterz rōne. s̄o q̄ ipsuz nunc mēsuret tēpus. ibi. (Et notandūz at̄ maxie.) Dicit ergo pri⁹ q̄ sicut supra dictum ē: mot⁹ q̄tum ad cōtinuitatē ⁊ pri⁹ ⁊ posterius sequitur magnitudinē ⁊ tēps motuz. Imaginem⁹ igit̄ s̄z geometras q̄ punct⁹ mot⁹ faciat lineā. similiter oportebit aliqd̄ eē idē ī tēpe: sicut ē aliquid idē ī motu. Si autēz punctuz motuz suo motu faciat lineā ip̄z punctum qd̄ fertur ē quo cognoscim⁹ motuz ⁊ pri⁹ ⁊ posterius ī ipso. non .n. mot⁹ percipit̄ nisi ex hoc q̄ mobile aliter ⁊ aliter se h̄z. ⁊ s̄z id qd̄ pertinet ad p̄cedentē dispositiōem mobilis iudicam⁹ pri⁹ ī motu. s̄m at̄ id qd̄ pertinet ad sequētes dispositiōez mobilis iudicam⁹ posterius ī motu. hoc ergo qd̄ mouet̄ quo motuz cognoscim⁹ ⁊ discernim⁹ prius ⁊ posterius ī ipso: siue sit punctuz siue sit lapis siue qd̄cūqz aliud. ex ea parte q̄ ē quoddāz ens: qd̄cūqz sit: ē idem s̄. subiecto. sed rōne ē alterz. ⁊ hoc mō sophiste vtunt̄ altero cum dicunt coriscum alterum esse in theatro ⁊ in foro sic arguētes s̄m sophisima accidentis eē in foro ē aliud ab eo qd̄ est ī theatro: sed corisc⁹ est nunc ī foro: nunc ī theatro. ergo ē ali⁹ a se. Sic igit̄ p̄z q̄ id qd̄ mouetur ē alterz s̄m rōnez ī eo qd̄ ē alibi ⁊ alibi: s̄z sit idē subiecto. s̄z sicut temp⁹ sequitur ad motum: ita ip̄z nunc sequitur ad id quod fertur. ⁊ hoc p̄bat: q̄ per mobile cognoscim⁹ pri⁹ ⁊ posterius ī motu. Cūz enīz inuenimus mobile in aliqua parte magnitudinis p̄ quā mouetur: iudicam⁹ q̄ mot⁹ q̄ fuit p̄ vnā partē magnitudinis prius preterit⁹: et p̄ aliā partē magnitudinis posterius sequitur. ⁊ similiter in numeratiōe mot⁹ que fit per tempus id quod distinguit prius ⁊ posterius temporis est ipsum nunc quod ē terminus preteriti ⁊ principium futuri. Sic igitur nunc se h̄z ad tempus sicut mobile ad motuz. ergo s̄m cōmutatā p̄portione sicut tempus ad motum ita et nunc ad mobile. Unde s̄m mobile ī toto motu est idem subiecto: sed differat rōne. oportebit ita esse et in nunc: quod sit idem s̄o: ⁊

physicorū

aliud et aliud rōne q̄ illud quo discernitur ī motu prius ⁊ posterius est idem subiecto sed alterum rōne. s̄. mobile. ⁊ id s̄m qd̄ numeratur prius ⁊ posterius in tempore est ipsum nunc. Ex hac autem consideratione de facili potest accipi intellectus eternitatis. Ipsum enim nunc iquantūm respondet mobili se habēti aliter et aliter discernit prius et posterius ī tempore et suo fluxu tempus facit: sicut punctus lineam. Sublata igitur alia et alia dispositione a mobili remanet s̄ba semper eodem modo se habēs. Vt intelligit̄ nunc vt semper stas: ⁊ non vt fluēs nec habēs prius et posterius. Sicut igitur nunc temporis intelligitur vt numer⁹ mobilis: ita nunc eternitatis intelligitur. vt numer⁹ vel potius vt vnitas rei semper eodem modo se habentis. Deinde cum dicit.

Et notum autem maxime hoc est. Et mot⁹ enim propter id quod mouetur. et loci mutatio propter id quod fertur. hoc aliquid enim quod fertur. Motus autem non. est quidem igitur sicut idem ipsum quod nunc dicit̄ semper. est autem sicut non idem. et nāqz est similiter quod fertur.

Ostendit vnde habeat mēsuare nūc tēps. ⁊ dicit q̄ hoc ideo est q̄ id qd̄ ē maxie notūz ī tempore nunc ē: ⁊ vnū qd̄qz mēsurat̄ per id qd̄ est maxie notū sui generis. vt dicitur ī decimo meta. ⁊ hoc it̄ ostendit ex habitudie motus ad mobile: q̄ mot⁹ cognoscit̄ per id qd̄ mouetur: et loci mutatio per id qd̄ localiter fert̄: quasi minus notum per magis notū. quod ideo est q̄ id qd̄ mouetur. est aliquid hoc. i. res quedam per se stans qd̄ non conuenit motui. vnde mobile est notius motu: et per mobile cognoscitur mot⁹: ⁊ similiter tempus per ipsum nunc. ⁊ sic concludit intentionem principaliter intentam q̄ id quod dicitur nunc semper est idem quodāmodo ⁊ quodāmodo n̄: q̄ similiter ē d̄ mobili. vt dictū ē. Deinde cū dicit.

Manifestum est autem quod nisi tempus sit ipsum nunc non erit. et si quidem ipsuz nūc non erit tempus non erit. simul enim sunt sicut quod fertur et loci mutatio: sic et numer⁹ qui est eius quod fertur: ⁊ qui est loci mutationis. Tempus quidem enim est loci mutationis numerus. Ipsum autem nunc vt quod fertur: vt vnitas numeri.

Assignat rationē eoz que dicuntur de nunc. et pri⁹ ei⁹ q̄ dicitur q̄ nihil ē temporis nisi nunc. secundo ei⁹ quod dicitur q̄ nunc diuidit et continuat temporis partes ibi. (Et continuum at̄.) Tertio eius quod dicitur q̄ nunc non sit pars temporis. ibi. Et adhuc manifestū. Dicit ergo primo manifestum esse q̄ si non sit tempus non erit nunc: et si non erit nunc: non erit tempus. et hoc ex habitudine motus ad mobile. sicut enīz loci mutatio et id qd̄ fertur sunt simul: sic et numerus eius quod fertur. simul est cum numero localis mot⁹: s̄z tēps ē numerus loci mutationis. ipsum at̄ nūc comparatur ad id qd̄ fertur. nō qui dem sicut numerus. q̄ nunc indiuisibile est s̄z sicut vnitas numeri. Relinquitur igit̄ q̄ tēpus ⁊ nunc non sunt sibi inuicē. Attēdendū ē at̄ q̄ tempus semper comparatur loci mutationi qui est primus motuum. tēps. n. est numer⁹ primi mot⁹. vt dicit̄ est. Deinde cū dicit.

Et continuū aut̄ temp⁹ est ipsi nūc: et diuidit̄ secundūz ipsuz nunc. Sequit̄ enim hoc ad loci mutationem: et ad id quod fert̄. ⁊ mot⁹ .n. ⁊ loci mutatio vna est ab eo quod fertur: quia vnum et non quodcūqz ens. et nāqz defici est: sed non ratione. et nāqz determinat priorez et posteriorem motum hoc.

Lec 17.

Lec. 17.

Lec. 2.

co. 105.

lec. 27.

Assignat rationem eius quod dicitur quod tempus continetur: et dividitur secundum nunc: et primo ex parte motus et mobilis. secundo ex parte lineae et puncti. ibi. (Sequitur autem et hoc). Dicit ergo primo quod iam ex dictis patet quod tempus est continuu ipsonunc. i. continuatur per ipsam nunc: et dividit per ipsam. et hoc etiam consequens est ad id quod inuenitur in loci mutatione: cuius numerus est tempus: et in eo quod fertur secundum locum cui respondet ipsam nunc. Manifestum est enim quod omnis motus habet unitatem ab eo quod mouetur: quod scilicet id quod mouetur est unum: et idem manens in toto motu: et non est idiferenter id quod mouetur: uno motu manente: quodcunque ens. scilicet illud idem ens quod prius incipit moueri: quod si esset aliud ens et postea moueretur. Deficeret primum motus et esset alius motus alterius mobilis. et sic patet quod mobile dat unitatem motui que est eius continuu- tas. sed verum est quod mobile est aliud et aliud secundum rationem. et per hunc modum distinguit priorem et posteriorem partem motus quod secundum quod consideratur in una ratione vel dispositione cognoscitur quod quocunque dispositio fuit in mobili ante illam assignatam pertinebat ad priorem partem motus. Quocunque autem post hanc erit. pertinebit ad posteriorem sic ergo mobile et continuatur motus et distinguitur ipse. et eodem modo se habet ad tempus

Deinde cum dicit.

Sequitur autem et hoc quodammodo ad punctum. Et punctus. n. continuatur longitudinem et determinat. Est enim huiusmodi quidem principium illi autem finis. Sed cum sic quidem accipiat aliquis tanquam duo bus utens uno: necesse est stare si principium et finis idem punctus erit. Ipsum autem nunc propter id quod mouetur quod fertur semper alterum est. Quare tempus numerus non sicut eiusdem puncti quod est et principium et finis: sed sicut vltima eiusdem magis et non sicut partes. et propter quod dictum est. Medio enim puncto tanquam duo bus utitur: ergo quiescere accidet.

Assignat eiusdem rationem ex parte lineae et puncti. et dicit quod hoc quod dictum est de tempore et nunc sequitur quodam modo ad id quod inuenitur in linea et puncto. quod punctus continuatur lineam et distinguit ipsam in quantum est principium unius partis et finis alterius. sed tamen differenter se habet in linea et puncto et tempore et nunc. quod punctum est quod dicitur stans et linea similiter unde potest homo accipere idem punctum bis et uti eo ut duobus. scilicet principio et fine et cum sic uti in puncto de duobus accidet quies. sicut per in motu reflexo in quo id quod erat finis primi motus. est principium secundi motus reflexi. Et propter hoc probatur infra i. viii. quod motus reflexus non est continuus. sed in ter cidit quies media. sed ipsum nunc non est stans propter id quod respondet mobili quod semper fertur durante motu: et propter hoc non esse semper alterum et alterum secundum rationem: ut supra dictum est. ideo cum tempus sit numerus motus non hoc modo numerat motum: quod aliquid idem temporis accipiat ut principium unius et unius alterius sed magis numerat motum accipiendo duo vltima temporis. scilicet duo nunc: que tamen non sunt partes eius et quare competat iste modus numerandi in tempore magis quam aliis: quo per punctum numerantur partes in quantum est principium et finis: ratio est que dicta est quod secundum hunc modum utitur aliquis puncto ut duobus et accidet quies media: que non potest esse in tempore et motu. non tamen intelligendum est per id quod dicitur: quod idem nunc non sit principium futuri et finis preteriti: sed quod non percipimus tempus numerando motum per unum nunc: sed magis per duo: ut dictum est: quod sequeretur quod innumeratione motus idem nunc numeretur bis.

Deinde cum dicit.

Et adhuc manifestum quod nulla pars ipsi nunc temporis est: neque diuisio motus: sicut neque puncta lineae: lineae enim due partes unius sunt. Se-

cundum quidem igitur quod est terminus: ipsius nunc non est tempus: sed accidit: secundum vero quod numerat numerus. Termini quidem enim illi solum: sunt cuius sunt termini. Numerus autem quod est horum equorum decem alibi et alibi est.

Assignat rationem eius quod dicitur: quod nunc non est pars temporis et dicit manifestum esse quod nunc non est pars temporis si cut neque id per quod distinguitur motus non est pars motus scilicet aliqua diuisio signata in mobili: sicut et nec puncta sunt partes lineae. Due enim lineae sunt partes unius lineae. Manifestat autem proprietates ipsius temporis ex motu et linea quod sicut dictum est supra motus est continuus propter magnitudinem: et tempus propter motum. Concludit ergo finaliter quod ipsam nunc: secundum quod est terminus quidam non est tempus: sed accidit ipsi ut terminus terminato: sed secundum quod tempus et nunc numerat alia: sic etiam nunc est numerus aliorum quam temporis. et huius ratio est: quod terminus non est nisi et eius cuius est terminus sed numerus potest esse diuersorum: sicut numerus decem equorum numerus est et alia res: sic igitur nunc est terminus solum temporis sed est numerus omnium mobilium que mouentur in tempore.

Lec. 17.

Quod quidem igitur tempus numerus motus secundum prius et posterius.

Lo. 108.

fit et continuu: continui namque manifestum est. Minimum autem numerus qui simpliciter quidem dualitas est. Quidam autem numerus est: qui est quidem sic est autem tanquam non est. At lineae minima multitudo quidem est due aut una. Magnitudine autem non est minima. Semper enim diuiditur omnis linea. Quare similiter et tempus. Minimum enim quidem est secundum numerum unum aut duo secundum vero magnitudinem non est.

Lectio. xix.

ostendit quod philosophus definit tempus. hic ex diffinitione

data reddit rationem eorum que dicuntur de tempore. Et circa hoc quattuor. facit. primo ostendit quomodo in tempore inuenitur minimum et quomodo non. secundo quare tempus dicitur multum et paucum bene. et longum non autem velocius et tardum ibi. Manifestum autem propter quid. Tertio ostendit quomodo tempus sit idem: et quomodo non. ibi. (Et idem autem ubique.) Quarto quomodo tempus cognoscatur motu et e contrario. ibi. (Non solum autem motu.) Dicit ergo primo quod manifestum est ex diffinitione temporis prius data: quod tempus est numerus motus scilicet prius et posterius: ut supra expositum est. et iterum manifestum est ex premissis quod tempus est quoddam continuu: licet autem non habeat continuitatem ex eo quod est numerus. habet tamen continuitatem ex eo cuius est numerus quod est numerus continuus. scilicet motus ut supra dictum est. non est autem tempus numerus simpliciter: sed numerus numeratus. In numero autem simpliciter est inuenire aliquem minimum numerum. scilicet dualitatem. sed si accipiamus numerum quendam scilicet numerum alicuius rei continue: quoddammodo est ibi inuenire minimum: et quoddammodo non. quod secundum multitudinem est inuenire minimum: non autem secundum magnitudinem sicut in multis lineis: scilicet multitudinem quidem est ibi minimum vel una linea vel due una quidem si accipiat id quod est minimum simpliciter in numero: due autem si accipiat id quod est minimum in genere numeri: habens rationem numeri. sed in lineis non est inuenire minimum secundum magnitudinem. ut fit. scilicet aliqua linea minima. quia semper est diuidere quocunque lineam. et similiter dicendum est de tempore: quod est inuenire in eo minimum secundum multitudinem. scilicet unum vel duo ut puta aut unum annum: aut duos annos aut duos dies: aut horas. sed minimum secundum magnitudinem non est inuenire

Lec. 18.

dat. Variet. a. mag. 12.

id. 106.

Lec. 17.

id. 107.

et tempus non est pars ipsius

Quartus

in tempore: quod entibus tempore: si datus est accipere partes in quas diuiditur.

Deinde cum dicit.

Co. 109.

Manifestum est autem propter quod tardum et velocius non dicitur: multum autem et paucum: et breue et longum. Secundum quidem enim quod continuum est et longum et breue: secundum autem quod numerus multum et paucum: velocius autem et tardus non est. Neque enim numerus quo numeramus velocius et tardus nullus est. Assignat ratione quare tempus non dicitur tardum aut velocius: sed dicitur multum et paucum: breue et longum. Jam enim ostensum est quod tempus et numerus est: et continuus est. In quantum ergo est continuum dicitur tempus et longum et breue sicut et linea. In quantum autem numerus est deus et multum et paucum. Esse autem et velocius et tardum nullo modo competit numero. neque numero simpliciter: ut manifestum est: neque etiam potest conuenire numero alicuius rei. nam esse velocius vel tardum deus de aliquo: sicut quod est numeratum. Dicit enim velocius motus: eo quod pro tempore numerat: tardum autem econuerso. Unum manifestum est quod tempus nullo modo potest dici velocius vel tardum. Deinde cum dicit.

Co. 110.

Et idem autem ubique simul et prius et posterius non idem: quod et mutatio presens quidem una: facta autem et futura altera est. Tempus autem numerus est: non quo numeramus sed quod numerat vel numeratus. Huic autem accidit prius et posterius semper esse altera. Ipsa enim nunc semper altera. Est autem numerus unus quidem et idem qui est centum equorum. et qui est centum hominum. Quorum autem numerus altera sunt ut equi ab hominibus. Ostendit quoque tempus sit idem: et quo non idem. Et primo quo sit idem vel non idem simpliciter: secundo quo sit idem sicut quod: ibi. (Amplius sicut ostendit.) Dicit ergo prius quod tempus simul existens est idem ubique. id est respectu omnium quod mouentur ubique: sicut enim diuersificat sicut diuersa mobilia sed diuersificat sicut diuersas partes eiusdem motus. et idem tempus prius et tempus posterius non est idem. Et hoc ideo quod: prima mutatio presens: cuius prius et principaliter numerus tempus est una est: sed huius mutationis altera est que iam facta est: et praeteriit: et altera que futura est: et tempus alterum est quod prius fuit et alterum quod futurum est. hoc idem quod tempus non est numerus simpliciter: sed numerus alicuius rei numerate: scilicet prioris et posterioris in motu. et huic numero semper accidit esse alterum: et prius et posterius: propter hoc quod ipsa nunc sed quod se habet prius et posterius semper sunt altera. Si autem esset numerus simpliciter esset idem tempus et mutationis praeteriit et eius que futura est quod numerus simpliciter est unus et idem diuersorum numeratorum ut decem equorum. et centum hominum. sed numerus numerat est alicuius diuersorum. centum enim equi sunt aliud quod a centum hominibus: et quod tempus est numerus prioris et posterioris in motu: quod alia sunt que in motu se habent prius et posterius secundum illud quod praeteriit de motu: et alia sicut id quod sequitur: propter hoc est aliud tempus praeteritum: et aliud futurum. Deinde cum dicit.

Co. 111.

Amplius sicut contingit motum esse eundem et unum iterum et iterum. sic et tempus contingit: ut huiusmodi autem verum autem autem unum. Ostendit quoque tempus reiterat idem sed quod. Et dicit quod sicut reiterari unum et eundem motum contingit: sic contingit reiterari unum et idem tempus. Reiterat enim idem motus specie: sed non numero quod ab eodem signo arteris a quo primo mouebat sol: et postea mouebat. et idem sicut prius fuit huiusmodi autem verum autem est autem autem unum: ita erit: non quidem unum numero. sed specie. Deinde cum dicit.

Co. 112.

Non solum autem motum tempore metimur sed motu tempus propter diffiniri ad inuicem. Tempus quidem enim determinat motum cum sit numerus ipsius. motus autem tempus. Et dicimus

physicorum

multum aut paucum esse tempus. motu mensurantes sicut et numerabilibus numerum. Numero quidem equorum multitudinem cognoscimus. Iterum autem uno equo equorum numerum ipsum similiter autem et in tempore et motu est. Tempore quidem enim motum: motu autem tempus mensuramus.

Ostendit quod sicut motum cognoscimus tempore: ita et tempus motu. et hoc primo ex ratione numeri et numerati. secundo ex similitudine magnitudinis motus ibi. (Et hoc rationabiliter et cetera.) Dicit ergo primo quod non solum mensuramus motum per tempus. Sed etiam mensuramus tempus per motum: propter hoc quod inuicem diffiniunt. oportet enim accipere quantitatem unius: sicut quantitatem alterius. Quod enim tempus determinet motum ex hoc contingit: quod est numerus ipsius. Sed econuerso motus determinat tempus quo ad nos percipimus enim iterum quantitatem temporis ex motu: utpote cum dicimus tempus esse multum vel paucum sicut mensuramus motum nobis certum: quod et ipsi numerum aliquando per numerabilia cognoscimus: et econuerso. cognoscimus enim numero equorum multitudinem: et iterum uno equo cognoscimus numerum equorum. non enim sciremus quot sunt miliaria: nisi sciremus quod est militare et similiter est in tempore et in motu: quod cum est nobis certa quantitas temporis quantitas autem motus ignota: tunc tempore mensuramus motum: econuerso quando motus est notus et tempus ignotum. Deinde cum dicit.

Co. 113.

Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur enim magnitudinem quidem motus: huius autem tempus: eo quod quanta et continua sunt et diuisibilia: propter magnitudinem enim esse huiusmodi: motus hec sustinet: propter autem motum tempus: et mensuramus magnitudinem motu: et motus magnitudine. Multam enim dicimus esse viam: si processus multus. Et hunc multum: si via multa. Sic igitur et tempus. si motus: et motum si tempus.

Ostendit idem ex comparatione motus ad magnitudines: et dicit quod rationabiliter accidit quod dictus est de tempore et motu: quod sicut motus magnitudinem imitatur in quantitate et continuitate et diuisibilitate. ita et tempus imitatur motum. hec enim in motu inueniuntur propter magnitudinem: et in tempore propter motum. Ad mensuramus autem magnitudinem per motum. et motus per magnitudines. Dicimus enim multam esse viam. quando percipimus motum nostrum fuisse multum. et econuerso quando consideramus magnitudinem viae. dicimus motum nostrum fuisse multum. et ita est de tempore et motu est. ut. s. d. cum est

Co. 114.

Quoniam autem est tempus metrum motus: et eius quod est moueri. Mensurat autem sic motus in determinando quendam motum: quo mensurabit totum. sicut longitudinem cubitum in determinando aliquam magnitudinem. que metitur totum. Et est motui in tempore esse: mensurari tempore. et ipsum et esse eius: Simul enim et motus et esse motus mensurat. et hoc est ipsi in tempore esse: mensurari ipsius esse. Lectio. xx.

Postquam

Philosophus determinat de tempore per comparationem ad ea que sunt in tempore. Et circa hoc duo facit. prius comparat tempus ad ea que sunt in tempore. secundo ad ea que sunt in nunc ibi. (Ipsius autem nunc.) Circa primum duo facit prius comparat tempus ad motum secundo ad alia que sunt in tempore. ibi. (Ad animi festus aut quod.) Circa primum. considerandum est quod alio modo comparatur motus ad tempus. et alio modo res alie. motus enim mensuratur tempore et secundum illud quod

tempus mensuratur motu et esse motus mensuratur tempore et esse motus mensuratur ipsius esse

est & fm suā durationē: siue fm esse suum. Res autem alie: utpote homo aut lapis: mensuratur tempore fm suū esse: siue fm durationē: prout habent esse transmutabile. Secundum autem id q̄ sunt. non mensurantur tempore: sed magis eis respondet nunc temporis: ut supra dictum est. Dicit ergo q̄ tempus est mensura ipsius mot⁹ & eius qd̄ est moueri: p̄ qd̄ dat intelligere durationē motus. Ad mensurat aut tempus motum per hoc q̄ tempore mensuratur aliqua pars motus que mensurat totū & hoc necessarium est: q̄ vnūquodq̄ mensuratur per aliquid sui generis: ut d̄ i decimo metaphysice. & hoc apparet in magnitudinū mensuris. Cubitus enim mensurat totā longitudinem alicuius panni: vel alicuius vie: per hoc q̄ de terminat aliquā ptem illius longitudinis que metitur totum: & sic per partem motus tempus mensurat totum motum. per motum enim vnus hore mensuratur mot⁹ totius diei & per motum diurnum mensuratur motus annuus. Quia igitur motus mensuratur tempore: nihil est aliud motum esse in tempore: q̄ mensurari a tempore: & fm id quod ē & fm suā durationē. q̄ s̄ vnūq̄ mēsuratur a tempore: ut dictum est.

Deinde cum dicit.

Co. ii.5.

ostendit qm̄ alia sunt in tpe

Manifestū at̄ q̄ & aliis hoc ē i tpe esse mēsurari eē ipoz̄ sub tpe. In tpe enī eē duoz̄ est alterz̄ vnū quidē esse tūc qm̄ tempus est vnū autē sicut quedā dicimus: quia in numero sunt. Hoc autē significat: aut sicut partem numeri & passionē. & omnino q̄ numeri ē aliquid: aut q̄ ē ipsius numerus. Quoniā autē numer⁹ tēp⁹ est: ipsum quidē nūc: & prius: & quecunq̄ sunt huiusmodi: sic i tempore sunt: sicut in numero vnitas & superfluous & par. Nec quidē nūc p̄ri aliquid: illa vero temporis aliquid sunt. Res autem sicut in numero in tēpore sunt. Si autē hoc est: continent̄ sub numero: sicut que sunt i loco: sub loco. Manifestū autē ē quoniā nō ē i tempore: esse quādo tempus est: sicut neq̄ in motu esse: neq̄ in loco: quando locus ē & motus. Si enī erit quod est in aliquo. sic omnes res erunt in quolibet: & celum in milio. Quādo enim milium est: est & celum. Sed hoc quidem accidit: illud autem necesse est consequi: & ei quod est in tpe eē qd̄dā tps quando et illud est: et ei quod est in motu esse tunc motum.

co. ii.6.

ostendit qm̄ alia sunt in tpe

Ostendit quomodo se h̄z ad alia. Et primo ostendit quomō alie res sunt in tpe. Secūdo quibus rebus p̄nciat i tēpore eē. ibi. (Quoniā autē ē sicut &c.) Dicit ergo primo q̄ q̄ motū esse in tempore est tēpore mēsurari: & ipsum & esse eius: manifestum est q̄ etiam idem est alia in tempore esse & mensurari a tempore non ipsa: sed esse eoz̄. motus enī per se mensuratur a tempore: sed alia s̄z q̄ habent motū. & q̄ hoc sit rem esse in tēpore qd̄ mensurari esse eius a tēpore: sic ostendit. q̄ esse in tempore dupliciter potest intelligi: vno modo ut dicat̄ aliquid esse in tempore: q̄ est simul cum tempore: alio modo ut dicantur aliqua esse in tempore sicut dicuntur esse in numero: quod etiam dicitur dupliciter. In numero enim est aliquid sicut pars: sicut binarius est in quaternario: & aliquid est sicut propria passio eius: ut par & impar: v̄l quicquid aliud est ipsius numeri. Alio v̄o modo dicitur aliquid esse i numero non quia ipsum est aliqd̄ numeri: sed quia numer⁹ est eius: ut numerati sicut homines dicuntur esse in tali v̄l tali numero: sed q̄ tēpus est numerus: v̄troc̄ modo contingit aliquid esse in tempore. Nam nunc & prius & posterius & quecunq̄ sunt huiusmodi hoc modo sunt in tē

pore sicut sunt in numero vnitas que est pars: & par & impar que sunt numeri passionēs: & superfluous & perfectū. dicitur aut numerus perfectus qui cōstat ex partib⁹ mensurantibus ipsum: sicut numerus senari⁹ quem mēsurant vnitas binarius & ternarius que simul iuncta cōstituunt senariū numerus autē superfluous dicitur cuius partes mēsurantes ipsum excedunt totum: sicut duodenarius q̄ mēsurat vnitate binario ternario & quaternario. & senario: que simul iuncta consurgunt in sedecim. & per hunc modum sunt aliqua in tempore inquantū sunt aliquid temporis sed res que non sunt aliquid tēporis dicunt̄ esse i tēpore: sicut numerata i numero. Unde oportet q̄ ea que sunt in tempore contineantur sub tempore: sicut sub numero: sicut ea que sunt in loco continentur sub loco: sicut sub mensura. Excludit etiam consequenter primum modum essendi aliquid in tempore: & dicit manifestū esse q̄ nō est idem esse in tempore: & esse quando tempus est: sicut etiam non est idem esse in motu & in loco & esse quando est locus & motus. Alioqui sequeretur q̄ omnes res essent in quolibet: ut puta q̄ celum esset in grano milij: q̄ quando est milium est celum. Est autē inter hec duo differentia q̄ quando dicitur aliquid esse quando alterū est: accidit vni qd̄ sit cū altero simul. s̄ illd̄ in quo aliqd̄ est sicut in mēsurā ex necessitate cōsequitur sicut tempus ex necessitate p̄sequitur ei qd̄ est in tempore: & mot⁹ ei qd̄ est in tempore: & motus ei quod est in motu ut siml̄ sint.

Deinde cum dicit.

Co. ii.7.

ostendit qm̄ alia sunt in tpe

Quoniam autem est sicut est in numero: sic in tempore: accipietur ad plus tempus omni eo quod est in tempore. Unde necesse ē omnia que sunt in tpe contineri sub tpe sicut alia quecūq̄ i alio sunt vt q̄ sunt i loco sub loco. Ostendit q̄ p̄ueniat esse i tpe: & p̄io q̄ non oīa entia sūt i tpe. sc̄do q̄ nō oīa nō entia ibi. (Manifestū igitur) Circa primum duo facit. Primo ostendit q̄ ea que sunt semp̄ non sunt in tpe: sc̄do q̄ nihilominus ea q̄ que sicut inquantū h̄mōi sunt in tpe. ibi. (Quoniā at̄ est tempus.) Circa primum duo facit. Primo proponit ea ex quibus p̄cedit ad ostēdēdū p̄positū. Secundo cōcludit p̄positū ibi. (Quare manifestum est &c.) Proponit autem duo. Quorū primū est q̄ euz̄ aliquid sit in tempore sicut numeratū in numero necesse est q̄ accipi possit aliquod maius tempus omni eo quod est in tempore sicut potest accipi aliquis numerus maior omni eo quod est numeratū & propter hoc necesse est omnia que sunt in tempore totaliter cōtineri a tempore & cōcludi sub ipso: sicut ea que sunt in loco cōcluduntur sub loco.

Secundum proponit ibi.

Et patet iam aliquid sub tempore. sicut et consueuimus dicere. quia tabefacit tempus et fenescunt omnia in tempore: & obliuiscitur propter tps: s̄z non dicit neq̄ nouū sc̄m: neq̄ bonū. Corruptionis enī causa per se ē tps. Numerus etenim motus est. Motus autem distare facit quod est.

ostendit qm̄ alia sunt in tpe

Et est omne quod est in tempore aliquid pariter sub tempore: secundum q̄ passio pertinet ad defectum. & hoc probat ex consueto modo locutionis. consueuimus enim dicere q̄ longitudo temporis tabefacit. i. putrefacit & corrumpit: iterum q̄ propter tempus omnia fenescunt que sunt in tempore & q̄ propter tempus obliuiscunt. que enim de recenti cognouimus in memoria manent: sed per diuturnitatem temporis elabuntur. Et ne aliquis dicat q̄ etiam perfectiones attribuntur tempore: sicut & passionēs hoc consequenter excludit. Et ponit tria contra tria p̄missa. Contra id enim q̄ dixit q̄ obliuiscitur propter tempus: subdit q̄ aliquis non adiscit propter tempus. Si enim aliquis dicit

Quartus

vivat ociosus a studio adiscendi non pp hoc adiscit: sicut p
pter tempus obliuiscitur. Cōtra hoc at q dixi q oia scne
scunt sub tpe subdit q non est aliquid factum nouum pp
tempus. Non. n. solū per hoc aliquid innouatur q: lōgo
tpe durat: sed magis antiquatur. Cōtra illud vero q dire
rat q tps tabefacit: subdit q tēpus nō facit (bonn) id est
integrū & perfectum: sed magis tabidum & corruptū.
Et diuis cā est qz ex tpe aliqua corrupuntur et si non ap
pareat aliquid aliud manifeste corrupens qd ex ipa ratio
ne temporis apparet. Est. n. tēpus numerus motus. De
ratione at motus est q faciat distare id qdē a dispositōe
in qua prius erat. vnde cum tēpus sit numerus primi mo
tus ex quo in omnibus causatur mutabilitas: sequitur
q per diuersitatem temporis oia que sunt i tpe remouē
tur a sua dispositione.

Deinde cum dicit.

Quare manifestum est: quoniam que sem
per sunt: secundum q semper sunt: non sunt in
tempore. Neqz enim continentur sub tempo
re: neqz mensurantur esse eorum sub tēpore.

Cōcludit propositū ex primis. & p̄io ex eo prius pro
posito. Ostensum est. n. q quecūqz sunt in tpe continentur
sub tpe: que at sunt semp nō continentur sub tpe quasi ex
cedente: neqz esse. i. duratio eorū mensuratur sub tempo
re cū in infinitū durent. Infinitū at non contingit mensura
ri. ergo illa que sunt semp non sunt in tpe. sed hoc verum
est fm q sunt semper. Corpora. n. celestia sunt semp fm
esse substantie eorū: non at fm vbi. & id duratio eorū nō
mensuratur tēpore: sed motus localis ipsorum tempore
mensuratur. Secundo ibi.

Signum autēz huiusmodi qm neqz patiū
tur nihil a tempore tanqz non entia i tempore.

Probat idē ex scdo prius positorū. & dicit q signum
huius: q ea que sunt semp nō sunt in tpe: est q non patiū
tur a tpe. qm nō existētia in tpe. nō. n. tabescunt neqz se
nescunt: sicut dictum est de illis que sunt in tempore.

Deinde cum dicit.

Quoniam autem est tempus mensuratio
motus: erit & quietis metrū secundum accidēt
Omnis enim quies in tempore est.

Quia ostenderat q ea que sunt semper non sunt in tē
pore: ea aut que quiescunt eodē modo se habent: possz ali
quis credere: q quiescentia in quantum huius modi nō
mensurarentur tempore. & ideo ad hoc excludendū on
dit q tempus est etiam quietis mēsurā. Et circa hoc qn
qz facit. primo enīz proponit qd intendit: & dicit q qz tē
pus est mensura motus per se: erit etiam & per accidens
mensura quietis. qz & omnis quies est in tempore: sicut
& omnis motus. Secundo ibi.

Non. n. sicut quod in motu est necesse mo
ueri: sic & quod in tempore est Non. n. motus
tempus est: sed numerus motus. In numero
autem motus contingit esse & quiescens.

Excludit quoddam per quod videri possit q quies
non mensuratur tēpore: qz enim tēpus est mensura mot?
posset aliquis credere q quiescens qz non est in motu nō
sit in tempore. Et ideo ad hoc excludendum dicit: q non
est necesse moueri omne quod est in tempore: sicut neces
se ē moueri oē qd ē in motu: qz tēpus nō ē mot?: sed nu
mer? mot?. Cōtingit autē ēē i numero mot?: nō solū quod
mouet: s; et qd quiescit. Tertio ibi.

Non. n. oē immobile quiescit: sed priuatum
motu aptū autem natum moueri: sicut dcū est
in prioribus. Esse aut in numero: est esse quen
dam numerū rei: & mēsurari esse ipsius nume
ro in quo est. Quare si in tpe: & sub tempore ē.
Probat propositū. i. q quiescēs sit in numero motus

physicorū

ita q tpe mensuret. & ad hoc pbādū iducit q (nō oē imo
bile) id est nō oē qd nō mouet qescit: s; qescens est priua
tū motu. Quod tū aptū natū ē moueri: sicut supra dictūz
est in tertio: q mouet illud cui? imobilitas quietē ē. Quies
enī nō est negatio motus: s; priuatio ipsius. & sic p̄z qz ēē
qescens ē ēē rei mobilis. vñ cū esse rei mobilis sit i tpe
& mensuret tpe: esse ēē rei qescens tpe mensurat: hōic at
dicim? esse i tpe aliqd sicut i numero: qz est aliqs numer?
ipsi? rei: & qz esse ipsi? mēsurat nūero t̄pis. Un manifestū
est q qescēs ē i tpe & mēsurat tpe nō inq̄tūz est qescēs: s;
inquantū ē mobile. & p̄pter hoc premisit q tps est mēsu
ra quietis per accidens. Quarto ibi.

Mēsurabit autē tps: quod mouebit & qe
scens: scdm q hoc qdē motus: illud autem qe
scens. Motū enim ipsorum & quietē mensura
bit: scdōz q quāta qdā. Quare qd mouet non
simpliciter erit mēsurabile sub tpe scdm quod
quātū aliqd ē: s; scdm qd mot? ipsius quāt?

Condit fm qd mobile & qescens mēsurat a tpe. & dicit
q tps mēsurat illud qd mouet & qescit: nō inq̄tū ē lapis
vel hō: sed inquantū ē motus & qescēs. mēsuratio. n. pp:ie
debet q̄titati. Cui? ergo quātitas tpe mensurat: illud tē
pore pprie mensurat. Ex mensuratiōe at temporis co
gnoscitur q̄tus sit mot? & q̄ta sit qes. nō autem quantum
sit illud qd mouet. Unde qd mouet simpliciter nō men
surat tpe fm ppriam q̄titatē: s; fm q̄titatē sui motus.
Ex quo p̄z qz pprie tps sit mēsurā motus & qetis: sed p
se mot?. qetis at per accidens. Quinto ibi.

Quare quicūqz neqz mouent: neqz qescunt
nō sūt i tēpore. In tpe. n. esse est mēsurari tpe.

Tempus autem motus et qetis mēsuratio ē.

Inducit qdā correlatiū ex p̄missis. Si. n. nihil mēsu
rat tpe nisi fm q mouet & qescit: sequitur q quecūqz nō
mouent neqz qescunt: vt substantie separate nō sunt i tpe
qz hoc ē ēē i tpe mēsurari a tpe. Tēp? at ē mēsurā motus
& qetis: vt ex dictis p̄z.

Deinde cum dicit.

Manifestum igit qm neqz quod nō ē oē
in tpe erit: vt quecūqz nō contingit aliter: sicut
diametron. lateri symetron. Omnino. n. si mē
sura est tempus motus per se: aliorum autem
secundūz accidens: manifestum est q quorūz
esse mensurat: bis omnib? inerit ēē i moueri et
quiescere. Quecūqz quidem igit generabilia
et corruptibilia sunt: et oīno que aliqū quidez
sunt: aliquādo aut non sunt necesse est in tem
pore esse. Est. n. quoddam tempus plus: qd
excellit esse ipsorum: et mensurat substantiaz.

Ipsorum autem que non sunt: quecūqz con
tinet tempus: Alia qdem erant: vt homerus
aliquando erat. Alia vero erunt: vt futurorum
aliqd & tempus vtraqz continet. Et si ad am
bo vtraqz: et erāt et erunt. Quorum autēz nō
continet: neqz erit: neqz est: neqz erat. Sūt at
huius eorū que nō sunt: quorūcūqz opposita
semper sunt: vt a symetron ēē diametron. sp ē
& nō erit hoc in tpe: ergo neqz symetron. Un
de semper nō ē. qz contrariū est ei quod sp est.
Quorūcūqz autem non semper est contrari
um. Nec possunt esse et non esse. et est genera
tio et corruptio ipsorum.

Lec. 4.

Co. 119.

Co. 120.

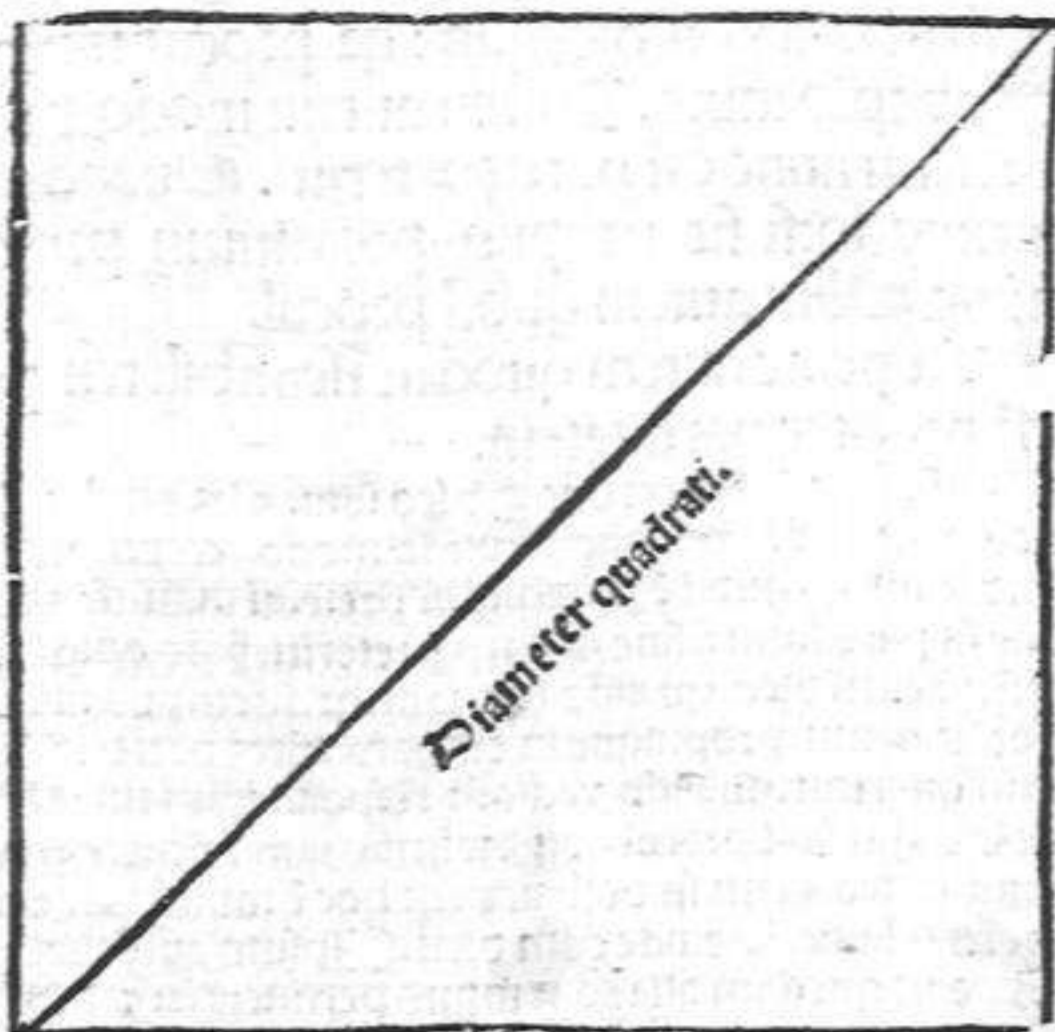
f. semper sunt in tpe.

Co. 118. qz esse esse mēsurat.

ostendit qz esse esse mēsurat.

Quartus

Costa quadrati.

Ostendit qd non omnia non entia sunt in tempore & dicit manifestum esse ex premissis: qd neq; etiam omne nō ens est tempore: sicut ea que non contingit aliter esse: vt diametrum esse commensurabilem lateri quadrati: hoc enim est impossibile: q; nunquam contingit esse verum. Idiusmodi autem non mensurantur tempore. & hoc sic probat. tempus primo & per se est mensura motus. Alia autē non mensurantur nisi per accidens. Quocirca ergo mēsurantur tempore eis contingit moueri & quiescere. Unde & generabilia & corruptibilia & omnia que quandoq; sunt & quandoq; non sunt: q; sunt in moueri & quiescere sunt in tempore. q; quoddam tempus est maius eis qd excellit durationem ipsorum. & ppter hoc mensurat substantias earum. Sed inter ea que non sunt: & tamen continentur a tempore: quedam aliquando erant: vt homines: Quedam aliquando erunt: vt aliquod futurum: vel si continentur a tempore preterito & futuro erunt & erāt. Ea vero q; nullo mō cōtinent a tēpore neq; sunt: neq; fuerunt neq; erunt. & talia sunt ea que semper non sunt: & eorum opposita semper sunt: sicut diametrum esse incommensurabilem lateri semper est vnde non mensuratur tēpore. & pp hoc neq; contrarium eius: qd est diametrum esse symmetrum. i. commensurabilem lateri mensurat tempore ideo. n. semper non est q; est contrarium ei qd semper est. Quorūcūq; autem contrarium non semper est: hec possunt esse & non esse & habent generationem & corruptionem: & talia mensurantur tempore.

Lo. 121.

Ipsam autem nunc ē continuatio tēporis: vtdictū est prius. Continuat. n. tempus preteritum & futurum: & omnino terminus temporis est. Est. n. huius quidem principium illius autem finis. Sed hoc non sicut & in puncto manente manifestum.

Le. xxi.

Ostquam

Philosophus ostendit quomō se hēat tēp^o ad ea que sunt in tempore. Hic ostendit quomodo per comparationem ad nunc aliqua diuersimode secundum tempus noiant.

Et circa hoc duo facit. primo ponit significationem ipsius nunc: scdo quorūdam aliorū que determinantur fm tūc ibi. (Ipsū autē tūc). Circa primū duo facit primo pponit propriam & principalem significationē ipsius nūc secundo ponit secundariam significationē ibi. (Aliud autem). Circa primū tria dicit de nūc. quoz primū ē qd nūc cōtinuat tēpus preteritum futuro in quantum est terminus temporis: principium quidem futuri finis autem preteriti: licet hōc non sit sic manifestum in nunc: sicut in puncto. Nam punctum stans est. & ideo pōt bis accipi: semel vt

physicoz

principium: & semel vt terminus: quod non accidit in nunc: vt supra dictum est. Secundo ibi.

Diuidit autem potentia. Et in quantum quidē huiusmodi ē: ipse alter ē ipse nūc. In quantum at copulat: ipse idē est: sicut & in mathematicis lineis. Non. n. ipse idem punctum intellectu est. Diuidentiū. n. ipse aliud ē. Scdm autem qd copulat: vnū idēq; penitus est. sic & ipse nunc. Aliud qdem tēporis diuisio secūdu potētiā est. Aliud autē terminus vtrozūq; & vnitio.

Le. 18.

Dicit qd tempus ē diuidit fm nūc: sicut & linea diuidit fm punctū. sed tūc nunc diuidit tempus in quantum considerat vt multa in potentia: prout. i. accipit seorsū vt principū huius tēporis: & seorsū vt finis alterius. & in quantum sic accipit: accipit vt alter & alter nūc s; fm qd accipit vt copulans tēpus & cōtinuans: accipit vt idē. & hoc manifestat p simile in lineis mathematicis in quibus magis est manifestū. nō. n. in lineis mathematicis punctū qd signatur in medio: semper intelligit idē q; fm qd diuidit lineā intelligitur aliud pūctum quod est vltimū vnus linee: & aliud fm qd est vltimū alterius: q; linee fm qd sunt diuise actu intelligunt vt cōtigue. Cōtigua at sunt quoz vltima sunt simul. sed s; qd pūctū cōtinuat partes linee: sic ē vnū & idē: q; cōtinua sunt quoz terminus est idē. & sic est et de nūc respectu tēporis: q; vno modo potest accipi vt diuisio temporis fm potētiā: alio modo fm qd ē terminus cōis duoz tempoz vnīs & continuans ea. Tertio ibi.

Le. 18.

Est autem idem et secundum idem diuisio et vnitio esse autem non idem est. Hoc quidem igitur sic dicitur ipsorum nunc.

Lo. 122.

Dicit qd nunc diuidens & cōtinuans tēpus ē vnū & idē: sed subiecto: sed differt rōne: vt ex predictis patet. vno igitur modo sic dicitur nunc. Deinde enī dicit.

Aliud autem cum tempus quod est huius prope sit vt veniet nūc: q; hodie veniet: venit nūc: q; hodie venit. sed in Ilion facta non sunt nūc neq; diluuium factum est nunc tamē tempus continuum est. sed q; non est prope.

Donit secundariam significationem ipsius nunc: & dicit qd alio modo dicitur nunc non vt terminus temporis continuans preteritum futuro: sed ipsum tēpus propinquum presenti nūc: sine sit preteritum sine sit futurum. sicut dicimus veniet nūc: q; veniet hodie & venit nunc q; venit hodie. sed non dicimus qd bellum troianū scū ē nunc: neq; qd diluuiū scū sit nunc: q; s; totū tēpus sit cōtinuū. nō tūc ē ppinquū presenti nunc. Deinde cum dicit.

Ipsū autē tūc tēpus determinatū p prius nūc est: vt tūc destructa ē troia. & tūc erat diluuiū. Oportet. n. includi ad ipsum nunc. Erit ergo quantum aliquod ab hoc tempore i illō qd erat ad preteritū.

Lo. 123.

Exponit quedam que determinantur per tūc. & primo quid significet ipsum tūc. Circa quod duo facit primo ponit significationem eius secundo mouet q; questionē ibi. (Si vero neq; tempus). Ostendit ergo primo qd hoc qd dico tūc significat tempus. determinatum per aliud quod prius nunc: sine propinquum sine remotū. Possimus. n. dicere qd tūc destructa est troia: & tūc factum ē diluuium. oportet. n. qd id quod dicitur factū tūc includat ad aliqd nūc vel istans precedēs. Oportebit. n. dicere qd sit aliquod tēpus determinate quātitatē ab hoc tēpore presenti in illud nūc quod erat in preterito. Et sic patet qd hoc qd dico tūc differt a secunda significatione nunc in duobus: q; tūc semp ē ad preteritum: & idifferēter se h; ad propinquum & remotum: sed nunc se habet ad propinquum: sed indifferēter ad preteritum & futurum.

Deinde cum dicit.

Co.124. Si vero neq3 tēpus ē: quod nō sit tunc omne erit tēpus finitū. Aut ergo deficiet aut nō. Siquidē semp ē motus. Aliud igitur: aut idē multotiens. Manifestum quā ut utiq3 motus sic et tēpus est. Siquidē. n. vnus et idem sit motus: aliquando erit et tempus vnum et idem: Co.125. Si autem non: non erit. Quoniā autem. ipsum nunc principium et finis est: sed non eiusdem: sed preteriti quidem finis. principium autem futuri: habebit sicut circulus quodā modo et in eodem ambitum et planum: sic et tempus semper in principio et fine. Et pp hoc videtur semp alterū. Nō. n. semper eiusdem principii et finalitas ipsum nunc. Simul. n. et secunduz idem opposita essent: et non deficiet itaq3 tempus semper enī in principio est.

Adouet quādam dubitationem ex pmissis et soluit eā. Dixerat. n. qd tps quod dē tunc includitur intra preteritū nunc: et presens. vnde oē tēpus quod dē tunc: oportet esse finitū sed nō est aliqd tps quod non posset dici tunc: ergo omne tempus erit finitum. sed oē tps finitū deficit. videt ergo dicēdū qd tps deficiat. sed si sp est motus: et tempus est numerus motus: vñ qd tēpus nō deficiat. oportebit ergo dicere: qd si oē tempus est finitū: qd vel sit aliud et aliud tps: vel qd idē tps multotiens reiteret. et hoc o3 esse in tēpore: sicut et in motu. Si. n. sit sp vn⁹ et idē motus oportebit eē vnū et idē tps si aut nō est vnus et idē motus non erit vnū et idem tps. Scdm igit opionez eius mor⁹ nunquāz icipit neq3 deficiet: vt in octauo patebit. et ita reiteratur vnus qdem motus spē nō numero. Nō. n. eadem est circulatio q̄ nunc est: cū illa q̄ fuit veri numero sed specie et tñ totus motus est vnus continuitate: q: vna circulatio cōtinuat alteri: vt in octauo pbabit. et sñr oportet eē de tpe: sicut de motu. Cū cōsequēter ostēdit qd tps nunquā deficiet. p3. n. ex pmissis qd nūc ē principium et finis: sed non respectu eiusdem: sed finis respectu preteriti: et principii respectu futuri: vñ sic se h3 de nūc: sicut se h3 de circulo: in quo cōcauum et cōuexum sunt idem subiecto: s3 differunt rōne p respectuz ad diuersa. Nā cōuexum circuli attenditur fm comparationem ad exteriora: cōcauū aut: p respectuz ad interiora. et q: nihil ē accipe de tpe nisi nunc vt supra dcm est: sequitur qd tps sp sit in principio et in fine. et pp hoc tempus videtur esse alter et alterū q: nūc nō est principii et finis eiusdem tēporis: sed diuersoz tēporū. alioquin opposita inessent idēz fm idē principium. n. et finis habēt oppositas rōnes. Si ergo idem esset pncipiū et finis respectu eiusdē: opposita inessent eidem scdm idē. Alterius cōcludit ex pmissis: qd q: nūc ē principium et finis tēporis: tps nunquā deficiet: q: tps nō potest accipi sine nūc: vt supra dcm ē: et nunc ē pncipiū temporis vñ tempus semper ē in sui pncipio. qd at est in sui principio non deficit vñ tps non deficiet: et eadē rōe pōt probari qd tempus nō incepit: fm qd nunc ē finis temporis. sed bec rō pcedit supposito qd motus sp sit: vt ipse dicit. Hoc. n. supposito necesse est dicere qd quodlibet nūc tēporis: sit principii et finis. Si aut dicat qd motus icēpit aut terminetur: sequitur qd aliqd nunc temporis ē principium et non finis: et aliqd ē finis et nō principii: sicut et in linea accidit. Si. n. eēt līea īfinita qdlibz pūctū signatū i ea eēt pncipiū et finis. i līea at finita ē accipe aliqd pūctū qd ē pncipiū tñ vñ finis tñ. s3 d h magis igret i octauo. C Deīn cū dicit.

Ipsum autem iam prope est presenti ato / mo nunc pars futuri temporis: Quando vadet iam: qz prope est tempus: in quo futurum est et preteriti temporis: quod nō pcul ē ab ip

so nunc. Quando vadis: iam iui. Non autem destrui iam non dicimus: qz procul multum est ab ipso nunc. Ipsum autem modo prope presenti nunc est pars preteriti. Quando venit: modo: si sit tempus iproximum presenti nunc. Olim autem quod procul.

Repente autem quod in īsensibili tempore est propter paruitatem.

Condit qd significet hoc qd dico iam. et h3 eandēz significationem quāz h3 nunc secundo modo acceptum. Illud. n. dicitur iāz quod ē ppinquum presenti indiuisibili nūc siue sit pars futuri: siue sit pars preteriti: pars quidē futuri sicut cum dico. quando ibit: iam. qz. s. tempus in quo ē hoc futurum: propinquum est. pars antez preteriti. sicut cum queritur. quando vadis: et respondetur iam iui. sed de his qui sunt procul non dicimus iam: sicut non dicimus qd troia iam sit destructa: q: hoc ē multū remotū a presenti nunc. Deinde cum dicit. (Ipsum autē modo). Exponit quedam alia ad tempus pertinentia: et dicit qd hoc quod dico modo significat qd preteritum est: propinquum presenti nunc: sicut si queratur quando factum est hoc: respondetur modo: si tempus preteritum sit proximum presenti nunc. sed olim dicimus quando est remotum a presenti nunc in preterito. repente autē aliqd fieri dē qñ tempus i quo sit est īsensibile propter paruitatez.

Ratio autem omnis a natura remota est. In tempore autem omnia fiunt et corrumpuntur. Unde et alii quidem sapientissimum dicebant. Pythagoricus aut paron penitus indisciplinabile: qz obliuiscuntur: in hoc rectius dicens. Manifestum igitur quoniam corruptionis magis erit per se causa qz generationis: sicut dictum est prius. Destructiuum autem mutatio per se est. Generationis autem et ipsius eē ē scdm accidēs.

Lec. xxiij.

Est quā

Philosophus cōparauit tempus ad nūc et ad ea que sunt in tempore. Hic manifestat quedam que superius facta sunt: et primo quō corruptio attribuitur tēpori: secundo quō modo omnis motus et mutatio sit in tempore ibi. (His autem nobis). Circa primum duo facit. (Primo manifestat propositum per rationem Secundo per signum ibi. (Signum sufficiens). Dicit ergo pmo qd omnis mutatio de sui ratione remouet rem que mutatur a naturali dispositione sua: sed tamen taz generatio qz corruptio sit i tempore. et ideo quidam attribuebant generationes rez tēpori: vt disciplinam et huiusmodi: dicentes tempus esse sapientissimum propter hoc qd generatio scientie sit i tempore: Sed quidam philosophus paron nomine delecta pythagorico: um posuit econuerso: videlz qd penitus tempus est indisciplinabile: qz. s. per longitudinem tēporis accidit obliuio. et in hoc rectius dixit: qz vt supra dictum est: tempus per se magis est causa corruptionis qz generationis. et hoc ideo: qz tempus est numerus motus: mutatio autem per se est destructiua et corruptiua: s3 causa generationis et ipsius esse: non est nisi per accidēs. Ex hoc enim ipso qd aliquid mouetur recedit a dispositione quam prius habebat. sed qd perueniat ad aliquam dispositionem hoc non importatur in ratione motus: inquam est motus. sed inquantum est finitus et perfectus quā quidem perfectionem habet motus ex intentione agentis qui mouet ad determinatuz finē. et ideo corruptio magis pōt attribui mutationi: qz tēpori: sed generatio et esse: agentis et gubernanti.

Deinde cum dicit.

Co.124.

Co.125.

Lec.2.

Lec.19.

Lec.18.

Lec.18.

Lec.2.

Co.126.

Co.127.

Co.128.

Lec.30.

Quartus

Signū at sufficiens: qz fit quidem nihil nisi moueat ipsum quodāmodo: et agat. Corruptio fit at et cum nihil moueatur. Et hanc maxie solemus dicere sub tēpore corruptionem. At vō neqz hāc tēpō facit: s; accidit i tēpō fieri et hāc mutatiōem. Quod quidē igit tēpus ē. et quid ē: et quot modis dicimus ipsum nunc: et quid ipsam tunc: et quid modo: et quid iam: et quid olim: et quid repente: dictum ē.

Manifestat idē p signū. et dicit signū esse sufficiens eius qz dcm est: qz nihil inuenit fieri nisi appareat aliqd agēs et mouens ipsum s; tñ aliqd corrupit cū non appareat manifeste aliquid qd moueat ipm ad corruptiōnem. et talem corruptiōnem solemus attribuere tempori: sicut enī aliqs senio deficit ex cā intrinseca corruptente: non manifesta. Cuz aut aliqs occiditur gladio corruptio ei nō attribuit tēpōri. In generatiōe at sp ē generās māifestū: qz nihil a seipso generat et iō generatiō nō attribuit tēpōri sicut corruptio. non tamē corruptio sic attribuit tēpōri qz tempus faciat ipaz: s; qz fit i tēpō et corrupens latet. Ultimo aut epilogat dcm eē qz tēpus ē et quid sit: et quot modis dī nūc et qd significet tūc: et mō: et oli et iaz: et repente.

Co. 129.

Deinde cum dicit. **H**is at nobis sic determinatis manifestum ē qz omnē mutatiōem et omnē quod mouetur necesse ē moueri in tēpore. Velocius enim et tardius dicimus secūdu omnem mutatiōem. In omnibus. n. sic videtur. Dico autem velocius moueri prius transmutans in subiectum scdm idē spaciū: et quod secūdu regularem motum mouet: vt in loci mutatiōe: si vtraqz secundum circulationem mouetur aut vtraqz secundum rectum: similiter at et i alijs.

Condit qz ois mutatio fit i tēpō duab; rōnib;. Quaru pma talis ē. In oī mutatiōe inenit veloci et tardius. Hec aut determinant tēpō: qz veloci dī mutari qd trāsmutat prius ad determinatū terminū scdm idē spaciū: ita tñ qz ea dem sit regula vtriusqz mot: vt i loci mutatiōe fit vtraqz mutatio circularis: aut vtraqz recta. Si aut vna esset circularis: alia recta: non pp hoc velocius moueret qd prius veniret ad terminū et similiter intelligendum est de alijs generibus mutatiōum. Sequitur igit qz omnis mutatio fit in tēpore. Secundam rationem ponit ibi.

At vero prius in tēpore ē. Prius enim et posterius dicim; scdm ad ipsum nunc distantiā. Ipsum autem nunc terminus preteriti et futuri ē. quare quoniam ipsa nūc in tēpore sunt: et prius et posterius in tēpore erunt. In quo enim est ipsum: et ipsius nunc distātia eōtrario at prius dicitur et scdm preteritum tempus et futurū. In preterito quidē. n. prius dicitur: quod longius ē ab ipso nūc. Posterius at et quod prope ē. In futuro at prius quidem quod propinquius ē ipso nūc. Posterius autē quod procul est. Quare quoniam prius in tēpore ē: et omnem aut motum sequitur prius manifestum est: qz omnis mutatio et motus omnis in tēpore est.

Et ad hoc pbandū vtitur tali ppositione. prius et posterius sunt in tēpore: quod qdē manifestat hoc modo prius et posterius dicitur aliquid per distantiā ad

physicorū

ipsum nunc quod est terminus preteriti et futuri. s; ipsa nō sunt in tēpō. ergo et prius et posterius sunt in tēpō: qz i eodē oī qz fit et distātia ipsius nūc. sicut in eodē est punctus et distātia que accipit per respectū ad punctū vtriusqz enī ē i linea. et qz dixerat qz prius et posterius determinant per distātiā ad ipz nūc. ostēdit quō hoc fit econuersio i preteritis et futuris qz in preterito dicitur prius quod ē remouē ab ipso nūc posterius aut quod est propinquius. In futuro at est econuersio. Si ergo prius et posterius sunt in tēpore ad omnem autem motum sequitur prius et posterius necesse est qz omnis motus sit in tēpore.

Co. 103.

Ignū aut consideratione est: et quomodo igitur se h; tēpus ad animam: et propter quid in omni videtur esse tempus et in terra et in mari et in celo.

Lectio. xliij.

Ostquam Philosophus determinat de tēpore.

Hic remouet quasdam dubitatiōes circa tēpus: et prius circa existētiā tēpus: scdo circa tēpus vnitatē ibi. (Dubitabit at aliqs) Circa primū duo facit. prius mouet duas dubitatiōes scdo soluit eas ibi (Aut qz mor?) Dicit ergo prius qz he dubitatiōes idiget diligētī pōsideratiōe. s. quō tēpus se h; ad aīaz. et itē qz tēpus videatur esse vbiqz. s. in terra in mari et in celo.

Aut qz motus ē passio quedam vel habitus numerus existēs. Hec autem mobilia omnia. In loco enim sunt omnia. Tempus autem et motus simul sunt et secundum potentiam et actum.

Deinde cum dicit.

Soluit pmissas questioes: et prius scdas que facilior ē scdo primā ibi (Utrū autē cū sit) Dicit ergo prius qz tēpus est quoddā accidens motus: quia est numerus eius. accidens at consuevit nomine habitus et passionis nominari. vnde vbiqz est motus oportet qz sit tempus. omnia autem corpora sunt mobilia: et si non alijs motibus: saltē motu locali: quia omnia sunt i loco. et quia posset aliquis dicere qz licet sint mobilia non tamen omnia mouentur sed quedaz quiescunt: et sic tempus nō videtur esse i omnibus. Ad hoc excludendū subiungit qz tempus ē simul cum motu: siue motus accipiatur scdm actum: siue secundum potentiam. Quecūqz enī sunt possibilis moueri et non mouentur actu quiescunt. tempus autem non solum mensurat motum: sed etiam quietem. vt supra dictū est Unde relinquatur qz vbiqz est motus vel actu vel potentia qz ibi sit tempus.

Lec. 20.

Deinde et dicit.

Utrū aut cum non sit anima: erit tunc tempus an non: dubitabit vtriusqz aliquis. Impossibile enim cum sit numerantem esse aliquem possibile est numerabile esse aliquod. Quare manifestum est: quia neqz numerus. Numerus. n. aut qd numerat ē: aut numerabile.

Co. 131.

Soluit primāz questioē et circa hoc tria facit. Prius mouet dubitationem. Secundo obicit ad questionem ibi (impossibile enim) Tertio soluit ibi. (Si autē hoc est ergo dubitatio vtrum non existente anima esset tempus aut non. et obicit ad ostendendum qz non. quia si impossibile esset esse aliquod potens numerare impossibile esset esse aliquod numerabile potens. s. numerari. sed si non est numerabile non est numerus. quia numerus non est nisi in eo quod numeratur actu. vel quod est numerabile in potentia. Relinquatur ergo qz si non est aliquod potens numerare qz non sit numerus sed nihil aliud natum est numerare qz anima et inter partes anime non est alia qz intellectus quia numerus fit per colla-

Quartus

tionem numeratorum ad vnam primam mensuram. con-
ferre autem rationis est. Si ergo non est anima intell ecti-
ua non e numerus. tempus autem est numerus: vt dicitur
est. Si ergo non sit anima intellectiua: non est tempus.

¶ Deinde cum dicit.

Si at nihil aliud aptum natum est q̄ aia
numerare et anime intellectus: impossibile est
tempus esse: anima si non sit. Sed autem hoc
quod vtrūq̄. ens e tempus: vt si contingit motū
eē sine aia. prius at et posterius i motu sunt: tē-
pus at hec sunt: scōz q̄ numerabilia sunt.

¶ Soluit dubitationes: et dicit q̄ aut oportet dicere q̄ tē-
pus non sit si non e anima: aut oportet hoc dicere veri⁹ q̄
tempus e vt cūq̄ ens sine anima: vt puta si contingit mo-
tum esse sine anima. sicut enim ponitur motus: ita necesse
e poni tēpus q̄ pri⁹ et posterius in motu sunt: et hec. s. pri-
us et posteri⁹ motus in quantum sunt numerabilia: sunt ip-
sum temp⁹. Ad euidētiā at huius solutionis confide-
randum e: q̄ positus reb⁹ numeratis necesse e poni nume-
rum: vnde sicut res numerate dependent a numerante:
ita et numer⁹ ear. eē at res numerataz non dependet ab
intellectu: nisi sit aliq̄ intellectus qui sit cā rerum: sicut est
intellect⁹ diuinus. nō at dependet ab intellectu anime. vn-
de nec numer⁹ res ab intellectu anime dependet: sed so-
lum ipsa numeratio que est actus anime ab intellectu ani-
me dependet. Sicuti ergo possunt esse sensibilia sensu nō
existente et intelligibilia intellectu non existente: ita pos-
sunt esse numerabilia et numerus non existente numeran-
te: sed forte conditionalis quā primo posuit est vera. s. q̄
si est impossibile esse aliquod potens numerari: impossi-
bile est esse aliquod numerabile: sicut hec est vera si ipos-
sibile est esse aliquod potens sentiri: impossibile est eē ali-
qd sensibile. si enī e sensibile potest sentiri. et si potest sen-
tiri potest esse aliquod sentiens: lz non sequatur q̄ si e sen-
sibile q̄ sit sentiens. Et similiter sequitur q̄ si est aliquid
numerabile quod possit esse aliquid numerans. vnde si
impossibile est esse aliquod numerans impossibile est eē
aliquid numerabile: non tamen sequitur q̄ si non est nu-
merans: q̄ non sit numerabile: vt obiectio philosophi p-
cedebat. Si ergo motus habet esse fixum in rebus: sicut
lapis vel equus: posset absolute dici: q̄ sicut etiam anima
non existente e numerus lapidis: ita etiam anima nō exi-
stente esset numerus motus qui e temp⁹ sed mot⁹ nō ha-
bet esse fixum in rebus: nec aliquid actu inuenit in rebus
de motu: nisi qd̄dam indiuisibile mot⁹: quod est motus
diuisio. sed totalitas mot⁹ accipit per considerationē ani-
me comparantis priorē dispositionē mobilis: ad poste-
riorem. Sic igitur et temp⁹ non habet esse extra animam
nisi s̄m suum indiuisibile. Ipsa tñ totalitas temporis ac-
cipitur per ordinationem anime numerantis prius et po-
steri⁹ in motu: vt supra dictum est. Et ideo signāter dicit
philosophus q̄ temp⁹ non existente anima est vt cūq̄
ens. i. imperfecte: sicut et si dicat q̄ motum contingit eē si-
ne anima imperfecte. et per hoc solunt rationes supra
posite. Ad ostendēdum q̄ tempus non sit: q̄ componit
ex partibus non existentibus. patet enim ex predictis q̄
non habet esse perfectum extra animam: sicut nec motus.

¶ Deinde cum dicit.

Dubitabit autem aliquis: et qualis mo-
tus tempus numerus sit.

¶ Adouet questiōem de vnitāte tēporis sine de compa-
ratione temporis ad motum. Et circa hoc tria facit. pri⁹
mouet dubitationem. secundo soluit. ibi. Aut cuiuslibet.
Tertio manifestat quoddam quod supposuerat. ibi. Di-
citur at recte. Dicit ergo primo q̄ dubitatio est cūz tem-
pus sit numer⁹ motus: cuius vel q̄lis mot⁹ sit numer⁹.

¶ Deinde cum dicit.

Aut cuiuslibet: et nāq̄ sit i tempore: et aug-
mentat: et alterat in tempore: et fertur. Secun-

phyficoz

dum igitur q̄ motus est: sic est vniuscuiusq̄
motus numerus. vnde motus simpliciter nu-
merus est continui: sed non cuiusdam.

¶ Soluit dubitationem. et pri⁹ excludit falsam solutio-
nem. s. o. ponit veram. ibi. Quoniam at loci mutatio. Cir-
ca primum tria facit. pri⁹ ponit solutiōem falsam. s. o. im-
probat eas ducendo ad inconueniens. ibi. sed est nunc mo-
ueri. tertio ostendit illd̄ inconueniens esse impossibile. ibi.
Ad non esse. nāq̄. Est ergo prima solutiō q̄ sit tempus
numerus cuiuslibet motus. et ad hoc probandum indu-
cit q̄ omnis motus est in tēpore. s. et generatio: et augmē-
tum: et alteratio: et loci mutatio. Quod at conuenit omni
motui. conuenit motui s̄m q̄ ipsam: esse at in tempore
e numerari tempore. Sic igitur videtur q̄ quilibet mo-
tus in quantum huiusmodi habet numerum. vnde cum
temp⁹ sit numerus mot⁹: videt seq̄ q̄ temp⁹ sit numer⁹
motus continui vniuersaliter et non alicuius determinati
motus.

¶ Deinde cum dicit.

Sed est nunc moueri vnum et aliud quoz
vtriusq̄ motus erit numerus. Alterū et alter
igitur tēpus et simul duo tēpora equalia erūt.

¶ Improbat predcām solutionem. contingit. n. aliq̄ duo
simul moueri. si ergo cuiuslibet motus tempus sit nume-
rus sequit q̄ duoz motuum simul existentium sit alter
et alter temp⁹. et sic vlteri⁹ sequitur q̄ duo tēpora equa-
lia sint simul vt pote duo dies vel due hore. duo autem
tempora inequalia simul esse non est amirabile: vt diem
et horam.

¶ Deinde cum dicit.

Aut non: omne nāq̄ tempus vnum simi-
liter et simul est. Specie autem et que nō simul
s̄n enim et hi sunt canes: illi vero equi. vtriq̄ at
septem. idem numerus est. Sic enim et motū
simul terminatorum idem tempus est. sed hic
velox fortassis. alius vero non et alius quidez
loci mutatio est. hic autem alteratio. Tempus
tamen idem est: si quidem et numerus equa-
lis sit et simul alterationis et loci mutationis et
propter hoc motus quidez alteri sunt. et seoz
suz sunt. tēpus at vbiq̄ idē. q̄ et numer⁹ vn⁹
et vnus vbiq̄ est qui est equaliū et simul.

¶ Ostendit hoc esse impossibile. s. duo tempora equalia
simul esse: q̄ omne tempus qd̄ est simul et similiter. i. eā-
liter est vniū tñ: sed tps qd̄ non est simul non e vniū nume-
ro: sed spēs ei⁹ est vna: sicut dies cū die: et ann⁹ cū anno:
et hoc manifestat p̄ simile in alijs numeratis. Si. n. sint se-
ptem eq̄ et septē canes: non differūt s̄m numerū: sed diffe-
runt s̄m spēm rerū numeratarū. et similiter oīum motum
q̄ simul terminantur s̄m principiū et s̄m finē: e idem tps
sed motus differuntur s̄m proprias rōnes: inq̄tus forte
vnus e velox et alius tardus: et vn⁹ e loci mutatio: et alius
alteratio. s. tps e idē si alterationis et loci mutatio sit equa-
lis numer⁹ temporis: supposito q̄ sit simul. et pp̄ hoc oīz
q̄ motus sint alteri et diuisi ab inuicem. sed temp⁹ i om-
nibus est idem: q̄ vn⁹ et idē numer⁹ e eorum q̄ sunt equa-
lia et simul vbiq̄q̄ sint.

¶ Deinde cum dicit.

Quoniam at loci mutatio: et huiusmodi cir-
cularis numeratur autem vnum quodq̄ vno
quodam proximo vnitates vnitāte. equi vero
equo sic et tempus tempore quodam finito.
¶ Mensuratur autem sicut diximus temp⁹ mo-
tu et motus tempore. Hoc autem est. quia de
terminato motu et tempore mensuratur mo-
tus quantitas et temporis.

lec 17.

lec 15.

Co. 132.

ol
bata

ol
bata

Co. 133

foliye

foliye falsa

Quartus

Conponit veram solutionem. Et circa hoc tria facit. primo pmitit. quedam que sunt necessaria ad solutionem. sicut ex pmissis solutionem concludit. ibi. (Si igitur quod primum.) Tertio manifestat solutionem pcedens p dea aliorum. ibi. (Ubi videtur.) Circa primum pmitit. tria: quorum primum est quod inter alios motus: primum et magis simplex et regularis est motus localis: et inter alios motus locales motus circularis ut in octavo pbabitur. Secundo est quod unumquodque numeratur uno quodam proximo sui generis. sicut unitas unitate: et equus equo: ut p3 in decimo meta. vñ o3 quod tempus quodam terminato tpe mensuratur: sicut videtur quod omnia tempora mensurantur p die. Tertium quod pmitit est quod tempus mensuratur motu: et motus tpe sicut supra dictum est. et hoc id est quod aliquo determinato motu et aliquo determinato tempore mensuratur quantitas cuiuslibet motus et temporis.

CDeinde cum dicit.

Si igitur quod primum mensura omnium proximorum circularis que regularis mensura maxime: quia numerus huiusmodi notissimus est: alteratio quidem igitur neque augmentatio non sunt regulares: loci autem mutatio est.

CConcludit ex pmissis quod si aliquid quod est primum est mensura. omnium proximorum. id est omnium que sunt sui generis: necesse est quod circularis que est maxime regularis sit mensura omnium motuum. de autem motus regularis que est vnus et vniformis. hec autem regularitas non potest inueniri in alteratioe et augmento quia non sunt vsquequaque continui nec equalis velocitatis. sicut in loci mutatione inueniri potest regularitas: quia potest esse aliquis motus localis continuus et vniformis: et talis est solus motus circularis: ut in octavo pbabitur. et inter alios motus circularis maxime vniformis et regularis est primum motus: quod reuoluit totum firmamentum motu diurno. unde illa circularis tunc prima: et simplicior: et regularior: est mensura omnium motuum. oportet autem motum regularem esse mensuram seu numerum aliorum: quia omnis mensura debet esse certissima: et talia sunt que vniformiter se habent. Ex hoc ergo colligere possumus: quod si prima circularis mensurat omnem motum et motus mensuratur a tpe in quantum mensuratur quodam motu: necesse est dicere quod tempus sit numerus prime circularis: sicut in qua mensuratur tempus: et ad quem mensurantur. omnes alii motus temporis mensuratione.

CDeinde cum dicit.

Unde et videtur tempus esse sphaere motus: quia hoc mensuratur alii motus: et tempus hoc motu. Propter hoc autem et consuetum dici accidit. Dicunt enim circulum esse humanas res: et aliorum motuum habentium naturalem et generationem et corruptionem. Hoc autem est quia omnia hec tempore iudicantur: et accipiunt finem et principium: sicut si secundum quandam circulationem sit. Et tempus enim ipsum videtur circulus quidam. Hoc autem iterum videtur ob hoc: quod huius loco mutationis mensura est et mensuratur ipsum ab huiusmodi. quare dicere esse rerum que sunt circulum: dicere est temporis esse quendam circulum. Hoc autem est: quia mensurantur circulatione. Extra enim metrum nihil videtur esse: quod mensuratur. Sed autem multa metra totum.

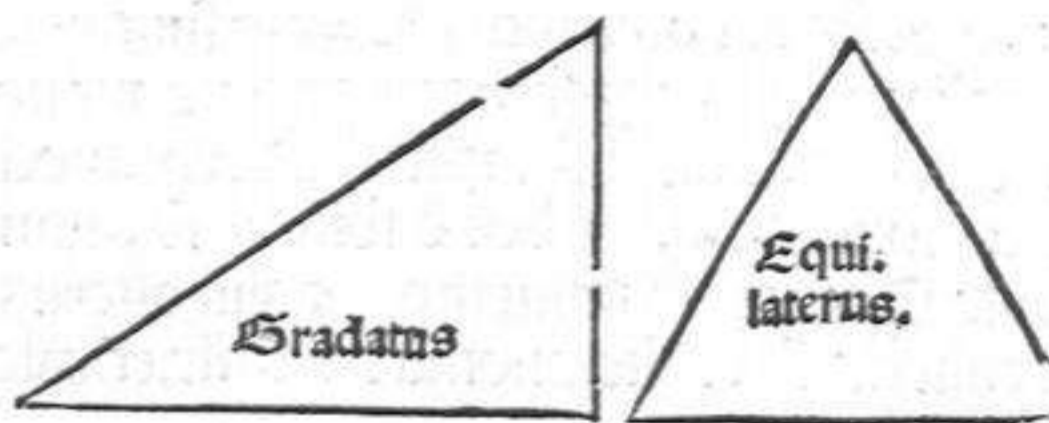
CApprobat pcedens solutionem per opiniones aliorum: et primo per opinionem errantium. qui moti fuerunt ad dicendum quod motus sphaere celestis sit tempus: propter hoc quod hoc motu mensuratur omnes alii motus: et tempus mensuratur hoc motu. manifestum est. non quod dicimus diem vel annum completum attendentes ad motum celi. Secundo ex vna ceter loquentium. ibi. Propter

physicorum

hoc autem. Et dicitur propter hoc. scilicet quod tempus est numerus circulationis prime: accidit quod consuevit dici. scilicet quod quidem circulus sit in rebus humanis: et in aliis que mouentur naturaliter et generantur et corrumpuntur. quod ideo est: quia omnia huius mensurantur tempore et accipiunt principium et finem in tempore: ac si tempus sit in quadam circulatione sit: quia et ipsum tempus videtur esse quidam circulus. et iterum hoc videtur propter hoc quod est mensura circulationis: et etiam a tali circulatione mensuratur. et ideo dicere quod eorum que sunt in tpe est quidam circulus: nihil aliud est quam dicere temporis esse quendam circulum quod accidit propter hoc quod tempus mensuratur circulatione. id est non quod mensuratur non videtur esse aliud quam mensura: sed multe mensure videtur facere unum totum: sicut multe unitates unum numerum: et multe mensure panis vnā quantitatem panis: et hoc verum est cum accipitur mensura vni generis. sic igitur p3 quod tempus primo mensurat et numerat primum motum circulaem et p est mensurat omnes alios motus: unde est vnus tempus tunc propter unitatem primi motus: et in quocumque sentit quocumque motum: sentit tempus eo quod ex primo motu causatur mutabilitas in omnibus mobilibus ut supra dictum est.

CDeinde cum dicit.

Dicitur autem recte quod numerus quidem idem est: Co. 134. et ouium et canum: si equalis vtriusque sit. Decem autem non idem: neque decem eadem sunt: sicut neque trianguli idem qui est equilaterus et gradatus: et tamen eadem figura est: quia vtraque trianguli sunt. Idem enim dicitur a quo non differt differentia: sicut non a quo differt ut triangulus a triangulo differentia differt. Alteri quidem enim trianguli sunt. a figura autem non: sicut in eadem diuisione et vna figura. non. hec quidem talis circulus: alia vero huius triangulus. huius autem alia quidem equilaterum. Alia vero huius gradatum. figura quidem igitur eadem: et hec triangulus enim est. Triangulus autem non idem est. Et numerus iam similiter. Non enim differt a numero differentia numerus horum. Decem autem non idem est. In quibus non dicitur differunt. Nec quidem enim canes. Alio vero equi. Et de tempore quidem ipso et de circa ipsum proprietatibus hac intentione dictum est.

CManifestat quoddam quod supra dixerat qualiter sit intelligendum. dixerat enim quod idem est numerus septem canum et septem equorum. quomodo igitur hoc sit verum ostendit: et dicit quod recte potest dici si equalis est numerus aliquarum rerum diuersarum: puta ouium et canum: et quod idem sit numerus vtriusque. vtriusque si tantum canes quam oues sint decem: sed non potest dici quod hoc ipsum quod est decem esse: sit idem canum et ouium. non enim eadem decem sunt decem canes et decem oues. Et hoc idem quia genus potest cum additione unitatis vel identitatis predicari de pluribus individuis existentibus in vna specie: et similiter generum remotione de pluribus speciebus existentibus sub vno genere propinquum. neque tamen species de individuis: neque genus propinquum de speciebus diuersis predicari potest cum additione unitatis vel identitatis: et huiusmodi consequenter ponit exemplum sunt. non. due species trianguli. scilicet equilaterus. id est habens tria latera equalia et gradatus. id est habens tria latera inaequalia. si

2ec 17.

gura aut est gen⁹ trianguli: non ergo possum⁹ dicere q⁹ equilater⁹ & gradatus sit idē triangul⁹: sed possum⁹ dicere q⁹ sunt eadem figura: q⁹ vtrūq⁹ continet sub triāgulo qui ē vna species figure. & huiusmodi assignat rationem q⁹ cū idē & diuersū seu differēs opponāt ibi possum⁹ dicē idētatē vbi nō ē dīa: s; nō possum⁹ dicē idētatē vbi dīa. Manifestū ē. n. q⁹ eglater⁹ et gradat⁹ differūt ad inuicē dīa trianguli. i. que ē proprie diuisiua triāguli. et hoc idē. q⁹ sunt diuerse trianguli species. sed equilaterus et gradat⁹ non differunt s^m differentiam figure: s; sub vna & eadez differentia cōtinētur. & hoc sic p³. si enīz diuidam⁹ figuras in suas spēs que per differentias cōstituntur. inuenitur q⁹ aliud est circul⁹ & aliud triangul⁹. & sic de aliis spēbus figure sed si diuidamus triangulū inueniemus q⁹ alia spēs ei⁹ ē equilater⁹ & alia gradatus. Manifestū ē igitur q⁹ eglater⁹ & gradatus sunt vna figura: q⁹ cōtinētur sub vna spē figure q⁹ ē triangul⁹: sed nō sunt vn⁹ triāgul⁹: q⁹ sunt diuerse triāguli spēs. & similiter ē i. pposito. numerus enim diuidit i diuersas spēs: quaz vna ē decem. oīa ergo que sunt decē dicunt habere vnum numerū: q⁹ nō differūt ad inuicē s^m spēs numeri: cū cōtineāt sub vna numeri spē sed nō pōt dici q⁹ sint eadē decē: q⁹ ea qbus applicat numerus denari⁹ differunt: cū quedam horūz sint canes: et quidā equi. Videt at hoc A⁹. introduxisse ne aliquis ad sustinendā tēporis vnitatē sit cōtēntus eo q⁹ dicitur vnum numerū esse equaliū numerō: s; diuersorū: q⁹ s; sit idē denari⁹ vel ternariū ppter vnitatē speciei nō tñ ē idē denariū vel ternariū propter diuersitatem que est scōm numerū ex parte materie. Unde s^m istā rōnem sequeret q⁹ tēpus esset vnum spē: sed nō numero. & ideo ad accipiendum verā tēporis vnitatem oportet recurrere ad vnitatem primi motus. qui primo mēsurat tpe & quo ē mēsurat tps. Ultimo at epilogādo cōcludit dictum eē de tēpore: & de his que sunt propria ad considerationēz tps.

Aristotelis stragiritē textus libri quinti.

Transmutat aut transmutans oē. Aliud quidē scōz accidēs vt cū dicim⁹ musicū ambulare: qm cui accidit musicū esse: hoc ambulat. Hoc at i huiusmodi aliquid mutari et simili⁹ liter dicit mutari: ut quecūqz

dicuntur scōz partes. Sanat. n. corp⁹ q⁹ ocul⁹ aut thorax. he aut pres toti⁹ corporis sunt. Est aut ēt aliquid qd neqz secūdū accidens mouetur: neqz i eo quod aliqd ipi⁹ sed in eo quod ipsum mouet p⁹o. Et hoc ē secūdū seipsum mobile. Secūdū at alium motū & aliū alteruz est: vt alterabile et alterationis sanabile. et calefactibile alterum.

Diui thome aquinatis in quintum librum phycor preclarissima commentaria.

2 lectio prima.

Postquā Philosophus determinauit de motu & de his que cōsequunt motū i cōi: hic iā accedit ad diuidēduz motūz. & diuidit i partes duas.

In p⁹ia agit de diuisiōe mot⁹ s^m q⁹ diuiditur i spēs. In scōda de diuisiōe mot⁹ i partes quantitatinas & hoc i sexto libro. ibi (Si at ē continuū). P⁹ima autē pars diuidit i duas. i p⁹ia agit de diuisiōe mot⁹ i suas species. In fa agit de vnitatē & oppositiōe mot⁹. ibi. (Post hoc at dicamus qd est simul.) P⁹ria diuidit i duas. i p⁹ia distinguit motū p se a motu p accidēs. In fa diuidit motūz p se i suas spēs ibi. Qm at oīs mutatio. P⁹ria diuidit i duas. In p⁹ia distinguit motū p se a motu p accidens. In fa pretermittēdum docet motūz p accidēs & dterminan-

duz eē de motu p se. ibi. Scōz qdēz igit accidens. Circa primūz duo facit. primo distinguit motūz p se a motu p accidens. Scōdo epilogat p⁹ca. ibi. Qūo quidē. Distinguit at i p⁹ia pte motūz per se a motu per accidēs tripliciter. p⁹o qdēz ex parte mobilis. s; ex pte mouētis ibi. Est at & in mouente. Tertio ex parte termini ibi. Qm at est aliquid. Dicit ergo p⁹o q⁹ dē transmutans. i. transmutatum trib⁹ modis dicitur transmutari: vno mō dicitur aliquid transmutari p accidēs: sicut cum dicimus musicū ambulare: qm hic homo cui accidit eē musicū ambulat. Alio mō dē aliqd transmutari simpliciter: q⁹ aliq pars ei⁹ mutatur: sicut oīa q⁹ dicunt mutari s^m partes. & ponit exemplum in motu alterationis. dē enim sanari corp⁹ aialis: q⁹ sanatur vel ocul⁹: vel thorax. i. pect⁹ q⁹ sunt partes totius corporis. Tertio mō dē aliquid moueri qd neqz scōz accidens mouetur: neqz s^m partē: sed ex eo q⁹ ipi⁹ mouetur p⁹o & p se: vt per hoc q⁹ dicit. primo excludat mot⁹ s^m partē per id q⁹ dē s^m se excludatur motus p accidēs hoc at per se mobile variat s^m diuersas spēs mot⁹: sicut alterabile est mobile s^m alterationē. & augmētabile s^m augmentū. & itēz in specie alterationis differt sanabile qd mouetur s^m sanationē & calefactibile quod mouet s⁹ calefactionē.

Deinde cum dicit.

Est autē & i mouēte similiter. Aliud qdē. n. scōz accidēs mouet: aliq scōm partē: i eo qd hui⁹ aliq. Aliq vero p seipsum primo. vt medicus quidē sanat. Manū autem percutit.

Lo. 2.

Distinguit motū p se a motu p accidēs ex pte mouētis: & dicit q⁹ similiter p⁹ca distinctio q⁹ posita ē ex parte mobilis atēdi pōt ex ipso mouēte. Tripliciter. n. dē aliqd mouere: vno mō per accidēs sicut music⁹ edificat. alio mō s; ptem inq⁹tuū aliq pars eius mouet: sicut hō dē percutit q⁹ man⁹ ei⁹ percutit. Tertio mō dē aliqd mouere p⁹o et p se: sicut medic⁹ sanat.

Deinde cum dicit.

Quā autem est aliquid mouens primūz. est autēz et aliud quod mouetur. adhuc in quo tēpus: et preter hec ex quo et in quid. Qēs enīz motus a quodā et in quiddam.

Lo. 3.

Procedit ad ostēdēduz motūz eodē mō ex pte termini. & p⁹o p⁹mittit qdā pambula. s; pōit diuisiōez. ibi. Est at & i illis. Circa primūz tria facit. p⁹o pōit quot requirātur ad motūz. s; cōparat ea ad inuicē ibi. Horū at aliud. Tertio soluit quandā dubitatiōem ibi. Qd qdēz igit. Dicit ergo p⁹o q⁹ ad motūz requirūt qnqz. p⁹o requirūt p⁹o mouens: a quo q⁹. s. est pncipiūz mot⁹: s; requirūt mobile qd mouet. Tertio tps i quo est mot⁹: & pter ista tria requirunt duo termini. vn⁹. s. ex quo icipit mot⁹ & alius i quez mot⁹ pcedit oīs. n. mot⁹ est a quodam in quiddam.

Deinde cum dicit.

Alter. n. ē qd primūz mouet: et in qd mouetur: et ex quo. vt lignum et calidum et frigidum. Horum autem aliud quidem mobile est aliud vero in quod. aliud ex quo. Motus aut manifestum q⁹ in ligno non in specie est. Neqz. n. mouet neque mouet species: aut loc⁹ aut quantum hoc. Sed est mouens quod mouetur: in quod mouetur.

Lo. 4.

Cōparat p⁹missa ad inuicēz. & p⁹o mobile ad duos terminos mot⁹. s; duos terminos mot⁹ ad inuicēz ibi. Magis at i qd. Dicit ergo p⁹o q⁹ id qd p⁹o & p se mouet alterum est a termino i quez tendit mot⁹: & a termino a quo mot⁹ icipit: sicut p³ i istis trib⁹: lignūz: calidūz & frigidūz. i motū. n. calefactiōis lignūz qdēz est subiectūz mobile: aliq vero. s. calidūz est termin⁹ ad quez. aliq at. s. frigidūz est termin⁹ a quo. Dicit at id qd mouet p⁹o esse alterē ab vtroqz termino: q⁹ nihil p⁹ibet illd qd mouet p accidēs esse alterē terminorū. subiectūz. n. vt lignū est q⁹ ca

2ec 17.

lefit p se: pñatio vero & cōtrariuz vt frigiduz est qđ calefit p accñs: vt i pmo dcm̄ est. qđ at mobile sit alterz ab vtro qđ termino pñr pbat p hoc qđ mot⁹ est i subiecto sicut in ligno. nō at est i altero terminoz neq; i specie albi: neq; i spē nigri: & hoc p; p hoc qđ illd i quo est mot⁹ mouet termin⁹ at mot⁹ neq; mouet neq; mouet: sine termin⁹ mot⁹ sit spē. i. q̄litas: vt in alteratiōe sine sit loc⁹ vt i motu lo cali: sine q̄tuz vt i motu augm̄ti et decrementi s; mouēs mouet subiectū qđ mouet i qđ mouet. i. in terminuz ad quez. q; ergo mot⁹ ē i subiecto qđ mouet. nō at i termino: manifestū est qđ subiectuz mobile est aliud a termino motus.

Deinde cum dicit.

Magis at in quod q̄ ex quo mouetur de notabitur mutatio. Unde corruptio in nō esse mutatio est: quāuis ex esse mutetur quod corumpitur: & generatio in eē: quāuis ex nō eē. Cōparat vtrūq; terminoz ad inuicē: & dicit qđ mutatio magis denotat a termino ad quez q̄ a termino a quo sicut corruptio dī mutatio i nō esse q̄uis id qđ corrupit mutet ex esse. ecōtrario generatio est mutatio i esse q̄uis icipiat a nō esse. nomen at generatiōis ad esse pñet: corruptiōis vero ad nō esse. hui⁹ at rō est: q; p mutatiōez auferit termin⁹ a quo & acquirat termin⁹ ad quez. vñ mot⁹ vt repugnare termino a quo et puenientiā hñe cui; termino ad quez: & pp hoc ab eo denotat.

Lo. 5. Quid qđem igitur motus sit: dictum ē prius. Spēs autē & locus & passionēs in que mouentur: que mouentur: imobilia sunt: vt scientia & calor. Et dubitabit aliquis si passiōes motus sunt. Albedo autem passio est. erit enim in motu mutatio. et fortassis non est albedo motus: sed albatio.

Lo. 2. Soluit quanda; dubitatiōez. & circa hoc tria facit. pñio pñmittit duo qđ ex pmissis sunt manifesta: quoz pñmū est qđ i tertio dcm̄ ē qđ sit mot⁹. sed; est qđ i pcedentib⁹ imediate dcm̄ est qđ spē. i. q̄litas: & loc⁹: & q̄cunq; passionēs. i. passibiles q̄litates qđ sunt termini mot⁹: nō mouent cū i eis nō sit mot⁹: vt dcm̄ est. vt p; i scia qđ est quedā spē: & calore qui est qđā passio. vel passibilis qualitas. Scdo pōit tertiu; de quo est dubitatio: & dicit qđ aliqs dubitare pōt. vt; passiōes. i. passibiles q̄litates: vt calor: & frig⁹ & albedo: & nigredo: ex quo nō mouent sint qđā motus. Tertio dicit ad incōueniens si hoc ponatur. Cum. n. albedo sit termin⁹ i quez est mot⁹: si albedo sit motus: sequit qđ mot⁹ sit termin⁹ mot⁹: qđ nō pōt esse vt ifra pbabitur. et ex hoc determinat veritatez: & dicit qđ albedo nō ē motus sed albatio. addit at. fortassis. q; nūdu; pbant qđ motus nō terminetur i motu.

Lo. 3.

Est at & in illis & qđ est scdm accidēs & qđ est secundū partem: & scdm aliud: & quod pñmo est: et non secundū aliud: vt quod sit albus in id quod intelligitur: mutatur secundum accidens. Colori enim accidit intelligi. in colorem autem quia pars album coloris est: et in europam: quia pars europe atbene sunt. In albū autem colorem per se.

Ex quo termini mot⁹ sunt aliā a mobili & a mouente: vt ostensum est: ostendit qđ pter diuisiōez mot⁹ que accipit ex pte mobilis & mouentis: diuiditur tertio mot⁹ ex parte termini. & q; terminus ad quez magis denotat motum q̄ terminus a quo: vt dcm̄ est: accipit diuisiōem motus a termino ad quez: sed nō a termino a quo: & dicit qđ ex pte illoz. i. terminoz pōt accipi i motu aliqd qđ ē p accñs et aliqd qđ est fm ptem et fm aliud et aliqd qđ est pñio & nō fm aliud. per accidēs quidez: sicut si dicas de eo qđ sit albus: qđ mutat i id qđ itelligit vel cognoscitur ab

aliquo: erit hoc p accñs. accidit. n. coloris albo qđ itelligat Si at dicatur d eo qđ sit albū qđ mutetur i colorē: q; mutatur i albedine; hoc erit fm ptem. dī. n. mutari i colorē: q; mutatur i albedinem qđ ē pars coloris: & simile ē si dicā d aliquo q vadit atbenas q vadit i europā: q; atbeue sunt ps europe. si at dicatur de eo qđ sit albū qđ mutat i albū colorē: hoc erit pñio & p se nō at diuidit motuz ex parte ipis qđ videbatur residuū: q; tps cōparatur ad motum vt mēlura extrinseca.

Deinde cum dicit.

Quo quidē igit per se mouet. et quo secundum accidēs: et quo scdm aliā aliqd: et quo ipsum pñmū i mouēte: et i eo qđ mouet manifestum ē et qđ mot⁹ nō in spē: sed in eo quod mouetur et mobili secundum actum sit.

Epilogat qđ dixerat: & dicit qđ manifestū est quō aliqd p se mouetur: & quō fm accidens (& quō fm aliqd aliud). i. fm partē. & itez quō hoc qđ dico pñmo & p se inuenitur tā in mouente q̄ i mobili. dictum est enī quid est mouens pñio & per se: & quid est qđ mouet pñmo & per se. & itez dicitur est qđ mot⁹ nō est i spē. i. in qualitate que est terminus motus: sed est in eo quod mouetur: sine in nobili secundum actum: quod idem est.

Deinde cum dicit.

Secundum quidem igitur accidens mutatio dimittatur. In omnibus enī est et semper et omnium. quod vero non secundum accidēs est: non est in oibus: sed in cōtrariis et mediis et i cōtradictiōe. Hui⁹ at fides ex iductiōe est.

Lo. 6.

Ostendit de quo motu sit agendum. & pñmo ostendit ppositū. sō manifestat quoddā qđ dixerat ibi. (Ex medio at). Dicit ergo pñio qđ mutatio que ē per accidēs dimittenda est: sine p accidens accipiat ex parte mouentis: siue ex parte mobilis: siue ex parte termini. & hoc id quia motus per accidens est ideterminatus. est. n. i oib⁹ sicut in terminis: & i oī tpe: & oīum subiectoz vel mouentium q; vni infinita possunt accidere. s; mutatio que nō est fm accñs nō est i oibus: sed est tm̄. in ptrariis & mediis. quā tum ad motum qui est in qualitate quātitate & vbi. & in cōtradictiōe. quantū ad generatiōem & corruptiōez quoz rū termini sunt esse & nō eē & hoc p; per inductionē. sub arte at non cadunt nisi ea que sunt determinata: nam infinitozum non est ars.

Deinde cum dicit.

Ex medio autem mutatur. vtitur enim ipso sicut quod est contrarium ad vtrūque. et enī quodamō medium vltima. vnde et hoc ad illā et illa ad hoc quodamō dicunt cōtraria. vt vox media grauis ad vltimam subtilis ad extremam et fuscū albū ad nigz. et nigz ad albus. Manifestat qđā qđ dixerat. i. qđ motus sit i mediis & dicit qđ cōtingit mutari ex medio ad vtrūq; extremoz & ecōuerso: in quantum. i. pōssum⁹ vti medio vt cōtrario respectu vtriusq; extremi. mediū. n. in quātū b; cōueniētiā cū vtroq; extremoz: est quodamō vtrūq; eozuz: & id pōt dici hoc ad illud: & illud ad hoc sicut si dicā qđ media vox inter grauem & acutā. est grauis ad vltimā. i. per cōparationem ad acutam. est subtilis. i. acuta per cōparationem. ad extremam. i. ad grauem: & fuscum est nigz; per cōparationem ad album: & ecōuerso.

Lo. 7.

Quoniam at oīs mutatio est a quodam et in quiddam: manifestat etiam vtiq; nomen. post aliud enim aliquid: & aliud quidē prius. aliud autem monstrat posterius: & mutabit mutans quadrifarie. Aut enī ex subiecto in subiectum: aut ex subiecto in non subiectum: aut ex nō subiecto in subiectum: aut

Quintus

ex non subiecto in non subiectum. Dico autē subiectum affirmatione monstratum.

Lectio secunda.

Postquam Philosophus distinxit motū per se a motu per accidens. Hic diuidit mutationē et motū per se in suas spēs. Ubi cōsiderādum ē qd dicitur supra i tertio ubi motū diffinit ac cepit nomen motū scdm qd est cōe oibus speciebus mutationis. et hoc modo accipit hic nomen mutationis. motus autē hic accipit magis stricte p quadam mutationis specie.

Diuiditur ergo pars ista in partes duas: qz p̄io diuidit mutationē in suas spēs quarum vna est motus. In secunda subdiuidit motum in suas species. ibi. (Si igitur predicamenta). Circa primū duo facit. p̄io ponit diuisiones mutationis. scdo manifestat partes diuisionis ibi. (Ex nō subiecto quidē). Circa primū tria facit. primo premitit quedam necessaria ad diuisionem mutationis. secundo cōcludit ex premissis mutationis diuisionem ibi. (Quas necesse est. Tertio excludit quandā obiectionē ibi. Que. n. est ex non subiecto. Dicit ergo primo qd cum omnis mutatio sit a quodam in quiddā: ut manifestatur ex ipso mutationis noīe quod denotat aliquid esse post aliud: et aliud esse prius et aliud posterius: necesse est his suppositis qd omne quod mutatur quattuor modis mutetur. aut enim vterqz terminus est affirmatus: et sic dicitur aliquid mutari ex subiecto in subiectum: aut terminus a quo est affirmatus et terminus ad quem est negatus: et sic dicitur aliquid moueri ex subiecto in non subiectum aut econuerso terminus a quo est negatus et terminus ad quem ē affirmatus. et sic dicitur aliquid moueri ex non subiecto in subiectum: aut vterqz terminus est negatus: et sic dicitur aliquid mutari ex non subiecto in non subiectum. non enim accipitur hic subiectum eo modo quo sustinet formam s; omne id quod affirmatiue significatur dicitur hic subiectum.

Deinde cum dicit.

Quare necesse ē ex his que dca sunt tres esse mutationes. scilicet ex subiecto in subiectum: et ex subiecto in non subiectum: et ex non subiecto in subiectum. Que enī ē ex nō subiecto in nō subiectum non ē mutatio: pp hoc qd nō ē scdm cōtra positionē. Neqz enī cōtraria neqz cōtradictio ē. Cōcludit ex premissis diuisionem mutationis. et dicit qd necessario ex premissis sequitur qd tres sint mutationis species: quarum vna est ex subiecto in subiectum: sicut cum aliquid mutatur de albo in nigrum. Alia autē est ex subiecto in non subiectum: sicut cum aliquid mutatur de esse in non esse. Tertia est econuerso ex non subiecto in subiectum: sicut cum aliquid mutatur de nō esse in esse. Deinde cum dicit. Que enī est ex non subiecto. excludit quādam obiectionē. posset enim aliquis obicere qd cum premissis quattuor modis aliquid mutari debuisset concludere quattuor esse species mutationis: et non tres tantum sed hanc obiectionem excludit dicens. qd non potest esse aliqua mutationis species de nō subiecto in non subiectum qz oīs mutatio est inter opposita. due autem negationes non sunt opposite. neqz enim dici potest qd sint contraria: neqz qd sint contradictoria. et huiusmodi etiā signū est qz quascunqz negationes contingit simul esse veras de aliquo vno et eodem: sicut lapis nec est sanus nec eger. vnde cum mutatio per se sit solum in contrariis et contradictione: ut supra dictum est: sequitur qd ex negatione in negationem non fit mutatio per se sed solum sic mutatur aliquid per accidens. cum enim aliquid sit de albo nigrum: fit etiam per accidens de non nigro non album. et p hunc modum dixit aliquid mutari ex non subiecto in nō subiectum. quod autem est per accidens in aliquo genere: nō potest esse species illius generis. et ideo ex non subiecto in non subiectum non potest esse aliqua mutationis species.

physicorum

Deinde cum dicit.

Ex non subiecto quidē igitur in subiectum mutatio scdm cōtradictionē generatio ē. Alia quidem simpliciter simplex. Alia vero quādam cuiusdam: ut ex non albo in album: generatio quidem huiusmodi est. que vero ex nō esse simpliciter in subiectum ē generatio simpliciter ē: secundum quā fieri et nō fieri simpliciter dicimur. Manifestat partē posite diuisionis. et circa hoc tria facit p̄io manifestat duas ptes diuisionis. s; ostendit qd neutra earum ē motus ibi. Si igitur qd nō ē. Tertio cōcludit qd residua pars diuisionis ē motus ibi. (Quā autē motus.) Circa primū duo facit. p̄io manifestat vnā partē diuisionis. scdo scdam. ibi. (Que neqz ex subiecto in nō.) Dicit ergo p̄io qd illa mutatio qd ē ex nō subiecto in subiectum ē iter opposita s; contradictionē et vocat generatio qd ē mutatio de nō esse in esse: s; hec ē duplex. quedā. n. ē simplex generatio qd aliquid simpliciter generat. Alia vero ē generatio quādam qd aliquid simpliciter generat et ponit exemplū de vtraqz generatione. et p̄io de hā: dices qd cū aliquid mutatur de nō albo in album. ē generatio huiusmodi. et nō simpliciter. et s; ostendit p̄ma et dicit qd illa generatio qd ē ex nō esse simpliciter in ens qd ē s; ē generatio simpliciter s; quā simpliciter dicimur aliquid fieri. et nō fieri cū. n. generatio sit mutatio de nō esse in esse s; illū modum dicitur aliquid generari qd ex nō esse in esse mutatur. cū autē ex nō albo fit album nō mutatur aliquid ex nō esse simpliciter in esse simpliciter: qd enim mutatur proprie subiectum ē. Subiectum autē alibi est aliquid ens actu. vnde cū subiectum maneat in tota mutatione et p̄icipio mutationis erat ens actu simpliciter loquēdo: non tamen erat ens actu hoc. s. album. et id nō dicitur fieri simpliciter sed fieri hoc. s. album. Subiectum vero forme substantialis nō ē aliquid ens actu: sed ens in potentia tantum. s. materia prius qd in principio generationis est sub priuatione. in fine vero sub forma. et ideo simpliciter generationem substantie fit aliquid simpliciter. Et ex hoc haberi potest qd simpliciter nullam formam que presupponit aliam formam in materia. attenditur generatio simpliciter sed solum simpliciter quia que libet forma facit ens actu. Deinde cum dicit.

Que vero ex subiecto in non subiectum corruptio est. Simpliciter quidē que ex substantia in nō esse ē. Quedā autem est. que est in oppositam negationem: sicut dicitur in generatione. Manifestat aliam partē diuisionis et dicit qd illa mutatio qd ē ex subiecto in nō subiectum vocat corruptio s; quādam ē corruptio simpliciter qd. s. ē et esse substantiali in nō esse. quādam vero est in opposita negatione cuiuscunqz affirmationis sicut dicitur de albo in nō album qd ē corruptio huiusmodi sicut est et de generatione dictum est. Deinde cum dicit.

Si igitur quod nō est: dicitur multipliciter: et neqz ē secundum compositionem aut diuisionem contingit moueri: neqz quod est secundum potentiam: qd ei quod est simpliciter scdm actum oppositū ē. Hoc quidē. n. nō album aut non bonum tantum contingit moueri scdm accidēs. Erit. n. homo nō albū: quod aut simpliciter nō hoc aliquid est hoc nullo modo contingit moueri. Impossibile ē. n. quod nō ē moueri. Si autē hoc: et generatio ē ē motus impossibile erit. fit. n. quod nō ē. Si enim et quod ex non ente maxime secundum accidēs fit. Sed tamen verum est dicere: qd est quod non est: de eo quod fit simpliciter. Similiter autem et quiescere. Nec igitur accidunt inconuenientia si moueatur quod non est.

Lec. II.

Lec. II.

Lec. I.

Co. 81

Quintus

Ostendit q̄ neutra predictarū partiū est motus. & p̄rio q̄ generatio non sit motus: secūdo q̄ neq̄ corruptio ibi. **N**eq̄ iā corruptio (primum probat duabus rationib⁹) Quarū prima talis est quod simpliciter non est hoc aliqd non potest moueri: q̄ quod nō est. non mouetur: sed qd̄ generatur simplr: est nō ens simpliciter: ergo quod generatur simpliciter non mouetur. ergo generatio simplex si est motus. Ad manifestationem autem prime propositionis: dicit q̄ non ens dicit̄ tripliciter: & duobus modis dictum non ens non mouetur: tertio modo dictum mouet̄ per accidens. vno modo dicitur ens & non ens fm̄ diuisionem & compositionem propositionis: prout sunt idem cum vero & falso. & sic ens & nō ens sunt in mente tantum siue in ratione: tantum: vt dicit̄ in. vi. metha. vnde non cōpetit eis motus: Alio modo dicitur non ens quod est in potentia: fm̄ q̄ esse in potentia opponit̄ ei quod est esse in actu simpliciter. & hoc etiam non mouetur. Tertio modo dicitur non ens quod est in potentia que non excludit esse in actu simpliciter: sed esse actu hoc sicut non albus dicit̄ non ens & non bonum. & huiusmodi non ens continet̄ moueri: sed per accidens: secundū q̄ huiusmodi nō ens accidit alicui existenti in actu: cui competit moueri: sicut cum homo est non albus q̄ autem id quod simpliciter nō est hoc aliquid nullo modo moueatur: nec per se neq̄ per accidens: patet ex hoc q̄ impossibile est quod non est moueri. vnde impossibile est generationem esse motus. Illud. n. quod non est fit sicut generatur. Et quāuis vt in primo huius dictum est ex non ente fiat aliquid per accidens: ex ente autem in potentia per se: nihilominus tamē verū est dicere de eo quod sit simpliciter q̄ simpliciter non est: vnde moueri non potest: & eadem ratione nec generari: vnde generatio nec motus est: nec quies. Nec igitur inconuenientia sequuntur si quis ponat generationem esse motum scilicet q̄ non ens moueatur & quiescat. Secūdam rationem ponit ibi.

lec. 4.

lec. 14.

Et si omne quod mouetur: in loco est: qd̄ autem non est non est in loco: esset enī alicubi. **Q**ue talis est. omne quod mouetur est in loco: sed qd̄ non est: non est in loco: q̄ posset de eo dici q̄ alicubi esset ergo quod non est non mouetur. & sic idem quod supra. **V**eritas autem prime propositionis apparet ex hoc: q̄ cum motus localis sit primus motuum: oportet q̄ omne quod mouetur moueatur secundū locum: & ita sit in loco. Remoto. n. p̄iori remouentur que consequēter sunt. **D**einde cum dicit.

Neq̄ iam corruptio motus est. **C**ontrarium quidem enim motui motus aut quies. **C**orruptio autem generationi contrarium est. **P**robatur q̄ corruptio non sit motus: quia motui nihil contrariatur nisi motus vel quies: sed corruptioni contrariatur generatio: que neq̄ est motus neq̄ quies: vt ostensum est. ergo corruptio non est motus. neq̄ quies.

lec. 9.

Deinde cum dicit. **Q**uā autem mot⁹ mutatio: qd̄ ē: mutatioes aut tres sūt dē. Quarū aut q̄ sunt secūdu generationē & corruptionē: nō sunt mot⁹. **H**ec aut sunt secūdu contradictionē: necesse ē ex subiecto i subiectuz mutationē motū eē solū. subiecta aut: aut cōtraria aut media. **E**t p̄uatio. n. ponit̄ cōtrarium & monstratur affirmatione nudum: & album: & nigrum.

Concludit ex p̄missis q̄ residua pars supra posite diuisionis sit motus. cum. n. motus sit quedā mutationis species: q̄ in eo ē aliqd̄ post aliud: quod supra dixit ad rōnē mutationis pertinere: mot⁹ aut neq̄ ē generatio neq̄ corruptio: que sunt mutationes fm̄ contradictionem: relinq̄tur ex necessitate: cum non sint nisi tres species mutationis q̄ motus sit mutatio de subiecto in subiectum. ita tamen

phycorū

Que per (duo subiecta). i. per duo affirmata intelligentia contraria aut media: q̄ etiam p̄uatio quoddāmodo est contrarium. & quandoq̄ significatur affirmatiue: vt nudum quod est p̄uatio: & album & nigrū. que sunt contraria. **I**gitur predicamenta diuisa sunt substantia & qualitate & vbi: & quando: & ad aliquod: & quantitate: & facere & pati: necesse est tres esse motus: quantitatis: & qualitatis: et secundum locum.

Lectio. iij.

Ostendam philosophus diuisit mutationē in generationē & corruptionem & motum: hic subdiuidit motū in suas partes. & q̄ oppositorū est eadem scientia: primo assignat species motus: secūdo ostendit quot modis immobile dicatur ibi. (Immobile autem.) Circa primum duo facit. primo. ponit quādam propositionem conditionālē per quā accipitur diuisio motus in suas partes. secūdo manifestat conditionalem premissam ibi. (Secundum substantiam aut) Concludit ergo ex p̄missis q̄ cum motus sit de subiecto in subiectū: subiecta aut est in aliquo genere p̄dicamentorum. necesse est q̄ species motus distinguant̄ fm̄ genus predicamentorum: cum motus denominatio nem & speciem a termino trahat: vt supra dictum est. **S**i ergo predicamenta sunt diuisa in decem rerum genera. s. substantiā & qualitatem & c. vt dictum est in libro predicamentorum: & in quinto methaphisice: & in tribus illorū inueniatur motus: necesse est esse tres species mot⁹. s. motus qui ē i genere quātitatis et motus qui est in genere quālitatis: et motus qui est in genere vbi: qui dicit̄ secundū locum. qualiter autem motus sit in istis generibus: et quāliter pertineat motus ad predicamentū actionis et passionis in tertio dictum est. **U**nde nunc breuiter dicere sufficiat quod quilibet motus est in eodem genere cum suo termino non quidem ita quod motus qui est ad qualitatem sit species qualitatis: sed per reductionem. sicut enī potentia reducitur ad genus actus. propter quod omne genus diuiditur per potentiam et actum. ita oportet qd̄ motus qui est actus imperfectus reducatur ad gen⁹ act⁹ perfecti. secundum autem quod motus consideratur vt est in hoc ab alio vel ab hoc in aliud. sic pertinet ad predicamentū actionis et passionis.

lec. 1.

lec. 7.

lec. 4.

Deinde cum dicit.

Secūdu substantiā autem non est motus: propter nullū entiu substantie contrariū eē. **C**onstat autem conditionalem premissam. et primo ostendit quod in aliis generibus a tribus p̄dictis non potest esse motus. secūdo ostendit quomodo in istis tribus generibus motus sit. ibi. Quoniam autem neque substantie. Circa primum tria facit. quia primo ostendit quod in genere substantie non est motus. secūdo quod nec in genere ad aliquod. ibi. Neque est in aliquo. Tertio quod nec in genere actionis et passionis. ibi. Neque agentis et patientis. **P**retermitit autem tria predicamenta scilicet quando: et situm & habere. quando enim significat in tempore esse tempus autem mensura motus est vnde per quam rationes non est motus in actione & passione que pertinet ad motum: eadem ratione nec in quando. Situm autem ordinem quendam partium demonstrat. ordo vero relatio est & similiter habere dicitur secundum quandam habitudinem corporis ad id quod ei adiacet vnde in his nō potest esse motus sicut nec in relatione. quod ergo motus non sit in genere substantie sic probat. omnis motus est inter contraria sicut supra dictum est: sed substantie nihil est contrariū: ergo secundum substantiam non est mot⁹. **N**on habet autem dubitationem quod hic dicitur. propter hoc. q̄ idem ph̄s dicit in libro secūdo de generatione q̄ ignis est cōtrarius aque. & in primo libro de celo dicitur

lec. 10.

lec. 4.

lec. 6.

Sol. 1. Alexadri. *iprobatio. i. solutionis.*
 Sol. 2.
contra scda3 solutiones.
scdo de generatione. lec. xi.
 Lec. 2.
 Lec. 8.
 Lec. 3.
 Lec. 4.
 Co. 10. Lec. 2.

tar qd celum non est generabile nec corruptibile: quia non habet contrarium. unde videtur relinquere qd ea que corrumpuntur vel sint contraria: vel ex contrariis composita. Dicunt autem quidam ad hoc: qd vna substantia potest esse alteri contraria vt ignis aque secundum suam formam: non secundum suum subiectum. Sed secundum hoc probatio Arist. non valeret. Sufficeret enim ad hoc qd motus sit in substantia: qd forme substantiales sint contrarie. Est enim motus de forma in formam: quia et in alteratione subiectum non est contrarium subiecto: sed forma forme. Et id aliter dicendum qd ignis est contrarius aque secundum qualitates actiuas et passiuas: quae sunt calidum: frigidum: humidum et siccum: non autem secundum formas substantiales. non enim potest dici qd calor sit forma substantialis ignis: cum in alijs corporibus sit accidens de genere qualitatis. quod enim est de genere substantiae: non potest esse alicui accidens. Sed hec etiam responsio difficultate patitur. Manifestum est enim qd proprie passiones castantur ex principijs subiecti que sunt materia et forma. Si igitur proprie passiones ignis et aque sunt contrarie: cum contrarium sint contrarie cause: videtur qd forme substantiales sint contrarie. Item in decimo metaphysice probatur qd omne genus diuiditur per contrarias differentias differentie autem sumuntur a formis: vt in octauo eiusdem libri habetur. Videtur ergo qd sit contrarietas in formis substantialibus. Dicendum est igitur qd contrarietas differentiarum que est in omnibus generibus attenditur secundum communem radicem contrarietatis: que quidem est excellentia et defectus: ad quam oppositionem omnia contraria reducuntur vt in primo huius habitus est. Omnes enim differentie diuidentes aliquod genus hoc modo se habent qd vna earum est vt habundans: et alia vt deficiens respectu alterius: propter quod Aristoteles dicit in octauo metaphysice qd diffinitiones rerum sunt sicut numeri quorum species variantur per additionem et subtractionem unitatis non autem oportet qd in quolibet genere sit contrarietas secundum propriam rationem huius et illius speciei: sed solum secundum eam rationem excellentie et defectus: quae enim contraria sunt que maxime distant oportet qd in quocumque genere inuenitur contrarietas qd inueniantur duo termini maxime distantes inter quos cadunt omnia que sunt illius generis: nec hoc sufficeret ad hoc qd in illo genere esset motus: nisi de vno extremo in aliud contingeret continue peruenire. In quibusdam ergo generibus he due conditiones desunt: vt patet in numeris. Quamuis enim omnes species numerorum differant secundum excellentiam et defectum tamen non est accipere duo extrema maxime distantia in illo genere. est enim accipere minimum numerum. s. dualitatem non tamen maximum. similiter inter species numerorum non est continuitas: quae quilibet species numerorum formaliter perficitur per unitatem que indivisibilis est: et alteri unitati non continua. et similiter etiam est in genere substantie. sunt enim forme diuersarum specierum ab invicem differentes secundum excellentiam et defectum. in quantum vna forma est nobilior alia. et propter hoc ex diuersis formis possunt nasci diuersae passiones: vt obiectum est tamen vna forma speciei secundum propriam suam rationem non habet contrarietatem ad aliam: primo quia in formis substantialibus non attenditur maxima distantia inter aliquas duas formas: ita qd ab vna earum non veniatur ordinatum nisi per media. sed materia dum eruitur vna forma potest indifferenter recipere diuersas formas absque ordine. Unde Aristoteles dicit in secundo de generatione qd cum ex terra sit ignis non oportet qd sit transitus per media elementa. Secundo quia cum est substantiale cuiuslibet rei sit in aliquo indivisibili: non potest aliqua continuitas attendi in formis substantialibus: vt motus continuus possit esse de vna forma in alia secundum remissionem vnius forme et intentionem alterius. Unde probatio Aristotelis quam probat in substantia non esse motum: quia non est ibi contrarietas est demonstrativa: et non probabilis tamen. vt Commentator inuenit vbi dicitur qd alia ratione probatur qd motus non est in substantia: quam supra posuit. quae scilicet subiectum forme

substantialis est ens in potentia tantum. In qualitatibus autem tertie speciei manifeste apparet contrarietas secundum vtriusque rationem: et quia qualitates possunt iterum et remitti vt sic potest esse continuus motus de qualitate in qualitatem et quia inuenitur maxima distantia in vno genere inter duo determinata extrema: sicut in coloribus inter album et nigrum in saporibus inter dulce et amarum. in quantitate autem et loco aliter istorum manifeste inuenitur. scilicet continuitas sed aliud. scilicet maxima distantia determinatorum extremorum non inuenitur in eis si secundum communem rationem quantitatis et loci accipiantur: sed solum secundum quod accipiuntur in aliqua re determinata: sicut in aliqua specie animalis vel plante est aliqua minima quantitas: a qua incipit motus augmenti: et aliqua maxima ad quam terminatur. Similiter etiam in loco inueniuntur duo termini maxime distantes per comparationem ad motum aliquem in quorum vno incipit motus et in aliud terminatur siue sit motus naturalis siue violentus.

Deinde cum dicit.

Neque est in ad aliquid: contingit enim altero mutante verum esse alterum nihil mutans. Quare secundum accidens motus horum est.
 Contestat qd non est motus in genere ad aliquid in quocumque enim genere est per se motus nihil illius generis de nouo inuenitur in aliquo absque eius mutatione: sicut nouus color non inuenitur in aliquo colorato absque eius alteratione. Sed contingit de nouo verum esse aliquid relative dici ad alterum altero mutato: ipso non tamen mutato: ergo motus non est per se in ad aliquid: sed solum per accidens: in quantum ad aliquam mutationem consequitur noua relatio sicut ad mutationem secundum quantitates sequitur equalitas vel inaequalitas: et ex mutatione secundum qualitatem similitudo et dissimilitudo. Hoc autem quod hic dicitur in quibusdam non videtur habere difficultatem. Sunt enim quaedam relationes que non sunt aliquid realiter in eo de quo predicantur quod quidem quocumque contingit ex parte vtriusque extremi sicut cum dicitur idem eidem idem. hec enim identitatis relatio in infinitum multiplicaret: si quilibet res esset sibi eadem per relationem additam. manifestum est enim qd quodlibet sibi ipse est idem. est ergo hec relatio secundum rationem tantum in quantum. scilicet vna et eandem res ratio accipit vt duo extrema relationis et similiter est in multis alijs. Quaedam vero relationes sunt quarum vna realiter est in vno extremo: et alia secundum rationem tantum in altero: sicut scientia et scibile. Scibile enim relative dicitur non quia ipsum refertur per aliquam relationem in ipso existentem: sed quia aliud refertur ad ipsum: vt patet per philosophum in quinto meta. Et similiter est cum columna dicitur dextra animali. dextrum enim et sinistrum sunt relationes reales in animali: quia in eis inueniuntur determinate virtutes in quibus huiusmodi relationes fundantur. In columna autem non sunt secundum rem: sed secundum rationem tantum: quia non habet predictas virtutes qui sunt fundamenta harum relationum. Quaedam vero relatiua sunt in quibus ex parte vtriusque extremi inuenitur relatio realiter existens: sicut in qualitate et similitudine. in vtraque enim inuenitur quantitas vel qualitas: qui est huius relationis radix. et similitudo etiam apparet in multis alijs relationibus. in illis igitur relationibus que ponuntur relative nisi in vno extremo: non videtur difficile qd mutato illo extremo in quo relatio realiter existit de nouo dicatur aliquid relative de altero absque sui mutatione: cum nihil ei realiter adueniat: sed in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremo: videtur difficile qd aliquid relative dicatur de vno per mutationem non alteri absque mutatione sui: cum nihil de nouo adueniat alicui absque mutatione eius cui aduenit. vbi dicitur est qd si aliquis per suam mutationem efficiatur mihi equalis me non mutato: ista equalitas primo erat in me quodammodo sicut in sua radice ex qua habet esse reale. ex hoc enim qd habeo talem quantitate: competit mihi qd sim equalis omnibus illis que eandem quantitate habent. cum ergo aliquid de nouo accipit illam quantitate ista eius radix equalitatis determinatur ad istum. et ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc qd incipio esse alteri equalis per eius mutationem. Deinde cum dicit.

Lec. 16

Neq3 agētis: neq3 patiētis neq3 oīs qui mouet aut mouētis. qz non ē mot⁹ mot⁹. neq3 gñatōis gñatio: neq3 oīo mutatiōis mutatio. **C** Probat qd nō sit motus in genere actōis & passiōis. actio enī & passiō non differūt subiecto a motu: s3 addunt aliquam rationē: vt in tertio dictū est. vnde idem est dicere qd mot⁹ sit in agere & pati: & qd mot⁹ sit in motu. Circa hoc ergo tria facit. p^o pponit qd intēdit. sc^o pbat ppositū. ibi (Prīmū qd e3 eū ptingit) Tertio ponit qd daz distinctionem ad ppositi manifestationē. ibi (Vno autē qm mouet) Dicit ergo p^o qd sicut motus non est eius qd ē ad aliqd: ita etiā nō est agentis & patiētis: neq3 etiam: vt absolutius loquamur: est mouentis aut moti: qz nō pōt eē qd aliq3 mot⁹ sit alicui⁹ motus neq3 qd generatio sit generationis: q̄ sunt species mutationis neq3 etiam qd mutationis sit mutatio: que est genus eoz: & ē corruptionis.

Deinde cum dicit.

Primū quidem enim contingit dupliciter motus esse motum. Aut sicut subiecti: vt homo mouetur. quia ex albo in nigrum mutatur. sic et motus. aut calefcit aut frigescit. aut locum mutat. aut augmentatur. aut diminuitur. Hoc autem impossibile est. Non enim subiectorum aliquod est mutatio aut in mutando alterum aliquod subiectum ex mutatione in alteram speciem. vt homo ex egritudine in sanitatem. Sed neq3 hoc possibile est. nisi secundū accidens. Sic enim motus ex alia specie in aliam mutatio est. Et generatio & corruptio similiter. p̄ter quod be sunt in opposita sic. Motus autē nō similiter. Similiter igitur mutabitur ex sanitate in egritudinem ex ipsa hac mutatione in aliam. Manifestuz autem quod cū infirmetur mutatus erit in quamlibet. Contingit. n. quiescere. Et amplius non in contingentem semper. Et illa ex quodā in quoddā altera est. Quare et opposita erit sanatio. sed secundum quod accidit. vt si ex recordatione in oblivionem mutat: qm cui inest illud mutat aliquādo in scientiam. aliquando vero in sanationem.

C Probat qd mutatiōis nō possit esse mutatio. & hoc per vi. rōes. Quarū p̄ia ē: qz si mutatiōis sit mutatio: hoc pōt intelligi dupliciter. vno modo vt mutatio sit mutationis sicut subiecti quod mouet: sicut aliqua mutatio est hominis qz homo mouetur. puta de albedine in nigredinem. Sic ergo potest intelligi qd motus aut mutatio sit mutationis aut motus vt subiecti: ita scilicet qd motus aut mutatio moueatur. puta qd calefcit aut infigidetur vel moueatur s̄m locū: aut secundum augmentum & diminutionem. sed hoc est impossibile: qz mutatio non est de numero subiectorum cum non sit substantia per se subsistens nō ergo pōt esse mutatio mutationis vt subiecti. Alio modo potest intelligi vt sit mutatiō mutatiōis vt termini: ita. s. qd aliquod subiectum moueatur ex vna specie mutationis in alterā: sicut ex calefactiōe in frigidatiōe: aut sanatiōe: vt due mutationes intelligantur duo termini vnius mutatiōis: sicut egritudo & sanitas intelliguntur duo termini mutationis: cū homo mutatur a sanitate in egritudinem. sed non est possibile qd aliquod subiectum moueatur per se de mutatione in mutationem sed solum per accidens. & quod hoc non sit possibile per se: probatur dupliciter. p^o mo quidem sic omnis enim motus est mutatio ab vna specie determinata in aliam speciem determinatam: & si militer generatio & corruptio que conuiduntur motui

habent determinatos terminos. sed est differentia intantum qd generatio & corruptio sunt in terminum oppositi (sic). i. secundum contradictionem. sed motus ē in terminū oppositū (nō similiter) sed scdm cōtrarietatem si igit aliquod subiectum mouet de mutatione in mutationem. puta de egritudine in dealbationem: simul dum mutatur subiectū de sanitate in egritudinem mutabitur etiā ex hac mutatiōe in aliā. Duz enī est subiectū adhuc in termino a quo partim mouetur in terminum ad quez. sicut dū aliq3 hebet aliqd de sanitate mouetur ad egritudinem. Si ergo motus de sanitate in egritudinem sit terminus a quo alius cuius motus dum adhuc durat ista mutatio qua scilicet aliquis mutatur de sanitate in egritudinem: simul mutabit subiectum de hac mutatione in aliam que succedit in subiecto huic mutationi. Manifestum est at qd quando prima mutatio fuerit terminata scilicet cū iam quis ex sanitate mutatus est in egritudinem: poterit deinceps succedere sibi quecūq3 alia mutatio. nec hoc est mirum: qz cōtingit terminata prima mutatione subiectum quiescere & nulla mutatione mutari. & eadem ratione contingit qd mutetur alia quacūq3 mutatiōe Si igit est aliquis motus de prima mutatione in scdm mutationem q̄ succedit in subiecto. seq̄ qd motus sit de prima mutatiōe in quamcumq3 aliā indeterminate. & hoc est cōtra rōnem motus per se: qz omnis motus est de determinato ad determinatum terminū. non est enī corpus mouet per se de albo in quodcūq3. sed in nigrum aut mediu. patet ergo qd due mutationes non sunt per se termini mutationis alicuius. Se cūdo asit pbat idē per alias rōnem. qz si mutatio quedaz per se est de mutatione p̄cedēte in mutatiōe subsequente non oportet qd semp sit mutatio in mutationem (p̄tigitem). s. quam contingat simul esse cū mutatione p̄cedēte. sicut dealbatio simul potest esse cum egrotatione. sed sanatio non pōt simul esse cū egrotatione. qz sunt contrarie mutationes. contingit tamen qd egrotatio. succedit in eodem subiecto sicut dealbatio ita & sanatio. & hoc est qd dicit qd mutatio q̄ ponit esse de vna mutatione in aliam non semp est in mutatione cōtingētē cū quādoq3 succedat non contingens. & illa etiam mutatio non contingens est (ex qdā i qdāz). id est inter duos alios terminos. q̄re ista mutatio nō est cōtingens in quā aliq3 mutat de egrotatiōe erit sanatio opposita egrotationi. Quod autem hoc sequatur inconueniens patet ex propositione supra inducta. s. qd simul dum est prima mutatio mutabitur in secundam. Simul ergo dū aliq3 mouetur ad egritudinem mutabitur ad sanationem. sanationis autem terminus est sanitas. Est enim de quodam in quoddā aliud vt dicit. vnde relinquitur qd simul dum aliquid mouet ad egritudinem moueat et ad sanitatem. qd ē moueri ad duo p̄traria simul & intēdere ea simul qd ē impossibile. Sic igit manifestum ē qd nulla mutatio ē p̄ se de vna mutatiōe in aliā. s3 qd hoc p̄tigit eē p̄ accidēs vt p̄misit manifestat subdēs qd p̄ accidēs hoc p̄tigit. sicut quādo subiectum nūc mutat vna mutatione & postmodū alia. puta si aliqd dicitur mutari per accidens de recordatione in oblivionem. vel in quantum qz aliam mutationem. qz subiectum mutationis quando qz mutat in scientiā. quandoqz in aliquid. aliud puta in sanationem. Secundam rationem ponit ibi.

Amplius aut in infinitū vadit si erit mutatio nis mutatio: & generatiōis generatio. Necesse est igitur esse primam si vltima erit vt si simpliciter generatio fiebat aliquando: & qd sit fiebat Quare nūcū erat qd sit simpliciter: s3 aliqd cū fit & factū ē iā & itez fiebat h̄ aliqn. Quare nō dū erat nūc qd sit. Quoniam autem infinitorū non ē primum: non erit quid vltimum. Quare neq3 habitum. neq3 fieri igitur: neq3 moueri possibile est: neq3 mutari nihil.

1 ec. 4.

Co. ii.

Co. 12.

no p̄tigit p̄ p̄tigit
est cor q̄ subiecti
q̄ motu nō p̄tigit
qz q̄ mutatiōe
tūcū mutatiōe
tūcū ad egrotatiōe
qz q̄ mutatiōe
q̄ q̄ mouet q̄ q̄
qz q̄ nō mouere
ad det̄ imp̄tatiōe
ad det̄ imp̄tatiōe
quēz

Co. 13.
qz q̄ q̄ q̄ m̄ d̄
p̄cedere in m̄ p̄tigit
et p̄ m̄ d̄ d̄
ma nec s̄ d̄ d̄ p̄
vno et h̄ p̄ d̄ d̄

Quintus

Premittit duas conditionales. Quarum prima est quod si mutatio est mutationis vel generationis generatio quocumque modo necesse est procedere in infinitum: quia eadem ratio generatio secunda habebit aliam generationem: et sic in infinitum. Secunda conditionalis est: quod si ordinetur hoc modo generationes: et mutationes: quod mutatio sit mutatio et generatio generationis: si ultima mutatio vel generatio erit necesse est quod prima sit. Hanc autem secundam conditionalem sic probat. Sit. n. aliquid quod generetur simpliciter puta ignis: si generationis est generatio: oportet dicere quod etiam ista simpliciter generatio aliquando generabatur. et hoc ipsum fieri fiebat: cum autem fiebat ipsa generatio: nondum erat illud quod generatur simpliciter. s. ignis: quia aliquid non est dum fit: sed quando iam factum est tunc primo est. quod diu ergo fiebat generatio ignis: ignis nondum erat factus: nondum ergo erat. et iterum ipsa generatio sue generatio eadem ratione aliquando fiebat. et sicut quando fiebat generatio ignis nondum erat ignis: ita sequitur quod quod diu fiebat generatio generationis ignis: nondum esset generatio ignis. ex quo manifestum est quod generatio ignis esse non potest nisi completa sua generatione. et eadem ratione nec illa nisi fuerit procedens. et sic usque ad primam. Si ergo non fuerit prima generatio non erit ultima que est generatio ignis: sed si procedatur in generationibus in infinitum non est accipere primam mutationem vel generationem: quia in infinitis non est primum unde sequitur quod neque sit (habitu). i. per se habes in generationibus et mutationibus si autem non sit aliqua generatio nec mutatio nihil fit neque movetur. Si ergo generationis sit generatio et mutationis sit mutatio nihil fit neque movetur. Est autem attendendum quod hec ratio non excludit quin mutatio possit se qui mutationem per accidens in infinitum quod oportet dicere secundum opinionem Aristotelis. qui posuit motum eternum: sed intendit ostendere sicut prius dictum est quod mutatio non sit mutationis per se in infinitum sic enim postrema dependens ex infinitis precedentibus et nunquam finirent. Tertia rationem ponit ibi.

Amplius eiusdem motus contrarius est et adhuc quies: et generatio et corruptio. Quare quod fit cum fiat quod fit tunc corrumpitur. Neque enim cum movetur fit neque postea corrumpitur. Esse enim oportet quod corrumpitur.

Que talis est eidem motui contraria et motus: sicut ascensus et descensus et quies in loco inferiori. et sicut generatio et corruptio contraria. contraria autem nata sunt fieri circa idem ergo quod generatur potest corrumpi. Sed si generatio est generatio: oportet quod generatio generet. ergo generatio corrumpit sed quod corrumpit oportet esse sicut enim generatur quod non est ita corrumpit quod est: ergo oportet quod (cum fiat quod fit). i. cum generatur aliquid generatio existente tunc ipsa generatio corrumpat: non quod statim cum generatio desierit neque iterum in posteriori tempore: sed sicut quod videtur inconueniens. Est autem considerandum quod generatio est ut terminus eius quod generatur: quia generatio est transmutatio ad subiectum. quod autem est generatio nis subiectum non est id quod generatur sed materia eius. unde de Aristotele non recedit a suo proposito quod intendebat ostendere quod mutatio non est mutationis: ut terminum. Quartam rationem ponit ibi.

Amplius oportet materiam subesse: et ei quod fit et mutari. Que igitur erit materia sicut alterabile: ut corpus: aut anima: sic aliquid quod fit movetur: aut generatio. Et iterum aliquid in quod movetur. Oportet. n. aliquid esse huiusmodi ex hoc in hoc motum non motum aut generationem.

Que talis est in omni generatione oportet esse aliquam materiam ex qua fiat illud quod generatur: sicut in omni mutatione oportet esse aliquam materiam vel subiectum. ut in alteratione subiectum est corpus: quantum ad corporales alteros et anima quantum ad animales. Si ergo generatio generetur oportet quod sit aliqua materia

physicorum

ipsius generationis: que scilicet in speciem generationis transeat. sicut materia ignis generati transit in speciem ignis. et talis materia non est assignare. Nonit etiam sub eadem ratione aliud medium: quia scilicet in qualibet generatione vel mutatione oportet esse aliquem terminum in quem aliquid movetur. et huiusmodi terminum: oportet esse hoc aliquid demonstratum vel determinatum: hinc autem non est nec motus neque generatio non est ergo possibile quod generatio aut motus sit aliqua generatio. Quintam rationem ponit ibi.

Similiter autem quomodo erit: non enim erit doctrina que doctrine generatio. Quare neque generatio generatio: neque quedam cuiusdem.

Que talis est sicut se habet generatio ad generatio: sic et species ad speciem. Si igitur generatio sit generatio oportet esse quod etiam doctrina generatio sit doctrina: sed hoc apparet manifeste falsum. doctrina enim est generatio scientie: et non generatio doctrine: ergo nec generatio potest esse generatio. Sextam rationem ponit ibi.

Amplius si tres species sunt motus: harum aliquid quod necesse est esse subiectam naturam et in qua movetur. loci ergo mutationem alterari aut ferri.

Que talis est. si mutationis sit mutatio vel sicut subiecti vel sicut termini: cum tres sint species motus scilicet motus in vbi: et motus in quantitate et qualitate: sequitur quod una harum specierum possit esse subiectum alterius: et terminus. et etiam sui ipsius. sequitur ergo quod loci mutatio alteretur. vel etiam feratur secundum locum. que quod evidenter apparent inconuenientia in speciali quod in communi. non ergo dicendum est quod mutatio sit mutatio. aut generatio generatio.

Deinde cum dicit. Omnino autem quomodo movetur omne quod movetur tripliciter: aut in eo quod est secundum accidens: aut quia pars aliqua: aut quia per se secundum accidens solum contingit mutare mutationem: ut si qui sanus fit currat: aut discat. Hanc autem secundum accidens dimisimus olim.

Ostendit quomodo possit esse mutationis mutatio. et dicit quod cum tripliciter aliquid moveatur. ut supra est dictum vel secundum accidens. vel secundum partem. vel per se. solummodo per accidens contingit mutari mutationem. in quantum. s. subiectus mutatio mutatur. puta si aliquis dum sit sanus currat aut discat. tunc enim sanatio curret aut discet per accidens. sicut musicus edificat. sed de eo quod movetur per accidens non intendimus nunc tractare. hoc enim supra iam pretermisimus.

Noniam autem neque substantie: neque ad aliquid neque ipsi facere: aut pati: reliquit scilicet quod aut quantum et vbi motus est solum. in vno quoque enim horum est contrarietas.

Lectio. 4.

Ostendam quod non est motus in substantia neque in ad aliquid. neque in actione et passione. Concludit in quibus generibus sit motus. Et circa hoc tria facit. primo inducit conclusionem intentam. secundo ostendit qualiter sit motus in vno quoque trium generum ibi. Ad motum quidem igitur. (Tertio remonet quandam dubitationem ibi.) Que autem est in eadem specie. (Dicit ergo primo quod cum motus non sit nec in substantia. nec in ad aliquid. nec in facere pati: ut ostensum est.) Relinquitur quod motus sit solum in istis tribus generibus scilicet qualitate et quantitate. et vbi quia in vno quoque horum generum contingit esse contrarietatem quam requirit motus. quare autem pretermittat tria genera scilicet cet quando. situm. et habere. et quomodo in istis tribus generibus in quibus est motus sit contrarietas supra ostensum est.

Deinde cum dicit.

Co. 14.
generatio non corrumpitur
tunc quod generatur
ta fuerit materia

Co. 15.
generatio non corrumpitur
materia facta
Co. 16.
hoc aliquid

legit
neque generatio
neque quedam

Co. 17.
motus in vbi
motus in quantitate
motus in qualitate

Lec. 1.

Lec. 1.
Co. 18.

Lec. 3.

Motus quodammodo igitur secundum qualem alterationem: sicut huic enim alludit eodem nomine. Dico autem qualem non in substantia: et namque differentia qualem est: sicut quod passivum: secundum quod dicitur pati aut impassibile esse.

Ostendit qualiter sit motus in predictis generibus: et primo qualiter sit in qualitate: secundo qualiter in quantitate ibi. (Qui vero secundum.) Tertio qualiter in ubi. ibi. (Qui autem secundum locum.) Dicit ergo primo quod motus qui est in qualitate, vocatur alteratio. huic enim generi alludit hoc commune nomen quod est alteratio. nam alterum solum dicitur quod differt secundum qualitatem. Loquimur autem nunc de qualitate non secundum quod quale invenitur in genere substantie: sicut quod differentia substantialis dicitur predicari in eo quod qualem: sicut de qualem passivo quod pertinet in tertia specie quantitatibus: sicut quod qualem de aliquid pati aut non pati: ut calidum et frigidum: album et nigrum et humidum. In his enim corriguntur esse alterationem: ut in septimo probabitur. **Deinde** cum dicit.

Qui vero secundum quantum: secundum commune quidem innominatus est: sed secundum utrumque aut augmentum aut decrementum. Qui quidem est in perfectam magnitudinem augmentum est. Qui vero ex hac decrementum.

Ostendit quomodo sit motus in quantitate: et dicit quod motus qui est in quantitate non est nominatus secundum suum genus sicut alteratio. sed nominatur secundum suas species: que sunt augmentum et decrementum motus enim que est in perfecta magnitudine vocatur augmentum. Qui vero est a perfecta magnitudine in imperfectum vocatur decrementum. **Deinde** cum dicit.

Qui autem est secundum locum et secundum proprium et commune innominatus est. Sit autem latio vocata: quod commune est. Quavis dicatur ferri hec sola proprie: cum non in seipsis sit stare mutantibus locum. Et quecumque non ipsa seipsa movent secundum locum.

Ostendit qualiter sit motus in ubi: et dicit quod motus secundum locum non habet nomen commune generis. neque nomina propria specierum: sed impositum est ei nomen commune ut vocetur latitudo. Quis hoc nomen non sit proprium omnino motus localis in communi. Illa enim sola dicuntur proprie ferri que sic moventur secundum locum: quod non est in potestate eorum quod stent. et huiusmodi sunt illa que non moventur a se ipsis sed locum sed ab alijs. ideo antequam imponi potuit nomen commune motui in qualitate: quia qualitates sunt contrarie secundum propriam rationem inay specierum secundum quas continentur sub genere qualitatis. contrarietas autem in quantitate non est secundum rationem suarum specierum: sed secundum perfectum et diminutum: ut supra dictum est. et secundum hoc denominantur species. sed in loco est contrarietas solum per comparisonem ad motum: respectu cuius duo termini maxime distant. et ideo quia ista contrarietas est secundum id quod omnino extraneum est ab hoc genere non potuit motus qui est in hoc genere habere nomen neque in generali neque secundum partes.

Deinde cum dicit. **Que autem est in eadem specie mutatio in magis et minus alteratio est. Aut enim ex contrario aut in contrarium motus est: aut simpliciter aut sic. In minus quidem enim vadens in contrarium dicitur mutare. In magis autem tanquam ex contrario in ipsum. Differt enim nihil sic mutare aut simpliciter: nisi quod sic indicabitur contraria esse. Magis autem et minus est quo plus aut minus contrarium insunt: aut non. Quod quidem igitur ibi tres soli motus sunt: ex his manifestum est.**

Manifestat quoddam quod poterat esse dubitatum: ostendens ad quam speciem motus reducatur mutatio que est secundum magis et minus. puta cum aliquid de magis albo fit minus album: et e converso. posset enim alicui videri quod reduceretur ad motum augmenti et decrementi. Sed ipse ostendit quod reducitur ad motum alterationis. et dicit quod mutatio que est in eadem specie qualitatis: puta in albedine vel in magis vel in minus est alteratio. et hoc probat per hoc quod alteratio est mutatio de contrario in contrarium secundum qualitatem: quod contingit dupliciter (Aut simpliciter). Cum aliquis mutatur de albo in nigrum: vel e converso. (aut sic). scilicet quando aliquid mutatur de magis albo in minus album: et e converso et sic mutari sit mutari de contrario in contrarium probat per hoc quod cum aliquid mutatur de magis albo in minus album: potest dici mutari in contrarium: quia appropinquat ad contrarium scilicet ad nigrum. cum autem mutatur aliquid de minus albo in magis album idem est ac si mutaretur de contrario in contrarium: scilicet de nigro in ipsum album. ex hoc enim fit magis album. quia magis recedit a nigro: et perfectius participat albedinem et nihil differunt quantum ad hoc quod sit alteratio. quod mutatur aliquid de contrario in contrarium. (vel simpliciter vel sic). scilicet secundum magis et minus: nisi quod quando mutatur aliquid simpliciter de contrario in contrarium necesse est quod sint duo contraria in actu termini alterationis ut album et nigrum. sed mutatio secundum magis et minus est in quantum est plus et minus de altero contrariorum vel non est. Alterius concludit manifestum esse ex dictis tres solum predictas species motus esse.

Deinde cum dicit.

Immobile autem est quod omnino impossibile est moveri: sicut sonus invisibilis. Et quod multo tempore vix movetur: aut quod tarde incipit: quod dicitur graviter mobile. Et quod aptum natum est moveri et possibile non movetur autem tunc cum aptum natum est: et ubi: et sic. quod quidem quiescere voco immobile solum. Contrarium enim quies motui est. quare privatio erit susceptivi. quid quidem igitur est motus. et quid quies: et quot mutationes et quales motus. manifestum ex dictis.

Ostendit quot modis dicitur immobile: et potest tres modos. primo enim dicitur immobile illud quod nullo modo est aptum natum moveri ut dens: sicut et dicitur invisibile quod non est natum videri: ut sonus. Secundo modo dicitur immobile quod difficile est moveri. et hoc dicitur: vel quia postquam incepit moveri movetur tarde et cum magna difficultate: sicut si quis dicat clandestinum immobilem: vel quia difficile est quod incipiat moveri: et per multum tempus oportet ad hoc laborare: sicut si dicamus quod aliquis mons vel aliquod magnum saxum est immobile. Tertio modo dicitur aliquid in mobile quod natum est moveri: et potest de facili moveri non tamen movetur quando natum est moveri: et eo modo quo natum est moveri. et hoc solum proprie dicitur quiescere: quia quies est contraria motui. et accipit hic contrarietatem large secundum quod etiam includit privationem. unde concludit quod oportet quod quies sit privatio in susceptivo motus. contrarium enim et privatio non est nisi in susceptivo sui oppositi. Ultimo epilogat que dicta sunt dicens manifestum esse ex dictis quid sit motus: et quid quies: et quot sint mutationes: et quales mutationes possunt dici motus.

Est hec antequam dicamus quid est simul et extractum quid est: et quid est rangel et quid est medium: et consequenter et quid habitum et quid continuum: et in qualibet re unumquodque horum esse aptum natum sit.

Lectio. v.

Estquam Philosophus dicitur
 sit mutationem et mo-

tu in suas species: hic procedit ad determi-
 nandum de unitate et contrarietate motus in su-
 as species. Et circa hoc duo facit. primo p-

mittit quaedam necessaria ad sequentia. scilicet p[ro]p[ri]o p[ro]posito. ibi. (Un[de] at motus.) Circa p[ri]mu[m] tria facit. p[ri]mo dicit
 de quo est intentio. scilicet exegit p[ro]positu[m] ibi. (Simul quidem igitur.)
 Tertio recapitulat ibi. (Quid quidem igitur.) Dicit er-
 go primo quod dicendum est post predicta quod est simul: et quod
 est extractum vel separatum: et quod est tangere: et quod est me-
 dium: et quod est consequenter: et quid habitum: et quid conti-
 nuum: et in quibus hec nata sunt esse. premitit autem ad
 hoc quod horum definitionibus utitur in demonstrationibus con-
 sequentibus per totum librum: sicut et in principio euclidis
 ponuntur definitiones que sunt sequentium demonstrationum
 principia.

Deinde cum dicit.

Simul, quidem igitur dicuntur hec esse secundum
 locum: quecumque in uno loco sunt primo. Sepa-
 ratim autem quecumque sunt in altero. Tangere autem
 quorum ultima simul.

Ex requirit p[ro]positu[m]. et primo diffinit quod premissa sunt.
 scilicet comparat ea ad invicem. ibi. Manifestum autem quod p[ri]mu[m]. Cir-
 ca p[ri]mu[m] tria facit. primo diffinit ea que pertinent ad tan-
 gere. scilicet ea que pertinent ad hoc quod est consequenter.
 ibi. Ad medium vero. Tertio ea que pertinent ad continuu[m].
 ibi. Continuum autem. Et quod in diffinitione eius quod est tan-
 gere ponit simul. ideo primo diffinit ipsius: et dicit quod illa
 dicuntur esse simul secundum locum que sunt in uno loco p[ri]mo et di-
 citur p[ri]mus locus uniuscuiusque qui est proprius locus eius
 ex hoc enim aliquid dicuntur esse simul quod sunt in uno loco p[ri]-
 mo. non autem ex hoc quod sunt in uno loco cetero: quod secundum hoc
 posset dici quod omnia corpora essent simul. quod omnia conti-
 nentur sub celo. dicit autem quod simul dicuntur hec esse secundum locum
 ad differentiam eorum que dicuntur esse simul tempore. hoc
 enim non est nunc ad p[ro]positum. per oppositum autem
 dicuntur esse separatim vel seorsum quecumque sunt in alio
 et alio loco. Tangere autem se dicuntur quorum sunt vlti-
 ma simul. vltima autem corporum sunt superficies: et vlti-
 ma linearum sunt puncta. Si ergo ponatur quod due linee se tan-
 gant in suis vltimis: duo puncta duarum linearum se tangenti-
 continebunt sub uno puncto loci continentis nec propter
 hoc sequitur quod locatum sit maius loco quia punctum ad-
 ditum puncto nihil maius efficit. et eadem ratione se habet
 in alijs.

Deinde cum dicit.

Medium vero in quod aptum natum est p[ri]-
 mu[m] pertingere mutans. quam in quod vltimum
 mutat secundum naturam continue mutans. in min[us]
 autem est medium in tribus: vltimum quidem enim
 mutationis contrarium est. Continue autem mo-
 uetur: quod nihil aut paucissimum deficit rei non te-
 poris. Nihil enim prohibet deficientem rei non
 temporis: et statim autem post hypatē sonare vlti-
 mam scilicet rei in quam movetur. Hoc autem et in his que
 sunt secundum locum: et in alijs mutationibus ma-
 nifestum est. Contrarium autem secundum locum
 est: secundum rectitudinem distans plurimum. Ad i-
 nima autem finita. Detritum autem finitum est.

Diffinit ea que pertinent ad hoc quod consequenter se ha-
 bet. et circa hoc tria facit. primo diffinit medium quod ponit
 in diffinitione eius quod est consequenter. scilicet diffinit hoc
 quod est consequenter. ibi. Consequenter autem. Tertio in-
 fert quoddam correlativum ex dictis. ibi. Quoniam autem omnis mu-
 tatio. Dicit ergo primo quod medium est in quod p[ri]mo aptum
 natum est pervenire id quod continue mutat secundum naturam:

Co. 22.

Co. 23.

Co. 24.

quam in vltimum terminam motus in quem mutat. sicut
 si aliquid mutat de a. in c. per b. dum modo sit continuus motus
 p[ri]mo pervenit ad b. quam ad c. medium autem potest quidem esse in plu-
 ribus quod inter duo extrema possunt esse multa media: sicut
 inter album et nigrum sunt multi colores medii: sed ad mi-
 nus oportet quod sit in tribus quorum duo sunt extrema: et unus
 medium. sic ut igitur medium est per quod in mutatione per-
 venit ad vltimum: sed vltimus mutationis est contrarius
 deum est enim supra quod motus est de contrario in contrarium. et
 quod in diffinitione medij posuerat continuationem motus conse-
 quenter ostendit quod dicat continue moveri. potest autem continuatio
 motus ex duobus attendi: et ex tempore in quo movetur: et ex
 re per quam transit: sicut est magnitudo in motu locali. Ad
 hoc igitur quod sit motus continuus requiritur quod nulla interpolla-
 tio sit in tempore: quod quocumque modicum interpollaretur mo-
 tus: secundum tempus non esset continuus sed ex parte magnitudinis p[er]
 quam transit motus: potest esse aliquid media interpollatio sine p[re]in-
 ditio continuationis motus: sicut p[er] transitibus viarum in quibus
 ponunt lapides ad modicum distantes: per quos transit homo
 de una parte vie ad aliam motu continuo. hoc est ergo quod di-
 citur quod continue movetur illud quod nihil deficit rei. id est non habet
 interpollationem ex parte rei per quam transit: aut si deficit pau-
 cissime deficit sed tempus non potest nec paucissimum deficere si
 sit motus continuus. quod autem res possit deficere in motu continuo
 manifestat subdens quod nihil prohibet aliquid moveri continue
 cum defectu rei: sed non tempus sicut si aliquid citbarizans statim
 post hypatē id est p[ri]ma chorda gravis: sonet vltima acti-
 va. intermissis quibusdam chordis in medio. Sed iste defectus
 est rei in qua est motus non aut tempus. hoc autem quod dicitur est de conti-
 nuitate motus intelligendum est tam in motu locali: quam in alijs mo-
 tibus. scilicet quod non est manifestum quod vltimus in motu locali sit
 contrarius: quod locus non videtur esse contrarius loco. id est hoc manife-
 stat et dicitur quod contrarius secundum locum est quod plurimum distat secundum
 lineam rectam. et intelligendum est plurimum distantiam esse secundum co-
 parationem ad motum et mobilia et moventia. sicut maxime
 distans scilicet locus p[er] comparationem ad motum gravium et levium
 centrum et extremitas celi quo ad nos. secundum autem motum me-
 um vel tutum maxime distat id quo intendimus ire ab eo a
 quo incepimus moveri. Quid autem sibi velit quod dixit. sed
 rectitudinem. exponit subdens. minima autem finita. Ad cuius
 intellectum considerandum est quod minima distantia que est inter
 quecumque duo puncta signata est linea: quam contingit unam
 tantum esse inter duo puncta. sed lineas curvas contingit in infinitum
 multiplicari inter duo puncta: secundum quod due linee curve ac-
 cipiantur ut arcus maioris vel minoris circulo. et quod omnis me-
 sura debet esse finita alias non posset certificare quantita-
 tem quod est proprium mensure: id est distantia que est inter duo non
 potest maxime mensurari secundum lineam curvam: sed solum secundum li-
 nearam rectam que est finita et determinata.

Deinde cum dicit.

Consequenter autem quod cum post p[ri]mu[m] solus sit: aut
 positione aut specie aut aliquo sic determi-
 natorum: nullum medium est eorum que sunt in eodem
 genere: et cuius consequenter est. Dico autem ut li-
 nea linee: secundum quod sunt linee: aut unitati uni-
 tas. secundum quod sunt unitates aut domus do-
 minus. Aliud autem nihil prohibet esse medium. co-
 sequenter enim alicui consequenter ac posterius
 aliquid. Non enim unum consequenter est duo
 bus: neque nova luna secunde consequenter: sed
 hec illis. Habitum autem est: quod consequen-
 ter est: cum tangat.

Diffinit hoc quod consequenter se habet et quandam spe-
 ciem eius. scilicet habitum. et dicit quod ad hoc quod aliquid dicatur
 esse consequenter ad alterum duo requiruntur: quorum unum
 est quod sit post aliquid p[ri]mu[m] quodam ordine vel secundum posi-
 tionem: sicut in his que sunt secundum ordinem in loco vel secundum species
 sicut dualitas est post unitatem: vel quocumque alio modo

Lect. 5.

Co. 25.

Co. 26.

aliqua determinate ordinentur sicut: sicut virtutes: sicut dignitate: sicut cognitiōem et hōmō. aliud quod requiritur est quod inter id quod est cōsequenter: et id cui est cōsequenter nō sit aliquid mediū de numero eorū que sunt in eorū genere: sicut linea cōsequenter se habeat ad lineam: si nulla linea sit in medio: et similiter est de unitate ad unitatē: et de domo ad domū. sed nihil prohibet ad hoc quod aliquid sit cōsequenter alteri quin aliquid sit mediū inter ea alterius generis: sicut si aliquod animal sit mediū inter duas domos quare aut dixerit. (et cuius est cōsequenter) et quod est principium manifestat subdens: quod dicit cōsequenter est respectu alicuius: et nō tanquam prius sed posterius. Nō enim dicitur quod unū sit cōsequenter duobus: neque nova luna secunde sed e converso. Deinde diffinit quandam speciem eius quod est cōsequenter habitū. s. et dicit quod nō omne quod est consequenter est habitū: sed quando sic est cōsequenter quod tangit: ita quod nihil sit mediū non solum eiusdem generis: sed nec alterius.

Deinde cum dicit.

Quoniam autem omnis mutatio in oppositis est: opposita autem contraria: et que secundum contradictionem sunt contradictionis autem nihil medium: manifestum est quod in contrariis erit medium.

Concludit ex premissis quod cum medium sit per quod aliquid mutat in alterum: et omnis mutatio sit inter opposita que vel sunt contraria vel contradictoria: in contradictoriis autem nihil est mediū: relinquuntur quod omne mediū sit inter contraria aliquo modo.

Deinde cum dicit.

Continuum autem est quod quidem habitum aliquid. Dico autem esse continuum cum idem fiat et unus utriusque terminus eorum que tanguntur: et sic significat nomen continui. Hoc autem esse nō potest: cum duo sint ultima. Sed hoc terminato manifestum est quod in his est continuum ex quibus unum aliquod aptum natum est fieri secundum contactum. Et sicut aliquando fit continuum unum: sic et totum erit unum: ut aut penetracione aut conclacione: aut colla: aut tactu: aut adnascencia.

Manifestat quid sit continuum. et dicit quod continuum est aliquid species habitū: cum enim unus et idem fiat terminus duorum: que se tangunt dicitur esse continuum. et hoc et significat nomen. nam continuum a continuando dicitur. quando igitur multe partes continentur in uno: id est quasi simul se tenent tunc est continuum. sed hoc nō potest esse cum sint duo ultima: sed solum cum est unum. Ex hoc autem ulterius concludit quod continuatione esse nō potest nisi in illis ex quibus natum est unum fieri secundum contactum. Ex ea dē enim ratione aliquod totum est secundum se unum et continuum ex qua ex multis fit unum continuum: vel per aliquam conclacionem: vel per aliquam incollationem: vel per quendam cunctis modum coniungendi ita quod fiat unus terminus utriusque vel etiam per hoc quod aliquid iuxta aliud: naturaliter nascitur sicut fructus adnascitur arbori et continuatur quodammodo ei.

Deinde cum dicit.

Manifestum autem et quod primum cōsequenter. Contactum quidem enim est necesse cōsequenter esse. Quod consequenter autem non omne tangere. vñ in prioribus ratione cōsequenter est. ut in numeris. Tactus autem nō est.

Comparat tria premissorum ad invicem de quibus principaliter intendit scilicet cōsequenter se habens contactum et continuum: et circa hoc tria facit. primo comparat cōsequenter se habens ad contactum: hoc contactum ad continuum ibi. (Et quidem continuum). Tertio infert quoddam correlativum ex dictis ibi. (Quare est si unitas.) Dicit ergo primo manifestum

est quod consequenter se habens est primum inter cetera premissa ordine nature: secundum quod dicitur esse prius a quo nō revertitur consequentia essendi. quod omne contactum necesse est esse cōsequenter. omni enim inter ea que se contingunt esse aliquem ordinem ad minus positione. sed nō omni quod consequenter se habens est tangens. quod ordo potest esse. in quibus non est tactus: sicut in separatis a materia: unde hoc quod est consequenter invenitur in his que sunt priora secundum rationem. Invenitur enim in numeris in quibus nō invenitur tactus: qui invenitur solum in continuis numeri aut secundum rationes sunt priora res continuis quantitibus: sicut magis simplices et magis abstracti.

Deinde cum dicit.

Et si quidem continuum etiam necesse est tangere. Si vero tangit: nōdum continuum est. Nō enim necesse est unum esse ipsorum ultima: si si simul sunt: sed si unum sunt necesse est et simul. Quare insertus ultimus est secundum generationem necesse est enim tangere: si ad nata erunt ultima. contacta autem nō omnia ad nata sunt. In quibus autem nō est tactus: manifestum est quod nō est insertus in his.

Comparat contactum ad continuum. et dicit quod eadem ratione contactum est prius quam continuum: quod si aliquid est continuum necesse est quod sit tangens: sed non est necessarium si tangit quod sit continuum: et hoc probat per rationem utriusque. nō enim necessarium est quod ultima aliquorum sint unum: quod est de ratione continui. Si sunt simul: quod est de ratione contacti: sicut necesse est e converso si ultima sunt unum quod sint simul ratione qua potest dici quod unum sit simul sibi ipsi. Si autem hoc quod dico simul importat habitudines distinctorum non possunt esse unum que sunt simul: et secundum hoc nec contacta esse possunt que sunt continua. Sed cōter accipiendo. Unde concludit quod (insertus): id est continuatio secundum quam una pars inseritur alteri in uno termino est ultimus in ordine generationis prout specialia sunt posteriora cōibus sicut prius generat animal quam homo. et ideo dico esse ultimum insertum: quod necesse est aliqua se tangere ad invicem si ultima eorum (sunt ad nata) id est naturaliter unita: sed non est necessarium quod omnia que se tangunt quod sint naturaliter ad nata ad invicem: sicut in quibus non potest esse contactus: manifestum est quod in his non potest esse (insertus). id est continuatio.

Deinde cum dicit.

Quare si est unitas et punctum qualia dicuntur separata. Nō possibile est unitatem et punctum idem. His quidem inest tangere: unitati autem cōsequenter. Et horum quidem contingit esse medium. Omnis enim linea medium punctorum est. Harum autem non est necesse. Nullum enim medium est dualitatis et unitatis. Quod quidem igitur est simul et extra. Et quid tangere et quid mediū et quid consequenter et quid habitum et quid continuum et in quolibet unumquodque eorum inest: dictum est.

Concludit quoddam correlativum ex dictis. s. quod si unitas et punctus sunt separata sicut quidam dicunt ponentes mathematica separari secundum esse: sequitur quod unitas et punctum non sunt idem. et hoc manifestum sit duabus rationibus. primo quidem quod puncta sunt in his que nata sunt se tangere: et secundum puncta aliqua se tangunt ad invicem. In unitatibus autem non invenitur contactus sed solum hoc quod est consequenter. secundo vero quod inter duo puncta contingit esse aliquid medium. omnis enim linea est mediū inter duo puncta. sed inter duas unitates non necesse est esse aliquid medium. prout enim quod inter duas unitates que constituunt dualitatem et ipsam primam unitatem nihil est

Quintus

medius. Ultimo epilogat que dea sunt: et est planus in ista.
 Nus aut motus dicitur multipliciter:
 vnum quidem enim multipliciter dici-
 mus. Genere quidem igitur vnus est
 secundum figuras predicamenti. Loci mutatio q-
 dem enim omni loci mutationi genere vna est.
 Alteratio at a loci mutatione altera genere e.

Lectio. vi.

Quoniam

Philosophus posu-
 it quasdam definitio-
 nes necessarias ad sequentia: pcedit ad tra-
 ctandum de vnitae et diuersitate motus. et
 primo determinat de vnitae et diuersitate
 de motus. secundo de contrarietate que est quedam di-
 uersitas specierum ibi. (Amplius autem determinandū.)
 Circa primum duo facit. primo distinguit vnitatem mo-
 tus in tres cōes modos. sō alterū eorū subdiuidit ibi.
 (Quoniam autem continuum ē). Circa primum tria fa-
 cit. primo ostendit quomodo motus dicat vnus genere.
 secundo quomodo dicatur vnus specie: ibi. (Specie aut
 vnus est et.) Tertio quomodo dicat vnus numero ibi.
 (Simplicitate autem vnus.) Dicit ergo pmo q- motus
 dī vnus multipliciter scdm q- ipsum vnum in cominu-
 ni acceptum multipliciter dī. s. genere et specie et numero
 dī autem motus vnus genere scdm figuras predicamen-
 ti. omnes enim qui sunt in vna coordinatione predicamē-
 ti possunt dici vnus motus genere: sicut omnis loci muta-
 tio est vnus motus genere q- est in vno predicamento
 vbi. Differt autem genere ab alteratione que est in predi-
 camento qualitatis: vt supra dcm est.

Deinde cum dicit.

Specie autem vnus est: cum genere vnus
 et indiuidua specie fit ut coloris quidē sunt dif-
 ferentie iam igit alius spē denigratio et dealba-
 tio. Omnis autem dealbatio omni dealbatiōi
 idem secundum speciem erit: et omnis denigra-
 tio denigratiōi. Albedini autem non ampli-
 us. unde specie vna dealbatio albariōi om-
 ni. Si autem sunt quedā que et genera simul
 et species sunt: manifestum est q- ut specie vnū
 erit: simpliciter vnus specie nō: ut doctrinatio
 sed scientia quidem species existimationis. ge-
 nus autem scientiarum aliarum.

Ostendit quomodo motus sit vnus specie. et pmo ostē-
 dit propositum. secundo mouet quandam dubitationē ibi.
 (Dubitabit autem aliquis.) Dicit ergo pmo q- motus
 dī vnus specie cum non solum est vnus scdm genus: sed
 etiam scdm speciem indiuiduam. i. specialissimā que nō
 diuidit in alias species. Sunt enim quedam species que
 diuidunt: sicut color species est qualitatis: sed tamen ha-
 bet differentias quibus in species diuersas diuidit. vn-
 de motus qui sunt in coloribus: possunt esse diuersi specie
 sicut dealbatio et denigratio: sed omnis dealbatio est ea-
 dem scdm spē: similiter et omnis denigratio: q- albedi-
 ni nō sunt amplius species in quas diuidat: sed si sunt que-
 dam que sunt simul genera et species: manifestum est q-
 motus qui conueniunt in specie sub altera (sunt vt vnū
 specie). i. scdm quid vnus: sed simpliciter non sunt vnū spe-
 cie sicut scia quidem est species existimationis: et genus
 diuersarum scientiarū. vnde omnis doctrinatio que est
 motus ad scientias: est quodāmodo vna specie non tamē
 simpliciter: q- doctrinatio qua docet grammatica est sim-
 pliciter alia specie ab ea qua docet geometria. Attenden-
 dam est autem q- in premisis vnitatem et diuersitatem
 motus determinanti scdm genera et species in quibus cō-
 tingit motum esse. q- motus quodāmodo reducitur ad

physicorum

genus rerum in quibus est motus. C Deinde et dicit

Dubitabit autem aliquis: si specie vnus
 motus sit cum ex eodem idem in idem mouetur
 ut vnū punctum ex hoc loco in hunc locum
 iterum et iterum. Si autem hoc est: erit circu-
 latio rectitudinē eadem et uolutatio ambulatio-
 ni. Aut determinatum est id in quo est si alter
 est specie: quoniam alter motus est. Circulare
 autem a recto alterum specie est. Genere qui-
 dem igit et specie motus vnus sic est. Simpli-
 citer autem vnus motus est qui substantia qui-
 dem vnus et numero est. Quis autem huius
 modi sit manifestum est diuidentibus. Tria. n.
 sunt scdm numerum. circa que dicimus motus
 vnus quod et in quo et quādo. Dico autē q-
 qm necesse est aliquid esse quod mouetur ut ho-
 minem aut aurum. Et in aliquo hoc moueri ut
 in loco aut in passione. Et quādo. In tempore
 enim omne mouetur. Horum autem trius gene-
 re quidem aut specie esse vnus est in re in qua
 mouetur. Habitum autem erat in tempore.

Adouet quandam dubitationem circa premissa vtrū
 .i. ex necessitate sit vnus specie motus cum aliquid idem
 mutat moltoties de eodem in idem: sicut si vnū punctū
 scdm geometras: qui imaginantur punctum moueri: mo-
 ueatur ex hoc loco in hunc locum multoties. et hoc qui-
 dem vī secundum premissa. Si enim motus qui sunt in ea-
 dem specie vt in albedine sunt idē specie: multo magis
 duo motus qui sunt in eundem locum numero. Si autē
 hoc cōcedat sequitur inconueniens. i. q- motus rectus sit
 vnus specie motui circulari: contingit enim ab hoc loco
 in hunc locum. primo quidem moueri circulariter quasi
 per arcum quendam: postmodum motu recto quasi per
 lineam rectam. et similiter sequitur in motibus animalium
 q- ambulatio que est per lineam rectam sit eadem scdm
 speciem uolutationi qua animal per lineam circularē vol-
 uendo se mouet. Hanc autem dubitationem soluit scdm
 premissa. determinatū est enim q- si id in quo est motus
 est alterum specie: et motus est alter specie: ut sic ad hoc
 q- motus sit idem specie non solum requiratur identitas ter-
 mini scdm speciem: sed etiam identitas eius per qd tran-
 sit motus. manifestum est autem q- linea recta et circula-
 ris sunt diuersae secundum speciem. vnde motus circula-
 ris et rectus et uolutatio et ambulatio non sunt idem in
 speciem: quāuis sint circa eosdē terminos: q- via non est
 eadem scdm speciem. sed si sint idem termini et eadē via
 scdm speciem sunt idem motus scdm speciem et multo
 magis si termini et via sunt eadem numero: motus itera-
 ti erunt idem secundum spē. C Deinde cum dicit.

Simplicitate autem vnus in oibus his est.
 Et nāq- in quo est vnus. o- esse et indiuisibile ut
 speciem. Et ipsum quando vnus tempus et
 nō deficient. Et quod mouetur vnus esse: nō se-
 cundum accidēs ut album nigrum fieri et co-
 ryscum ambulare. vnus autem est coriscus et
 album sed secundum accidēs. Neq- commune.
 Esset enī duos homines simul sanari secundum
 eandem sanitatem. ut ophthalmie. sed nō vnus
 hic est sed specie vnus est.

Adouet tertium modum quo motus dī vnus nume-
 ro. et circa hoc duo facit. primo manifestat quis motus
 sit vnus numero. secundo circa hoc mouet quasdam du-

Co. 51.

Co. 52.

Co. 53.

Co. 54.

Co. 55.

Sec. 4.

bitationes ibi. (Socratem autem.) Dicit ergo primo quod secundum predictos modos non dicitur motus unus simpliciter: sed secundum quid: scilicet genere et specie. Tertio autem modo dicitur motus simpliciter unus qui est unus numero secundum essentiam. quis autem motus sit hoc modo manifestum erit distinguendo ea que requiruntur ad motum. sunt enim numero tria circa que consistit unitas motus scilicet subiectum quod mouetur: et genus vel species in qua est motus: et tempus quando mouetur. et manifestat singula quod mouetur quidem dicitur: quod necesse est aliquid esse in quocumque motu quod mouetur: sicut homines: aut aurum vel quodcumque corpus. et similiter necesse est hoc vel quecumque alia mobilia moueri in aliquo genere vel specie: puta in loco (aut in passione). i. impassibili qualitate. et similiter necesse est considerare quando mouetur quod omne quod mouetur mouetur in tempore. contingit autem de numero horum trium inueniri unum genere aut specie in re in qua est motus: sicut in loco vel qualitate. sed in tempore non est attendenda quantum ad unitatem motus unitas generis vel speciei: cum non sit nisi unum tempus secundum speciem: sed quod sit habitum id est continuo consequens absque interpollatione. unitas autem motus secundum quam dicitur simpliciter unus consistit in unitate omnium horum: enim id in quo est motus esse unum et indivisibile eo modo quo species specialissima indivisibilis dicitur. et iterum quod ipsum tempus quando sit motus esse unum continuum (et non deficiens): id est absque interpollatione. et tertio quod id quod mouetur esse unum sed excludit duos modos unitatis subiecti quod non sufficit ad hoc quod motus sit unus simpliciter. Primus motus est secundum accidens: sicut coruscus et albus sunt unum sed accidens: non tamen motus proprius coruscus et motus proprius albi est unus. motus enim proprius albi est nigrum fieri. et motus proprius coruscus est ambulare: qui quidem motus differunt. Secundus modus est unitas generis vel speciei. non enim ad hoc quod sit unus motus numero sufficit quod subiectum sit unum sicut aliquod commune vel genus vel species. contingit enim duos homines in eodem tempore sanari: et secundum eandem speciem sanationis puta quod sanantur de ophthalmia que est infirmitas oculorum: et sic concurrunt unitas ipsius quando: et eius in quo et unitas subiecti secundum speciem: non tamen he due sanationes sunt unus motus numero sed unus specie.

Deinde cum dicit.

Lo. 36. Socratem autem secundum alterationem eandem alterari specie in alio autem tempore: et iterum in alio. si quidem contingit corruptum iterum unum fieri numero: erit et hic unus. si vero non. idem quidem secundum speciem: unus autem numero non.

Introducitur quaedam dubitatio. et circa hoc tria facit. primo ponit id quod videtur in primo aspectu de unitate motus secundum numerum. secundo mouet dubitationem circa hoc ibi. (libet autem dubitationem.) Tertio determinat veritatem ibi. (Eadem ratio est.) Dicit ergo primo quod contingit aliquod unum mobile: ut socratem: secundum alterationem: secundum eandem speciem alterari in uno tempore: et iterum in alio: sicut si sanetur bis de ophthalmia. hec autem iterata alteratio erit unus motus numero ut videtur in primo aspectu: si sanitas que acquiritur sit eadem numero: et hoc erit si contingat id quod est corruptum: iterum fieri unum numero quod videtur impossibile. Sanitas enim que in prima alteratione fuit acquisita postmodum fuit corrupta: et non potest recuperari eadem numero. sed videtur quod si recuperetur eadem numero quod alteratio sequens esset unus numero motus cum prima. si vero non recuperetur eadem sanitas numero erit quidem motus idem specie: sed non unus numero.

Deinde cum dicit.

Lo. 37. Habet autem dubitationem huic similem et utrum una sanitas et omnino habitus et pas-

siones substantie sint in corporibus. Moueri namque videntur habentia et fluentia. si igitur eadem et una que diluculo et nunc sanitas: que re non et cum deficiens accipiat iterum sanitatem et hec et illa uno numero erit.

Adouet quaedam aliam dubitationem circa hoc: et dubitatio talis est. si aliquis continue perseveret in sanitate vel in quocumque alio accidente: utrum una sanitas vel qui cumque alius habitus aut passio possit esse in corporibus. et videtur quod non quia quibusdam physicis visum fuit quod omnia subiecta que habent aliquas qualitates: aut habitus sint in continuo motu et fluxu. Si ergo in aliquo qui sanus perseverat una et eadem sanitas est que fuit in mane: et que est nunc in meridie vel sero: non videtur ratio posse reddi quare etiam si deficit aliquis a sanitate: et iterum accipiat sanitatem secunda sanitas recuperata non sit una numero cum sanitate prius habita. Hanc autem dubitationem Aristoteles non soluit quia non est ad propositum: sed magis ad considerationem metaphysici pertinet: aliquem pertinet considerare de uno et multo et eodem et diuerso. et iterum quod illa dubitatio super falso fundatur: scilicet quod omnia sint in continuo motu et fluxu quod Heraclitus opinatus est. et hoc Aristoteles improbat in quarto metaphysice. nec tamen est similis ratio quod quoad sanitas manet licet varie homo secundum sanitatem: ut puta si fiat homo magis vel minus sanus non intercipitur esse sanitatis. sicut intercipitur quando totaliter corrumpitur sanitas. Deinde cum dicit.

Eadem enim ratio est: nisi quod in tantum differunt. Quia si quidem duo idem: sicut numero unus et habitus esse necesse est. unus. n. numero actus: unus numero. si uero habitus unus est: fortassis non alicui videbitur unus et actus esse. Cum enim pauset ambulans: non amplius est hec ambulatio. Iterum autem ambulante erit. si igitur unus et idem est: contingit unum et idem corrumpi et esse multotiens. Hec quidem igitur sunt dubitationes extra que nunc est iteratio.

Determinat veritatem circa id quod supra praedixerat: dixerat. n. supra quod fuit eadem qualitas que recuperetur: erit idem motus numero secunda alteratio cum prima. Si vero non redit eadem numero qualitas: sequitur quod non sit unus actus numero. et interposita quadam dubitatione quasi assignans rationem premissorum: subdit quod idem premissa dicuntur: quod eadem ratio videtur in primo aspectu de unitate qualitatis et motus: sed instantur differunt: quod bene sequitur si duo motus sint idem eo modo sicut aliquis motus dicitur unus numero: necesse est quod habitus. i. qualitas acquisita per motum sit una: quod unus numero actus. est unus numero qualitatis acquisite per actum illum. sed si qualitas sit una que redit: potest alicui videri quod non propter hoc sit unus actus. non enim si terminatur motus sit unus numero. quod motus sit unus numero: quod per se in motu locali. cum ambulans pauset: cessat illa ambulatio: sed quando iterum ambulare incipit iterum ambulatio erit. Si ergo dicatur quod sit una et eadem ambulatio contingit quod unum et idem sit et corrumpatur multotiens: quod est impossibile. sic igitur et si contingeret quod eadem numero sanitas repararetur non sequeretur quod secunda sanatio esset idem numero motus cum prima. Sicut nec secunda ambulatio cum prima: quod quis utraque sit ad eundem locum numero. Alterius concludit quod ille dubitationes sunt extra principalem intentionem: et ideo sunt pretermittende.

Quoniam autem continuus est omnis motus simpliciter quidem unum necesse est continuum esse: si quidem omnis diuisibilis est: et si continuus unus. Non enim omnis fiet continuus omni: sicut neque aliud nullus contingenti contingens: sed quorum unum sunt extre-

Sec. 10.

Lo. 38.

Lo. 39.

Co. 40.

ma. vltima autem aliorum non sunt quidē alio-
rum autem sunt: sed specie differentia et equi-
uoca sunt. Quomodo autem tanget: aut vnum
fiet vltimum linee et ambulationis. Habiti qui
dem igitur sunt: et qui neq; idem specie neq;
idem genere sunt. Currens enim aliquis statim
febricitabit: et vt lampas ex diffusione loci mu-
tatio est habita. Continua autem non. Ponit
tur enim continuum quorum vltima unus sunt
Quare habiti et consequenter sunt quo tem-
pus continuum est. Continuum autem est quo
motus. Hoc autem est cum unum vltimum fi-
at ambobus. vnde necesse est eundem secundū
speciem esse et unius et in uno tempore simpli-
citer continuum motum et unum. Tempore q-
dem ut non immobilitas intersit. In deficienti
enim quiescere necesse est. Multi igitur et non
vnus motus est: quorum quies in medio est.
Quare si aliquis motus statim occupet: neque
vnus est neq; cōtinuus. Intercipit autem si in
medio tempus ē. Qui autem specie nō vnitur
nō vnus motus est: et si non deficiat tempus.
Tempus quidem enim vnum est specie autem
alius vnum quidem enim necesse est: et specie
vnum esse. Hūc autem simpliciter vnum esse
nō est necesse. Quis igitur motus quidem sim-
pliciter vnus: dictum est.

Lectio. vij.

Estquam

phās posuit q- tria re-
quirunt ad hoc q- sit

vns motus simpliciter scilicet vnitas tps: et
rei in qua est motus: et subiecti: hic probare
intendit hoc. cum enim multipliciter dicat

vnum simpliciter. vno modo sicut aliqd indivisibile est
vnum: alio mō sicut continuum est vnum: motus non pōt
dici vnus simpliciter sicut indivisibile. qz nullus motus i-
divisibilis est. Unde relinquit q- hoc modo dicat vnus
sicut cōtinuus: et q- hoc sit motui esse vnum simpliciter
qd est ei esse p- continuum: et ipsa cōtinuitas motus sufficiat
ad eius vnitatem. sequit enim q- si est p- vnus q- sit vnus.
Quocunq; igitur requiruntur ad p- cōtinuitatem motus req-
runtur ad eius vnitatem. Ad p- cōtinuitatem autem motus re-
quirunt tria: quorum primum est vnitas speciei. Non. n.
ois motus pōt continuari omni motu: sicut ē in alijs con-
tinuis: non indifferenter quaecunq; esse contingat aliqd
continuari pōt cuiunq; quaecunq; illud esse contingat. s;
illa continuari possunt quorum vltima contingit esse vnu
qd est de ratione continui. s; quedam sunt: que nulla vlti-
ma habent vt forme et indivisibilia oia. et ideo eorum nō
pōt esse cōtinuatio. quorundam vero sunt aliqua vltima
que sunt diuisibilia et quantitatem habentia que (sunt eq-
uoca) id est non conuenientia in nomine et ratione: et illa
etiam non possunt continuari nec etiam potest esse con-
tactus in quibusdam eorum. non enim potest dici quod
linea et ambulatio se contingant: vel quod unum sit eo-
rum vltimum: quod est continuari ad inuicem. Ex quo
p; q- ea que sunt diuersorum generum vel specierum nō
possunt continuari ad inuicem. ergo motus qui differunt
genere vel specie possunt esse habiti id est p- sequenter ad
inuicem se habere: sicut aliquis post cursum pōt statim fe-
bricitare. cursus autem et febricitatio sunt in diuersis generi-
bus. Et in eodem genere scilicet loci mutationis: una
mutatio est que consequenter se habet ad aliam: cum

si non sit p- continua sicut p; in diffusione lampadis: vtpote est
candela de manu in manum transfertur. sunt enim ibi di-
uerfi motus non p- continui. vel potest intelligi q- motum lo-
calem liquoris quo flamma sustentatur: que appellat dif-
fusionem: p- sequitur motus localis flammę que nomine lā-
padis significatur. predictę igitur mutationes q- differūt
genere vel specie non sunt p- continue cum non possint habere
vnum vltimum: qd ponitur esse de ratione continui. Un-
de possunt quidem esse motus specie vel genere differen-
tes consequenter se habentes et habiti: id est quodam mo-
do se tangentes absq; alia interpositione tps. in quantum
tps est continuum quod quidem eadem ratione habent
cōtinuitatem qua et motus: scilicet inq- tam est ei vnum
vltimum. nihil autem prohibet in vno instanti tps ad quod
continuantur partes eius terminari vnum motum: et inci-
pere alium alterius generis: vel ēt speciei. et sic motus il-
li erunt habiti: sed non continui. et ideo secundum premis-
sa sequitur q- ad hoc q- motus sit cōtinuus: q- sit vnus se-
cundum speciem: que quidem vnitas speciei est in motu
ex re in qua est motus inq- tam est indivisibilis s- m specie.
Secundo requiritur ad cōtinuitatē motus q- sit vnus su-
biecti: qz diuersorum subiectorum motus possunt esse ha-
biti: s; non continui. sicut dictum est de mutatione cande-
le p- motum diuersarum manuum. Tertio requiritur ad
cōtinuitatem motus et vnitatem: q- sit vnus tpe ad hoc
q- non interueniat aliqua immobilitas vel quies: qz si de-
ficeret aliquod tps in motu in quo. s. non moueret q- in il-
lo quiesceret: si autem quies interponit erunt multi motus et
non vnus. multi enim motus et non vnus sunt quorum q-
es in medio est. unde aliquis motus sit qui intercipiatur
quiete non erit neq; vnus neq; p- vnus. Intercipit autem
quiete si tps sit in medio ut ostensum est. Unde requi-
rit ad cōtinuitatē motus q- sit vnus tempus cōtinuus
sed tamē hoc nō sufficit: qz motus q- nō est vnus speciei nō
est cōtinuus et si tps nō deficiat. qz et si sit vnus s; tps
erit ali- s- m specie: qz necesse est ad hoc q- sit motus vnus cō-
tinuus: q- sit vnus s; spēs sed nō seq- q- motus qui ē vnus
s- m spēm: sit vnus simpliciter. Sic ergo p; q- tria predicta
requirunt ad hoc q- sit vnus motus simpliciter. Et hoc
est quod concludit q- dictum est quis motus sit simplici-
ter vnus. **Deinde cum dicit.**

Amplius autem dicit vnus et perfectus: **Co. 41.**
sive secundum genus sive secundum speciem: si-
ue secundum substantiam sit: sicut et in alijs perfe-
ctum et totum vnus est. Est autem aliquādo
et si imperfectus sit vnus dicit si solū sit cōtinuus.
¶ Positis tribus modis principalibus unitatis motus: hic
ponit duos alios modos secundarios qui magis perti-
nent ad quandam formam unitatis q- ad ipsam unitatem
secundum ponit ibi. (Amplius autem aliter.) Dicit er-
go primo q- sive motus dicat vnus secundum genus sive
s- m speciem sive s- m substantiam sicut qui est numero vnus
dicit vnus motus ex hoc q- est perfectus: sicut in alijs rebus
perfectis et totū ad unitatis rōnem pertinent. non enim di-
cimus vnus hominem vel vnus calceū nisi de toto: quāq;
at dicit vnum etiam de imperfecto: dnm modo sit conti-
nuum. et ratio huius est. quia vnum potest attendi vel se-
cundum quantitatem: et sic sola cōtinuitas sufficit ad uni-
tatem rei: vel secundum formam substantialem que est
perfectio totius et sic perfectū et totum dicit vnum.
Deinde cum dicit.

Amplius autem aliter preter predictos
dicitur motus vnus regularis. irregularis enim **Co. 42.**
non videtur vnus: sed magis regularis si-
cut rectus. Irregularis enim diuisibilis est.
Videtur autem differre: sicut magis et min.
¶ Ponit aliam modum secundarium prout dicit mo-
tus vnus qui est regularis: id est vniformis: sicut etiam in

alijs rebus dī vnum quod est simile in partibus. & circa hoc tria facit. primo ponit hunc modum vnitatis: scdm q̄ regularis motus dicit vnum. secundo ostendit in quibus inueniat regularitas & irregularitas ibi. (Est autem & in omni motu.) Tertio ostendit modos irregularitatis ibi. (Irregularitas autem.) Dicit ergo primo q̄ preter p̄e dictos modos vnitatis dī motus vnus qui est (regula / ris). i. vniformis. (irregularis enī motus) idest defor / mis non videt esse vnus: (sed magis motus regularis) idest vniformis sicut motus qui est totus indirectum est vniformis. Ideo autem motus irregularis non videtur vnus q̄ est diuisibilis in partes diuisibiles. idiuisibilitas autem pertinet ad rōnem vnus: q̄ vnum est ens indiui / sum: sed tamen motus irregularis est quodāmodo vnus sed vnitatis motus irregularis & regularis v̄ differre scd̄z magis & minus: q̄ motus regularis est magis vnus quā motus irregularis: sicut & corpus similitum partium est magis vnum q̄ corpus dissimilitum.

Deinde cum dicit.

Est autem & in omni motu quod regula / riter est aut nō. Et nāq̄ alterabitur regulari / ter: & fertur in regulari vt circulo aut rectitudi / ne. et circa augmentum similiter & decremētū.

Ostendit in quibus motibus inueniat regularitas & ir / regularitas. & dicit q̄ in omni genere vel specie motus inuenit regularē vel irregularē: quia potest aliquid alte / rari regulariter: sicut quando tota alteratio est vniformis & potest aliquid ferri: idest fm locum moueri in magni / tudine regulari idest vniformi: sicut si feratur aliquid aut per circulum aut per lineam rectam: & similiter est ī aug / mento & decremento.

Deinde cum dicit.

Irregularitatis autem differentia est ali /
 co. 44. quando quidem in quo mouetur. Impossibi / le enim est regularem esse motum non in regu / lari magnitudine: vt reflexi motus aut obliqui / aut alius: magnitudines quarum non conue / nit contingens in contingentem partem. Ali / quando autem neq̄ in vbi: neq̄ in quando: neq̄ in quod sed in eo quod vt velocitate enī et tarditate aliquando determinatur. Cuius q̄ dem enī velocitas est eadem: regularis est: cuius autem non: irregularis est.

Accedit ad determinandum de motu irregulari. & pri / mo assignat modos irregularitatis. secundo ostendit quo / modo motus irregularis sit vnus quod supra dixerat ibi. (Vnus quidem igit̄). Circa primum duo facit. primo as / signat duos modos irregularitatis in motu. s̄o infert qual / dam conclusiōes ex dictis ibi. (Unde neq̄ species). Di / cit ergo primo q̄ differentia que facit irregularitatez mo / tui aliquando est ex parte rei in qua mouet: ut p̄z p̄eci / que in motu locali: q̄ impossibile est q̄ motus sit regula / ris vel vniformis qui nō transit per magnitudinem regu / larem. i. vniformē. dī autēz magnitudo regularis vel vni / formis cuius quelibet pars vniformiter sequitur ad aliaz / partem. & sic quelibet pars potest supponi alteri parti: ut p̄z in linea circulari: & etiam in linea recta. magnitudo aut / irregularis est cuius non quelibet pars sequit̄ ad aliā par / tem vniformiter: sicut p̄z in duabus lineis facientibus an / gulum: quarū vna applicat̄ alii nō in directum: sicut par / tes vnus linee sibi vnicem in directum applicantur. & iō motus circularis est regularis. & similiter motus rectus. Sed motus reflexi & obliqui qui faciunt angulū nō sunt in materia: nec in magnitudine regulari: vel quicunq̄z ali / us motus sit per quācūq̄z magnitudinem: cuius quecun / q̄z pars non conueniat cuiq̄z parti per vniformitatem applicationis: vel cuius vna pars non conuenienter pos / sit contingere aliam partem. si enim illa pars que cōtinet

angulum superponat̄ illi parti que angulus non continet. non erit conueniens cōtactus. Secūda differentia irregu / laritatem faciens est nō ex parte loci vel temporis (neq̄ in quo). i. neq̄ ex parte eius quod dicit̄ quo. i. ex parte cuiuscūq̄z rei in qua fit motus. non enim est solus motus in vbi: sed in qualitate & quantitate: vel potest hoc refer / ri ad subiectum in quo est motus. sed ille secūdus modus irregularitatis accipit̄ (in eo qd̄ ut). i. ex diuersitate mo / di motus: determinat̄ enim iste secūdus modus irregu / laritatis ex velocitate & tarditate: q̄ ille motus dicit̄ regu / laris cuius est eadem ve locitas per totum. Irregularis autem cuius vna pars est velocior: altera.

Deinde cum dicit.

Unde neq̄ species motus neq̄ differen / tie sunt velocitas & tarditas: quia oēs sequun / tur differentes secundum speciem. Quare ne / q̄ leuitas neq̄ grauitas que in idem est vt ter / re ad ipsam: aut ignis ad ipsum.

Concludit duo correlaria ex premissis. quorum primū est q̄ velocitas & tarditas non sunt species motus. q̄ ve / locitate & tarditate terminat̄ irregularitas que sequitur quālibet species motus: vt supra dictum est. nulla autem species vel differentia consequit̄ omnem speciem sui ge / neris. Secundum correlarium est q̄ velocitas & tardi / tas non sunt idem quod grauitas & leuitas: q̄ vtrūq̄z h̄z motū semper ad idē sicut motus terre qui est grauis sem / per est (ad ipsam). i. ad locū ipsius qui ē deorsūz. & mo / tus ignis semper est (ad ipsum). i. ad locū propriūz qui est sursum. velocitas autem & tarditas se habent ad diuer / sos motus: vt dictum est.

Deinde cū dicit.

Vnus quidem igitur irregularis est: quo / est continuus. Minus autem quod quidem reflexiuo accidit motui. Quod autem minus & commixtio semper contrarii.

Ostendit quomō motus irregularis sit vnus. s̄o infert quoddā correlariū ex dictis ibi. (Si autem esse vnum). Dicit ergo primo q̄ motus irregularis potest dici vnus inq̄tum ē cōtinuus. sed min⁹ dī vnus q̄ regularis sicut & linea habens angulum min⁹ v̄z vna q̄ linea recta: & hoc maxime apparet ī motu reflexiuo: q̄ quasi videntur duo motus. Ex hoc autem q̄ est vnus minus videt̄ q̄ aliqd̄ habeat de multitudine: q̄ ex hoc aliquid ē minus quod habet mixtionem contrarii: sicut minus album habet ali / quid admixtum de nigro ad minus fm quandam appro / pinquationem. & sic p̄z q̄ motus irregularis & est vnus inquantum est continuus: & est quodāmodo multiplex inquantum est minus vnus.

Deinde cum dicit.

Si autem omnem vnum contingit & regu / larem esse et non: non erunt qui non scdm spe / ciem habitū ipsi vnus et continuus. Quomō / do enim erit regularis ex alteratione composi / tus: et loci mutatiōe. Indiget. n. conuenire.

Concludit ex immediate dictis quod supra proposue / rat. scilicet q̄ motus qui sunt diuersi fm speciem possunt non continuari. omnem enim unum motum contingit ēē vnum regularem. & iterum non regularem. sed motus q̄ est compositus ex diuersis motibus fm speciem non po / test esse regularis. quomodo enim esset regularis motus compositus ex alteratione & loci mutatione. necesse ē enī ad hoc q̄ motus sit regularis q̄ partes conueniant ad in / vicem. ergo relinquitur q̄ motus diuersi qui non conse / quuntur se ad inuicem eiusdem speciei existentes nō sunt vnus motus & continuus: quod supra positum est & per exempla manifestatum.

Ad plus autem determinandum est:
 a qualis motus contrarius motui: et de

Quintus

mansione eodem modo. Sed primo detet
 minandum est: vtrum contrarius motus sit
 qui est ex eodem ei qui est in idem, vt qui est
 ex sanitate ei qui est in sanitate vt generatio
 et corruptio vident. Aut qui est ex contrariis
 ut qui est ex sanitate ei qui est ex egritudine.
 Aut qui in contraria ut qui est in sanitate:
 ei qui est in egritudine. Aut qui est ex con-
 trario ei qui est in contrarium: ut qui est ex
 sanitate: ei qui est in egritudine. Aut qui
 est ex contrario in contrarium: ei qui est ex
 contrario in contrarium: ut qui est ex sanita-
 te in egritudine: ei qui est ex egritudine in
 sanitate. Necessesse est enim aut unum quen-
 dam horum esse modorum aut plures, non
 enim est aliter contraponere.

Lectio. viij.

Est quā

Philosophus determi-
 nauit de vnitae et diuer-
 sitate motus: hic determinat de contrarieta-
 te motuum que est qdam diuersitatis spēs:
 vt p3 in x. metha. et diuidit i partes duas
 primo ostendit qualiter accipienda est contrarietas in mo-
 tu et etiam in quiete. In secūda mouet quasdam questio-
 nes circa contrarietatem predicā ibi. (Dubitabit antez
 aliquis). Circa primū duo facit. p3o determinat de con-
 trarietate motus. s3o de cōtrarietate quietis. ibi. (Quoni-
 am autem motui.) Circa primū tria facit. p3o distin-
 guit diuersos modos s3m quos videri posset q accipere
 tur cōtrarietas in motu. scdo remonet quosdam illorum
 ibi. (Est at qui quidē). Tertio assignat verum modum
 contrarietatis in motu et mutatione ibi. (Quoniā autem
 differt.) Dicit ergo primo q post predicā determinan-
 dum est qualis sit motus cōtrarius alicui motui. et eodē
 modo determinandū est (de mansioe): idest de cōtrarie-
 tate quietis ad motū: et quietis ad quietem. Sed in hoc
 tractatu hoc primo faciendū est: q debemus distinguere
 modos s3m quos vniuersaliter accipi pōt rō cōtrarietatis
 in motibus. et distinguit quinq3 modos. quoz3 primus
 modus est vt rō cōtrarietatis motuum accipiat s3m acces-
 sum ad aliquem terminū et recessum ab eodem. et hoc ē
 qd dicit. (Vtrū cōtrarius motus sit qui est ex eodē ei qui
 est in idē: ut qui est ex sanitate ei qui est in sanitate) s3m
 quam rōem generatio et corruptio vident esse contraria:
 q3 generatio est motus ad esse. corruptio at est motus ab
 esse. Secundus modus est vt rō contrarietatis motuum
 accipiat s3m cōtrarietatem terminorum a quibus incipit
 motus. et hoc est q dicit. (Aut qui est ex cōtrariis vt qui
 est ex sanitate ei qui est ex egritudine.) Tertius modus
 est vt contrarietas motuum accipiat s3m cōtrarietate ter-
 minorum ad quos terminatur motus. et hoc est q dicit.
 (Aut qui est in cōtraria: ut qui est in sanitate: ei q est in
 egritudine.) Quartus modus est ut accipiat motuum
 contrarietas s3m contrarietatem termini a quo ad termi-
 num ad quem. et hoc est q dicit. (vt q est ex cōtrario ei q
 est in contrarium vt qui ex sanitate ei qui est i egritudine)
 Quintus modus est s3m cōtrarietatem ex parte vtrorūq3
 terminorū: et hoc est q dicit. (Aut q est ex contrario in cō-
 trarium: vt qui est ex sanitate in egritudine ei qui ē ex
 egritudine in sanitate) necesse est enim q contrarietas
 motuum accipiat s3m vnum horum motuum: aut scdm
 plures q3 nō contingit s3m aliquam aliam rōnem contra-
 ponere motam motui.

Deinde cum dicit.

Est autem qui quidem ex contrario: ei q
 est in contrarium non contrarius: ut qui est

physicorū

ex sanitate: ei qui est in egritudine. Idem
 enim et unus est. Esse quidem igitur non idē
 est ipsis: sicut non idem est ex sanitate muta-
 re et in egritudine.

Excludit duos predicōy modos. et primo quartū qui
 accipiebat s3m contrarietatem termini a quo ad terminū
 ad quē. s3o scdo modū q est s3m cōtrarietate terminorū ex
 quibus incipit motus ibi. (Neq3 q est ex contrario). Tertio
 ostēdit quō se habent duo modi reliq ad inuicē. ibi. (Re-
 linquit ergo). Dicit ergo primo q motus q est ex vno
 cōtrario nō pōt dici cōtrari⁹ ei q est in aliud cōtrariū: vt
 si diceret q motus qui est ex sanitate: sit cōtrarius motui
 q est in egritudine. Idem enim nō est sibi ipsi cōtrariū
 sed motus q est ex sanitate motui q est in egritudine est
 vnus et idem s3o: s3 nō ē idē eē ipsis. i. differunt rōne: eo
 modo quo nō est idē s3m rōnem moueri a sanitate in egrī-
 tudine: q3 vnū iporat habitudinē mor⁹ ad terminū a quo
 ali⁹ at habitudinē eiusdē mor⁹ ad terminū ad quē. non est
 igitur accipiēda cōtrarietas motus s3m cōtrarietate vnus
 termini ad alium.

Deinde cum dicit.

Neq3 qui est ex contrario: ei qui est ex
 contrario. Simul quidem enim accidit mu-
 tari ex contrario in contrarium aut in medi-
 um. Sed de hoc quidē posterius dicemus.

Ostēdit q cōtrarietas motū nō est accipiēda s3m cō-
 trarietatem terminorū: ex quibus incipit motus: et hoc tri-
 bus rōnibus. quarū p3ia talis est. duo mor⁹ q in idē ten-
 dunt nō sunt cōtrarii: s3 duo mor⁹ ex cōtrariis recedētes
 possunt i vnū et idē tēdes (simul enī accidit mutari). i. e3
 liter (ex cōtrario in cōtrariū aut in mediū) vt postea di-
 cet: et sic ex vtroq3 cōtrario contingit in vnū mediū mu-
 tari. non ergo motus p3opter hoc sunt contrarii: q3 a con-
 trariis incipiūt moueri. Secūdam rōnez ponit ibi.

Sed magis in contrarium mutare videbi-
 tur vtiq3 causa esse contrarietatis quam ex cō-
 trario. Dic quidem enim mutatio contrarie-
 tatis: ille vero acceptio.

Que talis est ex illo accipiēda est rō cōtrarietatis i mo-
 tu: qd magis facit motū eē cōtrarium: sed cōtrarietas ter-
 minorū ad quos motus terminat magis videt esse causa
 cōtrarietatis motuum: q3 cōtrarietas terminorū a quibus
 incipit mot⁹. q3 cū dico motus icipere a contrariis termi-
 nis dico remotionem cōtrarietatis. cū vero dico motus
 accedere ad cōtraria: dico acceptionez cōtrarietatis. ergo
 non attendit contrarietas motuum scdm terminū a quo
 tantum. Tertiam rōnem ponit ibi.

Et dicit autem unusquisq3 in quod mu-
 tat magis q3 ex quo: ut sanatio in sanitate.
 egrotatio autem in egritudine.

Que talis est ab eo a quo aliquid recipit nomen et spe-
 ciem: recipit etiam contrarietatem: cum contrarietas sit
 differentia secūdū formam: ut p3 in decimo metha. sed
 vnusquisq3 motus magis dicit idest denominat et speci-
 em recepit a termino in quez: q3 a termino ex quo: sicut
 sanatio dicit motus in sanitate: et egritudo motus i egrī-
 tudinem. et hoc etiam sup3a dem est. magis ergo accipiē-
 da est contrarietas motuum secundum terminum in quez
 q3 secūdum terminum a quo. et sic idem quod prius.

Deinde cum dicit.

Relinquit autem qui est in contraria: et
 qui est in contraria ex contrariis. Fortassis
 quidem igit accidit bos qui in contraria ex
 contrariis esse sed esse fortitan nō idem. Dico
 autem qui i sanitate ei qui ex egritudine et
 qui ex sanitate ei qui i egritudine.

1. qd ex sanitate in
 sanitate.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.

1. qd ex sanitate in
 sanitate.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.
 ut ex g3y.

Co. 47

no pmo q3 d3z nō p3 esse g3y3 s3b

Quintus

Concludit q̄ remotis duobus modis s̄m p̄rietatez terminoz acceptis: reliquit duo alij. s̄. tertius & quintus: quoz vnus ē s̄m solā p̄rietate terminoz ad quos quē tāgit cū dicit. (Qui ē ī p̄ria.) Alius q̄ ē s̄m cōtrarietate vtrozq̄ terminoz: quē tāgit cū dicit. (Et q̄ in p̄ria ex cōtrariis.) Primum at̄ modus nō accipiebat s̄m p̄rietate aliquā terminoz: s̄ s̄m accessus & recessus ab eodē termino. Concludit at̄ vltimū q̄ forte hi duo modi residui sunt idē subiecto q̄ illi motus sunt ī p̄ria: sunt et̄ ex p̄riis: s̄ forte s̄m rōnē nō sunt idē p̄p̄ diuersas h̄ndies motus ad terminos: vt supra dictū ē. & exēplificat q̄ motus q̄ ē in sanitate ei qui ē ex egritudine ē idē subiecto: s̄ nō rōe. & s̄m qui est ex sanitate ei qui est in egritudine. Deinde cum dicit.

Co. 49. Quoniam autem differt mutatio a motu: ex quodam enim subiecto in quoddam subiectum mutatio est motus: qui est ex cōtrario in cōtrarium: ei qui est ex cōtrario in cōtrarium motus cōtrarius est: vt q̄ est ex sanitate in egritudine: ei q̄ est ex egritudine in sanitate.

Ostendit quō accipiat p̄rietate ī motu: & primo s̄m q̄ motus ē ad p̄riū: s̄do put̄ motus ē ad mediū ibi. (Quod aut̄ ad mediū.) Circa p̄riū duo facit. primo ostendit qd̄ facit cōtrarietate ī motib⁹. s̄do qd̄ ī mutatioib⁹ ibi. (Qui at̄ ē ī cōtrariū.) Circa p̄riū duo facit. Primum ostendit p̄positū syllogismo. S̄do idē ibi. (Ad̄ aīfētū at̄ ē.) Primum at̄ primo talē rōnē p̄rietate aliquoz accipit s̄m p̄riā sp̄s & rōnē ip̄oz: s̄ p̄riā rō specificā motus ē q̄ sit qdā mutatio a qdā subiecto affirmato: ī qdā subiectū affirmatū: habēs duos terminos: ī q̄ differt a mutatioē q̄ nō s̄p̄ h̄z duos terminos affirmatos ergo reliquit q̄ ad p̄rietate motus req̄rit p̄rietate ex p̄te vtrozq̄ terminoz: vt. s̄. p̄riē dicitur motus p̄riū q̄ ē ex cōtrario ī cōtrariū ei q̄ ē ex cōtrario in cōtrariū: vt q̄ est ex sanitate in egritudine ei qui est ex egritudine in sanitate. Deinde cum dicit.

Co. 50. Manifestum est autem ex inductione qualia videtur cōtraria esse. Egrotari enim ipsi sanari: & ipsi addiscere decipi nō p̄ ipsum In cōtraria enim sicut enim in scia est: sic & in deceptione & p̄ ipsum habere & p̄ aliū. Et sursum motus ei q̄ est deorsum. Cōtraria enim hec sunt in longitudine. Et q̄ est ad dextrā: ei q̄ est ad sinistrā: cōtraria. n. hec sunt in latitudine. Et q̄ est ante, ei q̄ est retro. cōtraria. n. hec sunt ī altitudine.

Manifestat idē p̄ inductionē. & primo ī alteratioē corporali: q̄ egrotare ē cōtrariū ei qd̄ ē sanari quoz p̄m⁹ ē motus a sanitate ī egritudine. Ali⁹ vero ab egritudine in sanitate hoc ē p̄ in alteratioib⁹ anime: q̄ ei qd̄ est addiscere cōtrariū ē decipi non ab ipso sed ab alio: hi enī motus sunt in cōtraria ex cōtrariis: q̄ addiscere ē motus ab ignorantia ad sciam: decipi aut̄ a scia ad ignorantia. quare aut̄ addit. (nō per ip̄s) ostendit subdēs q̄ sicut in scia contingit q̄ aliquis per seip̄sam acquirat eā: & hoc vocat̄ inueniri: qm̄ q̄ vero nō p̄ seip̄sum: sed ab alio: & hoc vocat̄ addiscere ita cōtingit q̄ aliquis aliquis decipit a seip̄so: aliquis ab alio & hoc proprie opponit̄ ei qd̄ est addiscere. & hoc etiā apparet in motu locali: q̄ motus sursum est cōtrari⁹ ei qui ē deorsum: que sunt cōtraria s̄m longitudinē: & motus qui est ad dextrā est cōtrari⁹ ei qui ē ad sinistrā: q̄ sunt cōtrari⁹ s̄m latitudinē. & motus qui est ante est cōtrari⁹ ei qui est retro: que sunt cōtraria s̄m altitudinē. S̄m considerandū est q̄ hic loquit̄ de istis differentiis positionū & de longitudine: latitudine: & altitudine s̄m q̄ sunt ī homine: q̄ sursum & deorsum considerant̄ secundū longitudinē: dextrā aut̄ & sinistrā s̄m latitudinē eius: ante & retro s̄m grossiciē eius: que dicit̄ altitudo vel profunditas. Iterū considerandū est q̄ etiā s̄m sursum & deorsum inuenit̄ cōtrarietas in motib⁹ etiam naturalibus: sed

physicorum

secundū dextrā & sinistrā: ante & retro inuenit̄ cōtrarietas in motibus naturalibus: nō s̄m naturam: sed secundū motum qui est ab anima que mouet in has cōtrarias partes.

Deinde cum dicit.

Qui aut̄ est ī cōtrarium solū nō est motus. s̄ mutatio. vt fieri album nō ex quodam est.

Ostendit qualiter sit cōtrarietas in mutationib⁹. & primo ostendit quomodo accipiat̄ cōtrarietas mutatioib⁹ in rebus in quibus inuenit̄ cōtrarietas: secūdo quō accipiat̄ in rebus in quibus nō est cōtrarietas ibi. (Quibus aut̄ nō est cōtrariū.) Dicit ergo primo q̄ si accipiat̄ cōtrarietas solū ex parte termini ad quē vt dicatur cōtrari⁹ qui ē in cōtrariū hoc non facit cōtrarietate motus: s̄ mutationis que est generatio & corruptio: sicut fieri album & fieri nigrū cōtraria sunt. nec oī q̄ p̄rietate harū mutationū attendat̄ s̄m cōtrarietate termini a quo quia ī generatione termin⁹ a quo nō ē aliquid affirmatum: sed aliquid negat⁹: sit. n. album ex non albo: nō aut̄ ex aliquo affirmato. non enim mutatio de subiecto in subiectum est mutatio: sed motus. Deinde cum dicit.

Quibus aut̄ non est cōtrarium. qui est ex ipso. ei qui est in ipsum mutatio cōtraria est. Unde generatio corruptioi cōtraria est: & reuerſio acceptioi. De autem mutationes quidē motus autem nō sunt.

Ostendit q̄ in illis in quibus nō est cōtrarietas: sicut in substantiis & aliis huiusmodi attendit̄ p̄rietate mutationū secundū accessum & recessum ab eodē termino. & hoc est q̄ dicit q̄ in illis in quibus nō est cōtrarium. accipitur cōtrarietas mutationis ex eo q̄ est recessus ab eo: & q̄ est accessus in ipsum idem sicut accessus ad formam ignis quod pertinet ad generationē ignis: & recessus ab eadem: forma q̄ quidem pertinet ad eius corruptionē sunt cōtraria. vnde generatio est cōtraria corruptioni: & quecunq̄ remotio cuiusq̄ acceptio: sed huiusmodi non sunt motus sed mutationes. patet ergo q̄ ex quinque modis supra positis duo scilicet secundus & quartus ad nihil vtilis sunt: vnum autem conuenit ad cōtrarietatez motuum: duo autem congruunt ad cōtrarietatem mutationum. Deinde cum dicit.

Qui aut̄ in medium motus sunt: quibuscunq̄ cōtrariorum est medium tāquam in cōtraria quodammodo ponēdi sunt: sicut enim cōtrario vtitur medio motus ī vtraq̄ vtiq̄ mutatur: vt ex fusco qd̄em ī album tāquam ex nigro. & ex albo ī fuscum tāquam ī nigrum. ex nigro aut̄ ī fuscum tāquam ī album. fuscum aut̄ medium ad vtrūq̄ dicit̄ quodammodo vtrūq̄ vltimorū. sicut dcm̄ est prius. Motus qd̄em igit̄ motui cōtrari⁹ est sic. q̄ est ex cōtrario in cōtrarium. ei q̄ ex cōtrario in cōtrarium.

Determinat de cōtrarietate motus ex parte mediū. & dicit q̄ in quibuscunq̄ cōtrariis inuenitur mediū: motus qui terminantur ad mediū: hoc modo ponēdi sūt esse cōtrariū sicut illi qui terminantur ad cōtraria: q̄ motus vtitur medio sicut cōtrario: ita q̄ ex medio contingit mutari vtrumq̄ terminoz: sicut ex fusco quod est mediū inter album & nigrum: hoc modo mutat̄ in album: ac si mutaretur ex nigro in album & euerſo: ex albo sic mutat̄ aliquid in fuscum: ac si mutaret̄ in nigrum: & ex nigro mutatur in fuscum: ac si mutaretur in album: q̄ fuscum sit mediū ad vtrumq̄ extremoz: dicitur vtrūq̄ in comparatione albi: q̄ est nigrum: & in comparatione nigri est album: vt supra dictū est. Vltimo aut̄ concludit quod principaliter intendit scilicet q̄ motus sit cōtrari⁹ motui secundū cōtrarietatem extremoz.

Co. 51. *Ad huc quod dicitur in motu...*

ostendit quod sit cōtrarietas mutationis in eis quibus nō est cōtrarium

Co. 52. *de terminat de cōtrarietate motus ex parte mediū*

Rec. 1.

manus scripta

oblat in...

Quintus

Co. 53.

Quoniam autem motus non solum videtur
 esse motus contrarius: sed et quies: hoc de
 terminandum est. simpliciter quidem contra-
 rius est motus motui. Opponitur autem et
 quies. Privatio enim est. Est autem sic quod priva-
 tio contraria dicitur.

Lectio. ix.

Estquam

Determinavit philosophus de contrarie-
 tate motuum hic determinat de contrarietate
 quietis et primo in motibus. secundo in mutatio-
 nibus. (Quibus autem non sunt contraria.) Circa primum
 duo facit. primo ostendit quod quies sit contraria motui. secundo
 que cui ibi. (Qualis autem.) Dicit ergo primo quod quies motui
 non solum videtur contrariari motus sed etiam quies: de-
 terminandum est qualiter. scilicet quies contrariatur motui: quod
 simpliciter quidem et proprie et perfecte contrariatur motus
 motui: sed etiam quies opponitur motui: cum sit privatio mo-
 tus: et privatio quodammodo sit contrarium. est enim pri-
 vatio et habitus prima contrarietas ut dicitur in decimo
 meta. quia. scilicet in omnibus contrariis saluatur privationis ra-
 tio et habitus. cum semper alterum sit quasi privatio re-
 spectu alterius: ut album respectu nigri. et amarum re-
 spectu dulcis.

Lec. 5.

Deinde cum dicit.

Qualis autem quali: ut ei qui est secundum
 locum: que secundum locum. Sed hoc non di-
 citur simpliciter: utrum enim ei qui est hic ma-
 gis est ex hoc: aut qui est in hoc motus opponitur.

Ostendit que quies cum motui contrarietur. et circa hoc
 tria facit. primo movet questionem. secundo determinat
 veritatem ibi. (Manifestum igitur est.) Tertio probat
 ibi. (Motus autem ei et c.) In questione autem quas ponit
 unum supponitur. scilicet quod non omnis quies omni motui op-
 ponatur: sed aliqualis quies aliquali motui. sicut motui qui
 est secundum locum quies secundum locum. sed quod hoc
 non simpliciter. id est uniuersaliter dicitur: restat. scilicet querendum
 ulterius utrum mansioni. id est quieti que est in aliquo termi-
 no puta in albo: opponatur motus aut ille qui est in al-
 bum scilicet dealbatio aut ille qui ex albo. scilicet demigratio.

Deinde cum dicit.

Manifestum igitur est: quoniam quia in
 duobus motus subiectis est: huic quidem qui ex hoc
 in contrarium: que est in hoc quies: huic autem
 qui ex contrario in hoc: que in contrario quies.

Co. 54.

Determinat veritatem. et primo quantum ad contrarie-
 tatem motus ad quietem. secundo quantum ad contra-
 rietatem quietum ad invicem ibi. (Simul autem.) Dicit er-
 go primo quod cum motus sit inter duo subiecta. id est inter du-
 os terminos affirmatos: motui qui est ex hoc termino in
 suum contrarium: contrariatur: quies que est in hoc ter-
 mino: sicut motui qui est ex albo in nigrum contrariatur
 quies que est in albo. et motui qui est ex contrario in hoc:
 contrariatur quies que est in contrario: sicut motui qui est
 ex nigro in album: contrariatur quies que est in nigro.

Deinde cum dicit.

Simul autem et ad invicem contrarie be-
 sunt. Et namque inconueniens est: si motus quidem
 contrarii sunt: quietes autem oppositae non
 sunt. Sunt autem in oppositis he: ut que est
 in sanitate quies: ei que est in egritudine.

Agit de contrarietate quietum ad invicem. et dicit quod
 he quietes sunt contrarie ad invicem: que sunt in contra-
 riis terminis. Inconueniens enim est si motus sunt con-
 trarii ad invicem et quietes ad invicem non opponantur
 et quomodo sunt oppositae quietes que in oppositis ex-
 plicat subdens quod quies que est in sanitate opponitur

physicorum

quieti que est in egritudine. Deinde cum dicit.

Motus autem ei qui est ex sanitate in egritudine: ei enim qui est ex egritudine in sanita-
 tem irrationabile. Qui enim in ipso motus est
 in quo stetit: quietatio magis est: secundum quod
 accidit simul fieri motui. Necessesse autem est aut
 hanc aut illam esse. Non enim que est in albe-
 dine quies: contraria est ei que est in sanitate.
 Probat quod dixerat de contrarietate quietis ad mo-
 tum: et dicit quod motui qui est ex sanitate in egritudine:
 opponitur quies que est in sanitate: quod irrationabile esset
 quod quies que est in sanitate opponeretur motui qui est ex
 egritudine in sanitate. et hoc sic probat quia eius motus
 (qui est in ipso) id est ad aliquem terminum status in eo-
 dem termino (est magis quietatio) id est eius conservatio
 vel perfectio quam quod ei apponatur. et quod quies in termino
 ad quem sit motus perfectio: patet per hoc quod simul sit ipsa
 quies cum motu: quod ipsum moveri ad terminum est fie-
 ri quietem: unde cum motus sit causa ipsius quietis: non
 potest ei oppositi: quia oppositum non est causa sui opposi-
 ti. sed necessesse est quod motui contrarietur vel hec quies que
 est in termino ad quem: aut quies que est in termino a
 quo. non enim potest dici quod quies que est in aliqua alia
 specie contrarietur motui vel quieti: sicut quod quies que
 est in albedine contrarietur quieti que est in sanitate: aut
 motui qui est in sanitate. cum ergo quies que est in termi-
 no ad quem non contrarietur motui: relinquatur quod con-
 trarietur ei quies que est in termino a quo.

Deinde cum dicit.

Quibus autem non sunt contraria: horum
 mutatio quidem est opposita. que est ex ipso ei
 que est in ipsum. motus autem non est. ut que
 ex esse: ei que est in esse.

Co. 55.

Determinat de contrarietate quietis in mutationibus. et circa hoc
 tria facit. primo resumit quod dictum est de contrarietate
 mutationum. Secundo ostendit quod mutationi non oppo-
 nitur quies: sed non mutatio ibi. (Quies quidem hanc.)
 Tertio ostendit quomodo non mutatio contrarietur mu-
 tationi ibi. (Simile autem aliquid est.) Resumit ergo
 primo quod supra dictum est. scilicet quod in mutationibus in quibus
 non est contrarietas in terminis: sicut in generatione et cor-
 ruptione substantie: oppositio accipitur secundum accel-
 sum et recessum ex eodem termino. est enim mutatio que
 est ex ipso aliquo termino: opposita mutationi que est in
 ipsum: sicut mutatio (que est ex esse). scilicet corruptio oppo-
 nitur ei (que est in esse). scilicet generatio: cum tamen neutra
 earum sit motus.

Lec. 8.

Deinde cum dicit.

Quies quidem horum non est. immutatio
 autem est.

Ostendit quod his mutationibus non opponitur quies. et
 circa hoc tria facit. primo proponit quod intendit. secun-
 do interserit quandam dubitationem ibi. (Et si quidem
 aliquid erit.) Tertio probat propositum ibi. (Si autem
 hoc.) Dicit ergo primo quod in his mutationibus que non
 sunt inter contraria non inuenietur quies opposita: sed il-
 lud quod opponitur eis sicut quies motui: potest vocari
 (immutatio). id est non mutatio.

Deinde cum dicit.

Et si quidem aliquid erit subiectum. que
 est in esse non mutatio ei que est in non esse con-
 traria erit. Si vero non est aliquid ei quod non
 est. dubitabit aliquis cui sit contraria que est in
 esse non mutatio vel quies est.

Interferit quandam dubitationem circa premissa. Di-
 ctum est enim quod mutatio que est ad esse contrariatur mu-
 tationi que est ex esse: que quidem est in non esse. hoc au-
 tem quod dico non esse potest dupliciter accipi. uno modo

Quitnus

Ad q̄ habet aliquod subiectū vel ens actu sicut nō album in corpore: vel in potētia tñ ens: sicut privatio forme substantialis ē in materia prima. aut intelligit tale nō eē qd̄ non h̄z aliqd̄ subiectū sed ē omnino nō ens. si primo mō accipiat non esse: q̄ habeat aliqd̄ subiectū tunc iueniri poterit quomō vna non mutatio sit cōtraria alij non mutationi qz poterit dici q̄ nō mutatio que est in esse: opponit non mutationi que est in non esse. ex quo. n. non esse h̄z subiectū: nihil prohibet dicere q̄ illud subiectū permaneat i illo non esse: qd̄ est ipm̄ non mutari. Si vero nō ē aliquid (ei qd̄ non ē). i. si ipsū non esse nō est aliqd̄ subiectū: tūc dubitatio remanet cui non mutationi sit contraria illa non mutatio vel quies que est in esse. quod enī omnino non est non potest dici quiescere aut immutabiliter permanere. qz necesse est q̄ non mutationi vel quieti que ē in non esse sit aliqua non mutatio contraria. manifestum ex hoc sit q̄ illud nō esse a quo ē generatio q̄ i qd̄ tēdit corruptio ē non esse habens subiectū. **Deinde cum dicit.**

Si autē hoc est: aut non omnis quies motui contraria est: aut generatio et corruptio motus sunt. Manifestum igitur q̄ quies non dicenda est: si non et be motus.

Offendit qd̄ supponerat. s. q̄ id qd̄ opponit generatōi et corruptōi non sit quies. si. n. hoc daret. s. q̄ eēt quies: se queret alterū duoz. s. q̄ aut nō oīs quies eēt cōtraria motui: aut q̄ generatio et corruptio sit motus. Un̄ manifestū est q̄ id quod opponitur generationi et corruptioni non dicitur quies nisi generatio et corruptio esset motus qd̄ supra improbatum est. **Deinde cum dicit.**

Simile autem aliquid est et immutatio.

Contraria autem est: aut nulli: aut ei que est in non esse: aut corruptioni. Nec enim ex ipsa generatio autem in ipsam.

Offendit quō non mutatio sit cōtraria mutatiōi. et dicit simile eē de contrarietate imutatiōis ad mutationem sicut de contrarietate getis ad motū: qz imutatio que est in esse cōtraria ē vel nulli imutatiōi: qd̄ esset si non esse non haberet subiectū: aut ei nō mutationi que ē in non esse: si nō esse h̄z subiectū. et hec cōtrarietas est per modū quo quies opponit geti: aut etiā nō mutatio q̄ ē in esse opponit corruptioni ut ges motui: nō aut opponit generatōi: qz corruptio recedit ab imutatiōe vel gete q̄ est in esse: generatio vero tēdit in illā. motui aut et mutationi nō opponitur quies in termino ad quem: sed in termino a quo.

Abitabit autem aliquis: quare in mutatione quidem secundum locum sunt

et secundum naturam et extra naturam

et quietes et motus: in aliis autem non: ut alteratio hec quidem secundum naturam: illa autem extra naturam: nihil enim magis sanatio aut egrotatio secundum naturam aut extra naturam: neqz dealbatio: aut denigratio: simili autem est et in augmento et decremento. Neqz

qz ad inuicem bi contrariū: ut secundum naturam aut extra naturam. Neqz augmentū augmento. Et in generatione autem et corruptiōe eadem ratio est. Neqz generatio quidem secundum naturam: corruptio autem extra naturam

Senescere enim secundum naturam est. Neqz generationem videmus aliam quidem secundum naturam. Aliam vero extra naturam.

Lectio 4.

physicorū

Postquam

Postquam Philosophus de terminavit de contrarietate motū et quietū: hic monet quasdam dubitatōes circa p̄missa. et circa hoc duo facit. p̄mo ponit dubitatōes et soluit eas. secūdo

manifestat qd̄a que in illis dubitatōibus possent esse dubia ibi. (Dubitabit at̄ aliqs.) Prima pars dividit i tres partes s̄m tres dubitatōes quas monet: et patet partes in lra. Circa primū duo facit. p̄mo monet dubitatōes. sedo soluit ibi. (Aut si ē qd̄ violentia fit.) Monet ergo p̄mo dubitationē quare i genere motus localis iuenitur qd̄a motus et quedā ges sc̄dm naturā: et quedā extra naturā: et in alijs generibus nō iuenitur hoc: puta q̄ vna alteratio sit sc̄dm naturā et alia extra naturā: qz nō videt magis esse sanatio s̄m naturā vel extra naturā q̄ egrotatio: cū vtrūqz procedat a principio naturali intrinseco et simili liter est in dealbatione et denigratiōe et in augmento et decremento: qz neqz isti duo motus sic cōtrariant̄ adinvicez: ut vnus sit s̄m naturā et alter extra naturā: cū vtrūqz naturaliter proneniat: neqz augmentū sic cōtrariat̄ augmento: ut quoddā sit s̄m naturā et quoddā extra naturā. et eadem ratio est de generatione et corruptione. Nō enim potest dici q̄ generatio sit sc̄dm naturā et corruptio extra naturā: qz senescere qd̄ est via in corruptionē accidit sc̄dm naturā neqz ē videm̄ q̄ vna generatio sit s̄m naturā et alia extra naturā. Videtur at̄ q̄ hic d̄f contrariū ei qd̄ dicit̄ in secundo de celo q̄ senitū et oīs defectus et corruptio ē cōtra naturā. S̄z dicēdū ē q̄ senitū et corruptio et decrementū ē quodāmodo cōtra naturā et quodāmodo s̄m naturā. si enī p̄sideret propria natura alicui rei que dicit̄ natura p̄ticularis: manifestū est q̄ omnis corruptio et defectus et decrementū est p̄tra naturā: qz vnusquisqz natura itendit cōseruationē proprii subiecti: cōtrariū at̄ accidit ex defectu seu debilitate nature. si aut̄ p̄sideret natura in vniuersali: tunc omnia huiusmodi p̄ueniunt ex aliquo p̄cipio naturali intrinseco: sicut corruptio aialis ex p̄trarietate calidi et frigidi. et eadē rō ē i alijs. **Deinde cum dicit.**

Aut si est q̄ violentia sit extra naturā tūc

et corruptio erit corruptioni contraria que violenta: ut que extra naturam: ei que secundum naturam. Ergo nature et generationes quedā sunt violente: et non fatate. quibus contrarie sunt secundum naturam. Et augmenta sunt violenta et decremēta: ut augmenta que uelociter propter alimentum pubescentium sunt. et tritica cito et adaucta et non constricta. In alteratione autem qualiter aut similiter. erunt enim alie quidem uolente. alie uero naturales. ut dimissi non in ceticis diebus: alii autem in ceticis. Alii quidem extra naturam alterantur. alii uero secundum naturam.

Soluit propositam questionem per interemptionē. et circa hoc duo facit. primo ostendit q̄ in quolibet genere motus iuenitur secundum naturam et extra naturam. secundo ostendit quomodo hec duo in motibus et quietibus contrariantur ibi. (Omnino quidem.) Circa primū duo facit. primo determinat veritatem. secundo mouet obiectionem ibi. (Erūt igitur corruptiones.) Dicit ergo primo q̄ cum illud quod sit ex violentia sit extra naturā: quia violentum est cuius principium est extra nil consente vim passo: naturale autem est cuius principium est intra: sequitur q̄ corruptio violenta sit corruptioni naturali contraria: sicut corruptio extra naturam est contraria corruptioni que est secundum naturam. et per eadē rōnē cōcludit q̄ qd̄a generationes sunt violēte (et nō fatate) i. non procedentes sc̄dm ordinē causarū naturalū: qz ipe

Lec. 2.

Lec. 9.

Lo. 57.

Lo. 56.

Lo. 58.

ordo causay naturalium fatum dici potest: sicut aliquis facit nasci rosas aut aliquos fructus per aliqua artificia temporibus non suis: et sicut etiam aliquo artificio procreat generatio ranarum aut aliquorum huiusmodi naturalium unde cum be due generationes sint violente per consequens sunt extra naturam quibus contrariantur generationes que sunt secundum naturam. idem etiam concludit consequenter in augmento et decremento. Sunt enim quedam augmenta violenta et extra naturam: sicut per in his que velocius debito ad pubertatem perveniunt propter teneritudinem vel propter alimentum. id est per hoc quod deliciose et abundantiam alimentum nutriuntur: quod apparet in augmento tritici. quibus .n. frumenta augentur innaturaliter propter abundantiam humorum et non constringuntur ut sint spissa et solida per debitam digestionem et similiter apparet in alterationibus. Sunt enim quedam alterationes violente et quedam naturales ut patet maxime in sanatione. quedam enim dimittuntur a febribus non in criticis diebus et isti alterantur extra naturam: alij vero in criticis diebus et isti alterantur secundum naturam.

Deinde cum dicit.

Erunt igitur corruptiones contrarie ad invicem non generationi: et quid prohibet est enim sic. Et namque si hec quidem dulcis: illa vero tristis est: quare enim simpliciter corruptio ni corruptio contraria est: sed hec quidem huiusmodi: alia vero huiusmodi harum est.

Obijcit contra predicta. cum id enim quod est extra naturam contrarie est ei quod est secundum naturam: si inveniat quodam generatio secundum naturam et quodam contra naturam et corruptio sicut sequitur quod corruptio nes sunt contrarie ad invicem et non generatio: quia unum non potest duobus esse contrarium. Et hoc solvit dicens quod nihil prohibet generationi generationem esse contrariam: et corruptionem corruptioni. Sic enim verum est hoc est remota contrarietate eius quod est secundum naturam et eius quod est extra naturam: quia si est quodam generatio et corruptio dulcis et alia tristis: omni generationem generationi esse contrariam et corruptionem corruptioni. Dicitur autem generatio et corruptio dulcis quia ex minus nobile corruptio: generatur magis nobile: sicut ex aere corruptio generatur ignis. Generatio autem et corruptio tristis quia ex magis nobile corruptio generatur minus mobile: ut si ex igne generatur aer non tamen sequitur si corruptio opponitur corruptioni: quod non opponatur generationi: quia corruptio opponitur generationi: sed ratione sui generis. corruptio autem corruptioni secundum rationem proprie speciei: sicut avaricia contraria largitati secundum contrarietatem vicinam ad virtutem: prodigalitati vero secundum proprie speciei rationem. et hoc est quod concludit quod corruptio non est contraria corruptioni (simpliciter) id est in universalibus: sed corruptionibus: hec quidem est talis illa vero talis id est violenta et extra naturam: vel dulcis et tristis.

Deinde cum dicit.

Omnino quidem igitur contrarii motus et quietes dicto modo sunt: ut qui est sursum: ei qui est deorsum. Locum enim contrarietates he sunt. Fertur autem sursum quidem motu natura ignis: deorsum vero terra. Et contrarie ipsorum loci mutationes sunt. Ignis autem sursum quidem natura: deorsum autem extra naturam. Et contrarius est qui est secundum naturam ipsius ei qui est extra naturam. Et quietes autem similiter. Que namque est sursum quietes: qui est desuper deorsum motui contraria est. Sit autem terre illa quidem qui es extra naturam: motus autem hic secundum naturam. Quare motui quietes contraria est que est extra naturam ei: qui secundum

naturam eiusdem. Et motus enim eiusdem contrarius sic est. Alia quidem secundum naturam ipsarum erit sursum aut deorsum: alia autem extra naturam.

Ostendit quomodo sit contrarietas in motu et quiete: per id quod est extra naturam secundum naturam: et dicit quod non solum generatio est contraria generationi et corruptioni per id quod est secundum naturam et extra naturam: sed etiam versus motus et quietes sunt hoc modo contrarii: sicut motus qui est sursum est contrarius motui qui est deorsum: quia sursum et deorsum sunt contrarietates loci: et uterque illorum motuum est naturalis alicui corpori. Ignis enim naturaliter fertur sursum: terra vero deorsum: et iterum utriusque horum motuum est accipere contrarias differentias scilicet quod est secundum naturam et extra naturam: et hoc est quod dicit (et contrarie ipsorum) scilicet motuum differentie sunt: vel potest intelligi quod ipsorum corporum que moventur sunt contrarie motuum differentie id est secundum naturam et extra naturam. motus enim sursum est quidem naturalis ignis: sed moveri deorsum est ei extra naturam. et sic patet quod motus qui est secundum naturam est contrarius ei qui est extra naturam: et similiter est de quietibus: quia qui est sursum est contraria motui qui est deorsum in deorsum. Sed illa quietes est terre innaturalis: sed motus qui est deorsum est ei secundum naturam. unde patet secundum premissa quod qui est extra naturam est contraria motui naturali eiusdem corporis: quia etiam in eodem corpore motus sic contrariatur ad invicem quod scilicet motus naturalis unius corporis est contrarius motui innaturali eiusdem corporis. et sic est etiam de quiete: quia alia quietes contrario: erit secundum naturam vel sursum igni et deorsum terre: alia vero extra naturam: ut deorsum igni sursum terre.

Deinde cum dicit.

Habet autem dubitationem: si est omnis quietis que non semper est generatio et hoc ipsum stare. Manentis igitur extra naturam: ut terre sursum erit generatio. Cum ergo ferretur sursum violenta stetit. sed quod semper stat: videtur ferri velocius. Quod autem violentia est: contrarium est. Non factus ergo quiescens erit quiescens.

Adouet secundam dubitationem. utrum scilicet omnis quietis que non semper fuit sit aliquid generatio. et generatio quietis vocatur stare ut per stare non intelligatur idem quod quiescere sed stare sit idem quod pervenire ad quietem: quia in greco magis proprie sonat. et videtur determinare in partem negativam per duas rationes. Quarum prima est quod si omnis quietis que non semper fuit est generatio: sequitur quod quietis que est extra naturam: sicut quando terra quiescit sursum: sit aliqua generatio quies autem generari non potest nisi per motum procedentem: motus autem procedens quietem innaturalem est violentus. Sic ergo sequitur quod cum terra per violentiam ferretur sursum: quod tunc stetit. id est quod tunc generabatur eius quies. Sed hoc non potest esse: quia (quod semper stat videtur ferri velocius) id est dum generatur quies per motum: semper quanto magis appropinquat ad quietem: tanto est velocior. cum enim res generata sit perfectio generationis: unumquodque autem quanto est propinquius sine perfectioni tanto est virtuosius et intensius: sequitur quod motus per quem generatur quies: tanto sit velocior: quanto magis appropinquat ad quietem: ut apparet maxime in motibus naturalibus. Sed in his que moventur per violentiam accidit contrarium: quia semper invenitur remissior quanto magis appropinquat ad quietem. non ergo quies violenta habet generatioem et hoc est quod dicit quod (erit aliquid quiescens violente: sed non factum quiescens) id est absque hoc quod sua quies generet. Secundam rationem ponit ibi.

Amplius videtur stare: aut omnino esse in ipsius locum ferri: aut accidere simul.

Co. 59.

Co. 60.

Co. 61.

Co. 62.

Co. 63.

Quæ talis est: quæ stare. i. generari querit: aut omnino est idem cum motu naturali quo aliquid fertur in propriis locis: aut simul cum eo accidit: et manifestus est quod sunt idem subiecto: sed differunt ratione terminus enim motus naturalis est esse in loco naturali: esse autem in loco naturali et quiescere in eo sunt idem subiecto. unde et motus naturalis et generatio quietis sunt idem subiecto sed differunt ratione tantum. **A**d manifestum est autem quod quies violenta non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet stationem seu generationem.

Co. 62.

Habet autem dubitationem: si contraria est quæ que est hic: qui hinc est motui: cum enim moueatur ex hoc: aut reiciatur: adhuc videtur habere quod abiectus est. quare si hec quæ contraria est ei qui hic est in contrariis motui: simulerunt contraria.

Ad ouet tertiâ quoniam de hoc quod dicitur est neque quæ que est in aliquo termino contraria motui quæ receditur ab illo termino: sed hoc videtur falsum: quia cum aliquid moueatur ex hoc termino sicut ex loco: aut abiiciatur ille terminus sicut quantitas vel quantitas: adhuc dicitur moueri videtur habere illud quod abiectus est vel derelictus. non enim subito deserit aliquid totum locum sed successiue. et sicut successiue amittit albedinem. ergo dicitur moueri adhuc remanet in termino a quo. si igitur quæ que aliquid manet in termino a quo contraria motui quæ idem recedit: sequitur quod duo contraria sint simul: quod est impossibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicit.

Aut sic quiescit secundum quod adhuc manet. **O**mnino autem eius quod mouetur aliud quod est ibi: aliud autem est in quod mutat: unde et magis motus motui contrarius est quam quies. **E**t de motu quidem et quiete quomodo vterque unus sunt et quæ contrarie quibusdam dictum est.

Co. 63.

Et dicitur quod illud quod mouetur recedendo a termino quiescit in termino a quo recedit non simpliciter sed secundum quod. scilicet secundum quod adhuc manet in illo non totaliter sed partim: quia hoc est vniuersaliter verum quod semper eius quod mouetur vna pars est ibi. sicut in termino a quo et alia in termino ad quem. nec est inconueniens quod vni contrariorum secundum quod permisceatur alteri: sed quanto est magis intermixtum tanto est magis contrarium. et ideo motus est magis contrarius motui: cum nunquam ei permisceatur quam quies que quodammodo permisceatur. **E**t ultimo epilogat quod dictum est de motu et quiete quomodo in eis sit vnitatis et contrarietas.

Deinde cum dicitur.

Co. 64.

Dubitabit autem quis et de stare: si et qui cumque preter naturam motus: his est quies opposita. si quidem igitur non erit inconueniens: manet enim violentia. quare quiescens aliquid erit non semper sine fieri. **S**ed palam quod erit sicut enim mouetur preter naturam et quiescet vterque aliquid preter naturam.

Nonnullæ quedam ad manifestationem premissorum que tamen in exemplaribus grecis dicuntur non haberi: et commentator etiam dicit quod in quibusdam exemplaribus arabicis non habentur. unde magis videtur esse assumpta de dictis theophrasti vel alicuius alterius expositoris aristotelis. tria tamen ponuntur hic ad manifestationem precedentium quorum primus pertinet ad questionem quam supra posuit de generatione quietis non naturalis. unde dicitur quod dubitabit de ipso stare: quod est generari quietem quia si omnes motus qui sunt preter naturam habent quietem oppositam. scilicet non naturalem: vtrum et illa quies habeat stare. id est generari: quia si dicatur quod non sit aliqua statio quietis violente: sequitur inconueniens. **A**d manifestum est enim quod id quod per violentiam mouetur quandoque manebit id est quiescet et hoc per violentiam quare sequitur quod aliquid erit quiescens non semper si hoc quod fiat quiescens: quod videtur impossibile sed pa-

las est quod erit quandoque quies violenta. sicut enim mouetur aliquid preter naturam ita et quiescit aliquid preter naturam. **E**st autem hic attendendum quod hoc quod hic dicitur esse contrarium ei quod supra dictum est. **C**um si aueris rois dicitur quod dubitatio superius mota hic soluit. sed melius est ut dicatur quod id quod supra positum est: est magis verum: sed et quod hic dicitur quodammodo sit verum. quies enim violenta non habet generationem proprie: sicut procedentem ab aliqua causa per se facta quietis: sicut quies naturalis generatur: sed habet generationem per accidens per defectum virtutis faciente: quia quando cessat violentia mouentis vel impeditur: tunc fit quies violenta. et propter hoc motus violentus in fine remittitur: naturalis autem in fine intenditur. **S**ciendum tamen est quod alia littera inuenitur in hoc loco: quod oportet ad aliam intentionem referre. **D**icit enim sic quod queret aliquis vtrum motui extra naturam contraponatur aliqua quies non secundum naturam: non quod quies que est contra naturam opponatur motui qui est contra naturam proprie ut supra aristoteles docuit: sed hoc dicitur large et impropie secundum communem opinionem quietis ad motum. et dicitur quod irrationabile videtur si non inueniatur quedam quies non naturalis. **A**d manifestum est enim quod violenta mouentis remanebit. id est cessabit quandoque: et nisi quies aliqua fiat consequenter motus non perueniet ad statum. **U**nde manifestum est quod motibus violentis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur habet etiam extra naturam quiescere.

Co. 64.

Deinde cum dicitur.

Quoniam autem est quibusdam motus secundum naturam: et preter naturam. **P**uta ignis qui sursum secundum naturam: qui autem deorsum preter naturam: vtrum hic contrarius: aut qui terre: hec enim fertur secundum naturam deorsum. aut palam quia ambo: sed non eodem modo: sed qui quidem secundum naturam: secundum naturam existens: eius autem qui ipsius qui sursum ignis ei qui deorsum: vterque secundum naturam existens preter naturam existens: similiter autem et in mansionibus.

Co. 65.

Nonnullæ secundam explanationem eius quod dictum est de contrarietate motus naturalis et violenti: et dicitur quod cum in quibusdam sit motus secundum naturam et preter naturam: sicut ignis qui mouetur sursum secundum naturam: et deorsum preter naturam queritur vterque motui naturali ignis sit contrarius motus violentus ignis deorsum: vel motus terre que naturaliter mouetur deorsum: et soluitur quod ambo ei contrariantur sed non eodem modo. sed motus terre deorsum contrariatur motui ignis sursum: sicut naturalis naturali: motus autem ignis deorsum contrariatur motui ignis sursum: sicut violentus naturali. et eadem ratio est de contrarietate quietum.

Deinde cum dicitur.

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. **C**um enim moueatur ex hoc: et abiiciatur. adhuc videtur habere quod abiicitur. quare si ipsa quies contraria ei qui hic est in contrarium motui simul existunt contraria. si aliquid quatenus quiescit. aut adhuc manet. **T**otaliter autem eius quod mouetur hoc quidem ibi. hoc autem in quod mutatur. propter quod magis motus motui contrarium quam quies. **Q**uis quidem igitur motus simpliciter vnus. dictum est. et de motu quidem et quiete quomodo vterque vnus. **E**t qui contrarii quibusdam dictum est.

¶ Ponit tertium ad manifestandum id quod dictum est: de contrarietate generis ad motum: et dicit quod forte quodam motu aliquatenus opponitur et non simpliciter. cum. n. aliquid mouetur ex hoc in quod generatur et abijciat illud adhuc habet illud quod abijcit. unde si generatur que est hic sit contraria motui que est hic in contrarium: sequitur quod simul sint contraria: sed adhuc aliquatenus gescit dum manet in termino a quo et vniuersaliter eius quod mouetur aliquid est in termino a quo et aliquid in termino ad quem unde generis minus opponitur motui quam motus contrariis. sicut supra expositum est. Et ultimo recapitulat ut per se manifestum est. ex hoc autem ipso quod eadem verba repetuntur que supra dicta sunt manifestum esse potest quod non sunt verba aristotelis: sed alicuius expositoris.

Aristotelis stragyrite textus libri sexti.

Lo. 1.

I autem est continuum: et quod tangit: et consequenter sicut diffinitum est prius: continua quidem quorum vltima vnum: que vero tanguntur quorum simul: consequenter

S

autem quorum nihil est medium proximi generis: impossibile ex indiuisibilibus esse aliquid continuum. ut lineam esse ex punctis. si vere linea quidem continuum est. punctum autem indiuisibile.

¶ Dicit Thome aquinatis in sextum librum physicorum preclarissima commentaria.

Lectio prima.

Estquam philosophus terminauit de diuisione motus in suas species: et de vnitatem et contrarietate motuum et generum: in hoc sexto libro intendit determinare ea que pertinent ad diuisiones motus secundum quod diuiditur in partes quantitativas. et diuiditur in partes duas. in prima ostendit motum si

P

cut et esse primum esse diuisibile. in secunda ostendit quod motus diuidatur ibi. (Necesse autem et ipse nunc.) Prima autem pars diuiditur in duas. In prima ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi. in secunda ostendit nullum continuum indiuisibile esse ibi. (Manifestum igitur ex dictis quod neque linea.) Prima autem pars diuiditur in duas. in prima ostendit nullum continuum ex indiuisibilibus componi in secunda parte: quod probationes premissas magis ad magnitudinem pertinere videtur: ostendit quod eadem ratio est de magnitudine motu et tempore. (Eiusdem autem rationis est.) Circa primum duo facit. primo resumit quasdam diffinitiones supra positas quibus nunc utitur ad propositum demonstrandum in secundo probat propositum ibi. (Neque. n. vnum sunt.) Dicit ergo primo quod si diffinitiones prius posite continui: et eius quod tangit: et eius quod est consequenter: sunt conuenientes. scilicet quod continua sunt quorum vltima sunt vnum: contacta quorum vltima sunt simul: consequenter autem sunt quorum nihil medium sui generis: ex his sequitur quod impossibile sit aliquid continuum componi ex indiuisibilibus: ut lineam ex punctis: si tamen linea dicatur aliquod primum et punctum aliquid indiuisibile. addi dicit autem bene ne aliquid nomine linee et puncti aliter vteretur.

in. 5. lec. 5.

¶ Deinde cum dicit.

Neque enim unum sunt vltima punctorum. Non est enim hoc quod vltimum punctorum aliud aliquid: illud autem aliqua pars indiuisibilis. Neque simul sunt vltima. non enim est vltimum nihil imparibilis. alterum enim est vltimum. et cuius est vltimum.

¶ Probat propositum. et primo inducit rationes duas ad probandum propositum. secundo manifestat quasdam que poterant esse dubia in suis probationibus ibi. (Aliud autem generis.) Circa primam rationem duo

facit. primo ostendit quod ex indiuisibilibus non componitur aliquid continuum per modum continuationis neque per modum contactus. secundo quod neque per modum consequenter se habentium ibi. (At vero neque consequenter.) Circa primam ponit duas rationes: quarum prima talis est ex quibuscumque componitur aliquid vnum vel per modum continuationis: vel per modum contactus: quod habeant vltima que sunt vnum vel que sunt simul sed vltima punctorum non possunt esse vnum: quia vltimum dicitur respectu alicuius partis: in indiuisibili autem non est accipere aliquid quod sit vltimum: et aliud quod sit aliqua alia pars similiter non potest dici quod vltima punctorum sunt simul: quia nihil potest esse vltimum rei separabilis: cum semper aliter sit vltimum et illud cuius est vltimum. i. separabili autem non est accipere aliud et aliud. Relinquitur ergo quod linea non potest componi ex punctis: neque per modum continuationis: neque per modum contactus. Secunda ratio ponit ibi.

Amplius necesse est autem continua esse puncta: aut tangentia se ad inuicem: ex quibus est continuum. Eadem autem ratio est et in omnibus indiuisibilibus. Continua quidem igitur non erunt propter predictam rationem. Tangit autem omne. aut totum totum. aut pars partem. aut totum pars. Quoniam autem imparibile est indiuisibile. necesse est totum tangere totum. Totum autem totum tangens non est continuum. Continuum enim habet hoc quidem aliam: illud vero aliam partem: et diuiditur in sic diuisibilia et loco discreta.

Lo. 2.

¶ Que talis est. si ex punctis constituitur aliquid continuum necesse est quod aut sint continua ad inuicem: vel se tangant et eadem ratio est de omnibus aliis indiuisibilibus quod ex eis non componatur continuum. Ad probandum autem quod indiuisibilia non possunt sibi inuicem esse continua: sufficit ratio prima: sed ad probandum quod non possunt se tangere: inducitur alia ratio que talis est: omne quod tangit alterum: aut totum vnum tangit totum aliud: aut pars vnum partem alterius aut pars vnum totum alterius. Sed cum indiuisibile non habeat partem non potest dici quod pars vnum tangat partem alterius: aut pars totum: et sic necesse est si duo puncta se tangunt: quod totum tangat totum. Sed ex duobus quorum vnum totum tangat aliud totum: non potest componi continuum: quia omne continuum habet partes seiunctas: ita quod hec sit vna pars et hec alia: et diuiditur in partes diuersas et distinctas loco. i. positione in his que positionem habent. que autem secundum se totum tangunt non distinguuntur loco vel positione. Relinquitur ergo quod ex punctis non possit componi linea per modum contactus.

¶ Deinde cum dicit.

At vero neque consequenter inerat punctus puncto. aut ipsum nunc ipsi nunc. ut ex his sit longitudo aut tempus. consequenter enim est quorum nullum est medium proximum. Punctorum autem semper est medium linea. et ipsum nunc tempus.

¶ Probat quod continuum non componatur ex indiuisibilibus per modum eius quod est consequenter: non enim punctum se habet consequenter ad aliud punctum: ita quod ex eis constitutum possit longitudo. i. linea: aut vnum nunc alteri nunc ita quod ex eis possit componi tempus: quia primum est vnum alteri quorum non est aliquid medium eiusdem generis: ut supra expositum est: sed inter duo puncta sit linea media. et sic si linea sit composita ex punctis ut in duas: sequitur quod semper inter duo puncta sit aliud punctum medium: et sicut iter duo nunc est tempus medium. non ergo linea componitur ex punctis: aut tempus ex nunc sicut consequenter se habentibus. Secunda ratio principalis ponit ibi.

in. 5. lec. 5.

Sextus

Amplius diuidentur in indiuisibilia: si quidem ex quibus est utrunque in ipsa diuiditur: sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile.

Que sumit ex alia diffinitione continui quam supra posuit in principio tertii. scilicet quod continuum sit quod est in infinitum diuisibile. et est ratio talis ex quibuscumque componit vel linea vel tempus in ipsa diuidit: si ergo utrumque istorum componitur ex indiuisibilibus: sequitur quod in indiuisibilia diuidantur: sed hoc est falsum: cum nullum continuorum sit diuisibile in impartibilia. sic enim non esset diuisibile in infinitum. nullum igitur continuum componit ex indiuisibilibus. Deinde cum dicit.

Aliud autem genus non potest esse medium punctorum: et ipsorum nunc nullum. si namque erit manifestum quod aut etiam diuisibile aut indiuisibile erit. et si diuisibile aut in indiuisibilia aut in semper diuisibilia: hoc autem est continuum.

Ad manifestat duo que supra dixerat. quorum primum fuit quod inter duo puncta sit linea media: et inter duo nunc tempus. et hoc manifestat sic. si sunt duo puncta quod differant sicut situs alias non essent duo sed unum. non enim possunt se contingere ut supra ostensum est. Unde relinquitur quod distent et sit aliquid quod medium inter ea. sed nullum aliud medium potest esse inter ea quam linea inter puncta: et tempus inter nunc quod sic probat. quod si inter puncta esset aliud medium quam linea. illud medium esset indiuisibile aut diuisibile. si autem sit indiuisibile quod sit distinctum ab utroque in situ: et cum non tangat quod iterum quod sit aliquid alterum medium inter indiuisibile quod ponit medium et extrema: et sic in infinitum: quod est inconueniens nisi ponat medium diuisibile. Si autem medium duorum punctorum fuerit diuisibile aut erit diuisibile in indiuisibilia aut in semper diuisibilia sed non potest dici quod diuidat in indiuisibilia: quod tunc redibit eadem difficultas quod ex indiuisibilibus possit componi diuisibile. Relinquitur igitur quod illud medium sit diuisibile in semper diuisibilia: sed hoc est ratio continui: ergo illud medium erit quoddam continuum. nullum autem aliud continuum potest esse medium inter duo puncta quam linea. ergo inter quolibet duo puncta est linea media et eadem ratione inter quolibet duo nunc tempus: et similiter in aliis continuis. Deinde cum dicit.

Manifestum autem est quod omne continuum diuisibile in semper diuisibilia. si enim in indiuisibilia diuideretur continuum: esset indiuisibile indiuisibili contractum: unum enim ultimum et que tanguntur continuorum est.

Ad manifestat secundum quod supponerat. scilicet quod omne continuum sit diuisibile in indiuisibilia. quod si daretur quod continuum diuisibile esset in indiuisibilia sequitur quod duo indiuisibilia se contingerent ad hoc quod possent constituere continuum. quod enim quod continuorum sit unum ultimum: ut ex diffinitione eius apparet: et quod partes continui se tangant: quod si ultima sunt unum sequitur quod sint simul ut in. v. dicitur est. Cum igitur sit impossibile duo indiuisibilia se contingere: impossibile est quod continuum in indiuisibilia diuidat.

Eiusdem autem rationis est et magnitudinem et tempus et motum ex indiuisibilibus componi et diuidi in indiuisibilia aut nihil.

Lectio secunda.

Estquam Rationes supra posite manifestiores sunt in linea et aliis continuis quantitatibus positionem habentibus in quibus proprie inuenitur contactus: vult hic ostendere quod eadem ratio est

physicorum

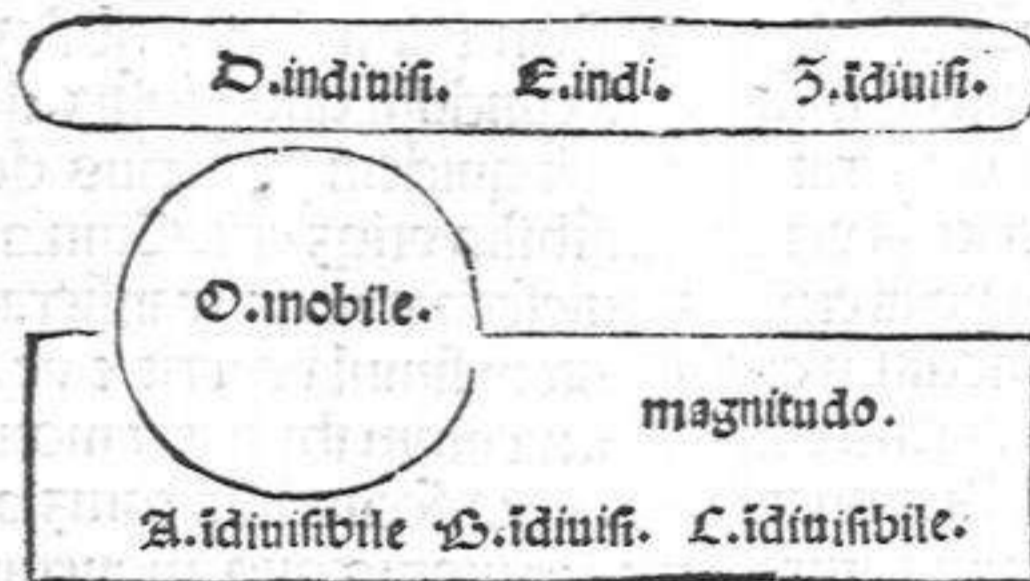
de magnitudine tempore et motu. et diuidit in partes duas. primo proponit intentum. sed probat propositum ibi. Ad manifestum autem ex his. Dicit ergo primo quod eiusdem rationis est quod magnitudo et tempus et motus componantur ex indiuisibilibus et diuidantur in indiuisibilia vel nihil horum quod quicquid dabitur de vno ex necessitate sequetur de alio.

Deinde cum dicit.

Manifestum est autem ex his. Si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur et motus quibusvis ex equalibus erit motibus indiuisibilibus. ut si ipsa. a. b. c. ex. a. b. c. est indiuisibilibus: motus in quo. d. e. z. secundum quem motum est ipsum. o. in spacio quod est. a. b. c. vnaquamque partem huius indiuisibilem.

Demonstratio probans quod partes motus correspondent partibus magnitudinis.

Motus.

Probat propositum. et primo quantum ad magnitudinem et motum. sed quantum ad tempus et magnitudinem ibi. (Similiter autem) necesse. Circa primum tria facit. primo ponit propositum. secundo exemplificat ibi. (Ut si ipsa. a. b. c. et c.) Tertio probat ibi. (Si igitur presentis motus) Propositum est istud si magnitudo ex indiuisibilibus componitur et motus qui transit per magnitudinem componitur ex indiuisibilibus motibus equalibus numero indiuisibilibus ex quibus componitur magnitudo. Exemplificat autem sic: sit linea. a. b. c. que componatur ex tribus indiuisibilibus que sunt. a. et b. et c. et sit. o. mobile quod mouetur in spacio linee. a. b. c. et motus eius sit. d. e. z. oportebit quod si partes spaciū vel linee sint indiuisibiles: quod etiam partes predicti motus sint indiuisibiles. Deinde cum dicit.

Si igitur presentis motus necesse moueri per aliquam partem: et si mouetur aliquid ad esse motum: et mouere erit ex indiuisibilibus secundum quidem igitur. a. motum esse ipsum. o. motu quo. d. mouetur: secundum vero. b. quo ipsum. e. Et secundum. c. quo ipsum. z.

Probat propositum. et circa hoc tria facit: primo premitit quedam necessaria ad propositum probationem. secundo probat quod si magnitudo componitur ex punctis quod motus componitur non ex motibus: sed ex momentis ibi. (Secundum igitur.) Tertio ostendit esse impossibile quod motus componatur ex momentis ibi. (Et motum esse aliquid.) Premitit ergo primo duo. primum est quod si quancumque partes presentis motus necesse est aliquid moueri: et e converso si aliquid mouetur necesse est quod affit sibi aliquis motus. et si hoc est verum quod mobile. o. moueatur per. a. quod est pars totius magnitudinis secundum partem motus que est. d. et secundum. b. aliam partem magnitudinis moueatur alia parte motus que est. e. et secundum. c. tertiam partem magnitudinis moueatur tertia parte motus que est. z. et ita quod singule partes motus respondeant singulis partibus magnitudinis. Secundum proponit ibi.

Sextus

Co. 7.

Si igitur necesse est quod mouetur vnde
et vbi non simul moueri et motum esse quo mo-
uit: quando mouit: ut si thebas aliquis it. i. p.
possibile est simul ire thebas: et itum esse thebas.

Et dicitur quod necesse est id quod mouetur ab vno termino
in alium non simul moueri et motum esse in quem mouetur
et quando mouetur: sicut si aliquis vadit thebas impossi-
bile est hoc duo simul esse. i. ire thebas et itum esse thebas.
Hec autem duo supponit quasi per se manifesta. nam quod
necesse sit moueri ad presentiam motus. apparet etiam in
omnibus accidentibus et formis quod ad hoc quod aliquid sit
album necesse est habere albedinem: et e converso: si albe-
do assit necesse est quod sit album. Quia vero non simul sit mo-
ueri et motum esse apparet ex ipsa motus successione: quod
impossibile est aliqua duo tempora simul esse: ut in quar-
to habitum est. vnde impossibile est quod simul sit motus esse
quod est terminus motus cum ipso moueri.

Lec. 15.

Deinde cum dicit.

Secundum a. quidem igitur impartibiles
motum est ipsum. o. secundum quod ipsum. d.
motus aderat. Quare si quidem posterius de-
uenerit: quod venit: diuisibilis vtiq; erit. Cum a.
enim veniret: neque quiescebat neque transierat
sed medium erat: si autem simul uenerit et ve-
nit: ueniens cum venit: ventum ibi erit: et motum
esse vbi mouetur. Si vero secundum totum. a.
b. c. moueatur aliquid: et motus quo mouetur
d. e. 3. est secundum autem impartibile. a. nihil
mouetur: sed totum est: erit vtiq; motus non
ex motibus sed ex momentis.

Co. 8.

Probat propositum ex premissis. Si enim presente ali-
qua parte motus necesse est aliquid moueri. et si mouetur ne-
cesse est adesse motum: si mobile quod est. o. mouetur secundum impar-
tibilem partem magnitudinis que est. a. o. quod assit ei aliquid
motus quod est. d. aut ergo. o. simul mouetur per. a. et motum est
aut non simul. si autem non simul: sed posterius deuenit quod ve-
nit: id est sed posterius motum est quod moueretur: sequitur quod a.
sit diuisibilis: quod cum ueniret id est dum erat in ipso moueri: ne-
que quiescebat in. a. quiete. s. precedente motum: neque transierat
totum ipsum. a. quod iam non moueretur per. a. nihil enim moue-
tur per spacium per quod iam pertransiuit: sed o. quod in medio mo-
do se habeat. ergo cum mouetur per. a. parte eius transiuit iam et
in parte eius adhuc manet. et ita sequitur quod a. sit diuisibilis
quod est contra positum. Si vero simul uenerit et venit. id est
si simul motum est et mouetur per. a. sequitur quod cum ueniens ve-
nit erit ibi ventum: et erit motum vbi mouetur: quod est contra
secundam positionem. Sic igitur patet quod secundum impartibilem magnitu-
dinem non potest aliquid moueri: quod vel o. quod simul esse moueri
et motum esse: vel quod magnitudo diuideretur. Supposito er-
go quod per. a. impartibile nihil moueri possit: si aliquis dicat
quod mobile mouetur per totam magnitudinem que est. a. b. c. et mo-
tus totus quo per ea mouetur est. d. e. 3. ita quod fin. a. impar-
tibile nihil moueatur: sed tamen motum sit: sequitur quod motus non
sit ex motibus sed ex momentis: ideo autem sequitur quod non sit ex
motibus: quod cum pars motus qui est. d. respondeat parti ma-
gnitudinis que est. a. si. d. est motus oporteret quod per. a. mo-
ueretur: quod presente motu mobile moueretur. Sed probatum
est quod secundum a. impartibile non mouetur: sed solum motum est:
quando. s. per transiuit hoc indiuisibile. ergo relinquitur quod
d. non sit motus sed sit momentum a quo denotatur motum esse:
sicut a motu denotatur moueri: et quod ita se habet motum sicut pu-
ctus indiuisibile ad lineam. et eadem ratio est de aliis partibus mo-
tus et magnitudinis. Ex necessitate ergo sequitur si magni-
tudo componitur ex indiuisibilibus: quod motus ex indiuisibili-
bus componatur. id est ex momentis. et hoc est quod demon-
strare intendebat. Sed quod hoc est impossibile quod motus com-

physicorum

ponatur ex momentis: sicut impossibile est quod linea componatur ex
punctis: ideo consequenter: cum dicit.

Et motum esse aliquid non motum: secun-
dum enim. a. transiuit non transiens. Quare
erit aliquid transitum esse non aliquando iens
vel transiens. hac enim transiuit non transiens hanc.

Ostendit huiusmodi impossibilitatem ducendo ad inconue-
nientia tria: quarum prima est quod si motus componatur ex momen-
tis et magnitudo ex indiuisibilibus: ita quod per indiuisibilem par-
tem magnitudinis non moueatur sed motus sit: sequitur quod aliquid
sit motum non motus. i. quod prius non mouebatur: quod ponitur quod
indiuisibile (transiuit). i. motum est non transiens: quod in eo mo-
ueri non poterat. vnde sequitur aliquid esse transitum absque hoc
quod aliquis iret: quod est impossibile: sicut impossibile est quod aliquid
sit preteritum quod nunquam fuerit presens. Sed quod hoc incon-
ueniens posset concedere ille qui diceret motum componi
ex momentis: ducit ad secundam inconuenientiam ibi.

Si igitur necesse est aut quiescere aut moueri
omne: quiescit autem per unum quodque eorum que
sunt. a. b. c. ergo est aliquid continue quiescens simul et
quod mouetur per totam. n. a. b. c. mouebatur. o. et quod
quiescebat secundum qualem partem: quare et per omnem.

Co. 9.

Tali ratione omne quod natum est moueri et quiescere ne-
cesse est quod quiescat vel moueatur sed dum mobile est in. a. non
mouetur. et sicut dicitur in. b. et sicut dicitur in. c. ergo dum est in. a. et
dum est in. b. et dicitur in. c. quiescit ergo sequitur quod aliquid simul
continue quiescat et moueatur: et hoc sequatur sic probatur. po-
situm est enim quod moueatur per totam longitudinem que est. a. b.
c. et iteque positum est quod quiescat secundum qualem partem: sed quod
quiescit per qualem partem quiescit per totum: ergo sequitur
quod quiescat per totam magnitudinem: et ita per totam magnitudinem
continue moueatur et quiescat: quod est omnino impossibile.
Tertium inconueniens ponitur ibi.

Et si quidem indiuisibilia que sunt. d. e. 3.
motus sunt: motu presente continget vtiq;
non moueri sed quiescere. Si autem non
sunt motus: motum non ex motibus esse.

Tali ratione ostensum est quod si magnitudo componitur ex in-
diuisibilibus quod est motus aut ergo illa indiuisibilia motus que
sunt. d. e. 3. ita se habent quod quodlibet eorum est motus aut
non: si quodlibet eorum est motus: cum quodlibet eorum respondeat
at indiuisibili parti magnitudinis in qua non mouetur sed mo-
tum est: sequitur quod presente motu mobile non moueatur:
quod est contra primam suppositionem. sed quiescat si vero non
sunt motus sequitur quod motus componatur non ex motibus: quod
videtur impossibile: sicut et quod linea componatur ex non lineis.

Similiter autem necesse longitudini et mo-
tuum indiuisibile esse tempus et componi ex
ipsis nunc existentibus indiuisibilibus.

Co. 10.

Lectio. iij.

Estquam

Philosophus ostendit eiusdem rationis est
se quod magnitudo et motus per ea transiens ex
indiuisibilibus componatur: ostendit etiam idem
de tempore et magnitudine. et diuidit in partes
duas. In prima ostendit quod ad diuisionem magnitudinis sequitur
diuisio temporis et e converso. In secunda ostendit quod ex infinitate
vnius sequitur infinitas alterius ibi. (Et si quodcumque in
finitum est). Circa primum duo facit. primo ponit propositum.
Secundo demonstrabit ibi. (Si enim omnis.) Dicit ergo primum
quod est tempus necesse est sicut esse diuisibile et indiuisibile: et com-
poni ex indiuisibilibus: sicut longitudo et motus.

Deinde cum dicit.

Si enim omnis diuisibilis est in minore aut
equaliter velox transibit minorem diuisibile
erit et tempus. Si autem tempus diuisibile erit

Sextus

et tēpus. si autē tēpus diuisibile erit i quo fert aliquid per ipsum. a. et q̄ ē ip̄z. a. erit diuisibile.

¶ Probat ppositum tribus rōnibus. quarū p̄ia sumit p̄ eque velocia. fa p̄ velocius & tardi⁹ ibi. (Qm̄ at̄ ois). Tertia per idē mobile ibi. (Amplius at̄ & ex cōsuetis.) Dicit ergo p̄io q̄ de rōne eque veloci⁹ est q̄ minorem magnitudinē trāseat i minori tpe. def̄ ergo aliq̄ magnitudo diuisibilis quā pertransit aliquod mobile i aliquo tpe dato sequit̄ ergo q̄ mobile eque velox trāseat partē magnitudinis in mino: i tpe. & sic oportuit temp⁹ datū eē diuisibile. si at̄ ecōuerso detur temp⁹ sit diuisibile i quo mobile datum mouet̄ per magnitudinē aliquā datam: sequitur q̄ eque velox mobile i minori tēpore quod ē pars totius temporis moueatur per minores magnitudinē. & ita seq̄ q̄ magnitudo q̄ ē. a. sit diuisibilis. ¶ Deinde cū dicit.

Co.ii.

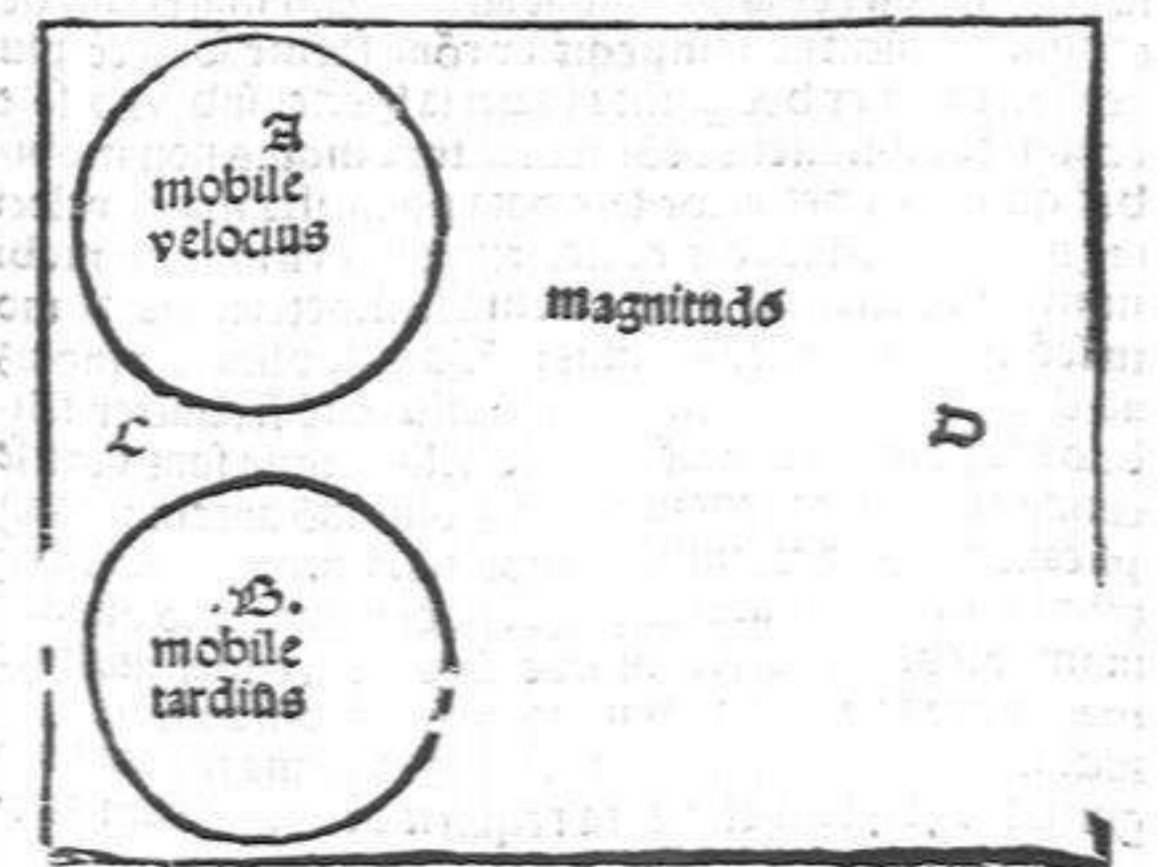
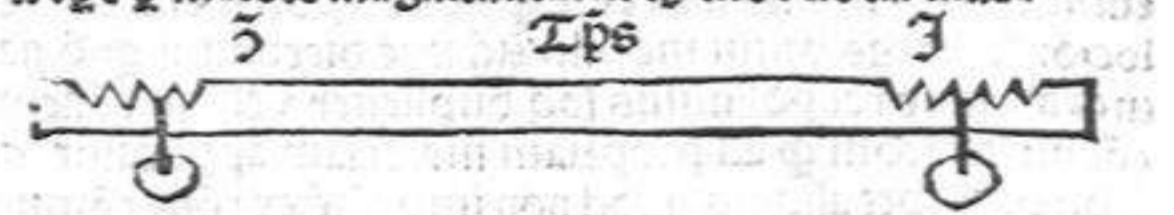
Qm̄ at̄ ois magnitudo i magnitudines diuisibilis: ostēdit̄ ē. n. qm̄ ip̄ossible ē ex atōis cōtinuū eē aliquod: magnitudo autēz ois cōtinua necesse ē veloci⁹ i eqli tēpore maius et i minori plus moueri: sicut diffiniūt qdā ipsuz veloci⁹

¶ Ostendit idem p̄ duo mobilia. quoz̄ vnū est velocius & aliud tardius. & p̄imo premitit̄ quedā necessaria ad p̄positū ostendendū. sō p̄bat ppositū ibi. (Qm̄ at̄ ois motus). Circa p̄imum duo facit. p̄io ostendit q̄uo veloci⁹ se habet ad tardius i hoc q̄ moueatur p̄ maiore magnitudinem. sō q̄uo se habeat ad ipsum quātum ad hoc qd̄ ē moueri p̄ equalē magnitudinē ibi. (manifestū at̄ ex his). Circa p̄imum duo facit. p̄imo p̄ponit ppositū resumēs qd̄ dam ex superiorib⁹ qd̄ est necessariū ad demonstratiōes sequentes. sō demonstrat ppositū ibi. (Sit enī ipsuz). Resumit ergo hoc q̄ omnis magnitudo sit diuisibilis in magnitudine: & hoc p̄z per hoc qd̄ ostensum est supra q̄ ip̄ossible est aliquod cōtinuum cōponi ex atomis idest ex indiuisibilib⁹: & manifestū est q̄ magnitudo omnis ē de genere cōtinuorum. ex his sequitur q̄ necesse sit aliquod corpus veloci⁹ in equali tempore p̄ maiore magnitudinem moueri: & et̄ in minori tempore per maiore magnitudinem moueri. & hoc mō quidā diffiniunt veloci⁹ qd̄ pl⁹ mouet̄ in eqli tēpore & etiā i minori. ¶ Deinde cū dicit.

2 ec. i.

Sit enim ipsum in quo. a. eo in quo. b. velocius. Quoniam igitur velocius quod p̄imum mutat in quo tempore ipsum. a. mutatum ē ab ipso. c. in ipsum. d. s. in tempore. 3. i. in hoc ipsum. b. non erit iuxta ipsum. d. sed deficiet. Quare in equali tempore adibit velocius.

¶ Demonstratio q̄ mobile velocius moueatur in equali tpe p̄ maiore magnitudinem q̄ mobile tardius.

physicorū

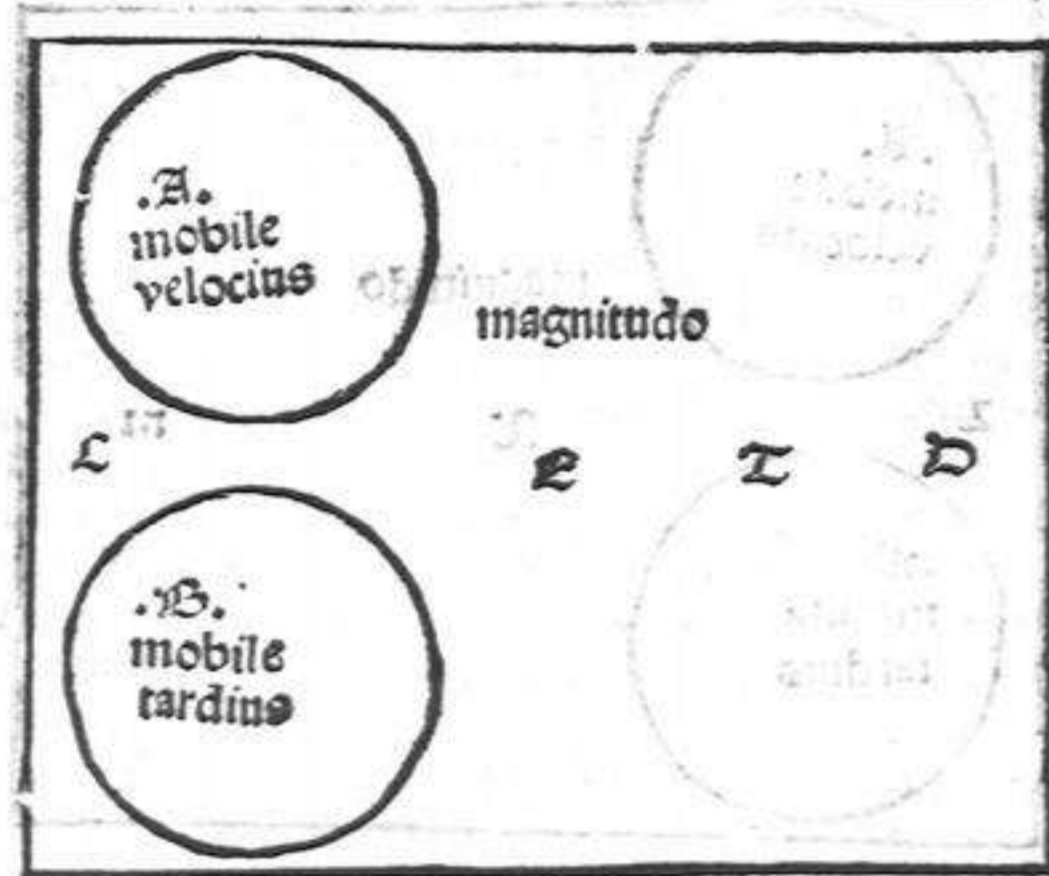
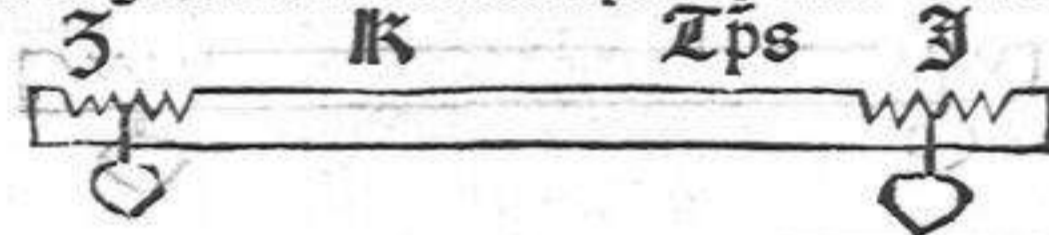
¶ Probat duo premissa. & primo qd̄ veloci⁹ i equali tēpore & p̄ mains spaciuz moueat̄. sō qd̄ etiam i minori tēpore per mains spaciuz mouet̄ ibi. (At̄ vero & i minori.) Dicit ergo p̄io: sint duo mobilia. a. & b. quoz̄. a. veloci⁹ sit q̄. b. & sit magnitudo. c. d. q̄ pertrāsit. a. i tempore. 3. i. moueatur at̄. b. qd̄ est tardi⁹. & a. qd̄ ē velocius per eandem magnitudinem & icipiāt simul moueri. his ergo possit̄ sic argumentat̄ veloci⁹ est q̄ i equali tpe plus mouet̄ sed. a. est velocius q̄. b. ergo cum. a. peruenerit ad. d. b. nondū pueniet ad. d. qd̄ est terminus magnitudinis sed adhuc deficiet idest distabit ab eo motus tñ erit i hoc tēpore p̄ aliquam partem magnitudinis. cūz ergo ois pars sit minor toto: relingitur q̄. a. in tempore. 3. i. mouetur p̄ maiorem magnitudinem q̄. b. qd̄ in eodem tempore mouetur per partem magnitudinis. vnde sequitur q̄ veloci⁹ us in equali tpe plus de spacio pertransit.

¶ Deinde cum dicit.

At uero et i minori plus. In quo enī. a. fa cum est iuxta ipsum. d. ipsum. b. erit iuxta. e. cum tardius est. Ergo quoniam ipsum. a. ad ipsum. d. factum est i oī i quo est. 3. i. tempore ad ipsum. t. erit i minori hoc: et erit i quo. 3. l. Ipsum qdem igitur. c. t. quod tranferit ipm. a. maius est ipso. c. e. Tempus autem quod est. 3. l. minus est omni eo quod est. 3. i. Quare i minori abibit maius.

Co.iz.

¶ Demonstratio q̄ mobile velocius pertransit maiorem magnitudinem in minori tēpore: q̄ tardi⁹ mobile.

¶ Ostendit q̄ veloci⁹ in minori tempore plus de spacio pertransit: dictum est enim q̄ in tempore in quo. a. iā peruenit ad. d. b. quod est tardi⁹ adhuc distat a. d. detur ergo q̄ in eodem tempore pueniat vsq̄ ad. e. i quo tempore mutatum est ab ipso. c. in ipsum. d. s. i tempore. 3. i. qz̄ igitur ois magnitudo diuisibilis est vt supra positum est: diuidatur residuum magnitudinis. s. e. d. i quo veloci⁹ excedit tardi⁹ in duas partes i puncto. t. manifestū est ergo q̄ magnitudo. c. t. est minor q̄ magnitudo. c. d. sed idē mobile per minore magnitudinem mouetur i minori tempore: qz̄ ergo ipsum. a. peruenit ad. d. in toto tempore. 3. i. ad punctum. t. pueniet i minori tpe: & sit illud tps. 3. l. ide sic arguitur magnitudo. c. t. quā p̄trāsit. a. maior ē magnitudine. c. e. q̄ p̄trāsit. b. sed tps. 3. l. in quo pertransit. a. magnitudinē. c. t. est minus toto. 3. i. in quo. b. tardi⁹ p̄trāsit magnitudinē. c. e. sequit̄ ergo q̄ veloci⁹ in minori tempore p̄trāseat mai⁹ spaciū. ¶ Deinde cū dicit.

2 ec. i.

Sextus

physicorum

Co. 13.

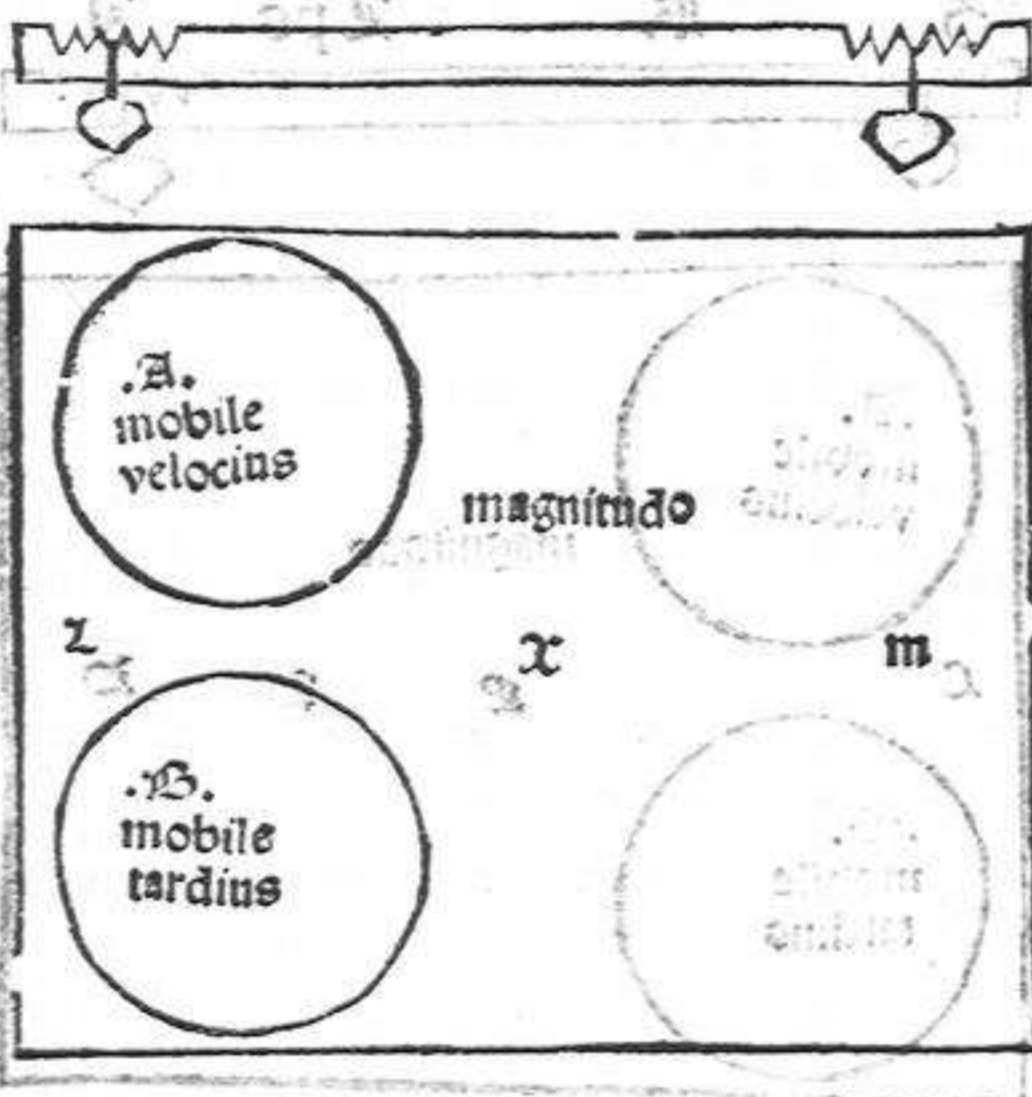
Manifestum autem ex his: quod velocius in minori tempore abibit equale.

Ostendit quomodo velocius se habeat ad tardius in moveri per equalem magnitudinem. et primo proponit intentum. secundo probat propositum ibi. (Quoniam quidem enim). Dicit ergo primo quod ex premissis manifestum esse potest quod velocius pertransit equale spacium in minori tempore.

Quoniam quidem enim maiorem in minori transit tardiori: ipsam autem secundum seipsum acceptam in pluri tempore maiorem minori: ut que est. l. m. ea que est. l. x. plus utique erit tempus: quod. p. r. in quo ipsum. a. transit. l. m. quam quod est. p. s. in quo transit ipsum. l. x. Quare si quidem est. p. r. tempus: minus est eo in quo est. p. h. in quo quod est tardius transit ipsum. l. x. et quod est. p. s. tempus minus est eo in quo est. p. h. ipso enim. p. r. minus est: minore autem minus: et ipsum minus est. Quare in minori movebitur equale.

Demonstratio quod mobile velocius moveatur per equalem magnitudinem in minori tempore quam mobile tardius.

.p. .s. Tempus .R. .l. d.

Quoniam quidem enim. Probat propositum duabus rationibus. ad quarum primam duo premitit quorundam unam probatum est. scilicet quod velocius pertransit maiorem magnitudinem in minori tempore quam tardius. secundum vero est per se manifestum. scilicet quod ipsum mobile secundum seipsum consideratum in maiori tempore pertransit maiorem magnitudinem quam in minori. pertransit enim hoc mobile. a. quod est velocius hanc magnitudinem que est. l. m. in. p. r. tempore: et partem magnitudinis. l. x. pertransit in minori tempore quod est. p. s. quod est minus quam. p. r. in quo pertransit l. m. sicut et. l. x. est minor quam. l. m. ex prima autem suppositione accipit quod ipsum tempus. p. r. in quo. a. pertransit totam magnitudinem. l. m. fit minus tempore. p. b. in quo b. quod est tardius pertransit minorem magnitudinem. l. x. demum est enim quod velocius in minori tempore pertransit maiorem magnitudinem: ex his procedit sic. tempus. p. r. est minus tempore. p. b. in quo. b. quod est tardius pertransit magnitudinem. l. x. et tempus. p. s. est minus quam tempus. p. r. ergo sequitur quod tempus. p. s. fit minus quam

tempus. p. b. quia si aliquid est minus minore etiam ipsum erit minus maiore: cum ergo datum sit quod in tempore. p. s. velocius moveatur per. l. x. magnitudinem et tardius moveatur per eandem in tempore. p. b. sequitur quod velocius moveatur in minori tempore per equale spacium. Secunda ratio ponitur ibi.

Amplius autem si omne necesse quidem aut in equali aut in minori aut in pluri moveri: et quod quidem in pluri: tardius est. Quod autem in equali eque velox. Velocius autem non est equaliter velox: neque tardius: neque utique in pluri aut equali moveatur ipsum velocius: relinquatur igitur in minori. Quare necesse est eque velox magnitudinem minori tempore transire velocius.

Que talis est quod moveatur per equalem magnitudinem cum aliquo alio mobili: aut moveatur per eam in equali tempore: aut in minori: aut in maiori. Quod autem moveatur per equalem magnitudinem in maiori tempore est tardius: ut supra probatum est: quod autem moveatur in equali tempore per equalem magnitudinem est eque velox: ut per se manifestum est: cum igitur id quod velocius est: neque sit eque velox: neque tardius: sequitur quod neque in pluri tempore moveatur per equalem magnitudinem neque in equali. Relinquatur ergo quod in minori. sic ergo probatum est quod necesse est velocius pertransire equalem magnitudinem in minori tempore.

Quoniam autem omnis motus in tempore est: et in omni tempore possibile est moveri: omne autem quod moveatur: contingit et velocius moveri et tardius in omni tempore erit velocius et tardius moveri.

Probat propositum. scilicet quod eiusdem rationis fit: tempus et magnitudinem semper dividit in divisibilia: aut etiam ex indivisibilibus componi. et circa hoc tria facit. primo premitit quedam que sunt necessaria ad sequentem probationem. secundo ponit propositum ibi. (Hec autem cum sunt). Tertio probat ibi. (Quoniam enim ostensum est.) Premitit ergo primo quod omnis motus est in tempore. et hoc probatum est in quarto: item quod in omni tempore possibile sit moveri: quod ex definitione temporis apparet que in quarto data est. et tertium est quod omne quod moveatur contingit movere velocius et tardius. id est quod quolibet mobili est invenire aliquid quod velocius moveatur et aliquid quod tardius. Sed hec propositio videtur esse falsa. determinate enim sunt velocitates motuum in natura est enim aliquis motus ita velox quod nullus potest esse eo velocior: scilicet motus primi mobili. Ad hoc dicendum quod de natura alicuius rei possumus loqui dupliciter vel secundum rationem communem: vel secundum quod ad propriam materiam applicatur et nihil prohibet aliquid quod non impeditur ex ratione communi rei impediri ex applicatione ad aliquam materiam determinatam. sicut non impeditur ex ratione forme solis esse plures soles: sed ex hoc quod tota materia speciei sub uno sole continetur. et similiter ex communi natura motus non prohibet quin qualibet velocitate data possit alia maiore velocitate inveniri. sed impeditur ex determinatis virtutibus mobilium et moventium. Hec autem Aristoteles determinat de motu secundum communem rationem motus: non dum applicando motum ad determinata moventia et mobilia. et ideo frequenter talibus propositionibus utitur in hoc. vi. libro: que sunt vere secundum considerationem communem motus: non autem secundum applicationem ad determinata mobilia. et similiter non est contra rationem magnitudinis quod quolibet magnitudo dividatur in minores. et ideo utitur in hoc libro ut accipiat qualibet magnitudine data aliam minorem: id est applicando magnitudinem ad determinatam naturam sit aliqua minima magnitudo: quod quolibet natura requirit determinatam ma-

Co. 14.

Co. 15.

2 ec. 3.
6. 1e. 8.
1 ec. 17.

2 ec. 9.

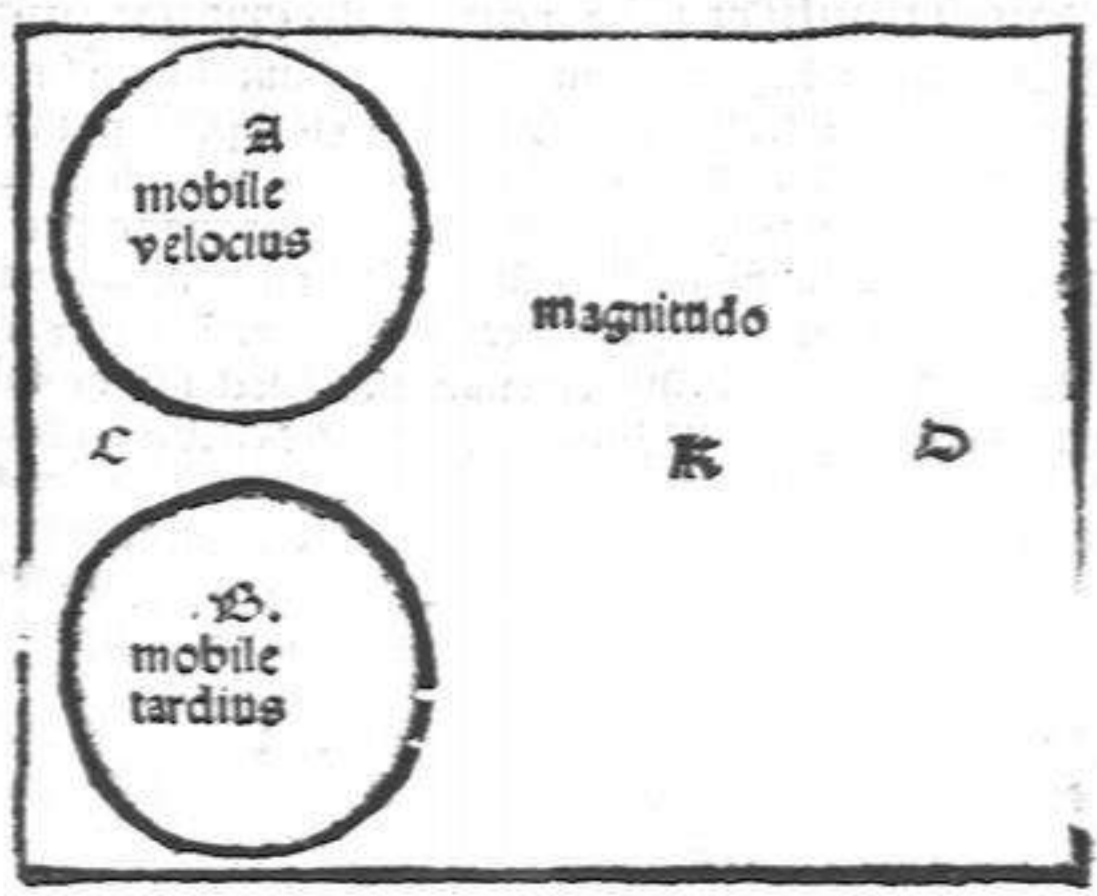
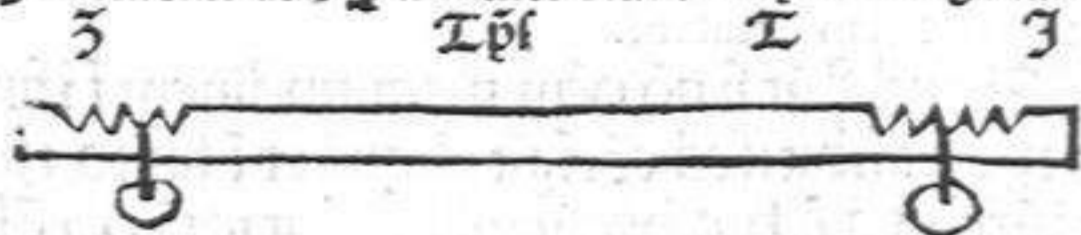
gnitudinem & paruitatem: vt etiam in primo dictus est. Ex duobus autem premissis concludit tertium. scilicet quod in omni tempore dato contingit velocius & tardius moueri quod sit motus datus in tempore. Deinde cum dicit.

Lo. 16. Hec autem cum sint: necesse est & tempus continuum esse. Dico autem continuum esse diuisibile in semper diuisibilia. Quiusmodi enim supposito continuo: necesse est & tempus continuum esse.

Ex premissis concludit propositum. & dicit quod cum premissa sint vera necesse est quod tempus sit continuum. id est diuisibile in semper diuisibilia. supposito enim quod hoc sit diuisibile continuo: necesse est quod tempus sit continuum: si magnitudo est continua: quia ad diuisiones magnitudinis sequitur diuisio temporis: & e conuerso. Deinde cum dicit.

Quoniam enim ostensum est: quod velocius in minori transibit equale sit quod quidem in quo est. a. velocius. Quod autem est in quo est. b. tardius: & sit motum tardius que est. c. d. per magnitudines: in quo est. 3. t. tempore. Manifestum igitur est quod velocius in minori quam hoc mouebitur per eandem magnitudinem. Et sit motum. a. in quo est. 3. t. Iterum autem quoniam a. quod est velocius in eo quod est. 3. t. transiit rotam que est. c. d. ipsum tardius in eodem tempore minorem transiit. Si igitur in qua. c.

Lo. 17. Quoniam autem tardius quod est ipsum. b. in eo quod est. 3. t. tempore ipsam que est. c. d. transiit: velocius in minori transibit. Quare iterum diuiditur quod est. 3. t. tempus: hanc autem diuisio & c. l. magnitudo diuidetur secundum eandem rationem si vero magnitudo & tempus: & hoc semper erit accipientibus a velociori tardius: & a tardiori velocius: & eo demonstratur est utentibus. Diuidet autem quod est velocius tempus tardius autem longitudinem. Si igitur semper in natura est conuerti: conuerso autem semper fit diuisio: manifestum quoniam omne tempus continuum est. Similiter autem manifestum est quod magnitudo omnis continua est per eadem. n. & equeles diuisiones tempus & magnitudo diuidit. Demonstratio quod similiter diuidit tempus & magnitudo.

Ostendit propositum. scilicet quod similiter diuidat tempus & magnitudo. quia enim ostensum est quod velocius pertransit equale spacium in minori tempore ponat quod a. sit velocius & b. tardius & moueat. b. tardius per magnitudinem que est. c. d. in tempore. 3. t. Manifestum est ergo quod a. quod est velocius mouet per eandem magnitudinem in minori tempore: & sit tempus illud. 3. t. Iterum autem quoniam a. quod est velocius in tempore. 3. t. pertransiit totam magnitudinem que est. c. d. b. quod est tardius in eodem tempore pertransit minorem magnitudinem que sit. c. l. & quod b. quod est tardius pertransit magnitudinem in tempore. 3. t. a. quod est velocius pertransibit eandem magnitudinem adhuc in minori tempore: & sic tempus 3. t. iterum diuidet: & eo diuiso secundum eandem rationem diuidet magnitudo. c. l. quod tardius in parte illius temporis mouet per minorem magnitudinem. & si diuidit magnitudo iterum diuidet & tempus: quia illam partem magnitudinis velocius transibit in minori tempore. & sic semper procedet accipiendo post motum velocioris aliud mobile tardius: & post tardius iterum velocius: & utendo eo quod demonstratum est. scilicet quod velocius pertransit equale in minori tempore: & tardius in equali tempore minorem magnitudinem. sic enim accipiendo id quod est velocius diuidemus tempus & accipiendo id quod est tardius diuidemus magnitudinem. Si ergo hoc verum est quod semper possit talis conuersio fieri procedendo a velociori in tardius: a tardiori in velocius: & facta tali conuersio semper fit diuisio magnitudinis & temporis: manifestum erit quod omne tempus est continuum: id est diuisibile in semper diuisibilia: & similiter omnis magnitudo: quia per eandem & quales diuisiones diuidit tempus & magnitudo: ut ostensum est. Deinde cum dicit.

Amplius autem ex consuetis rationibus dici manifestum est: ac si tempus quod est continuum & magnitudo. Si quidem in medio tempore medium transiit: & simpliciter in minori minus eadem namque diuisiones tempus & magnitudinis sunt. Ponit tertiam rationem ad ostendendum quod magnitudo & tempus similiter diuidunt: ex consideratione vnius & eiusdem mobilis: & dicit quod manifestum est etiam per rationes quas consueuerunt dici: quod si tempus est continuum id est diuisibile in semper diuisibilia: quod & magnitudo eodem modo continua est: quia vnum & idem mobile regulariter motum: sicut in toto tempore pertransit totam magnitudinem: ita in medio tempore medium magnitudinis: & vniuersaliter in minori tempore minorem magnitudinem: & hoc ideo concludit quia similiter diuidit tempus sicut & magnitudo.

Et si quodcumque infinitum est & alterum e & sicut alterum & iterum est: ut si quidem ultimis infinitum est tempus & longitudo ultimis: si vero diuisione: diuisione et longitudo: si autem in utrisque tempus: in utrisque & longitudo

Lo. 18.

Lectio quarta.

Ostendam Ostendit quod magnitudo & tempus similiter diuidunt: hic ostendit quod etiam infinitum & finitum similiter inueniunt in magnitudine & tempore. & circa hoc tria facit. primo ponit propositum. secundo ex hoc soluit dubitationem ibi. (Unde & Zenonis ratio). Tertio probat propositum ibi. (Neque hanc infinitum & c.) Dicit ergo primo quod si quodcumque horum duorum. scilicet temporis & magnitudinis sit infinitum: & alterum est infinitum: & eo modo quo vnum est infinitum & alterum. & hoc exponit distinguendo duos modos infiniti dicens quod si tempus est infinitum in ultimis & magnitudo est infinita in ultimis. dicit autem tempus & magnitudo esse infinita in ultimis: quia. scilicet. ultimis caret: sicut si imaginaremur lineam non terminari ad aliqua puncta: vel se

Sextus

pus non terminari ad aliquod primum aut ultimum in-
stans. et si tempus sit infinitum divisione: et longitudo erit
divisione infinita: et est hic scds modus infiniti. dicitur. n.
divisione infinitum qd in infinitum dividi pot: qd est de ro-
ne continui ut dictum est: et si tempus esset utroq; modo
infinitum: et longitudo esset utroq; modo infinita. et cone-
niet isti duo mod: infiniti pra ponunt: q: primus modus
infiniti accipit ex parte ultimum indivisibilem q pri-
uam. Secundus autem modus accipit fm indivisibilia
que signantur in medio. dividitur enim linea fm puncta
infra lineam signata. **Deinde cum dicit.**

Co. 19.

Unde et zenonis ratio falsum opinat qd no
est possibile infinita pertransire: aut tangere in
finita secundum vnumquodq; infinito tempo-
re. Dupliciter enim dicitur et longitudo et tem-
pus infinitum: et omnino omne continuuz: aut
secundum divisionem aut in ultimis. infinitis
quidem igitur secundum quantitatem non con-
tingit sese tangere infinito tpe: eis at q sunt scds di-
visione contigit et naq; ipsu sic infinitu. quare et i
finito tpe et no finito accidit trāsiri infinitu et tā-
gere infinita i iphis infinitis et non finitis.

Ex premissis remouet dubitationem zenonis qui vo-
lebat probare qd nihil mouet de vno loco ad alium. puta
de. a. in. b. manifestum est enim qd inter. a. et. b. sunt infini-
ta pūcta media cū continuuz sit diuisibile in infinitu. Si er-
go mouet aliquid de. a. in. b. o3 qd pertransit infinita. et
qd tangat vnuquodq; infinito quod no est possibile fieri
in tempore finito. ergo i nullo tpe quātūcūq; magno: dū
mō sit finitū: aliquid pot moueri per qstūcūq; paruū spa-
ciū. Dicit ergo phis qd ista rō procedit ex falsa existima-
tione: qz longitudo et tēpus et quodcūq; continuuz duplici-
ter dē esse infinitum ut dictum est. s. fm diuisionē et in vl-
timis. Si igit essent aliqua scilicet mobile et spaciū infini-
ta fm quantitatem qd est esse infinitu in vltimis no con-
tingeret qd se inuicē tangerent in tempore finito. Si vero
sunt infinita fm diuisionem: hoc cōtingit: qz etiam temp⁹
quod est finitum fm quantitatem est sic infinitum scilicet
fm diuisionem: vnde sequit infinitu qd transeat non qui-
dem in tempore finito sed in tempore infinito: et qd infini-
ta pūcta magnitudinis transeant in infinitis nūc temporis
non at in nūc finitis. Est at sciendum qd hec solutio est ad
hominem et non ad veritatem sicut infra Aristo. manife-
stabit in. viij. **Deinde cum dicit.**

Neq; iā infinitu pot i finito tpe trāsire ne-
q; i infinito finitū: s; si qdē tēp⁹ infinitu sit et ma-
gnitudo erit infinita: et si magnitudo et tēporis.

2 ec. 17. 6.
2 ec. 11.

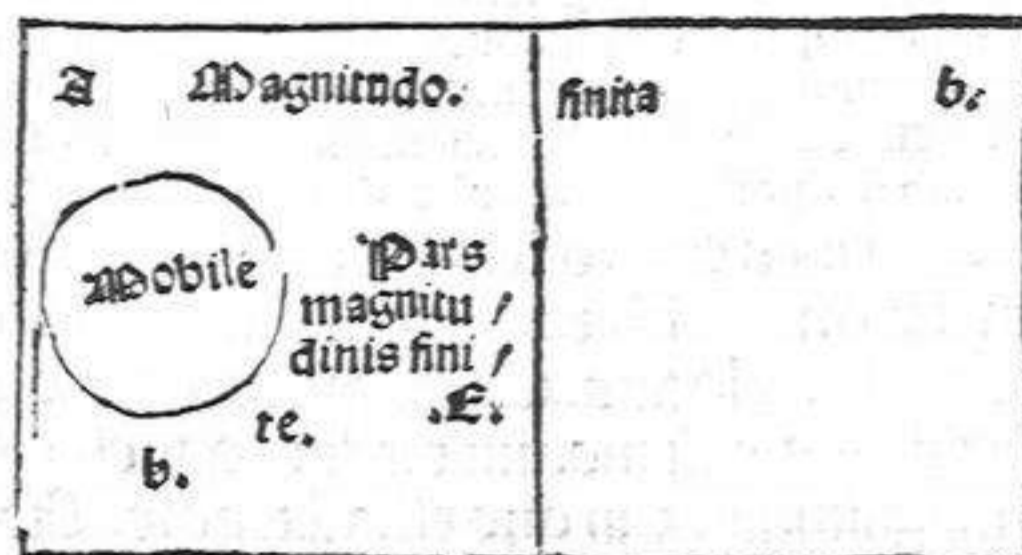
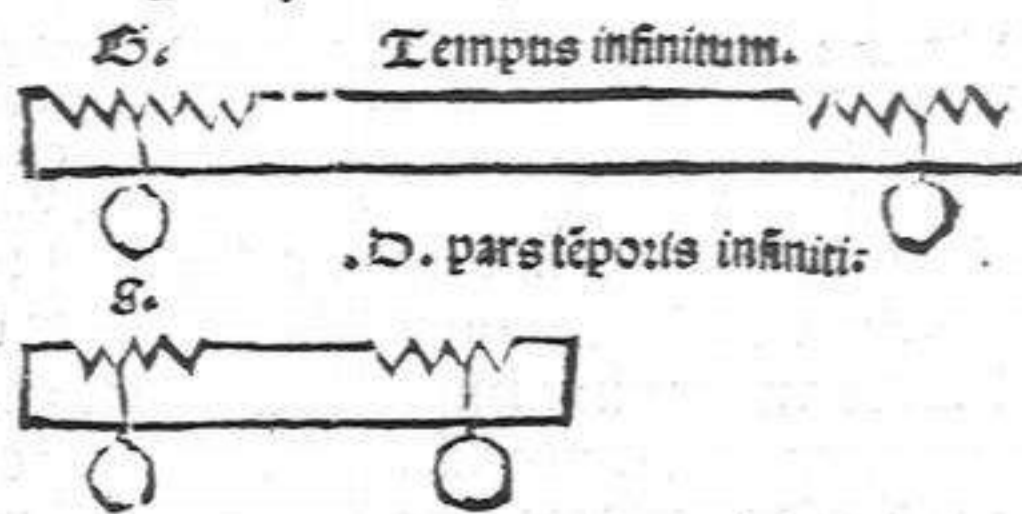
Probat qd supra posuit: et primo resumit ppositum.
s; probat ibi. (Sic enī magnitudo.) Dicit ergo primo
qd nullum mobile pot transire infinitum spaciū in tempo-
re finito: neq; finitum spaciū in tempore infinito. S; oportet
si tempus est infinitum qd magnitudo sit infinita: et eō-
uerso. **Deinde cum dicit.**

Co. 20.

Sit. n. magnitudo finita i q ē. a. b. Tps at i
finitu: i quo ē. g. Accipiat igit tps aliqd fini-
tu i quo sit. g. d. i hoc igit trāsibit aliqd magni-
tudis. Et sit qd trāsitu ē i quo ē. b. e. hoc at aut
mēsurabit i quo ē. a. b. aut deficiet aut excellet
differt. n. nihil. si. n. sp eqlē q ē. i. b. e. magnitu-
dinē i eqli tpe trāsibit. Hoc at mēsurat totū. si
nitum erit oē tempus i quo trāsibit. i equalia
enī diuidet: sicut et magnitudo.

Deinde rātio prima per quam probatur qd si magni-
tudo est finita qd tempus est finitum: et sumitur hec de-
monstratio ex proportione partis ad totum.

physicoz

Probat ppositum. et pzo qd tempus no pot esse infi-
nitum si magnitudo sit finita. s; qd eōuerso si longitudo
sit infinita tēpus no pot esse finitū ibi. (Eadē at demon-
stratio est.) Primū at ostendit duabus rōnibus. quarū
prima talis est. sit magnitudo finita que est. a. b. et sit tem-
pus infinitu qd est. g. accipiat at huius temporis infiniti
aliqua pars finita que sit. g. d. q: igit mobile per totū tē-
pus. g. pertransit totam magnitudinem. a. b. o3 qd in hac
parte tēporis que est. g. d. pertrāsēat aliquā partē illi⁹ ma-
gnitudinis que quidē sit. b. e. cū aut. a. b. magnitudo sit fi-
nita et maior. b. e. g. d. at finitū et minus ipso. g. necesse est
qd. b. e. aut mēsuret totū. a. b. aut deficiet aut excellet in
mēsurando. Si multoties sumat. b. e. sic enim omne fi-
nitum minus se habet ad finitū maius: ut patet in nume-
ris. Ternarius enim qui est minor senario bis acceptus
mēsurat ipsum quarū vero qd etiam est maior no mēsu-
rat bis acceptus sed excedit. plus enim est bis tria qz quī
qz. similiter etiam et septenariū bis acceptus no mēsu-
rat. Sed deficit ab eo. minus. n. est bis tria quā septē. sed
trī si trinaris ter accipiat excedet et septenarium. Nihil
at differt quocūq; mō horū trium. b. e. se habeat ad. a. b.
qz idē mobile semper pertrāsibit magnitudinem equalē
ei qd est. b. e. in tpe equali ei: qd est. g. d. s; b. e. mēsurat
totum. a. b. vel excedit ipsum si multoties sumat: ergo et
. g. d. mēsurabit totū tēpus. g. vel excedit ipsum si multoti-
es sumat: et sic o3 qd totum tēpus. g. sit finitum in quo p-
transit totam magnitudinē finitam: qz o3 qd in equalia fm
numerum diuidat tempus sicut et magnitudo. Secun-
dam rationem ponit ibi.

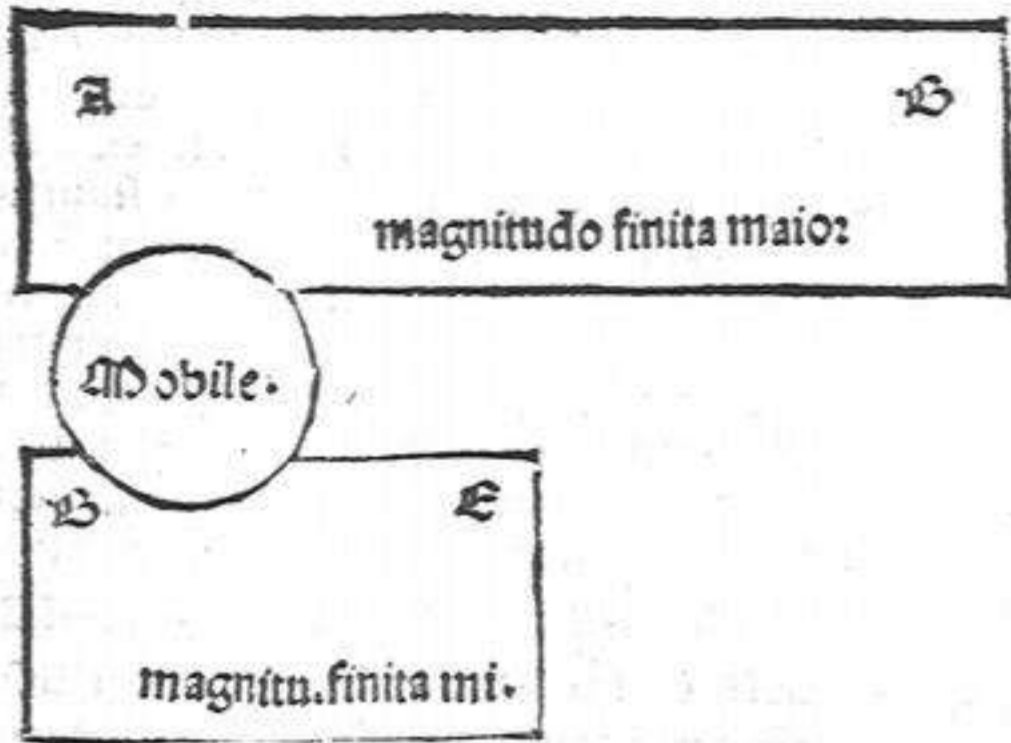
Co. 21.

Ampli⁹ at si no oēm magnitudinem i infini-
to tpe trāsibit: sed cōtingit aliquā et i finito tpe
trāsire: ut q ē. b. e. hec at mēsurabit totā et eqlē
i equali trāsibit. Quare et finitū erit tempus.

Que talis est. quāuis enim det qd magnitudinem finitā
que est. a. b. pertransit aliqd mobile i tempore infinito
non tñ pot dari qd omnem magnitudinem pertransit in
tempore infinito: qz videmus qd multe magnitudines fi-
nitę temporibus finitis pertrāsēunt. Sit igit magnitudo
finita que est. b. e. que pertrāsēat tpe finito. Sed. b. e. cū
sit finita mēsurat. a. b. que est etiam finita. sed idē mobile
pertrāsibit equalē magnitudinem ei que est. b. e. in equa-
li tempore finito in quo ipsam pertrāsibit: et ita quot ac-
cipiebant magnitudines equalē. s. b. e. ad constituēdas to-
tam. a. b. tot tempore finita equalia accipient ad mensura-
tionem vel cōstituēdem totius temporis: vnde sequitur
qd totum sit finitū. differt at hec rō a prima: qz in prima
rōne. b. e. ponebat pars magnitudinis. a. b. hic autē. b. e.
ponit quedam alia magnitudo separata. Necessitatē autē
hui⁹ scde rōnis posite ostendit cum subdit.

Sextus

Quod autē nō in infinito tempore transit quod est. b. e. manifestum est si accipiatur in altera finitū tēpus: si. n. in minori pte transit hāc necesse ē finitam esse altero termino existente. **D**emonstratio scda p quā pbatur idē quod supra: et sumit ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitū.

C Posset enī aliq̄s cōtra primā rōem cauillando dicere q̄ sicut totā magnitudinē. a. b. p̄trāsibit i tpe infinito ita q̄ quālibz pte ei. et sic ptes. b. e. nō p̄trāsibit tpe finito. S3 qz nō p̄t dari q̄ quālibz magnitudinē p̄trāseat tpe infinito. oportuit iducē scdaz rōez q̄. b. e. sit q̄dā alia magnitudo quā tēpo: e finito p̄trāseat. et hoc ē qd̄ subdit qd̄ manifestū ē q̄ mobile nō p̄trāsit magnitudinē q̄ ē. a. b. i infinito tpe si accipiat i altera finitū tps. i. si accipiat aliq̄ alia magnitudo a p̄ma q̄ dicat. b. e. quā p̄trāsibit tpe finito. Si. n. i miori tpe p̄trāsit pte magnitudis quā totū necesse ē hāc magnitudinē q̄ ē. b. e. finitā cē altero termino existente finito. i. a. b. q̄ si dicat: si tps in q̄ p̄trāsibit. b. e. est finitū et minus tempore infinito i q̄ p̄trāsibit. a. b. necesse ē q̄. b. e. sit minor quā. a. b. et ita q̄. b. e. sit finita cū. a. b. finita sit. **D**e idē cū dicit.

Eadem autem demonstratio est: et si longitudo quedam infinita sit: tēpus autem finitū. **D**icit q̄ eadē demonstratio ē ducēs ad impossibile si dicatur q̄ longitudo sit infinita et tps finitū: qz accipiet aliq̄ longitudinis infinite qd̄ erit finitū. sicut accipiebatur aliquid tēporis infiniti q̄ est finitum. **D**einde cum dicit.

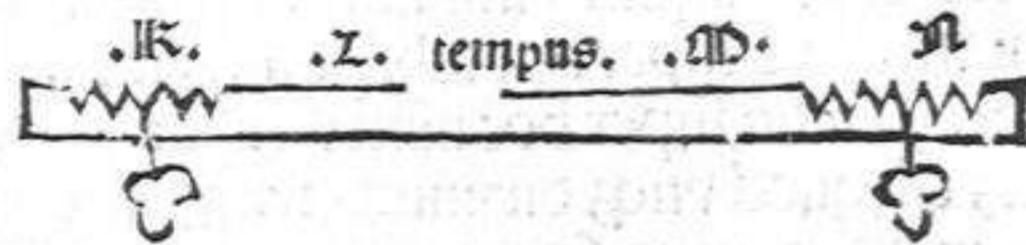
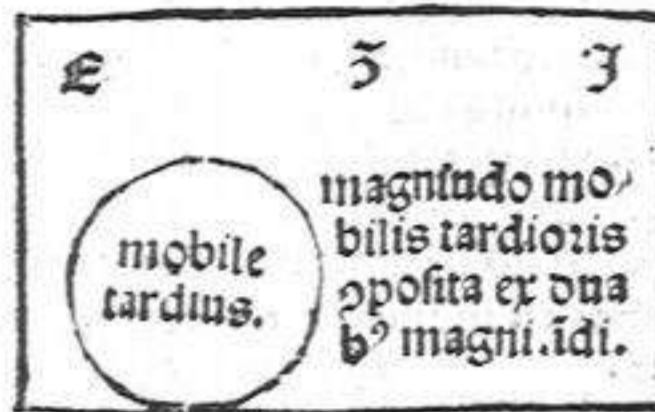
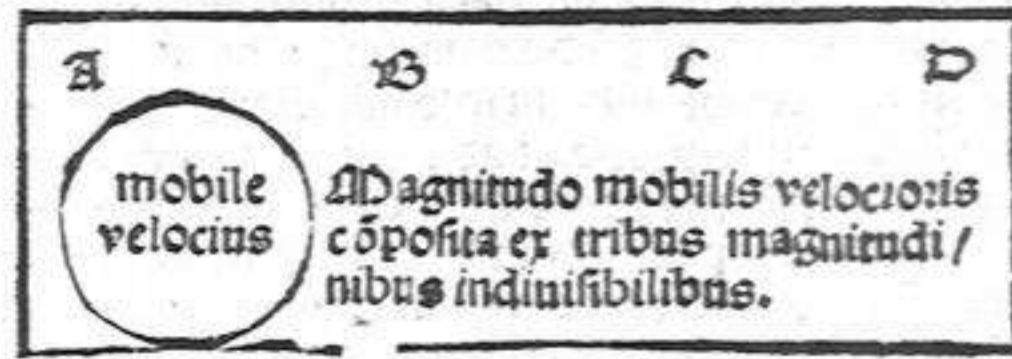
Manifestū igitur ex dictis est: q̄ neqz linea: neqz planum: neqz omnino nullum continuorum erit atomus: nō solum propter id qd̄ nunc dictum est: sed qz accidit diuidi atomus.

Probat q̄ nullū p̄tinuū ē indiuisibile: et p̄io ostendit q̄ icōueniēs sequit si h̄ p̄oat: scdō p̄oat d̄mōstratōez ad illd̄ icōueniēs ducē: ē ibi. (Qm̄. n. i oī tpe.) dicit ergo primo manifestū esse ex dictis q̄ neqz linea neqz planū. i. superficies neqz oīo aliq̄ p̄tinuū ē atomus. i. indiuisibile: tū pp̄ p̄dicta: qz videlz impossibile ē aliq̄ p̄tinuū ex indiuisibilibz p̄p̄oī cū tū ex continuis possit cōponi continuū: tū ē qz sequeretur q̄ indiuisibile diuideretur. **D**einde cum dicit.

Quoniam enī in omni tēpore velocius et tardius est. Velocius autē plus transit in equali tpe: contingit autē et duplicem et hemioliaz transire longitudinē. Sit enī hec rō velocis. Adducatur igitur velocius secundū hemiolium in eodē tpe: et diuidantur magnitudines: que quidē velocioris sunt. a. b. c. d. in tres atomos que vō sunt tardioris in duos in quibus sunt. e. 3. i. Itaqz et tempus diuidetur in tria atoma. Equale enī in equali tpe trāsibit. Diuidat igitur tēpus in ea que sunt. k. l. m. n. Iterū autē quoniam deducitū est tardius per. e. 3. i. et tps secabit ingemū

physicorum

na. Diuidet ergo atomū et impartibile non. n. in atomo transit: sed in pluri. Manifestum ergo est q̄ nihil continuorum impartibile est. **D**emonstratio q̄ nullū p̄tinuū ē p̄positū ex indiuisibilibz.

Conit demonstratōez ad hoc icōueniēs ducēt in q̄ p̄io p̄suppōit qdā superiōr manifestata: q̄rū vnū ē q̄ i oī tpe p̄gat velocius et tardius moueri: s̄m ē q̄ velocius plus p̄transit de magnitudie i eqli tpe. Tertiuū ē q̄ p̄igit excessum velocitatis ad velocitatē et longitūdis p̄trāsire ad longitūdes s̄m diuersas p̄portōes p̄puta s3 duplicē q̄ ē p̄portio duoz ad vnū et s3 hemiolia q̄ h3 totū et dimidiū: q̄ alio mō d̄r sex q̄ altera: vt p̄portō triū ad duo v̄l s3 quātāctūqz alia p̄portōez: ex his at̄ suppositis sic p̄cedit. Sit h̄ p̄portō velocis ad veloz vt inueniat aliq̄ velocius altero s3 hemiolia. i. sex q̄ alterā p̄portōez. et sit ita q̄ velocius p̄trāseat vnā magnitudinē q̄ sit. a. b. c. d. p̄positā ex tribz magnitudinibus indiuisibilibz: q̄rū vna sit. a. b. alia. b. c. tertia. c. d. i eodē at̄ tpe o3 q̄ tardius s3 p̄dictaz p̄portōez p̄trāseat magnitudinē p̄positā ex duobz indiuisibilibz magnitudinibus q̄ sit magnitudo. e. 3. i. et qz tps diuidi p̄t sicut ē magnitudo necesse ē q̄ tps i q̄ velocius p̄trāsit tres magnitudines diuidat i tria indiuisibilia qz o3 q̄ eqli i eqli tpe p̄trāseat. Sit ḡ tps. l. l. m. n. diuisū i tria indiuisibilia. S3 qz tardius i eodē tpe mouet p. e. 3. i. q̄ sunt due magnitudines indiuisibiles necesse ē q̄ tps diuidatur i duo media: et sic sequet q̄ indiuisibile diuidat: oportebit. n. q̄ tardius vnā magnitudinē indiuisibile p̄trāseat in vno indiuisibili tpe et dimidio. Nō. n. p̄t dici q̄ vnā indiuisibile magnitudinē trāseat i vno tpe indiuisibili qz sic nō p̄t us moueret velocius q̄ tardius: ergo reliquit q̄ tardius p̄trāseat indiuisibile magnitudinē i pluri q̄ in vno indiuisibili tpe: et i miori q̄ duobz: et sic oportebit vnū indiuisibile tēpus diuidi. et eodē mō sequit q̄ indiuisibilis magnitudo diuidat si ponat q̄ tardius moueat p tres indiuisibiles magnitudines i tribz indiuisibilibz tpebus. velocius enī in vno indiuisibili tempore mouebitur p plures quam p vnā indiuisibile magnitudinē: et p minus quā duas. Unde manifestum sit q̄ nullum continuum potest esse indiuisibile.

Necessē est autem et ipsum nunc quod non secundum alterum sed per se et p̄mum dictum indiuisibile et in omni tēpore huiusmodi esse.

Ostendit Philosophus q̄ nullū cōtinuū ex indiuisibilibz componitur neqz indiuisibile esse et quibus apparet motum esse diuisibilem. **H**ic determinat de diuisione

Sextus

maior & primo premitit q̄dā necessaria ad motus dīuisionē. sc̄do de ipsa motus dīuisionē dēterminat ibi. (Ad motus at est dīuībilis dupliciter. Circa prīmū duo facit. primo ostēdit q̄ idīuībili tēporis nō cōtingit esse motū neq; q̄etē; sc̄do ostēdit q̄ idīuībile nō pōt moueri ibi. (Qd̄ mutatur aut̄ oē.) Circa prīmū duo facit. primo ostēdit q̄ idīuībile tēporis est ipsum nūc. sc̄do q̄ in nunc nihil mouet aut quiescit ibi. (Qd̄ autē nihil in ipso nūc mouetur.) Circa hoc tria facit. primo proponit qd̄ intēdit. sc̄do ponit ea ex quibus p̄bari pōt propositū ibi. (Est enī aliquid vltimū eius.) Tertio proponit qd̄ ad hoc cōsequit̄ ibi. (Necesse igit̄.) Circa prīmū considerandū est q̄ aliqd̄ dicit̄ nūc s̄m alterū & nō s̄m se ipsum: sicut dicit̄ nūc agi q̄ i to to presenti die agit̄: t̄n̄ totus dies presens non dī presens s̄m se ipsuz s; s̄m aliqd̄ sui. Manifestū ē enī q̄ totū diei aliqua ps̄ preterijt & aliq̄ futura ē. Qd̄ aut̄ preterijt v̄ futurū est nō est nūc. sic ergo ps̄ q̄ totus dies p̄s nō est nūc primo & p̄ se: s; per aliqd̄ sui & s̄m nec hora nec quodcū / q; aliud t̄ps. dicit̄ ergo q̄ id qd̄ dī nunc primo & per se & nō s̄m alterū ex necessitate est idīuībile: & itē ex necessitate est in oī tempore. **¶** Deinde cum dicit.

Co. 25.

Est enim aliquid vltimum eius quod factum est: cuius super hoc nihil futuri est & itē futuri est cuius super hoc nihil est illius quod factuz est: quod vtriq; diximus vtriusq; esse terminum. Hoc autem si demonstretur: quoniam hoc huiusmodi est per se: & ipsum simul manifestum erit quod idīuībile est.

¶ Probat propositū manifestū est enī q̄ cuiuslib; cōtinuū finitū est accipere aliqd̄ vltimū extra qd̄ nihil ē eius cuius est vltimū: sicut nihil lineē ē extra p̄ctū qd̄ terminat lineā. tēpus aut̄ preteritū est quoddā cōtinuū finitū ad presens. Est ergo accipere aliqd̄ vltimū eius qd̄ factū ē idēst preteriti extra qd̄ nihil est preteriti: & infra qd̄ nihil ē futuri: & s̄m erit accipere aliqd̄ vltimū futuri infra qd̄ nihil preteriti. & illud vltimū est terminus vtriusq; .s. preterito & futuro: q; cū totū tempus sit cōtinuū o; q̄ preteritū & futurū ad vnū terminum copulentur. Si igit̄ de aliquo demonstrat̄ q̄ ipsum sit tale per se ipsum: qd̄ est esse nūc per se ipsum & nō per aliqd̄ sui simul cū hoc manifestū erit q̄ sit idīuībile. **¶** Deinde euz dicit.

Co. 26.

Necesse est igitur ipsum idem esse ipsum nunc: quod vtriusq; temporibus vltimum est.

¶ Ostendit quoddā cōsequens ad premissa: & circa hoc duo facit. primo ostendit supposito q̄ nūc sit idīuībile q̄ oporteat idem nūc esse qd̄ est terminus preteriti & terminus futuri: secundo ostendit q̄ econtrario si est idē vtrū q; nunc oportet q̄ nunc quod sit idīuībile ibi. (At vero si idē est.) Circa prīmū duo facit. primo concludit ex dictis q̄ necesse ē esse idē nūc quod est vltimum vtriusq; temporis scilicet preteriti & futuri. Secundo ibi.

Si enim alterum est: consequenter nō erit alterum alteri propter id quod non est continuum ex impartibilibus. Si autem seorsuz est vtrūq; interest t̄ps. Omne .n. continuū h̄mōi est. Quare erit vniuocum medium terminorū. At vero si tempus medium est: dīuībile erit. Omne enim tempus ostensum est quod dīuībile sit. Quare dīuībile est ipsum nunc.

¶ Probat tali rōne si ē alterū nunc qd̄ ē principū futuri & alterū qd̄ est finis preteriti: o; q̄ hec duo nunc vel sint consequenter ad inicē ita q̄ imediate sibi succedāt: v̄ o; q̄ vnū sit seorsuz ab altero distās ab eo. s; nō pōt dici q̄ vnū consequenter se h̄at ad alterū: q; sic sequer̄ tēpus cōponi ex nūc aggregatis qd̄ non pōt esse: p̄pter id qd̄ nullū cōtinuū cōponit̄ ex impartibilib;: vt supra ostēdit.

phyzicorū

est. nec ēt dici pōt q̄ vnū nūc sit seorsuz ab altero distās ab eo: q; tūc oportet q̄ inter illa duo nunc ēt tēpus mediū hec est enī nā omnis cōtinuū q̄ inter quel; duo in idīuībilia sit cōtinuū mediū: sicut iter quel; duo p̄cta lineā. Qd̄ aut̄ hoc sit ip̄ssibile ostēdit dupliciter q; si aliqd̄ esset tempus mediū inter predicta duo nunc sequer̄ q̄ aliqd̄ qd̄ vniuocū eiusdē generis esset mediū iter duos terminos qd̄ est ip̄ssibile. nō enī est possibile q̄ inter extrēa duarū lineā se tangentūz vel cōsequēter se habentū sit aliqua lineā mediā: hoc enī esset cōtra rōnes eius qd̄ est cōsequenter: q; consequēter sunt vt supra dictū est quoz; nihil est mediūz proximi generis: & sic cū tēpus futurū cōsequenter se habeat ad preteritū ip̄ssibile est q̄ i terminū futuri & terminūz preteriti cadat aliqd̄ tēpus mediū. albo modo ostendit idēz sic. quicquid ē mediū inter preteritū & futurū dī nunc. Si igit̄ tempus aliqd̄ sit mediū iter extrēma tēps preteriti & futuri: sequit̄ q̄ totū illud dicatur nunc: s; omne tempus est dīuībile: vt ostensum est: ergo sequetur q̄ ipsum nunc sit dīuībile.

Le. i.

Le. 5.

Le. 3.

Si autē dīuībile est ipsum nunc: erit aliquid quod factū ē in futuro: & futuri i eo quod factum est. Secundum quod enim diuidetur hoc: determinat preteritum & futurū tempus.

¶ Et quānis supra posuerit p̄cipia ex qb; p̄bari potest q̄ nunc sit idīuībile: q; t̄n̄ p̄clusionē non deduxerat ex p̄cipijs: hic cōsequenter ostendit q̄ nūc idīuībile ibi. (Si at̄ dīuībile est.) & hoc triplici rōe. q̄rū p̄ia est q; si nūc sit dīuībile sequet̄ q̄ aliqd̄ de preterito sit i futuro: & aliqd̄ futuri sit in preterito: euz .n. nunc sit extremum preteriti: & extremū futuri: omne at̄ extremū ē i eo. cui; est extremūz sicut punctus i lineā necesse est q̄ totū nunc & sit in tpe preterito vt finis: & in tpe futuro vt principium: s; si nunc diuidat̄ o; q̄ illa diuisio dēterminet preteritū & futurum: ois .n. diuisio in tpe facta distinguit preteritū & futurum: cum oīz partūz tēps vna cōparet̄ ad aliā vt preteritū & futurum sequetur ergo q̄ ipsius nunc aliquid sit preteritū & aliquid futurū. & ita cum nunc sit in preterito & in futuro sequetur q̄ aliquid futuri sit in preterito & aliquid preteriti sit in futuro. Sedāz rōez pōt ibi.

Co. 27.

Simul autē & nō per se erit hoc nunc: sed secundū alterū. Diuisio enī nō sc̄dm̄ ipsum est.

¶ Q; si nunc sit dīuībile nō erit nunc s̄m seipsum s; s̄m alterū. nullūz .n. dīuībile est sua diuisio q̄ diuidit̄. Ipsa at̄ diuisio tēps est nunc nihil .n. aliū est diuisio p̄tini quāz terminūz cōis duab; p̄tib;: hoc at̄ intelligim; nunc qd̄ est terminus communis preteriti & futuri. Sic ergo manifestum est q̄ id quod est dīuībile non potest esse nunc secundum se ipsum. Tertiam rationem ponit ibi.

Adhuc at̄ ipsius nūc hoc quidē factū erit & illud at̄ futurū: & non semper idē factuz est & futurum. Neq; itaq; ipsum nūc idē est simul.

Co. 28.

Multipliciter enim dīuībile est tempus. Quare si hoc impossibile est inesse ipsi nunc necesse est idem esse ei quod i vtroq; nunc est.

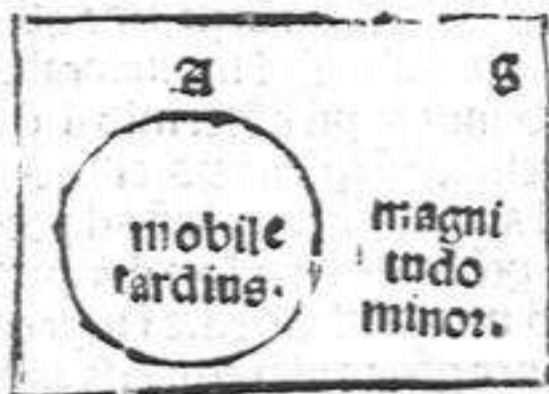
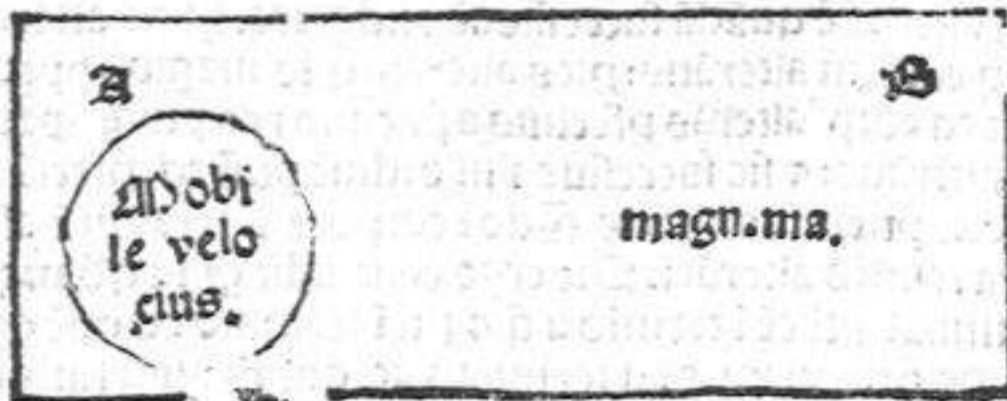
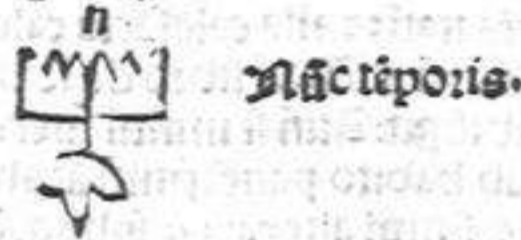
¶ Que talis est sp̄ facta diuisioe tēps vna ps̄ est preterita & alia futura. Si igit̄ & nunc diuidat̄ o; q̄ aliqd̄ eius sit preteritū & aliqd̄ futurū. S; nō idem est preteritū & futurū sequit̄ ergo q̄ ipm̄ nunc nō sit idem sibi ipsi quāsi totū simul existens: qd̄ est cōtra rōem ei; qd̄ dī nunc cum .n. dicim; nunc intelligim; simul in presenti esse. S; oportebit multā diuersitatem esse i nunc & successionem sicut & in tpe qd̄ multipliciter est idīuībile. Sic ergo ostēdit q̄ nunc nō sit dīuībile quod erat consequens ad hoc q̄ dicebatur non esse idem nunc quod est extremū preteriti & futuri: destructio p̄sequente p̄cludit destructionem antecedentis. & hoc est qd̄ dicit̄ q̄ si hoc est ip̄ssibile i esse ipsi nunc. .s. q̄ sit dīuībile: necesse ē dicē q̄ idē sit nunc qd̄ extremum vtriusq; temporis. **¶** Deinde cum dicit.

Sextus

phycor

At vero si idē est: manifestū q̄ ⁊ indivisibile.
 Si enī divisibile ē: iterū cōtingit eadēq̄ ⁊ pri⁹.
 Lo. 29. Qd̄ qdē igit̄ sit aliqd̄ in tpe indivisibile: qd̄ dici
 m⁹ eē ipm̄ nūc: manifestū ē ex his q̄ dca sunt.
 Cōndit q̄ ecōtrario si idem est nūc preteriti ⁊ futurī
 necesse ē q̄ nūc sit indivisibile: q̄ si eēt divisibile sequen
 tur oīa p̄cedā scōnemētia: ⁊ sic ex q̄ nō p̄t dici q̄ nūc sit
 divisibile q̄si existēte altero nūc p̄teriti ⁊ altero nūc futu
 ri. nec ēt ē divisibile si ponat̄ idē. Cōcludit manifestū esse
 ex dictis q̄ necesse est in tempore esse aliquid indivisibile
 quod dicitur nūc. Cōdeinde cum dicit.

Qd̄ at̄ nihil ī ipō nūc mouet̄ ex his manifestū
 ē. Si nāq̄ ē cōtingit ⁊ veloci⁹ moueri ī ipō nūc
 ⁊ tardi⁹: sit ipm̄ nūc in quo enī moueat̄ aut̄ ve
 loci⁹ in ipō p. a. b. Ergo tardi⁹ in ipō p̄ miorē
 q̄ sit. a. b. mouebit̄ vt p. a. g. Quoniā aut̄ tardi
 us in toto ipō nūc mouebat̄ p. a. g. velocius in
 miori quā hoc mouebit̄: q̄re dividet̄ ipm̄ nūc
 sed erat indivisibile. Nō ḡ ē moueri in ipō nūc.
 Cōdemonstratio oīdēs q̄ in ipō nūc motus esse nō pōt.

Cōndit q̄ in nūc nō p̄t eē nec mot⁹ nec q̄s. ⁊ p̄rio oīdit
 de motu. scōdo de q̄te. ibi. (At vō neq̄ q̄s esse.) Dicit
 ergo p̄rio manifestū eē ex his q̄ sequunt̄ q̄ ī nūc nihil pos
 sit moueri q̄: si aliqd̄ p̄t moueri ī nūc p̄tget ī nūc moueri
 duo mobilia q̄rū vñ sit veloci⁹ aliud tardius. Sit ergo
 ip̄z nūc enī ⁊ aliud corp⁹ veloci⁹ moueat̄ ī. n. p. a. b. magni
 tudinē. s̄z tardi⁹ ī eqli min⁹ mouet̄: ergo tardi⁹ ī hoc īstan
 ti mouet̄ p̄ miorē magnitudinē q̄ ē. a. g. s̄z veloci⁹ idē spa
 ciū p̄trāsīt ī miori quā tardi⁹: q̄: ergo corp⁹ tardi⁹ moue
 batur per. a. g. magnitudinē in toto ipō nūc: sequit̄ q̄ ve
 loci⁹ moueat̄ p̄ eadē magnitudinē in miori q̄ nūc. ergo
 nūc dividitur: sed ostensum est q̄ nūc est indivisibile. er
 go nō potest aliquid moueri ī nūc. Cōdeinde cum dicit.

Lo. 30. At vero neq̄ q̄scere. Quiescere. n. dixim⁹
 aptū natū moueri: qd̄ nō mouet̄: quādo aptū
 natū ē: ⁊ quo: ⁊ sic. Quare qm̄ ī ipō nūc nihil
 aptū natū ē moueri: manifestū q̄ neq̄ q̄scere.

Lo. 4. Cōndit idē de q̄te. trib⁹ rōib⁹. q̄rū p̄ma talis ē. dictū ē
 n. īquito q̄ illd̄ q̄scit qd̄ ē aptū natū moueri ⁊ si mouet̄
 q̄si aptū natū ē moueri: ⁊ s̄z illā p̄tes q̄ natū est moueri:
 vel eo mō q̄ natū est moueri. Si enī aliqd̄ caret eo quod
 nō est natū habē: vt lapis visu: aut eo tpe q̄ nō est natū
 habē. vt canis ante nonū dies: aut ī ea p̄te q̄ nō natū est
 habere sicut ī pede vli manu: aut eo mō q̄ nō natū est ba

bere: vt si hō nō videat ita acute: vt agla: hō p̄pter hoc di
 cit̄ esse p̄natū visu. q̄s aut̄ est p̄natio mot⁹. vñ nihil q̄scit
 visu q̄ est aptū natū moueri. ⁊ q̄ndo natū est moueri. S̄z
 ostensū est q̄ nihil aptū natū est moueri in ipō nūc: ergo
 manifestū est q̄ nihil q̄scit ī nūc. Scōdam rōez pōit̄ ibi.

Ampli⁹ si idē qdē nūc ī vtrisq̄ tēporibus Lo. 31.
 est: cōtingit aut̄ hoc qdē moueri: illud aut̄ q̄sce
 re p̄ totū. Qd̄ aut̄ mouet̄ in tpe toto: ī quolibz
 mouebit̄ hoc: scōm qd̄ aptū natū ē moueri: ⁊
 q̄scēt̄ similiter q̄scit. cōtingit idē simul q̄scere
 ⁊ moueri. idē. n. vlti⁹ tēporē vtroz q̄ ip̄z nūc.
 Cōue talis est illd̄ qd̄ mouet̄ in toto aliquo tēpore mo
 uet̄ in quolibz illi⁹ tēpore in quo natū est moueri. ⁊ si
 militer qd̄ q̄scit in aliquo toto tempore q̄scit in quolibz
 illius temporis in quo natū est q̄scere. sed idēz nūc est
 in duob⁹ tēpib⁹ ī quoz vno toto q̄scit: ⁊ ī altero toto mo
 uet̄: sicut apparet in eo qd̄ post q̄tē mouetur ⁊ post mo
 tū quiescit. Si igitur in nūc aliquid natū est quiescere ⁊
 moueri: sequeretur q̄ aliquid simul quiescēt ⁊ mouere
 tur quod est impossibile. Tertiā rōez ponit̄ ibi.

Ampli⁹ at̄ q̄scere qdē dicim⁹: qd̄ similiter
 se hz ⁊ ipm̄ ⁊ p̄tes ⁊ nūc ⁊ pri⁹: in ipō aut̄ non Lo. 32.
 ē pri⁹: q̄re neq̄ quiescere. Necesse ē ergo et
 moueri: qd̄ mouet̄ ī tēpore: ⁊ q̄scere quiescēt̄.

Cōue talis ē. illd̄ dicim⁹ q̄scēt̄ qd̄ se hz s̄z ⁊ nūc ⁊ p̄ ⁊
 s̄z se totū ⁊ s̄z p̄tes suas: ex hoc. n. d̄r aliqd̄ moueri qd̄
 nūc ⁊ prius distit̄ se hz vel s̄z locū vel s̄z quātitatē vel
 s̄z q̄litatē: sed ī ipō nūc nō ē aliqd̄ pri⁹: q̄: sic nūc eēt divi
 sibile: sed si pri⁹ p̄inet ad p̄teritū. ergo nō p̄tigit ī nūc q̄
 scēt̄. Ex hoc at̄ vlti⁹ p̄cludit q̄ necesse ē oē qd̄ mouet̄ ⁊
 oē qd̄ q̄scit moueri ⁊ q̄scēt̄ ī tpe. Cōdeinde cum dicit.

Quod mutat̄ aut̄ oē necesse est divisibile eē.
 Qm̄ enī ex quodā ī qd̄dā oīs mutatio: ⁊ cum
 qdē sit in hoc in qd̄ mutatū est: nō ampli⁹ mu
 tat̄. Cū aut̄ est in eo ex quo mutatū est: ⁊ ipm̄ ⁊
 p̄tes oēs nō mutat̄. Qd̄. n. similiter se hz ⁊ ip̄z
 ⁊ p̄tes oēs nō mutat̄. Necesse igit̄ hoc qdē ali
 quid ī hoc esse: aliud vero ī altero mutat̄is. Nō
 .n. in vtrisq̄ neq̄ in neutro possibilie ē eē. Di
 co aut̄ ī qd̄ mutat̄ p̄riū scōm mutationē: vt ex
 albo ī fuscū nō in nigrū nō. n. necesse ē qd̄ mu
 tat̄ in quocūq̄ esse vlti⁹. Manifestū igit̄ est:
 q̄ omne qd̄ mutat̄ erit divisibile.

Cōndit q̄ oē qd̄ mouet̄ ē divisibile tali rōne oīs muta
 tō ē ex qd̄dā ī qd̄dā: sed qm̄ aliqd̄ ē ī termino ad quē mutat̄
 vlti⁹ non mutat̄: sed iā mutatū ē. nō. n. simul aliqd̄ mo
 uet̄ ⁊ mutatū ē vt supra dictū ē: qm̄ vō aliqd̄ ē ī termino ex
 q̄ mutat̄ s̄z se totū ⁊ s̄z oēs p̄tes suas tūc nō mutat̄.
 dictū ē enī q̄ illd̄ qd̄ s̄z se hz ⁊ ipm̄ ⁊ oēs partes eius
 nō mutat̄ sed magis q̄scit. Addit̄ at̄ (⁊ omnes eius p̄
 tes) q̄: cū aliqd̄ icipit mutari nō simul egreditur de loco
 quoz pri⁹ occupabat: sed ps post p̄tem. neque iterū p̄t di
 ci q̄ sit ī vtroque termino s̄z se totū ⁊ s̄z partes suas dū
 mouet̄. Sic enī aliqd̄ esset siml̄ in duob⁹ locis. neque ite
 rum pōt dici q̄ in neutro terminorū sit. loq̄mur .n. nūc de
 proximo termino in quem mutat̄: ⁊ non de vltimo ex
 tremo sicut si ex albo aliquid mutetur in nigrum: nigrū
 est vltimum extremum. fuscum vero est proximum. ⁊ si
 militer si sit vna linea diuisa in tres partes equales scilicet
 cet linea. a. b. c. d. manifestum est q̄ mobile in principio
 motus est in parte. a. b. sicut in loco sibi equali contigit
 tamen in aliqua parte sui motus non esse neq̄ in. a. b. neq̄
 in. c. d. quādoq̄ enim est totū in. b. c. Cūz ergo dicitur q̄
 illud q̄ mutat̄ quādo mutat̄ nō p̄t dici ī neutro eē: acci

Lo. 20

pie nō extrem^o termin^o s; prim^o. Reliquis ergo q̄ oē q̄ mutat dū mutat s; aliqd sui ē i vno r s; aliqd sui ē i altero: sicut cū aliqd mutatur de .a. b. i. b. c. i ipō moueri pars egrediēs de loco .a. b. ingrediē locū .b. c. r q̄ mouet de albo i nigrū ps q̄ definit eē alba fit fusca vel pallida. Sic igit māifestū ē q̄ oē qd mutat cū sit pti i vno r pti i altero ē diuisibile. Sciēdū ē āt q̄ pmetator in hoc loco mouet dubitatōez de hoc. q̄ si A. nō itēdit hoc denumerare q̄ mobile sit diuisibile nisi d̄ mobili q̄ mouet motu quē dixit eē i solis trib^o generib^o. s. quātitate q̄litate r vbi: de mōstratio sua nō erit vlis s; pticularis: qz ēt q̄ mutat s; substantiā diuisibile inuenit. vñ vñ q̄ itelligat de eo qd trāi mutat s; m quācūq; trāsmutatōez: vt icludat gñatio r corruptō i substantiā. et hoc ēt ex ipis vbis ei^o appet. Nō enī dicit qd mouet s; q̄ mutat. s; tūc vñ sua demōstratio nō valē: qz aliq trāsmutatōes sūt idiuisibiles: sicut ipa gñatio substantialis r corruptio q̄ nō sunt i tpe: r i hmōi trāsmutatōib^o nō ē verū q̄ illud q̄ mutat sit pti i vno r pti i alio. Nō enī cū ignis gñat pti ē ignis pti nō ignis. r iducit ad hoc plures solutōes q̄rū vna ē Alex. dicētis q̄ nulla trāsmutatio ē idiuisibilis aut i nō tpe. S; hoc reprobaf qz p hoc destruit qddam pbabile r famosū apud Aristo. r oēs pipateticos. s. q̄ aliq trāsmutatōes sint i nō tpe vt illu miatio r alia hmōi. Inducit ēt solutionē themistij dicētis q̄ r si sit aliq trāsmutatio in nō tpe tñ hoc latet r A. vñ eo q̄ ē māifestū. s. q̄ trāsmutatio sit i tpe: r hoc reprobaf qz eodē mō se h; d̄ diuisiōe mutatōis r mutabilis: r ad huc vñ latēti^o diuisibilitas mobilis q̄ mutatōis. vñ d̄ mōstratio A. nō ēt efficax qz poss; aliqs dicē q̄ s; ea q̄ mutant mutatōib^o maxie diuisibilib^o sint diuisibilia: sunt tñ aliq mutabilia latētia q̄ sunt idiuisibilia. Nōit ēt solutōez Anēpace dicētis q̄ hic nota agit de diuisiōe mutabilis s; quātitate: s; de diuisiōe mutabilis s; m q̄ subiectū diuidit p accidētia p̄traria de q̄rū vno mutat i alterū. r addit postea suā solutionē q̄ ille mutatōes q̄ dicunt i nō tpe sunt termini q̄rūdā motū idiuisibiliū: accidit ergo aliqd trāi mutari i nō tpe i quātū. s. qz mot^o terminat i istāti. r qz illud qd ē p accidēs p̄termittitur i demōstratōib^o: iō A. i hac demōstratōe vñ hac si oīs mutatō sit diuisibilis r in tpe. S; si qs recte p̄sideret hec obiectio nō ē ad ppositū. Nō enī A. i sua demōstratōe vñ q̄rū principio q̄ oīs mutatio sit diuisibilis cū magis ecōuerso ex diuisiōe mobilis pcedat ad diuisiōe mutatōis: vt ifra patebit: r sicut ipē post dicit diuisibilitas p p̄tē i mobili quā i motu vñ mutatōe: s; vñtur p̄cipijs p se notis q̄ necesse ē pcedē in q̄cūq; mutatōe. s. q̄ illd q̄ mutatur qñ ē s; totū r ptes i termino a q̄ mutatur nōdū mutat s; illā mutatōem. r qd qñ ē i termino ad quē nō mutatur: s; mutatū ē: r qd nō p̄t eē nec i vtroq; totū nec i neutro sicut expositū ē. vñ ex necessitate seqtur q̄ i q̄l; mutatōe illd qd mutatur dū mutatur sit pti i vno termino r pti i alio. S; hoc diuersimode i uenitur i diuersis mutatōib^o. Nā i illis mutatōib^o iter q̄ r rū extrēa ē aliqd mediū p̄tigit q̄ id qd mutatur dū mutatur pti sit i vno extrēo r pti i alio s; m ipa extrēa. In illis vō iter quorū terminos nō ē aliqd mediū: id q̄ mutatur nō ē s; diuersas ptes suas i diuersis extrēis s; ipa extrēa sed scd; aliqd ei adiuctū sicut cū mā mutatur de priuatōe ad formā ignis dū ē i ipō mutari ē qdē sub priuatōe scd; s; ipa: s; pti ē sub forma ignis nō scd; m seipaz: s; scd; aliqd ei adiuctū. s. scd; m dispositōez p̄p̄iā ignis quā pti recipit anteq; formā ignis hēat. Cū ifra pbabit A. q̄ ēt gñatio r corruptō sunt diuisibiles: qz qd gñat p̄tē gñabat. r q̄ corruptū p̄ns corrupēbat. r forte hoc mō itellerit Ale. q̄ oīs trāsmutatio est diuisibilis. s. vñ scd; s; seipaz vñ scd; motū ei adiuctū. sic ēt itellerit themistij: q̄ A. assumpsit. id qd erat māifestū r p̄termisit id qd ē latēs: qz nondū erat loc^o tractādi de diuisibilitate vñ idiuisibilitate mutatōis; s; hoc reseruat i postez i oib^o vñ diuisibilib^o vñ idiuisibilib^o saluat qd A. hic dicit qz ēt q̄ dicūt idiuisibiles mutatōes sunt qdāmō diuisibiles nō scd; p̄p̄ia sua extrēa: s; p ea q̄ eis adiungunt. r h ē qd Auer. dicē voluit q̄ h ē per

Solutō ale:

Solutio. themistij.

Solutio Anēpace.

Solutio. Auerrois.

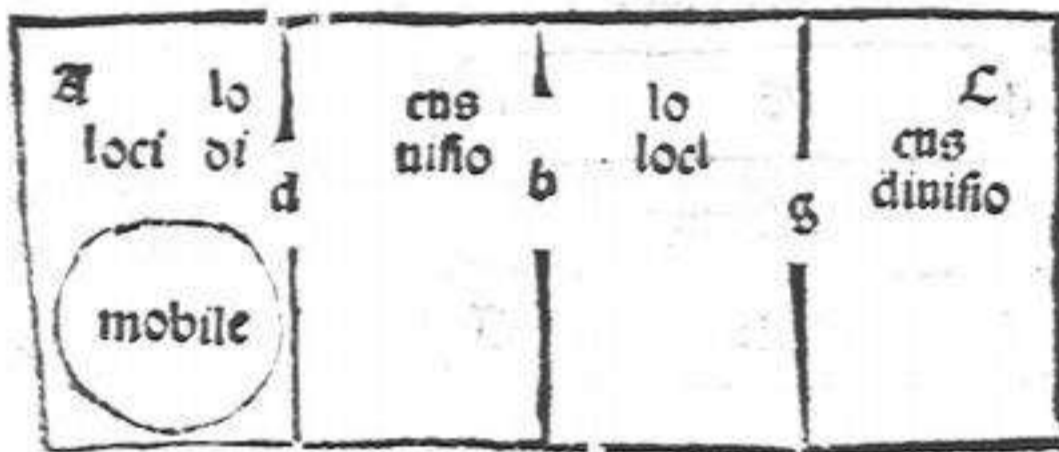
Solutio vera. Lec. 6.

accidēs aliq; mutatōes eē i nō tpe. Est ēt hic alia dubitatō. nō enī vñ vñ i motu alteratōis q̄ id qd alterat pti sit i vno termino r pti i altero dū alterat nō. n. sic procedit mot^o alteratōis q̄ p̄ns vna ps alteret: r postea altera: sed totū p̄tē ē min^o calidū r postea magis calidū. vñ ēt A. in libro de sensu r sensato dicit q̄ nō silt se h; i alteratōe sicut i latōe. latōes nāq; rōabilr i medio p̄tē attigūt q̄cūq; vō alterant nō ad huc. Silt p̄tigit. n. simul alterari r non dimidiū p̄tē velut aq; oēs simul coagulari. Est āt ad h di cēdū q̄ A. i h. vi. libro agit de motu scd; q̄ ē p̄tinu^o. cōtinuitas āt p̄tē r p se r p̄p̄ie inuenit i motu locali tñ q̄ solū p̄tē ē p̄tinu^o r regularis. vt ostēdet i. viij. r iō demōstratōes i h libro posite p̄tinet qdē ad motū locales p̄fecte: ad alios āt mot^o nō totalr: s; scd; q̄ aliqd p̄tinitatis r regularitatis p̄ticipāt. Sic ergo dicēdū ē q̄ mobile scd; locū su per p̄tē subitrat locū i quē tēdit scd; p̄tē quā scd; totum. In alteratōe āt ē qdē vt sic ē āt vt nō māifestū ē enim q̄ oīs alteratō sit p virtutē agētis qd alterat: cui^o virt^o quātō fuerit maior tāto mai^o corp^o alterare p̄t: qz igit alteras ē finite virtutis: vsq; ad determinatā quātitate corp^o alterabile subdit ei^o virtuti r simul recepit ip̄pressionē agētis. vñ siml alterat totū nō ps post p̄tē: s; illud alteratū itez alterat aliqd aliū sibi p̄iuctū: ētñ m̄ioris efficacie in agēdo: r sic ide quāq; deficiat virtus alteratiua sicut ignis calefacit vnam p̄tē aeris statū: r illa calefacta calefacit aliā. r sic ps post p̄tē alterat. vñ r A. i libro de sensu r sensato post vba p̄missa subiūgit: Aut si multū fuerit qd calefit aut coagulat habitū ab habitu patit. p̄mū āt ab ipō faciēte trāsmutari necesse r simul alterari r subito. Verūm r in h ipō qd si mul alterat ē quādā successiōe p̄siderare: qz cū alteratio fiat p cōtactū alterātis: ptes alterati: q̄to magis appropi^o quāt ad corp^o alteras p̄fectis. a p̄ncipio recipiunt ip̄pressionez alterātis: r sic successiue s; m ordinē p̄tū ad p̄fectā alterationē puenit. r maxie q̄do i corpore alterabili ē aliqd cōtra resistēs alterātū. Sic ergo concludit q̄ id qd mutat dū mutat pti eē i termino a q̄ r pti i termino ad quē quasi vna ps p̄tē pueniat ad terminū ad quē q̄ alia. simplr r absolute verū ē i motu locali: i motu āt alteratōis aliquāli ter vt dictū ē. Quidā vō ecōuerso dixerūt q̄ hoc qd hic d̄r magis h; v̄itatē i motu alteratōis q̄ i motu locali. Dicit. n. q̄ hoc qd d̄r q̄ id qd mutat pti ē i termino a q̄ r pti i termino ad quē nō sic ē itelligēdū q̄ vna ps ei^o qd mouet sit i vno termino r alia i alio. S; ē referēdū ad p̄tes terminorū: qz. s. id qd mouet p̄tē h; de termino a q̄ r p̄tes de termino ad quē. sicut illd qd mouet d̄ albediē i nigrediez p̄tē nō h; p̄fecte albedinē nec p̄fecte nigredinē: s; aliqd p̄ticipat imperfecte de vtroq; q̄ in motu autez locali hoc non videtur verū. nisi scd; m id qd mouetur dum est in medio duorum terminorum quodāmōdo aliquid p̄ticipat de vtroq; extremo. sicut si terra moueatur ad locū ignis dum est in loco aeris in suo moueri partem habet vtriusq; termini: in quantum scilicet locus aeris r ē sursum respectū loci terre: r deorsum respectū loci ignis. Nec autem expositio extorta est r contra opinionē A. r p̄tē i mo qdem apparet hoc ex ipis verbis A. Concludit. n. necesse igitur quidem aliqd in hoc eē aliud vero i altero mutantis. i. ei^o qd mutat. loquit ergo de partib^o mobilis non de partib^o terminorū. scd; ex eius intētoe. inducit. n. ad pbādū id q̄ mutatur eē diuisibile q̄ non posset cōcludi ex p̄missis. vñ r Anēpace dixit q̄ nō itēdit hic probare q̄ mobile sit diuisibile i partes quantitatas: s; s; m formas inquātū. s. id qd mutatur de contrario in contrariū dum est in ipso mutari h; aliqd de vtroq; contrario sed intētio A. est exp̄esse ostendere q̄ mobile est diuisibile in suas partes quātitatas: sicut r alia continua. r sic vñtur in sequentibus demōstrationibus. Nec hoc videt esse cōueniēs q̄ dicūt qdā: q̄ per hoc probatur ēt diuisibilitas mobilis s; m cōtinuitate: qz p hoc q̄ mobile dū mouet p̄ticipat vtrūq; terminū r nō statū habet p̄fecte terminū ad quē māifestum est mutationē esse diuisibile s; m cōtinuitatē. r ita cū indiuisibile nō possit in diuisi

Lec. 16.

Lec. 14. r. 15.

ibili. sequit qd et mobile sit diuisibile vt cōtinuū. Ad ani-
feste. n. Az. in subsequētib' ostendit diuisionē mot' ex diuifi-
one mobile vñ si itenderet pcludere diuisiones mobile p
diuisionē mot' eēt demonstratio circularis. Tertio appet
hāc expositionē eē icōueniētē ex ipsa expositionē Az. cum
dicit (dico autem in quod mutat primum fz mutatoez)
ex quo apparet qd non intendit dicere qd partiz sit i termi-
no a quo r partim in termino ad quē: propter hoc qd sit i
medio qd participat vtrūqz extremū: sed qz fm vnam
partē sui est in vno extremo: r fm aliam in medio. Sed
circa hāc expositionē Az. dubium eē videtur qd dicit (in
quod primū mutat) nō enim videtur posse accipi in qd
primū mutat propter diuisibilitatē magnitudinis in infi-
nitū. r id dicendū est qd in id qd primū mutatur in motu
locali dicit locū q contigit locū a quo mutat: ita qd nihil
est eius. si enī acciperet secundus locus q haberet aliquid
primi nō esset accipere primū locū in quem mutat: q sic
patet. Sit locus vnde mutat aliquod mobile. a. b. r loc'
ei contactus equalis sit. b. c. quia enim. a. b. diuisibile est
diuidatur in pūcto. d. r sumatur de loco. b. c. versus. c. qd
sit equale ei quod est. b. d. r sit illud. g. c. Manifestū est
igitur qd mobile prius mutatur ad locum. d. g. quāz ad lo-
cum. b. c. r iterum cum. a. d. sit diuisibile erit accipere ali-
um locum priorem: r sic in infinitum r similiter in motu
alterationis accipiendum est primum in quod mutat me-
dium alterius speciei: sicut cum mutatur de albo in ni-
grum accipi debet fuscum non autem minus album.
Ostensio qd si accipiamur aliqz scōl loc' qui hēat aliquid
primi loci: nō ē accipere pūm locū i quē mobile mutat.

Lo. 33.

Motus autem est diuisibilis duplici-
m ter vno quidem modo tempore. Alio
vero secundum partium illius quod
mouetur: vt si ipsum. a. c. mouetur totum: r. a.
b. mouebitur r. b. c.

Lectio sexta.

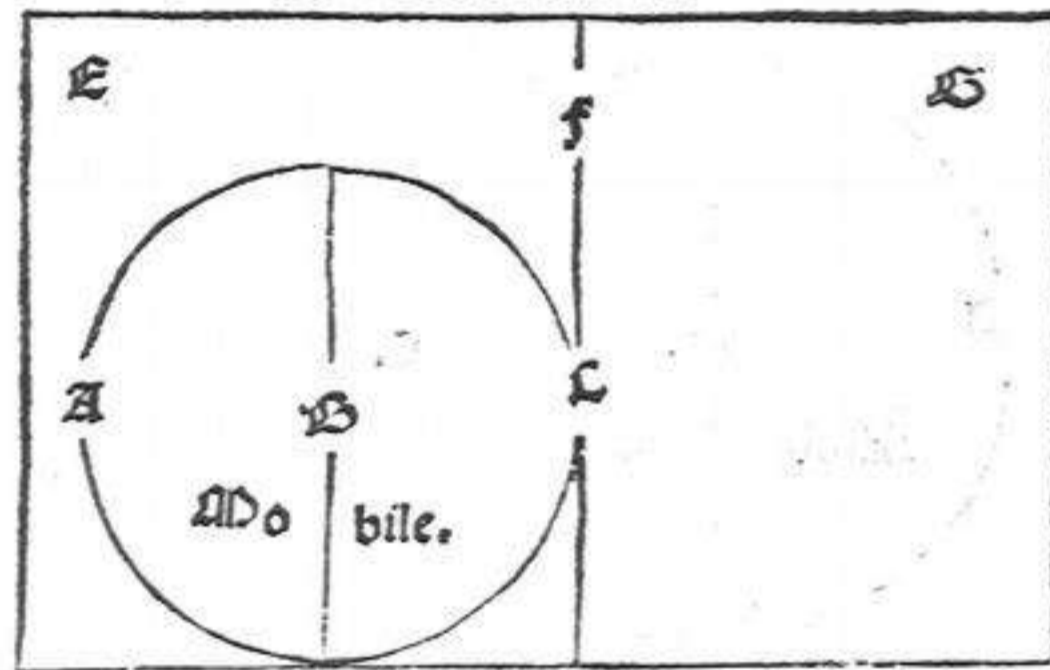
Ostendit quā premittis quibusdam
que sunt necessaria ad di-
uisionē motus: hic incipit agere de diuisione
motus: r diuidit i partes duas. In prima
agit de diuisione mot'. In scda ex determi-

natis excludit quōsdā errores circa motū ibi. (Seno at dera-
tiocinat.) Prima at ps diuidit i pres duas. i pūa deter-
minat de diuisione motus. in scda de diuisione quietis ibi.
(Quoniaz autēz omne qd mouetur.) Prima diuidit in
duas. in prima agit de diuisione mot'. in secūda de finito
r infinito circa motuz: vtrūqz enī videt ad rationē con-
tinui pertinere. s. diuisibile r infinitū ibi. (Quoniaz autē
omne qd mouetur in tēpore mouetur.) Prima ps diui-
ditur in duas. in prima ostendit quomō motus diuiditur.
in secūda agit de ordine partū motus ibi. Quoniaz autē oē
qd mutatur ex quodā. (Circa primū duo facit.) pūo po-
nit duos modos quibus motus diuiditur. secūdo osten-
dit que sunt illa que simul diuidit cum motu ibi. (Quo-
niam autē omne quod mouet i aliquo.) Circa primū duo
facit. primo ponit modos quibus motus diuidit. secun-
do exponit eos ibi. (Sit igit ipsius. a. b.) Dicit ergo pri-
mo qd duobus modis diuiditur motus. vno modo fm tē-
pus: qz ostensam est qd motus non est in nanc: sed in tēp-
pore. Alio vero modo diuiditur fm motus partium mo-

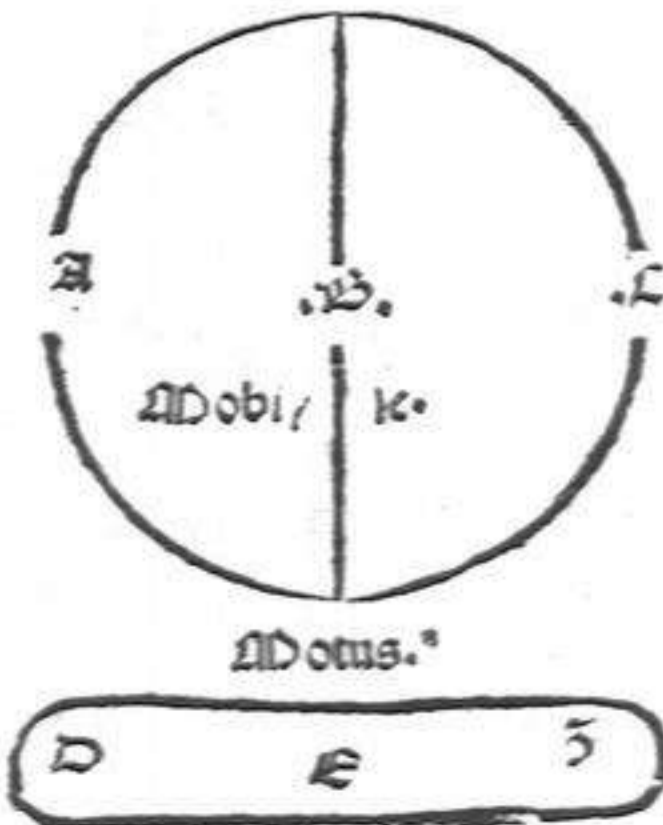
Lec. 5.

bilis. Sit enim. a. c. mobile r diuidat. Ostensum est enīz
omne quod mouetur diuisibile esse. si ergo ipsum a. c. to-
tūz mouetur: necesse est qd moueatur vtrāqz pars eius. s.
a. b. r. b. c. Est autem considerandum qd diuisio motus
fm partes mobilis potest intelligi dupliciter: vno modo
vt pars post partem moueatur: quod quidem non ē pos-
sibile in eo quod secundum se totūz mouetur: qz eius qd
fm se totum mouetur omnes partes simul mouentur: nō
quidem seorsum a toto: sed in ipso toto. Alio modo po-
test intelligi ista diuisio motus fm partes mobilis: sicut r
diuisio cuiuslibet accidentis cuius subiectum est diuisibi-
le: attenditur fm diuisionem sui subiecti: sicut si totū hoc
corpus est album: fm diuisionem corporis diuiditur per
accidens albedo. r sic accipitur hic diuisio motus secun-
dum partes mobilis: vt sicut vtrāqz pars mobilis simul
mouetur in toto: ita motus vtrāqz partium sint simul.
r per hoc ista diuisio motus que est secundūz partes mo-
bilis est alia ab illa que est fm tempus in qua due partes
motus non sunt simul. Si tamen motus partis vnus cō-
paretur ad motum partis alterius: non simpliciter: sed fz
aliquod signum determinatū: sic motus vnus partis etiā
tempore precedit motuz alterius partis. Si enim mobi-
le. a. b. c. moueatur in magnitudine e. f. g. ita qd e. f. sit eq-
le toti a. c. manifestum est qd hoc signum. f. prius pertrā-
sibit b. c. qz a. b. r fm hoc simul curret diuisio motus secū-
dum partes temporis: r secundum partes mobilis.
Ostensio qd motus vnus partis cōparatū ad motuz al-
terius partis nō similiter sed fz aliquod signūz determi-
natuz: tēpore precedit motuz alterius partis.

Deinde cūz dicit.

Si igitur ipsius quidē. a. b. qui ē. d. e. ipsi'
b. c. qui est. e. z. motus partiu. Necesse est igitur
totum in quo est. d. z. ipsius. a. c. esse motū.
Mouebitur enim secundūz hunc quoniā qui
dē vtrāqz partū mouebit scōm vtrūqz. Nul-
la enim mouebit scōm alterius motū. Qua-
re totus motus totū ē magnitudinis motus.
Ista demonstratio ostendens qd motus diuiditur se-
cundūz diuisiones mobilis.

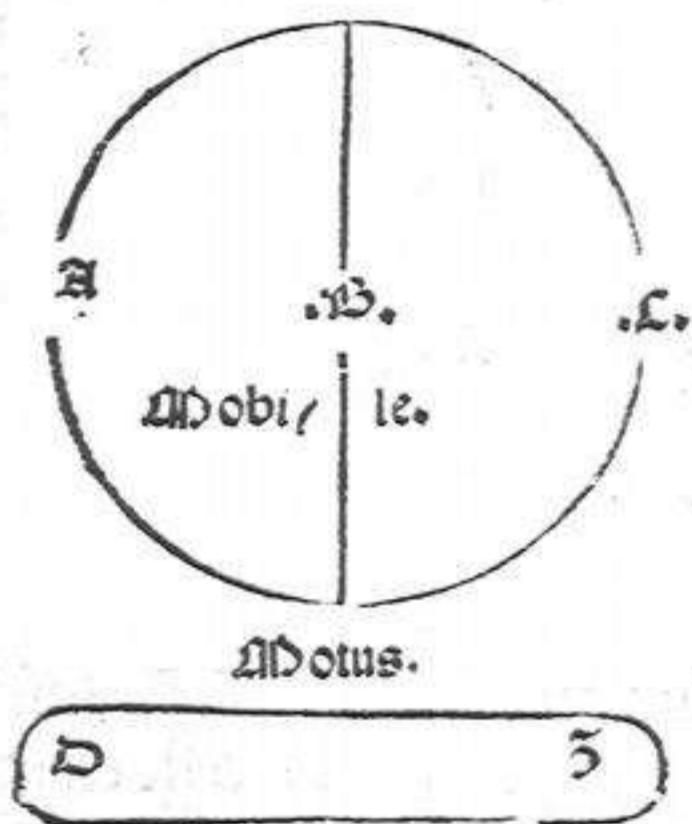
Sextus

Confirmat positos modos. & primo ostendit qd motus dividatur secundum partes mobilis: secundo qd dividatur secundum partes temporis ibi. (Alius autem secundum tempus est.) Primum ostendit tribus rationibus. quarum prima talis est: ex quo moto toto moventur partes: motus illius partis que est a. b. sit. d. e. & motus alterius partis que est. b. c. sic. e. 3. sicut ergo totum mobile. a. c. componitur ex. a. b. & b. c. ita. totus motus. d. 3. componitur ex. d. e. & e. 3. cum ergo utraq; partium mobilis moveatur secundum utraq; partium motus: ita tamen qd neutra pars mobilis moveatur secundum motum alterius partis: quia secundum hoc totus motus est unius partis que moveretur motu suo & motu alterius partis: oportet dicere qd totus motus. d. 3. sit totius mobilis. a. c. & sic motus totius dividitur per motum partium. Secundam rationem ponit ibi.

Lo. 34.

Amplius autem si omnis motus alicuius est: totus autem motus qui est in quo est. d. 3. neq; partium est neutre: partis enim utraque est: neq; alterius nullius: cuius enim totus totius & partes partium sunt: partes autem ipsius. d. 3. sunt ipsarum que sunt. a. b. c. & nullarum aliarum. Plurimum enim non erat unus motus & utiq; totus motus erit ipsius. a. b. c. magnitudinis.

Demonstratio secunda ostendens idem quod supra.

Que talis est omnis motus est alicuius mobilis. totus autem motus. d. 3. neq; est alterius partium: quia neutra moveatur secundum totum motum: sed utraq; moveatur secundum partes motus: ut dictum est. neq; iterum potest dici qd sit motus cuiuscunq; alterius mobilis separati ab. a. c. quia si totus ille motus esset totius alterius mobilis: sequeretur qd partes huius motus essent partium illius mobilis: sed partes huius motus qui dicitur. d. 3. sunt partium huius mobilis que sunt. a. b. c. & nullarum aliarum: quia si essent & harum & aliarum: sequeretur qd unus motus esset plurimum: quod est impossibile. Relinquitur ergo qd totus motus sit totius magnitudinis: sicut & partes partium. & ita motus totius dividitur secundum partes mobilis. Tertiam rationem ponit ibi.

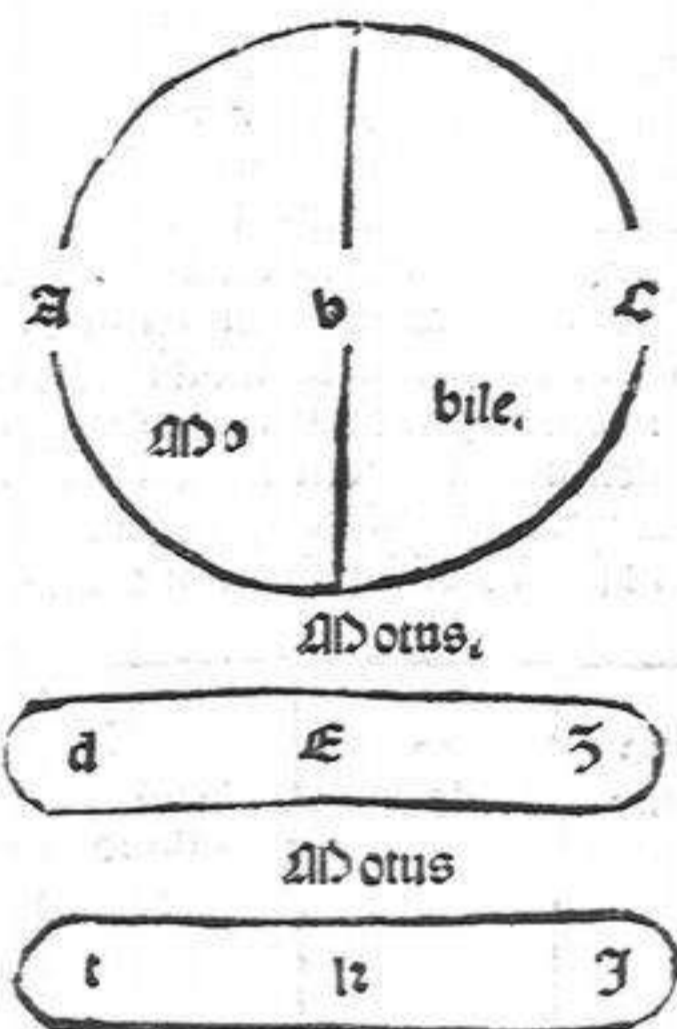
Lo. 35.

Amplius autem si quidem est totius alius motus: ut in quo. t. i. remouebitur ab eo qui sit utrarumq; partium motus. Ut autem equaliter erant bis que sunt. d. e. 3. unius enim unus motus. Quare si totus quidem dividitur: qui est. t. i. in partium motus: equalis erit qui est. t. i. ei

phyficozum

qui est. d. 3. Si uero deficit aliquid. ut quod est. **R. i.** **N**ec nullus erit motus: neq; enim totus neq; partium: propter id quod unus unius est. neq; alterius nullus est. Continuus enim motus est continuorum quorundam. Similiter autem est: & si excellat secundum diuisionem. Quare si hoc impossibile est: necesse eundem esse & equalem. Nec quidem igitur diuio secundum partium motus est. & necesse omnis esse partibilis ipsam.

Demonstratio tertia ostendens idem quod supra.

Que talis est omne quod mouetur habet aliquem motum. Si igitur totus motus qui est. d. 3. non sit totus totius mobilis quod est a. c. oportet qd aliquis alius motus sit eius. & sit ille motus. t. i. ab hoc ergo motu qui est. t. i. auferatur per diuisionem motus utrarumq; partium quos oportet esse equales bis que sunt. d. e. 3. hac ratione: qz unus mobilis non est nisi unus motus. unde non potest dici qd motus partium qui auferuntur a motu. t. i. qui ponitur esse totius sint maiores aut minores quaz. d. e. & e. 3. qui ponebantur motus earundem partium aut ergo motus partium consumunt per diuisionem totum. t. i. aut deficiunt ab eo: aut super excedunt si consumunt totum. t. i. & non excedunt nec deficiunt. sequitur qd motus. t. i. sit equalis. d. 3. qui est motus partium & non differat ab eo. Si autem motus partium deficiunt a. t. i. ita qd. t. i. excedat. d. 3. in. l. i. ista pars motus que est. l. i. nullius mobilis erit: non enim est motus totius a. c. neq; partium eius qz unus non est nisi unus motus: & tam toti quam partibus assignatus est iam alius motus: neq; iterum potest dici qd sit alicuius alterius mobilis: quia totus. t. i. est quidam motus continuus: & motus continuus oportet qd sit continuorum ut in quinto ostensum est. unde non potest esse qd pars huius motus continui qui est. t. i. sit alicuius mobilis qd non continuetur cum. a. b. c. Similiter etiam sequitur inconueniens si dicatur qd motus partium excellat secundum diuisionem: quia sequeretur qd partes excedant totum quod est impossibile. Si ergo hoc est impossibile qd excedat vel deficiat: necesse est qd motus partium sit equalis: & idem motus totius. Nec igitur diuio est secundum motus partium: & necesse est qd talis partitio inueniatur in motu propter hoc qd omne quod mouetur est partibile.

Deinde cum dicit.

lec. 7.

Sextus

Lo. 56. **Alius autem secundum tempus. Quoni-**
am enim omnis motus in tempore. Tempus
autem omne diuisibile est: in minori autem mi-
nor motus necesse est omnem diuidi motum
secundum tempus.

Lo. 57. **Concludit qd motus diuidat fm diuisionem tēporis**
tali rōne. omnis motus ē in tempore. & omne tempus est
diuisibile vt probatum est. cum ergo in minori tempore
fit minor motus. necesse est qd omnis motus diuidat fm
tempus. Deinde cū dicit.

Lo. 57. **Quoniam autem omne quod mouetur in**
aliquo mouetur: & quodam tempore: & omnis
moti est motus: necesse est easdem diuisiones
esse temporis & motus: & ipfius moueri & qd
mouetur. & in quo motus est. Sed non omni-
um similiter est: in quibus motus est: sed quā-
ti quidem secundum seipsum: qualis autem se-
cundum accidens.

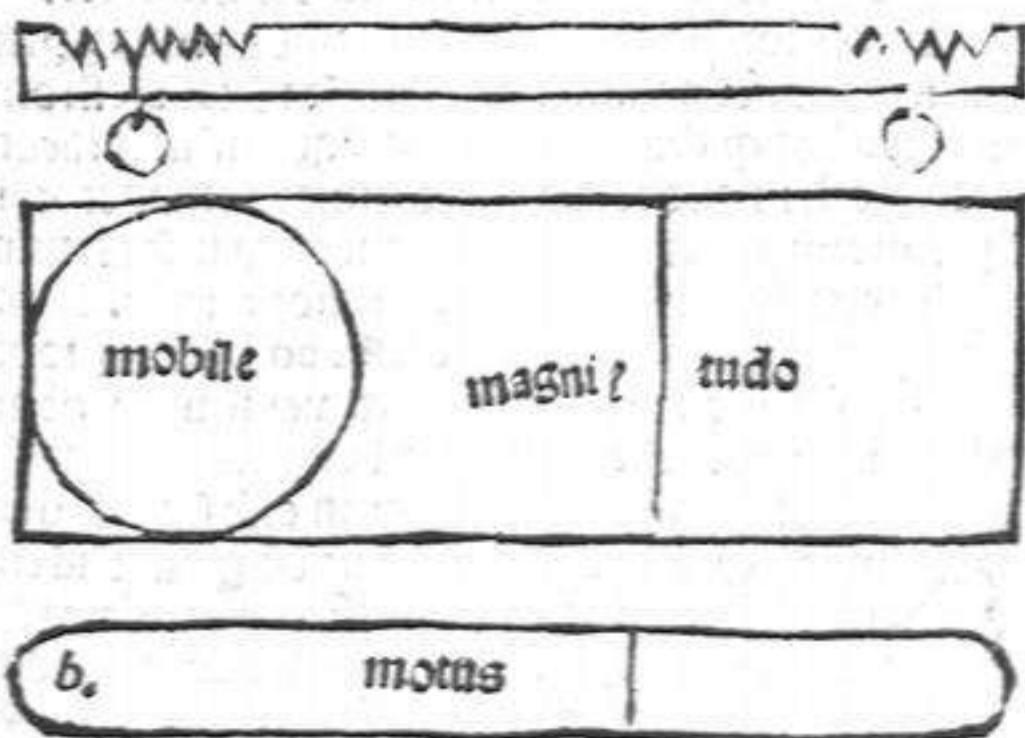
Ostendit que simul diuidant eam motu. & circa hoc
trias facit. primo ponit quinq; que simul diuidunt. fo ostē-
dit qd in omnibus predictis simul inuenit finitum & infi-
nitum ibi. (Et in ipso finita esse.) Tertio ostendit in quo
horum inuenit diuisio & infinitum ibi. (Secutum autez
maxime est). Circa primū duo facit. primo proponit qd
intendit. fo manifestat propositum ibi. Accipiat enim
tempus). Dicit ergo qd q: omne quod mouet: mouet i
aliquo. i. fm aliquod genus vel spēm: & iterum in aliquo
tempore: & iterum cuiuslibet mobilis est aliquis motus
necesse est qd ista quinq; similiter diuidant. i. tempus &
motus: & ipsum moueri & mobile quod mouet: & id in
quo est motus vel locus vel qualitas vel quantitas. Sed
tamen non est eodem modo diuisio omnium eorum in
quibus est motus: sed quorundam quidem per se: quo-
rundam vero per accidens. per se quidem omnium eo-
rum que pertinent ad genus quātitatis. vt est in motu lo-
cali. & etiam in augmento & decremento. per accidēs ve-
ro in his que pertinent ad qualitātē vt i motu alteratiōis.

Deinde cum dicit.

Accipiatur enīz tempus in quo mouetur
in quo fit. a. & motus in quo. b. Si igitur per
totum in omni motum est tempore: in medio
per minorem: et iterum hoc diuiso per mino-
rem huius: & sic semper.

Demonstratio ostendens qd motus diuiditur fm di-
uisionem temporis.

A. Tempus.

Manifestat quod dixerat. & primo q̄tum ad hoc qd
tempus & motus simul diuiduntur. fo qd motus & ipm
moueri simul diuidunt ibi. (Eodem at modo.) Tertio

physicorū

ostendit idem de motu & eo i quo est motus ibi. (Simi-
liter at demonstrabit.) Circa primum duo facit. primo
ostendit qd ad diuisionem temporis diuidit motus. scdo
qd e conuerso ad diuisionem motus diuidit tempus ibi.
(Similiter autem & si motus.) Dicit ergo primo ponat
ur qd tempus in quo aliquid mouetur fit. a. & motus q
est in hoc tempore fit. b. manifestum est aut qd si aliquid
mouet per totam magnitudinem in toto tempore: quod
immediate tēporis mouet per minorem magnitudi-
nem. idem est autem moueri toto motu & per tota; ma-
gnitudinem: & per partem motus & per partem magni-
tudinis. vnde manifestum est qd si in toto tempore moue-
tur toto motu: quod in parte temporis mouebitur mino-
ri motu: & iterum diuiso tempore inueniet minor mot?
& sic semper: ex quo p̄z qd scdm diuisionem temporis di-
uidit motus.

Deinde cum dicit.

Similiter autem & si motus diuisibilis fit
& tempus diuisibile. Si enim per totum i om-
ni: per medium in medio: & iterum per mino-
rem in minori.

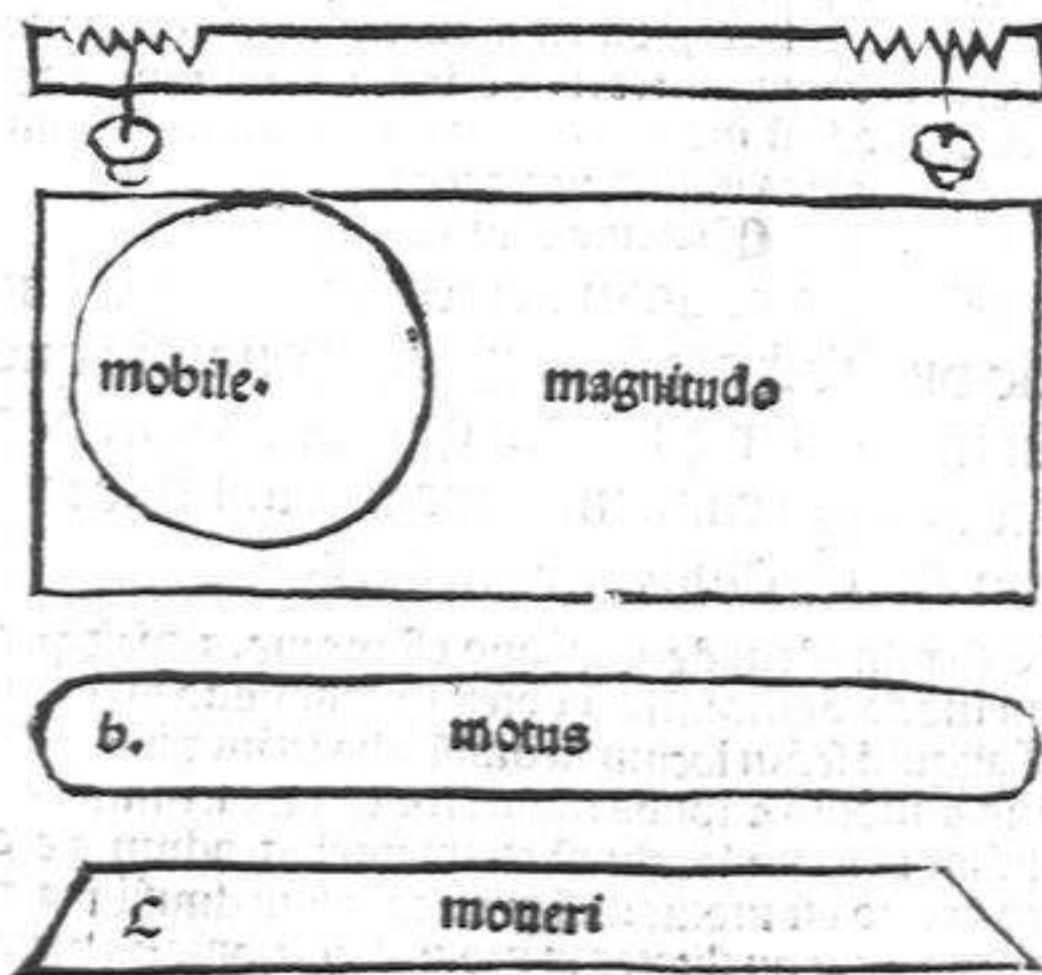
Dicit qd e conuerso si motus diuidit & tempus diuidi-
tur: si per totum motum mouet in omni tempore: p me-
dium motus mouebit in medio tempore: & semper mi-
nor erit motus in minori tempore: si sit mobile idez: vel
eque velox.

Deinde cum dicit.

Eodem autem modo & ipsum moueri di-
uidetur. fit enim in quo est. c. ipsum moueri. se
cundum igitur medium inotum minor erit to-
to & iterum secundum medietatis medium: et
sic semper.

Demonstrat o ostendens qd motus diuidit scdm di-
uisionem moueri.

A. Tempus

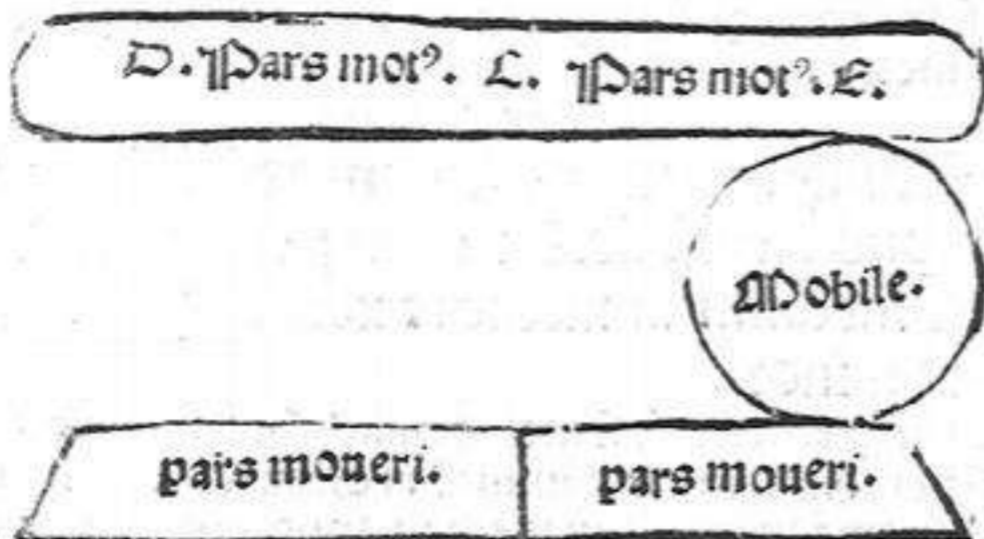

Ostendit qd motus & moueri simul diuidunt. & circa
hoc duo facit. primo ostendit qd ipsum moueri diuiditur
scdm diuisionem motus. scdo qd motus diuidit scdm di-
uisionem eius quod est moueri ibi. (Est autem & ponen-
tem). Dicit ergo primo qd eodem modo probat qd ipm
moueri diuiditur scdm diuisionem temporis & motus.
& ipsum moueri. Sic manifestum est autem qd non tan-
tum mouet aliquid scdm partem motus. q̄uis scdm to-
tum motum. manifestum est ergo qd scdm medium mo-
tum pars eius quod est moueri erit minor toto ipso mo-
ueri: & adhuc minor scdm medietatis mediu;: & sic sem-
per procedet. ergo sicut tempus & motus semper diui-
dunt: ita & ipsum moueri. Deinde cum dicit.

Sextus

Est autem et ponentem secundum utrumque motuum ipsum moueri: ut secundum .d.c. et .c.e. dicere quod totum erit secundum totum. si namque aliud plus erit ipsum moueri secundum eundem motum sicut determinauimus: et motum diuisibilem in partium motus esse. Accepto enim ipso moueri secundum utrumque continuum erit totum.

De demonstratio ostendens quod moueri diuiditur secundum diuisionem motus.

Probat quod e conuerso motus diuiditur secundum diuisionem eius quod est moueri. sint enim due partes motus. .d.c. et .c.e. secundum quarum utramque aliquid mouetur: et sic si partibus eius quod est moueri respondent partes motus: oportet dicere quod toti respondeat totum: quia si aliquid plus esset in uno quam in altero: erit hic argumentari de moueri ad motum: sicut supra argumentati sumus quando ostendimus quod motus totus est diuisibilis in motus partium: ita quod non potest deficere nec excellere. similiter etiam et partes eius quod est moueri non possunt excedere partes motus nec deficere. quia enim necesse est accipere secundum utramque partem motus. hoc quod est moueri: necesse est quod totus moueri sit continuum: correspondens toti motui: et ita partes eius quod est moueri respondent partibus motus et totum toti: et sic unum diuiditur secundum alteram.

Deinde cum dicit.

Similiter autem demonstrabitur et longitudo diuisibilis: et omnino illud omne in quo est mutatio preter quedam: que secundum accidens. Quod enim mutatur est diuisibile: uno enim diuiso omnia diuidentur.

Ostendit idem de eo in quo est motus. et dicit quod eodem modo demonstrari potest quod longitudo in qua mouetur aliquid secundum locum sit diuisibilis secundum diuisionem temporis et motus et ipsius moueri. et quod dicimus de longitudine in motu locali: est etiam intelligendum de omni eo in quo est motus: nisi quod quedam sunt diuisibilia per accidens: sicut qualitates in motu alterationis: ut dictum est. et inde est quod omnia ista sic diuiduntur: quia illud quod mutatur est diuisibile: ut ostensum est supra. Unde uno horum diuiso: oportet quod omnia diuidantur.

Deinde cum dicit.

Et in ipso finita esse aut infinita similiter se habebit de omnibus.

Ostendit quod sicut consequuntur premissa indiuisibilitate: ita consequuntur se in hoc quod est esse finita vel infinita: ita quod si unum istorum fuerit finitum omnia erunt finita: et sic infinitum similiter.

Deinde cum dicit.

Secundum autem maxime est diuidi omnia et infinita esse ab ipso mutante. Ad hoc enim inest mutanti diuisibile et infinitum. Diuisibile

physicorum

quidem igitur ostensum est prius. Infinitum autem in sequentibus erit manifestum.

Ostendit in quo premissorum primo inueniat diuisibilitas et finitum seu infinitum. et dicit quod maxime ab ipso quod mutat consequitur de omnibus alijs quod diuidantur et quod sint finita vel infinita: quia illud quod est primum naturaliter in motu est ipsum mobile: et statim ipsi ex sua natura inest esse diuisibile et esse finitum vel infinitum: et sic ex ipso ad alia derivat diuisibilitas vel finitum. quomodo autem ipsum mobile sit diuisibile. et per ipsum alia diuidantur: ostensum est prius. Sed quomodo etiam hoc sic se habet de infinito ostendit inferius in hoc eodem. vi. lib.

Quodiam autem omne quod mutatur ex quo dam in aliquid mutatur: necesse est quod mutatur: cum mutatum est: esse in quo mutatum est.

Lec. vij.

ostquam

Philosophus ostendit qualiter diuidat motus hic determinat de ordine partium motus. et primo inquit an sit primum in motu. secundo ostendit quomodo ea que sunt in motu precedunt se inuicem ibi. (Quoniam antea omne quod mutat in tempore mutat.) Circa primum duo facit. Primo ostendit quod id in quo primum mutatum est: est in diuisibile. Secundo ostendit quomodo in motu possit inueniri primum: et quomodo non possit ibi. (Dicit autem in quo primum mutatum est.) Circa primum duo facit. primo premit tit quoddam quod est necessarium ad propositi ostensione secundo ostendit propositum ibi. (In quo antea primo mutatum est.) Circa primum duo facit. primo propositum quod intendit. secundo probat propositum ibi. (Quod mutat enim) Dicit ergo primo quod quod omne quod mutatur: mutat de uno termino in alium. necesse est omne quod mutat: quando iam mutatum est esse in termino ad quem. **D**einde cum dicit.

Quod mutatur enim ex quo mutatur distat: aut deficit ipsum: et aut idem est mutari et deficere: aut sequitur ad mutari ipsum deficere. Nam quod est mutatum esse defecisse: similiter enim utrumque se habet ad utrumque. Quoniam ergo una mutatio est secundum contradictionem: quando mutatum est ab eo quod non est inesse: deficit non ens. erit igitur inesse. Omne enim necesse est esse: aut non esse. Manifestum igitur quod in mutatione secundum contradictionem quod mutatum est: erit in quo mutatum est: si autem in hac et in alijs est: similiter enim in una et in alijs est.

Probat propositum duabus rationibus. quarum prima est particularis. secunda uniuersalis. Prima ratio talis est: omne quod mutat oportet quod distet a termino a quo mutat: sicut patet in motu locali in quo locus a quo mutat remanet. et mobile per motum sit distans ab eo: aut oportet quod ipse terminus a quo deficiat: sicut est in motu alterationis: cum enim ex alio sit nigrum ipsa albedo deficit. Et ad huius propositi manifestationem subiungit quod vel mutari est idem quod est deficere: vel ad hoc quod est mutari sequitur ipsum deficere: et ad hoc quod est mutatum esse sequitur defecisse. scilicet a termino a quo unde manifestum est quod sunt idem subiecto: sed differunt ratione. Nam deficere dicitur per respectum ad terminum a quo: mutatum autem magis designatur a termino ad quem. et ad manifestationem eius quod dixerat subdit quod (similiter utrumque se habet ad utrumque). scilicet sicut se habet deficere ad mutari: ita defecisse ad mutatum esse. Ex premissis autem argumentatur ad propositum ostendendum in una specie mutationis: que scilicet est inter contra-

Lec. 5.

Lec. 9.

co. 40.

Co. 41.

Co. 39.

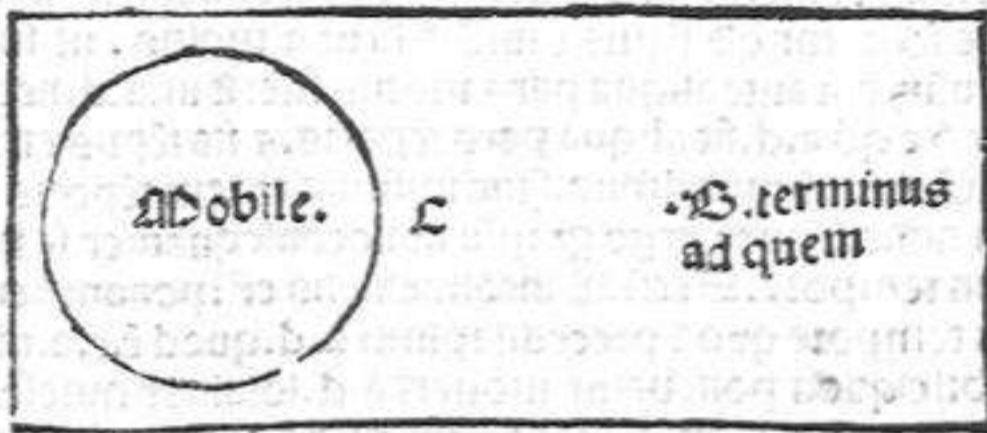
Lec. 5.

dictorie opposita. s. inter esse & nō esse: ut p3 in generatio-
ne & corruptione. p3 enim ex premissis: qd̄ omne qd̄ mu-
tat̄ deficit a termino a quo: & quod mutatuū est ias̄ deficit
quando igit̄ mutatum est aliquid a non esse in esse: ias̄ de-
ficit a non esse. sed de quolibet veru3 esse dicere: qd̄ aut ē
aut non est. quod ergo mutatuū est de non esse in esse: quā-
do mutatu3 est: est in esse: & similiter quod mutatuū est de
esse in non esse: o3 qd̄ sit in non esse. manifestu3 ergo est qd̄
in mutatione que est s̄m contradictionem quod mutatu3
est: est in eo ad quod mutatu3 est. & si est verū in ista mu-
tatione: pari rōne est verum in aliis mutatiōibus. ex quo
p3 id quod p̄io p̄positū ē. Scd̄a3 rōnes ḡnālē pōit̄ ibi.

Amplius autem & secūdu3 vnāq3q3 ac
cipientibus manifestum est siquidem necesse
est quod mutatum est alicubi: aut ex quo mu-
tatum est: aut in aliquo. Quonia3 autē ex quo
mutatum est deficit: necesse est autē esse alicu-
bi: aut i hoc: aut in alio erit: si quidem igitur i
alio v̄t̄i ipso. c. quod i ipsum. b. mutatuū ē: iterū
ex. c. mutatur i. b. Nō enim erat habitum ipsi
. b. Mutatio enim cōtinua ē. Quare qd̄ muta-
tuū ē: quādo mutatuū: mutat̄ i quod mutatuū est:
hoc at̄ est impossibile. Necesse ergo quod mu-
tatum est esse i hoc i quod mutatuū ē. Manife-
stum igit̄ est: & quod factum cū factū ē: erit: et
quod corruptum ē: nō erit. vniuersaliter enim
dictum ē & de omni mutatione: & maxime ē ma-
nifestum i ea que est secūdu3 cōtradictiōem.
Quod quidem igitur quod mutatum est: cu3
mutatum ē: p̄io i illo est: manifestum est.

Co. 43:

Demonstratio probans quod illud quod mutatu3
est: est eo in quod mutatum est.

Sec. i.

Sec. 5.

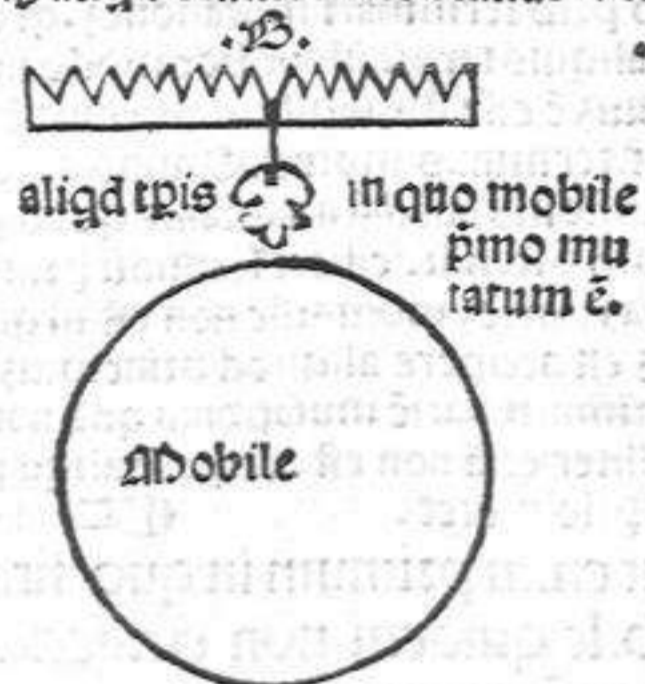
Et dicit qd̄ hoc idem potest esse manifestū consideran-
do scd̄m vnāquāq3 mutatione3. & manifestat in mutatio-
ne locali. omne enim quod mutatum est: necesse est esse
alicubi: vel in termino a quo: vel in aliquo alio. sed qd̄ il-
lud quod mutatuū est ias̄ deficit ab eo ex quo mutatuū est:
necesse est qd̄ sit alicubi: aut igit̄ necesse est qd̄ sit in hoc d̄ quo
intendimus scilicet in termino ad quē: aut in alio. & si est
in hoc habet̄ p̄positum. Si autē in alio ponamus qd̄
aliquid moueat̄ in. b. & quando mutatu3 est non sit in. b.
sed in. c. tunc oportebit dicere qd̄ etiam de. c. mutet̄ in. b.
q3. c. & b. non sunt habitati. consequenter se habentia. o3
enim qd̄ tota huius mutatio sit continua: & in p̄missis vnā
signu3 non est consequenter se habens ad alterum: quia
necesse est qd̄ cadat in medio aliquid sui generis: ut supra
probatu3 est: q3 sequetur si illud quod mutatuū est quando
mutatuū est sit in. c. & de. c. mutat̄ in. b. quod est terminus
ad quē. qd̄ quando mutatuū est tunc mutat̄ in quod mu-
tatuū est quod est impossibile. nō enim simul est mutari &
mutatuū esse: vt supra dictum ē. nihil autē differunt si hu-
iusmodi termini. c. & b. accipiant̄ in motu locali vel in q̄
cūq3 alia mutatione. necesse ē ergo vniuersaliter veru3

esse: qd̄ id quod mutatu3 est quando mutatu3 est: est i hoc
ad quod mutatu3 est: id est in termino ad quē. & ex hoc
viterius concludit qd̄ illud quod factum est quando factū
est h3 esse & quod corruptum est quando corruptum est
est non ens. Ostensum est enim vniuersaliter hic de om-
ni mutatione: & maxime manifestum est in mutatione q̄
est secūdu3 contradictionem: ut ex dictis p3. Sic igit̄ ma-
nifestum ē qd̄ id qd̄ mutatuū ē cū p̄io mutatuū est: ē in illo
ad quod mutatuū ē. addit autem (primo) q3 postq3 muta-
tum ē ad aliquid posset exinde moueri: & ibi nō ē: s3 qn̄
p̄io mutatuū ē o3 qd̄ sit ibi.

In quo aut̄ primo mutatuū ē: qd̄ mutatu3
est. necesse est atomū esse. Dico autem primo
quod nō per alterū. aliqd̄ ipsi9 eē huiusmodi
fit. fit igitur diuisibile quod est. a. c. & diuidatur
secūdu3. b. siquidem igitur i. a. b. mutatum ē: aut
iterum i. b. c. nō utiq3 i primo quod est. a. c. qd̄
mutatum est erit. si autem transmutabatur in
utroq3. necesse est enim i utroq3 transmutatuū
esse: aut trāsmutari: & vtiq3 i toto transmutaba-
tur: sed erat mutatum. Eadem autem rō et si
i hoc quidem mutatur: i hoc at̄ mutatuū ē. Erit
enim aliqd̄ p̄io p̄ius. Quare nō erit vtiq3 di-
uisibile i quo mutatum est. Manifestum ē igitur:
qa et qd̄ corruptum est: & qd̄ factum est in
atomo hoc qd̄ corruptū: hoc autē factum est.
Demonstratio ostendens qd̄ id i quo aliqd̄ p̄io mutatuū
ē nō ē tēpus neq3 aliqd̄ diuisibile: sed instā3 & indiuisibile.

Co. 44.

Co. 45.

Ostendit quod mutatum esse p̄io & per se: ē in indi-
uisibili. & dicit qd̄ illud tēpus in quo primo mutatum
ē quod mutatuū ē. necesse ē qd̄ sit atomū: id est indiuisibi-
le: quare autem addit (primo) exponit̄ subdens qd̄ in il-
lo p̄io dicitur aliquid mutatuū eē: in quo non dicitur mu-
tatum esse rōne alicuius sue partis. sicut si dicat̄ aliquod
mobile mutatum eē in die: q3 mutatu3 ē in aliqua parte
illius diei. non enim primo mutatur in die. Quod autem
illud tēporis in quo primo mutatuū ē sit indiuisibile: sic
probat. si enim sit diuisibile sit a. c. & diuidat̄ s̄m. b. neces-
se ē dicere qd̄ aut in vtroq3 mutatum fit: aut in utraq3 par-
te mutet̄ aut in vna parte mutatur & in alia sit mutatum.
Sed si in utraq3 parte mutatum ē: non primo mutatum
ē in toto. sed in parte. si vero detur qd̄ trāsmutet̄ in vtra-
q3 parte oportebit dicere qd̄ trāsmutetur in toto. sic eni3
dicitur aliquid in toto tēpore mutari q3 mutatur i qua-
libet eius parte. hoc autem ē contra positum. positum eni
erat quod in toto. a. c. erat mutatum. Si autem detur qd̄
in vna parte mutat̄ & in alia sit mutatum: sequitur idem
inconueniens. s. qd̄ non sit primo mutatum in toto: q3 cu3
pars sit p̄io: toto: & p̄ius mutetur aliquid in parte tē-
poris q̄ in toto: sequetur qd̄ sit aliquid p̄ius primo qd̄ ē

impossibile. ergo oportet dicere qd id tempus in quo ali / quid mutatum e: sit indivisibile. Ex hoc autem ulterius concludit qd omne quod corruptum e & omne quod factu e: e in indivisibili temporis factum & corruptum: q: generatio & corruptio sunt termini alterationis. vnde si quilibet motus terminatur in instanti: idem e primo mutatus esse qd terminari motum: sequitur qd generatio & corruptio sint in instanti. Deinde cum dicit.

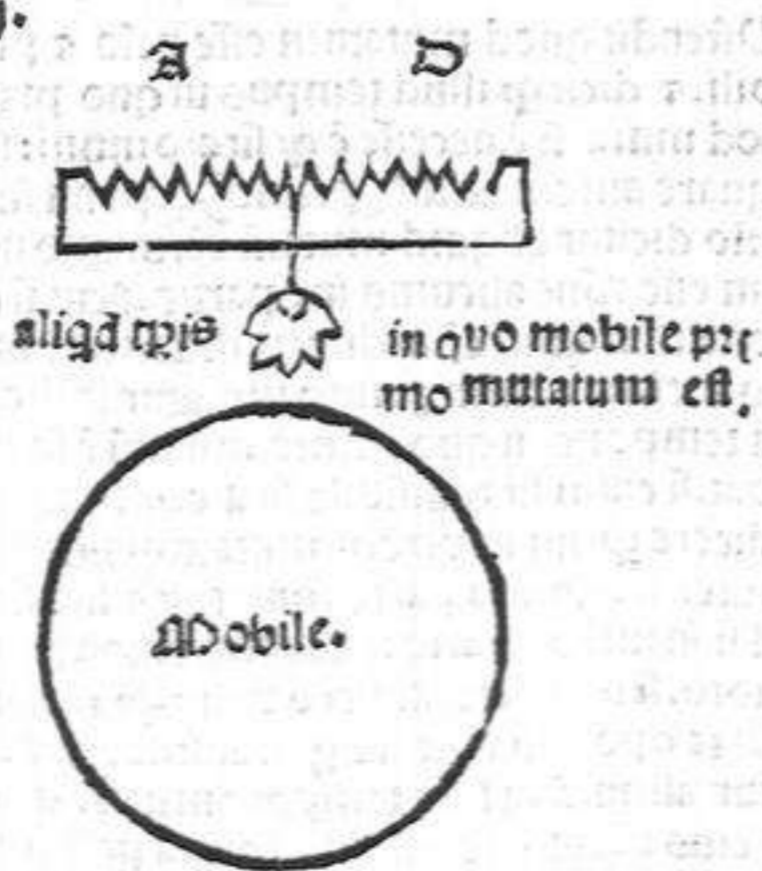
So. 46.

Dicitur autem i quo primo mutatum e dupliciter. Aliud qde i quo primo perfecta e mutatio. Tunc enim verum est dicere qd mutatum est. Aliud vero i quo primo cepit mutari. secundum qdem igitur finem mutationis qd primu dicitur existit & e: contingit eni pfici mutatione: & e mutationis finis: qd ostensum e indivisibile ee: pp id qd finis est. Quod at secunduz principiu oino no e: no enim principiu e mutationis: neq; in quo primo quis mutabitur.

ostendit quomodo in motu possit accipi primu. & circa hoc duo facit. prio proponit veritate. secudo pbat ibi. (Non enim principiu est.) Dicit ergo prio qd hoc quod dicitur (in quo prio mutatu est aliquid) pot intelligi dupliciter: vno modo i quo prio mutatio e perfecta vel terminata: tunc enim veru est dicere qd mutatus e quando iam mutatio e perfecta. Alio modo pot intelligi (in quo pri / mum mutatu est) idest in quo prio incepit mutari: no in quo prio fuit veru dicere qd iam mutatus esset. prio igitur modo accipiendo. s. secunduz terminatione mutationis. dicit in motu & e in eo quod prio mutatus est. contingit enim aliquando prio terminari mutatione. qz cuiuslibet mutationis e aliquis terminus: & hoc modo intelleximus qd prio mutatus e esse divisibile. & ostensuz e hoc hac ratioe qz e finis. i. terminus motus. Omnis autem terminus cuncti indivisibilis e. sed si accipiatur quod prio mutatus e secundo mo dicendi. scilicet secundu principiu idest secunduz primas partes motus: sic non est in quo prio mutatu e. non enim est accipere aliquod principiu mutationis. i. aliquas primam parte mutationis qua non precedat alia pars: similiter etia non est accipere aliqd primu in tempo re in quo prio mutet. Deinde cum dicit.

Sit enim primum in quo fit. a. d. hoc igitur indivisibile quidem non est: accidit enim habita esse ipsa nunc.

Demonstratio prima sumpta ex parte temporis ostendens qd non est accipere primum in quo mutatum est ex parte principij.

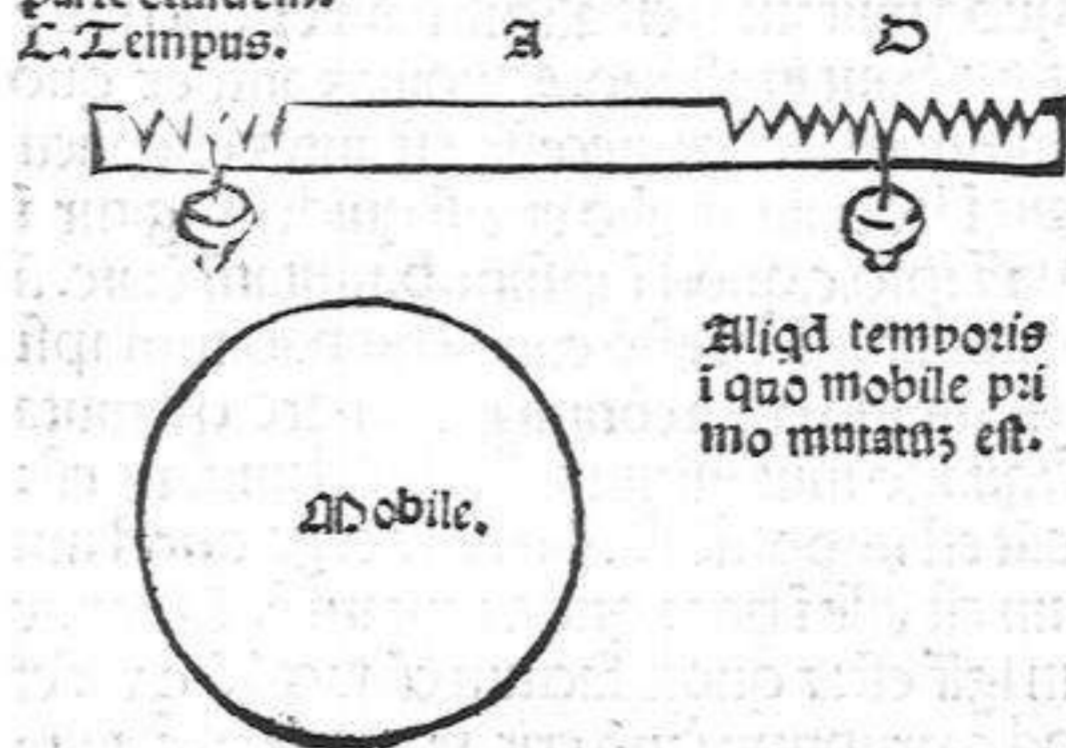

So. 47.

Amplius autem si in. c. a. tempore omnino quiescit: ponatur enim quiescens: & in. a. quiescit. Quare si impartibile e. a. d. simul quiescet

& mutatum erit. In. a. quidem enim quiescit. In. d. autem mutatum est. quoniam autem no est impartibile: necesse e divisibile esse: & i quo libet huiusmodi mutatum esse. Diviso enim ipso. a. d. siquidem in neutro mutatum est. neq; i toto est. a. d. si autem in ambobus mutatur in omni: si vero in altero tantum mutatum e no in toto primo. Quare necesse e in quolibet mutatum esse. manifestu igitur est: qd no est i quo primo mutatu e: infinite enim divisiones sunt.

Demonstratio secunda ostendens ide quod supra ex parte eiusdem.

Probat qd non e accipere primum in quo mutatu e ex parte principij: & prio rone accepta ex parte temporis. secudo ex parte mobilis ibi. (Neq; itaq; in eo qd mutatum est). Tertio ex parte rei in qua motus e ibi. (Ipsuz aut quod mutatur). Circa primum pot talis rone. si e aliquid temporis in quo prio mutatu est: sit illud a. d. hoc igitur aut e divisibile aut indivisibile: si e indivisibile sequetur duo inconuenientia quoz primum e qd ipsa nunc in tempo re sint habita idest consequentia. quod quide inconuenientia hac ratione sequitur qd tempus dividit sicut & motus. ut supra ostensuz e. si autem aliqua pars motus fuerit in. a. d. necesse e dicere qd a. d. sit aliqua pars temporis. & ita tempus erit cōpositu ex indivisibilibus. Indivisibile autem temporis e ipsum nunc. sequet ergo qd ipsa nunc consequenter se habeat in tempore. Secudu inconuenientia est: ponam enim qd in tempore quod precedit ipsum a. d. quod e. c. a. idem mobile quod ponebatur moueri a. d. totaliter quiescat: si ergo in toto. c. a. quiescit sequitur quod quiescat i. a. quod est aliquid eius. si ergo a. d. est indivisibile: vt dictum est sequitur qd simul aliquid quiescat & moueatur cōclusuz est enim quod quiescat in. c. a. & positu erat qd in. a. d. moueret ides autem est. a. & a. d. si a. d. sit indivisibile: sequetur ergo qd in eodem quiescat & moueatur. Sed aduertendu est qd non sequitur si aliquid quiescit in toto tempore quod quiescat in ultimo eius indivisibili: qz ostensuz e supra qd in nunc neq; mouetur aliquid neq; quiescit. sed Arist. hoc concludit hic ex hoc qd ponitur ab aduersario: quia id temporis in quo prio mouetur e indivisibile & si contingit moueri in indivisibili temporis: contingit eadez rone indivisibili tempore quiescere. Remoto ergo qd a. d. i quo dicitur prio moueri sit impartibile: relinquatur qd necesse sit illud esse divisibile. & ex quo in. a. d. ponitur prio moueri: sequitur qd in quolibet eius moueatur. quod sic probat. dividatur enim ipsuz a. d. in duas partes aut igitur i neutra parte mutatur: aut in ambabus aut in altera parte tantum. si in neutra mutat sequitur qd neq; in toto: sed si mouetur in ambabus partibus tunc poterit poni qd mutatur in toto: sed si in altera tantu moueatur sequetur qd moueatur in toto. sed non prio: sed ratione partis: qz igitur prio ponitur moueri in toto: o; hoc accipere qd in qualibet parte eius moueatur. sed tempus dividitur in infinitum: sicut

Lec. 6.

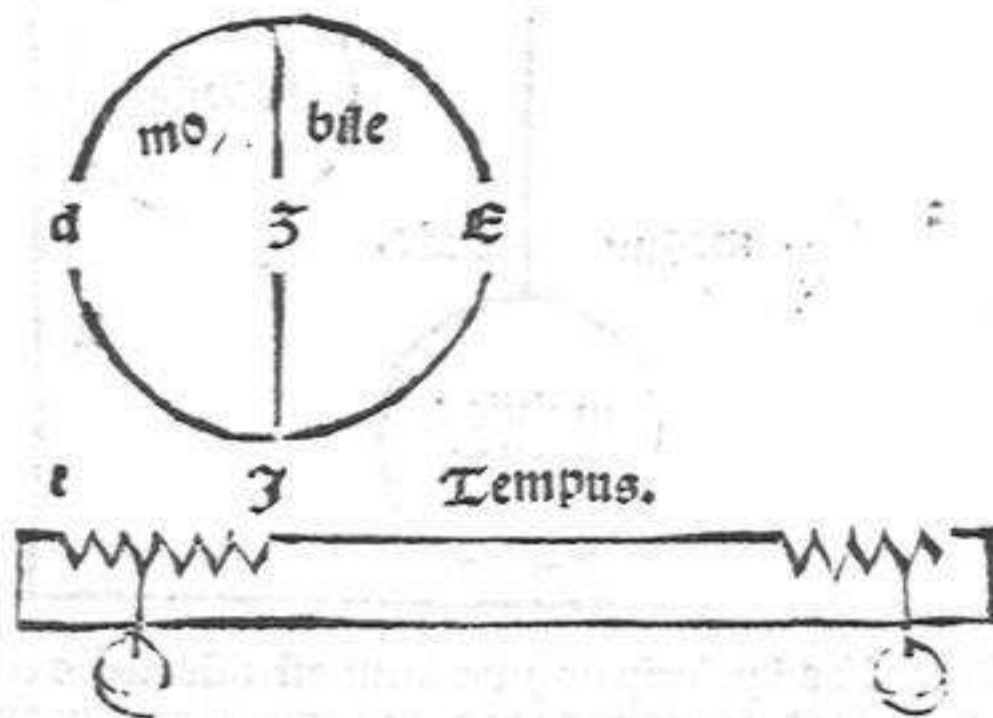
Lec. 5.

Sextus

quodlibet continuum. et ita semper est accipere partes minore aut partes maiorem: sicut si acciperes diem ante me sem et horam ante diem. Manifestum est ergo quod non est accipere aliquid temporis in quo primo moueatur. ita. s. quod non sit accipere aliquam partem eius in qua primo moueatur sicut si daretur in quod dies est quo primo aliquid mouetur. hoc non potest esse quia in parte eius. s. i. prima hora diei primo mouetur quod in toto die. **¶** Deinde cum dicit.

Lo. 48. Neque itaque in eo quod mutatum est: aliquid ipsius prius est: quod mutatum est. sit. n. d. 3. quod primo mutatum est ipsius. d. e. omne enim diuisibile esse demonstratum est quod mutat. Tempus autem in quo. d. 3. mutatum est. t. i. si ergo in omni. d. 3. mutatum est: in medio minus est quam mutatum est: et prius est ipso. d. 3. et iterum hoc aliud. et illo alterum: et sic sequitur quare nihil erit primum mutantis quod mutatum est. Quod igitur neque in eo quod mutat: neque in quo mutatur tempore: nihil prius sit: manifestum est ex his que dicta sunt.

Demostratio tertia ostendens idem quod supra ex parte mobilis.

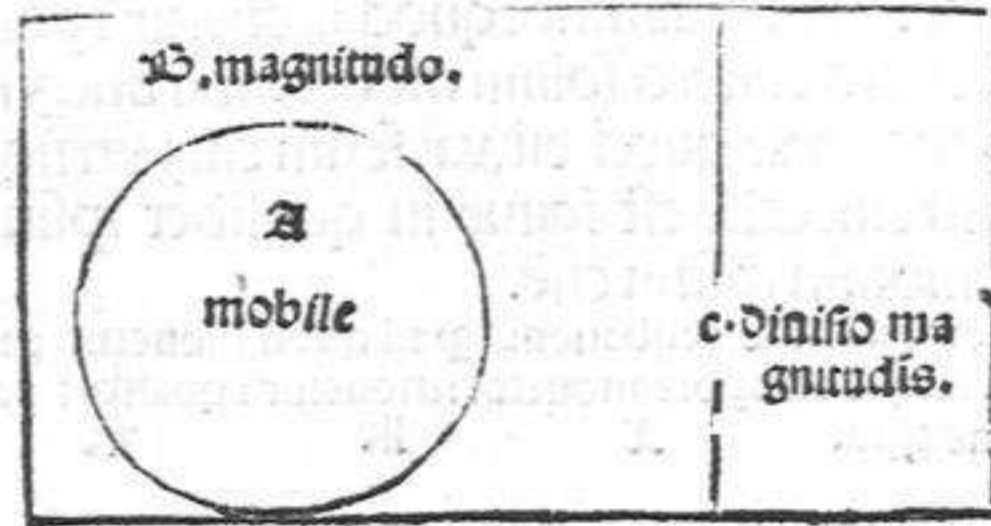
Lo. 49. Ostendit idem ex parte mobilis concludens ex premis quod neque in ipso quod mutatur est accipere aliquid quod primo mutatur. quod quidem intelligendum est secundum quod per motum totius vel partis aliquod determinatum signum pertransitur. manifestum est enim quod primo pertransit aliquid terminatum prima pars mobilis: et secunda et sic deinceps alioquin si intelligeret de motu absolute haberet locum quod hic dicitur manifestum est enim quod simul mouet totum et omnes partes eius sed non simul pertransit aliquid determinatum: sed semper pars ante partem. unde sicut non est accipere primam partem mobilis antequam non sit alia minor pars. ita non est accipere aliquam partem mobilis quam primo moueat. et quia tempus et mobile similiter diuiduntur: ut supra ostensum est conuenienter ex eo quod demonstratum est de tempore concludit idem de mobili et probat sic. sit mobile ipsum. d. e. et quia omne mobile diuisibile est ut supra probatum est: sit pars eius quam primo moueat. d. 3. et moueat. d. 3. pertransendo aliquid determinatum signum in tempore quod sit. t. i. si igitur. d. 3. mutatum est in toto hoc tempore. sequitur quod illud quod mutatum est in medio temporis sit minus et prius motu quam. d. 3. et eadem ratione erit aliud prius isto et iterum aliud prius illo. et sic semper quia tempus in infinitum diuiditur. manifestum est ergo quod in mobili non est accipere aliquid quod primo mutatum est: et sic patet quod primum in motu non potest accipi: neque ex parte temporis: neque ex parte mobilis. **¶** Deinde cum dicit.

Lo. 5. Ipsum autem quod mutat: aut secundum quod mutat: non est similiter se habebit: tria namque sunt que dicuntur secundum mutationes: quod mutat: et in quo et in quod mutat. ut homo: tempus: et albus. homo qui dicitur et tempus diuisibilia sunt. De albo autem alia ratio est: propter id quod secundum accidens omnia di-

physicorum

uisibilia sunt cui enim accidit albus aut quale: illud diuisibile est. Quoniam quicumque diuiditur secundum se ipsa diuisibilia: et non secundum accidens: neque in his erit primum: ut in magnitudinibus. sit. n. i. in quo est. a. b. magnitudo: motum autem sit ex. b. i. c. primum igitur siquidem indiuisibile erit. b. c. impartibile impartibili erit coniunctum: si vero diuisibile erit aliquid ipso. c. prius in quod mutatum est: et in illo iterum aliud: et sic semper propter id quod nullo modo deficit diuisio. Quare non erit primum in quod mutatum est: similiter autem et in quantitate mutatione: et hec quidem enim continuo est. manifestum igitur quod in sola mutatione que est secundum qualitatem contingit indiuisibile per se esse.

Demostratio. 4. ostendens idem quod supra ex parte magnitudinis

Ostendit idem ex parte rei in qua est motus. premit- tit tamen quod non similiter se habet de eo (quod mutatur) vel ut melius dicatur (secundum quod mutat) sicut de tempore et mobili. Quia enim sit tria accipere in mutatione scilicet mobile quod mutat ut homo: et in quo mutat ut tempus. et in quod mutat ut albus: horum duo scilicet tempus et mobile sunt semper diuisibilia sed de albo est alia ratio. quia albus non est diuisibile per se sed tamen ipsum quod omnia alia huiusmodi sunt diuisibilia per accidens. in quantum scilicet illud cui accidit albus vel quicumque alia qualitas est diuisibile. diuisio autem albi per accidens potest esse dupliciter uno modo secundum partes quantitatis sicut si superficies alba diuidatur in duas partes albus per accidens diuisus erit. alio modo secundum intentionem et remissionem quod enim una et eadem pars sit magis vel minus alba non est ex ipsa ratione albedinis. quia si esset separata non diceret secundum magis et minus sicut neque substantia suscipit magis neque minus. sed est ex diuerso modo participandi albedinem ex parte subiecti diuisibilis. pretermisso igitur hoc quod diuiditur per accidens: si accipiamus ea secundum que est motus que diuiditur per se et non per accidens: neque est in his erit primum. et manifestum est hoc primo in magnitudinibus in quibus est motus localis. sit enim magnitudo spatii in quo est. a. b. et diuidatur in. c. d. et ergo quod ex. b. in. c. aliquid primo moueatur aut igitur. b. c. est diuisibile aut indiuisibile: si indiuisibile sequitur quod impartibile erit coniunctum impartibili: quia eadem ratione secunda pars motus erit in impartibili: sic enim oportet diuidere magnitudinem sicut et motum: ut supra de tempore dictum est. si autem. b. c. sit diuisibile erit accipere aliquod signum prius: id est propinquius ipsi. b. c. et sic prius mutabitur ex. b. in illud quod in. c. et iterum illo erit accipere aliud prius et sic semper quia diuisio magnitudinis non deficit. patet ergo quod non est accipere aliquid primum in quod mutatum sit in motu locali: et similiter manifestum est in mutatione quantitatis que est augmentum et decrementum: quia hec est mutatio est secundum aliquid continuum. scilicet secundum quantitatem accrescentem vel subtractam. que cum sit in infinito diuisibilis non est in ea accipere primum: et sic manifestum est quod in sola mutatione que est secundum qualitatem conuenit aliquid esse indiuisibile per se in quantum tamen est diuisibile per accidens similiter non est accipere primum in mutatione tali: sine accipiat successio mutationis in quantum pars post partem alterat: manifestum est enim quod non erit accipere primam partem albi sicut nec primam partem magnitudinis: sine accipiat successio alte-

Lo. 6.

Sextus

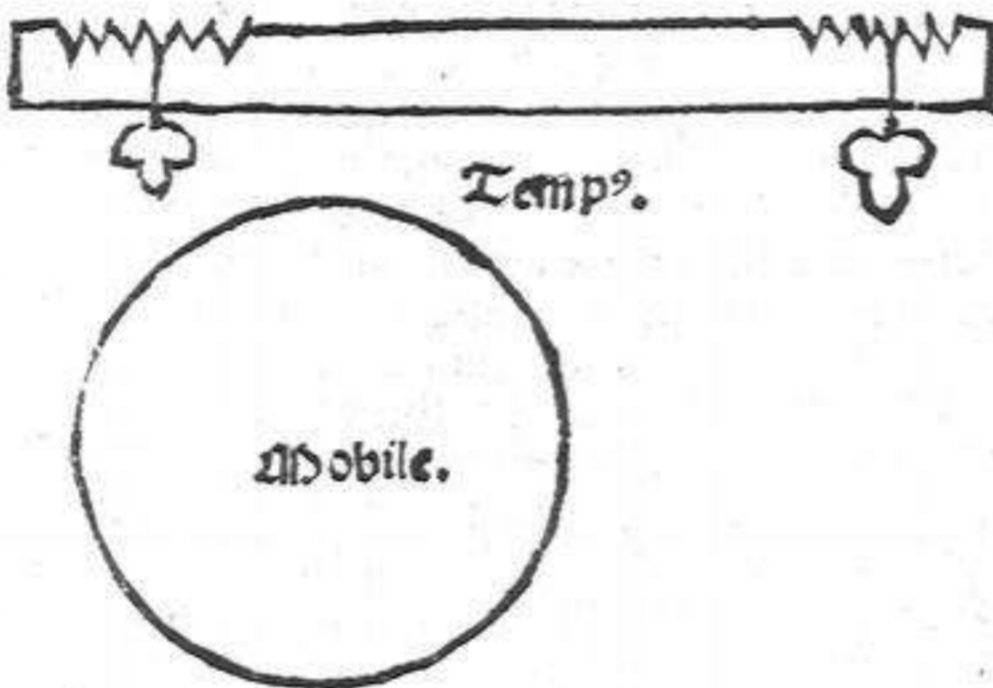
ratiois fm qd aliquid idem est albus vel minus albus. quia subiectu infinitis modis pot variari. fm magis albu & minus albu. & sic motus alterationis potest esse continuus: & non habens aliquid primum.

Co. 50.

Quoniam autem omne quod mutatur: in tempore mutatur. Dicitur autem in tempore mutari: & sicut primo: & sicut secundum alterum: ut in anno: quia in die mutatur in quo primo tempore mutatur quod mutatur & in quolibet buiusmodi necesse mutari: manifestum igitur & ex diffinitione. primum enim sic diximus. Sed & ex his manifestum est sit enim in quo primo mouetur quod mouetur. x. r. & diuidatur secundum .l. . Omne enim tempus diuisibile est in .x. l. tempore aut mouetur aut non mouetur: & iterum in .l. r. similiter siquidem igitur in neutro mouetur quiescet itaque in omni moueri enim in nullo buiusmodi quod mouetur impossibile: si vero in altero solum mouetur: non utique in primo mouetur quod est. x. r. secundum enim utrumque motus est: necesse est igitur in quolibet ipsius .x. l. motum ipsum esse.

Co. 51.

De demonstratio probationis quod id quod mouetur primo in aliquo tempore mouetur: mouetur in qualibet parte illius temporis. X R R

lectio octaua:

ostquam

Philosophus ostendit qualiter sit accipere primum in mutatione & qualiter non. Hic ostendit ordinem eorum qui in motu inueniuntur ad inueniendum. & primo primum quod necessaria ad propositum ostendendum. hoc ostendit propositum ibi. (ostendo autem hoc). Dicit ergo primo quod omne quod mutatur: mutatur in tempore. ut supra ostensum est. sed in tempore aliquo dicitur aliquid mutari dupliciter. vno modo primo & per se. Alio modo secundum alterum: id est ratione partis: sicut dicitur aliquid mutari in anno quod mutatur in die. hac ergo distinctione premissa proponit quod intendit probare scilicet si aliquid mutatur primo in aliquo tempore necesse quod mutetur in qualibet parte illius temporis: & hoc probat dupliciter. primo quidem ex diffinitione eius quod dicitur primum. hoc enim dicitur primo alicui conuenire quod conuenit ei secundum quolibet suam partem ut in principio quinti dictum est. secundo probat idem per rationes sit enim tempus in quo primo aliquid mouetur. x. r. & quia omne ipsum est diuisibile: diuidatur secundum .l. . necesse est ergo dicere quod in parte temporis que est. x. l. . aut moueatur. an non moueatur. & similiter de parte que est. l. . r. si ergo desit quod in neutra harum partium moueatur. sequitur quod neque in toto. x. r. moueatur: sed quiescat in eo: quia impossibile est quod aliquid moueatur in tempore in cuius nulla parte mouetur. Si autem detur quod in vna parte temporis moueatur & non in alia. sequitur quod non primo moueatur in. x. r. tempore. quia oportet

lec. 5. r. 4.
lec. 20.

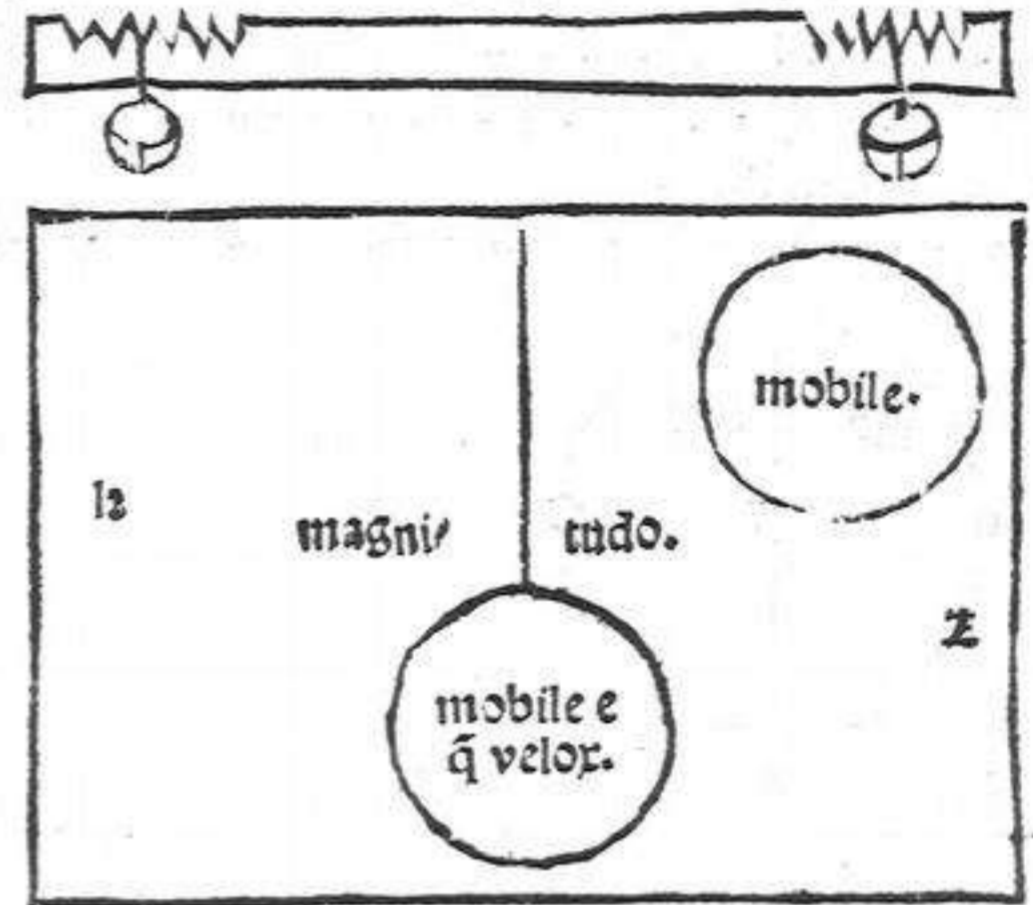
lec. i.

phyficozum

let quod secundum utramque partem moueretur. & non secundum alteram tantum. Necessesse est ergo dicere quod moueatur in qualibet parte temporis quod est. x. r. & hoc est quod demonstrare volumus scilicet quod in quo primo tempore aliquid mouetur. in qualibet parte eius mouetur. **D**einde cum dicit.

Ostendo autem hoc manifestum est quod omne quod mouetur: necesse est motum esse prius: si enim in. x. r. primo tempore per. l. l. motum est magnitudinem in medietate quod eque velociter mouetur: et simul inceptum est: medium erit motum: si autem eque velox in eodem tempore motum est aliquid: & alterum necesse est per eandem motum esse magnitudinem: quare erit motum prius quod mouetur. **D**e demonstratio prima probans quod omne moueri precedit mutatum esse. X Tempus. R

Co. 52.

Procedit ad principale propositum ostendendum. & circa hoc duo facit. primo inducit demonstrationes ad propositum ostendendum. hoc concludit veritatem determinatam ibi. (Quare necesse est). Circa primum duo facit. primo ostendit quod ante omne moueri precedit mutatum esse. secundo quod e converso ante quodlibet mutatum esse precedit moueri ibi. (Non solum autem quod mutatur). Primum ostendit tribus rationibus quarum prima talis est. detur quod in. x. r. primo tempore aliquid mobile motum sit per. l. l. magnitudinem. manifestum est quod si accipiat aliquid mobile eque velox quod simul inceptum est moueri cum ipso in medietate temporis motum erit per medium magnitudinis. cum ergo sit eque velox illud mobile quod ponitur moueri per totam magnitudinem: sequitur quod etiam ipsum in eodem tempore scilicet in medietate temporis. x. r. motum est iam per eandem magnitudinem que scilicet est pars totius magnitudinis. l. l. sequitur ergo quod illud quod mouetur prius est mutatum: ut autem illud quod hic dicitur manifestius intelligatur. Considerandum est quod sicut punctus nominat terminum linee: ita mutatum esse nominat terminum motus. quancunque autem lineam vel partem linee accipias. semper est dicere quod ante consumationem linee totius sit accipere aliquod partem secundum quod linea diuidatur. & similiter ante quemlibet motum et ante quancunque partem motus est accipere aliquod mutatum esse quia dum mobile est in moueri ad aliquem terminum iam pertransiit aliquod signum. respectu cuius iam dicitur mutatum esse: sed sicut punctum infra lineam est in potentia ante linee diuisionem: In actu autem quando iam linea est diuisa. cum punctum sit ipsa linee diuisio. similiter hoc quod dico mutatum esse infra motum est in potentia quando motus non ibi terminatur. sed si ibi terminetur erit in actu. & quia quod est in actu notius est eo quod est in potentia. ideo Aristoteles probauit quod illud quod continue mouetur iam mutatum est aliquid per aliud mobile eque velox cum

Sextus

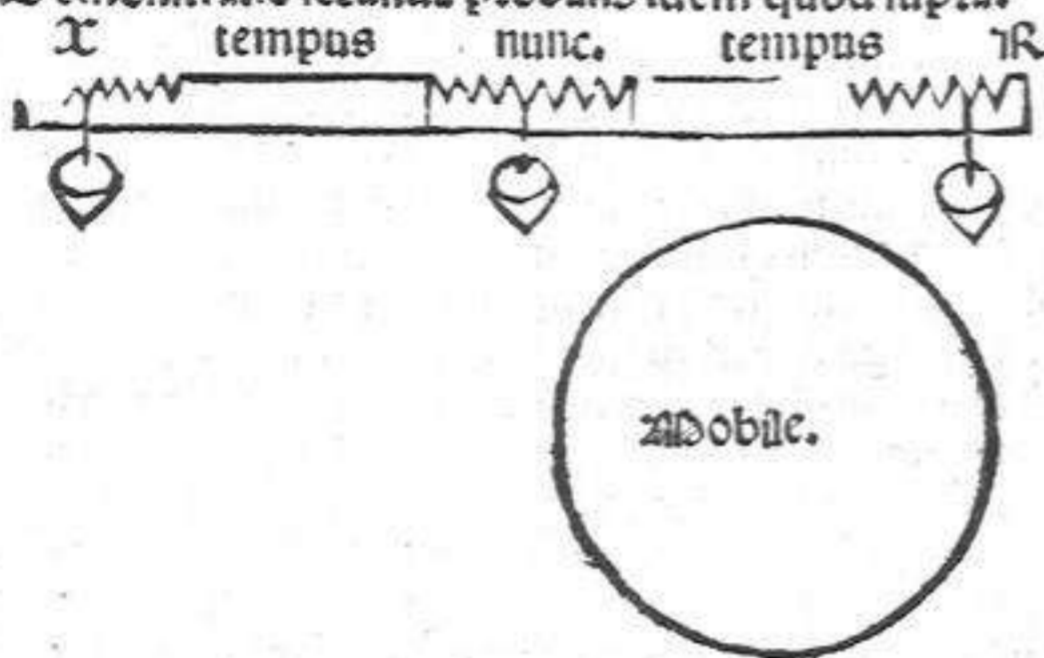
ius motus iam terminatus est. sicut si quis probaret qd in aliqua linea esset punctum in potentia per hoc qd alia linea eiusdem rationis esset diuisa in actu.

Secundam rationem ponit ibi.

Lo. 53.

Amplius autem et si in omni tempore qd est. r. r. motus esse dicimus aut omnino in quolibet tempore: in accipiendo vltimum ipsius tempus nunc: hoc enim determinans est: et medium ipsorum nunc tempus est: et in aliis similiter dicetur motum esse: medietatis autem vltimum diuisio est. quare et in medio motu erit: et omnino in qualibet partium. semper enim similis diuisiois tempus est determinatum ab ipsis nunc: si igitur omne tempus diuisibile est: medium autem ipsorum nunc tempus est: omne qd mutatur infinite mutatum erit.

Demonstratio secunda probans idem quod supra.

Quae talis est in toto tempore. r. r. vel in quocumque alio dicitur aliquid mutatum esse per hoc qd accipitur vltimum nunc ipsius temporis non qd in nunc moueatur aliquid: sed quia in nunc terminatur motus. unde hic non accipit mutatum esse pro eo quod est aliquando moueri s3 p eo qd est terminari motu ideo autem necesse e terminari motu in vltimo nunc temporis mensurantis motum: quia ipsum nunc determinat tempus. id est est terminus ipsius sicut punctu lineae. et oportet omne tempus esse medium inter duo nunc sicut linea est inter duo puncta quia ergo moueri est in tempore sequitur qd motum esse sit in nunc quod e terminus temporis. et si ita est de motu qui est in toto tempore. oportet etiam qd similiter dicatur de partibus motus qui sunt in partibus temporis. iam enim ostensum est qd si aliquid mouetur prius in toto tempore: quod mouet in qualibet parte temporis: quolibet autem pars temporis accepta terminat ad aliqd nunc. Oportet enim qd vltimum medietatis temporis sit (diuisio) id est ipsuz nunc quod diuidit inter duas partes temporis. quare sequitur qd illud qd mouetur per totum sit prius motum in medio propter nunc quod determinat medium. et eadem ratio est de quilibet alia parte temporis. qualitercumq; enim diuidatur tempus semper innuetur quolibet pars temporis determinari a duobus nunc: et post primum nunc temporis mensurantis motum quocumq; aliud nunc accipiat in eo iam motum est: qd illud nunc quocumq; accipiat est terminus temporis mensurantis motum. qd igitur omne tempus diuisibile est in tempore: et omne tempus est medium inter duo nunc. et in omni nunc qd est vltimum temporis mensurantis motum: aliquid motu est: sicut probatur est sequit qd omne quod mutatur sit infinites mutatus: quia mutatu est esse terminus motus sicut punctu lineae: et nunc temporis. Sicut ergo in qualibet linea est signare infinites punctu ante punctum et in quolibet tempore infinites nunc ante nunc propter hoc qd vtrumq; e diuisibile in infinitum: ita in quolibet moueri est signare infinites mutatu

lec. 5

physicorum

esse: qd motus est in infinitum diuisibilis. sicut linea et tempus: vt supra probatum est. Tertiam rationem ponit ibi.

lec. 6.

Amplius autem si continue qd mutatur: et non corrumpit: neq; pausat a mutatione: aut mutari: aut mutatum esse: necesse e in quolibet in ipso at nunc no e mutari necesse mutatu ee scd3 vnu qd qd ipsorum nunc: qre si ipsa nunc infinita sunt. necesse est oe qd mutatur infinite mutatum ee. Quae talis est omne quod mutat (si non corrumpit: neq; pausata mutatione) id est neq; definit moueri quasi continue mutatus: necesse est qd in quolibet nunc temporis in quo mouetur vel mutetur vel sit mutatus. Sed in nunc non mutatur: vt ostensum est: ergo necesse est qd in quolibet nunc temporis mensurantis motum continuu sit mutatum sed in quolibet tempore sunt infinita nunc: qd nunc est diuisio temporis et tempus est infinitum diuisibile. ergo omne qd mutatur est infinites mutatum. et ita sequit qd ante omne moueri sit mutatu esse: non quasi extra ipm moueri existens: sed in ipso. vt terminans aliquam partem eius.

Lo. 54.

lec. 5

Deinde cum dicit.

Non solum autem qd mutat necesse est mutatu esse: sed etiam mutatu necesse prius mutari.

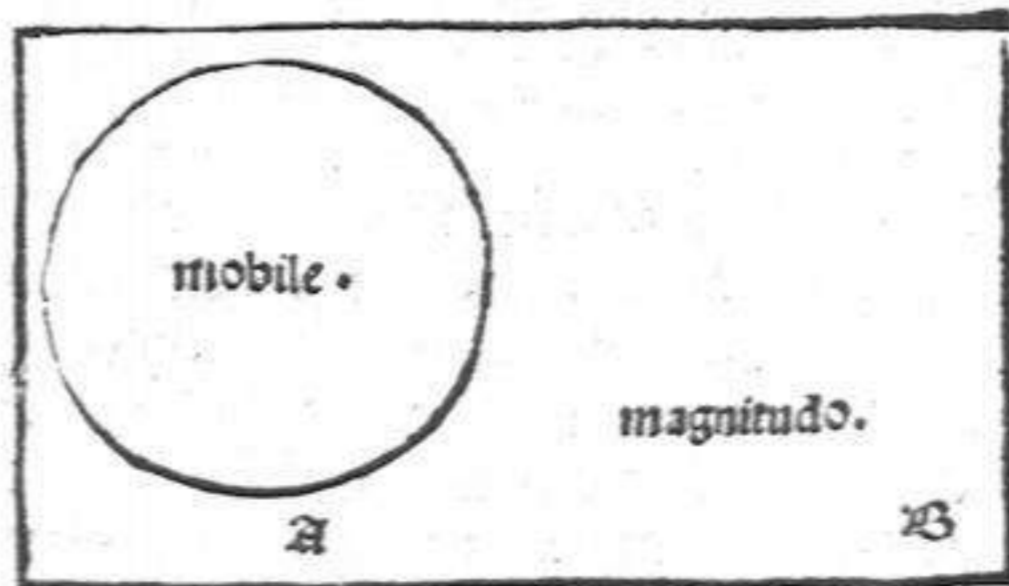
Probat qd e conuerso ante omne mutatu esse precedat mutari. et primo ex parte temporis. scdo ex parte rei s3 qd est motus ibi. (Amplius at in magnitudine.) Circa primum duo facit. prius pponit ppositu. s3o demonstrat quoddam necessarium ad pbatu ppositu ibi. (De n. qd ex quoddam.) Tertio iducit pbatoez principalis ppositu ibi. (Quia igit.) Dicit ergo prius qd no solum oe qd mutat necesse e mutatu ee ia: s3 et oe qd mutatu e necesse e prius mutari: qd mutatu ee e terminus eius qd e moueri. An oportet qd ante mutatu esse precedat moueri.

Deinde cum dicit.

Omne enim qd ex quada in quada: mutatu est: et in tempore mutatu e. Sit enim in ipso nunc ex. a in. b. mutat ergo in eodem qd e: nunc in quo e in ipso. a. no mutatu e: similiter enim eet in ipso. a. et in. b. Qd n. mutatu e. qdno mutatu e. qd no e in hoc. ostensu e prius. si vo in alio e. in medio erit tempus. No enim coniuicta erat ipsa nunc.

Lo. 55.

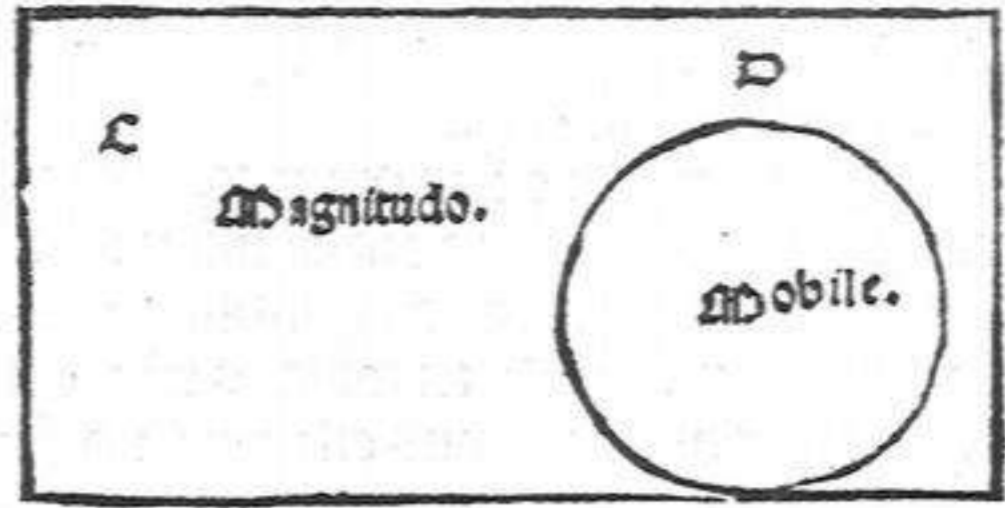
Demonstratio probans qd oportet qd omne quod mouetur moueatur in tempore. Nunc temporis.

Pot e qd dda necessarium ad ppositi pbatoez. s. qd oe qd mutatur ex quodam in quoddam: sit mutatus in tempore. Sed aduertendu qd hic mutandu esse non est idem quod terminari motum. Supra enim ostensum est qd id temporis in quo primo dicit mutatu ee est indiuisibile: sed accipitur hic mutatum esse s3m qd significat qd aliquid prius mouebatur quasi dicat omne qd mouebatur: mouebatur

Sextus

phyficoꝝ

Le. 7.

Le. i.

Le. 17.

Le. 7.

Co. 56.

Le. 5.

Co. 57.

in tpe. & hoc probat sic. si hoc nō est verū: sit aliquid mu-
tatuꝝ ex. a. in. b. i. ex vno termino in alteruꝝ in ipso nunc.
hoc posito sequit̃ q̃ quando ē in ipso. a. i. in termino a q̃
in eodē nunc nōduꝝ est mutatuꝝ: q̃ iā supra ostēsum est q̃
illud qd̃ mutatuꝝ est quando mutatuꝝ est non est in termi-
no a quo. sed magis in termino ad queꝝ. sequeretur ergo
q̃ simul esset in. a. & in. b. oꝝ ergo dicere q̃ i alio nunc sit
in. a. & in alio nunc mutatuꝝ sit. Sed iter q̃libet duo iūc est
tēp̃ mediuꝝ: q̃ duo nunc nō possunt eē sibi cōiuncta im-
mediate: vt supra ostēsum ē. Reliquit̃ ergo q̃ oē qd̃ mutatur:
mutatur in tpe. Videt̃ at̃ q̃ hic cōcludit̃ habere instātiā
in generatione & corruptōe inter quorū terminos non est
aliquod mediuꝝ. Si. n. inter nunc in quo est in termino a
quo & inter nunc in quo ē i termino ad queꝝ sit tempus me-
diuꝝ: sequet̃ q̃ aliqd̃ sit mediuꝝ inter esse & nō esse: q̃ i il-
lo medio tpe id qd̃ mutat̃: neqꝝ esset ens: neqꝝ non ens.
Sed quia ratio que hic ponitur demonstratiua est: oportet
q̃ hic dicit̃ aliquo modo etiā in generatiōe & cor-
ruptiōe saluari. ita tñ q̃ aliquo modo ēt huiusmodi muta-
tiōes sint momentanee: cum nō possit esse aliqd̃ mediuꝝ in-
ter extrema earū. Est igit̃ dicēduꝝ q̃ illud qd̃ notat̃ de
non esse in esse vel ecōuerso nō est simul in non esse. sed si
cūc in. viii. dicit̃ non est dare vltimum instans in quo id
qd̃ generat̃ sit non ens: s̃ ē dare primum instans in quo
est ita q̃ in tpe precedenti illud instans est nō ens: iter tē-
pus at̃ & istās qd̃ terminat motuꝝ nō est aliqd̃ mediuꝝ: &
sic non oꝝ quod sit mediuꝝ iter esse & nō esse: sed q̃ tem-
pus qd̃ precedit instans in quo primo est qd̃ generatur
mensurat̃ aliq̃ motuꝝ: sequit̃ q̃ sicut illud instans i quo
primo est: quod generatur est terminus precedentis tem-
poris mensurantis motum. ita incipere esse est terminus
precedentis motus. Si ergo generatio dicatur ipsa ince-
ptio essendi sic est terminus motus: & sic est in instanti:
q̃ terminari motū quod est mutatum esse est in indiuisi-
bili temporis: vt supra ostēsum est. Si autem generatio
accipiatur ipsa inceptio essendi cum toto motu preceden-
te cuius est terminus. sic non est in instanti: sed in tempo-
re. ita q̃ in toto tēpore precedenti est non ens. illud quod
generatur & in vltimo instanti est ens. & similiter dicen-
dam est de corruptione. **Deinde cum dicit.**

Quoniam igitur in tempore mutatum est:
tempus aut omne diuisibile: in medio alio ali-
ud erit mutatum & iteruꝝ in illius medio aliud
& sic semper. **Quare mutabitur prius.**

Probat principale propositū tali rōne omne qd̃ mu-
tatuꝝ est in tempore mutabatur. vt probatuꝝ est. omne autē
tempus est diuisibile. quod autem in aliquo tpe mutatur
in qualibet parte illius temporis mutatur. ergo oportet
dicere q̃ illud qd̃ mutatum est in toto aliquo tempore
mutabatur prius in medietate temporis. & iterum in me-
diate medietatis. & sic super procedet̃. propter hoc q̃
tempus est in infinituꝝ diuisibile ergo sequit̃ q̃ omne qd̃
mutatuꝝ est prius mutabatur & ita ante omne mutatum
esse precedit mutari. **Deinde cum dicit.**

Amplius autem in magnitudine manife-
stius est quod dicitur propter id quod conti-
nua est magnitudo in qua mutatur quod mu-
tatur. Sic enim mutatum ex. c. in. d. Ergo si in
diuisibile est ipsum. c. d. impartibile erit im-
partibili coniunctuꝝ. Quoniam autem hoc im-
possibile est. necesse est magnitudinem esse. qd̃
interest & in infinita diuisibile. quare si in illa
mutatur prius. necesse ergo omne quod muta-
tum est mutari prius.

**Demonstratio probans q̃ ante omne mutatum esse
precedit mutari.**

Condit idē rōe accepta ex pte eiꝝ qd̃ mutabatur. & pri-
mo q̃tuꝝ ad motuꝝ sunt i quātitate. s̃o q̃tuꝝ ad alias mu-
tatiōes ibi. (Eadē. n. demonstratō ē.) Dicit ergo prius q̃
hoc qd̃ dicit̃ ē ex pte t̃pis cōmunit̃ ad omnes mutatiōes
manifestiꝝ p̃t accipi ex pte magnitudinis: q̃ magnitudo ē
manifestior q̃ t̃ps: & magnitudo p̃tinua est sicut & tempꝝ
& in ea aliqd̃ mutat̃. scilicet illd̃ qd̃ mouet̃ s̃m locum vel
quod mouet̃ s̃m augmentum & decrementum. sit ergo
aliquid mutatuꝝ ex. c. in. d. non at̃ potest dici q̃ totuꝝ qd̃
est. c. d. sit indiuisibile: q̃ oportet q̃. c. d. sit pars alicuius
magnitudinis: sicut motus q̃ est ex. c. in. d. est pars motꝝ
totius. Similiter enī diuiditur magnitudo & motus vt
supra ostēsum est. Si autē aliquod indiuisibile sit pars
magnitudinis: sequitur q̃ duo impartibilia erunt imme-
diate coniuncta quod est impossibile: vt supra ostēsum
est. Nō ergo p̃t dici q̃ totuꝝ. c. d. sit indiuisibile. ergo ne-
cesse ē q̃ id qd̃ ē iter. c. & d. sit qdā magnitudo & p̃ oīs q̃
i infinitū diuidi possit: s̃ sp̃ prius mutat̃ in parte magnitu-
dinis: q̃ sit mutatuꝝ per totā magnitudinē: ergo necesse ē
oē qd̃ mutatuꝝ ē prius mutari: sicut necesse est q̃ ante q̃libet
magnitudinē totam sit ps̃ eius. **Deinde cum dicit.**

Eadē enī demonstratio est i nō cōtinuis. vt i
cōtrariis & cōtradictiōe. Accipimꝝ enī in tēpꝝ
in quo mutatum est. & iteruꝝ eadem dicemus.

Condit q̃ idē necesse ē eē i illis mutatiōibꝝ q̃ nō sunt s̃m
aliq̃ p̃tinua: sicut de alteratiōe q̃ ē iter cōtrarias qualitates
& de generatiōe & corruptione q̃ sunt iter cōtradictorie
opposita. s̃. n. i his nō possit hoc demonstrari ex pte rei s̃z
quā ē motꝝ: accipiet̃ tñ t̃ps in q̃ sunt h̃mōi mutatiōes. &
eodē mō p̃cedet̃. Sic igit̃ i tribꝝ mutatiōibꝝ. s̃. alteratiōe &
corruptione & generatiōe h̃z locuꝝ sola p̃tia ratio. in altis
autem tribus: scilicet augmento & decremento & loci mu-
tatione habet locum vtraqꝝ. **Deinde cum dicit.**

Quare necesse ē mutatuꝝ oē mutari priꝝ & qd̃
mutat̃ mutatuꝝ eē: & ē i ipō mutari mutatuꝝ eē p̃
us. ipō at̃ mutatuꝝ eē mutari: & nullo mō cōpre-
hēdit̃ priꝝ. Cā at̃ h̃mōi ē: nō eē impartibile im-
partibili cōiunctum. In infinitū enī diuisio est
sicut i his que augmentant̃ & minuitur lineis.

Cōcludit principale propositū. & prius i cōi. s̃o specialit̃ q̃
tuꝝ ad g̃tationē & corruptionē ibi. (Manifestuꝝ igitur.)
Cōcludit ergo prius ex p̃missis q̃ necesse ē oē mutatuꝝ pri-
us mutari & q̃ mutat̃ prius eē mutatuꝝ. & sic veruꝝ ē dicē
q̃ hoc ipō qd̃ ē mutari p̃us ē mutatuꝝ eē: & iterū hoc ipō
quod ē mutatuꝝ eē ē priꝝ mutari. & ita manifestū sit q̃ nullo
mō p̃prehēdit̃ aliqd̃ primū: & h̃mōi cā ē q̃ i motu ñ p̃iū
git̃ impartibile impartibili. ita q̃ totꝝ motꝝ p̃p̃at̃ ex impartibili
bꝝ: q̃ si b̃ eēt. eēt accipē aliqd̃ p̃m̃. b̃ at̃ nō ē ṽnꝝ: q̃ motꝝ
ē diuisibilis in infinitū. sicut ē & lineē q̃ i infinituꝝ dimini-
unt̃ p̃ diuisiōe: & i infinitū augmentat̃ p̃ additiōeꝝ opposi-
tā diminutioni dū scilicet q̃ subtrahitur ab vno alteri ad
ditur: vt in tertio est ostēsum. Manifestū est enī in linea
q̃ ante q̃libet partem lineē est accipere punctū i medio
illius partis. & ante illud punctū mediū est accipere aliq̃
partē lineē. & sic in infinitum. nō tamen linea est infinita q̃
ante primū punctū lineē non est aliqua pars lineē. & simi-
liter considerandū est in motu: q̃ cuꝝ quelibet pars mo-
tus sit diuisibilis: ante quālibet partē motus est accipere

Le. 6.

Le. i.

Co. 58.

Le. 9.

indivisibile aliquid in medio illius partis quod est mutatum esse. et ante illud indivisibile est accipere partem motus et sic in infinitum. non tamen sequitur quod motus sit infinitus: quia ante primum indivisibile motus non est aliqua pars motus illud tamen primum indivisibile non dicitur mutatum esse sicut nec primum punctum linee dicitur divisio.

60.59. **Manifestum igitur quoniam quod factum est: necesse est fieri prius: et quod sit factum esse. quicquid divisibilia et continua sunt. Non tamen semper quod fit: sed aliud aliquando: ut illius aliquid sicut domus fundamentum. Similiter autem et in eo quod corrumpitur: et quod corruptus est: motus enim inest ei quod fit: et quod corrumpitur infinitum quoddam. cum sit continuum: sed non est fieri: nisi aliquid factum sit prius. Neque factum esse: nisi fiat aliquid. similiter autem et in corrumpi: et in corruptum esse. Semper enim erit ipso corrumpi corruptum esse prius. corrupto autem esse corrupti. Manifestum igitur quod quod factum est: necesse est fieri prius: et quod sit factum esse. Omnis enim magnitudo et omne tempus semper divisibilia sunt. Quare in quocumque fit aliquid: non erit utriusque sicut in primo.**

Ostendit idem specialiter in generatione et corruptione. et hoc ideo quia aliter se habet mutatum esse ad mutari in generatione et corruptione. et aliter in alijs. In alijs. n. mutatum esse et mutari est secundum idem. sicut alteratum esse et alterari est secundum album. Nam alterari est mutari secundum albedinem. alteratum autem esse est mutatum esse secundum albedinem: et ideo dicendum est in motu locali et augmento et decremento: sed in generatione secundum aliud est mutatum esse et secundum aliud mutari. Nam mutatum esse est secundum formam: mutari vero non est secundum negationem forme que non suscipit magis et minus secundum se sed mutari est secundum aliquid adiunctum negationi quod suscipit magis et minus quod est qualitas. et ideo generatum esse est terminus eius quod est alterari. et similiter corruptus esse. et quia motus denominatur a termino ad quem. ut in principio quinti dictum est. ipsum alterari quia habet duos terminos: scilicet formam substantialem et qualitatem: dupliciter nominatur: quia potest dici et alterari et fieri et corrumpi: et hoc modo accipi hic fieri et corrumpi pro ipso alterari secundum quod terminatur ad esse vel non esse.

lec. 1. **Unde dicitur quod illud (quod factum est necesse est prius fieri: et illud quod fit necesse est factum esse quocumque tamen sunt divisibilia et continua.) Quod quidem ponitur ut commentator dicit ad excludendum quedam que indivisibilia sunt absque motu continuo: sicut intelligere et sentire. que etiam non dicuntur motus nisi equivoce: ut in. iij. de anima dicitur. Vel potest dici aliter quod hoc philosophus addidit ut accipiatur generatio cum toto motu continuo precedente: sed id quod fit prius factum esse diversimodo de invenitur in diversis. quedam enim sunt simplicia que habent simplicem generationem: sicut aer aut ignis: et in istis non generatur pars ante partem sed simul generatur et alteratur totum et partes: et in talibus id quod factum est ipsum et prius fiebat: et quod fit ipsum et prius factum est propter continuitatem alterationis precedentis. quodam vero sunt composita ex dissimilibus partibus quorum pars generatur post partem. sicut in animali prius generatur cor: et in domo fundamentum. et in istis quod fit: prius factum est. non ipsum met: sed aliquid eius. et hoc est quod subditur quod (non ipse id quod fit prius ipsum met factum est: sed aliquando aliquid eius factum est: sicut fundamentum domus) sed quia oportet devenire ad aliquas partes que tota simul fit. oportet quod in aliqua parte id quod fit factum sit simul aliquas terminus acceptum in alteratione precedentem. sicut dum generatur aial ias factus est cor: et dum generatur**

cor: ias factus est aliquid non quod aliqua pars cordis: sed aliquid alteratio facta est ordinata ad generationes cordis et sicut dictum est de generatione. ita intelligendum est de corruptione. statim. n. ei quod fit et corrumpitur inest quoddam infinitus cuius sit continuus: quia ipsius fieri et ipsius corrumpi continuus est. et ideo non est fieri nisi ubi aliquid factus sit prius nec est aliquid factus esse nisi fiat prius. et sicut dicitur de corrumpi et de corruptum esse. ipse. n. corruptus esse est prius ipso corrumpi. et corrupti est prius hoc quod est corruptum esse. unde manifestum est quod omne quod factum est necesse est prius fieri. et omne quod fit necesse est prius factum esse aliquo modo. et hoc ideo quia omnis magnitudo et omne tempus sunt in infinitum divisibilia. et ideo in quocumque tempore fit aliquid hoc non erit sicut in primo: quia erit accipere partem prioris. et hoc quod dictum est de generatione et corruptione: intelligendum est de illuminatione que est terminus motus localis corporis illuminationis: sicut generatio et corruptio est terminus alterationis.

Quoniam autem omne quod movetur: co. 60.

in tempore movetur: et in pluri maior magnitudo: in infinito tempore impossibile est moveri per magnitudinem finitam non eandem semper: et non illius aliquid quod movetur: sed in omni per omnem.

Lectio nona.

ostendit quod philosophus determinavit de divisione motus. hic determinat de finito et infinito in motu sicut. n. divisio pertinet ad rationes primum. ita finitum et infinitum sic at. s. ostendit quod divisio sit inveniatur in motu magnitudinis tempore et mobili. ita ostendit nunc idem de infinito. Unde circa hoc tria facit. Primo ostendit quod infinitum sit inveniatur in magnitudinis et tempore. Secundo quod simul cum bis inveniatur et in mobili ibi. (Demonstratis at bis etc.) Tertio quod simul inveniatur in motu ibi. Quia at neque finitum et c. Circa primum duo facit. Primo ostendit quod si magnitudo est finita tempus non potest esse infinitum. hoc quod e converso: si tempus est finitum quod magnitudo non potest esse infinita ibi. (Eadem at ratio etc.) Circa primum duo facit. primo propositum quod ostendit. hoc probat propositum ibi. (Quod quidem igitur si aliquid moveatur.) Primo ergo repetit duo que sunt necessaria ad propositum ostendendum. quorum unum est quod omne quod movetur in tempore movetur. Secundo est quod in pluri tempore ab eodem mobili praesertim maior magnitudo: et ex his duobus suppositis ostendit probare tertium. scilicet quod impossibile sit in tempore infinito praesertim magnitudinem finitam. quod tamen sic intelligendum est quod non reitet illud quod movetur per eandem magnitudinem aut per aliquam partem eius motus. sed ita quod in toto tempore moveatur per totam magnitudinem. et ad didit hoc ut praesertim se a motu circulari que est super magnitudinem finitam: et tamen potest esse in tempore infinito: ut ipse dicit in. viii.

Unde cum dicit.

Quod quidem igitur si aliquid moveatur eadem velociter. necesse est finitum in infinito moveri: manifestum est. Accepta enim parte que mensurabit totum in equalibus temporibus tantis quot partes sunt per totam motum est. Quare quoniam hec finite sunt et quantitate unaqueque et tot modis omnes: et tempus utriusque erit finitum. Totiens enim erit tantum quantum tempus quod est partis multiplicatum secundum multitudinem partium.

Probat propositum. et primo si dicit mobile quod eadem velociter moveatur per totam magnitudinem. Secundo si non uniformiter et regulariter moveatur ibi. (Sed si non sit etc.) Dicit ergo primo quod si sit aliquid mobile quod eadem velociter moveatur per totum. necesse est quod si praesertim finitam magnitudinem. quod hoc sit in tempore finito. Accipitur. n. una pars magnitudinis que mensurat totum. puta sit tertia vel quarta pars magnitudinis. Si ergo mobile eadem velociter moveatur per totum: et eadem velociter est quod eadem spaciis in eodem tempore transit. sequitur quod in equalibus temporibus et tot quot sunt partes magnitudinis pertranseat mobile totam magnitudinem. puta

lec. 9.

4. lec.
22. et 6.
lec. 8.

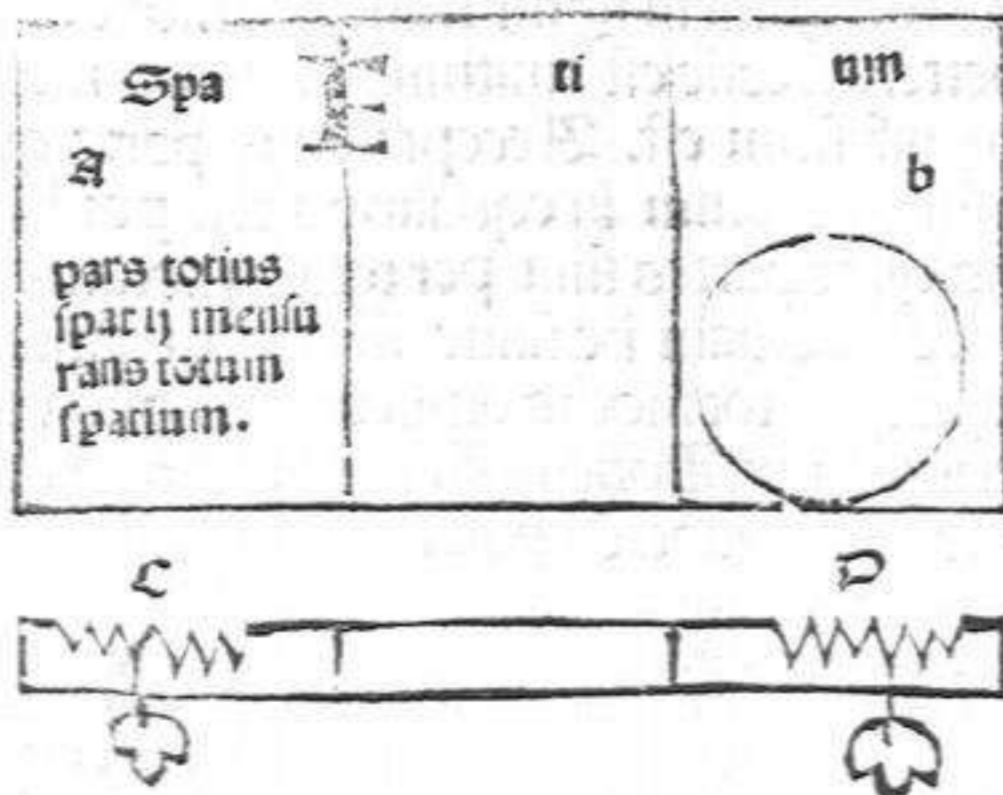
lec. 19.
et 0.

si accepta sit quarta pars magnitudinis eam transibit in alio tempore: et aliam quartam in alio tempore equali. et sic tota magnitudinem transibit in quattuor equalibus temporibus quia ergo partes magnitudinis sunt finite numero et una quaeque est finita secundum quantitatem et tot modis transibit omnes partes. id est in totidem temporibus equalibus. sequitur quod totum tempus in quo transibit tota magnitudinem sit finitum mensurabile enim a tempore finito. quia erit totiens tantum quantum est tempus in quo pertransibit parte quotiens magnitudo tota est tanta quanta est pars: et sic totum tempus erit multiplicatum secundum multiplicationem partium. omne autem multiplicatum mensurat a submultiplici. sicut duplum a dimidio: et triplum a triplo: et sic de aliis. Tempus autem quo pertransibit parte est finitum: quia si deest quod sit infinitum sequitur quod in equali tempore pertransibit totum et partes quod est contra id quod suppositum est. et sic oportet quod totum tempus sit finitum. quia nullum infinitum mensurat a finito.

Co. 61.

Si si non sit eadem velocitas differt nihil. Sit. n. in quo. a. et b. spacium finitum: quod motum sit in infinito tempore: et tempus infinitum in quo. c. d. Si igitur necesse est prius alterum altero motum esse. Hoc autem manifestum quod temporis in priori et priori alterum motum est. Semper enim in pluri alterum erit motum esse: siue eque velociter mutet. siue non eque velociter mutet: et siue intercedat motus: siue remittatur: siue maneat nihil minus. Accipiat igitur aliquid. a. b. spacii. quod sit a. e. quod mensurat. a. b. Hoc itaque infinitum in quodam factum est tempore. In infinito. n. non potest esse. De. n. in infinito est. et iterum alterum iam si accipiamus quantum est. a. e. necesse in infinito tempore esse. Omne enim in infinito. et sic accipiens quantum infinitum quidem nulla pars que mensuret. Impossibile. n. infinitum esse ex finitis et equalibus et unequalibus: propter id quod mensurantur finita multitudine et magnitudine a quodam uno siue equalia siue unequalia: finita autem magnitudini nihil minus. Spacium autem finitum tantis. que sunt. a. e. mensuratur: ergo in finito tempore. a. b. mouet. Similiter autem et in quiete. Quare neque fieri neque corrumpi possit possibile est semper aliquid unum et idem.

Demonsratio probans quod si magnitudo est finita quod tempus infinitum esse non potest.

Tempus infinitum.

Sed quod posset aliquis dicere quod licet partes magnitudinis sint equalis et mensurent totam magnitudinem. tamen non potest contingere quod partes temporis non sunt equalis. sicut quantum non est equalis velocitas in toto motu. et sic tempus quo mouet per parte magnitudinis non mensurabit tempus

quo mouet per totam. Ideo consequenter ibi. (Si si non sit etc.) Ostendit quod hoc nihil differt quantum ad propositum. Sit. n. a. b. spacium finitum quod pertransibit sit in tempore infinito quod est. c. d. Necesse est autem in omni motu quod prius pertransibit una pars quam altera et hoc est manifestum est quod in priori parte temporis et posteriori: altera et altera pars magnitudinis pertransibit. et ita oportet quod neque due partes magnitudinis pertransibant in una et eadem parte temporis: neque quod in duabus partibus temporis pertransibit una et eadem pars magnitudinis. et sic oportet quod si in aliquo tempore pertransibit aliqua pars magnitudinis: quod in pluri tempore pertransibit: non solum illa pars magnitudinis: sed et cum hac et altera et hoc indifferenter. siue eque velociter moueat mobili siue non. vel per hoc quod velocitas sp. magis ac magis intendit: sicut in motibus naturalibus: vel per hoc quod magis et magis remittitur. sicut in motibus violentis. id est igitur suppositis accipiat aliquam partem spacii. a. b. que quidem pars sit. a. e. et mensuret totum. a. b. ita. s. quod sit aliquota pars eius vel tertia vel quarta. Hoc igitur pars spacii pertransibit in aliquo tempore finito. Non. n. potest dari quod sit pertransibit in tempore infinito: quia totum spacium pertransibit in tempore infinito: et in minori pertransibit pars quam totum. Itaque accipiamus aliam partem spacii que sit equalis parti. a. e. et eadem ratione necesse est quod hec pars pertransibit in tempore finito: quia totum spacium pertransibit in tempore infinito. et sic semper accipiendo accipiam tota tempora finita quot sunt partes spacii ex quibus constitueretur totum tempus in quo mouetur per totum spacium. impossibile est autem quod aliqua pars infiniti mensuret totum: neque secundum magnitudinem: neque secundum multitudinem: quia impossibile est quod infinitum constet ex partibus finitis numero. quarum etiam unaquaeque sit finita quantitate siue dicatur quod ille partes sint equalis: siue quod sint unequalis: quia quaeque mensurantur a quodam uno siue secundum multitudinem siue secundum magnitudinem: oportet ea esse finita: ideo autem dico multitudinem et magnitudinem: quia nihil minus mensuratur aliquid per hoc quod habet finitam magnitudinem siue partes mensurantes sint equalis siue unequalis. quando enim sunt equalis tunc pars mensurat totum: et multitudine et magnitudine: quantum vero sunt unequalis mensurat multitudine: sed non magnitudine. Sic ergo patet quod omne tempus quod habet partes finitas numero et quantitate: siue sint equalis siue unequalis est finitum: sed spacium finitum mensuratur aliquibus finitis ex quantis contingit componi. a. b. et oportet esse equalis numero partes temporis et partes magnitudinis. et quilibet esse finitas quantitate. ergo relinquatur quod per totum spacium moueatur in tempore finito.

Deinde cum dicit.

Eadem autem ratio: et quod neque infinito tempore infinitum possibile est moueri: neque quiescere: neque quod regulariter mouet: neque quod irregulariter. Accepta. n. quadam parte que metietur totum tempus: in hac aliquid tantum transibit magnitudinis et non totum: in omni. n. totum: et iterum in equali aliam: et in unoquoque quod similiter: siue equalis erit: siue unequalis ei que est a principio. Differret autem nihil: si solum sit finita unaquaeque. Manifestum. n. quod diuisio tempore infinito non aufert finita diuisione facta et quanto tot modis. Quare non transibit in finito tempore infinitum. Nihil autem differt magnitudinem in altera: aut in utraque esse infinitam. Erit enim eadem ratio.

Co. 61.

Ondit quod e contrario si tempus est finitum et magnitudo est finita. et dicit quod per eandem rationem potest ostendit: quia infinitum spacium non potest pertransiri in tempore finito: neque iterum potest quies esse infinita in tempore finito. et hoc indifferenter siue moueatur aliquid regulariter id est eque velociter: siue non regulariter. quia ex quo tempus ponitur finitum: accipiat aliqua pars temporis que mensuret totum tempus in quo mobile pertransit aliquam partem magnitudinis non autem

totū: q: totā p̄trāsīt ī toto tpe: ⁊ itē: ī eqli tpe p̄trāsīt aliā p̄tē magnitudis. ⁊ sicut p̄ vnaq̄qz pte t̄pis accipiet aliq̄ ps magnitudis: ⁊ b̄ idifferent siue p̄ magnitudis: scdo accēpta sit eqli p̄tē p̄tē: qd̄ p̄tē q̄n̄ eqli velocit̄ mouet: si ⁊ ue sit meqli. qd̄ p̄tē q̄n̄ si eqli v̄locit̄ mouet. .b. n. nihil differt dūmō ponat q̄ q̄l̄ ps magnitudis sit accepta finita: qd̄ o3 dicē: alioq̄n̄ t̄m̄ moueret ī pte t̄pis q̄tū ī toto. Sic. n. manifestū ē q̄ p̄ diuisionē t̄pis aufertur totū spaciū infinitū p̄ aliq̄s finitā ablationē: q: cu3 t̄ps diuidat̄ ī partes finitas eqli: ⁊ tot oporteat esse partē magnitudinis quot t̄pis: sequetur q̄ spaciū infinitū consumetur facta finita ablatōe: eo q̄ tot modis o3 diuidi magnitudinē: sicut ⁊ t̄ps. hoc at̄ ē impossibile ergo manifestū ē q̄ infinitū spaciū nō p̄trāsīt ī tpe finito: ⁊ hoc indifferenter siue magnitudo spaciū sit infinita ex vna parte: siue ex vtraqz: q: eadē ratio est de vtraqz. **Deinde enim dicit.**

Co. 63. **Demonstratis enim his manifestum est q̄ neqz finitam magnitudinē infinitū cōtingit trāsire infinito tempore propter eandem causam. In parte enim temporis finitum transibit: ⁊ in vnoquoqz similiter. Quare in omni finitum.**

Ostendit q̄ infinitum ⁊ finitū similiter inuenitur ī mobili sicut ī magnitudine ⁊ tempore. ⁊ circa hoc tria facit. primo ostendit q̄ mobile non est infinitū si t̄ps ⁊ magnitudo sint finita. secundo q̄ mobile nō est infinitū: si magnitudo sit infinita: ⁊ t̄ps finitum ibi. (At vero neqz infinitū.) Tertio q̄ mobile nō p̄t̄ eē infinitū si magnitudo sit finita ⁊ t̄ps infinitū ibi. (Ampli⁹ at̄ ⁊ tpe.) **Primum ostendit duabz rōnibus circa q̄rū primā dicit q̄ demonstrato q̄ magnitudo finita nō p̄trāsīt tpe infinito neqz infinita finito manifestū ē ex eadez cā q̄ neqz infinitum mobile potest p̄trāsire finitā magnitudinē ī tpe finito. accipiat̄ enī aliqua pars t̄pis finiti: ī illa pte spaciū finitū p̄trāsibit nō totum mobile s; ps mobilis: ⁊ ī alia parte t̄pis sicut. ⁊ sic de alijs ⁊ sic oportebit accipere tot partes mobilis quot accipiuntur partes t̄poris. infinitū at̄ non cōponit̄ ex partibz finitis vt ostensum est. ergo sequit̄ q̄ mobile qd̄ mouet̄ ī toto tempore finito sit finitū. Secundam rationem ponit ibi.**

Co. 64. **Quā aut finitū nō trāsibit infinitū ī finito tempore manifestū ē: sicut neqz infinitū finitū. Si. n. infinitū finitū: necesse ē ⁊ finitū infinitū trāsire. nihil. n. differt qd̄l̄z eē qd̄ mouet: vtrōqz. n. finitū p̄trāsibit infinitū. Cū. n. moueat̄ infinitū ī quo ē. a. erit aliqd̄ ipsi⁹ scdm. b. finitū: vt. c. d. ⁊ iterū aliud: ⁊ aliud: ⁊ sp̄ sic. Quare simul accidit infinitū motū esse p̄ finitū: ⁊ finitū trāsire infinitum. Neqz. n. fortassis possibile ē alit̄ infinitū mutare finitum q̄ finitū trāsire infinitum: aut ita quod feratur aut motū. Quare quā hoc impossibile est: non trāsibit infinitum finitum.**

Dein demonstratio probans q̄ mobile infinitum non potest p̄trāsire magnitudinem finitam ī tempore finito

B. signum spacij.

Et differt hec secunda ratio a priori: qz ī priori assumebatur p̄o p̄ncipio idem mediū ex quo superius demonstrabat̄ hic autem accipitur p̄o p̄ncipio ipsa cōclusio superius demonstrata. Ostensum est enim q̄ mobile finitum non potest p̄trāsire spaciū infinitū ī tempore finito: vnde manifestum est q̄ eadem ratione nec mobile infinitū potest p̄trāsire spaciū finitum ī tempore finito: q: si infinitū mobile p̄trāsiret spaciū finitū: sequitur q̄ etiā finitum mobile p̄trāsiret spaciū infinitū: q: cu3 tam mobile q̄ spaciū sit quantū: datis duobz q̄tis nihil differt quod eorum moueatur ⁊ quod quiescat. hoc enī habebitur p̄o spacio quod quiescat: ⁊ illud p̄o mobili quod mouetur. manifestum est enim q̄ quodcūqz ponatur moueri: sequitur q̄ finitum p̄trāsiret infinitum. moueatur enim infinitū quod est. a. ⁊ sit aliqua pars eius finita que est. c. d. quando totum mouetur: hec pars finita erit secundum aliquod signum spaciū quod sit. b. ⁊ continuato motu iterum alia pars infiniti mobilis fiet iuxta illud spaciū: ⁊ sic semper: vnde sicut mobile p̄trāsiret spaciū ita spaciū quoddam p̄trāsiret mobile: inq̄tūz successiue alternatur diuerse partes mobilis iuxta spaciū: vnde patet q̄ simul accidit infinitum mobile moueri p̄ finitū spaciū: ⁊ finitū trāsire infinitū. non. n. aliter est possibile q̄ infinitū moueatur p̄ spaciū finitū: quā q̄ finitum p̄trāsiret infinitum: aut ita q̄ finitum feratur p̄ infinitum: sicut quando mobile est finitū ⁊ spaciū infinitū: aut ita q̄ saltim finitū metiatur infinitū: sicut cu3 spaciū est finitum ⁊ mobile infinitum. tunc enī licet finitum non feratur p̄ infinitū: tamen finitum mensurat infinitū inquantū spaciū sit iuxta singulas partes mobilis infiniti: q: ergo hoc est impossibile: sequitur q̄ infinitum mobile non p̄trāsiret spaciū finitum ī tempore finito. **Deinde cum dicit.**

At vero neqz infinitum ī finito tempore trāsibit infinitum. Si enim infinitum ⁊ finitū: inest enim ī infinito finitū. Amplius autem ⁊ tempore accepto eadem erit demonstratio.

Ostendit q̄ non potest esse mobile infinitū spacio existente infinito ⁊ tempore finito ⁊ hoc est quod dicit: q̄ ī finitum mobile non p̄trāsiret infinitū spaciū ī tempore finito. ī omni enim infinito est aliquid finitū. Si ergo mobile infinitum p̄trāsiret spaciū infinitū ī tempore finito: sequitur q̄ p̄trāsiret spaciū infinitum ī tempore finito: quod est contra p̄ostensa. Deinde cum dicit. (Amplius autem ⁊ c.) dicit q̄ eadem demonstratio erit si accipiat̄ tempus infinitum ⁊ spaciū finitū: qz si p̄trāsiret infinitum mobile: finitum spaciū ī tempore infinito: sequitur q̄ ī aliqua parte t̄poris finiti p̄trāsiret aliq̄ partē spaciū: ⁊ ita infinitū p̄trāsiret finitum ī tpe finito: qd̄ ē contra p̄ostensa. **Deinde cum dicit.**

Quoniam autem neqz finitum trāsibit infinitum: neqz infinitum finitū: neqz infinitū ī finito tempore mouetur. Manifestum ē q̄ neqz motus erit infinitus ī finito tpe. Quid enim differt motum aut magnitudinem infinitum facere. Necesse enim siquidem infinitum alterum ⁊ alterum infinitum esse. Omnis enī loci mutatio ī loco est.

Ostendit q̄ finitum ⁊ infinitum similiter inuenitur ī motu sicut ī p̄missis. ⁊ dicit q̄ quia finitum mobile nō p̄trāsiret spaciū infinitum: nec infinitum mobile finitū spaciū: neqz infinitum mobile infinitum spaciū ī tempore finito: sequitur ex his q̄ non possit esse motus infinitus ī tempore finito: q̄ritas enim motus accipitur secundam quantitatem spaciū. vnde non differt motum dicere infinitum aut magnitudinem: necesse est enim si vnum eorum fuerit infinitum ⁊ alterum infinitum esse: quia nō potest esse aliqua pars loci mutationis extra locum.

Co. 65.

Co. 66.

Sextus

Lo. 67.

Quoniam autem omne aut mouet: aut
quiescit: quod aptum natum est: quan-
do aptum est et quo et sic: necesse omne
quod stat cum stat moueri: si enim non mouetur:
quiescit: sed non contingit quiescere quiescens.

Lectio. x.

Postquam

p

Philosophus determinauit de his que pri-
nent ad diuisionem motus: hic determinat de his que
priunt ad diuisionem quietis. et quod statio est generatio
quietis: ut in quinto dictum est. Primum determinat

Lec. 10.

ea que pertinent ad stationem. Secundo ea que pertinent ad quietem
ibi. (Neque igitur quiescens etc.) Circa primum tria facit.
primo dicit quod omne quod stat mouetur. secundo quod omne quod stat:
stat in tempore ibi. (Hoc autem demonstrato.) Tertio ostendit
quomodo primum dicatur in statione ibi. (In quo
autem tempore.) Primum ostendit sic. omne quod natum est
moueri eo tempore quod natum est moueri: et secundum illud: et eo mo-
do prout natum est: oportet quod moueat vel quiescat. Sed illud
quod stat. i. tendit ad quietem nondum quiescit: quod continge-
ret quod aliquid sit quiescens. i. in quietem tendens quiesceret. i.
in quiete esset: ergo omne quod stat. i. in quietem tendit mo-
uetur quando stat. **Deinde cum dicit.**

Lo. 68.

Hoc autem demonstrato manifestum quod in tempore ne-
cesse est stare. Quod enim mouet: in tempore mouet. Quod
autem stat ostensum est esse quod mouet. Quare ne-
cesse est in tempore stare. Amplius autem si velocius et tar-
dius in tempore dicimus: stare autem est velocius et tardi-
us.

Lo. 69.

Probat quod omne quod stat: stat in tempore duabus rationibus que
primo est talis. omne quod mouetur: mouet in tempore ut supra
probatum est: sed omne quod stat mouet. ut nunc probatum est. er-
go omne quod stat: stat in tempore. Secunda ratio est quod velocitas et tardi-
tas determinatur secundum tempus. Sed contingit aliquid velo-
cius et tardius stare. i. in quietem tendere. ergo omne
quod stat: stat in tempore. **Deinde cum dicit.**

Lec. 8.

Lo. 70.

In quo autem tempore primo quod stat stat in quod
liber homo necesse est stari. Diuisionem enim tempore si quidem
in neutra partium stat: neque in toto. Quare neque
vtriusque stat: quod stat. Si vero altero non in primo
toto statum est. Secundum enim vtriusque in hoc stat:
sicut dictum est et in eo quod mouetur prius.
Ostendit qualiter dicatur primum in statione. et circa hoc
duo facit: primo ostendit qualiter dicatur aliquid stare in ali-
quo tempore prius: secundum quod primum opponitur ei quod dicitur
secundum partem. secundo ostendit quod in statione non est ac-
cipere aliquam primam partem ibi. (Sicut autem quod mo-
uetur.) Dicit ergo primum quod si in aliquo tempore dicatur
aliquid stare primo et per se et non ratione partis: necesse
est quod stetur in qualibet parte illius temporis. Diuidatur
enim tempus in duas partes: et si dicatur quod in neutra parte
stet: sequetur quod in toto non stet in quo tamen ponebatur
stare. ergo stans non stat: neque etiam potest dici quod in alte-
ra tantum parte stet: quod sic non primo staretur in toto tem-
pore: sed solum ratione partis. unde relinquatur quod stet in
vtriusque. si enim dicitur primo stare in toto: quod stat in vtriusque parte: si-
cut dicitur supra de eo quod mouet. **Deinde cum dicit.**

Lec. 8.

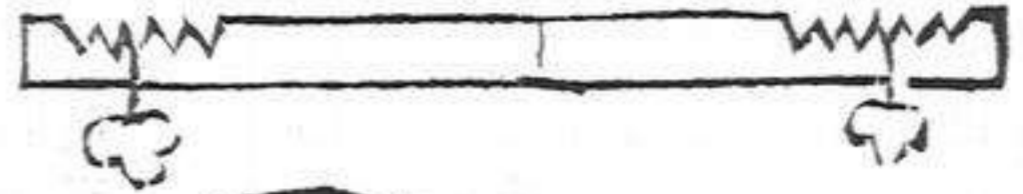
Lo. 71.

Sicut autem quod mouet non est in quo primo
mouet: sic vtriusque neque in quo stat quod stat. Non
enim in ipso moueri neque stari aliquid est primum.
Sicut enim in quo primo stat in quo est. a. b. Hoc quod
de impartibili non contingit esse. Motus enim non est
in impartibili. propter id quod motus est aliquid ipsi-
us. Quod autem stat demonstratum est esse quod
mouetur. At vero si diuisibile in qualibet ipsi-

physicorum

us partium stat. Hoc enim ostensum prius quod in
quo primum stat: in quolibet illius stat.
Quonia ergo tempus est in quo primo stat
et non atomum est: omne autem tempus in in-
finitum partibile: non erit in quo primo stat.
**Demonstratio ostendens quod non est accipere primam
partem temporis in statione mobilis.**

A. Pars temporis B. tempus.

Ostendit quod non est accipere aliquam primam partem in sta-
tione: et dicit quod sicut non est accipere aliquam primam partem
temporis in qua aliquid mobile mouet: ita et est in statione: quod
neque in ipso moueri neque in ipso stare potest esse aliqua pri-
ma pars. quod si non concedatur: sit prima pars temporis in qua
stat. a. b. que quidem non potest esse impartibilis: quod ostensum est
supra quod motus non est in impartibili temporis: eo quod semper
quod mouet iam per aliud motus est: ut supra ostensum est.
demonstratum est et nunc quod omne quod stat mouetur. Unde
relinquitur quod a. b. sit diuisibile. ergo in qualibet parte eius
stat. iam enim ostensum est quod quando in aliquo tempore dicitur
stari primo et per se et non ratione partis: in quolibet parte illius
stat. ergo cum sit pars prior toto non erat. a. b. primum in
quo stat. et quod omne illud in quo statum est tempus: et non
est aliquid indiuisibile temporis: omne autem tempus
est diuisibile in infinitum: sequitur quod non erit accipere pri-
mum in quo stetur. **Deinde cum dicit.**

Lec. 8.

Lo. 71.

Lo. 71.

Neque igitur quiescens cum primo quiescit est.
In impartibili enim non quiescit: propter id quod non
est motus in atomo. In quo autem est quiescere et
moueri. Tunc enim dicimus quiescere: quando et in
quo aptum natum est moueri. non mouetur quod
aptum natum est. Amplius autem id dicimus quiescere
cum similiter se habeat nunc ut prius: tamquam non
vno quodam indicantes: si duobus minimis.
Quare non erit in quo quiescit impartibile. Si ve-
ro partibile tempus vtriusque erit: et in qualibet partium
istatum quiescit. Eodem enim modo demonstrabitur quo
et in prioribus. Quare nullum erit primum. Hoc
autem causa est: quod quiescit quidem et mouetur om-
ne in tempore. Tempus autem non est primum.
neque magnitudo neque omnino nullum continu-
um. Omne enim continuum in infinita diuisibile.
Ostendit idem de quiete. et circa hoc duo facit primo ostendit
quod non est accipere primum in quiete. secundo ponit quam
dam considerationem per quam motus a quiete distinguitur
ibi. (Quonia autem omne quod mouetur.) Et quia ea-
dem ratio est quare non sit primum in motu statione et quie-
te: ideo ex his que supra dicta sunt de motu et statione con-
cludit idem in quiete. et dicit quod non est accipere aliquod
primum in quo quiescens quiescit. et ad hoc probandum
resumit quodam quod supra probatum est scilicet quod nu-

Lec. 5.

Sextus

bil quiescat in impartibili temporis. et resumit etiam duas rationes quibus hoc supra probatum est. quarum prima est quod motus non est in impartibili temporis. in eodem autem est quiescere et moueri: quod non dicimus quiescere nisi quod id quod aptus natus est moueri: non mouetur tunc quando aptus natus est moueri: et secundum id quod secundum quod natus est moueri puta qualitate aut locum aut aliquid huiusmodi. Unde relinquatur quod nihil quiescat in impartibili temporis. Secunda ratio est quod tunc dicimus aliquid quiescere: quando similiter se habet nunc sicut prius: ac si non diiudicemus quietem per aliquod unum tantum: sed per compositionem duorum adiunctum: ex eo scilicet quod similiter se habet in duobus: sed in impartibili non est accipere nunc et prius neque aliqua duo. ergo illud temporis in quo quiescat aliquid non est impartibile. Isto autem probato procedit ulterius ad principale propositum ostendendum. Si enim illud in quo aliquid quiescit est partibile habens in se prius et posterius: sequitur quod sit tempus. Hec enim est ratio temporis: et si est tempus oportet quod in qualibet partibus eius quiescat. et hoc demonstrabitur eodem modo sicut et supra monstratum est in motu et statione: quod scilicet si non quiescit in qualibet parte: aut ergo in nulla: aut in una tantum. si in nulla ergo neque in toto: si in una tantum: ergo in illa primo et non in toto. Si vero in qualibet parte temporis quiescit non erit aliquid accipere primum in quiete: sicut neque in motu. et huiusmodi causa est quia unumquodque quiescit et mouetur in tempore. Sed in tempore non est accipere aliquod primum: sicut neque in magnitudine: neque in aliquo continuo. propter hoc quod omne continuum diuisibile est in infinitum. et sic semper est accipere partem minorem parte. et inde est quod neque in motu neque in statione neque in quiete est aliquid primum.

Deinde cum dicitur

co. 74

Quodiam autem omne quod mouetur in tempore mouetur: et ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur secundum se et non quo in illius aliquo impossibile est tunc secundum aliquid esse primum quod mouetur.

Proponit quandam considerationem per quam distinguitur id quod mouetur ab eo quod quiescit. et primo ponit eas. secundo probat ibi. (Quiescere enim est.) Circa primum premitur duas suppositiones. Quarum una est quod omne quod mouetur: mouetur in tempore. secunda est quod omne quod mutatur: mutatur ex uno termino in alium. Ex his duobus intendit concludere tertium. scilicet quod si accipiatur aliquod mobile quod primo et per se moueatur et non solum ratione sue partis impossibile est quod sit secundum aliquid unum et idem illius rei in qua est motus: ut puta in uno et eodem loco vel in una et eadem dispositione albedinis in aliquo tempore: ita quod accipiamus in tempore esse secundum se et non ratione alicuius quod in tempore sit. ideo autem oportet quod accipiatur mobile. (quod primum mouetur) quia nihil prohibet aliquid moueri secundum partes: et tamen ipsum manet per totum tempus in uno et eodem loco: sicut cum homo sedens mouet pedem. ideo autem dixit ex parte temporis (in quo tempore mouetur secundum se et non quo in illius aliquo) quia aliquid dum mouetur potest dici quod est in aliquo uno et eodem loco in tali die: sed hoc dicitur: quod fuit in illo loco non in toto die: sed in aliquo nunc illius diei.

Deinde cum dicitur

Quiescere. n. est eo quod in eodem sit tempore quodam et ipsum et partium vnaqueque. Sic enim dicimus quiescere: cum in alio et in alio ipsorum nunc verum sit dicere quod in eodem et ipsum et partes. Si autem hoc quiescere non contingit quod mutatur secundum aliquid esse totum secundum primum tempus. Tempus enim diuisibile omne. Quare in alia et alia ipsius parte verum erit dicere quod

physicorum

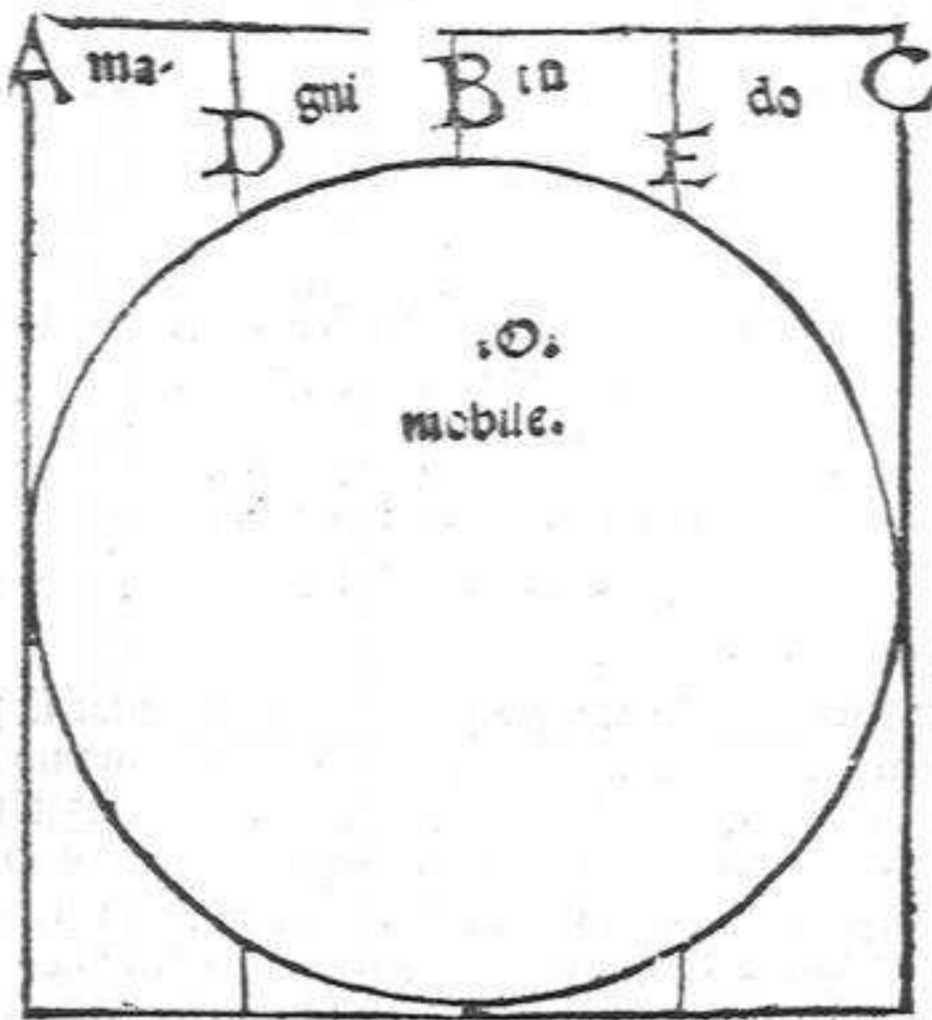
in eodem sit ipsum et partes. Si enim non sic est in uno solo nunc: non erit tempus nullum secundum aliquid: sed secundum terminum temporis: in ipso autem nunc est terminus quod secundum aliquid quid manens non tamen quiescit. Neque enim moueri neque quiescere est in ipso nunc. Sed non moueri quidem est verum in ipso nunc: et esse secundum aliquid. in tempore autem non contingit esse secundum aliquid quiescens accidit enim quod fertur quiescere.

Probat propositum. et dicit quod si id quod mutat sit per totum aliquod tempus in aliquo uno et eodem: puta in uno loco: sequitur quod quiescat propter hoc quod in quodam tempore est in uno et eodem loco. et ipsum et quelibet pars eius. et iam supra dictum est quod hoc est quiescere: cum verum sit dicere de aliquo quod ipsum et partes eius sunt in uno et eodem in diuersis nunc. Si ergo hec est diffinitio eius quod est quiescere: et non contingit aliquid simul gescere et moueri sequitur quod non contingat id quod mouetur esse totum (secundum aliquid) id est in aliquo: puta in uno et eodem loco secundum primum tempus. scilicet secundum aliquod totum tempus: et non tantum secundum aliquid eius. et quare hoc sequitur ostendit. quod omne tempus est diuisibile in diuersas partes quarum una est prior altera. unde si per totum tempus sit in aliquo uno verum erit dicere quod in alia et in alia parte temporis: ipsum mobile et partes eius sint in uno et eodem loco quod est quiescere: quod si dicatur quod non est in diuersis partibus temporis in uno et eodem: sed solum in uno et eodem est per unum nunc: non sequitur quod sit tempus in quo est (secundum aliquid). id est in aliquo uno et eodem: sed quod sit in uno et eodem secundum terminum temporis. id est secundum nunc. licet autem ex hoc quod est aliquid esse in tempore in uno et eodem. sequatur quod quiescat. hoc tamen non sequitur de nunc si sit ibi in uno solo nunc. quod omne quod mouetur in quolibet nunc temporis in quo mouetur semper est manens. id est existens secundum aliquid rei in qua est motus. puta secundum locum aut qualitate aut quantitatem non tamen quiescit quia iam ostensum est quod neque quiescere neque moueri contingit in ipso nunc. sed verum est dicere quod in ipso nunc aliquid non mouetur. et quod in ipso nunc est alicubi vel secundum aliquid vel etiam illud quod mouetur. Sed non contingit illud quod mouetur esse quiescens in tempore secundum aliquid. accideret enim quod aliquid dum fertur quiesceret quod est impossibile. Relinquatur ergo quod omne quod mouetur quando mouetur nunquam est in uno et eodem per duo nunc sed per unum solum. et hoc patet in motu locali. Sit enim magnitudo a. c. et diuidatur in duo media in puncto. b. et accipiatur aliquod corpus quod sit. o. equale utriusque. s. a. b. et b. c. et moueatur de a. b. in b. c. Si autem accipiantur loca totaliter ab invicem distincta. non est hic accipere nisi duo loca. Sed manifestum est quod mobile non simul sed successive deserit primum locum et subintrat secundum. Unde secundum quod locus est diuisibilis in infinitum: secundum hoc multiplicatur loca in infinitum. quia si diuidatur a. b. in duo media in puncto. d. et b. c. in duo media in puncto. e. manifestum est quod d. e. erit alius locus ab utroque et similiter semper diuisio ne facta fiet alius locus et ideo etiam manifestum est in altera ratione quia quod de albo transit in nigrum per infinitos gradus albedinis et nigredinis et in medio colorum per transit: non tamen sequitur quod cum sint infinita media: quod nullo modo possit perueniri ad ultimum. quia huiusmodi media loca non sunt infinita in actu: sed in potentia tantum: sicut et magnitudo non est diuisa actu in infinitum: sed in potentia diuisibilis.

Ostendo quod id quod mouetur quando mouetur nunquam est in uno et eodem per duo nunc. Sed per unum solum.

Sec. 5.

Sextus

Co. 75.
p. 1. co. 25.

Co. 79.

3 **Zeno** autem deratiocinatur et paralogi-
zar. Si enim semper dicit quiescit om-
ne aut mouetur cum sit secundum equa-
le. Est autem semper quod fertur in ipso nunc
immobilem esse sagittam que fertur. Hoc autem
falsum est. Non enim componitur tempus ex ip-
sis nunc indivisibilibus sicut nec alia magnitudo
ulla.

Lectio. xi.

Postquam

Philosophus determinavit de divisione
motus et quietis: hic excludit quedam ex
quibus errabant aliqui circa motum. Et cir-
ca hoc tria facit. Primo soluit rationes Ze-
nonis negantis totaliter motum esse. Secundo ostendit
quod indivisibile non mouetur contra Democritum qui po-
nebat indivisibilia moueri semper ibi. (Ostendit autem ex
his.) Tertio ostendit mutationem omnem esse finitam:
contra Heraclitum qui ponebat omnia moueri semper ibi.
(mutatio autem omnis). Circa primum duo facit. Primum ponit
quandam rationem Zenonis et soluit eam: que pertinet ad id
quod immediate de motu premiserat. secundo explicat om-
nes rationes eius per ordinem ibi. (Quattuor autem sunt ra-
tiones). Dicit ergo primum quod Zeno male ratiocinabatur et
apparenti syllogismo utebatur ad ostendendum quod nihil
mouetur: etiam id quod videtur velocissime moueri: sicut
sagitta que fertur. et erat ratio sua talis. Omne quod est in
loco sibi equali aut mouetur aut quiescit. Sed omne quod
fertur in quolibet nunc est in aliquo loco sibi equali. ergo
et in quolibet nunc aut mouetur aut quiescit: sed non mo-
uetur ergo quiescit. si autem in nullo nunc mouetur sed ma-
gis videtur quiescere: sequitur quod in toto tempore non mo-
ueatur sed magis quiescat. Posset autem hec ratio solui
per id quod supra ostensum est: quod in nunc neque mouetur
neque quiescit sed hec solutio intentionem Zenonis non ex-
cludit. Sufficit enim Zenoni si ostendere possit quod in toto te-
pore non mouetur quod videtur sequi ex hoc quod in nullo
nunc eius mouetur. et ideo Aristoteles aliter soluit: et dicit fal-
sum esse quod ratio concludit et non sequi ex premisis ad
hoc enim quod aliquid moueatur in tempore aliquo oportet quod
moueatur in qualibet parte illius temporis ipsa autem nunc
non sunt partes temporis. non enim componitur tempus ex nunc
indivisibilibus: sicut neque aliqua magnitudo componitur
ex indivisibilibus: ut supra probatum est. unde non sequitur
quod in tempore non moueatur aliquid ex hoc quod in nullo nunc
mouetur.

Deinde cum dicit.

Quattuor autem sunt rationes de motu
Zenonis habentes difficultatem solventibus.

Lec. 5.

Lec. i.

Co. 77.

physicorum

Prima quidem de eo quod non mouetur p-
pter hoc quod prius in medium oportet accede-
re quod fertur quod ad finem: de qua diuisimus
in prioribus rationibus.

Primo seriatim omnes rationes Zenonis quibus utebatur
ad destruendum motum. et circa hoc tria facit. Primum manife-
stat quod destruebat per suas rationes motum localem. secundo quod
destruebat alias species mutationum ibi. (Neque igitur secundum
mutationem). Tertio quod destruebat specialiter motum
circularem ibi. (Iterum autem in circulo). Circa primum quattuor
rationes ponit. et hoc est quod dicit quod Zeno utebatur quattuor
rationibus contra motum quod ingerebant difficultatem multis
eas soluere volentibus. quarum prima talis est. Si aliquid mo-
uetur per totum aliquod spacium oportet quod prius pertranse-
at medium quod perveniat ad finem. sed cum illud medium sit di-
uisibile: oportebit quod et prius pertranseat medium illud me-
dium: et sic in infinitum: infinita autem non est transire in aliquo te-
pore finito: cum magnitudo sit in infinitum diuisibilis ergo ni-
hil potest moueri. Dicit ergo Aristoteles quod superius circa princi-
pium huius sexti libri soluit istas rationes: per hoc quod similiter
tempus in infinita diuidatur sicut et magnitudo quod quidem so-
lutio est magis ad interrogantem si infinita contingat transire
in tempore finito quod ad interrogationem ut dicit in. viii. ubi sol-
uit hanc rationem per hoc quod mobile non vitur infinitis quod
sunt in magnitudine quasi in actu existentibus: sed ut in po-
tentia existentibus. tunc autem alio puncto spacii vitur quod mo-
uetur ut in actu existenti: quod utitur eo ut principio et ut fine
et tunc necesse est quod ibi stet ut ibi ostendit. et si sic oportet transi-
re infinita quasi in actu existentia: nunquam veniretur ad finem.
Secundam rationem ponit ibi.

Lec. 4.

Lec. 17.

Secunda autem vocata Achilles. Est autem
hoc quod tardius nequaquam iungetur currens
a velocissimo. Ante autem necesse persequens
ire unde mouit fugiens. Quare semper ali-
quid habere necesse est tardius. Est autem hec
eadem ratio in decidendo in duo. Differt autem
in diuidendo non in duo acceptam magnitudinem.
Non quidem igitur coniungi tardius accidit ex
ratione. fit autem ad idem in duo decisio. In
vtriusque enim accidit non attingere ad terminum
diuisa quodammodo magnitudine. Sed ap-
ponitur in hoc quia neque velocissimum quod cum
tragedia dictum est: in persequendo tardius.
Quare necesse est eandem esse solutionem. Vel
le autem quod precedens non iungatur. falsum est.
Cum enim precedit non coniungetur: sed tamen
coniungetur siquidem dabitur transire finitum.
De quidem igitur rationes sunt due.

Co. 78.

Co. 79.

Et dicit quod hanc secundam rationem vocabant Achille quasi
invincibile et insolubile. et erat ratio talis. quod si aliquid moue-
tur sequitur quod id quod currit tardius si incepit prius moue-
ri: nunquam iungetur vel attingetur a quocumque velocissimo.
quod sic probabat. si tardum incepit moueri ante velocissi-
mum per aliquod tempus: in illo tempore pertranseat aliquod spacium.
Ante igitur quod velocissimum quod persequitur possit attingere
tardissimum quod fugit: necesse est quod vadat ab illo loco unde
mouit fugiens: usque ad illum locum quo pervenit fugiens te-
pore illo quo persequens non mouebatur: et oportet quod adhuc
velocissimum illud spacium pertranseat in aliquo tempore in quo
tempore ite: tardius aliquod spacium modicum pertranseat: et sic
semper. ergo semper tardius habet aliquid ante. id est aliquid spacium
in quo precedit velocissimum quod ipsum persequitur. et ita ve-
locius nunquam attingeret tardius. hoc autem est inconueniens: er-
go magis dicendum est quod nihil mouetur. Ad solvendum
autem hanc rationem dicit quod hec ratio est eadem cum prima quod procede-
bat ex decisione spacii in duo media quod ad virtutem me-

dit: sed differt ab ea in hoc q̄ aliqua accepta magnitudo spacij nō dividit in duo media: sed dividitur scđz p̄por- tionem excessus velocioris ad tardi⁹ in motu: nā in p̄io tpe quo movebatur soluz tardius accipitur maior magni- tudo. in scđo autē tpe in quo velocius pertrāsit predictuz spacium cuz sit minus accipit mino: magnitudo pertran- sita a tardiori: et sic semper: vnde q̄ tps et magnitudo sp̄ dividuntur. videt̄ accidere ex hac rōne: q̄ tardius nunq̄ iungatur a velociori. Sed hoc in idem tēdit cuz eo quod in p̄ia rōne dicebatur de divisione magnitudinis in duo media: q̄ in vtraq̄ rōne v̄i accidere q̄ mobile nō possit adtingere vsq̄ ad terminuz quēdā p̄ divisionēz magni- tudinis infinituz quocunq̄z mō dividat. s. vel i duo me- dia: sicut p̄ia rō procedebat vel scđz excessuz velocioris ad tardius sicut p̄cedit scđa rō. sed in hac scđa rōne appo- nitur q̄ velocissimuz nō pōt attingere ad tardius duz p̄ sequit̄ ipsuz: vt dictuz ē cuz q̄dā tragedia. i. cum quadam magnificatione verboruz ad admirationē mouendam. sed non facit aliqd ad virtutem rōnis. vnde p̄z q̄ necesse est esse eandē solutionem huius secunde ratiōis et p̄ie. sicut enim in p̄ia rōne falsuz cōcludebat q̄. s. mobile nunquā perueniret ad terminum magnitudinis p̄ infinitam ma- gnitudinis divisionem: ita falsum est q̄ vult secunda rō cōcludere q̄ tardi⁹ p̄cedēs: nunq̄ vincat a velociori se- quente q̄ nihil est aliud q̄ mobile non peruenire ad ali- quem terminum: v̄z ē enī q̄ q̄ diu p̄cedit tardius nō cō- iungit̄ sibi veloci⁹: sed tñ quādoq̄z cōiungitur sibi si hoc datur q̄ mobile possit pertransire finitā magnitudinēz in tpe finito: pertransibit enī veloci⁹ persequens totāz illāz magnitudinēz q̄ precedebat ipsuz tardi⁹ fugiēs et adhuc maiorē in mino: tēpore q̄ tardius moueatur vltra p̄ ali- quāz determinatā quantitātē: et ita nō soluz attinget ipsuz sed etia:z vltra transibit. Idē igitur sunt due ratiōes zeno- nis sic solute: Tertiāz ratiōez ponit ibi.

Co. 80. Tertia autem que nunc dicta est: quoniā sagitta que fertur stetit. Accipit autem secun- dum q̄ accidit tempus componi ex ipsis nunc non dato enim hoc non erit syllogismus.

Et dicit q̄ tertia rō zeronis erat illa quā supra posuit anteq̄z inciperet rōnes enumerare. s. q̄ sagitta q̄n fertur quiescit: et sicut supra dictuz est: hoc accidere videt̄ ex eo q̄ ipse supponit q̄ tēpus cōponatur ex ipsis nunc nisi enī hoc cōcedatur non poterit syllogizare ad proposituz. Quartam ratiōez ponit ibi.

Co. 81. Quarta autem est ex his que mouentur stadio ex contrarietate equalium magnitudi- num iuxta equalia. Horum quidem a fine sta- dii: illorum autem a medio equali velocitatē. In quo accidere opinatur equale tempus du- plici medium.

Circa quam tria facit. primo ponit ratiōem. secundo solutionem ibi. (Est autēz deceptio.) Tertio manifestat per exēpla ibi. (Ut sint stantes equales magnitudines). Dicit ergo primo q̄ quarta rō zeronis procedebat ex ali- quibus que mouentur in aliquo stadio. ita q̄ sint due ma- gnitudines equales que mouentur (iuxta equalia). i. per aliquod spacium stadii equale vtrūq̄z in q̄titate: et sit iste motus. (Ex cōtrarietate). i. ita q̄ vna magnitudinū eq̄- lium moueat̄ per illud spacium stadii versus vnā par- tem et alia versus aliam partē: ita tamen q̄ vna magni- tudinum mobilium icipiat moueri a fine stadii ei equalis: alia vero icipiat moueri a medietate stadii sine spacij in stadio dato: et vtrūq̄z moueatur eque velociter: hac posi- tione facta opinabatur zeno q̄ accideret q̄ tempus dimi- dium esset equale duplo: quod cum sit impossibile: vole- bat ex hoc vltius inferre q̄ impossibile est aliqd mo- ueri.

Deinde cum dicit.

Co. 82. Est autem deceptio in eo q̄ hoc quidem

secus motum: illud autem secus quiescens cō- lem magnitudinem velle equali velocitate scđz equale fieri tempus. hoc at falsum est.

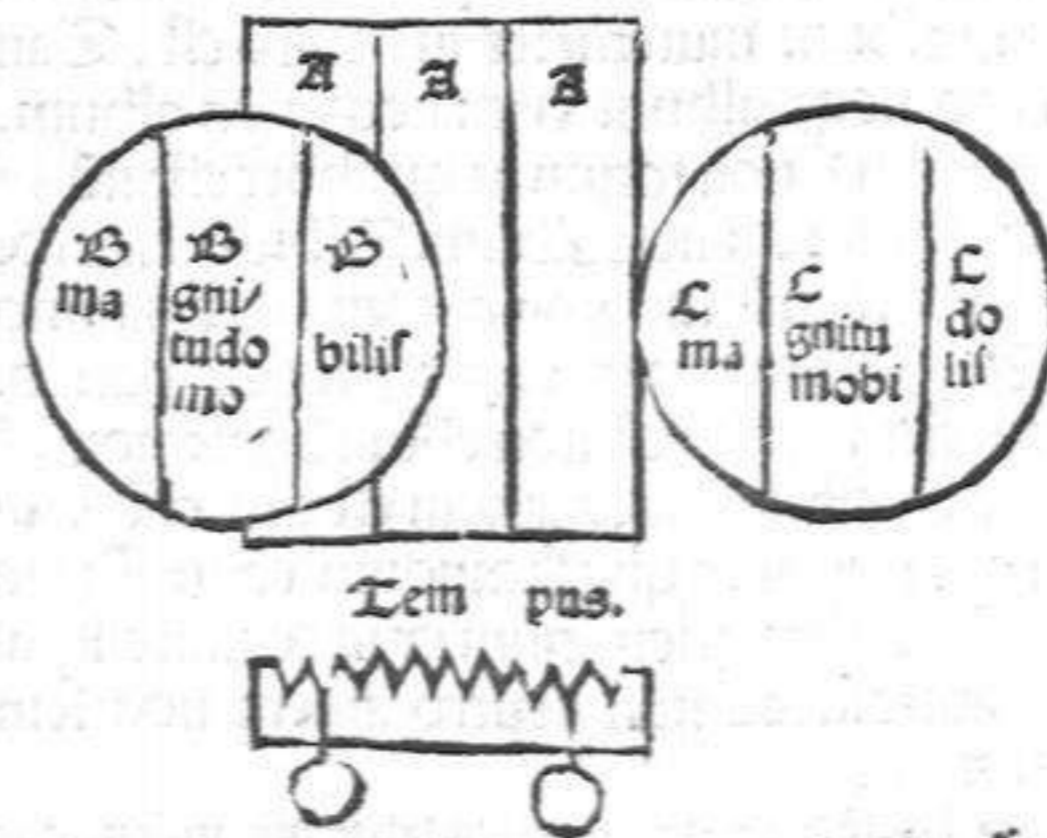
Et ponit solutionem. et dicit q̄ zeno in hoc decipiebat q̄ accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magni- tudinem motam et ex alia parte accipiebat q̄ moueretur iuxta magnitudinem quiescentem equalem magnitudini mote. et q̄ supponitur equalis velocitas mobilitum vole- bat q̄ fm equale tempus esset equalitas eque velocium circa equales magnitudines quarū vna mouetur et alia quiescit. quod patet esse falsum: q̄ cū aliquid mouet iux- ta magnitudinē quiescentē: non est ibi nisi vnus motus: sed quando aliquid mouetur iuxta magnitudinem motā sunt ibi duo motus: et si sint in eandem partem addetur de tempore: si autem sint in oppositas partes diminuet̄ de tempore fm quantitates alterius motus. q̄ si magni- tudo iuxta quā aliquid mobile mouetur in eandem par- tem moueatur equali velocitate vel etiam maiori nunq̄z mobile poterit eam pertransire. Si vero mino: veloci- tate magnitudo moueatur: pertransibit eam quandoq̄z: sed in maiori tempore q̄ si quiesceret. ecōtrario autem ē si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: q̄ q̄tuz magnitudo velocius mouetur: tanto mobile in mino: tē- pore eam pertransit: q̄ vtrūq̄z motus cōparatur ad hoc q̄ inuicem se pertransiant.

Deinde cum dicit.

Ut sint stantes equales magnitudines: in quibus sunt. a. a. a. alie autem in quibus ipsa b. b. b. incipientes a medio ipsorum. a. q̄ equa- les secūdu numerū bis entes et magnitudinē. Alie autem in quibus ipsa. c. c. c. ab vltio equa- les numero bis et magnitudine eque et veloces ipsis. b. Contingit igitur primum. b. simul cū vltimo. a. esse: et primum. c. secus inuicem mo- torum. Accidit autem ipsum. c. iuxta omnia. a. a. a. transire ipsuz. b. secus media. a. Quare me- dium esse tempus. equale enim vtrūq̄z est: sec⁹ vnūquodq̄z. Simul at̄ accidit ipsum. b. secus omnia. c. transactum esse. Simul enim erit pri- mum. b. et primum. c. in contrariis vltimis i eq̄- li tempore ad vnūquodq̄z factum ipsorum. b. b. b. quantum qdem ipsorum. a. ut ait propter ambo equali tempore secus ipsa. a. fieri. Ra- tio quidem igitur hec est. incidit autem in di- ctam falsitatem.

Demōstratio q̄ si magnitudo moueatur in opposituz mobilis: mobile in mino: tempore eaz pertransibit.

Ad agnitione stans.

Et manifestat qd dixerat in terminis . ponatur enim qd sint tres magnitudines equales sibi inuicem in quarum qualibet ponatur . a . et sint iste magnitudines stātes : id est nō mote : vt si intelligatur qd sit aliquod spacium triū cubi torum in quorum quolibet describatur . a . et sint alie tres magnitudines equales sibi inuicem in quarum qualibet describatur . b . vt puta si intelligamus qd sit vnum mobile triū cubitorum . incipiant autem he magnitudines moueri a medio spacij . sint etiam tres magnitudines alie equales numero et magnitudine et velocitate ipsius . b . et scribatur in istis . c . et incipiant moueri ab vltimo spacij . scilicet a primo . a . hac ergo supposito facta cōtinget qd primum . b . per suū motū perueniet ad hoc qd sit simul cū vltimo . a . et iterū primum . c . et per suū motū perueniet vt sit cū primo . a . opposito vltimo : et simul etiā cū hoc erit cū vltimo . b . quasi trāsiens (secus inuicem motorū) id est iuxta omnia . b . que inuicem ei cōtra mouētur . cū autem hoc factum fuerit cōstat istud primum . c . trāsiit omnia . a . sed ipsum . b . nō trāsiit nisi media . cū ergo . b . et . c . sint equalis velocitatis . et eque velox minorē magnitudinem in minori tēpore pertranseat : sequitur qd tēpus in quo . b . puenit ad vltimum . a . sit dimidium temporis in quo . c . puenit ad primum . a . oppositum . in equali enim tempore vtrūq . s . b . et . c . est iuxta vnūquodq . id est in equali tēpo / re . c . et . b . pertranseunt quodcūq . a . hoc igitur supposito qd tempus in quo . b . peruenit ad vltimū . a . sit dimidium tēporis in quo . c . peruenit ad primum . a . oppositum vlti / rūs cōsiderandum est qdō zeno volebat cōcludere qd hoc dimidiū tēporis sit equale illi duplo : ex quo enim ponit tempus motus ipsius . c . duplum tēporis motus ipsi . b . ponatur qd in prima medietate tēporis . b . quiescebat et . c . mouebat : et sic . c . in illa medietate tēporis peruenit vsq . ad medietatē spacij vbi est . b . et tunc . b . incipiat moueri ad vnā partē : et . c . ad aliā qm̄ at . b . peruenit ad vltimum . a . oportet qd pertranseat oīa . c . qd simul primum . b . et pri / mū . c . sunt in cōtrariis vltimis . s . vnū in primo . a . et aliud in vltimo . et sicut ipse dicebat . e . in equali tēpore sit iuxta vnūquodq . b . in quanto tempore pertranseat vnūquodq . ipso . a . et hoc ideo : qd ambo . s . b . et . c . in equali tēpore p / transeunt vnum . a . et sic videtur qd si . b . in equali tempore pertranseat in quāto pertranseat ipsum . c . qd . c . in equali tem / pore pertranseat ipsum . b . et ipsum . a . ergo tempus in quo . c . pertranseat oīa . b . est equale tēpori in quo pertranseat oīa . a . Tempus at in quo . c . pertranseat oīa . b . est equale tem / pori in quo . c . vel . b . pertranseat medietate ipso . a . vt di / ctum est . Probatur est autem qd tēpus in quo ipsum . b . pertranseat medietatē ipso . a . ē dimidiū temporis in quo . c . pertranseat oīa . a . ergo sequitur qd dimidiū sit equale du / plo : qd est impossibile : hec igitur est rō zenis sed in / cidit in falsitate predictam : qd scilicet accipit qd . c . in eodez tempore pertranseat . b . cōtra motum et . a . quiescens : qd est falsum : vt supra dictus est . **D**einde cū dicit .

Co. 83.

Neqz igitur secundum mutationem in cō / traditione nullum erit impossibile : ut si ex nō albo in album mutetur : et in neutro est . **T**an / qz ergo neqz album erit : neqz non album . **N**on enim si non totum in quolibet est : nō di / cetur album : aut non album . Album enim di / citur aut non album non qd totus sit huiusmo / di : sed qd plures aut magis proprie partes . **N**on idem autem est non esse in hoc : et non eē in hoc totum . similiter autem est et in esse et in non esse et in aliis que secundum contradic / tionem sunt . **E**rit qdem enim ex necessitate in al / tero oppositorum : in neutro autem non sem / per totum .

Et dicitur ratiōem qua zeno excluderat mutatiōem que

est inter cōtradictoria . Dicebat enim sic : omne quod ma / tatur dum mutatur in neutrum termino : ū est : qd dū est in termino a quo nondum mutatur dū autē est in termi / no ad quē iam mutatus est : si ergo aliqd mutetur de vno cōtradictorio in aliud : sicut de nō albo in album : sequitur qd dum mutatur : neqz sit album : neqz nō album : qd est impossibile . **I**tem autem hoc incōueniens sequatur aliquibz qui ponūt impartibile moueri : tamē nobis qui ponimus qd omne qd mouetur est partibile : nullum accidit impossi / bile . **N**on enim oportet si non est totum in altero extre / morum : qd propter hoc non possit dici aut album aut nō album . **C**ontingit enim qd vna pars eius sit alba : et alia non alba : **N**on autem dicitur aliquid album vel non al / bum : ex eo qd totum sit huius . **S**ed qd plures et principa / liores partes sunt tales : que magis pprie sunt nate tales esse . qd nō idem est : non esse in hoc et non esse totus in hoc scilicet in albo vel non albo : et qd dictum est de albo vel nō albo : intelligendum est de esse vel nō esse simpliciter : et in omnibus que opponuntur scdm cōtradictioez : sicut calidum et nō calidum et huiusmodi . **S**emper enim oportet bit qd sit in altero cōtra oppositorū illud quod mutatur : qd denominabitur ab eo qd principalius inest . sed nō se / quitur qd semper sit totum in neutro extremorum : vt ze / no putabat . **S**ciendū est at qd hec respōsio sufficit ad re / pellendum rōnez zenis : qd hic principaliter intenditur . **L**ec. 17 . quō autem circa hoc se habeat veritas in . viij . pleni⁹ ostē / detur . **N**ō enim in quolibet verum est qd pars ante par / tem alteretur vel generetur . sed aliqñ totum simul vt su / pra dictum est : et tunc nō habet locum hec respōsio : sed illa que pōitur in . viij . **D**einde enim dicit .

Lec. 17.

Lec. 5.

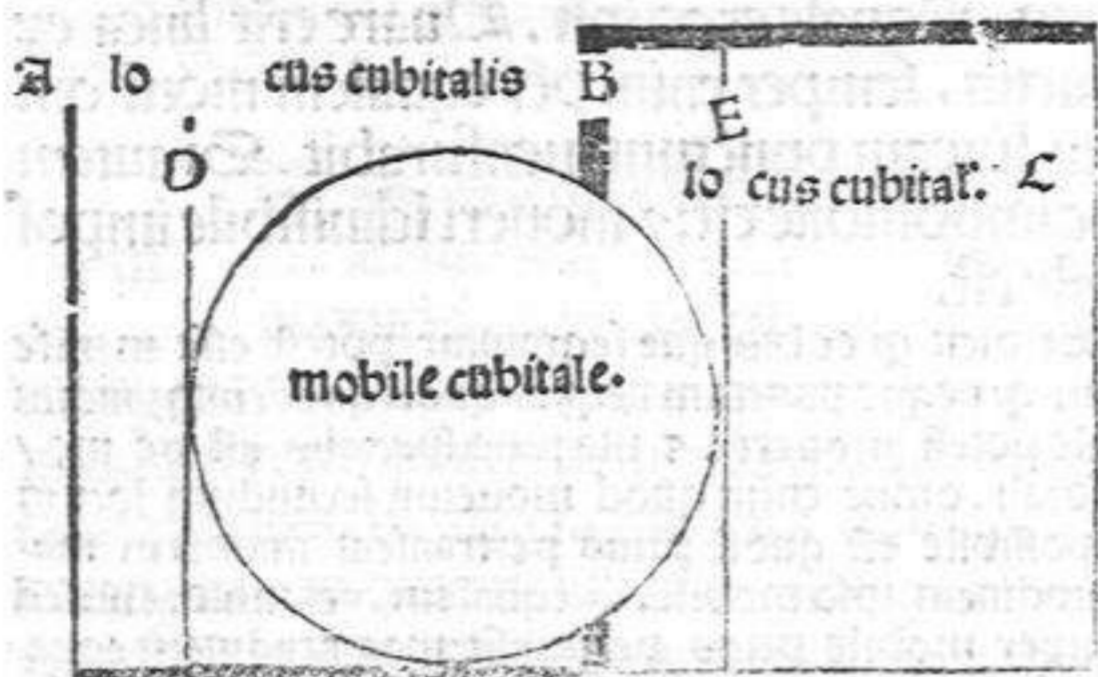
Iterum autem est in circulo et in sphaera et om / nino qd in ipsis mouētur : qd accidit ipsa qescere **I**n eodem enim loco secundum tempus quod / dam sunt et ipsa et partes . **Q**uare qescit si / mul et mouebūtur . **P**rimū qdem enim par / tes nō sunt in eodem nullo tempore . **P**ostea et totum mutatur semper in alterum . **N**ō enim eadem est ab ipso . a . accepta circulario : et que est ab ipso . b . et . c . et aliorum vnoquoqz signo / rum nisi sicut music⁹ bō et hō : qd accidit . **Q**ua / re mutatur semper altera in altera : et nequa qz qescet . **E**odem autem modo est et in sphaera : et in aliis qd in seipsis mouētur . **L**ec. 84 .

Co. 84.

Co. 85.

Soluit rationem zenis que destruebat motus spe / ricum . Dicebat enim quod non est possibile aliquid cir / culariter vel sperice moueri : vel quocunqz alio modo ita quod aliqua moueantur in seipsis : id est non progredien / do a loco in quo sunt sed in ipsomet loco . et hoc probabat tali ratiōe : omne illud quod per aliquod tempus secun / dum totum et partes est in vno et in eodem loco quiescit sed omnia huiusmodi sunt in eodem loco et ipsa et par / tes eorum secundum aliquod tempus etiam dum ponū / tur moueri : ergo sequitur qd simul moueantur et quies / cant : quod est impossibile . **I**tem autem rationi obui / at philosophus dupliciter . **P**rimo quantum ad hoc qd dixerat partes sperie mote esse in eodem loco per ali / quod tempus contra quod Aristo . dicit qd partes sperie mote in nullo tempore sunt in eodem loco : zeno enim accipiebat locum totius . et verum est quod dū spera mo / uetur nulla pars exit extra locum totius sperie . **S**ed Ari / sto . loquitur de proprio loco partis secundū quod pars potest habere locum . **D**ictum est enim in quinto qd par / tes continui sunt in loco in potentia manifestum est autem in motu sperico qd pars mutat propriū locum sed non locum totius : qd vbi fuit vna pars succedit alia pars . **S**e / cundo obuiat ad predictam zenis ratiōem quantum ad hoc quod dixit quod totum manet in eodem loco per tempus contra quod Aristo . dicit quod etiam **L**ec. 7 .

est semper mutatur in alio loco quod sic patet. Ad hoc enim quod sint duo loca diversa: non oportet quod unus illorum locorum sit totaliter extra alium: sed quicquid quidem secundus locus est partem coniunctus primo loco: et partim ab eo diuisus: ut potest in his considerari que mouentur motu recto. si enim aliquid cubitale corpus moueatur de a. b. loco in b. c. locum: quorum uterque locus sit cubitalis dum mouetur ab uno loco in alium: quod partem deserat unum et subintrat alium sicut si deserat de loco a. b. quicquid est a. d. subintrabit in locum b. c. quantum est b. e. manifestum est ergo quod locus d. e. est alius a loco a. b. non tamen totaliter ab eo se iunctus: sed partem. Si autem daretur quod illa pars mobilis que subintrat in secundum locum regrederetur in partem loci quare mobile deserit essent duo loca: et tamen in nullo ab invicem separata sed solus differrent secundum rationem: secundum quod principium loci in diversis signis accipiet: ubi scilicet est principium mobilis. id est aliquid signum quod in mobili accipitur ut principium et sic erunt duo loca secundum rationem: sed unus locus secundum subiectum. et sic intelligendum est quod hic dicitur quod non est eadem circulatio sed accipitur incipiens ab a. et ut incipiens a. b. et ut incipiens a. c. vel a quocumque alio signo: nisi forte dicatur eadem circulatio subiecto sicut musicus homo et homo: quod unum accidit alteri. unum manifestum est quod semper de uno circulari loco mouetur in alterum: et non quiescit ut zenon probare nitebatur. et eodem modo se habet et in sphaera et in omnibus aliis que infra locum proprium mouentur: sicut rota et columna vel quicquid aliud huiusmodi.

Lo. 86. **O**stensum autem his dicimus quod im-
partibile non contingit moueri nisi se-
cundam accidens: ut in corpore moto
aut magnitudine in qua: sicut utique erit quod
in navi mouetur a navis motu: aut pars toti-
us motu. Impartibile autem dico: quod est
secundum quantitatem indiuisibile. Et namque
partium motus alii sunt secundum quod par-
tium et secundum quod totius motus. Vide-
bit autem in sphaera aliquis maxime differenti-
am. Non enim eadem erit velocitas eorum
que iuxta centrum sunt et que extra. et que to-
tius: sicut non unius existente motu. Sicut igitur
dicebam. sic quidem contingit moueri im-
partibile: sicut in navi sedens nave eunte: per
se autem non contingit.

Lectio. xij.

Postquam Philosophus soluit
rationes zenonis im-
probantis motum: hic intendit ostendere quod
impartibile non mouetur per quod destruitur
opinio democriti ponentis atomos per se

mobiles. Et circa hoc duo facit. primo proponit intentionem
suo probat propositum ibi. (Mutetur enim ex a. b. i. b. c.)
Dicit ergo primo quod suppositis his que supra ostensa sunt.
Dicendum est quod impartibile non potest moueri: nisi forte per
accidens sicut punctus mouetur in toto corpore vel quacumque
quod alia magnitudine in qua est punctus. scilicet linea vel superfi-
cie moueri autem ad motum alterius contingit dupliciter.
uno modo quando id quod mouetur ad motum alterius
non est aliqua pars eius sicut illud quod est in navi mouetur
ad motum navis: et albedo etiam mouetur ad motum cor-
poris cuius non sit pars eius. Alio modo sicut pars mouetur
ad motum totius. Et quod impartibile dicitur multipliciter
sicut et partibile. ostendit quod accipiat hic impartibile et di-
cit quod impartibile hic dicitur illud quod est indiuisibile secundum
quantitatem. dicitur enim et aliquid impartibile secundum speciem
sicut si dicamus ignem impartibilem aut aere: quod non potest re-
soluti in plura corpora specie diuersa. Sed tale impartibile
nihil prohibet moueri. Intendit ergo excludere motum ab
impartibili secundum quantitatem et dixerat quod pars mouetur ad
motum totius. et aliquis posset dicere quod pars nullo mo-
do mouetur subiungit quod sunt aliqui motus partium in
quantum sunt partes qui sunt diuersi a motu totius in quantum
est motus totius: et hanc differentiam aliquis maxime potest
considerare in motu sphaerico: quod non est eadem velocitas parti-
um que mouentur circa centrum et partium (que sunt ex-
tra). id est versus superficiem exteriori sphaere: et que est etiam
velocitas totius: ac si motus iste non sit unius sed diuerso-
rum. manifestum est enim quod velocius est quod in equali tem-
pore pertransit maiorem magnitudinem. dum autem sphaera mo-
uetur manifestum est quod maiorem circulum pertransit pars
exterior sphaere quam pars interior. unde maior est velocitas
partis exterioris quam interioris: tamen velocitas totius est
eadem cum velocitate interioris et exterioris partis. Ista
autem diuersitas motuum intelligenda est secundum quod partibus con-
tinui conuenit moueri. scilicet in potentia. unde actu est unus mo-
tus totius et partium: sed potentia sunt diuersi motus par-
tium et ad invicem et a motu totius: et cum dicitur pars moueri
per accidens ad motum totius: est tale per accidens quod
est in potentia per se. quod non est de motu per accidens sed
quod dicuntur accidentia vel forme per accidens moueri.
Posita igitur distinctio eius quod mouetur explicat su-
as intentionem: et dicit quod id quod est impartibile secundum quanti-
tatem potest moueri quidem ad motum corporis per accidens
non tanquam pars: quod nulla magnitudo componitur ex indiuisi-
silibus ut ostensum est: sed sicut mouetur ad motum al-
terius quod non est pars eius: sicut sedens in navi mouetur
ad motum navis: sed per se non contingit impartibile mo-
ueri. hoc autem idem supra probauit non ex principali in-
tentione: sed incidenter. unde preter rationem supraposi-
tam hic magis explicat veritatem et rationes addit effica-
ces ad propositum ostendendum.

Deinde cum dicit.

Mutetur enim ex a. b. in b. c. siue ex ma-
gnitudine in magnitudinem: siue ex specie in
speciem: siue secundum contradictionem. **T**em-
pus autem sit in quo primo mutatur e. d. Er-
go necesse est ipsum secundum quod muta-
tur tempus: aut in a. b. esse: aut in b. c. aut ali-
quid quidem huius in hoc: aliud vero in alte-
ro. Omne enim quod mutatur: sic se habuit.
In utroque quidem igitur non erit aliquid ipsi-
us. partibile enim utique esset. At vero neque
in b. c. mutatum enim erit. Concessum est au-
tem mutari. Relinquitur igitur ipsum in a. b.
esse secundum quod mutatur tempus: quiescet
ergo. In eodem enim esse per tempus quodam

L. c. i.

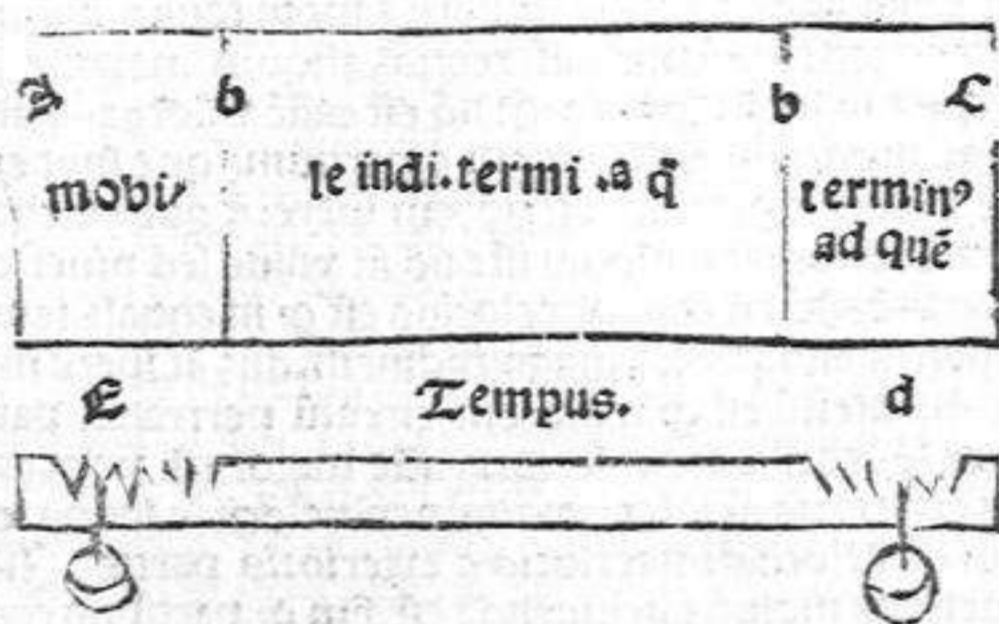
L. c. 5.

Lo. 87.

Co. 88.

quiescere est. Quare non contingit impartibili moueri neque omnino mutari. Solum enim sic esset ipse motus: si tempus esset ex ipsis nunc. Semper enim in ipso nunc est motum esse et mutatum. Quare moueri quidem nequaquam est: motum autem esse semper. Hoc autem quod impossibile sit: ostensum est. Neque enim ex ipsis nunc tempus: neque linea ex ipsis punctis: neque motus ex momentis est. Nihil enim aliud facit hoc dicens: aut motus ex indiuisibilibus: sicut si tempus ex ipsis nunc aut magnitudinem ex punctis.

¶ Demonstratio quod impossibile est impartibile per se moueri.

¶ Probat propositum tribus rationibus. Quarum prima talis est si ponatur quod impartibile mouetur: mouetur ex a. b. in b. c. nec differt quantum ad hanc rationem utrum ista duo scilicet a. b. et b. c. sint due magnitudines siue duo loca ut in motu locali et augmenti et decrementi vel due species id est due qualitates: sicut in motu alterationis vel sicut duo contradictorie opposita ut in generatione et corruptione. et sit tempus e. d. in quo aliquid mutatur de vno termino in alterum primo id est non ratione partis. In hoc ergo tempore necesse est quod id quod mutatur aut sit in a. b. scilicet in termino a quo. aut in b. c. id est in termino ad quem: aut aliquid eius est in vno termino: alia vero pars eius est in altero omne enim quod mutatur oportet quod aliquo horum trium modorum se habeat: sicut supra dictum est. Non autem potest dari tertium membrum. scilicet quod sit in utroque secundum diuersas partes sui: quod sic sequeretur quod esset partibile. et positum erat quod esset impartibile: sed similiter non potest dari secundum membrum scilicet quod sit in b. c. i. in termino ad quem quia quando est in termino ad quem tunc iam est mutatum ut ex superioribus patet. ponebatur tamen quod in hoc tempore mutaretur. Relinquitur ergo quod in hoc toto tempore in quo mutatur indiuisibile sit in a. b. et in termino a quo. ex quo sequitur quod quiescat nihil enim est aliud quiescere quam quod aliquid sit in vno et eodem per totum aliquod tempus. cuius enim in quolibet tempore sit prius et posterius: si tempus est diuisibile quicquid per aliquod tempus est in vno et eodem similiter se habet nunc et prius quod est quiescere: sed hoc est impossibile quod aliquid dum mutatur quiescat. Relinquitur ergo quod non contingit impartibile moueri neque aliquo modo mutari. hoc enim solo modo posset motus aliquis esse rei indiuisibilis. si tempus componeretur ex ipsis nunc: quia in nunc est semper motum esse vel mutatum: et quia quod motum est inquantum

Lec. ii.

Lec. 7.

Lec. i.

Co. 89.

inmodi non mouetur. sequitur quod in nunc nihil mouetur sed sit motum. sic igitur posset potest indiuisibile moueri in aliquo tempore si tempus ex ipsis nunc componeretur: quia posset dari quod in quolibet ipso nunc ex quibus componitur tempus esset in vno et in toto tempore: sed in omnibus nunc esset in multis. et sic in toto tempore moueretur: non autem in aliquo nunc: sed hoc sit impossibile: scilicet tempus componi ex ipsis nunc ostensum est prius. Ostensum est enim supra quod neque tempus componitur ex ipsis nunc: neque linea ex ipsis punctis: neque motus componitur ex momentis: ut per momentum intelligamus hoc quod est mutatum esse. qui enim hoc dicit quod indiuisibile mouetur: aut quod motus componatur ex indiuisibilibus. nihil aliud facit quam quod tempus componatur ex nunc: aut magnitudo ex punctis quod est impossibile. ergo et impossibile est impartibile moueri. Secundam rationem ponit ibi.

¶ Amplius autem ex his manifestum: quod neque punctum: neque aliud indiuisibile nullum contingit moueri. Omne enim quod mouetur: impossibile est prius maius moueri ipse quam aut equale aut minus. Si igitur hoc manifestum quia et punctum minus aut equale mouebitur primum. Quoniam autem indiuisibile est: impossibile est minus moueri prius. Equale ergo ipse. Quare erit linea ex punctis. semper enim per equalem motum omnem lineam punctum mensurabit. Si autem hoc impossibile est: et moueri indiuisibile impossibile est.

¶ Et dicit quod ex his que sequuntur potest esse manifestum quod neque punctum neque aliquod quodcumque indiuisibile potest moueri. et ista ratio specialis est de motu locali. omne enim quod mouetur secundum locum impossibile est quod prius pertransit maiorem magnitudinem ipso mobili. quam equalem vel minorem: sed semper mobile prius pertransit magnitudinem equalem sibi aut minorem quam maiorem. Si ergo hoc ita se habet manifestum est quia et punctum si mouetur prius pertransit aliquid minus se aut equale sibi: quam longitudinem maiorem se. sed impossibile est quod pertransit aliquid minus se: quia est indiuisibile. Relinquitur ergo quod pertransit equale sibi. et ita oportet quod numeret omnia puncta que sunt in linea: quod semper punctum cum moueatur motu equali linee propter hoc quod mouetur per totam lineam: sequitur quod totam lineam mensuret. hoc autem facit numerando omnia puncta. sequitur ergo quod linea sit ex punctis. Si ergo hoc est impossibile: impossibile est quod indiuisibile moueatur. Tertiam rationem ponit ibi.

Co. 90.

Co. 90.

¶ Amplius autem si omnem in tempore mouetur in ipso nunc nihil. omne autem tempus diuisibile erit utique aliquod tempus minus quo libet eorum que mouentur: in quo mouetur quantum ipsum motum est. Hoc quidem enim erit tempus in quo mouetur: propter id quod mouetur omne in tempore. Tempus autem omne diuisibile ostensum est prius. Si igitur punctum mouetur: erit aliquod tempus minus in quo ipsum motum est: sed impossibile est. In minori enim necesse minus moueri. Quare erit

diuisibile indiuisibile in minus: sicut et tempus in tempore. solummodo enim mouebitur in partibile et indiuisibile: si erit in ipso nunc possibile moueri a seipso. Eiusdem enim rationis est in ipso nunc moueri: et indiuisibile aliquid moueri.

lec. 5.
lec. 3.

Quae talis est. omne quod mouetur mouetur in tempore: et nihil mouetur in ipso nunc: ut supra probatum est. Ostensum est autem supra quod omne tempus est diuisibile. ergo in quolibet tempore in quo aliquid mouetur: erit accipere minus tempus in quo mouetur aliquid minus mobile: quod manifestum est quod supposita eadem velocitate: in minori tempore pertransiet minus mobile aliquid quod signum datum: quam mobile maius: sicut in minori tempore pars quam totum: ut ex superioribus patet. Si ergo punctum mouetur erit accipere aliquod tempus minus tempore in quo ipsum mouetur. Sed hoc est impossibile: quia sequeretur quod in illo minori tempore moueretur aliquid minus quam punctum. et sic indiuisibile esset diuisibile in aliquod minus: sicut tempus diuisitur in tempus hoc enim solo modo posset moueri indiuisibile si esset possibile aliquid moueri in nunc indiuisibile: quia sicut non esset accipere aliquod minus ipso nunc in quo mouetur: ita non oporteret accipere aliquod minus mobili. Et sic patet quod eiusdem rationis est quod fiat motus in nunc et quod indiuisibile aliquid moueatur. hoc autem est impossibile quod in nunc fiat motus ergo impossibile est quod indiuisibile moueatur.

Co. 91.

Utatio autem non est neque una infinita. Omnis enim erat ex quodam in quiddam: et que est in contradictione et in contrariis. Quare eorum que sunt secundum contradictionem affirmatio et negatio terminus est. ut generationis quidem esse: corruptionis autem non esse. Eorum autem que sunt in contrariis contraria: hec enim ultima sunt mutationis: quare et alterationis omnis. Ex contrariis enim quibusdam est alteratio. Similiter autem augmenti et decrementi. Augmenti quidem terminus est: qui est secundum propriam naturam perfecte magnitudinis. Decrementi qui est ab hac remotio.

Lectio. xiii.

Estquam

Philosophus ostendit quod impartibile non mouetur: hic intendit ostendere quod nulla mutatio est infinita: quod est contra verum quod philosophus posuit omnia moueri semper. et circa hoc duo facit. primo ostendit quod nulla mutatio est infinita secundum propriam speciem. secundo ostendit quomodo possit esse infinita tempore ibi. (Sed si sic contingit.) Circa primum duo facit. primo ostendit quod mutatio non est infinita secundum speciem in aliis mutationibus preter motum localem. secundo ostendit idem in motu locali ibi. (Loci autem mutatio.) Prima ratio talis est: supra dictum est quod omnis mutatio est ex quodam in quodam. et in quibusdam quidem mutationibus que scilicet sunt inter contradictorie opposita ut generatio et corruptio: vel inter contraria ut alteratio et augmentum et decrementum: manifestum est quod habent prefixos terminos.

5. le. 2.

Unde in his mutationibus que sunt inter contradictorie opposita: terminus est vel affirmatio vel negatio. sicut terminus generationis est esse: corruptionis vero non esse. Similiter illarum mutationum que sunt inter contraria: ipsa contraria sunt termini ad quos sicut ad quedam ultima mutationes huiusmodi terminantur. Unde sequitur quod cum omnis alteratio sit de contrario in contrarium: quod omnis alteratio habeat aliquem terminum. et similiter dicendum est in augmento et decremento: quia terminus augmenti est perfecta magnitudo. et dico perfectam secundum conditionem proprie nature. Alia enim perfectio magnitudinis competit homini et equo. terminus autem decrementi est id quod contingit esse in tali natura maxime remotum a perfecta magnitudine: et sic patet quod quolibet predictarum mutationum habet aliquid ultimum in quod terminatur. Nihil autem tale est infinitum. ergo nulla predictarum mutationum potest esse infinita.

Deinde cum dicit.

Co. 92.

Loci autem mutatio sic quidem non erit finita. Non enim omnis in contrariis est sed quoniam impossibile est decisum esse: eo quod non contingit decidi. Multipliciter enim dicitur impossibile: non contingit sic impossibile decidi: neque omnino impossibile factum esse fieri neque mutari: impossibile contingit utique mutari: in quod impossibile est mutari. Si ergo quod fertur mutatur in aliquid: et possibile est mutari: quare non erit infinitus motus. Neque fertur in infinito. Impossibile enim transire ipsum. Quod quidem igitur sic non fit in finita mutatio: ut non finiatur terminis: manifestum est.

Co. 93.

Procedit ad loci mutationem. et primo ostendit quod non est similis ratio de loci mutatione et aliis mutationibus. Non enim potest sic probari quod loci mutatio sit finita sicut probatum est de aliis mutationibus per hoc quod determinatur ad aliqua contraria vel contradictorie opposita: quia non omnis loci mutatio est inter contraria simpliciter. Dicuntur enim contraria que maxime distat maxima autem distantia simpliciter accipitur quidem in motibus naturalibus grauium et leuium locus enim ignis a centro terre habet maximam distantiam secundum distantias determinatas talibus corporibus in natura. unde de tales mutationes sunt inter contraria simpliciter. unde de huiusmodi mutationibus posset ostendi quod non sunt infinite: sicut et de aliis: sed maxima distantia in motibus violentis: aut voluntariis non accipitur simpliciter secundum aliquos terminos certos: sed secundum propositum aut violentiam mouentis. qui aut non vult: aut non potest ad maiorem distantiam mouere. unde est ibi secundum quid maxima distantia: et per consequens contrarietas. non autem simpliciter: et ideo non poterat ostendi per terminos quod nulla mutatio localis esset infinita. Unde consequenter hoc ostendit alia ratione. Que talis est illud quod impossibile est esse decisum non contingit decidi: et quia multipliciter dicitur aliquid impossibile scilicet quod omnino non contingit esse: et quod non de facili potest esse: ideo interponit de quo impossibili hic intelligat. intelligit enim de eo quod sic est impossibile quod nullo modo contingit esse. et eadem ratione id quod est impossibile factum esse impossibile est.

fieri. sicut si impossibile est contradictoria esse simul: im-
possibile est hoc fieri. & pari ratione illud quod impossi-
bile est immutatum esse in aliquid impossibile est quod mu-
tetur in illud: quia nihil tendit ad impossibile: sed omne
quod mutatur secundum locum mutatur in aliquid. ergo
impossibile est per motum pervenire in illud: sed infini-
tum non potest pertransiri. Non ergo fertur aliquid lo-
caliter per infinitum. sic ergo nullus motus localis est in-
finitus. & ita uniuersaliter patet quod nulla mutatio potest ef-
se sic infinita ut non terminetur certis terminis a quibus
speciem habet.

Deinde cum dicit.

Lo. 94.

Sed si sic contingit ut tempore sit infi-
nitus idem existens & vnus considerandus
est. Non vno quidem enim facto nihil for-
te prohibet: ut si post loci mutationem alte-
ratio sit: & postea alterationem augmentum
& iterum generatio. Sic enim semper qui-
dem erit in tempore motus: sed non vnus:
propter id quod non est vnus ex omnibus: ut autem
fiat vnus: non contingit infinitus esse tempore
preter vnum: hic autem est circulatio.

Ostendit quomodo motus possit esse infinitus tempo-
re & dicit quod considerandum est vtrum contingat motum
sic esse motum infinitum tempore ut semper maneat vnus
& idem numero. Quia enim motus daret per infinitum
tempus non existere vno ipso motu: nihil prohibet: quod
sub dubitatione dicit addens (forte) Quia posterius de
hoc inquit: & ponit exemplum. sicut si dicamus quod post
loci mutationem est alteratio. & post alterationem est aug-
mentum: & post augmentum iterum generatio. & sic in in-
finitum. Sic enim semper posset motus durare tempore
infinito: sed non esset vnus secundum numerum: quia ex
huiusmodi motibus non fit vnus numero: ut in quinto
ostensum est: sed quod motus daret tempore infinito: ita quod
semper vnus maneat numero: hoc non contingit nisi in
vna specie motus. motus enim circularis potest durare
vnus & continuus tempore infinito: ut in. viij. ostendit.

Lec. 6.

Lec. 19.

Textus libri septimi phyficorum Aristote-
lis stragyrite.

Quone autem quod mo-
uetur: necesse est ab ali-
quo moueri. Si quidem
igitur in seipso non ha-
bet principium motus
manifestum quod ab alte-
ro mouetur: aliud enim
erit mouens. Si autem in
seipso accipiat. a. b. quod

moueat secundum se: sed non eo quod eorum que
huius aliquid mouetur: primum quidem igitur
opinari. a. b. a seipso moueri propter id quod
totum mouetur: & a nullo exteriorum: simile est:
sicut si quis ipso. d. e. mouente. e. 3. & ipso mo-
to opinetur. d. e. 3. a. seipso moueri propter id
quod non videtur vtrum ab vtro moueat: & vtrum
d. e. a. b. e. 3. aut. e. 3. a. d. e.

Thome Aquinatis in septimum librum phyfico-
rum preclarissima commentaria

Lectio prima.

Ostquam philosophus
in precedentibus libris deter-
minavit de motu secundum se
& de consequentibus ad ipsum
& de partibus eius: hic incipit
determinare de motu per com-
parationes ad motores & mo-
bilia. Et dividitur in par-
tes duas. In prima ostendit
esse primum motum & pri-
mum motorem.

P

In secunda inquit qualis sit motus pri-
mus & primus motor: & hoc in. viij. libro ibi. (Utrum
autem motus aliquando etc.) Prima autem pars diui-
ditur in partes duas. In prima parte ostendit esse primum
motum & primum motorem. & quia ea que sunt vnus or-
dinis habent aliquam comparisonem ad inuicem. Ideo
in secunda parte determinat de comparisonem motuum
ad inuicem ibi. (Dubitabit autem aliquis etc.) Circa pri-
mum tria facit. primo premitit quoddam quo indiget ad
propositum ostendendum. secundo ostendit propositum
ibi. (Quoniam autem omne quod mouetur) Tertio ma-
nifestat quoddam quod supposuerat ibi. (Primum au-
tem mouens etc.) Proponit ergo primo quod necesse est
omne quod mouetur ab aliquo alio moueri. Quod qui-
dem in aliquibus est manifestum. Sunt enim quedam
que non habent in seipsis principium sui motus: sed prin-
cipium motus ipsorum est ab extrinseco: sicut in his que
per violentiam mouentur. Si ergo aliquid sit quod non
habeat in seipso principium sui motus: sed principium
sui motus est ab extrinseco: manifestum est quod ab alio mo-
uetur. Si vero sit aliquid mobile quod habeat in seipso
principium sui motus. Circa hoc potest esse dubium an
ab alio moueatur. Et ideo circa hoc instat ad ostendendum
quod ab alio mouetur. Si ergo aliquid tale ponatur non
moueri ab alio: accipiat mobile. a. b. cui quidem moue-
ri conveniat secundum se & primo: non autem ex eo quod ali-
qua pars eius mouetur: sic enim non mouetur secundum
se sed secundum partem. oportet autem si aliquid mouet
seipsum non motum ab altero: quod sit primo & per se
motum. sicut si aliquid est calidum non ab alio: oportet
quod sit primo & per se calidum. Hoc ergo dato procedit
ad propositum ostendendum dupliciter. Primo qui-
dem excludendo illud vnde maxime videri posset quod ali-
quid non ab alio moueatur: secundo directe ostendendo
quod nihil potest a seipso moueri ibi. (Amplius autem
quod a seipso mouetur etc.) Id autem ex quo maxime vi-
detur quod aliquid non moueatur ab alio est: quia non mo-
uetur ab aliquo exteriori: sed ab ipso interiori principio.
dicit ergo primo quod opinari quod a. b. moueatur a seipso pro-
pter hoc quod totum mouetur & non mouetur ab aliquo ex-
teriori: simile est ac si aliquis diceret quod mobile cuius vna
pars mouetur & alia mouet: moueat seipsum propter hoc
quod non discernitur que pars sit mouens: & que sit mota. si-
cut si huiusmodi mobilis quod est. d. e. 3. pars que est. d.
e. moueat partem que est. e. 3. & non videatur que pars
earum sit mouens & que sit mota. vult autem per primum
mobile. a. b. quod totum mouetur: & a principio interio-
ri mouente: intelligi aliquod corpus animatum quod to-
tum mouetur ab anima per mobile autem. d. e. 3. vult in-
telligi corpus aliquod quod non totum mouetur: sed vna
pars eius corporalis est mouens & alia mota. in quo qui-
dem mobili manifestum est quod id quod mouet ab alio mouet

et ex hoc vult simile ostendere de corpore animato quod videtur mouere seipsum. hoc enim ei conuenit inquantum vna pars aliam mouet scilicet anima corpus: vt in. viii. plenius ostendetur.

Deinde cum dicit.

Amplius quod a seipso mouetur: nullo modo pausabit cum mouetur: in stando aliquid alterum quod mouetur. Necessesse est ergo si aliquid pausat quod mouetur in stando aliquid alterum: hoc ab altero moueri. Hoc autem manifesto facto necessesse est omne quod mouetur cum diuisibile fit moueri ab aliquo. Quoniam enim acceptum est .a. b. quod mouetur: diuisibile erit. Diuidatur igitur in .c. Necessesse igitur .b. .c. quiescente quiescere: et .a. b. Si enim non accipiatur moueri .b. c. igitur quiescente mouebitur vtriusque .a. c. Non ergo mouetur per se .a. b. sed concessum est per seipsum moueri primum. Manifestum igitur quod .b. c. quiescente quiescet. et .a. b. et tunc pausabit quod mouetur. Sed si aliquid in quiescendo aliud stat et pausat moueri: hoc ab altero mouetur. Manifestum est igitur omne quod mouetur ab aliquo mouetur et non a se. Diuisibile enim est omne quod mouetur: et parte quiescente quiescet totum.

Ostendit directe quod omne quod mouetur ab alio mouetur tali ratione. omne quod mouetur a seipso non quiescit a suo motu per quietem cuiuscumque alterius mobilis. et hoc accipit quasi per se motus. Ex hoc autem ulterius concludit quod si aliquid mobile quiescit ad quietem alterius quod hoc mouetur ab altero. hoc autem supposito concludit quod necessesse est omne quod mouetur ab aliquo alio moueri. et quod hoc sequatur ex premissis: sic probat illud mobile quod supposuimus a seipso moueri. scilicet .a. b. oportet diuisibile esse: quia omne quod mouetur est diuisibile vt supra probatum est. et quia diuisibile est nullum incommensurabile sequitur si diuidatur. Diuidatur ergo in puncto. c. ita quod vna pars eius sit .b. c. et alia .a. c. si ergo .b. c. est pars eius quod est .a. b. necessesse est quod quiescente .b. c. parte quiescat totum .a. b. si ergo non quiescat totum quiescente parte. Accipiatur quod totum moueatur: et vna pars quiescat: sed quia vna pars ponitur quiescere non poterit poni totum moueri nisi ratione alterius partis. Sic ergo .b. c. quiescente quod est vna pars mouetur. .a. c. quod est alia pars sed nullum totum cuius vna sola pars mouetur: mouetur primo et per se. Non ergo mouebitur .a. b. primo et per se: quod erat suppositum ergo oportet quod .b. c. quiescente quiescat totum .a. b. et sic illud quod mouetur pausabit. id est definit moueri ad quietem alterius. Sed supra habitum est quod si aliquid quiescit et definit moueri ad quietem alterius: hoc ab altero mouetur. ergo .a. b. ab altero mouetur et eadem ratio est de quolibet alio mobili: quia omne quod mouetur est diuisibile. et eadem ratione oportet quod quiescente parte quiescat totum. manifestum est ergo quod omne quod mouetur ab aliquo alio mouetur. Contra istam autem Aristotelem probationem multipliciter obicitur. Obicit enim Galienus contra hoc quod dicit Aristoteles quod si vna tantum pars eius mobilis moueatur et reliqua quiescat: quod totum non per se mouetur: dicens hoc esse falsum: quia ea que mouentur secundum partem per se mouentur. Sed deceptus est Galienus ex equiuocatione eius quod est per se. per se enim quandoque sumitur secundum quod opponitur ei tantum

quod est per accidens. et sic quod mouetur secundum partem: mouetur per se: vt Galienus intellexit. Quandoque vero sumitur secundum quod opponitur: simul ei quod est per accidens: et ei quod est secundum partem: et hoc dicitur non solum per se sed etiam primo. et sic accipit per se Aristoteles. hic: quod patet quia cum concludisset (non ergo mouetur per se .a. b.) subiungit. (Sed concessum est quod per seipsum moueri primum.) Sed magis urget obiectio Auicenne qui obicit contra hanc rationem dicens eam procedere ex suppositione impossibilis: ex quo sequitur impossibile: et non ex eo quod ponitur aliquid a seipso moueri. Si enim ponamus aliquid mobile a seipso moueri primo et per se: naturale est ei quod moueatur et secundum totum et secundum partes. Si ergo ponatur quod aliqua pars eius quiescat: erit positio impossibilis. et ex hac positione sequitur impossibile: ad quod Aristoteles inducit scilicet quod totum moueatur non primo et per se vt positum est. Huic autem obiectioni posset aliquis obuiare dicendo quod licet impossibile sit partem quiescere secundum determinatam naturam inquantum est corpus talis speciei: vt puta celum vel ignis: non est tamen impossibile si ratio communis corporis consideretur: quia corpus inquantum corpus non prohibetur quiescere vel moueri. Sed hanc responsionem excludit Auicenna dupliciter. primo quidem quod pari ratione posset dici de toto corpore quod non prohibetur quiescere ex hoc quod corpus est: sicut dicitur de parte. et ita superfluum fuit assumere ad probationem propositi diuisiones mobilis et quietis partis. secundo quia aliqua propositio simpliciter redditur impossibilis: si predicatum repugnet subiecto ratione differentie specificae: quamuis non repugnet ei ratione generis est enim impossibile quod homo sit irrationalis: quamuis non impediatur irrationales esse ex hoc quod est animal. Sic igitur simpliciter impossibile est quod pars corporis mouentis seipsum quiescat: quia hoc est contra rationes talis corporis: licet non sit contra rationes communes corporis. Hac igitur responsione remota Auerrois aliter soluit: et dicit quod aliqua conditio nalis potest esse vera cuius antecedens est impossibile et consequens impossibile: sicut ista: si homo est asinus est animal irrationale. concedendum est ergo quod impossibile est quod si aliquid mobile ponitur mouere seipsum: quod vel totum vel pars eius quiescat. sicut impossibile est ignem non esse calidum: propter hoc quod est sibi ipsi causa caloris: unde hec conditio nalis est vera: si mobilis mouentis seipsum quiescit totum quiescit Aristoteles at si verba eius diligenter considerentur nunquam vtitur quiete partis nisi per locutiones habentes vix conditionalis propositionis. Non enim dicit quiescat .b. c. (Sed necessesse est .b. c. quiescente: quiescere et .a. b.) Et iterum (quiescente parte quiescit totum) Et ex hac conditionali vera Aristoteles propositum demonstrat. Sed dicit Auerrois quod ista demonstratio non est de genere demonstrationis simpliciter sed de genere demonstrationum: que dicuntur demonstrationes signi vel demonstrationes quia: in quibus est usus talium conditionalium. Est autem hec solutio conueniens quantum ad hoc quod dicit de veritate conditionalis. Sed videtur dicendum quod non sit demonstratio quia: sed propter quid. Continet enim causas: quare impossibile est aliquid mobile mouere seipsum. Ad cuius euidentiam sciendum est quod aliquid mouere seipsum nihil aliud est quam esse sibi causa motus: quod autem est sibi causa alicuius oportet quod primo ei conueniat: quia quod est primum in quolibet genere est causa eorum que sunt post. Unde ignis qui sibi et aliis est causa caloris est primum calidus. Ostendit autem Aristoteles in sexto quod in motu non inuenitur primum: neque ex parte temporis: neque ex parte magnitudinis: neque etiam ex parte mobilis propter horum diuisibilitatem. Non ergo potest inueniri primum cuius motus non dependeat ab alio priori. Ad motus enim totius dependet a motibus partium: et diuidit in eos vt in. vi. probatum est. Sic ergo ostendit Aristoteles. cum quare nullum mobile mouet seipsum: quod non potest esse primum mobile cuius motus non dependeat

1e.10.

10.22

Obiectio Auicenne

6.1e.5.

Alia solutio

obiectio Galieni

Opinio Auerrois

improbatio

Improbatio opinionis Auerrois

1e.7.

1e.6.

Septimus

partibus: sicut si ostenderem quod nullum diuisibile potest esse primum ens: quia esse cuiuslibet diuisibilis dependet a partibus: et sic hec conditionalis sit vera. si pars non mouetur: totum non mouetur: sicut hec conditionalis est vera: si pars non est: totum non est. Unde et platonici qui posuerunt aliqua mouere seipsa: dixerunt quod nullum corporeum aut diuisibile mouet seipsum: sed mouere seipsum est tantummodo substantie spiritualis: que intelligit seipsam et amat seipsam. Uniuersaliter omnes operationes motus appellando: quia et huiusmodi operationes. scilicet sentire et intelligere etiam Aristotele. in tertio de anima nominat motum: secundum quod motus est actus perfecti. Sed hic loquitur de motu secundum quod est actus imperfecti. id est existentis in potentia: secundum quem motum indiuisibile non mouetur: ut in. vi. probatur est: et hic assumitur. et sic patet. Aristotele. ponens omne quod mouetur ab alio moueri a Platone qui posuit aliquid mouere seipsum: non dissentit in sententia: sed solum in verbis.

Lec. 12.

Lec. 3.

Co. 3.

Quoniam autem omne quod mouetur: ab aliquo mouetur: necesse est et quod mouetur omne in loco moueri ab altero. Et mouens igitur ab altero quoniam et ipsum mouetur et iterum hoc ab altero. Non autem in infinitum abibit: sed stabit alicubi: et erit aliqd quod primo causa erit motus.

Lectio secunda.

Ostendam ostendit Philosophus quod omne quod mouetur: mouetur ab alio. Idcirco accedit ad principale propositum ostendendum scilicet quod sit primus motus et prius motor: et circa hoc

duo facit. Primum proponit quod intendit. Secundo probat propositum ibi. (Si enim non in infinitum procederet etc.) Dicit ergo primo quod cum ostensum sit uniuersaliter quod omne quod mouetur ab aliquo alio mouetur: necesse est hoc etiam verum esse in motu locali. scilicet ut omne quod mouetur in loco ab altero moueatur. Applicat autem specialiter ad motum localem quod supra uniuersaliter demonstratum est: quia motus localis est primus motus: ut in. viii. ostenditur. et ideo secundum hunc motum procedit hic ad demonstrandum primum motorem. accipiatur igitur aliquid quod mouetur secundum locum: hoc mouetur ab altero: aut ergo illud alterum mouetur aut non: si non mouetur habetur propositum scilicet quod aliquid sit mouens immobile: quod est proprietas primi mouentis: si autem et ipsum mouens mouetur: oportet quod moueatur ab altero mouente: et hoc iterum mouens si et ipsum mouetur: mouetur ab altero: sed hoc non potest procedere in infinitum: sed oportet in aliquo stare. erit ergo aliquod primum mouens quod erit prima causa motus: ita scilicet quod ipsum non mouetur: sed mouet alia.

Lec. 14.

Deinde cum dicit.

Si enim non est: sed in infinitum procedet: sit. a. quidem quod ab ipso. b. moueatur. b. vero ab ipso. c. c. autem ab ipso. d. et hoc igitur modo in infinitum ascendat. Quoniam ergo simul mouens et ipsum quod mouetur: manifestum est quoniam simul mouetur. a. et b. quoniam autem omne quod mouetur: ab alio mouetur: necesse est. a. et b. Cum enim mouetur. b. mouebitur. a. et cum mouetur. a. et ipsum. c. et cum. c. ipsum. d. Erat igitur simul motus qui est. a. et b. et reliquorum uniuscuiusque. Et accipere igitur unumquodque istorum poterimus. Et namque si

Co. 4.

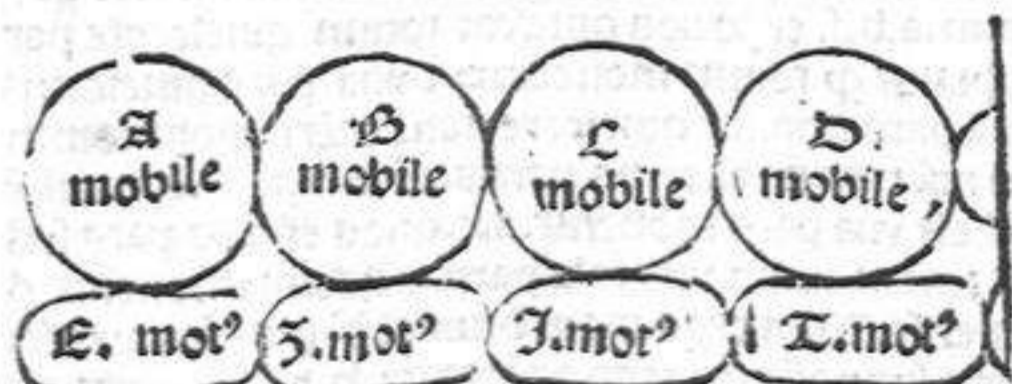
physicorum

unumquodque ab uno quoque mouetur: nihil minus unus numero uniuscuiusque motus et non infiniti in ultimis. Quoniam quidem quod mouetur omne ex quodam in quiddam mouetur. Aut. n. numero accidit eundem esse motum aut genere aut specie. Au. mero. quid igitur dico eundem motum: qui ex eodem: in idem numero: et in tempore eodem fit: ut ex hoc albo quod est unum numero in hoc nigro secundum hoc tempus quod est unum numero. Si enim secundum aliud non adhuc unus erit numero sed specie. Genere autem motus unus est: qui in eodem predicamento substantie vel alterius generis est. Specie autem qui ex eadem specie in idem specie: ut ex albo in nigro aut ex bono in malum. Hec autem dicta sunt et in prioribus. Accipiatur igitur qui est motus ipse. a. et fit in quo est. e. et qui est ipse. b. fit in quo. 3. et qui est. c. d. in quo. i. t. Et tempus in quo moueatur. a. fit. R. Determinato autem motu ipse. a. determinatum erit et tempus et non infinitum quod est. R. Sed in eodem tempore motum est. a. b. et reliquorum unumquodque. Accidit ergo motum qui est. e. 3. i. t. cum sit infinitus in tempore finito moueri quod est. R. In quo enim. a. motum est: et que sunt ipse consequenter omnia mota sunt infinita. Quare in eodem mouetur. Et namque aut equalis motus erit qui est ipse. a. ipse qui. b. aut maior. Differt autem nihil: penitus enim infinitum motum infinito tempore accidit moueri. Hoc autem impossibile est.

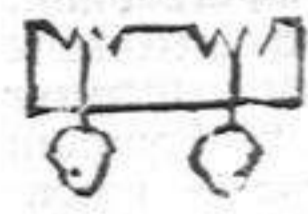
Co. 5.

Co. 6.

Demonstratio ostendens quod non proceditur in infinitum in mouentibus et motis.

R. tempus

Probat quod supposuerat: et circa hoc tria facit. primum inducit probationes. secundo ostendit probationes esse in sufficientes ibi. (Sic quidem igitur videtur etc.) Tertio supplet quoddam per quod ratio fortificatur ibi. (Sed si quod mouetur.) Dicit ergo primo quod si hoc non concedatur quod sit aliqua prima causa motus: cum omne quod mouetur ab alio moueatur: sequitur quod procedatur in infinitum in mouentibus et motis. et hoc ostendit esse im-

Septimus

possibile. Sit enim. a. quoddam quod mouetur secundum locum: et moueatur ab ipso. b. b. vero. a. c. c. vero. a. d. et sic procedatur in infinitum ascendendo. Manifestum est autem quod cum aliquid mouet ex eo quod mouetur: simul mouetur mouens et ipsum mobile: sicut si manus suo motu mouet baculum: simul mouetur manus et baculus sic ergo simul mouetur. b. quando mouetur. a. et eadem ratione quando mouetur. b. simul mouetur. c. et cum mouetur. c. simul mouetur. d. sic ergo simul et in eodem tempore est motus ipsius. a. et omnium aliorum: et poterit seorsum accipi motus vniuscuiusque horum infinitorum. et quibus vniquodque horum mobilium moueatur ab vnoqueque mouentium non ita quod vnum ab omnibus: sed singula a singulis: nihilominus tamen licet sint infinita mouentia et mobilia: tamen vniuscuiusque mobilium motus est vnus numero. et licet omnes motus sint infiniti numero: non tamen sunt infiniti in vltimis. id est per priuationem vltimum: sed vniuscuiusque motus est finitus habens determinata vltima. et quod vniuscuiusque infinitorum mobilium motus sit vnus numero: et finitus probat: quia cum omne quod mouetur moueatur inter duos terminos ex quodam scilicet in quidam: necesse est quod secundum diuersum modum identitatis terminorum: etiam ipse motus sit diuersimode vnus scilicet aut numero aut specie aut genere. Numero quidem est idem motus qui est ex eodem termino a quo in idem numero sicut in terminum ad quem ita tamen quod sit etiam in eodem numero tempore: et cum hoc oportet quod sit eiusdem mobilis numero. et ad exponendum quod dixerat: subiungit quod motus numero vnus est ex eodem in idem: sicut ex hoc albo quod significat vnus numero: in hoc nigrum quod etiam nominat aliquid idem numero: et secundum hoc tempus determinatum: quod etiam est vnus numero: quia si esset motus secundum aliud tempus licet equale non esset numero vnus: sed specie tantum sed motus est vnus genere qui est in eodem predicamento vel subiecte vel cuiuscunque alterius generis: sicut omnis generatio subiecte est eadem genere: et omnis alteratio similiter. Sed motus est specie vnus qui est ex eodem secundum speciem: in idem secundum speciem: sicut omnis denigratio que est ex albo in nigrum est eadem specie: et omnis deprauatio que est ex bono in malum et hec etiam in quinto dicta sunt. Idem igitur duobus superpositis scilicet quod simul mouetur et mouens et motum: et quod potest accipi motus vniuscuiusque mobilium tanquam finitus: et vnus accipiatur motus huius mobilis quod est. a. et sit. e. et motus ipsius. b. sit. 3. et motus. c. d. et omnium consequentium sit. i. t. tempus autem in quo mouetur. a. sit. r. Sed quia motus ipsius. a. est determinatus. id est finitus: etiam tempus in quo est iste motus scilicet. r. est determinatum et non infinitum: quia sicut in. vj. ostensum est finitum et infinitum simul inuenitur in tempore et motu. Ex dictis autem patet quod in eodem tempore in quo mouetur. a. moueatur et. b. et omnia alia: ergo motus omnium qui est. e. 3. i. t. est in tempore finito. sed iste motus est infinitus: cum sit infinitorum: ergo sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito: quod est impossibile. hoc autem ideo sequitur quia in quo tempore mouetur. a. mouentur omnia alia que sunt infinita numero: nec differt quantum ad propositum partium: vtrum motus omnium mobilium sit equalis velocitatis: aut inferiora: mobilia tardius moueantur et in maiori tempore: quia omnino sequetur quod motus infinitus sit in tempore finito: quia vniquodque mobilium necesse est quod habeat velocitatem et tarditatem finitam. hoc autem est impossibile scilicet motum infinitum esse in tempore finito: ergo et primum esse impossibile scilicet quod procedatur in mobilibus et mouentibus in infinitum.

Deinde cum dicit.

Lo. 7. Sic quidem igitur videtur demonstrari: quod est a principio: non tamen demonstratur: propter hoc quod nullum inconueniens accidit.

physicorum

Contingit enim in finito tempore infinitum motum esse: non eundem autem: sed alterum et alterum multis et infinitis motis: quod quidem accidit et in his que nunc.

Ostendit quod procedens ratio non efficaciter concludit et dicit quod predicto modo potest demonstrari principale propositum scilicet quod non in infinitum procedatur in mouentibus et motis. Non tamen efficaciter demonstratur: quia nullam inconueniens accidit ex premissis. contingens est enim et possibile: quod in tempore finito sit motus infinitus: ita tamen quod non sit vnus et idem sed alius: et alius: in quantum scilicet infinita sunt que mouentur. Nihil enim prohibet infinita in tempore finito moueri simul. et hoc concluderebat ratio predicta. erant enim mobilia infinita diuersa: et sic motus eorum erant diuersi quia ad vnitatem motus non solum requiritur vnitas temporis et termini sed etiam vnitas mobilis. vt in. v. dictum est.

Deinde etiam dicit.

lec. 6.

Lo. 8.

Sed si quod mouetur primo secundum locum et corporalem motum: necesse est tangi: aut continuum esse moueri: sicut videtur hoc in omnibus contingere: erit enim ex omnibus vnus ipsum totum aut continuum: hoc igitur contingens accipiatur. et sit magnitudo quidem: aut continuum in quo sunt. a. b. c. d. Huius autem motus est. e. 3. i. t. Differt autem nihil magnitudinem finitam aut infinitam esse: similiter enim in finito tempore quod est. R. mouebitur aut finita aut infinita. Horum autem secundum vtrumque impossibile est. Manifestum igitur quod sta- bit aliquando: et non in infinitum abibit: quod semper ab altero: sed erit aliquid quod primum mouebitur. Nihil autem differat concessio quodam hoc demonstrari. Contingenti. n. concesso nullum inconueniens poterit accidere.

Lo. 9.

Ostendit quomodo predicta ratio efficaciam habere possit. et primo quomodo habeat efficaciam ex supposito ne facta. secundo quomodo habeat efficaciam simpliciter ibi. (Nihil autem differt et c.) Dicit ergo primo quod id quod localiter et corporaliter mouetur. primo et immediate ab aliquo mobili mouente: necesse est quod tangatur ab eo: sicut baculus tangitur a manu: vel quod continuetur ei: sicut continuatur vna pars aeris alteri: et sicut pars continuatur animali: et hoc videtur contingere in omnibus: quod mouens semper contingitur mobili altero istorum modo: si accipiatur ergo alter istorum modorum scilicet quod ex omnibus infinitis mobilibus et mouentibus efficiatur vnus scilicet ipsam totam vniuersam per continuationem quamdam. hoc ergo quia contingens est: supponatur. et istud totum quod est quedam magnitudo et continuus vocetur. a. b. c. d. et motus eius vocetur. e. 3. i. t. quia posset aliquis dicere quod. e. 3. i. t. erat motus finitum mobilium: et ita non potest esse motus totius infiniti: subiungit quod nihil differt quantum ad propositum pertinet: vtrum accipiatur finita magnitudo que mouetur: aut infinita: sicut enim simul quando mouebatur. a. in tempore scilicet finito quod est. r. mouetur quodlibet finitum mobilium que sunt numero infinita: ita etiam simul in eodem tempore mouetur tota magnitudo infinita sequitur ergo impossibile quodcumque horum detur siue quod sit magnitudo finita constans ex magnitudinibus numero infinitis: siue quod sit magnitudo infinita et motus eius in tempore finito: cum sit ostensum supra quod mobile infinitum non potest moueri tempore finito. ergo impossibile est hoc ex quo sequebatur:

6. le. 9.

scilicet q̄ procedatur in infinitum in mouentibus & motis manifestum est ergo q̄ hoc q̄ vnum moueatur ab altero: non procedit in infinitum: sed stabit alicubi: & erit ali quod primum mobile q̄ scilicet moueatur ab altero im mobili. Et quia predicta probatio procedit supposito q̄ dam scilicet q̄ omnia infinita mouentia & mota continē tur ad inuicem: & constituent vnam magnitudinem: & sic posset alicui videri q̄ non simpliciter concludatur. Ideo subiungit q̄ non differt hanc demonstrationem processis se quodam supposito. quia ex contingenti supposito etia si sit falsum non potest sequi aliquod impossibile. Cui er go predicta ratio ducat ad impossibile: illud impossi bile non sequitur ex isto contingenti supposito: sed ex alio qd̄ oportet esse impossibile cum ex eo impossibile sequatur & sic patet q̄ in demonstrationibus ad impossibile ducen tibus nil refert vtrum accipiatur falsum contingens ad iunctum impossibili vel verum. ostenditur enim impos sibile illud ex quo cum adiunctione contingentis falsi sequitur impossibile: sicut ex eo impossibile sequeretur adiunctio quodam vero: quia sicut ex vero non potest se qui impossibile: ita nec ex contingenti. Sed potest aliq̄ dicere q̄ non est contingens omnia mobilia continuari: s̄ impossibile est continuari elementa ad inuicem & etiam celestibus corporibus. Sed dicendum q̄ alio modo ac cipitur contingens & impossibile cum demonstratur ali quid de genere & cum demonstratur aliquid de specie: quia cum agitur de specie oportet accipi vt impossibile esse illud cui repugnat vel genus vel differentia speciei: ex quibus ratio speciei constituitur. Cum vero agitur de genere accipitur vt contingens omne illud cui non repu gnat ratio generis: licet ei repugnet constituens speciem. sicut si loquere de animali possem accipere vt contingēs q̄ omne animal esset alatus: sed si descenderem ad consi derationem hominis: impossibile esset hoc animal esse ala tum: quia igitur Aristote. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in communi: nondum applicando ad deter minata mobilia: esse autem continguum vel continuum indifferentem se habet ad rationem mouentis & mobilis: ideo accepit vt contingens q̄ omnia mobilia sint cōtinua ad inuicem: quod tamen est impossibile si mobilia confi derentur secundum suas naturas determinatas.

Rimum autem mouēs non sicut cu p ius causa sed vnde est principium motus est simul cum eo quod mo uetur. Simul autem dico: quia nihil ipsorum medium est. Hoc enim commune in omni mo uetur & mouente est.

Lectio. iij.

Utquam Philosophus in de monstracione prece dente supposuerat q̄ mouens est con tiguum vel continuuū mobili: hic intendit nunc probare: & primo ostendit propo sitionem. secundo probat quoddam quod in hac probatione supponit ibi. (Quoniam autem que alterantur &c.) Cir ca primum duo facit. primo proponit intentionem. secun do probat propositum ibi. (Quoniam autem tres sunt motus.) Dicit ergo primo q̄ mouens & motum sunt si mul. Sed aliquid dicitur mouere dupliciter: vno modo sicut finis mouet agentem: & tale mouens aliquando di stans est ab agente que mouet. Alio modo sicut mouet id quod est principium motus: & de tali mouente hic in telligit. & ppter hoc addidit. (non sicut cuius causa): sed vnde est principium motus. Item mouens sicut princi pium motus: quoddam est immediatum & quoddam re motū. Intelligit autem hoc de immedietate mouente. & ideo dixit. (Primum mouens.) Ut per primum si gnificetur immediatum mobili: non autem id quod est p rimum in ordine mouentium: & q̄ in quinto dixerat esse si mul que sunt in eodē loco. posset aliquis credere ex hoc

Lec. 5.

q̄ dicit q̄ mouens & motum simul sunt. q̄ quando vnū corpus mouetur ab altero q̄ oporteat ambo esse i eodē loco. & ideo ad hoc excludenduū subiungit q̄ simul dicit hic non quidem esse in eodem loco: sed quia nihil est me dium inter mouens & motum: secundū q̄ contacta vel continua sunt simul: quia termini eorum sunt simul: vel quia sunt vnum: & quia in precedenti demonstratione p cesserat solum de motu locali: posset aliquis credere q̄ hoc haberet veritatem solum in huiusmodi motu & ideo ad hoc remouenduū subiungit q̄ hoc dictum est com munitur q̄ mouens & motum sunt simul: & non speciali ter de motu locali: quia hoc est commune i omni specie motus q̄ mouens & motum sunt simul modo exposito.

Deinde cum dicit.

Lec. 10.

Quoniam autem tres sunt motus: qui se cundum locum: & qui secundum qualitatem: & qui secundum quantitatem: necesse est & ea que mouetur tria esse. Qui quidem igitur secū dum locum loci mutatio: qui vero secundum qualitatem: alteratio: qui vero secundū quan titatem: augmentum vel decrementum. Pri mum quidem igitur de loci mutatione dica mus. Hic enim primum motuum est.

Probat propositum. & circa hoc duo facit. primo enu merat species motus. secundo in singulis: probat propo sitionem ibi. (Omne igitur quod fertur.) Ostendit ergo p rimo q̄ tres sunt motus: vnus secundum locum qui dicitur loci mutatio: alius secundum qualitatem qui dicitur alteratio: alius secundum quantitatem qui dicitur aug mentum & decrementum. Non facit autem mentionem de generatione & corruptione: quia non sunt motus: vt in. v. probatum est: sed cum sint termini motus scilicet al terationis: vt habitus est in. vj. per hoc q̄ probat propo sitionem in alteratione: sequitur etiam idē de generatione. & corruptione. Sicut igitur tres sunt species motus: ita tres sunt species mobilium: & etiam mouentium. & in omnibus est verum quod dictum est scilicet q̄ mouens & motum sunt simul: vt ostendetur in singulis. sed primo hoc est ostendendum in motu locali: qui est primus mo tuum. vt. in. viij. probabitur.

Lec. 2.
Lec. 8.

Lec. 14.

Deinde cum dicit.

Omne igitur quod fertur: aut ipsum a se ipso mouetur: aut ab altero. Si quidem igitur a seipso: manifestum q̄ in ipso mouente existē te simul mouens: & quod mouetur erit: & nul lum illius medium.

Ostendit propositum in singulis trium predictorum motuum. & primo in motu locali: secundo in motu alte rationis ibi. (At vero neq̄ alteratū &c.) Tertio in motu augmēti & decrementi ibi. (Et q̄ augetur & augetur &c.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositum in quibus magis est manifestum: secundo in quibus magis latet ibi. (Quod autem ab alio mouetur.) Dicit ergo primo q̄ necesse est dicere q̄ omne qd̄ mouetur secundū locum: aut mouetur a seipso: aut ab altero. Quia anteq̄ dicit a seipso aliquid moueri potest intelligi dupliciter. vno modo ratione partium: sicut ostendit in. viii. q̄ mouen tum se ipsa vna pars mouet. & alia mouetur. Alio modo primo & per se: vt scilicet aliquid secundum se totum moueat se totum: sicut supra probauit q̄ hoc modo nihil mouet se ipsum. Si autem concedatur vtroq̄ modo ali quid moueri a seipso: manifestum erit q̄ mouens erit in ipso quod mouetur. vel sicut idem est in seipso quod mo uetur: vel sicut pars est in toto: vt anima in animali. & sic sequetur q̄ simul sit mouens & quod mouetur: ita q̄ ni hil erit ipsorum medium.

Lec. 10.

Lec. 11.

Deinde cum dicit.

Septimus

Quod aut ab alio mouetur: quadri-
farie mouetur. Qui enim sunt ab altero
motus quatuor: sunt: pulsio: tractio: vectio:
vertigo. Et namque omnes alios in hos re-
duci accidit.

Constat idem in his que mouentur secundum locum ab alio
de quibus minus est manifestum. Et circa hoc tria facit.
primo distinguit modos quibus aliquid contingit ab al-
tero moueri: secundo reducit eos ad duos ibi (Manifestus
est igitur) Tertio in illis duobus probat oppositum ibi.
(Hoc aut manifestum est) Circa primum duo facit, pri-
mo diuidit modos quibus aliquid mouetur ab altero: et
dicit quod sunt quatuor. scilicet: pulsio: tractio: vectio: et vertigo.
omnes enim motus que sunt ab alio reducuntur in istos.
Secundo ibi.

Pulsio quidem igitur alia impul-
sio alia expulsio. Impulsio quidem est:
cum mouens ei quod mouetur non de-
ficit: expulsio cum expellens deficit.

Manifestat premissos quatuor modos. et primo ma-
nifestat pulsionem: que est cum mouens facit aliquid mo-
bile a se distare mouendo. Diuidit autem pulsionem in
duo. scilicet: in impulsioem et expulsioem. dicitur autem im-
pulsio quando mouens sic pellit aliquid mobile: quod non
deficit ipsi deserendo ipsum: sed simul cum eo tendit quo
ducit. Expulsio autem est quando mouens sic mouet mo-
bile. quod tamen deficit deserendo ipsum: nec comitat ipsum
usque ad finem motus. Secundo ibi.

Vectio autem in tribus erit motibus.
Quod quidem uebitur: non secundum se
mouetur: sed secundum accidens. In eo
namque est: in eo quod mouetur: aut super
id quod mouetur: mouetur ipsum. Ue-
bens autem mouetur: aut pulsus: aut
tractus: aut vertigine ductus. Mani-
festum igitur quoniam vectio in tribus
motibus erit.

Manifestat de uectione: et dicit quod vectio fundatur in tri-
bus alijs motibus. scilicet: pulsione tractioe et vertigine: sicut quod
est per accidens fundatur in eo quod est per se: illud autem quod uebitur non
mouetur per se: sed per accidens in quantum. scilicet: aliquid alterius moue-
tur in quo ipsum est: sicut cum alijs uebitur a navi in qua est: vel
super quod est: sicut cum alijs uebitur equo. illud autem quod uebitur mo-
uetur per se: eo quod non est per accidens in his que mouentur per accidens
in infinitum: et sic oportet quod primum uebens moueatur aliquo motu
per se: vel pulsus vel tractus vel vertigine. ex quo manifestum est quod
vectio in tribus alijs motibus continetur. Tertio ibi.

Tractio autem est: cum est ad ipsum vel ad al-
terum velocius: fit motus trahentis non sepa-
tus ab eo qui trahitur. Et namque ab ipso
est tractio et ad alterum: et reliqui tractus idem
specie in hos reducuntur ut inspiratio: et ex-
piratio: et sputio et quicumque corporum emis-
sionum aut receptionum sunt: et spathefis et cerce-
fis. Aliud est quidem ipsorum congregatio: aliud
disgregatio. Et omnis igitur motus qui est
secundum locum: aggregatio et disgregatio est.

Manifestat tertium motum. scilicet: tractum. et sciendum est quod tra-
ctio a pulsione differt quod in pulsione mouentis se habet ad

physicorum

mobile: ut terminus a quo est motus eius: in tractu vero se-
b3: ut terminus ad quem. illud ergo trahere dicitur quod
mouet alterum ad seipsum: mouere autem aliquid secundum locum ad
seipsum uenit tripliciter. uno modo sicut finis mouet. unde
et finis dicitur trahere: secundum illud poete. Trahit sua
quæque voluptas. et hoc modo potest dici quod locus trahit id
quod naturaliter mouetur ad locum. alio modo potest dici
ei aliquid trahere: quia mouet id ad seipsum alterando
aliqua qualitate: et qua alteratione contingit quod alteratus mo-
ueatur secundum locum: et hoc modo magnes dicitur trahere fer-
rum: sicut enim generans mouet gratia et leuia in quantum
dat eis formam per quam mouentur ad locum: ita et magnes
dat aliquam qualitatem ferro per quam mouetur ad ipsum.
Et hoc fit tres partibus. Primo quidem quia ma-
gnes non trahit ferrum ex quacumque distantia: sed ex proxi-
mo. Si autem ferrum moueretur ad magnetem solum sicut ad fi-
nem: sicut gratia ad suum locum: ex qualibet distantia tende-
ret ad ipsum. Secundo quia si magnes alleis perungatur
ferrum attrahere non potest. quia alleis vim alterationis ipsius impe-
dientibus: aut est in se alterantibus. Tertio quia ad hoc quod
magnes attrahat ferrum oportet prius ferrum liniri cum ma-
gnete: maxime si magnes sit paruus: quasi ex magnete aliquid
quam uirtutem ferrum accipiat: ut ad eum moueatur. Sic igitur
magnes attrahit ferrum non solum sicut finis. sed et sicut
mouens et alterans. Tertio modo dicitur aliquid attrahere: quod mo-
uet ad seipsum motu locali tantum: et sic diffinitur hic tractio. puta
unum corpus trahit alterius: ita quod trahens simul moueatur
cum eo quod trahitur. hoc est ergo quod dicitur quod tractio
est cum motus trahentis ad seipsum vel ad alterum sit
uelocius non separatus ab eo quod trahitur. dicitur autem (ad
seipsum vel ad alterum) quia mouens uoluntarium potest
ut altero ut seipso. Unde potest ab alio pellere sicut a se
ipso et ad aliud trahere sicut ad seipsum: sed hoc in motu
naturali non contingit. Immo semper pulsio naturalis
est a pellente: et tractio naturalis attrahentem: addit autem
(cum uelocius sit motus) quia conuenit quandoque quod id
quod trahitur etiam per se mouetur illuc quo trahitur:
sed a trahente uelocius motu compellitur moueri: et quod
trahens mouet suo motu: oportet quod motus trahentis sit
uelocius quam motus naturalis eius quod trahitur: adiun-
git autem (non separatus ab eo quod trahitur) ad dif-
ferentiam pulsionis: nam in pulsione pellens quicumque sepa-
tus ab eo quod pellit. quicumque uero non. sed trahens nunquam separatus ab eo
quod trahit: quoniam simul mouetur trahens cum eo quod trahitur
exponit autem quod dixerat (ad ipsum vel ad alterum) quod conti-
git esse tractionem ad ipsum attrahentem et ad alterum in motibus
uoluntarijs: ut dictum est. Et quod sunt quedam motus in quibus non ita
manifeste saluatur ratio tractionis: propter ostendit eos et redu-
ci ad hos modos tractionis quos posuerat. scilicet: ad seipsum et ad
alterum: et hoc est quod dicitur quod omnes alij tractus qui non noian-
tur tractus: reducuntur in hos duos modos tractionis. quod
sunt idem specie cum eis: quantum ad hoc quod motus accipiunt
spem a terminis: quia et illi tractus sunt ad seipsum vel ad alte-
rum: sicut pars in spiratione et expiratione. Inspiratio enim est
attractio aeris: expiratione uero est aeris expulsio: et sicut sputio
est expulsio sputi: et sicut dicitur de omnibus alijs moti-
bus per quoscumque aliqua corpora extra mittuntur uel in-
tra recipiuntur: quia emissio reducitur ad pulsionem re-
ceptio autem ad tractionem: et similiter spathefis est pul-
sio: et cercefis est attractio: spathefis enim in greco dicitur ensis:
uel spathe. unde spathefis idem est quod spathefatio. id est
percussio per ensis: que fit pellendo: et ideo alia littera que
dicitur speculatio uidetur esse uicio scriptoris corrupta: quia
prospathefatione posuit speculationem cercefis autem est at-
tractio. Est autem cercefis in greco quoddam instrumentum
quo utuntur terrores: quod ad se trahunt terendo: quod la-
tine dicitur radius. unde alia littera habet (radiatio) Mo-
tus enim duos et quorundam motuum emissionum et recepti-
uorum: aliud est congregatio quod pertinet ad attractio-
nem: quia congregans mouet aliquid ad alterum: aliud

MOUENS

1110-1111

Septimus

est disgregatio quā pertinet ad pulsionem. quia pulsio est motus alicuius ab alio. Sic ergo p̄ q̄ ois motus localis est aggregatio vel disgregatio: quia ois motus localis est ab aliquo vel ad aliquid: et per consequens patet q̄ ois motus localis est pulsio: vel tractio. **C** Deinde cū dicit.

Vertigo autem componitur q̄de ex tractu et pulsione. Hoc q̄dem pellit mouens illud anteq̄ trahit.

C Manifestat quid sit vertigo et dicit q̄ vertigo ē quidā motus cōpositus extractu et pulsu: cuius enī aliquid v̄titur ex vna pte pellitur ex alia trahit. **C** Deinde cū dicit.

Manifestū igitur ē q̄ figdē simul pellens et trahēs cū eo q̄ pellitur et trahitur nullū medium ei⁹ quod mouetur et mouentis est.

C Ouidens q̄ oēs q̄tuor motus predicti ad pulsus et tractum reducunt. et q̄ idē ē iudiciū de oib⁹ et de istis duob⁹: q̄z enī vectio p̄sistit in trib⁹ alijs: et vertigo cōponit̄ expulsi et tractu: relinq̄tur q̄ ois mot⁹ localis q̄ ē ab alio reducit̄ ad pulsū et tractū. **C** In māifestū ē q̄ in pulsu et tractu mouēs et motū sūt fil. i. ita q̄ pellēs fit fil cū eo q̄ pellitur: et trahēs cū eo q̄ trahit: p̄ns erit v̄l v̄x eē q̄ nullū sit mediū mouentis s̄m locū et motū. **C** Deinde cū dicit.

Hoc at̄ māifestū ex dictis. **P**ulsio q̄dem enim aut a seipso aut ab alio ad aliud motus ē. **T**ractus at̄ ab alio ad ipsius aut ad aliud est: adhuc autem synopsis et diosis.

C Probat p̄positū in his duob⁹ motibus. et p̄io ponit duas rōnes ad p̄positū ostēdēdū. sc̄do excludit obiectiōes ibi (p̄iectio at̄ rē) p̄ria aut̄ rō sumit̄ ex diffōne v̄tri usq̄z mot⁹: q̄z pulsio ē mot⁹ ab ipso mouēte v̄l ab alio alio i aliquid aliud. et sic ois q̄ saltē in p̄ncipio mot⁹ pellens fit fil cū eo q̄ pellitur: dū pellēs id q̄ pellit̄ remouet a se vel ab alio: sed tract⁹ ē mot⁹ ad ip̄s vel ad aliter v̄l dcm̄ ē: et q̄ nō sepat̄ur trahēs ab eo quod trahitur: ex quo manifestum ē in his duob⁹ motib⁹ q̄ mouens et motū sūt fil. **S**ecunda rō sumitur ex p̄gregatiōe et disgregatiōe. dictus ē. n. q̄ pulsio est disgregatio et tractio ē p̄gregatio. et h̄ ē q̄d dicit. (Adhuc at̄ synops.) i. p̄gregatio et (diosis) i. diuisio. non aut̄ posset aliquid p̄gregare vel disgregare nisi adesset his que p̄gregantur et disgregantur et sic pat̄s q̄ in pulsione et tractu mouens et motus sūt fil.

C Deinde cum dicit.

Proiectio aut̄ quādo velocior mot⁹ fiat: quā qui sc̄dm naturam lati fortiori facta pulsione: et hoc facto tamdiu accidit ferri: quousq̄z fortior sit motus eius quod fert. **M**anifestus igitur q̄m quod mouetur et mouens simul sūt: et nullum medium est ipso: um.

C Excludit q̄das obiectiōes que accidere pōt̄ circa pulsionē: de tractione enī dictus est q̄ mot⁹ trahentis non sepat̄ur ab eo q̄d trahitur: sed in pulsione dictū est q̄ aliquid quādo deficit pellens ab eo quod pellitur: et talis pulsio vocatur expulsio: cuius spēs est proiectio que est quādo pellitur cū quādā violentiā in remotū. et sic i proiectiōe videtur q̄ id quod p̄icitur non sit simul cū proieciente: et ideo ad hoc excludendum dicit q̄ proiectio est quādo motus eius q̄ fertur sit velocior q̄ motus naturalis: et hoc p̄pter aliquā forte impulsione factā: cum enī aliquid p̄icitur ex forti impulsione mouetur aer velociori motu q̄ sit motus eius naturalis. et ad motū aeris d̄fertur corp⁹

physicorū

piectus: et quamdiu durat aer impulsus tamdiu piectū mouetur. et hoc est quod dicit q̄ fata tali impulsione tamdiu accidit aliquid ferri. piectus: quamdiu in aere sit fortior motus: q̄ eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione concludit q̄ mouens et motū sūt fil: et q̄ iter est nihil est mediū.

No neq̄ alterati neq̄ alteratis nullū mediū. **H**oc at̄ māifestū ex iudiciōe. **I**n oib⁹. n. simul esse accidit alterans vltimum: et primus quod alteratur.

Lettio quarta.

Ost̄ ost̄dit i motu locali q̄ mouēs et motū sūt fil: ost̄dit idē in alteratiōe: q̄. s. nihil ē mediū alteratis et alterati. et h̄ p̄bat p̄mo p̄ iudiciōes. i. oib⁹. n. q̄ alterat̄ māifestū ē q̄ fil sūt vltimū alterans et p̄mū alteratū. **V**idēt̄ at̄ hoc h̄ere instantiā in quibusdā alteratiōib⁹: sicut cū sol calefacit aerē sine hoc q̄ calefaciat orb̄es medijs planetarū. et piscis quā in r̄bete detentus stupefacit man⁹ trahētis r̄bete: absq̄z hoc q̄ stupefaciat r̄bete. **S**ed dicēdū ē q̄ passiuā recipiūt actiōem actiuorū s̄m p̄p̄riū modū. et idē media q̄ sūt iter primū alterans et vltimū alteratū aliquid patiūt̄ a p̄mo alterate: sed forte nō eodē mō sicut vltimū alteratū. aliquid igit̄ patit̄ r̄bete a pisce stupefaciente sed non stupefaciōes. q̄z ei⁹ non est capax. et orb̄es medijs planetarū aliquid recipiūt a sole. s. lumē non at̄ calorē. **S**ecundo ibi.

Quare enim alteratur i eo quod sensibile est. **S**ensibilia autem sunt quibus differunt corpora ad se inuicē vt grauitas: leuitas: duricies: mollicies: sonus: n̄ sonus: albedo: nigredo: dulcedo: amaritudo: humiditas: siccitas: densitas: raritas: et h̄o: um media. **S**imiliter autē et alia que sub sensu sūt quorū est et calor: et frigus: et leuitas: et asperitas. **H**ec .n. sūt passiōes subiecte q̄l̄tatis. **H**is enim differunt sensibilia corpora: aut secundum aliquod horū maius et minus et in patiēdo aliquid horum: calefacta enim aut frigefacta: aut dulcefacta: aut amaricata: aut secundum aliquid aliud predicto: um. **S**imiliter et animata corpora et inanimata: et animato: um quecūq̄z partiū sūt inaiate: et ipsi sensus alterantur: patiūt̄ur enim. **A**ctio. n. ipso: um motus est per corpus patiente sensu aliquid. **S**c̄dm quecūq̄z quidem igitur i animata alterat̄ur: et aiata sc̄d̄s oia hec alterat̄ur. **S**c̄dm at̄ q̄cūq̄z aiata alterat̄ur: nō sc̄dm hoc alterat̄ur iaiata. **S**c̄d̄s enī sensus nō alterat̄ur. **E**t latet cū alterantur iaiata. **N**ihil at̄ p̄hibet et aiata latere cū alterat̄ur: cū nō sc̄dm sensus accidit q̄d alteratiōis ip̄is: figdē igitur sensibiles passiōes: ois at̄ p̄ hoc alteratio: ex hoc ergo manifestū ē: q̄ passio et patiēs

Co. ij

Co. 21.

Septimus

simul et horum nullum medium est.

C Probat idem per rationem que talis est. omnis alteratio est sibi alteratio que fit secundum sensum: sed in alteratione que est secundum sensum: et alterans et alteratum sunt simul. ergo et in qualibet alteratione: prima sic probat. Omnis alteratio fit secundum qualitates sensibiles que est tertia species qualitatis: secundum illa enim alterantur corpora quibus corpora ab invicem differunt: que sunt sensibiles qualitates: ut gravitas: et leuitas: durities et molities: que percipiunt tactu: sonus et non sonus qui percipiuntur auditu: sed tamen si sonus in actu accipitur est qualitas in aere per se aliquid motum locale. unde non videtur secundum huiusmodi qualitatem esse primo et per se alteratio. Si vero sonus in aptitudine accipitur et sic per aliquam alterationem fit aliquid sonabile vel non sonabile: albedo et nigredo que pertinent ad visum. dulcedo et amaritudo que pertinent ad gustum: humiditas et siccitas densitas et raritas que pertinent ad tactum: et eadem ratio est de his trijs et de medijs horum: et sicut et sunt alia que sub sensu cadunt: sicut calor: frigus et leuitas: et asperitas que et tactu percipiuntur. huiusmodi enim sunt quedam passionibus sub genere qualitatis preterite: et dicuntur passionibus: quia passionibus ingerunt sensibus: vel quia ab aliquibus passionibus cantur: ut in predicamentis dicitur. Dicitur autem passionibus sensibilibus corporum: quia sensibilia corpora secundum huiusmodi dicitur: in quantum. scilicet. unum est calidum et aliud frigidum unum graue et aliud leue: et sic de alijs: aut in quantum aliquid unum de premissis inest duobus secundum magis et minus. Ignis. n. differt ab aqua secundum diuinitatem calidi et frigidum ab aere vero secundum magis et minus calidum. et est secundum hoc attenditur sensibilibus corporum diuinitatem in quantum patiuntur aliquid quod horum: licet non sit in eis naturaliter. sicut dicitur de ferre calefacta ab infrigiditate: et ea que sunt dulcia ab his que sunt amara per aliquam passionem et non ex natura. alterari autem secundum huiusmodi qualitates est omnium corporum sensibilibus tam animalium quam inanimatum: et quia in corporibus animalibus quedam partes sunt anime. id est. sensitiue ut oculus et manus quedam autem in animalibus. id est. non sensitiue ut capilli et ossa. utreeque partes secundum huiusmodi qualitates alterantur: quia sensus sentiendo patiuntur. Actiões enim sensuum ut auditio visio sunt quedam motus per corpus cum aliqua sensus passione. non enim sensus habent aliquam actionem nisi per organum corporeum: corpus autem non potest moueri: et alterari. unde passio et alteratio magis proprie dicitur in sensu quam in intellectu cuius operatio non est per aliquod organum corporeum. Sic igitur patet quod secundum quoscumque qualitates et secundum quoscumque modos alterantur corpora inanimata: secundum eosdem motus et easdem qualitates alterantur corpora animalia: sed non inuertitur quia in corporibus animalibus inuenitur alteratio secundum sensum: que non inuenitur in corporibus inanimatis. non enim corpora inanimata cognoscunt suam alterationem: sed latet ea: quod non accideret si secundum sensum alterarentur: et ne aliquis hoc reputaret impossibile: quod aliquid alteraretur secundum sensibilem qualitatem absque sensu alterationis: subiungit quod non solum hoc est verum in rebus inanimatis: quia hoc inuenitur et in rebus animalibus: nihil enim prohibet quod et animalia corpora lateat cum alterantur. sicut cum aliquid alteratio accidit in ipsis absque alteratione sensus. sicut cum alterantur secundum partes non sensitiuas. et hoc igitur patet quod si passionibus sensus sunt tales quod nihil est medium inter agens et patiens: et omnis alteratio est per huiusmodi passionibus quibus alteratur sensus: sequitur quod alterans inferens passionibus et alteratum patiens sunt simul: et nullum sit ipsorum medium.

C Deinde cum dicit.

Huic quidem igitur aer est continuus. Aeri autem continuatur corpus. Et superficies quidem terminatur ad lumen. Lumen autem ad visum: similiter et auditus et odoratus: et mouens ipsa primum. Eodem autem modo simul et gustus et sapor est. Sicut autem et in inanimatis et in insensibilibus. Et quod augetur et augens. Appositio enim quedam est augmentum. quare simul sunt:

Lo. 13.

physicorum

et quod augetur et augens: et decrementum. Decrementum enim causa est ablatio quedam manifestum igitur quod mouentis ultimi et moti primi nullum est medium.

C Probat secundam quoniam in alteratione sensus alterans et alteratum sunt simul: quia (huic) scilicet sensui: puta visui (aer continuus est) id est. absque medio iunctus: aeri vero corpus visibile. et superficies quedam visibilis corporis que est subiectum coloris (terminatur ad lumen) id est. ad aerem illuminatum. qui terminatur ad visum. et sic patet quod aer alteratus et alterans ipsum sunt simul et similiter visus alteratus cum aere alterante: et sicut est in auditu et in odoratu si preparentur ad id quod primum mouet scilicet. ad sensibile corpus: quia hi sensus sunt per medium extrinsecum: gustus autem et sapor sunt simul non enim. iunguntur per aliquod medium extrinsecum. et sicut est de tactu: et eodem modo se habet in rebus inanimatis et in sensibilibus. scilicet. quod alterans et alteratum sunt simul. Deinde cum dicit (Et quod augetur et auget) Probat idem in motu augmenti et decrementi: et primo in motu augmenti operatio enim quod auget et auget esse sicut quia augmentatio est quedam appositio: per appositionem enim. alicuius quanti aliquid augetur. et sicut est in decremento: quia causa decrementi est quedam subtractio alicuius quantitatis: et potest intelligi hoc probatio duplici. uno modo secundum quod ipsum quantum appositum vel subtractum est primum mouens illis motibus. nam et Aristoteles dicit in libro de anima quod caro augetur potest esse causa. et sic manifeste simul cum mouente. motum est non enim potest aliquid appositum vel subtrahi alicui si non sit simul cum eo. Procedit etiam hoc ratio de principali agente appositio autem omnis congregatio quedam est: subtractio disgregatio quedam: supra autem ostensum est quod in motu congregationis et disgregationis mouens et motum sunt simul. Unde reuertitur quod etiam in motu augmenti et decrementi et sic ulterius concludit vel quia iter ultimam mouens et primum motum nihil est medium.

Lo. 9.

Lo. 5.

Uoniam autem que alterantur alterantur a sensibilibus. et solum horum alteratio est quecumque secundum se dicuntur pati ab his: ex his considerabimus.

Lo. 14.

Lectio quinta

Via in precedente ratione probis supposuerat quod omnis alteratio fit secundum sensibilia: hoc intendit hic probare. et primo proponit quod intendit. hoc probat propositum. ubi (Aliorum enim maxime) Dicit ergo primo quod ex sequentibus considerandum est quod omnia que alterantur: alterantur secundum qualitates sensibiles. et per se illis solum competit alterari que per se patiuntur ab huiusmodi qualitatibus. Deinde cum dicit.

Aliorum enim maxime utique quis existabit in figuris et formis et habitudinibus. et horum remotiōibus et acceptiōibus: videtur enim esse quod alteratiōis. Non est autem neque in his sed sicut in his: cum quedam alterantur. Denata enim. aut rarefacta: aut cum fiat calida: aut frigida materia: alteratio autem non est.

Lo. 15.

C Probat propositum arguendo a maiori: quod quedam primo ponit. scilicet. quedam que supponit probat. ubi (Ex quo quidem enim etc.) Dicit igitur primo quod per qualitates sensibiles maxime videtur esse alteratio in quarta specie qualitatis. que est qualitas circa quantitatem. scilicet. forma et figura: et in prima specie qualitatis que continet sub se habitus et dispositiones. videtur enim quod alteratio quedam fit per hoc quod huiusmodi qualitates de nouo remouentur. aut de nouo acquiruntur: non enim videtur hoc sine mutatione posse pertinere. mutatio autem secundum qualitates alteratio est: ut supra dictum est sed in predictis qualitatibus prime et quarte speciei non est alteratio primo et principali sed secundario: quia huiusmodi qualitates sequuntur quedam alterationes primarie qualitatibus: sicut patet quod cum materia

Lo. 4.

Septimus

subiecta densat: aut rarefit: sequitur mutatio fm figuraz
 7 silr cū calefiat: aut ifrigidetur: sequitur mutatio fm sani-
 tate 7 egritudine que prinēt ad primā spēm qlitatis. rā-
 rum at 7 dēfū calidū 7 frigidū sunt sensibiles qualitates
 7 sic p3 qd nō est alteratio i pzia 7 q̄ta spē qualitatis pri-
 mo 7 p se. Sed remotio 7 acceptatio hmoi qualitātū cō-
 sequitur ad aliquā alteratiōem que est fm sensibiles q̄li-
 tates: ex quo ēt p3 quare non facit mētiōem de fa specie
 q̄litaris que est potētia: vel in ipotentia nālis: māifestum
 ē. n. qd potētia vel ipotentia nālis nō accipitur aut remo-
 uetur nisi trāsmutata nā qd fit per alteratiōem. 7 iō hoc
 quasi māifestū p̄termisit. **C** Deinde cu3 dicit.

Ex quo qdē. n. ē forma statue: nō dici-
mus forma: neq3 ex quo figura pyrami-
dis ē: aut lecti: sed denoiatōne sunt hoc
qdē eneuū: illud vero cereū: aliud aute3
lignum. Qd at alteratur es dicim⁹. Es
quidē enī humidū esse dicimus: aut for-
te: aut calidum. 7 nō solū sic: sed humidū
7 calidū es equiuoca dicentes passioni
materia. Qm̄ igif ex quo quidē forma 7
figura: 7 qd fcm ē equiuoce non dicuntur
cū figuris: que ex illo sūt: que at alterāt
rū passiōib⁹ equiuoce dicuntur: māifestū
q̄ in solum sensibilibus alteratio est.

C Probat qd supposuerat. 7 primo qd non sit alteratio
 in quarta spē qlitatis: fo qd nō sit in p:ia. ibi (Neq3 enī
 in bitib⁹ 7c.) Circa p̄mū ponit duas rōnes q̄ p̄ pzia sumi-
 tur ex mō loquēdi: vbi p̄siderādū est qd forma 7 figura in
 hoc ad inuicē differūt qd figura importat terminationem
 quāritatis: est enī figura que termino vel terminis p̄pre-
 bēdit. forma vero dī que dat eē specificū artificiatio. for-
 me enī artificiatioz sūt accētia. Dicit ergo qd illud ex quo
 fit forma statue non dicim⁹ forma. i. materia statue nō p̄
 dicatur de statua in p̄ncipali 7 recto: 7 silr ē in figura py-
 ramidis v̄ lecti: sed in talibus mā predicatur denoiatie
 Dicim⁹ enī triangulū eneuū: aut cereū aut ligneuū. 7 silr
 ē in alijs: sed in his que alterātur 7 passiōē predicam⁹
 de subō: qz dicimus es esse humidū: aut forte aut cali-
 dum vt econuerso humidus vel calidus dicimus esse es
 qualiter predicātes materia de passione 7 econuerso. 7 di-
 cimus boiem eē albū 7 album esse boiem. Quia ergo in
 formis 7 figuris materia nō eqliter dī cū ipsa figura: ita
 qd 7 alterz de altero dicatur i p̄ncipali 7 recto: sed solū
 denoiatiue mā predicat de figura 7 forma. In his autē
 que alterātur subm̄ 7 passiō equalr de inuicē predicatur
 sequitur qd in formis 7 figuris non sit alteratio: sed solū
 i sensibilibus qlitatib⁹. Scd̄as rōem ponit ibi.

Amplius 7 alr dicere incōueniens ē
Dicere. n. boiez alteratū eē: aut domū
accipiētē finē ridiculū ē: si p̄fectiōem do-
mus tectiōne: aut laterationē dicim⁹ al-
teratiōez eē: domo at laterata aut coop-
ta alterari domū māifestū autē ē: qz qd
ē alteratiōis nō ē in his que fiunt.

C Et sumitur a p̄prietate rei. Ridiculū enim est dicē qd
 bō vel dom⁹ vel q̄qd aliud: alteref. ex hoc ipso qd acci-
 pit finē sue p̄fectionis. puta si domus p̄ficitur p hoc
 qd tegitur: vel per hoc qd laterib⁹ ornat: aut cooperitur
 qz ridiculū est dicē qd dom⁹ alteref qn̄ coopitur aut late-
 ratur. Est et māifestū qd alteratio nō ē eoz que fiunt in
 quātū fiunt: sed vnūquodqz p̄ficif 7 fit in q̄tū accipit for-

phycor

mā p̄pziā 7 figurā: non ē ergo alteratio fm acceptiōe fi-
 gure 7 forme. Ad euidētiā at̄ bax rationū p̄siderandum
 ē: qd inter oēs qlitates figure maxime p̄sequuntur 7 demō-
 strant spēm rez: qd maxime in plantis 7 aialibus patz in
 quibus nullo certiori iudicio diuersitas spēz diiudicari
 pōt q̄ diuersitate figuraz: 7 hoc ideo: quia sicut quanti-
 tas p̄pinq̄ssime se bz ap subām inter alia accideutia: ita
 figura que ē qlitas circa q̄titate: p̄pinq̄ssime se habet
 ad formā sbe. Unde sicut posuerūt aliquē dimensiones
 eē subām rez. ita posuerunt aliqui figuras eē sbales for-
 mas: 7 ex hoc contingit qd imago que est expressa repre-
 sentatio: scdm figurā potissime attendatur: magis q̄ fm
 colorē: vel aliquid aliud 7 quia ars est imitatrix nature: 7
 artificiātū est quedam rei nālis imago. forme artificialiū
 sunt figure vel aliquid p̄pinq̄um. 7 ideo pp̄ silitudines
 b⁹ i formaz 7 figuraz ad formas subāles dicit p̄hūs qd
 fm acceptationē forme 7 figure non est alteratio: sed per-
 fectiō: 7 ex inde ēt est qd mā de hmoi non predicatur nisi
 denoiatiue: sic enim etiam est in substantijs uaturalibus
 nō. n. dicim⁹ boiem terrā s3 terrenum. **C** Deinde cū dic.

Neq3. n. in habitibus: bitus. n. vtu-
tes 7 malitie sunt. Virt⁹ at̄ ois 7 malitia
ad aliqd sūt: sicut sanitas quidē calidoz
7 frigidozū mēsuratio quedam ē: aut eo-
rū que sūt infra: 7 ad p̄tinēs. Silr at̄ 7 pul-
chritudo 7 maties ad aliqd sūt. dispōes
.n. quedam p̄fecti ad optimum sūt. Di-
co autē p̄fecti: qd sanat 7 dispositum est
circa naturam. qm̄ ergo virtutes 7 mali-
tie sunt ad aliquid. Nec autē neq3 gene-
rationes sunt: neq3 ḡnationes ipso: um:
neq3 alteratio oio: manifestum ē qd non
ē oio qd ē alteratiōis circa habitus.

C Oñdit qd nō ē alteratio in pzia spē qualitatis. 7 primo
 q̄tum ad bitus 7 dispōes corporis. fo q̄tus ad bitus
 7 dispōes aie. ibi (Neq3 itaqz circa anie virtutes 7c.)
 Circa p̄mū ponit talē rōnem: bit⁹ qui sūt in prima spe-
 cie qlitatis ēt corporei: sūt quedā virtutes 7 malitie virt⁹
 enim vlr cuiuslibet rei ē que bonū facit habentem 7 opus
 eius bonū reddit. Unde virtus corporis dī fm quā bñ
 se bz: 7 bene opatur vt sanitas: econtrario at̄ est de mali-
 tia. 7 de egritudine: ois at̄ virtus 7 malitia dī ad aliquid
 7 hoc manifestat per exēpla. Sanitas enī que est quedaz
 virtus corpis. est quedā p̄mēsuratio calidoz 7 frigidozū
 7 dico hāc p̄mēsuratiōem fieri fm debitā p̄portionem
 (eoz que sūt infra). i. humoz ex qbus p̄ponitur corpus
 adinuicē (7 ad continens). i. ad totū corpus. aliqua enī
 p̄tempatio humoz est sanitas in leone que non eēt sani-
 tas in boie: sed ei⁹ extinctio: qz eam humana natura ferre
 non possēt Lōmentatoz aut̄ exponit (ad continens). i.
 ad aerem continentem. Sed primū melius est: qz sani-
 tas aialis non attenditur per comparationē ad aere3: s3
 potius econuerso: dispō aeris dicitur sana per compara-
 tione3 ad aial. Silr pulchritudo 7 macies dicuntur ad ali-
 quid. 7 sumitur macies p̄o dispōne qua aliquis ē expe-
 ditus ad motum 7 actiōem hmoi enim sunt quedam di-
 spōnes eius qd ē perfectum in sua natura per compara-
 tionem ad optimū. i. ad finem qui est operatio. sicut enī
 dictum est: ex hoc hmoi dispōnes virtutes dicuntur qd bo-
 num faciunt habentes: 7 opus eius bonū reddunt. Dicū-
 tur enī hmoi dispōnes per relationem ad debitum opus
 quod est optimum rei: nec op3 exponere (optimū) ali-
 quid extrinsecum: sicut quod est pulcherrimum aut sanis-
 simū: vt p̄mentatoz exponit. Accidit enim pulchritudini
 7 sanitati relatio que est ad extrinsecus optime dispositū

Lo. 16.

Lo. 17.

Septimus

sed per se appetit eis relatio que est ad bonum opus: et ne aliquis accipiat perfectum quod iam adeptum est finem: dicitur quod perfectum hic accipitur hoc quod est sanatum: et dispositum secundum naturam. Non autem est hic intelligendum quod huiusmodi habitus et dispositiones hoc ipsum quod sunt ad aliquid sunt quia sic non essent in genere qualitatis sed relationis. Sed quia eorum ratio ex aliqua ratione dependet: quare ergo huiusmodi habitus ad aliquid sunt et in ad aliquid non est motus neque generatio neque alteratio: ut in quanto probatum est. manifestum est quod in huiusmodi habitus non est alteratio primo et per se: sed eorum transmutatio, consequitur aliquam priorem alterationem calidi et frigidi aut alicuius huiusmodi, sicut etiam relationes esse incipiunt per rationem ad aliquos motus.

100.3

100.18

Et quia itaque circa anime virtutes et malitias. Virtus enim quedam perfectio est unumquodque enim tunc maxime perfectum est: cum attingit proprie virtuti: et tunc est maxime secundum naturam ut circulus: tunc maxime secundum naturam est: cum maxime circulus fit. Malitia autem corruptio horum et remotio est.

Lectio sexta.

Ostendit philosophus ostendit quod non est alteratio in prima specie qualitatis secundum ad dispositiones corporis. Hic ostendit idem de habitus anime: et primo secundum ad partem appetitivam, secundo secundum ad partem intellectivam sibi. (At vero neque in intellectiva parte). Circa primum duo facit, primo ostendit quod non est alteratio primo et per se in transmutatione virtutis et malitie secundo quod transmutatio virtutis et malitie consequitur ad quedam alterationem ibi. (Fit quidem igitur) Concludit ergo ex premissis primo quod circa anime virtutes et malitias que pertinent ad partem appetitivam non est primo et per se alteratio. Ideo autem hoc concludendo inducit: quia eisdem rationibus procedit ad probandum sequentia quibus et priora: ad hoc autem probandum assumit quedam propositionem scilicet quod virtus sit perfectio quedam, quod quidem sic probat: quia unumquodque tunc est perfectum quando pertingere potest ad propriam virtutem, sicut naturale corpus, perfectum est, quando potest aliud sibi simile facere, quod est virtus nature quod etiam probat per hoc, quia tunc est aliquid maxime secundum naturam, quando nature virtutem habet virtus enim nature est signum completionis nature, cum autem aliquid habet complete suam naturam, tunc dicitur esse perfectum, quod non solum in rebus naturalibus verum est: sed et in mathematicis, ut eorum forma accipitur pro eorum natura: tunc enim maxime circulus est id est perfectus circulus quando maxime est secundum naturam, id est, quando habet perfectionem sue forme. Sic ergo patet quod ad perfectionem forme cuiuslibet rei consequatur virtus eius, quia tunc unumquodque perfectum est quando habet suam formam, id est, suam virtutem: et ita sequitur quod sit virtus perfectio quedam. Ex hac autem propositione sic probata Commentator sic argumentandum dicit omnis perfectio est simplex et indivisibilis, sed nihil simplex et indivisibile est alteratio neque aliquis motus: ut supra probatum est, ergo secundum virtutem non est alteratio. Sed iste processus non competit in eo quod subditur de malitia quod scilicet est corruptio et remotio perfectionis: et si enim perfectio sit simplex et indivisibilis, recedere tamen a perfectione non est simplex et indivisibile multipliciter contingens. Neque est etiam consuetudo Aristotelis, ut pretermittat illud ex quo principaliter conclusio dependet nisi ex iusta positio intelligi possit, et ideo melius dicendum est quod arguendum est hic de virtute, sicut supra argumentatum est de forma et figura. Nihil enim dicitur alterari modo per se et eadem ratione neque quando corrumpitur. Si igitur virtus est perfectio quedam: malitia vero corruptio, secundum virtutes et malitiam non est alteratio: sicut neque sunt formas et figuras.

100.12

100.5

physicorum

Fit quidem igitur cum quodam alteratur: et acceptio virtutis et remotio malitie: alteratio tamen horum neutrum est.

100.19

Ostendit quod transmutatio virtutis et malitie consequitur aliquam alterationem, et primo proponit quod intendit: et dicit quod acceptio virtutis et remotio malitie aut e contrario, fit cum aliquid alteratur: ad cuius alterationem consequitur acceptio et remotio virtutis et malitie, sed tamen neutrum horum est alteratio primo et per se. Secundo ibi.

Quod autem alteretur aliquid: manifestum est Virtus quidem enim aut impassibilitas quedam est: aut passibile est sic. Malitia autem passibilis: aut contraria passio virtuti est.

Probat propositum et dicit manifestum esse ex sequentibus quod oporteat aliquid alterari ad hoc quod accipiat et remoneatur virtus vel malitia, et hoc videtur probare dupliciter, primo quidem secundum duas opiniones hominum de virtute et malitia. Stoici enim dixerunt virtutes esse impassibiles quasdam: nec posse esse virtutem in anima nisi si remotus oibus passionibus anime que sunt timor: spes: et huiusmodi. Huiusmodi enim passionibus dicebant esse quasdam anime perturbationes siue egritudines. Virtutes autem esse dicebant quandam quasi tranquillitatem anime et sanitatem, unde e contrario malitiam dicebant esse omnes anime passibilitatem. Opinio vero peripateticorum ab Aristotele, derivata est quod virtus consistat in aliqua determinata moderatione passionum. Constituit enim virtus moralis medium in passionibus: ut dicitur in secundo ethico et secundum hoc etiam malitia virtuti opposita non erit qualiscumque passibilis. Sed quedam habilitas ad passiones contrarias virtuti que scilicet sunt secundum superabundantiam et defectum. Cum virumlibet autem verum sit: oportet ad acceptionem virtutis quod fiat aliqua transmutatio secundum passiones, scilicet vel quod passiones totaliter removeantur: vel quod modificentur, passiones autem cum sint in appetitu sensitivo secundum eas contingit alteratio: Relinquitur ergo quod acceptio et remotio virtutis et malitie sit secundum aliquam alterationem, Secundo ibi.

Et totam moralem virtutem in voluptatibus et tristitiis accidit esse. Aut enim secundum actum quod voluptatis: aut per memoriam: aut species: Si quidem igitur secundum actum sensus est causa. Si vero per memoriam: aut per spem ab ipso est: aut in istis quibus passim sumus reminiscitibus voluptatis: aut quibus patiemur spontibus.

Probat idem sic. Omnis virtus moralis consistit in aliqua delectatione et tristitia, non enim est iustus qui non gaudet iustis operationibus et tristatur de contrariis: et simile est in alijs virtutibus moralibus, et hoc ideo quia omnis appetitive virtutis in qua est virtus moralis operatio: terminatur ad delectationem et tristitiam: cum delectatio consequatur ex adeptione eius in quod appetitur fertur, tristitia vero ex superuentione eius quod appetitus refugit: unde concupiscens vel sperans delectatur quod concupiscit vel sperat, et similiter iratus quando punit, timens vero et odians tristatur quando superuenit malus quod refugit, omnis autem tristitia et delectatio: vel est secundum actum de re presenti, vel per memoriam de re preterita: vel per spem de futuro. Sic ergo sit delectatio secundum actum huiusmodi delectationis causa est. Non enim conveniens coniunctum delectationem faceret si non sentiretur: similiter autem si sit delectatio per memoriam vel per spem: hoc sensu procedit: dum vel reminiscimur quales voluptates passim sumus secundum sensum in preterito. Vel dum speramus quales patiemur in futuro. Ex quo

Septimus

patet q̄ delectatio ⁊ tristitia s̄m partē sensitivā est i qua alteratio accidit: vt supra dictus est. si ergo virtus moralis ⁊ malitia opposita. in delectatione ⁊ tristitia est secundū delectationē autē ⁊ tristitiā alterari contingit: sequitur q̄ acceptio ⁊ remotio virtutis ⁊ malitie sit consequēter ad aliquā alterationē. Sed norandus q̄ signanter dicit (totam) virtutem moralem in delectationibus ⁊ tristitijs esse: ad differentiā intellectualis virtutis que etiam suā delectationē habet. sed illa delectatio non est secundū sensus. Unde nec contrariū habet. nec secundū eā alterari contingit. nisi methaphorice. **C** Deinde cum dicit.

Co. 20.

At vero neq̄ intellectiva parte anime est alteratio. Sciens enim ad aliqd̄ maxime dicitur. hoc autem manifestū. Secundum enim nullam potentiā motis: factum est quod est scientie. sed cum extiterit quiddam. Ex ea enim que est s̄m partem experientia accipimus vniuersalem scientiam.

C Oendit q̄ alteratio non est in parte anime intellectiue. ⁊ primo probat hoc in generali: secūdo i speciali. ibi (Neq̄ igitur actus) Circa primū inducit talē rationē. Sciens maxime dicitur ad aliqd̄ scilicet ad scibile cuius assimilatio in sciente scientia est. hoc autē sic probat in nullo alio genere p̄tingit q̄ aliqd̄ de nouo adueniat alicui. absq̄ eius mutatione: nisi in ad aliqd̄. sit enī aliqd̄ equale alicui ipso non mutato sed altero. Videmus autē q̄ nulla mutatione facta in potentia intellectiva sit scientia. s̄z solū existente quodam in sensitiva parte. quia scilicet ex experientia particulari que pertinent ad sensitivā partē accipimus scientiā vniuersalis i intellectu. vt probatur i primo metaphysicē. ⁊ in secundo posteriorū. Cū igitur i ad aliqd̄ non sit motus. vt supra probatū est. sequit̄ q̄ non sit alteratio in acceptiōe scientie. **C** Deinde cū dicit.

Lec. 1.
Lec. 2.
Lec. 3.

Neq̄ igitur actus generatio est: nisi aliqd̄ respectiōē ⁊ tactum generationes dicat. Quinimodi enim actus.

C Oendit q̄ non sit in parte intellectiva alteratio i spāli. ⁊ primo quātū ad consideratiōē iā habentis scientiā que est scientie vsus: secūdo quātū ad primā scientie acceptiōē. ibi (Que autē ex principio ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ ex quo in parte intellectiva non est alteratio nō potest dici q̄ ipse actus scientie qui est consideratio sit generatio nisi etiā aliquis dicit q̄ exterior inspectio oculi ⁊ ipsius tangere sint generationes quedā sicut enim visio ē actus visive potentie: ⁊ tangere est actus tactive potentie ita ⁊ consideratio est actus potentie intellectiue. act⁹ autē non dicit generationē alicuius principij: sed magis processus a principio actiue. Unde ipsum intelligere nō est generatio vel alteratio. tamen nihil prohibet aliquē actū consequi generationē vel alterationē sicut ad generationē ignis sequitur q̄ calefaciat: ⁊ sicut ad mutationē sensus a sensibili sequitur ipm̄ videre vel tāgere. **C** Deinde cū dicit

Que autē ex principio acceptio scientie non ē generatio neq̄ alteratio. Inquietari enim ⁊ residere aīa sciens sit ⁊ prudens. Sicut igitur neq̄ cū dormiēs excitetur aliquis: aut ebrius pauset: aut infirmans ordinetur factus est sciens: quāuis prius non poterat vti: ⁊ s̄m scientiam agere sed mutata perturbatione: ⁊ in statu reueniente mente inerat po-

physicorū

tentia ad scientie congruitatem. Hoc igitur aliquid fit ex principio in scientie existentia. Turbationis enī quies quedam ⁊ residētia. Neq̄ igitur infātes p̄nt adiscere: neq̄ iudicare sensibus similiter presbyteris. Multa enim perturbatio circa ipsos: ⁊ motus. Statur autē ⁊ pulsatur turbatio. aliquando quidem a natura: aliquando autem ab alijs. In vtriusq̄ autem bis alterari aliquid accidit: sicut cū surgat ⁊ fiat vigilās ad actū manifestum igitur q̄ huius ipsum alterationis in sensibilibus est ⁊ in sensibili parte anime. In alio autem nullo nisi s̄z accidens:

C Oendit q̄ in acceptiōe scientie nō est generatio vel alteratio. quicquid enim aduenit alicui per solam quietationem ⁊ residentiam aliquarum perturbationū vel motionum non aduenit per generationem ⁊ alterationē: sed scientia que ē cognitio speculatiua ⁊ prudentia que est ratio practica. adueniunt anime per quietationē ⁊ residentiam corporalium motionū ⁊ sensibilibus passionū. Nō ergo scientia ⁊ prudentia adueniunt in anima per generationē vel alterationē. Ad huius autē rationis manifestationē subiungit exemplū. ponatur q̄ aliquis habens scientiam dormiat vel inebrietur aut infirmetur: manifestū est q̄ non potest vti scientia ⁊ operari secundū eam. Sed manifestū est q̄ quando perturbatio predicta quiescit ⁊ mens reddit ad statum suum: tunc potest vti scientia ⁊ s̄m eam agere: ⁊ tamen nō dicimus q̄ cū dormiēs excitatur aut ebrius quiescit: aut infirmans ad debitū ordinē per sanitatem reducitur: q̄ tunc factus scit sciens: quasi scientia de nouo generata sit in ipso: quia in erat ei potentia habitualis ad congruitatē scientie id est vt reduceretur ad congruū statum quo vti scientia posset dicit autē q̄ tale aliquid contingit cū aliquis a principio acquirit scientiā. Videtur enim hoc fieri per hoc q̄ fit quādam quietatio ⁊ residentia turbationis id est inordinatarum motionū que pueris insunt tū secundum corpus. qz natura tota est in mutatione propter augmentū: tū etiā secundū partē sensitivā: quia in eis passiones dominantur. Unde hoc qd̄ dicit (quies) potest referri ad turbationē corporalis motus que quiescit. natura veniente ad statū. Quod autē dicit (residentia) potest ferri ad passiones partis sensitivē. que nō totaliter quiescūt: sed residēt ex hoc. s̄z deprimuntur ex ratione. non autē vsq̄ ad perturbandā rationem ascendunt sicut dicimus residentiam in liquoribus. quando id quod est fetulentū descendit in ferius id quod est superius remanet purum: Nec est igitur causa quare innenes non possunt adiscere capiendoca que ab alijs dicuntur. neq̄ per interiores sensus possunt iudicare de auditis: aut de quibuscunq̄ eorū cognitiōi occurrentibus. ita bene sicut seniores vel presbyteri. q̄ idem est. nam presbyter in greco est idē qd̄ senior i latino. ⁊ hoc ideo quia multa perturbatio ⁊ multus motus est circa ipsos inuenes vt dictū est. sed huiusmodi turbatio totaliter tollitur vel etiam mitigatur. aliquando qd̄z a natura. sicut quando pervenitur ad statum senectutis. in quo huiusmodi motus quiescūt. aliquando autē ab alijs quibus alijs causis: sicut ab exercitio ⁊ consuetudine: ⁊ tunc possunt bene adiscere ⁊ iudicare. ⁊ inde est q̄ exercitium virtutū moralium per quas huiusmodi passiones refrenantur multū valent ad scientiam acquirendam. siue ergo p-

Septimus

naturam siue per exercitium virtutis turbatio passionū quiescat: attenditur in hoc quedam alteratio. cum passiones huiusmodi sint scdm partem sensitivam: sicut etiam est aliqua alteratio corporalis: cum dormiens surgit et fit vigilans procedens ad actus: et quo patet q̄ acceptio scientie non est alteratio: sed sequitur alterationem. Et hoc autem ulterius vniuersaliter concludit q̄ alteratio ē in sensibus exterioribus et in sensibilibus et in tota parte anime sensitina. quod dicit propter passiones interiores. Sed in nulla parte anime est alteratio: nisi per accidēs. Quod autem. Aristo. hic de acceptione scientie dicit. videtur esse scdm platoniam opinionem: posuit enī plato q̄ sicut forme separate sunt cause generationis et existentie rerum naturalium. per hoc q̄ materia corporalis participat aliquantulum huiusmodi formas separatas. ita sunt etiam causa scientie in nobis: per hoc q̄ anima nostra eas aliquantulum participat. ita q̄ ipsa participatio formarum separatarum in anima nostra est scientia. Sic. n. verum erit q̄ accipitur scientia a principio non per generationem alicuius scientie in anima. sed solum per generationem corporalem et sensibilem passionum quibus impediatur anima scientia uti: sic etiam verum erit q̄ nulla mutatione facta in intellectu ad solam presentiam sensibiliū quorū experientia accipimus: sit homo sciēs sicut de rebus accidit: quia sensibilia scd̄ hoc non sūt necessaria ad scientia: nisi ab eis quodāmodo aia. excite tur. Aristo. autē opinio est q̄ scientia sit in anima per hoc q̄ species intelligibiles abstracte per intellectus agentē recipiuntur in intellectu possibili. ut dicitur in tertio de aia. Unde et ibidē dicitur qd̄ intelligere est quod dā pati licet anima sit passibilitas sensus et intellectus: nec est in conueniens qd̄ Aristo. hac opinione platonis utatur. est enī sue consuetudinis qd̄ antequā probet suas sententias utatur sententia aliorū: sicut in tertio vsus ē qd̄ omne corpus sensibile habet gravitatem vel leuitatē secundū opinionē platonis. cuius contrariū ipse ostendet in primo de celo. Soluātur tamen et be rationes secundū opinionē Aristo. Ad cuius euidentia considerādū est qd̄ susceptiuū aliquod tripliciter pot̄ se habere ad formā suscipiendam. Quandoq̄ enī est in vltia dispositione ad susceptionē forme nullo impedimento existēte: nec in ipso nec in alio: et tūc statim ad presentia actiui susceptiuū recipit formā absq̄ aliqua alteratione: sicut patet in aere illuminato ad presentia solis. Aliquando autē susceptiuū nō est in vltia dispositione ad susceptionē forme: et tunc per se requiritur alteratio scd̄ quā materia dispositionē acquirat ut sit pp̄ria huic forme: sicut cū de aere fit ignis. Aliquādo vero susceptiuū est in vltia dispositione ad formā: sed adest aliud quod impeditur: sicut cū aer impeditur ad susceptionem luminis: vel per clausurā fenestre vel per nebulas: et tūc requiritur alteratio vel mutatio per accidēs que remoueat prohibens. intellectus ergo possibilis s̄ se consideratus semper est in vltia dispositione ad recipiendā spēs intelligibile: si ergo non sit impedimētū statim ad presentia obiectoꝝ p̄ experimentū acceptoꝝ aduenit eis spēs intelligibilis: sicut speculo forma specularis ad presentia corporis: et scd̄ hoc p̄cedit p̄ia eius rō qua dicit scientia ē ad aliquid. si vero sit impedimētū sicut iuuenibus accidit. op̄s b̄ i impedimēta auferri ad hoc qd̄ species intelligibilis in intellectu recipiatur: et sic per accidēs necessaria est alteratio.

Abitabit autē vtiq̄ aliquis vtz

d ois motus oī comparabilis sit aut non. Si igitur omnis cōparabilis est: et equaliter velox ē: qd̄ in equali tempore equaliter mouetur: erit circularis aliquis equalis recto: et maior: etiā et

physicorū

mio. Amplius alteratio et loci mutatio quedam equalis. cū inequali tempore aliquid quidem alteretur: aliud vero ducatur. Erit ergo passio equalis longitudini. Sed impossibile est.

Lectio septima.

Ostendit philosophus ostendit q̄ in mobilibus et motoribus necesse est ponere aliquod p̄mū

p quia ea que sunt vnius ordinis videntur comparabilia esse: et hoc ipsius quod est prius et posterius comparationē importat vult ex consequenti inquirere de motu cōparatione. Et circa hoc duo facit. primo enī ostendit qm̄ motus sint cōparabiles ad inuicē: secundo qualiter motus ad inuicē cōparentur. ibi (Quo nīa autē mouēs mouet rē.) Circa primū tria facit primo mouet dubitationē. secundo obijcit ad partes dubitationis. ibi (Si ergo cū inequali rē.) Tertio dubitationem soluit. ibi (Sed quecunq̄ non equiuoca rē.) Adouet autē dubitationem: primo quidem in cōmuni querens vtrūq̄ omnis motus sit comparabilis cuilibet motui vel non. Deinde vero in speciali dubitationem inferens primo quidem de motibus vnius generis. quia si omnis motus cui libet motui sit comparabilis secundum velocitatē et tarditatem. dictum est autem in sexto q̄ equaliter velox est

quod mouetur in equali tempore per equalē spacium. sequetur q̄ motus circularis sit equalis recto. et maior et minor in velocitate: et ulterius q̄ linea circularis sit equalis linee recte in cōtate: aut maior et minor: ex quo equaliter velox est quod per equalē mouetur in equali tempore. Deinde infert dubitationem de motibus diuersorum generum. Si enim omnes motus comparabiles sunt in velocitate. sequetur q̄ si in equali tempore hoc quidem alteretur. Illud vero moueatur secundum locum: quod sit equalis in velocitate alteratio loci mutationi. et ulterius per definitiones eque velocis sequetur q̄ (passio) idest passibilis qualitas: s̄m quā est alteratio: sit equalis longitudini spacij que pertrāsitur per motum locale: quod ē impossibile manifeste: q̄ nō conueniunt in eadem rōe cōtatis.

Deinde cum dicit.

Si ergo inequali tempore secundus equaliter moueatur: tunc equaliter velox est: equalis autem non est passio omnis longitudini: quare non erit alteratio loci mutationis equalis neq̄ minor. quare non omnis comparabilis.

Obijcit ad propositam dubitationem: et primo cōstat ad cōparationem alterationis et loci mutationis. Secundo quātum ad cōparationem motus circularis et recti ibi. (In circulo autem et recto rē.) Concludit ergo primo ex premissa ratione ad impossibile ducente cōtrario posito. quasi dicat dictum est q̄ inconueniens est passio nem esse equalē longitudini: s̄ tūc aliqd̄ est equaliter velox cum inequali tempore mouetur per equalē. ergo cū nulla passio sit equalis longitudini: sequitur quod loci mutatio nō est equalis in velocitate alterationi neq̄ maior: aut minor: ex quo ulterius p̄cludi poterit q̄ nō oēs motus sint comparabiles. Deinde cum dicit.

In circulo autem et recto quomodo continget. Inconueniens quidem enī est: nisi sit in circulo similiter hoc aliqd̄ moueri. et hoc in recto. Sed motus necesse est aut velocius aut tardius: sicut si hoc deo: sum: hoc autē sursum.

lec. 10.
lec. 7.

lec. 7.
lec. 5.

lec. 21.

lec. 3.

lec. 22.

Septimus

C Prosequitur **¶** tum ad aliā partē dubitationis . s. de motu circulari et recto. et primo obijcit ad hoc qd motus circularis sit eque velox motui recto. scdo obijcit in **¶** rium. ibi (At vero si sunt **¶** pabilia **¶** c.) Circa **¶** mū duo facit. **¶** mo obijcit ad **¶** ppositū. Scdo excludit cavillosam rōnem. ibi (Amplius nihil differt **¶** c.) Obijcit autē **¶** rō sic. Motus circularis et rectus sunt **¶** rōe motus localis. sic et motus sursum et deorsum: sed statim necesse est qd aliqd **¶** rōe velocius aut tardius moueatur si vnū mouet sursum aliud deorsum: Vel et si idē qñqz mouetur sursum qñqz deorsum. Videlicet ergo qd sicut oporteat dicere qd motus rectus sit velocius: aut tardior circulari: siue idē sit qd mouetur circulariter et recte: siue aliud et aliud. Est autē **¶** rō considerandū qd in hac rōne non facit mentionem de eque veloci sed de velociori et tardiori: qz bec ratio sumitur ex similitudine motus qui est sursum cuius **¶** rōncipium est leuitas et motus qui est deorsum cuius **¶** rōncipium est grauitas. Quidam autem existimauerunt grauitatem et leuitatem idē eē velocitati et tarditati qd in qnto remouit. **C** Deinde cum dicit.

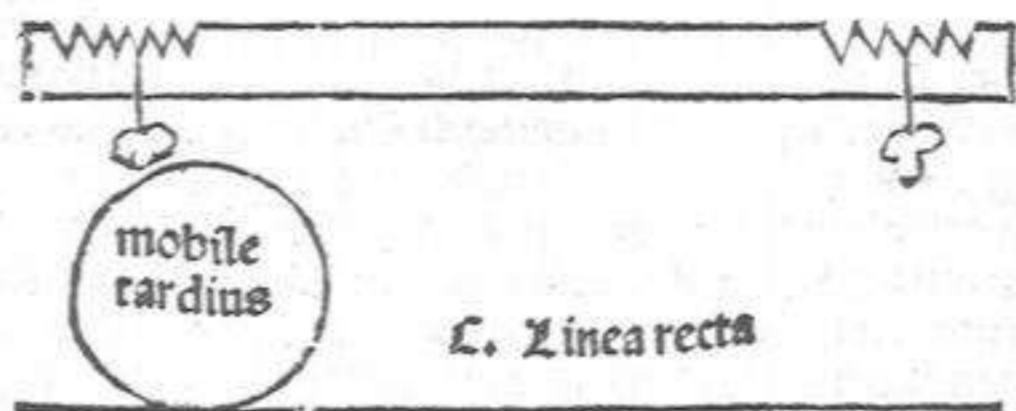
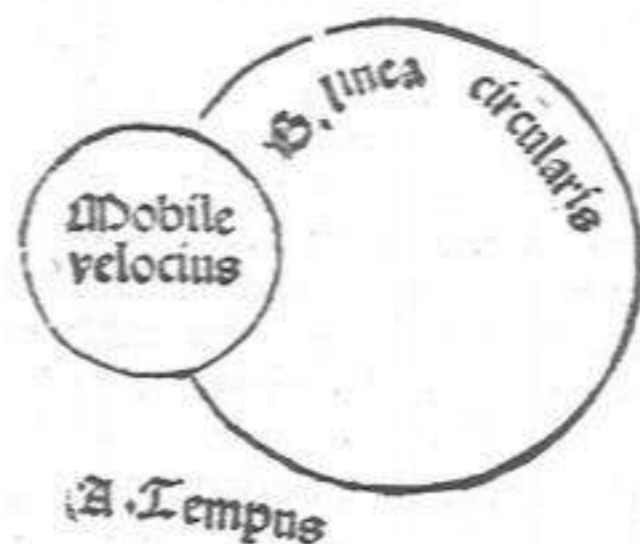
Amplius nihil differt in rōne: si aliquis dicat necessarium eē velocius mori: aut tardius moueri. Erit autē maior et minor circularis recto: quare et equalis. Si. n. in. a. tpe ipm. b. trāsit: aliud autē in ipm. c. maius erit. b. ipso. c. sic enim velocius eē dcm̄ ē. Ergo si et in minori equale velocius ē. quare erit aliqua pars ipsius. a. in quo ipius. b. circuli transibit: cū in toto. a. ipsum. c.

C Excludit **¶** dam cavillosam obuiationē: posset enī aliquis **¶** ppter rōnem **¶** remissam concedere qd motus circularis eēt: aut velocior aut tardior **¶** rō rectus: non autem eque velox. et hoc excludit dicens qd nihil differt **¶** rō ad presentē rōnem si aliquis dicat qd necessarium ē qd id qd mouetur circulariter moueatur velocius aut tardius **¶** rō id quod mouetur recte: quia **¶** m hoc motus circularis erit maior vel minor in velocitate quā rectus. Unde sequitur qd etiā eē possit eqlis: et qd hoc sequitur manifestat sic Sit . a. tempus in quo aliquid velocius motū pertranscat ipsius . b. qui est circulus. Aliud autem tardius in eodē tempore pertranscat ipm. c. quod est recta linea. qz ergo velocius in eodem tpe ptransit maius. sequetur qd . b. circulus sit aliquid maius **¶** rō . c. linea recta. sic enim supra in . vi. diffinimus velocius. Sed ibidem etiam diximus qd velocius in minori tempore pertransit equale: ergo erit accipe aliquam partem huius temporis qd est . a. in qua corpus qd circulariter mouetur pertransibit aliquam partē huius circuli quod est . b. et in eadem parte tēporis ptransibit ipm . c. cum tamen corpus tardius in toto . a. tempore pertransiret totum . c. sequetur ergo qd illa pars circuli sit equalis toti . c. quia idem pertransit equale in equali tempore et sic linea circularis erit equalis recte: et motus circularis per consequens eque velox recto.

C Deinde eū dicit. At vero si sunt comparabilia: accidit modo dictum equale esse rectum circulari: sed non comparabilia sunt: neqz ergo motus.

C Ostensio qd si motus circularis si maior vel minor in velocitate **¶** rō rectus: qd possit etiam equalis esse.

physicorū

C Obijcit in **¶** rium. qz si motus circularis et rectus sunt **¶** pabiles in velocitate. Sequitur qd modo dcm̄ ē. s. qd linea recta si eqlis circulari **¶** p qd eque velox ē qd **¶** rō eque mouet: s. linea circularis et linea recta non sunt **¶** pabiles: vt possint dici eqlis. **¶** rō neqz motus circularis et rectus possint dici eque veloces.

C Deinde cum dicit.

Sz quecūqz non equoca omnia **¶** pabilia sunt **¶** qliter at ipm non **¶** pabile: vtz acutius **¶** rō aut vinū: aut vltia. qz enī equoca non **¶** pant. **S**z vltia ei que iuxta vltimā **¶** pabilis ē: qm̄ idē accidit acutū in vtriusqz ergo non idē velox et hic et ibi. Multo autē adhuc min⁹ in alteratiōe et loci mutatiōe:

C Soluit **¶** ppositam dubitatiōem. et **¶** rō inquit in cōi cui sit **¶** pabile. scdo adaptat ad **¶** ppositū. ibi (Sic et circa motum **¶** c.) Circa **¶** mū tria facit. **¶** rōmo ponit vnū qd requirit ad **¶** pationē. scdo scdm̄ ibi. (Aut qz sit in alio **¶** c.) **¶** rō Tertio **¶** rōcludit tertium. ibi (Si ergo non solū opz **¶** c.) Circa **¶** mū tria facit. **¶** rōmo ponit quid requirit ad **¶** pationē. **¶** rō obijcit in **¶** rium. ibi (Aut primū qdē **¶** c.) **¶** rō Tertio soluit ibi. (Aut et in his eadē **¶** rō.) Dicit ergo **¶** rōmo qd quecūqz non sunt equoca videt eē **¶** pabilia. ita. s. qd **¶** rōm ea que non equivoce predicant possint eade qd **¶** rō predicantur adinuicē **¶** pari sicut acutū equivoce sumit. **¶** rōmo. n. nō dī in magnitudinib⁹ **¶** rōm quē modū **¶** rōgulus dī acut⁹: et **¶** rōstilus acut⁹: alio dī in saporib⁹ **¶** rōm quē modū vinū dī acutū. **¶** rōmo Tertio modo dī in vocib⁹ **¶** rōm quē modū vox vltima. i. suprema in melodis vel chorda in citbara. **¶** rōmo Ergo non pot fieri **¶** pario vt dicat qd sit acutius. vtz **¶** rōstilus aut vinū aut vox vltia: qz acutū de eis equivoce **¶** rōdicat: sed vox vltia pot **¶** rōpari **¶** rōm acuitatē ei que ē iuxta ipam in ordine melodie: **¶** rōmo **¶** rōp hoc qd acutū non equivoce sed **¶** rōm eandē rōnem **¶** rōdicatur dī vtraqz **¶** rōm **¶** rō. ergo poterit dici ad **¶** rōppositā qōnem qd idē motus rectus et circularis non **¶** rōpant in velocitate. qz velox equivoce dī **¶** rōm et ibi. et multo min⁹ ē eadē rō velocius in alteratiōe et loci mutatiōe. vñ et bec multo min⁹ **¶** rōpabilia sunt.

C Deinde cum dicit.

Aut primū qdē hoc non ver⁹ ē: qd si non sint equoca **¶** pabilia sunt. Multū. n. idē **¶** rōgnat in aqz et in aere: et non sunt **¶** rōpabilia. Si autē non duplum qdē idē. Duo enī ad vnū. et non **¶** rōpabilia sunt.

C Obijcit **¶** rōtra id qd dcm̄ ē et dicit qd **¶** rōm ad primū aspectū: hoc non vñ eē ver⁹: qz si aliqua non sunt equoca qd sunt **¶** rōpabilia.

Lec. 7.

Co. 25.

Lec. 32.

Co. 41.

*omne p...
ad d...
p...*

*incog...
p...
p...
ca...
p...*

Septimus

parabilia. Inueniunt enim aliqua non equoeca que tamen non sunt comparabilia: sic habet ipsum quod est multum secundum eandem rationem de aqua et de aere: et tamen non sunt comparabilia aer et aqua secundum multitudinem. Si autem non velit aliquis hoc procedere quod multum idem significat propter eam rationem: saltem procedet quod dupliciter quod est species multiplicis idem significat in aere et aqua. utrobique. n. significat proportionem duorum ad unum: et tamen non sunt comparabilia aer et aqua secundum dupliciter et diuisionem: ut dicatur quod aqua est dupliciter aeris aut e converso.

Deinde cum dicit.

Aut et in his eadem ratio. Et namque multum equocum. Sed quo: ueritas et rationes equivoce sunt: ut si dicat aliquis quod multum est tamen: et adhuc: et si aliud aliquid tantumdem et equale equiuocum est. Et unum autem si contingit statim equiuocum. Si autem et hec et duo. Si enim uniuoca multum et paucum cur non comparabilia ipsa quorum predicatur dupliciter.

Soluit propositam objectionem: et circa hoc duo facit. primo ponit solutionem. secundo confirmat eam ad rationem mouendo. ibi (Quia propter quod) Dicit ergo primo quod potest dici quod in multo et duplo est eadem ratio: quare non sunt comparabilia secundum quod dicuntur de aqua et aere. que dea est de acuto secundum quod dicitur de stilo uino et uoce: quare et hoc ipsum quod est multum equocum est: et quare potest aliquis contra hoc obijcere ex hoc quod est eadem ratio multi secundum quod dicitur de utroque. Ad hoc excludendum subiungit quod et rationes. id est definitiones quorumdam sunt equoeca: sicut si dicat aliquis quod definitio multi est quod est tamen et adhuc amplius hoc ipsum est tantumdem et equale: quod idem est equocum est. quare equale est quod habet unam essentiam. Non est autem eadem ratio unius et quantitatis in omnibus. ponitur autem hoc ratio multi secundum quod multum importat proportionem prout opponitur paucis: et non secundum quod accipitur absolute. prout opponitur uni: et quod dixerat de multo dicitur propter de duplo. quia uis. n. ratio dupliciter fit quod est proportio duorum ad unum: tamen ista est ratio pertinet equocationem: quare forte potest dici quod ipsum unum est equiuocum. et si unum equivoce dicitur sequitur quod duo: quare duo nihil aliud est quam bis unum. Est autem considerandum quod multa quidem secundum abstractam considerationem vel logici vel mathematici non sunt equoeca que tamen secundum creatam rationem naturalis ad materiam applicantis equoeca quodammodo dicitur: quia non secundum eandem rationem in qualibet materia recipiunt: sicut essentiam et unitatem que est principium numeri non habet eandem rationem contingit inuenire in corporibus celestibus: et in igne et aere et aqua.

Deinde cum dicit.

Quia propter quod quod comparabilia alia quidem sunt: alia uero non: siquidem erat una natura.

Confirmat quod dicitur mouendo ad rationem. Si enim dicatur quod sit una natura multi et dupli et aliorum habet que non sunt comparabilia sicut eorum que uniuoce predicantur: remanet questio quare quedam que habent unam naturam sunt comparabilia: quedam uero non sunt comparabilia. ueritas. n. quod dicitur sibi debet esse idem iudicium.

Deinde cum dicit.

Aut quare sunt in alio primo susceptio. Equum quidem igitur et canis comparabilia sunt utrum albus. In quo. n. primo idem est superficies et magnitudo sicut: aqua autem et uox non in alio namque subiecto sunt.

Ridet ad rationem motam ponendo secundum quod ad proportionem requiritur. et circa hoc duo facit. primo ponit quod requiritur ad proportionem. hoc ostendit quod nec istud sufficit. ibi (Aut manifestum est) Dicit ergo primo quod ista potest esse ratio quare quedam quorum est una natura sunt comparabilia: quedam uero non: quare si una natura recipiat in diuersis habet unum primum secundum eandem illa ad inuicem comparabilia: sicut equus et canis comparantur primum secundum albedinem: ut dicatur quod eorum sit albi: quare non solum est eadem natura albedinis

physicorum

nis in utroque. Sed est primum subiectum in quo recipitur albedo. id est superficies. et sicut magnitudo est comparabilis in utroque: ut dicatur quod eorum sit maius: quare idem est secundum magnitudinis in utroque. id est secundum a corpore mixti sed aqua et uox non sunt comparabilia secundum magnitudinem: ut dicatur quod uox est maior quam aqua: aut e converso quare habet magnitudo habet se sit eadem: non tamen est idem receptivum. quia secundum quod dicitur de aqua secundum eius est substantia: secundum autem quod dicitur de uoce secundum eius est sonus qui est qualitas.

Deinde cum dicit.

Aut manifestum est quod erit omnia sic unum facere. In alio autem unumquodque est dicere esse: quod erit idem equale et dulce et album: sed in alio.

Ostendit quod nec hoc sufficit duabus rationibus. Quarum prima est si propter hoc solum aliquid essent non comparabilia: quare est subiectum indifferens: sequeretur quod omnia habent unam naturam. quia de quibuscumque diuersis posset dici quod non differunt: nisi quare sunt in alio subiecto primo: et secundum hoc sequeretur quod hoc ipsum quod est equale: et quod est dulce: et quod est album: esset una et eadem natura sed differret solum per hoc quod est in alio et alio receptiuo. et hoc uero inconueniens quod omnia habeant unam naturam. Est autem considerandum quod ponere diuersitatem reprobatur propter diuersitatem susceptiuum tamen est opinio platonica que posuit unum ex parte forme et dualitatem ex parte materiae: ut tota diuersitas ratio ex materiali principio procederet. unum et unum et ens posuit uniuoce dici et unam significare naturam. sed habet diuersitatem susceptiuorum reprobatur species diuersificari.

Amplius susceptiuum cuiuslibet accidentis non contingens est. Sed unum unius est primum.

Secunda ratio quam ponit ibi (Amplius susceptiuum etc) est quod non quodlibet est susceptiuum cuiuslibet. sed unum est primo susceptiuum unius. et sic forma et susceptiuum ad inuicem dicitur. si ergo sunt plura prima susceptiua necesse est quod sint plures nature suscepte. aut sic una natura suscepta necesse est quod sit unum primum susceptiuum.

Deinde cum dicit.

Sic ergo non solum oportet comparabilia non equoeca esse: sed non habere differentiam neque quod neque in quo. Dico autem sicut color habet diuisionem: non ergo comparabile secundum hoc: ut utrum coloratum magis sit album quam nigrum. Nec enim comparantur non secundum aliquem colorem: sed in quantum color sed secundum album.

Concludit quod requiritur tertium ad hoc quod aliquid sint comparabilia et dicit quod omnia ea que sunt comparabilia non solum non esse equoeca quod erat primum: sed et non habere diuisionem. neque ex parte subiecti primum in quo aliquid recipitur quod erat secundum: neque ex parte eius quod recipitur: quod est formalis natura: et hoc est tertium. et exemplificat de hoc tertio: quare color diuiditur in diuersas species coloris. unum non est comparabile secundum quod de eis potest dicatur: sed non dicatur equoeca: et habet unum primum subiectum quod est superficies quod est primum secundum generis: non autem alicuius species coloris. Non enim possumus dicere quid sit magis coloratum: utrum album uel nigrum. Nec enim comparatio non est secundum aliquam determinatam speciem coloris: sed secundum ipsum colorem eandem secundum uero album quod diuiditur in diuersas species: potest fieri proportio omnium alborum. ut dicatur quod sit albus.

Et circa motum eque uelox quod in equali tempore mouetur per equale tantum longitudinis in hac.

lectio octaua

repositio me
Co. 28.

2^a Enu
Co. 29

propter
in inferas
me equum

Co. 26.

Co. 27.

Septimus

Postquam probus ostendit in cōi qd regnat ad b qd aliq sunt ppabilia: applicat inuētā vitatē ad ppationē motuū de qd hic intēdit. 7 p̄rio in cōi. sc̄do ppando motū diuersorū ḡnerū. ibi (Si at̄ aliud) Tertio ppando motū vniū ḡnis ad inuicē. ibi (Quare si q̄ ineq̄li) Dicit ḡ p̄rio qd sicut in alijs regit̄ ad b qd sint ppabilia: qd nō sint equoca: 7 qd sit idē p̄mū susceptiuū: 7 qd sit idēz spēs: sic 7 circa motū eq̄ veloz d̄ illud qd mouet̄ in eq̄li tpe p̄ t̄m̄ 7 eq̄le alteriū lōgitudinis (in hac) .i. fm̄ mutatiōē eiusdem sp̄ei. **C**Deinde cum dicit.

Lo. 30

Si at̄ aliud quidē alteratū ē: aliud v̄o ductū. Equalis ergo hec alteratio 7 silr̄ veloz loci mutatiōis sed inconueniens. causa at̄ quia motus h̄z spēs.

Rec. 7.

CAgit de ppationē motuū diuersorū ḡnerū: 7 dicit h̄z p̄missa qd si vniū mobile alteret̄: aliud v̄o ducat̄. .i. h̄z locum moueat̄. nūq̄ p̄t dicit̄ qd alteratio sit eq̄ veloz loci mutatiōis. S̄z h̄ dicit̄ ē icōueniēs: cuiū cā qz motū h̄z diuersas spēs: 7 iā dcm̄ ē qd ea que nō sūt vniū sp̄ei nō sūt ppabilia qz ḡ loci mutatio nō eiusdē sp̄ei cū alteratiōē nō sūt ppabiles velocitates alteratiōis 7 loci mutatiōis.

CDeinde cum dicit.

Quare si q̄ in eq̄li tpe ducta eq̄li lōgitudie eque velocia erit equalis rectus 7 circularis.

CAgit de ppationē motuū vniū ḡnis i eodē ḡne. 7 p̄rio q̄tū ad loci mutatiōē. s̄o q̄tū ad alteratiōēz ibi (De alteratiōē at̄ quō) Tertio q̄tū ad ḡnatiōē 7 corruptiōēz ibi (Et in ḡnatiōē at̄) De augmēto at̄ 7 diminutiōē mentidē nō facit: qz eadē rō ē i bis 7 i loci mutatiōē: cū sint 7 ip̄si fm̄ aliq̄ magnitudinē. Circa p̄m̄ tria facit. p̄rio ostēdit qd regit̄ ad b qd duo motū locales sint ad inuicē cōppabiles. s̄o excludit quoddā qd videbat̄ ad b regri ibi. (Aliq̄ at̄ in quo) Tertio p̄cludit p̄ncipale intentū. ibi. (Quare q̄ in eq̄li tpe r̄c.) Circa p̄mū duo facit. p̄mo p̄cludit incōueniēs qd sequēt̄ si oēs loci mutatiōēs sunt ppabiles. s̄o assignat cām q̄re nō sint ppabiles. ibi (Utrum ergo cā) Dicit ergo p̄rio qd si eque velocia sūt q̄ mouent̄ localiter p̄ eq̄lē magnitudinē in eq̄li tpe: 7 oēs loci mutatiōēs p̄tingit̄ eē eque veloces: sequit̄ qd sit eq̄lis rectus 7 circularis qd p̄t̄ itelligi dupl̄. vno mō de motu recto 7 circulari. Alio mō de linea recta 7 circulari 7 h̄ melius ē: B. n. seq̄t̄ ex eo qd p̄misit: si enī oīs motū rectus 7 circularis sunt eque veloces: sūt at̄ eque veloces motū qn̄ eq̄les magnitudines p̄trāseūt in equali tpe: seq̄t̄ qd magnitudo recta 7 circularis sint equales quod relinquitur p̄o incōuenienti. **C**Deinde cum dicit.

Utr̄ ergo cā qz loci mutatio gen̄ aut quia linea gen̄. Tps̄ qdē. n. sp̄ idē atomon sp̄e. Aut qz sil̄ illa sp̄e differūt: 7 loci mutatio spēs hēt: siquidē spēs hēt illō sed per qd mouetur.

CInquirat de cā incōpabilitatis motū recti 7 circularis qz enī p̄cluserat qd si sūt eque veloces: seq̄t̄ ē magnitudines esse equales qd icōueniēs v̄. p̄doffet aliq̄ dubitare utr̄ cā b̄mōi incōpabilitatis sit ex pte motus v̄ ex pte magnitudinū. 7 hoc ē qd q̄rit utr̄ cā quare motū rectū nō sit eque veloz motū circulari sit qz loci mutatio ē gen̄ continēs sub se diuersas spēs: dcm̄ ē aut̄ supra qd ea que sūt diuersa fm̄ spēm non ppant̄: aut cā eiū est: qz linea ē genus p̄tinēs sub se rectū 7 circularē sicut diuersas spēs. ex pte at̄ t̄pis nō p̄t̄ eē cā b̄ incōpabilitatis: qz oē t̄pus est atomō. .i. indiuisibile fm̄ spēs. Nūc at̄ gōni r̄ndet qd vtrū qz simul p̄tingit̄: qz ex vtraqz pte inuenit̄ d̄ia sp̄ei: ita t̄m̄ qd diuersitas sp̄ei in loci mutatiōē catur̄ ex diuersitate sp̄ei

phyficorū

in magnitudine: sup̄ quā ē motus. 7 hoc ē qd dicit qd si illud sup̄ qd mouet̄ h̄z spēs: seq̄t̄ qd loci mutatio species habeat. **C**Deinde cum dicit.

Aliq̄ at̄ i quo vt si p̄ pedes ābulatio: si ale volatio: aut nō s̄z figuris loci mutatio alia.

CExcludit quoddā qd posset videri eē regrendū ad idē p̄t̄itātē sp̄ei: 7 ppabilitātē in motib̄ localib̄. 7 dicit qd ali quādo loci mutatiōēs diuersificāt̄ fm̄ illud (i quo) .i. p̄ qd. sicut p̄ instr̄m̄ ē loci mutatio. sic si pedes sint qd aliq̄d mouet̄ d̄ ambulatio: si at̄ sint ale d̄ volatio: sed h̄ nō facit diuersitatē sp̄ei in motib̄ localib̄ (s̄z figuris loci mutatio alia) .i. ista diuersitas mutatiōnū nō ē sc̄dm̄ spēs s̄z solū fm̄ qdā figurā motū: vt p̄mētator̄ exponit̄ s̄z meli⁹ p̄t̄ dicit̄ qd hic intēdit dicit̄ qd loci mutatio sp̄e nō diuersificāt̄ p̄ instr̄m̄ motū: sed per figuras magnitudinis sup̄ quā trāsit̄ motū: sic. n. rectū 7 circulare differt: 7 rō b̄ ē. qz motū nō recipiūt spēm a mobilib̄: sed poti⁹ a rebus fm̄ quas mobilia mouēt̄. instr̄m̄ aut̄ se tenent ex pte mobiliū. figure at̄ ex pte rei i q̄ ē motū. **C**Deinde cū dicit.

Quare que iequali tpe mouēt̄ s̄z eandē magnitudinē eque velocia: s̄z idē in differēs sp̄e: 7 moueri idifferēs sp̄e: quare hic p̄siderādū que differētia motū.

Lo. 31.

CConcludit p̄positū. 7 circa hoc tria facit. p̄rio p̄cludit p̄ncipale p̄positū. s̄o elicit quoddā p̄sideratiōē dignū ex p̄clusionē p̄missa ibi (Et signat rō hec) Tertio inq̄rit d̄ diuersitate sp̄ei ibi (Quā igit̄ altera ē spēs) p̄cludit ḡ p̄ qd ex qd motū nō sūt ppabiles nisi sint vniū sp̄ei: 7 motū locales si sint vniū sp̄ei nisi sit eadē magnitudo s̄z spēs: se qd illa sint eq̄ velocia q̄ mouēt̄ i eq̄li tpe s̄z magnitudinē eadē. s̄z ita t̄m̄: qd idē accipiat̄ qd ē indifferēs sp̄e: sic. n. 7 motui p̄ueniet qd sit idifferēs sp̄e. 7 iō hic p̄siderādū ē p̄cipue i ppatiōē motuū que sit d̄ia motū qz si ē d̄ia ḡne v̄ sp̄e non sūt ppabiles: si aut̄ d̄ia fm̄ accidens comparabiles sunt. **C**Deinde cum dicit.

Et si signat rō hec: qd gen̄ nō vniū ali qd ē: s̄z iuxta hoc latēt m̄lta: sūt qz equocationū alie qdē multū distātes: alie v̄o habētes quandā similitudinēz. Alie vero prime: aut genere aut similitudine. Unde non vidēt̄ur equocationes cū sint.

CElicit ex p̄missis qd gen̄ nō ē aliq̄d vniū simplr̄: species at̄ si aliq̄d vniū simplr̄: 7 hoc significat̄ ex rōe p̄cedēti qua ostēsum ē qd ea q̄ sūt vniū ḡnis nō sūt ppabilia. que vero sūt vniū sp̄ei ppabilia sunt cū t̄m̄ supra dcm̄ sit qd eadē nā ppabilis ē. ex quo v̄ qd gen̄ nō sit vna nā: sed species sit vna nā: 7 h̄ rō ē qz spēs sumit̄ a forma vltia q̄ simplr̄ vna ē in rex̄ nā: gen̄ at̄ nō sumit̄ a forma aliq̄ que sit vna. **Rec. 7.** i rex̄ nā: s̄z h̄z rōm̄ t̄m̄: nō ē. n. aliq̄ forma ex q̄ h̄o sit anial p̄ter illā ex q̄ h̄o ē h̄o. Oēs igit̄ boies q̄ sūt vniū sp̄ei cōp̄ueniūt̄ i forma que p̄stituit spēm: qz q̄libet h̄z aiām rōnalem. Sed nō est in boie equo aut asino aliqua aia cōis q̄ constituat̄ aial p̄ter illā animā que constituit hominē vel equum aut asinū. qd si esset tunc genus eēt̄ vniū 7 cōparabile sicut 7 spēs. Sed in sola consideratiōe accipit̄ forma generis per abstractionem intellectus a differētijs. Sic igit̄ spēs ē vniū quid a forma vna in rex̄ nā existente. genus aut̄ non est vnum: qz h̄z diuersas formas in rerū natura existentes diuersē spēs generis p̄dicatiōē suscipiunt: 7 sic genus est vnum logyce sed non p̄hyfice: qz ergo genus quoddāmodo ē vniū: 7 non simpliciter (Iuxta genera latent multa) .i. per similitudinē 7 p̄pinq̄tates ad vnitatem generis multorū equinocatio latet: sūt at̄ quedā equocationū multum distātes in quibus sola

2 etiam adam numeru

editas noium attenditur: sicut si canis dicatur celeste sy-
dus: et aial latrabile. Quedam vero sunt que bnt quandā
filitudine: sicut si hoc nomē homo dicatur de vero ho-
mine: et de boie picto in q̄tū habet filitudinē quandā vi-
bois. Quedam vero equiuocationes sunt proxime. Aut
pp̄ pueniētā in genere: sicut si corpus dicatur de corpo-
re celesti et de copore corruptibili equiuoce dicitur natu-
raliter loquēdo: quia eorū non est materia vna. pueniunt
tamen in genere logyco: et ppter banc generis puenien-
tiam videtur oīo non equiuoca esse. Aut etia: sunt pp̄ in-
qua scōs aliq̄s filitudinem: sicut ille qui docet in sc̄bo-
lis dicitur magister. et filr ille qui p̄cest domini d̄r magi-
ster domus equiuoce: et tñ propinqua equiuocatione pp̄
filitudinem vterq̄ enī est rector hic quidam sc̄bolaz il-
le vero domus. Unde ppter banc pp̄inquitatē vel gene-
ris vel filitudinis nō vident esse equiuocationes cuz ta-
men sunt. **C** Deinde cuz dicit.

**Quando igitur altera est spēs: si idēz
in alio aut aliud in alio: aut aliud in eo-
dē. Aut quis terminus: aut quo discer-
nimus quod idē ē albū et dulce: aut aliud
quia in alio videtur alterum aut q: oīo
non idem.**

C Quia dixerat q̄ considerandū ē que sit differētia mo-
tus. vtz. s. motus differant spēs: hic inquit quō dīa spēs
accipi possit tā in motibus q̄ in alijs: et quia eētiaz spēs
significat diffinitio: querit duas questiones: vnā de spe-
cie et aliā de diffōne. Querit ergo p̄rio de specie quando
sit iudicanda altera species: vtz. ex hoc solo q̄ eadē natu-
ra sit in alio et alio susceptibili. sicut platonici posuerunt
Sed hoc h̄z p̄missa non potest esse vtz. dicitur ē enī q̄
genus nō est simplr vnum. et ideo differētia speciei nō at-
tenditur per hoc q̄ aliquid idem sit in alio et alio: secūdū
platonicos qui posuerunt genus esse simpliciter vnū. et
ppter hoc quasi questionē soluens subiungit (Aut si ali-
ud in alio) quasi dicat non ppter hoc est alia spēs: quia
est idē in alio: sed quia est alia natura in alio susceptibili
Secundā questionem mouet de diffinitioe et est questio
quid sit terminus: id est que sit diffinitio declarans spēs
et quia ea que sunt idē diffinitione sunt idem simpliciter:
ideo quasi soluens subiungit q̄ illud est propria diffini-
tio rei quo possumus discernere vtrū sit idem aut aliud:
puta albū vel dulce: et hoc q̄ dico (aliud) potest duobus
modis accipi sicut et prius: vno. scilicet modo vt al-
bū dicatur aliud a dulci quia in albo inuenitur alia natu-
ra subiecta q̄ in dulci. Alio modo quia non solū secūduz
naturā subiectam differūt. Sed oīo non sunt idē. que q̄
dem duo sunt eadē cū his que supra posuit (si idē in alio
aut si aliud in alio) Manifestū est enī q̄ eadē ē ratio idē
ptitatis et diuersitatis et in specie et in diffinitione.

C Deinde cum dicit.

**De alteratione autē quō ē equaliter
velox altera alteri: si itaq̄ ē sanari alte-
rari: est aut bunc quidem velociter: aliū
tarde sanatum eē: et simul quosdam: qua-
re erit alteratio equaliter velox: in equa-
li enim tpe alteratū est.**

C Agit de cōparatione alterationū. et circa hoc duo fac̄.
primo ostendit q̄ vna alteratio est eque velox alteri. sc̄do
inquit fm̄ quid equalitas velocitatis attendatur in al-
teratione ibi (Sed quid alteratū est et) Querit ergo p̄-
mo de alteratione quomodo sit vna alteratio equali ve-
lor alteri alterationi. et q̄ due alterationes sint eque ve-
loces probat. Sanari enī est alterari: cōtingit autē vnū
cito sanari et aliū tarde. et contingit etiā quosdam siml
sanari. ergo vna alteratio est eque velox alteri. illud enī

dicitur eque velociter moueri quod in equali tpe moue-
tur. **C** Deinde cuz dicit.

**Sed quid alteratum est: equale enī
hic nō dicitur: sed sicut iquātitate equa-
litas ita hic similitudo.**

C Quia in motu locali ad hoc q̄ sit equalis velocitas re-
quiritur non solū equalitas tēporis: sed etiam equalitas
magnitudinis que pertransitur: supposito q̄ in alterati-
one equalitas temporis requiratur ad equalē velocitatē
inquit quid aliud requiratur: et hoc est q̄ dicit (Sed
quid alteratū est) i. quid est illud ad quod cum peruene-
rit alteratio in equali tpe possit dici eque velox. et rō dubi-
tationis est. quia in qualitate circa quā est alteratio in-
uenitur equalē vt possumus dicere quod quando puenit
ad equalē quantitātē in equali tempore sit eque velox
alteratio: sicut dicebatur in motu locali. et etiā dici pōt in
augmento et diminutione: sed sicut in quātitate inuenitur
equalitas: ita et in qualitate inuenitur similitudo. Quic
ergo questionē respōdit cum subdit.

**Sed sit idem quod mutatū ē inequa-
li tempore eque velox.**

C Et primo ponit respōsionem ad questionem: et dicit q̄
alteratio debet dici eque velox si in equali tempore mu-
tatum sit idē. i. illud q̄ est alteratum. Sc̄do ibi.

**Utrum ergo in quo passio aut passio-
nem oportet comparare**

C Mouet questōem circa positam solutiōem: et est que-
stio quam primo mouet talis. Cum enim dicitur sit q̄ eque
velox alteratio est si sit idem q̄ alteratum est in equali tē-
pore. In eo autem q̄ est alteratum duo est cōsiderare. s.
passionem sc̄dm quam sit alteratio: et subiectum in quo
est passio. Est ergo questio vtrum huiusmodi comparatio-
nem oportet accipere sc̄dm idēptitatem passionis. an
sc̄dm idēptitātē subi in quo ē passio. Secūdo ibi.

**Hic qdē igitur q̄ sanitas eadē sit est
accipere aut neq̄ magis neq̄ minus: s̄z
similiter existit. Si autem altera passio
sit qua alteratur quod sit album et quod
sanatur. His nihil idē neq̄ equale ne-
q̄ simile: aut iā hec spēs faciunt altera-
tionis: et non est vna: sicut neq̄ loci mu-
tatio. Quare considerandum quot sint
species alterationis: et quot loci mutati-
onis. Si quidem igitur que mouentur
specie differunt: quorum sunt motus se-
cundū ipsa et non sc̄dm accidens: et motus
specie differunt. Si vero genere gene-
re. Si autem numero numero.**

C Soluit questōem q̄tū ad vnā partē: et dicit q̄ in alte-
ratioe ex parte passionis duplex idēptitas attendi de-
bet ad hoc. s. q̄ sit eque velox alteratio. primo quidem q̄
sit eadem qualitas secūduz speciem: puta vt accipiat eā-
dem sanitas vt oculi: aut alicuius huiusmodi. sc̄dm ē q̄
vt eadem qualitas accepta similiter in sit neq̄ magis ne-
q̄ minus. sed si passio. i. passibilis qualitas est altera fm̄
spēm: puta si vnum alteratum fiat album et aliud sanet. **Sec. 23.**
In his duabus passionibus nihil est idem neq̄ equale
neq̄ simile. Unde secundum diuersitatem harum passi-
onum nunt diuersē species alterationis: et non est vnā
alteratio: sicut etiam supra dictum est q̄ motus rectus et
circularis nō sunt vnā loci mutatio et iō ad p̄parādū taz
loci mutationes q̄ alterationes p̄siderādū est quot sint

Septimus

plures: et hoc quidem potest considerari ex rebus in quibus est motus: quia si illa que mouentur. id est secundum que est motus per se et non secundum accidens differunt specie: et motus specie differunt: si vero differunt genere et motus: si numero et motus differunt numero: ut in .v. dicitur est. Tertio ibi.

Lec. 7.
Lo. 33.

Si igitur utrum oporteat ad passionem respicere: si idem sit: aut similes: aut equaliter veloces alterationes: aut in id quod alteratur. ut si hoc quidem est hoc ablatum sit: hoc aut tantum aut in utraque: et eadem quidem aut alia passione secundum quod eadem. Equalis autem aut inequalis: secundum quod illa inequalis.

C Determinata una parte quoniam qua mouerat querit de alia: et est questio: utrum ad hoc quod iudicetur alterationes esse similes vel eque veloces oporteat respicere solum ad passionem si sit eadem: aut et oporteat respicere ad subiectum quod alteratur. ita. scilicet quod si huius corporis tanta pars sit ablata in hoc tempore: et alterius corporis equalis ablata in eodem vel equali tempore: dicatur alteratio eque velox et soluit quod oportet ad utrumque respicere ad passionem et subiectum diuersimode tamen: quia iudicamus alterationem esse eandem vel aliam ex parte passionis secundum quod est eadem vel alia. Sed in dicamus alterationem equalem vel inequalem secundum quod pars subiecti alterati est equalis vel inequalis. Si enim huius corporis albetur magna pars alterius quidem parua erit quidem alteratio eadem specie: sed non equalis. **C** Deinde cum dicit.

Lo. 34.

Et in generatione aut corruptione idem considerandum est: quoniam eque velox generatio est si inequali tempore idem indiuisibile: ut homo: sed non animal. Velocior autem est: si in equali tempore alterum est. Non enim habemus aliqua duo: in quibus alteritas sicut dissimilitudo.

C Oñdit quod debeat fieri comparatio in generatione et corruptione. et primo secundum opinionem propria: scilicet secundum opinionem platonis. ibi. (Et si numerus substantia) Dicit ergo primo quod in generatione et corruptione ad hoc quod generatio dicatur eque velox considerandum est si inequali tempore sit idem quod generatur et indiuisibile secundum speciem: puta si in utraque generatione generetur homo inequali tempore eque velox generatio: sed non eque velox generatio ex hoc solo quod in equali tempore generatur animal: quia quidam animalia per sui perfectionem indigent maiori tempore ad generationem. Sed velocior dicitur esse generatio si in equali tempore generetur alterum puta si in tanto tempore in quo ex una parte generatur canis: ex alia parte eque generetur: esset eque velocior generatio: et quia in alteratione ex parte passionis dixerat duo consideranda. scilicet si est eadem sanitas: et iterum si sicut existit et neque magis neque minus: hic autem in generatione unum tantum dicitur considerandum. scilicet si sit idem quod generatur hoc modo cum assignat dicens (Non enim habemus aliqua duo in quibus alteritas sicut dissimilitudo) quasi dicens idem in generatione hoc solum considerandum: utrum sit idem quod generatur: quia in generatione non habemus aliqua quod possit variari per duo secundum que attendatur aliqua alteritas: sicut in alteratione accidit dissimilitudo per hoc quod una et eadem qualitas variatur secundum magis et minus: substantia enim cuius est generatio non recipit magis et minus. **C** Deinde cum dicit.

Et si numerus substantia maior et minor numerus similis speciei. Sed equiuocum est quod commune: et utrumque sicut que plus passio antea excellens magis est aut maius.

C Agit de comparatione generationis secundum opinionem

phyficorum

Platonis qui ponebat numerum esse substantiam rei. propter hoc quod unum quod est principium numeri putabat esse idem cum uno quod conuertitur cum ente et rei substantiam signat. ipsum autem quod est unum est oio unum nature et specie. si ergo numerus qui nihil est aliud quam aggregatio unitatum sit substantia rebus secundum platonis: sequitur quod dicetur quidam maior et minor numerus secundum diuersam speciem unitatis: sed tamen estum ad substantiam erit similis specie: et inde est quod Plato posuit speciem unum: contraria vero per que diuersificantur res magnum et paruam que sunt ex parte materie: et sic sequitur quod sicut una et eadem sanitas habet duo in se recipit magis et minus: sic et substantia que est numerus cum sit unius specie ex parte unitatis habebit aliqua duo in se est maior et minor numerus. Sed in substantia non est commune nomen positum quod significet utrumque. id est diuersitatem que accidit ex maiore et minore numeri: sicut in passionibus cum plus inest: aut qualiter cumque est excellens de maius. ut puta magis album vel minus sanum: in quantitate autem cum fuerit excellens dicitur maius vel minus corpus: aut maior superficies: sic autem non habemus nomen positum quo communitate significetur excellencia subiecti que est ex maiore numeri secundum platonis.

Noniam autem mouens mouet **Lo. 35.**
semper aliquid et in aliquo: et usque ad aliquid. Dico autem in aliquo: quia in tempore. Usque autem ad aliquid: quia ad quantam aliquam longitudinem: semper enim simul mouet et mouit. quare quantum aliquid erit quod motum est. et in quanto. **Lec. nona.**

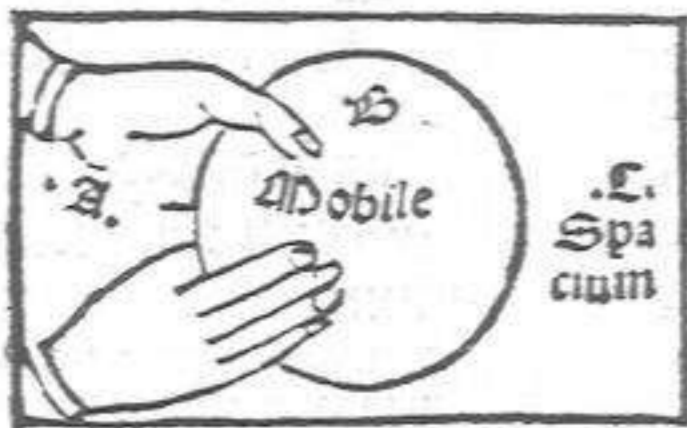
P Ostendit philosophus ostendit quod motus sint comparabiles ad inuicem. **H**ic docet quomodo comparantur: et primo in motu locali. Secundo in alijs motibus ibi (Si igitur in alteratione) Circa primum duo facit. Primo ponit ea secundum que oportet comparari motus locales ad inuicem. Secundo accipit regulas comparationis secundum predicta ibi (Si igitur. a. quod est mouens) Dicit ergo primo quod mouens localiter semper mouet aliquid mobile. Et iterum in aliquo tempore: et usque ad aliquam quantitatem spacij per aliquam partem temporis: quod ideo oportet esse: quia sicut in sexto probatum est semper simul aliquid mouet et mouit: probatum est enim ibi quod omne quod mouetur iam est motum per aliquam partem spacij: et per aliquam partem temporis. Unde sequitur quod et illud quod mouetur est aliquod quantum et diuisibile: et est illud per quod mouetur: et tempus in quo mouetur: mouens autem non oio est quantum ut in .viii. probabitur: sed tantum manifestus est aliquid estum esse mouens: et de hoc mouente hic proponit regulas comparationis. **C** Deinde cum dicit.

Si igitur. a. quod est mouens. b. autem quod mouetur. Quatacunque autem longitudo mota. c. In quantocunque est tempore in quo est. d. In equali igitur tempore equalis potentia ei in quo est .a. medietatem ipsius. b. duplicem ipsius .c. transibit: ipsum autem. c. i medietate ipsius. d. sic enim erit analogia.

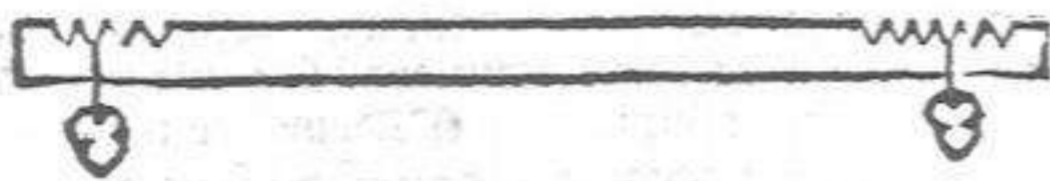
C Demonstratio ostendens quod si aliqua potentia mouet aliquid mobile per aliquod spacium in aliquo tempore medietatem illius mobilis mouebit eodem vel equalis potentia per duplum spacium in eodem tempore: vel per idem spacium in medietate temporis.

Potentia mouens

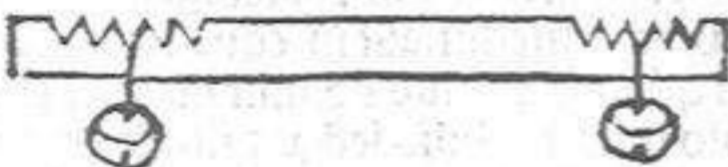
Septimus

D. tempus

Medietas temporis ipsi, D.

Ponit regulas comparationis. et primo secundum divisionem mobilis. Secundo quoniam mouens diuiditur ibi. (Et si eadem potentia etc.) Dicit ergo primo accipiat aliquod mouens quod sit a. et aliquod mobile quod sit b. et longitudo spacii pertransit que sit c. et tempus in quo a. mouet b. per c. sit d. Si ergo accipiat aliqua alia potentia mouens equalis potentie ipsi a. sequetur quod illa potentia mouebit medietatem mobilis quod est b. in eodem tempore per longitudinem que sit dupla quam c. sed medietatem mobilis mouebit per totam longitudinem c. in medietate temporis quod est d. Ex his igitur verbis philosophi due regule generales accipi possunt. quarum prima est quod si aliqua potentia mouet aliquod mobile quod sit a. et aliquod spacium in aliquo tempore: medietatem illius mobilis per duplum spacium mouebit vel equalis potentia in eodem tempore: vel eadem in alio equali. Alia regula est quod medietatem mobilis mouebit per idem spacium equalis potentia in medietate temporis. et horum ratio est: quia sic conseruabitur eadem analogia. id est eadem proportio. manifestum enim est quod velocitas motus est ex victoria potentie mouentis super mobile. quanto autem mobile fuerit minus: tanto potentia mouentis magis excedit ipsum. Unde velocius mouebit velocitas aut motus diminituit tempus et auget longitudinem spacii: quia velocius est quod in equali tempore pertransit maiorem magnitudinem: et equalem magnitudinem in minori tempore: ut in vi. probatum est. ergo secundum proportionem qua subtrahitur a mobili et subtrahitur de tempore: vel additur ad longitudinem spacii: dum modo mouens sit idem vel equalis.

Deinde cum dicit.

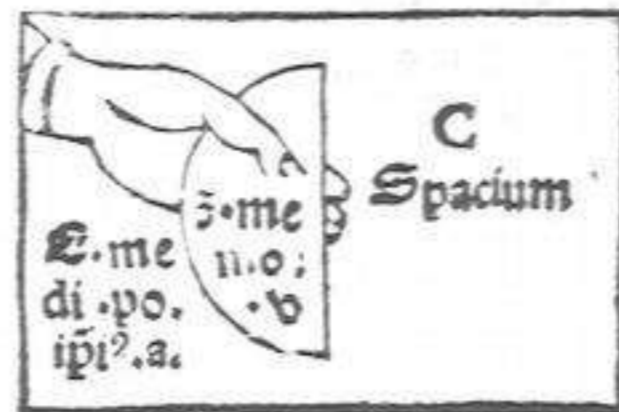
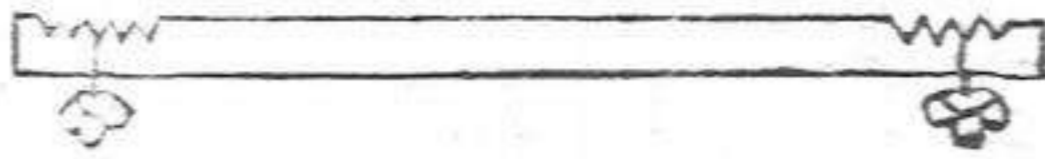
Et si eadem potentia idem in hoc tantum mouet: et medietatem immediate mouebit: et medietas virtus medium mouebit in equali tempore. Ut ipsius a. potentie sit et medietas que est ipsum e. et ipsius b. sit medium. Similiter igitur se habent et secundum analogiam virtutis ad graue. Quare equalis et in equali tempore mouebit.

Demonstratio ostendens quod si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore: dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit per idem

physicorum

spacium in eodem tempore.

D. Tempus.

Docet comparare motus ex parte mouentis. et primo secundum divisionem mouentis. Secundo secundum oppositam congregationem ibi. (Si vero duo et utrumque etc.) Circa primum tria facit. primo ponit comparationem veram. secundum remouet comparationes falsas ibi. (Et si e. ipsum. 3.) Tertio ex hoc soluit rationem Zenonis ibi. (Propter hoc Zenonis ratio etc.) Dicit ergo primo quod si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore per tantum spacium ipsamet mouet medietatem mobilis in medietate temporis per idem spacium: vel in eodem tempore mouet medietatem mobilis per duplum spacium. sicut et de equali potentia dictum est. et ulterius si diuidat potentia: medietas potentia mouebit medietatem mobilis per idem spacium in equali tempore. sed hoc intelligendum est quando potentia est talis quod per diuisionem non corrumpitur. loquitur enim secundum considerationem communi: non dum applicando ad aliquam specialem naturam: sicut et in omnibus que premisit. et ponit exemplum si enim accipiat medietas huius potentie que est a. et dicat e. et accipiat medietas mobilis quod est b. et dicatur. 3. sicut a. mouebat b. per c. in tempore d. ita e. mouebit. 3. per idem spacium in equali tempore: quia et hic etiam seruatur eadem proportio virtutis motiue ad corpus poterosius quod mouetur. Unde sequitur quod in equali tempore fiat motus per equalis spacium: sicut dictum est.

Deinde cum dicit.

Et si e. ipsum. 3. mouet in ipso d. secundum c. non necessarium est in equali tempore e. duplum ipsum. 3. mouere secundum medietatem ipsius. c. Co. 37.

Excludit duas falsas comparationes: quarum prima est quod addatur ad mobile et non addatur ad potentiam mouentem. Unde dicit quod si e. quod est medietas motiue potentie moueat. 3. quod est medietas mobilis tempore d. secundum spacium c. non est necessarium quod ipsa potentia dimidiata que est e. moueat mobile quod sit in duplo maius quam 3. in equali tempore secundum medietatem spacii quod est c. quia poterit esse quod dimidia potentia duplum mobile nullo modo mouere poterit: sed si posset mouere teneret hec comparatio.

Si vero a. b. mouebit in ipso d. quantum est ipsum c. medietas ipsius a. que est in quo e. ipsum b. non mouebit in tempore in quo e. d. neque in aliquo ipso d. ipsius c. secundum quod est analogia ad totum c. sicut e. a. ad e. omnia enim si contingit non mouebit nihil. Si enim tota virtus totum mouit: medietas non mouebit. neque quantum tam: neque in quocumque. Unus enim moueret nauem: siquidem nauem trahentium decidit potentia in numerum et longitudinem: quam omnes mouerunt.

Secunda falsa comparatio est quando diuiditur mouens et non diuiditur mobile: et hac excludit ibi. (Si vero a. b. etc.) Dicit quod si potentia mouens que est a. moueat mobile quod est b. in tempore d. per spacium quod est c. non oportet quod me

dieta mouentis moueat totū mobile q̄ est. b. in tempo-
re. d. neq̄ ē per quācūq̄ partes spaciū. c. cuius partis sit
proportio ad totū spaciū. c. sicut econuerso erat q̄n cōpa-
rabam⁹. a. ad. 3. i. totam potētā motuam ad partem mo-
bilis: illa enim erat cōueniēs cōparatio: s; hic nō: q; p̄t cō-
tingere q; medietas mouētis nō mouebit totū mobile p̄
nullū spaciū. si enim aliqua tota virtus mouet totum mo-
bile: non sequitur q; medietas illius virtutis moueat to-
tum mobile neq; per quācūq̄ spaciū neq; in quocūq; tempo-
re: q; sequeretur q; solus vnus hō posset mouere
nauem per aliquod spaciū: si potentia trabentium diuida-
tur s; m numerum trabentium: & s; m longitudinem spaciū
per quod omnes simul trahunt nauē. **Deinde cū dicit.**

Propter hoc zenonis ratio non est vera
quod sonet milii quelibet pars. Nihil enim
prohibet non mouere aërem in nullo tempore
tantum quantum moueret cadens totus mo-
dus. Neq; itaque tanta pars quantacunque
mouebit cum toto si sit per se hoc non mouet:
neque enim nihil est: sed potentia in toto.

Secundum premissa soluit rationem zenonis qui vole-
bat p̄bare q; quodlibet granū milii faciat aliquem sonū
proiectū in terra: q; totus modus milii quādo in terrā
effundit facit aliquē sonū. sed Aristoteles dicit q; hec ze-
nōis ratio nō est vera. l. q; quolibet pars milii sonet: id est
quodlibet granū milii sonū faciat cum cadat in terrā:
q; nihil prohibet dicere q; granū milii i nullo tpe mouet
aërem in tantū vt faciat sonū: quem aërē mouet ad sonū
faciendū totus modus cadens. & ex hoc possumus conclu-
dere q; nō est necessarium q; si aliqua quantacūq; pars
existens in toto mouet: q; separatim per se existens moue-
re possit: q; pars i toto nō ē in actu sed in potentia maxie
in cōtinuis. Sic enim aliquid est ens sicut & vnum. vnum
autē est quod est in se indiuisum & ab aliis diuisum. pars
autem prout est in toto non est diuisa in actu: sed in poten-
tia tantum. Unde nō est actu ens neq; vna: sed in potētia
tantum: & propter hoc nō agit pars sed totum.

Deinde cum dicit.

Si vero duo & vtrūq; horū autē vtrūque
mouet tantum in tanto: et compositae potentie
compositum ex grauib; equali mouebunt
longitudine et in equali tēpore analogū nāq;.
Nonit cōparationem s; m cōgregationem mouentium
& dicit q; si sint duo & vtrūq; eorū moueat. quoz vtrū-
q; per se moueat tātum mobile i tāto tempore per tātum
spaciū. quando coniungunt iste due potētie mouentiū.
mouebunt illud quod est cōiunctum ex pōderibus mo-
tis per equale spaciū in equali tempore. q; in hoc etiam
seruatur eadem analogia. **Deinde cū dicit.**

Sic igitur in alteratiōe et in augmento ali-
quid quidem enim est augens: aliquid autē et
quod augetur. In quanto autem tempore et
quantum aliquid quidem auget: aliud autem
augetur. Et alterans quidem et quod alterat
similiter aliquid et quantum secundum maius
et minus alterata sunt et in quanto tempore.

Nonit eadem cōparatiōis regulas in alijs motibus.
et circa hec tria facit. p̄mo ostendit diuisibilitatē eorū s; q;
que attenduntur cōparationes motuum. scdo pōit com-
parationes veras ibi. (In duplo duplum &c.) Tertio
remouet cōparatiōes falsas ibi. Sic at alterans. Dicit er-
go p̄mo quantū ad augmentū q; sunt tria. scilicet angēs
& id qd augetur. & tempus. & hec tria habent aliquā quā-
ntatem s; m quam angens auget et actum auget. & hec
ēt quattuor: est accipere in alteratiōe. s. alterās & qd alte-
ratur. & quāntitas passiois s; m q; sit alteratio que inest s; m

magis & minus. & iterū quāntitas temporis in quo sit al-
teratio: sicut & hec quattuor: in motu locali inueniebant.

Deinde cum dicit.

In duplo duplū & duplū in duplo. Me-
diū autem in medio tempore: aut in medio
medium: aut in equali duplum.

Nonit cōparatiōes veras. & dicit q; si aliqua potētia
s; m hos motus moueat tantum in tāto tempore i duplo
tempore mouebit duplū: & si moueat duplū hoc erit in
duplo tempore. & similiter mouebit eadē potentia medi-
um in medio tempore: aut si moueat in medio tempore
erit dimidium quod est motum. aut si sit dupla potētia
i eq̄li tpe mouebit duplū. **Deinde cum dicit.**

Si autem alterans aut augēs tm̄ in tāto tē-
pore auget: aut alteret. nō necesse ē & medium
in medio & in medio mediū. Sed nihil: si cōrin-
git: augmentabit aut alterabit: sicut & in graui.

Excludit falsam cōparatiōem. & dicit q; si aliqua potē-
tia moueat motu alterationis & augmenti tantum in tāto
tpe. nō necesse est q; medietas potētie moueat medietate
tem in eodem tempore. aut in medio tempore tantundē
sed forte cōtingit q; nihil augmentabit vel alterabit. sicut
& in graui. id est sicut dictū est q; dimidiata potētia non
potest mouere totum pōdus. neq; per totum spaciū: ne-
q; per aliquam eius partem. Est enim intelligendum q;
hoc quod dicit. In medio mediū. aut in equali duplū.
si duplum & mediū qd in accusatiōe ponitur nō accipitur
p̄ dimidio vel duplo ipsi⁹ mobilis sed p̄ dimidio & du-
plo ex pte rei i q̄ ē mot⁹. i. qualitatis aut quāntitatis. q; ita
se habēt in illis duobus motib; sicut longitudo spaciū in
motu locali. alioquin nō similiter esset in his motib; & in
motu locali. i. motu enī locali dcm̄ est q; si tanta potētia
mouet tantum mobile. medietas mouebit medietatē mo-
bilis. hic autē d; q; medietas forte nihil mouebit. Sed
intelligendum est de toto mobili integro. q; virtus moti-
ua dimidiata nō mouebit ipsum neq; per tantam quanti-
tatem aut qualitatem neq; per eius medium.

Tertius libri. viii. phycorum Aristotelis
stragyrite.

Trū at factus sit aliquando
motus: cum non esset prius:
& corrumpitur iteram: sic q;
moueri nihil sit: aut neq; fa-
ctus est: neq; corrūpitur. sed
erat semper & erit & hoc imor-

tales: & sine quiete existit in his que sunt: vt vita
quedam ens natura omnibus subsistentibus.

Diui Thome aquinatis in octauum librum phycorū
preclarissima cōmentaria.

Lectio prima.

Est quā philosoph⁹ in
precedenti libro
ostendit q; necesse est ponere s; m
mobile & primum motum & pri-
mū motorem. In hoc libro intēdit
inquirere qualis sit prim⁹ motor &
primus mot⁹ & primū mobile. &
diuiditur i partes duas. In prima

premittit quoddam qd est necessariū ad sequentē inuesti-
gationē. s. motū esse sempiternū. In secunda procedit ad
inuestigatiōem propositi ibi. Principiū autem cōsidera-
tionis &c. Circa primum tria facit. p̄mo mouet dubi-
tationē. scdo ostendit veritatem s; m suam opimōem ibi.
Incipiemus at primum &c. tertio soluit ea que in cōtrari-

pars nō
ē i toto n
in potētia

Co. 38.

Co. 40

Co. 39.

um obijci possunt. ibi. (Cōtraria autē bis &c.) Circa pri-
mum tria facit. Prō propositio dubitationes. scdo ponit
opiniones ad utrāq; partem ibi. Sed quāti qdem. Ter-
tio ostendit vtilitatem hui⁹ cōsideratiōis ibi. Considerā-
dum igitur de hoc &c. Circa primū duo facit. p̄io p̄pōit
dubitationem de qua inuestigare intendit. scdo respōdet
tacite questiōi ibi. Esse qdē igitur &c. Circa primū sciēdū

Opinio
Auer. est qd Averrois dicit qd Aristoteles i hoc capitulo nō intē-
dit inquirere i vniuersali d motu vtrū sit sempitern⁹. s; d
p̄io motu. Sed si quis cōsideret & verba & p̄cessus phi-
losophi. hoc est oīo falsum. verba. n. philosophi vniuersa-
liter de motu loquūtur q; dicit. Vt; fact⁹ sit aliqñ motus
cui nō esset p̄i⁹: & corrumpit̄ itez. sic q; moueri nihil sit.
Ex quo manifeste apparet qd nō d aliquo motu determi-
nato qrit sed vniuersaliter. vtz aliqñ nihil fuerit motum.

Impro-
batio
opiniōis
Auer. Ex ipso ēt Ar. p̄cessu apparet hoc esse falsum. Pr̄mo
quidē q; cōsuetudo sua est semper ad p̄positum ex p̄o
p̄i⁹s augmentari. si quis at sequentes rōnes cōsideret q̄s
iducit. in nulla eaz sumitur aliqd pro medio qd proprie
ad primū motum pertineat: sed ad motū i cōi. Unde ex
hoc satis apparet qd intendit hic inquirere de sempiterni-
tate motus in cōi. Scdo. q; si iam probatū esset: qd est ali-
quis mot⁹ vnus vel plures sempiterni: frustra iquereret
inferi⁹ vtz aliqua moueantur semp cū hoc iā esset p̄batū.

Lec. 2. ridiculus est ēt dicere qd Ar. inferi⁹ reitet suā cōsidera-
tionez a p̄icipio quasi aliqd omisisset: vt cōmentator fin-
git. erat. n. copia Ar. corrigendi libz suz: & supplendi in
loco debito qd fuerat omissum. vt inordinate procede-
ret. Si. n. hoc capitulum expōatur fm p̄dicti cōmentato-
ris itentionez. oīa sequentia. confusa & inordinata appare-
bunt. nec est mix. q; vno incōueniēti posito alia sequūtur

Lec. 13. Adhuc at manifesti⁹ hoc apparet per hoc qd Ar. inferius
ingrere intendens de sempiternitate p̄imi mot⁹. vtz eo
qd hic demonstrat q̄si p̄icipio. qd nullo mō faceret si hic
p̄basset primuz motuz esse eternuz. rō at ex q̄ Averrois
mot⁹ fuit oīno frivola ē. dicit. n. qd si dicat qd Ar. hic iten-
dit iquirere de sempiternitate mot⁹ i cōi. sequetur qd cōfi-
deratio Ar. hic sit diminuta. q; nō apparet p̄ id qd hic de
terminatur quo mō mot⁹ semp possint cōtinuari ad inni-
cē: s; hoc nihil ē. q; Ar. sufficit i hoc capitulo p̄bat qd mo-
tus semper fuerit. qualiter at sempiternitas mot⁹ cōtinue-
tur. vtrum p̄ hoc qd oīa qñq; moueant. vel qñq; qescant
vel per hoc qd qdā semp mouent. quedā vero qñq; mo-
nētur & qñ quiescāt. statū imediate ingrit. Sic igitur s; hāc
intētiōem exponēdus est p̄is capituluz qd itēdit hic iqui-
rere de motu i cōi. Queritur ergo s; hoc vtz mot⁹ i cōi
aliqñ esse icēperit: ita qd p̄i⁹ nihil vnq; motum fuerit. et
qñq; sic deficiat qd nihil postmodum moueat. aut econ-
trario: neq; vnq; inceperit neq; vnq; deficiet. sed semp
erat & semper erit: & ponit exēplum i aīalibus p̄pter hoc
qd qdā dixerunt mundum esse quoddā aīal magnum. vt
deimus enim qd aīalia viuunt q̄diu apparet i eis aliquis
motus: cessante at oī motu dicuntur aīalia mori: sic igitur
i tota vniuersitate naturalium corporū motus cōsideratur
vt vita quedā. Si ergo motus semper fuit & semper erit
ista quasi vita naturalium corporū: erit immortalis sine cel-
satione.

Lec. 4. **Deinde cum dicit.**
Esse quidē igitur motū omnes affirmant
de natura aliquid dicētes: propter hoc qd mū-
dum faciunt: et de generatione et corruptione
esse considerationem omnibus his ipsis. quā
impossibile est esse nisi sit motus.
C̄i respōdet tacite questiōi. in precedētibz enim libris
Ar. locutus fuerat de motu i cōi nō applicando ad res.
Nunc at inquirens an motus semper fuerit applicat cō-
mūne cōsiderationem motus ad esse qd h; in rebus: pos-
set ergo aliqs dicere qd i hac cōsideratiōe p̄ius erat q̄ren-
dus de motu an habeat esse i rebus q̄ queratur an sit sem-
piternus: & p̄cipue cum quidā negauerit esse motum.
Ad hoc respōdet dicēs qd oēs qui locuti sunt de natura re-

rum affirmāt qd motus sit & hoc p; per hoc qd dicunt mū-
dum esse factum: & qd oēs cōsiderāt de generatiōe & cor-
ruptiōe rerū q nō pōt esse sine motu. Est igitur cōis sup-
positio in scia naturali qd motus habeat esse in rebus. Un-
de de hoc nō est querendum in scia naturali: sicut nec in aliq
scientia mouetur questiō de suppositiōibus illius sciētie.

Deinde cum dicit.

S; quanti quidē infinitos mūdōs dicūt
eē: & quosdam quidē fieri. quosdam autē cor-
rūpi: s; mūdōrū semper dicūt eē motum. Ne-
cessariū enim generationes & corruptiones
cū motu esse ipsorum.

C̄i dōit opiniōes ad utrāq; partem questiōis mote. et
p̄mo pōit opiniōes dicentuz motum sp eē. Scdo opi-
niones ponentiū motum nō semp eē ibi. (Quicūq; at.)
Ad euidētiā ergo p̄ime partis scienduz ē qd democritus
posuit p̄ima rez p̄icipia cor-pora idiuisibilia: & semper
mobilia: ex quarum congregatione dicebat mundum ca-
sualiter factum: & nō solum istum i quo nos sumus. s; in-
finitos alios. fm qd accidit i diuersis partibus infiniti va-
cui p̄edcā cor-pora cōgregata mundos fecisse. nec tamen
hos mūdōs pōebat in perpetuum duraturos: sed quosdā
eoz fieri per aggregatiōem atomorū. quosdā vero cor-
rumpi per eozum segregatiōem. quocūq; igitur philo-
sophi hoc ponunt cum democrito: dicunt semper eē mo-
tum: q; semper dicunt esse generatiōes & corruptiones
aliquorum mūdōrum. quas necessariū est esse cū motu.

Deinde cum dicit.

Quicūq; aut vnū & non eē semper & de **Co. 2.**
motu apponūt scdm rationem. Si igitur con-
tingit aliquando nihil moueri dupliciter neces-
se est hoc accidere. Aut enim sicut anaxago-
ras dicit. Inquit enim ille simul omnibus exi-
stētibus & quiescentibus in infinito tempore
motum facere intellectum & disgregare. Aut
sicut Empedocles in parte moueri: et iterum
quiescere. Moueri quidem cum amicitia ex
multis faciat vnū. aut discordia multa ex vno.
Quiescere autem in mediis temporibus di-
cens sic: in quantum quidē ex pluribus vnū
didicit nasci. in quantum iterum ex vno gemi-
nato plurima perficiuntur. Sic fiūt res: et nul-
lo modo ipfius est seculum vnum. sic autem
permutantur. neq; simul perficiūtur. Sic au-
tem semper sunt immobiles secundum circu-
lum. Hoc. n. quod sic p̄mutantur ab hinc inde
dicere ipsum opinanduz est.

C̄i ponit opiniōes ad partem cōtrariam. & dicit qd qui-
canq; ponunt vnum solum mundum: & nō eē eum sem-
piternum. et de motu ponunt. q; cōsequitur fm rōnem.
vt. s. nō semper sit. si ergo ponatur qd sit aliqd tempus in
quo nihil mouebat: o; qd hoc accidat duobus modis. et
sic duobus modis pōt pōi hic mūdus nō semper fuisse.
Uno mō qd mundus iste sic incepit qd nunq; antea fuerat
sicut posuit Anaxagoras. Alio mō qd mundus sic incepit
qd aliquo tempore nō fuit. sed ante illud tempus iterum
fuerit. vt posuit Emped. & similiter circa motum. Anax.
at dixit qd quodā tpe oīa simul erant vnum cum alio cō-
mixtū: et nihil erat ab alio segregatuz. i qdē rez mixtu-
ra necesse fuit ponere qd omnia quiescerēt. mot⁹. n. nō est
absq; disgregatione. omne enim qd mouetur ab aliquo
recedit vt in aliud tendat. hanc ergo rerum mixturam et
quietē posuit p̄extitisse in tempore infinito. infra qd nun-
q; antea fuerat aliqs motus: et qd intellectus qd solus non

erat permittens incepit de nouo facere motus & disgrega re res ab inuicē. Empedo. vero dicit q̄ in aliqua parte tē poris est aliquid moueri. & iterum in alia parte temporis ē omnia quiescere. ponebat enim empedo. q̄ amicitia et discordia sunt prima rerum mouentia. amicitie at̄ pprius est q̄ ex multis faciat vnum. discordie vero ex vno faciat multa. q̄ vero ad esse corporis mixti requirit q̄ elementa sint in vnum cōmixta: adesse vero mundi requiritur q̄ elementa sint in locis suis. per ordinē distributa. ponebat q̄ amicitia est cā generatiōis corporum mixtorū. discordia vero cā corruptiōis. sed econtrario in toto mundo amicitia cā corruptiōis & discordia generatiōis. sic ergo pone bat moueri totum mundum. cum vel amicitia ex multis facit vnum. vel discordia multa facit ex vno. sed quietem ponebat esse in medijs temporibus. non quidez̄ ita q̄ nul mouetur. sed quantum ad generalē mundi mutatiōez̄. et q̄ posuit sniam emped. pōit etiam eius verba que diffi cultatem hnt. q̄ metricē scripsit. sic ergo suam sniam ex pressit Emped. his verbis que sic cōstruenda sunt. (Di dicit nasci.) idest sic cōsuetū ē aliquid generari. (In quā tum ex pluribus fit vnum.) (& iterum) idest alio modo Ex vno geminato. i. cōposito. Perficiuntur plurima. id est multa fiunt per disgregatiōem. quedā enim sunt que generantur per cōpositiōem. quedam vero per disgrega tiōem: & sicut hoc videmus in particularibus generatio nibus. (Sic fiunt res.) idest sic est intelligendum i vni uersali rez̄ generatiōe q̄tum ad totum mundum. & nul lo mō est ipsius seculum vnu. i. nō est vnus status dura tiōis rerum sed quandoqz̄ generat̄ mundus: quandoqz̄ corrupitur quandoqz̄ medio mō se hz̄ seculū. n. d̄f mē sura duratiōis alicuius rei. distinctionē at̄ horū seculorū exprimit subdens. Sic at̄ pmutant. quasi dicat vnu secu lū est in quo res permutantur per cōgregationē vel segre gatiōem. & ne aliquis opinaret qd̄ ad generatiōez̄ mūdi nō requiritur seculum. s. tps̄ aliqd̄. sed mūdi sit in instā ti. ad hoc excludendum subiungit. Neqz̄ simul perficiun tur. sed per multam morā tēporis. deinde de alio seculo subdens dicit. (Si at̄ semper sunt immobiles) qz̄. s. in me dio tēpore generatiōis & corruptiōis posuit res quiesceē & ne aliquis crederet q̄ semper ante ea fuerit pmutatio & postea semper futura sit ges. ad hoc excludendū dicit Scdm̄ circulū. q. d. circulariter hoc cōuenit q̄ pmutant̄ res & postea q̄sunt & iterū permutantur: & sic in infini tum. Deinde subdunt̄ verba Ar. exponētis predicta ver ba emped. maxie q̄tum ad hoc q̄ dixit. (Sic aut̄ pmuta tur) intellexit. dicit ergo q̄ opinandū est in hoc q̄ dixit sic permutatur. intellexit. ab hinc inde. idest a quodā p̄i cipio vsqz̄ nunc nō q̄ semper fuerit mor̄ vel q̄ postq̄ in cepit sit interruptus. Deinde cum dicit.

Considerandum igitur de hoc quomodo se habet. pre opere. n. nō solum ad nature con siderationem scire veritatem: sed ad scientiam de principio primo.

Ostendit vltimā hui⁹ cōsideratiōis. & dicit q̄ cōside randum est quō se habeat veritas circa hāc q̄stīōem. qz̄ scire veritatem hui⁹ q̄stīōis ē preopere. i. p̄e necessari um nō solū ad cōsideratiōem scie naturalis. sed et̄ ad scie tiam de p̄io principio. qz̄ in hoc. viij. & xij. metha. ad p bandum vnu principū vultur eternitate mor̄. hec enim via probandi primūz̄ p̄icipiūz̄ eē est efficacissima cui re sisti nō pōt. si enī mūdo & motu existēte sempiterno ne cesse ē ponere vnu primūz̄ p̄icipiūz̄: multo magis sem pitermitate eorum sublata: qz̄ manifestū ē q̄ omne nouū indiget aliquo p̄icipio inouante: hoc ergo solo mō pote rat videri qd̄ nō est necessarium ponere primūz̄ principū si res sunt ab eterno. vnde et̄ si hoc posito sequitur primūz̄ principū esse: ostendit oīo necessariū primūz̄ principū eē.

Accipiemus at̄ primūz̄ ex diffinitis a nobis in physicis prius. Dicimus at̄ motum esse endelechiam mobilis se

cundum q̄ est mobile. Necessesse ergo existere res possibiles moueri. secundum vnumquem / qz̄ motum. Et sine motus diffinitione omnis vtiqz̄ confitebitur necessarium esse motūz̄ pos sibile moueri secundum vnumquemqz̄ motū. vt alterari alterabile. ferri at̄ secūdu locū muta bile. Quare p̄i⁹ oportet esse cōbustibile quā cōburat̄ & cōbustiūū qz̄ comburere.

Lectio secunda.

Disquam Adouit dubitatōez̄ d̄ sempiternitate mo / t̄ hic ostēdit motūz̄ eē sempiternūz̄. & diui dit̄ i ptes duas. i. p̄ia ostēdit ppositūz̄. in s̄a soluit ea q̄ i cōtrariū obici posset ibi. Cōtraria at̄ his & c. Circa p̄mūz̄ duo facit. p̄io pōit rōes ad ostēdēdū sempiter nitatē mor̄. s̄o pōit rōes cōtra opinatiōes phōz̄ cōtrariū opinatiūz̄ ibi. S3 nō aliqñ & c. Circa primūz̄ duo facit. p̄i mo ostēdit q̄ mor̄ semp̄ fuit. sc̄do q̄ semper erit ibi. Ea dē at̄ rō ē & c. Circa primum duo facit. p̄io ostendit pro positum rōne accepta ex pte mor̄. s̄o ratione accepta ex parte temporis ibi. (Adhuc at̄ p̄i⁹ & posteri⁹ & c.) Circa primūz̄ tria facit. p̄io premitit qd̄dam quod est necessa rium ad probationē sequentem. sc̄do iducit probationez̄ ad propositum ostēdēdū ibi. Ergo et hoc necessariū est & c. Tertio ostendit necessitatem rationis inducte ibi. Alia quidē mouent singulariter. Dicit ergo p̄io q̄ ad p positum ostendendum debemus incipere ab his que p̄i mo determinata sunt in physicis vt eis. q. principis vta / mur per quod dat intelligere q̄ precedētes libri in qui bus de motu in cōi determinauit. et propter hoc appellā tur vniuersaliter de naturalib⁹ hnt̄ quandā distinctionez̄ ad hunc librum octauūz̄ i quo iā incipit motūz̄ ad res ap plicare: assumit ergo id qd̄ dictum ē in tertio physicorūz̄ scz̄ q̄ motus ē actus mobilis inq̄tum huiusmodi ex quo apparet q̄ ad hoc q̄ sit motus necessesse ē existere res que possunt moueri quocunqz̄ motū: qz̄ non potest esse actus sine eo cuius ē actus. sic ergo ex diffinitione motus appa ret q̄ necessesse est esse subiectum mobile ad hoc q̄ sit mo tus. sed etiam absqz̄ diffinitione motus per se manifestū est hoc vt p̄z̄ ex cōi sententia oīam. quilibet enim confite tur hoc esse necessarium qd̄ non mouetur nisi qd̄ est pos sibile moueri. et hoc s̄m vnumquemqz̄ motūz̄: sicut quod non contingit alterari nisi quod est alterabile: neqz̄ muta ri s̄m locum nisi qd̄ est s̄m locum mutabile. et qz̄ subie ctum naturaliter prius est eo qd̄ est in subiecto. possum⁹ concludere in singulis mutationibus et ex parte mobilis et ex parte mouentis qd̄ prius ē ipsum subiectum com bustibile qz̄ comburatur. et combustium .i. subiectum potest comburere qz̄ comburat. prius inquam non sem per tempore sed natura. Ex hac aut̄ Aristotelis probatio ne Auer. occasionem sumpsit loquēdi cōtra id qd̄ s̄m si dem de creatiōe tenem⁹. si. n. fieri quoddam mutari est. omnis autem mutatio requirit subiectum. vt hic Aristo. probat. necessesse ē q̄ omne quod fit fiat ex aliquo subiecto non ergo possibile ē q̄ fiat aliquid ex nihilo. Adducit et̄ ad hoc secūdam rōnem: qz̄ cū dicitur nigrū fieri ex albo. hoc nō dicitur per se ita q̄ ipsum albū cōuertatur in ni grum. sed hoc dicitur per accidēs. qz̄ scilicet recedente ni gro succedit albū. oē autem q̄ est p̄ accidēs reducitur ad id quod est per se hoc at̄ ex quo aliquid fit per se. ē subie ctū qd̄ intrat substantiā rei facte. oē ergo qd̄ dicitur fieri ex opposito fit quidē ex opposito per accidēs. per se antez̄ ex subiecto. Non ergo ē possibile q̄ ens fiat ex non ente simpliciter. Adducit at̄ ad hoc tertio cōem opinōne om nium antiquorum phōz̄ ponētūz̄ nihil ex nihilo fieri. Al signat at̄ duas causas ex quibus reputat hanc positionē ex ortam q̄ aliquid ex nihilo fiat. Quaz̄ p̄ia est q̄ vulg⁹ nō reputat existētia. nisi ea que s̄m cōprehensibilia visu. qz̄ ergo vulgus videt aliquod factum visibile qd̄ p̄i⁹ visibi

Lo. 3.

Lec. vltia
4. 5.

Lo. 4.

Lec. 3.

Opinio
cōmen
tatoris

Octauus

le non erat. reputat possibile aliquid ex nihilo fieri. Secūda cā est: qz apud vulgus reputatur esse ex diminutione virtutis agens qz indigeat materia ad agendum: quod tñ non est ex impotentia agentis: sed ex ipsa rōne motus. qz ergo primū agens non hz potentiā aliquo modo defectiua sequitur qz nō agat absqz subiecto. S; si quis recte cōsideret: ex simili cā ipse deceptus fuit ex qua causa nos deceptos arbitratur. s. ex cōsideratione particulariū entiuū manifestū est enim qz potentia actiua particularis: p̄supponit materiā quā agēs vniuersaliter operatur. sicut arti fer vtitur materia quā natura facit. ex hoc ergo qz oē particulare agens p̄supponit materiā quā nō agit. nō o; opinari qd̄ primū agens vniuersale quod est actiuū totius entis aliquid p̄supponat. q. nō creatur ab ipso. nec hoc ēt est fm̄ intentionē. Az. probat enim i sc̄do metha. qz id quod ē maxime verū & maxie ens est causa essendi omnibus existentibus vnde hoc ipsum esse in potentia qd̄ hz materia prima sequitur determinatum esse a primo essendi principio qd̄ est maxie ens. non igitur necesse est p̄supponi aliquid eius actioni quod non sit ab eo productum. & qz omnis motus indiget subiecto. vt Az. probat et rei veritas habet. sequitur qz productio vniuersalis entis a deo non sit motus nec mutatio: sed sit quedam simplex emanatio. & sic fieri & facere equiuoce dicunt in hac vniuersali rerum productione & in alijs productionibus. Sicut ergo si intelligamus rerum productionem esse a deo ab eterno. sicut Az. posuit & plures platonico: nō est necessarium. immo impossibile qd̄ huic vniuersali productioni aliquod subiectum non productum p̄intelligatur. Ita ēt si ponamus s; nostre fidei sn̄iaz qd̄ nō ab eterno p̄duxerit res sed produxerit eas postquā non fuerant non est necessarium qd̄ ponatur aliquod subiectum huic vniuersali productioni. Patet ergo qd̄ hoc quod Arist. hic probat qd̄ oīs motus indiget subiecto mobili non est contra sn̄iam nostre fidei. qz iam dictum est quod vniuersalis rerum productio sine ponatur ab eterno sine non ab eterno: non est motus nec mutatio. ad hoc enim quod sit motus vel mutatio requiritur qd̄ aliter se habeat nunc & prius. & sic aliqd̄ ēt prius ex nō & p̄ nō h̄ n̄ ēt vllis rerū productio d̄ q̄ n̄ sic loquimur. Similit̄ qd̄ dicit quod aliqd̄ dicitur fieri ex opposito p̄ accidēs ex subiecto per se. veritatem habet in particularibus factionibus fm̄ quas sit hoc aut illud ens vt homo aut canis. non enim habet veritatē in vniuersali entis productione. quod patet ex hoc quod philosophus dixit in primo physico: dixit enim ibi qd̄ si fiat hoc animal in quantum est hoc animal non oportet qz fiat ex non animali: sed ex non hoc animali. puta si fiat homo ex non homine: aut equus ex non equo. si autē fiat animal in quantum est animal. oportet qz fiat ex non animali. sic ergo si fiat aliquod particulare ens non fit ex oīo non ente. sed si sit totum ens quod est fieri ens. in quantum est ens o; qz fiat ex penitus non ente: si tñ & hoc debeat dici fieri: equiuoce. n. dicitur: vt dictum est. Quod etiā introducit de antiquis phōz opinionibus efficaciam non hz qz antiqui naturales nō potuerūt peruenire ad cāz primam totius eē sed cōsiderabāt causas particulariū mutationū quorum primi cōsiderauerūt cās solarū mutationū accidentalium ponentes fieri esse alterari. sequentes vero peruenerūt ad cognitionē mutationū substantialiū. postremi vero vt plato & Az. peruenerūt ad cognoscēdū principium totius eē. sic igit̄ p; qz non mouemur ad ponendum aliquid fieri ex nihilo: qz reputem; ea eē solūm entia que sunt visibilia: sed magis ecōtrario qz nō cōsideram; solas productiones particulares a causis particularibus: sed productionem vniuersalē totius eē a p̄io essendi principio. Nec ēt ponimus qz indigere materia ad agendū sit potentie diminute: q̄si deficientis a virtute naturali: sed dicimus hoc esse potentie particularis q̄ non potest super totum ens: s; facit aliquod ens: & potest sic dici esse potentie diminute facere aliquid ex aliquo. sicut si dicamus potentiam particularem eē minorem potentia vniuersali.

Deinde cum dicit.

physicorū

Ergo & hoc necessarium est aut facta aliquādo esse cū nō essent. aut perpetua esse. Si quidem igitur factū est mobilium vnumquodqz: necessarium est prius accepta aliā mutationē factam esse: et motū sc̄dm̄ quē factū est possibile motum esse: aut moueri. Si autē que sunt p̄erāt semp̄ motu nō existente irrationabile quidē videtur et ab inscientibus. At vero magis ingredientibus hoc necessarium est accidere. Si enim alijs quidem mobilibus existentibus. alijs aut motiuis. aliquando quidē erit aliqd̄ primū mouēs: hoc aut quod mouetur. aliquādo quidē nihil sed quiescit. oportet hoc mutari prius. Erat enim aliquid causa quietis. Quies enim priuatio motus est. quare ante primā mutationem erit mutatio prior.

Supposito qz ad hoc qz sit motus requiratur mobile & motiuū. sic argumentat. si motus nō semper fuit: necesse ē dicere aut qz mouētia & motiua sint aliquādo facta cū prius nō essent. aut qz sint p̄petua. Si ergo dicat qz vniū quodqz mobile est factū necesse ē dicere qz ante mutationē que accipitur vt p̄ia sit alia mutatio: & motus fm̄ quez factū ē ipsum mobile qd̄ potest moueri & motum esse. q̄ quidē illatio dependet ex p̄cedētibus: si enim detur qz motus nō semp̄ fuerit. s; aliq̄ mutatio sit anteq̄ nulla fuerit: sequet qz illa mutatio habeat aliqd̄ mobile: & qz illud mobile sit factū cū prius nō fuerit: cū ponantur oīa mobilia esse sc̄a: oē autē qd̄ sit cū prius nō fuerit sit per aliquēz motū vel mutationem. motus aut vel mutatio per quā sit mobile ē p̄io: qz mutatio qua mobile mouebat. ergo ante mutationem q̄ dicebatur eē p̄ia est alia mutatio. & sic in infinitū. Si at̄ dicatur qz ea que sunt mobilia semp̄ p̄existebāt ēt motu nullo existente: hoc v̄t irrationabile et dictum a nescientibus. statim n. apparet qz si mobilia sunt oportet esse motū. mobilia. n. naturalia simul ēt sunt mouētia. vt ex tertio p; . Adonētib; at̄ & mobilib; naturalib; existētib; necesse ē eē motus. S; vt p̄fundū ingrediamur ad veritatis inquisitionem necessarium est hoc idē accidere si ponatur mobilia & mouētia p̄existētia semp̄ ante motum. qd̄ sequebat si ponatur hec esse facta. s. qz ante mutationem que ponitur p̄ima sit alia mutatio i infinitum: qd̄ sic p; . qz si ponatur qz sint aliqua mobilia & aliqua motiua: & tñ aliquē. primū mouēs incipiat mouere & aliqd̄ moueri ab ipso: & ante hoc nihil moueat sed quiescat oportebit dicere qz sit alia mutatio p̄ia facta i mouēte vel mobili. quāz id quod ponebatur p̄io mouens incipiat mouere. quod sic p; . quies enim est priuatio motus. priuatio at̄ non inest inceptino habitus & forme nisi p̄opter aliquam cām erat ergo alia causa vel ex parte motiui vel ex parte mobilis quare quies erat. ergo ea durante semp̄ res remanebat. si ergo aliquando mouens incipiat mouere: oportet qz illa cā getis remoueat: sed nō potest remoueri nisi per aliquem motū vel mutationem: ergo sequitur qz ante illam mutationem q̄ dicebatur esse p̄ia sit alia mutatio prior q̄ remouetur causa quietis.

Deinde cum dicit.

Alia quidem enim mouent singularit̄er: alia autem & sc̄dm̄ cōtrarios motus vt ignis qui p̄dem calefacit: frigescit aut non. scientia autē videtur cōtrariorū eē vna. Videtur igitur et ibi esse aliquid simili modo: frigidū enim calefacit conuersum quodāmodo et abscondens sicut et peccat voluntarius sciens. quoniam ecōtrario vtitur scientia.

Co. 5.
Co. 6.

Co. 7.

lec. 2.

Co. 8.

Octauus

Conprobat necessitate premissis rationis. posset enim aliquis dicere quod contingit quicquid quietescere et quicquid moueri absque hoc quod preexistat aliqua causa quietis que remoneat. Unde de hoc vult excludere et circa hoc duo facit. primo premit tit quoddam quod est necessarium ad propositum. secundo inducit propositam probationem. ibi. Sed igitur quecumque possibilia sunt etc. Dicit ergo primo quod eorum que movent quedam mouent singulariter id est vno modo tantum. quedam vero mouent secundum contrarios motus. que mouent tantum vno modo sunt naturalia sicut ignis semper calefacit et nunquam frigefacit. sed agentia per intellectum mouent secundum contrarios motus. quia vna scientia videtur esse contrariorum: sicut medicina est scientia sani et egri. Unde videtur quod medicus per suam scientiam possit mouere secundum contrarios motus. Posuit autem hanc distinctionem mouentium. quia in his que agunt per intellectum videtur non esse verum quod ipse dixerat scilicet quod si aliquid mouetur cum prius quiescerit: oportet prius remoueri eam quietis. agentia enim per intellectum videntur se ad opposita habere absque aliqua sui mutatione. Unde videtur quod possint mouere et non mouere absque aliqua mutatione. ne ergo per hoc sua ratio impediat subiungit quod ratio sua similiter tenet in his que agunt per intellectum: et in his que agunt per naturam. quia ea que agunt per naturam per se quidem semper mouent ad vnum. sed per accidens quicquid mouent ad contrarium. et ad hoc quod illud accidens eveniat necesse est esse aliquam mutationem. sicut frigidus per se semper frigefacit. sed per accidens calefacit. sed quod per accidens calefaciat hoc est per aliquam eius mutationem. vel in quantum vertitur ad alium situm. ut alio modo respiciat id quod nunc calefit ab eo quod prius frigescebat: vel in quantum totaliter abscedit. dicimus enim frigus esse causam caloris abscedo. sicut gubernator per sui absentiam est causa submersiois nauis. similiter est frigus per accidens fit causa caloris vel per maiorem elongationem vel etiam per maiorem appropinquationem. sicut in hyeme interiora animalium sunt calidiora calore ad interiora recurrente propter frigus circumstantis: sic etiam est in agente secundum intellectum. scientia enim licet sit vna contrarium tamen non equaliter vtrouersum: sed vni principaliter. sicut medicina ad hoc est per se ordinata quod faciat sanitate. Si ergo contingat quod medicus viatur sua scientia in contrarium ad inducendum egritudinem peccat. et hoc non erit ex scientia per se sed per accidens: propter aliquid aliud et ad hoc quod illud aliud adueniat cum prius non esset. necesse est esse aliquam mutationem.

CDeinde cum dicit.

Si igitur quecumque possibilia sunt facere: aut pati: aut mouere: aut moueri. Nec autem moueri non penitus possibilia sunt. sed sic se habentia et proxima alterutris sunt. Quare cum proximantur: aliud mouet: aliud autem mouetur: cum sint ut sit hoc quidem motuum illud vero mobile.

Si igitur non semper mouebatur: manifestum est quod non se habebant sicut nunc possibilia: hoc quidem mouere: illud autem moueri sed oportuit mutari alterum illorum. Necesse enim in his que sunt ad aliquid hoc accidere: ut si non est duplex: nunc autem est: duplex mutari: sed non vtrunque alterum. Erit ergo que quidam prior mutatio prima.

CInducit probationem ad propositum ostendendum. dicit ergo quod ex quo ita est quod simili modo se habet in his que agunt secundum naturam et secundum intellectum: possumus vniuersaliter de omnibus loquentes dicere: quod quecumque sunt possibilia facere aut pati aut mouere vel moueri (non penitus possibilia sunt) id est non possunt mouere aut moueri in quacumque dispositione se ha-

physicorum

beant. sed prout se habent in aliqua determinata habitudine et propinquitate ad inuicem. et hoc concludit ex premissis. quia iam dictum est quod tam in agentibus secundum naturam quam in agentibus secundum voluntatem non est aliquid causa diuersorum nisi in aliqua alia habitudine se habens. et sic oportet quod quando appropinquat ad inuicem mouens et motum conuenienti propinquitate: et similiter cum sunt in quacumque dispositione que requiritur ad hoc quod vnum moueat et aliud moueatur necesse sit hoc moueri et aliud mouere. si ergo non semper erat motus manifestum est quod non se habebant in ista habitudine: ut tunc vnum moueret et aliud moueretur: sed se habebant sicut non possibilia tunc mouere et moueri. postmodum autem se habent in ista habitudine: ut vnum moueat et aliud moueatur. Ergo necesse est quod alterum eorum mutetur. hoc enim videmus accidere in omnibus que dicuntur ad aliquid: quod nunquam aduenit nona habitudine nisi per mutationem vtriusque vel alterius. sicut si aliquid cum prius non esset duplex nunc factum est duplex. et si non mutetur vtrunque extremorum saltem oportet quod alterum mutetur. et sic de nouo adueniat habitudine per quam aliquid moueat et aliud moueatur oportet vel vtrunque vel alterum moueri prius. et sic sequitur quod sit mutatio quedam prior mutatione que dicebatur esse prima.

CDeinde cum dicit.

Adhuc autem prius et posterius quomodo erunt tempore non existere. Aut tempus nisi sit motus.

Costendit propositum ratione sumpta ex parte temporis et primo premitit duo que sunt necessaria ad sequentem probationem quorum primum est quod prius et posterius esse non possunt nisi tempus sit. cum tempus nil sit aliud quam prius et posterius secundum sunt numerata. Secundum est quod tempus non potest esse nisi sit motus. et hoc et patet ex definitione temporis quam supra in quarto posuit dicens quod tempus est numerus motus secundum prius et posterius. Secundo ibi.

Si igitur tempus numerus motus: aut motus quidam: siquidem tempus semper est: et motum necesse est perpetuum esse.

CConcludit quandam conditionales ex his que in quarto dicta sunt: posuit enim ibi secundum suam sententiam quod tempus est numerus motus: secundum vero aliorum philosophorum sententiam tempus est motus quidam. ut ibi dicit. Quodcumque autem horum sit verum sequitur hanc conditionalem esse veram si tempus semper est necesse est motum semper esse perpetuum.

Tertio ibi.

At vero de tempore extra vnum concorditer intelligi videntur omnes. Ingenitum enim esse dicunt. et propter hoc democritus demonstrat tanquam impossibilia omnia esse facta: impossibile enim est tempus factum esse: plato autem tempus generat solus. Simile enim cum celo factum esse: celum autem factum esse dicit.

CProbat antecedens predictae conditionalis dupliciter. Primo quidem per opiniones aliorum: et dicit quod omnes philosophi preter vnum: id est plato nem concorditer videntur sentire de tempore quod sit (ingenitum) id est quod non inceperit esse postquam prius non fuit. Unde et democritus probat impossibile esse quod omnia sint facta. quasi de nouo inceperint quia impossibile est sic tempus esse factum quod de nouo inceperit. Sed solus plato (generat tempus) id est dicit eum de nouo factum. dicit enim plato quod tempus est simul factum

Co. 9.

Sec. 17.

Sec. 16.

etiam celi: ponebat autem celum esse factum id est habere durationis principium ut hic *Az.* ei imponit finem quod eius verba superficie tenus sonare videntur. Quis platonici dicant platonem sic dixisse celum esse factum in quantum habet principium actum sui esse: non autem ita quod habeat durationis principium. sic igitur solus plato intellexisse videtur quod tempus non potest esse sine motu: quia non potuit tempus esse ante motum celi. Secunda ibi.

Co. II.

Si igitur impossibile est esse et intelligere tempus sine ipso nunc: nunc autem est medietas quedam et principium et finem habens simul: principium autem futuri temporis finem vero preteriti. necesse semper est temporis finem vero preteriti: necesse semper esse tempus: vltimum enim finem accepti temporis in aliquo ipsorum nunc erit. Nihil enim est accipere in tempore preter nunc. Quare quoniam est finis et principium ipsum nunc necesse est ipsius in utraque parte semper esse tempus. At vero si tempus: manifestum est: quia necesse est et motum esse. Si quidem tempus est passio quedam motus.

*Probat idem per rationes: quia impossibile est quod dicatur aut intelligatur tempus esse absque ipso nunc sicut impossibile est quod sit linea sine puncto. Nunc autem est quoddam medium habens de sui ratione quod sit simul et principium et finis: principium quidem futuri temporis: finis autem preteriti: ex quo apparet quod necesse est semper esse tempus. Quodcumque enim tempus accipitur eius extremum est aliquod nunc ex utraque parte. et hoc patet per hoc quod nihil est accipere in actu de tempore nisi nunc: quia quod preteritum est iam abiit quod autem futurum est nondum est. Nunc autem quod accipitur in extremo temporis est principium et finis ut dictum est. Ergo necesse est quod ex utraque parte cuiuscumque temporis accepti semper sit tempus. Alioquin primum nunc non esset finis. et vltimum nunc non esset principium: ex hoc autem quod tempus est sempiternum concludit quod necesse est motus semper esse et rationes consequentie assignant: quia tempus est quedam proprietates motus: est enim numerus eius ut dictum est. Videtur autem quod *Az.* ratio non sit efficax sic enim se habet nunc ad tempus sicut punctum ad lineam ut in. vi. habitum est: non est autem de ratione puncti quod sit medius sed aliquod punctum est quod est tantum principium linee aliquod autem quod est tantum finis: accideret autem omnine punctum esse principium et finem puncto in quantum est. linee infinite non ergo posset probari quod linea sit infinita ex hoc quod omne punctum sit principium et finis sed potius econuerso ex hoc quod linea est infinita probandum esset quod omne punctum esset principium et finis: sic ergo videtur quod omne nunc esse principium et finem non sic sit verum nisi ex eo quod tempus ponitur sempiternum: videtur ergo *Az.* in assumptione huius medijs supponere sempiternitatem temporis quam debet probare. Auerrois autem volens seruare *Az.* rationem dicit quod nunc semper sit principium et finis. Conuenit enim ei in quantum tempus non est stans sicut linea. sed finens quod manifestum est nihil ad propositum pertinere. ex hoc enim quod tempus est stans et non stans sequitur quod vnum nunc non possit bis sumi sicut bis sumitur vnum punctum. sed fluxus temporis nihil facit ad hoc quod non sit principium et finis simul. eiusdem enim rationis est inceptio et terminatio in omnibus continuis siue sit permanentia siue fluentia ut ex sexto patet. Et ideo aliter dicendum est secundum intentionem *Az.* quod hoc omne nunc sit principium et finis vult accipere ex eo quod primo supponit. scilicet quod prius et posterius non sit tempore non exi-*

Sec. I.

stente. hoc enim principium supposito ad nihil aliud vult esse. Sed ex hoc concluditur quod omne nunc sit principium et finis. datur enim quod aliquod nunc sit principium alicuius temporis. Manifestum est autem ex diffinitione principii quod principium temporis est ante quod nihil eius existit. Est ergo accipere aliquid ante vel prius quam ipsum nunc quod ponitur principium temporis. prius autem non est sine tempore. ergo nunc quod ponitur principium temporis est etiam temporis finis. et eodem modo si ponatur nunc esse finis temporis sequitur quod sit etiam principium. quia de ratione finis est quod post ipsum nihil sit eius: posterius autem non est sine tempore sequitur ergo quod nunc quod ponitur finis sit etiam principium temporis.

Deinde cum dicit.

Eadem autem ratio est. et de eo quod incorruptibilis sit motus: sicut de fieri motum accidit priorum quandam esse mutationem primam: sic hic posterior est posteriori. Non enim simul quiescit quod mouetur: et quod mobile est: et quod comburitur: et quod combustibile. Contingit enim combustibile esse: quod non comburitur. Neque motum et mouens. Et corruptibile igitur indigebit corrumpi. cum corruptatur: et huiusmodi corruptium iterum posterius. Corruptio enim mutatio quedam est. Si igitur hoc impossibile: manifestum est quod est perpetuus motus.

Ostendit quod motus semper sit futurus. et ostendit hoc ex parte motus: quia ratio supra ex parte motus accepta non concludebat nisi quod motus nunquam incipiat. ratio vero sumpta ex parte temporis concludebat utrumque: et quod nunquam inceperit: et quod nunquam deficiat. Dicit ergo quod eadem ratione potest probari quod motus sit incorruptibilis id est quod nunquam deficiat per quam probatur quod motus nunquam inceperit. sicut enim ex hoc quod est motum incipere: sequitur quod sit quedam mutatio prior: mutatione que ponitur prima sic si ponatur quod motus quandoque deficiat sequitur quod sit aliqua mutatio posterior: ea que ponitur postrema. et quomodo hoc sequatur manifestat abrenuendo quod supra diffusius dixerat circa inceptionem motus. posuerat enim quod si motus inceperit aut mobilia mouentia inceperunt: aut semper fuerunt. et similis definitio posset hic fieri. quia si motus deficiat aut mobilia. et mouentia remanebunt aut non. Sed quia similiter ostenderat quod idem sequitur secundum utrumque. Ideo hic non utitur nisi altera via. scilicet quod ponatur sic motus deficere quod mobilia et mouentia deficiant. hoc ergo supposito dicit quod non simul quiescit id est deficit motus in actu: et ipsum mobile: sed sicut prior est generatio mobilis quam motus eius: ita posterior est corruptio mobilis quam cessatio motus. quod sic patet quia contingit quod remaneat aliquid combustibile postquam definit comburi et sicut dictum est de mobili: ita dicendum est de motu: quod non simul definit esse mouens in actu: et esse motum in potentia. Sic igitur patet quod si etiam ipsum mobile corrumpitur post cessationem motus: necessarium erit esse quandam corruptionem ipsius mobilis. et iterum quia omnia mouentia et mota deficiant: necessarium erit posteriori quod et ipsum corruptum corrumpat. Cum ergo corruptio sit mutatio quedam: sequitur quod post vltimam mutationem sint aliqua mutationes cum ergo hoc sit impossibile sequitur quod motus in perpetuum duret. hinc igitur rationes sunt ex quibus *Az.* probare intendit motus semper fuisse et nunquam deficere quod quidem quantum ad vnam partem fidei nostre repugnat. scilicet quod ponatur motus semper fuisse. nihil enim secundum fidem nostram ponit semper fuisse nisi solus deus qui est omnino immobilis: nisi forte quis ipsum diuinum intelligere velit non

Co. 12.

Co. 13.

lec. 16

phy. lec. 13.
& vltima vlt
12. lec. 5.

minare motum q̄ equinoce intelligit. Non enim de tali motu *Az.* hic intelligit: sed de motu proprie dicto. q̄tuz vero ad aliā partē nō omnino cōtrariū fidei: q̄ vt supra dictū est non agit *Az.* de motu celi sed vniuersaliter de motu: ponimus autē fm fidem nostrā substantiā mundi sic quādoque incepisse qd̄ tamē nūquā desinat esse. ponimus etiā q̄ aliqui motus semp̄ erunt: presertim i hominibus qui semper remāebūt incorruptibile vitā agētes vel miseram vel beatā. Quidā vero frustra conantes *Az.* ostendere non cōtra fidem locum esse dixerunt q̄ *Az.* non intendit hic probare quasi verū q̄ motus sit perpetuus: sed inducere rationem ad vtrāq; partem. q̄ ad rez dubiā. q̄ ex ipso modo procedendi frivolum apparet. & primo q̄ perpetuitate tēporis & motus. q̄ principio vti ad probandum primū principii esse. & in hoc octavo & xi. meta. Unde manifestum est q̄ supponit hoc tāq; probatum. Sed si quis recte rationes hic positas consideret huiusmodi rationibus veritas fidei efficaciter impugari non pōt. sunt enim huius rōnes efficaces ad probandū q̄ motus non inceperit per vias nature: sicut ab aliquib; ponebatur: sed q̄ non inceperit. q̄ rebus de nouo productis a primo rerum principio: vt fides nostra ponit hoc: his rationibus probari nō potest. quod patet singulas illationes hic positas consideranti. Cum enim querit si motus nō fuit vtrum mouentia & mobilia semper fuerunt vel non. Respondendum est q̄ primū mouens semper fuit. oīa vero alia. siue sint mouentia siue mobilia non semper fuerunt. sed inceperunt eē a cā vniuersali totius esse. Ostēdū est autē supra q̄ productio toti; esse a cā prima essendi nō ē motus: siue ponatur q̄ hec rerum emanatio sit ab eterno siue non. sic ergo non sequitur q̄ ante primam mutationem sit aliqua mutatio. sequeretur autem si mouentia & mobilia essent de nouo producta in esse ab aliquo agente particulari quod ageret aliquo subiecto presupposito quod transmutaret de non eē in esse siue de privatione ad formam. de hoc enim modo incipiendi procedit rō *Az.* S; q̄ ponim; saltē vlt primū motorē semp̄ fuisse. R̄ hīc dū restat sequenti ei; deductioni qua concludit q̄ si pre-existentibus mouentibus & mobilibus incipiat de nouo eē motus: oportet q̄ mouentia vel mobilia p̄us non eēt in hac dispositione in qua sunt dū ē motus. & sic o; q̄ primam mutationē precedat aliq; mutatio. & si quidē de ipso motu loq̄mur facilis ē r̄sio. Non enim mobilia pri; erāt in hac dispositione in q̄ nūc sunt: q̄ pri; non erant: vñ moueri nō poterant: sed sicut dicitur est ipm esse: nō acquisierunt per mutationem vel motum: sed per emanationes a primo rez principio. & sic nō sequitur q̄ an; primam mutationem sit aliq; mutatio. Sed vltius remanet qd̄ de prima rerum p̄ductione. Si enī primū principii qd̄ ē deus nō aliter se h; nūc q̄ p̄us: nō magis nūc res p̄ducit q̄ prius: Si vō aliter se h; saltē mutatio q̄ est ex pte ei; erit prior mutatione q̄ ponit prima. Et qd̄ si eēt agēs p̄ naturā tm̄ & nō per volūtate & intellectuz ex necessitate concluderet ratio. Sed q̄ agit per volūtatem pōt p̄ volūtate eternaz producere effectū nō eternū: sicut intellectu eterno p̄t̄ itel ligere rem non eternā. res enī itellecta ē quodāmodo p̄cipii actionis in agentib; per volūtate: sicut forma naturalis in agentibus p̄ naturā. Sed adhuc magis istat. non. n. vident; q̄ volūtas postpōat facere qd̄ vult nisi propter hoc q̄ aliquid expectat in futurū quod nōdum est in presenti: sicut si volo facere ignē non nūc sed postea expectatur in futurū frigus cuius cā facio ignē: vel ad minus expectatur presentia t̄pis. Quod autē tempus succedat post tēpus hoc non est absq; motu. non ergo potest eē q̄ voluntas etiā si ponatur immutabilis postponat facere id quod vult nisi aliquo motu interveniente. & sic nō potest esse q̄ noua productio rez proueniat a voluntate eterna: nisi mediantibus motibus succedentib; sibi in infinitū. Latet at sic obijciētes q̄ hec obiectio p̄cedit de agente in tpe qd̄ agit tpe p̄supposito. In huius enī actōne q̄ fit in tēpore: o; p̄siderare aliq; determinatā habitudinē ad hoc tēp; vel ad aliqd̄ eoz que sunt in hoc tpe: vt fiat magis i hoc

tēpore q̄ in alio. Sed hec ratio locū nō h; in agēte vlt qd̄ & ipsuz tēpus sit cū ceteris p̄ducit. cū enī dicimus res nō semp̄ fuisse a deo p̄ductas: non intelligimus q̄ infinitum tēpus precesserit in quo deus ab agēdo cessauerit: & post modum tempore determinato agere cepit. Sed q̄ de tēpus & res similit̄ in eē p̄duxerit postq; nō fuerāt. & sic nō restat i diuina volūtate. cōsiderandum q̄ voluerit facere res nō tunc sed postea quasi tempore determinato iā existente. sed considerandū solū est hoc q̄ voluit q̄ res & tempus durationis earuz inciperent esse postq; non fuerant. Si autem queratur quare hoc voluit: sine dubio dicendum est q̄ propter seipsum. sicut enim propter seipsum res fecit vt in eis sue bonitatis similitudo manifestaretur. Ita voluit eas nō semp̄ esse: vt sua sufficientia manifestaretur in hoc q̄ omnibus alijs non existentib; ipse in seipso omnē sufficientiam beatitudinis habuit & v̄tutis ad rerū productionē. & hoc quidē dici pōt quātum humana ratio capere potest de diuinis saluo tamen secreto diuine sapientie quod a nobis cōprehendi nō pōt. Quia igitur rationis solutio procedit supponendo q̄ tempus nō fuerit semper: restat solvere rationem per quam ostendi videt̄ tempus semper fuisse. & ideo forte *Az.* post rationem de motu posuit rationem de tempore: quia considerauit q̄ premissa ratio de motu efficaciam non haberet nisi poneretur tempus eternum. q̄ ergo ponit q̄ quādoq; ē tempus necesse est ponere aliquod nūc esse: indubitanter concedendum est. Nūc autem omne esse principuz & finem temporis concedi non oportet: nisi ponatur etiā motum semper esse: vt scilicet quodlibet inuisibile in motu acceptum quod momentum dicitur: sit principii & finis motus. Sic enim habet se nūc ad momentum: sicut tempus ad motum si ergo ponimus motuz non semper fuisse: sed est accipere aliquod primum induisibile i motu ante quod nihil fuit motus: erit etiā accipere aliquod nūc in tempore ante quod non fuit aliquod tempus. Itā autem ostendimus exponendo litteras: q̄ id quod *Auerrois* dicit ad hanc rationem confirmandam efficaciam nō habet: sed nec illud quod *Az.* ad hoc ponit: scilicet q̄ prius & posterius non sunt sine tempore efficax esse potest. cum enim dicimus q̄ principium temporis est ante qd̄ nihil eius est: non propter hoc oportet q̄ ipsam nūc qd̄ est principuz temporis precedat tempus quod significatur cum dicitur ante. sicut si in magnitudine dicam q̄ principium magnitudinis est extra quod nihil est eius: non oportet q̄ extra illud principium significet aliquem locū in rerum natura existentem: sed imaginabilem tantum: alioquin esset ponere locum extra celuz cuius est magnitudo finita habens principium & finem. Similiter etiā & primum nūc quod est principium temporis non precedit tempus in rerum natura existens: sed secundum imaginationem nostram tantum. & hoc tempus designatur cum dicitur q̄ primum nūc est principuz temporis aliquid quod nihil est temporis. Vel potest dici q̄ cum dicitur principium temporis est ante quod nihil est temporis: li ante non remanet affirmatiuum sed negatur: & sic non oportet ponere tempus ante principium tēporis. in his enim que sunt in tempore accidit q̄ eoz principio tempus aliquod preexistat: sicut cum dicitur q̄ principium iuuentutis est ante q̄ nihil est de iuuentute: potest intelligi li ante etiam affirmatiue: quia iuuentus tempore mensuratur: tempus autem non mensuratur tempore. Unde eius principio tempus non preexit: & sic li ante quod ponitur in diffinitione principii temporis: non oportet q̄ remaneat affirmatiuum sed negatur. Est autem ante tempus aliqua duratio scilicet eternitas dei que non habet extensionem aut prius & posterius sicut tempus: sed est tota simul. & non est eiusdem rationis cum tempore: sicut nec magnitudo diuina cum magnitudine corporali. sicut ergo cum dicimus extra mundum non esse nisi deum: non ponimus aliquam dimensionem extra mundum: ita euz dicimus ante mundum nihil fuisse: non ponimus aliquam successiuam durationem ante mundum.

Ed non aliquando quidem erat: ali-
quando autem non. Et namq; assimi-
latur sic dicere figmento magis.

Lectio tertio.

Postquam Philosophus po-

uit rationes ad ostē-
dēdū motū sp. eē: hic pōit rōes ptra Anax.
& Emped. q. p. rariū pōebant. & circa hoc duo
facit primo ponit rōes ptra eorū positionē.
scdo ptra rōes quā supponebāt ibi. (Similit̄ at̄ & dicere
rē.) Dicit ergo p. rō q. cū ostēsum sit q. mor. sp. ē: nō erit
dicēdū q. aliqñ sit motus & aliqñ nō: sicut dixerūt Em-
ped. & Anax. sic enī dicē sicut ipsi posuerūt assimilāt. cui-
dā figmēto: q. i. absq; rōe hoc ponebāt. oē enī qd̄ ponit
absq; rōe vel auctoritate diuina fictitiū eē v̄f. auctoritas
āt diuina p. nālet ē rōi humane multo magis q̄ auctori-
tas alicuius p. bī p. nāleret alicui debili rōni quā aliquis
puer iduceret: nō ergo assimilant figmēto que per fides
tenent: s; absq; rōne credunt. credim̄ enī diuine auctori-
tati miraculis approbate. i. illis operibus que solus de-
facere potest. **Deinde cum dicit.**

Co. 14. Similiter aut̄ & dicere: quia aptus natum
sic est: & hoc oportet opinari eē principium: si-
cut videtur utiq; Emped. dicere: q. tenere &
mouere in parte amicitiam & discordiam inest
rebus ex necessitate: quiescere autē inter tem-
pus. Fortassis autem & vnū principium facien-
tes sicut Anaxagoras sic utiq; dicerent.

2ec. 2.

Co. 15.

Obijcit contra rōnes cui innitebant. & circa hoc tria fa-
cit. p. rō ponit istā rōnes esse inconueniētē. scdo ostēdit q.
inconueniētē erat s̄m positionē Anax. q̄ s̄m positionem
Emped. ibi. (At vero nihil inordinatū rē.) Tertio ostē-
dit q. nec s̄m opinionē empedoclis cōuenienter se habz
ibi. (Sed & oportet hoc dicētes.) Dicit ergo primo q. si
militer etiā hoc videtur eē fictitiū q. aliquis ponēs motū
quandoq; esse & quandoq; non eē dicat hoc p. rōne: q.
hoc iō est q. natū est sic eē: & q. hoc oportet accipere tāq;
principiū sicut emped. videtur dicere: q. hoc q. res i par-
te temporis teneant amicitia: & in parte tēporis teneat dis-
cordiaz & moueantur: & q. in medio tpe quiescant: inest
rebus ex necessitate: sicut si aliquis diceret quare calidus
calescit q. sic necesse ē esse: & b. accipiat. q. principiū q. ca-
lidū calesciat. Similit̄ accipiebat Emped. q. principiū q.
necesse est sic eē: quandoq; res moueri per amicitia qñ
q; discordiam & quandoq; quiescere & forte etiam eodē
modō differet Anax. & alij ponentes vnū principium acti-
uum: q. oportet hoc accipere. q. principiū q. motus ince-
perit postq; i infinito tpe nō fuit. **Deinde cum dicit.**

At vero nihil inordinatum eorum que na-
tura & scdm naturaz sunt. Natura enim omni-
nibus causa ordinationis est. infinitum autem
ad infinitū nullā rōnes bz: Ordinatio aut̄ oīs
rō est. Infinito aut̄ tpe quiescere: postea motū
eē aliquādo: huius at̄ neq; vnā differentiaz eē
quare nūc magis q̄ prius. Neq; itēz aliquā
ordinationē habere nō iā nature ē opus. Aut
enī simpliciter se bz: qd̄ ē nature: & non aliquā-
do quidē sic: aliqñ vero aliter: vt ignis natura
sursum fertur: & nō aliqñ quidē sic: aliqñ vero
non aut rōnes bz qd̄ non est simpliciter. Qua-
re dignus est sicut Emped. & si quis alter dixit
sic habere in parte quiescere omne & moueri
iterū. Ordinationē enī iā habet quādā h. m. oī.

Costēdit q. hac ratiōe icōueniētē vtebat Anax. q̄ Em-
ped. manifestū est enī q. cū ponitur aliquid esse. q. prin-
cipiū oportet accipere q. hoc sit s̄m rei naturam: hoc est
vt natura rei sit talis q. hoc ei conueniat: sic enim accipi-
mus. q. principium q. omne totum maius est sua parte:
q. hoc est de ratione & natura totius: quod excedit par-
tis q̄titatez. Unde Emped. dicebat. (Sic aptum natū ē
esse.) Sans intelligere q. hoc eēt accipiendū. q. principium
& similiter Anax. diceret: licet non exprimeret. sed mani-
festus est q. nulla res naturalis nec aliquid eorū que na-
turaliter rebus conueniunt pōt eē absq; ordine: quia na-
tura est causa ordinationis. videm̄ enim naturam in suis
operibus ordinate de vno in aliud procedere. quod ergo
non habet aliquem ordinem non est secundū naturaz: nec
potest accipi vt principium: sed duo infinita non habent
ordinem ad inuicem quia infiniti ad infinitum nulla est p-
portio. oīs autēz ordo proportio quedā est. Sic ergo p. rō
q. quiescere res tēpore infinito & postea incipere moueri
per infinitū tempus: sine hoc q. sit aliqua differentia iter
hoc tempus & illud quare nūc magis q̄ prius mo-
tus fiat: neq; iterum assignare aliquam aliam ordinatio-
nem inter aliqua duo quorum vno deficiente alterum in-
cipiat & fiat motus: vt Anax. ponebat: hoc non est opus
nature. quia quicquid est i natura aut semper. (simpliciter)
. i. eodem modo se habet. & non aliquando. sic aliquando
autem aliter. sicut ignis semper sursū fertur. Aut aliqua
ratio est quare non semper est eodem modo sicut nō sem-
per animalia crescunt. sed quandoq; diminuitur. & hoc
habet aliquam rationem. Sic ergo non videntur secun-
dū naturam procedere q. infinito tempore res quiesce-
rint & postmodum moueri inceperint. vt Anax. posuit.
Unde melius est q. dicatur sicut Emped. dixit: vel qui-
cūq; alius similiter opinatus est. q. totum vniuersum in
quada; parte temporis quiescit & iterū mouetur in alia
parte temporis. quia iam hoc potest habere aliq; ordina-
tionem. finiti enim ad finitum potest esse proportio. Est
autem considerandum q. sententia fidei nostre non est si-
milis positioni Anax. Non enim ponimus ante mundū
infinita spacia temporis cuius sit necesse accipere propor-
tionē ad tempus sequens sed anteq; mundus inciperet
sola dei simplex eternitas fuit. sicut dictum est. que ē om-
nino extra genus temporis. **Deinde cum dicit.**

Sed & oīs hoc dicentem non affirmare so-
lū sed cāz ipsius dicere: & non apponere nihil:
neq; velle dignitatem irrationabilem: sed aut
inductionem aut demonstrationem ferre. Nec
quidem enim non cause posite sunt: neq; i hoc
erat amicitie vel inimicitie eē. Sed huiusmodi
quidē congregare. illius vero disgregare. Si
vero determinetur qd̄ est in parte: dicēdum est
in quibus sic sunt. sicut q. est aliquid q. cōgre-
gat homines amicitia: & fugiunt inimici ab inui-
cem. Hoc enim supponitur & in toto eē: videt̄
enim & in quibusdam eē sic: q. autē & secūdū
equalia tempora: indiget aliqua ratiōe.

Costēdit q. nec ē Emped. p. nēit p. dicta rō. & p. mo ostē-
dit positū. scdo excludit quādā falsaz existētiāz ibi. (Di-
no enī existare rē.) Dicit ergo p. rō q. ē q. b. dicit q. Em-
ped. dixit nō opz q. solū affirmet q. dicit. s; ē q. assignēt
cāz sui dicti. & q. nihil ex se appōat vltra id qd̄ cā assigna-
ta regit. neq; ēt aliqd̄ velit accipere vt dignitatē. i. vt p. rō
cipiū absq; rōe. S; oīs q. adducat ad manifestationē eius
quod accepit. q. principiū: aut inductionem sicut in princi-
pijs naturalibus que ex sensibilibus experimento accipiū-
tur: aut demonstrationem: sicut in principijs q. per prin-
cipia priora demonstrant. Sed hoc Emped. non seruat.
esto enim q. ipse ponat amicitiam & litem esse causas ut̄

non est de ratione amicitie vel inimicitie q̄ vnum eorūz post alterū moueat. non est enī de rōne amicitie q̄ i inimicitia conuertatur: nec econuerso sed de ratione amicitie est q̄ congreget: de ratione vero inimicitie est q̄ disgreget. sed si vteriq̄ determinetur q̄ in quadam parte tēporis hec cōgreget: & iterum in quadā pte temporis illa disgreget: ē vterius manifestādū in aliquibus particulārib' in q̄b' hoc p̄tingat: sicut q̄ amicitia congreget. & inimicitia disgreget: māifestat in hominib': q̄ amicitia homines adunant adinuiticē inimicitia vero fugiunt ab inuicē. & ideo hoc ab Emped. supponitur eē i toto vniuerso: q̄ videt esse in aliquibus sic. Sed q̄ s̄m eqlia tpa moueāt successive amicitia & inimicitia: hoc indiget aliqua ratiōe manifestante: non enim videtur hoc in oibus contingere.

Deinde cum dicit.

Dio. n. existare p̄cipiū hoc eē sufficiens qd̄ sp̄ aut ē sic: aut fit: nō recte se habz opinari. In quo democritus reducit de natura causas q̄ sic & qd̄ p̄ius factū ē: ipsius autem semper noluit principium querere: in quibusdam dicens recte. Qd̄ autem in oibus non recte. Et enī trigonū semp̄ habet duobus rectis equalibus angulos: sed tamen ē perpetuitatis huiusmodi altera cā: p̄ncipiorum igitur non est altera cā: s̄z p̄petua sunt. Quod quidem igitur nullum tempus erit: neq̄ erat: quando motus non erit: siue non erat: tanta dicta sunt.

Excludit quādā falsam existimationē. posset enī aliq̄s credē q̄ q̄cqd̄ semper est nō hz cām propter hoc q̄ videmus ea que apud nos causantur de nouo incipere & iō videbantur aliquib' q̄ quando reducebat aliq̄ questio in aliqd̄ qd̄ ē semper: nō oporteret vterius causam seu ratiōnem querere. Sic ergo posset Emp. dicere q̄ amicitia & his semper s̄m equalia tempora: mouerunt: & ideo non ē querenda huius alia ratio. idoc ergo Az. remouet dicēs q̄ non recte se habet opinari q̄ aliquid existimet esse p̄cipiū propter hoc q̄ semper aut sic est: aut sic fit. Ad hoc enī Democrit' reducebat omnes causas nāles assignans principium his que de nouo fiunt. sed eius qd̄ est semp̄ nolebat aliqd̄ p̄cipiū querere: quod quidē in aliquibus recte dicitur: sed non in omnibus. Manifestum est enim q̄ triāgulus semper habet tres angulos. equales duob' rectis. Sed tamen huius p̄petue passiois est altera cā. sed aliqua perpetua sunt sicut p̄cipia quorū nō ē alia cā. Est aut̄ valde notandū q̄ hic dicit: q̄ vt in secūdo meta. habet: eadez est dispositio rerum in esse. & in veritate. sicut igitur aliq̄ sunt semper vera & tamē habent cām sue veritatis. Ita Aristoteles intellexit q̄ essent aliqua semp̄ eētia. s. corpora celestia & substantie separate: & tamen haberent cām sui esse. Ex quo patet q̄ q̄uis Az. poneret mūdum eternū: non tñ credidit q̄ deus non sit cā essendi ip̄i mūdō: sed causa motus eius tātū. vt quidā dixerūt. Ultimo aut̄ concludit p̄ncipale p̄positū epilogando. & dicit tanta dicta esse de hoc q̄ nullū tempus erit in futuro. neq̄ erat in p̄terito. in quo aliquis motus non sit.

Contraria autēz his non difficile ē solvere. Videbitur autem ex huiusmodi considerantibus contingere maxime motum esse aliquando: cum non est omnino. Primum quidāz: q̄ neq̄ vna perpetua mutatio est. Mutatio enim omnis apta nata ē ex quodam in quiddam. Quare necesse est omnis mutationis terminus esse contraria in quibus fit. Infinitum autem moueri nullum.

Lectio quarta.

Quisquam philosophus post

it rōnes ad probandū motū semp̄ esse. hic itēdit solūē ea q̄ i cōtrariū obijci possunt & circa hoc duo facit: p̄mo pōit rationes. scdo soluit eas ibi. (Illo rū at p̄ius.) Circa p̄mū ponit tres rationes p̄mittens suā intētiōē. & dicit q̄ ea q̄ i cōtrariū obijci p̄it nō ē difficile soluere. Ex trib' n. rōnib' v̄ maxie seq̄ q̄ mot' ali q̄n incipiat eē cū p̄ius omnino nō fuerit quāz prima est qua supra pbauit in. vi. q̄ nulla mutatio ē infini. a. eadem enī rōne p̄bari pōt q̄ nulla mutatio sit perpetua. nulla enī mutatio terminata est perpetua. sicut nec infini. sed omnis mutatio est terminata. omnis enī mutatio naturalit' est ex quodā in quidā. & ista duo sunt contraria. vnde necesse ē q̄ terminus cuiuslibet mutationis sint ipsa contraria in quibus fit transmutatio. sed q̄ non in oī motu locali manifesta est cōtrarietas terminorū subiungit q̄ est cōmune oī motui q̄ nihil mouet in infinitū. quia nihil mouetur ad id ad qd̄ p̄tingere nō pōt. vt in. vi. dictum est. Sic ergo patet q̄ nulla mutatio est perpetua sic nec infini ta videt etiā possibile dare tēpus in quo nulla mutatio sit & hec prima ratio accepta est ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis q̄ ponit ibi.

Amplius videmus quoniam possibile ē moueri: neq̄ quod mouetur: neq̄ habens in seipso: neq̄ vnus motus: vt in inanimatis quorum neq̄ pars vlla: neq̄ totum mouetur: sed quiescens mouetur quandoq̄. Conuenit autem aut semper moueri: aut nequaquā: si quidē non fit: cum non fit existens.

Que talis ē si mot' nō pōt fieri de nouo cū p̄ius nō eēt v̄ eē cōueniēs dicē de vno q̄q̄ qd̄ vel semper mouet v̄ nequaquā moueatur. quia si in vno mobili potest quādoq̄z mot' esse & quādoq̄z non esse pari rōe i toto vniuerso. S̄z videm' q̄ possibile ē aliqd̄ moueri qd̄ p̄ius non mouebat s̄m totū. neq̄ aliquē motū in seipso habebat s̄m aliquā sui partē. sicut apparet in reb' inanimatis in quib' ali qd̄ mobile q̄sq̄z moueri scipit cū antea nulla ps eius moueret neq̄ ip̄z totū. s̄z oīno quiesceret. Reliquit ergo q̄ in toto vniuerso potest esse motus cum p̄ius non fuerit.

Multo autem magis huiusmodi esse in animatis manifestum est. Neq̄ vnus quidēz in nobis cum sit motus aliquando: sed quiescentes tamen mouemur aliquando: & si nihil extra moueat. Hoc enim in inanimatis eē non videmus similiter: sed semper moueri i sa ali quid exteriorum alterum. Aliquando autem animal dicimus ipsuz se mouere. Quare si quidē quiescit aliquando penitus: in immobile motus vtiq̄z fiet ex ipso & nō ab extra. Si autem in animali hoc possibile fieri: quid prohibet idem accidere & secundum omne. Si nāq̄z in paruo mundo fit: & in magno. & si in mundo & in infinito. si quidem contingit moueri infinitum & quiescere totum.

S̄z q̄ i reb' inaiatis lz appeat mot' i aliq̄ de nouo inci p̄ nullo motu p̄existēte i illo eodē. appeat tñ motus p̄existēs i aliq̄ exteriori a q̄ mouet. Iō tertiā rōez pōit ex pte animalium que non mouent ab extrinseco: sed a seipsis & hoc ibi. (Multo autē magis). Et dicit q̄ incipere motū cū p̄ius non esset. multo magis est manifestum in rebus aiatis q̄ inaiatis. cum enī nos quiescerimus aliquando nullo motu in nobis existente. aliquando moueri incipimus. & est ex nobis ipsis principium nostri motus ē si nihil extrinsecū moueat. quod quidē in rebus inaiatis

Idez in. 2. lib. 8 gene ratione animalium.

Co. 16.

2 ec. 2.

2 ec. vltima

2 ec. vltima.

Co. 17.

nō contingit: sed semper aliquid extrinsecum mouet ip̄a vel generans vel remouens prohibens vel violentias in ferens. Ex quo sequitur q̄ si animal quandoq; totaliter quiescat: q̄ in aliquo immobili incipiat esse motus cum prius non fuerit: non ex aliquo extrinsecum mouente: s; ab ip̄soniet quod mouetur. et si hoc potest esse in animali nihil prohibere videtur quin idem accidat in vniuerso. habet enim animal et maxime homo similitudines quandā cum mundo. Unde dicit a quibusdam q̄ hō sit paruus mundus. et sic si in paruo mundo incipit motus cum prius nō fuerit: videtur q̄ etiam in magno mundo idēz pos sit contingere. et si hoc contingit in mūdo: potest etiam cō tingere in toto infinito q̄ quidā posuerunt extra munduz si tamen sit aliqd̄ infinitū quod possit quiescere et moueri.

Deinde cum dicit.

Co. 18.

Horum autem primum quidem quod dictum est non eandem semper et vnum numerum esse motum qui est in contraria: recte dicitur. Hoc enim fortassis quidem necessarium est: si quidem non semper vnum et eundem esse possibile est eiusdem et vnius motus. Dico autē: sicut vtrum vnus chorde vnus et idem sonus: aut semper alter similiter se habente et mouente: sed tamen qualitercūq; se habet: nihil prohibet et quendam eundem esse: qui perpetuus et continuus est. Manifestum vtiq; erit magis ex his que posterius.

Co. 19.

Soluit per ordinem rationes premissas in solutione ergo prime rationis dicit q̄ istud recte dicit: q̄ motus qui est inter contraria nō pot̄ semp durare vnus et idem numero. quia forte hoc est necessarium vt infra probabitur. et ideo ponit sub dubitatione quia nundum erat probatū. sed q̄ posset aliquis dicere q̄ etiam motus qui est inter contraria potest esse semper vnus numero propter idempritatez mobilis: quod iterato de contrario in contrarium mouetur: sicut si prius mouebat de albo in nigrum: postea moueatur de nigro in albu: et sic semper: ideo subiungit q̄ non est possibile q̄ semper motus qui est vnus et eiusdem mobilis per reiterationem sit vnus et idēz. et hoc manifestat per exemplū ponat enim q̄ chorde citare similiter se habeat. et mouens qui percussit chordā similiter se habeat in mouendo. Hoc test esse dubitatio vtrū vnus chorde bis percussus sit vnus et idem motus et sonus: aut sit alius et alius: sed tamen quicquid sit de aliis: mobilibus: nihil tamen prohibet q̄ aliq; motus q̄ non est inter contraria sicut circularis motus idēz semp maneat continuus et perpetuus qd̄ magis ex sequentibus erit manifestum. Ergo ois motus sit finitus secundū terminos tamen per reiterationes aliq; motus pot̄ esse continuus et perpetuus.

Deinde cum dicit.

Sec. 15.

Moueri autem quod non mouetur nullum inconueniens est. Si aliquando quidem sit extrinsecus mouens: aliquando autē non. Nihil enim aliud dubitat hoc dicens: quapropter non semper alia quidem quiescunt eorum que sunt: alia vero mouentur.

Sec. 2.

Soluit secundam rationem et dicit q̄ nullū inconueniens est si aliqd̄ inanimatū incipiat moueri cū prius nō moueret: si hoc accidat propter hoc q̄ mouēs extrinsecus aliqd̄ sit prius aliquando non. Manifestū enī est q̄ ois preexistere motum ex parte mouentis qd̄ aliqd̄ sit proprie cū prius nō esset. s; istud videtur esse inquirendū q̄si dubiū. s; si existente mouente idēz ab eodē q̄siq; moueat et quādoq; nō. hoc enī supra dixit nō posse accidere nisi precedēte mutatione vel ex parte mobilis vel ex parte mouētis: et sic semper preexistit motus siue preexistat mouēs siue nō. Ad autē hoc vtrū querēdū q̄ ille q̄ hanc rationem iduxit de nullo alio videt dubitā q̄

propter qd̄ quiescentia nō semper quiescunt et mobilia nō semper mouentur. Deinde cum dicit.

Co. 20.

Maxime autem vtiq; videbitur tertium habere dubitationem: q̄ fit cum insit prius motus: q̄ accidens est in animatis. Quiescens enim prius post hoc vadit mouente exteriorū nullo: sicut videtur. hoc autem falsum est. Conspicimus enim semper aliquid motum in animalium naturalium. Huiusmodi autem motus non animal causa est: sed continens forsitan. Ipsū autem dicimus ipsū mouere se: non scōz omnem motū: sed scōz locū. Nihil igitur prohibet. Magis autē fortassis necessarius est in corpore multos fieri motus a continente. Horum autē quosdam intellectum aut appetitum mouere. Illum autem totum iam animal mouere quare contingit circa somnos. Sensibilis quidem enim cum neq; vnus insit motus: in existente tamen aliquo surgunt animalia iterum. Sed nanq; manifestum erit et de his ex sequentibus.

Soluit tertiam rationem. et dicit q̄ id quod tertio obiectū est maxime facit dubitare q̄ possit esse motus cū prius nō fuerit. sicut videtur accidere in rebus animatis. videt enim q̄ animal q̄ prius quiescebat postmodum moueatur processiuo motu: nullo motu facto ab exteriori. et sic videtur q̄ illuz motū animalis nō procedebat aliq; motus: neq; in ipso animali: neq; in alio: sicut in rebus nominatis dicebatur. sed hoc est falsum. s; q̄ motus animalis nō fiat ab aliquo exteriori. Videm⁹ enī semper in animalibus aliqd̄ naturaliter motū qd̄. s; nō mouetur per voluntatē. et huius qd̄ mouet naturaliter cā nō est ipsum animal per suuz appetitū sed forsitan cā huius naturalis mutationis (est continēs) id est aer: et vterius corpus celeste: sicut manifeste apparet cum alteratur corpus animalis per calorem aeris et frigus aeris. et dicit. forsitan. quia in animali etiam aliqd̄ naturaliter mouetur ab interiori principio: sicut per in mutationibus que sunt in anima vegetabili: vt apparet in digestionibus cibi et in sequentibus transmutationibus que dicuntur naturales q̄ non sequuntur apprehensionem et appetitum. et hoc videtur esse contra id qd̄ est proprius animalis. s; q̄ moueat seipsum: et id subiungit q̄ cū dicimus animal mouere seipsum nō intelligim⁹ hoc de quolibet motu: sed de motu locali s; in quē animal mouet seipsum per apprehensionem et appetitū. sic igitur nihil prohibet imo necessarium est q̄ in corpore animalis fiat multe transmutationes a continente. s; aere et corpore celesti quarum quedā: mouēt in intellectū aut appetitū ex quo vteriusq; totū animal mouet. Est autē considerandum q̄ hic declarat modum quo corpora celestia in nos agunt: non enim agunt directe in animas nostras sed in corpora: motus autem corporibus per accidens fit motus in viribus anime que sunt actūs corporaliū organozum. Non autē ex necessitate in intellectu et in intellectivo appetitu qui non vtuntur organis corporis. aliquando tamen intellectus et voluntas sequuntur aliquas predictarū mutationum: sicut cum aliq; per rationes eligit vel sequi vel repellere vel aliquid agere propter passionēz vel in corpore vel in parte sensitiva exortam. et ideo non dicit q̄ omnes motus q̄ sunt a continente moueant intellectū aut appetitū (sed quidā) vt omnino necessitatez ab intellectiva parte excludat. ponit autem exemplum eozū qui dixerant in dormientibus in quibus maxima quies esse videtur quantum ad animalis motus: cum tamen in eis nullus motus sit sensibilis. i. a sensibili apprehensione procedens. iterum surgunt animalia euigilata propter aliquem motum interiori existentem: vel ex opere anime nutritiue: sicut cum digesto cibo deficiunt

Octauus

et a porationes que somnū causabāt: et animal excitat sine cū alterat corpus a continente per calorem aut frigus. et sic diligenter consideranti apparet quod nūc in nobis aliquis motus apparet de nouo nisi precedente aliquo alio motu et hoc promittit se in sequentibus magis manifestaturū.

Co. 31.

Incipium autem considerationis est quod quidem et dicte dubitationis. que quedam eorum que sunt: aliquando quidem mouentur: aliquando autem quiescunt iterum. Necessesse autem aut omnia quiescere: semper: aut omnia semper moueri: aut alia quidem moueri: alia autem quiescere. Et iterum horum aut que mouentur moueri semper: que vero quiescunt quiescere semper: aut omnia apta nata sunt similiter moueri et quiescere aut reliqua quā amplius: et tertium est. Contingit enim alia quidem semper immobilia esse eorum que sunt alia vero semper moueri: alia autem cum veris quibus accipere: quod quidem nobis dicendum est. Hoc enim habet solutiones omnium dubitationum: et finis nobis est huiusmodi negotii.

Lectio quinta.

Lec. 2.

Est quam philosophus in. vii. ostenderit quod in mouentibus et in mobilibus non est procedere in infinitum sed est deuenire ad aliquod primum et etiam iam ostendit quod motus semper fuit et semper erit: ulterius procedit ad inquirendum conditionem primi motus et primi motoris et diuiditur in partes duas. in prima ostendit quod motus primus est sempiternus: et quod primum mouens est omnino immobile. secundo ex hoc procedit ad ostendendum qualis sit primus motus: et qualis sit primus motor: ibi (At vero aliud facit primum. et cetera.) Primum autem per diuiditur in tres partes. in prima ponit sub questione quandam diuisionem quinquemembrem. In secunda excludit tres partes propositae diuisionis ibi. (Omnia igitur quiescere et cetera.) Tertio inquit de duobus residuis membris quod eorum fit veritas: quare hoc dependet veritas quam inquirere intendit ibi. (Oia autem velle aliquando quidem et cetera.) Dicit ergo primo quod principium sequentis considerationis que inquirere intendimus de primo motu et primo motore est quod pertinet ad dubitationes predictas quam. scilicet. mouit soluendo secundam rationem. Unde concludit quod quedam aliquando mouentur et aliquando quiescunt iterum et non semper vel mouentur vel quiescunt. ex quo ponitur motus sempiternus in communi. et dicit quod necesse est dispositionem rerum quantum ad motum vel quietem tripliciter se habere. quorum unus modus est: ut omnia semper quiescant et nihil aliquando moueatur secundus modus est ut omnia semper moueantur et nihil quiescat. tertius modus est quod quedam moueantur et quedam quiescant. sed iste tertius modus iterum diuiditur in tres modos quorum primus est quod quedam mouentur et quedam quiescunt: ita tamen quod ea que mouentur semper moueantur: et ea que quiescunt semper quiescant: et nihil sit quod quandoque moueatur et quandoque quiescat. secundus modus est e contrario: quod omnia sunt nata et moueri et quiescere: et nihil est quod semper moueatur vel semper quiescat. tertius modus huius secundae diuisionis est: quod alia semper sint immobilia et nunquam moueantur: alia semper mobilia et nunquam quiescant: alia vero possunt accipi cum utroque. scilicet. cum motu et quiete: ita quod quandoque moueantur quandoque quiescant. et istud vltimum membrum est nobis de terminandum pro veritate quia in hoc habentur solutiones omnium obiectorum. et quando hoc ostenderimus habebimus finem quem intendimus in isto opere. scilicet. peruenire ad primum motum sempiternum et ad primum mouens immobile. sic ergo tertium membrum prime diuisionis diuiditur in tria membra: et sunt in vniuerso quinque membra huius diuisionis. Est autem con-

phyficorum

siderandum quod in tribus horum membrorum omnia entia ponuntur vnius dispositionis: sicut patet in primo membro quo dicitur omnia quiescere: et in secundo quo dicitur omnia semper moueri et in quarto quod dicitur omnia quandoque quiescere et quandoque moueri. In vno autem membro. scilicet. tertio: diuiduntur entia in duas dispositiones. scilicet. quod quedam semper moueantur et quedam semper quiescant. in vno est membrum. scilicet. quarto diuiduntur entia in tres dispositiones: scilicet. quod quedam semper moueantur: quedam nunquam moueantur: quedam moueantur et quandoque non moueantur. Et considerandum est quod in hoc vltimo membro non facit mentionem de quiete sed de immobilitate: quia primus motor qui nunquam mouetur non potest dici proprie quiescere: quis ut in quarto dictum est: illud proprie quiescit quod natum est moueri et non mouetur.

Lec. 4.

Deinde cum dicit.

Co. 23.

Omnia igitur quiescere et huiusmodi rationem querere. dimittentes sensum. infirmitas quedam est intellectus. Et de toto aliquo sed non de parte ambiguitas est. Neque solum ad physicum. sed ad omnes scientias. ut est dicere et omnes opiniones: propter id quod motu vtuntur omnes. Amplius autem de principis importunitates sicut in rationibus circa doctrinas nihil sunt ad mathematicum: similiter autem in aliis: sic neque de eo quod nunc dicitur ad physicum. Suppositio enim quod natura principium motus sit.

Excludit tria membra predictae diuisionis. et primo ponit quod non omnia quiescant semper. Secundo quod non oia mouentur semper ibi. (ferre autem adhuc et cetera.) Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur quod que mouentur mouentur semper: et que quiescunt quiescant semper ibi. (At vero neque alia quidem) Circa primum tria ponit quorum primum est quod ex quadam intellectus infirmitate procedit quod aliqui dicant omnia quiescere: et quod inquirent ad hoc aliquam sophisticam rationem dimisso sensu procedit enim ex hoc quod intellectus non est sufficiens ad dissoluendum phantasticas rationes que repugnant his que sunt manifesta secundum sensum. Dicitur autem in primo topicorum: quod non est curandum disputare contra quascumque positiones vel problemata de quibus aliquis dubitat indigens sensu vel pena. Unde contra istam positionem non oportet dubitare propter stulticiam dicentis. Secundum quod dicitur est quod ista dubitatio non est de aliquo particulari ente: sed vniuersali de toto ente: neque est pertinet solum ad naturalem philosophum: sed quodammodo pertinet ad omnes scientias demonstrativas: et (ad omnes opiniones). id est. ad omnes artes que vtuntur quibusdam opinionibus: sicut rethorica et dialectica: quia omnes artes et scientie vtuntur motu: practice quidem quasi dirigentes aliquos motus. Naturalis autem philosophia speculando naturam motus et mobilitatem. Mathematici etiam vtuntur motu imaginato: dicentes quod punctus motus facit lineam. Metaphysicus autem considerat de primis principijs. Sic igitur patet quod destruere motum repugnat omnibus scientijs. error autem qui pertinet ad omnia entia: et ad omnes scientias: non est reprobatus a naturali sed a metaphysico non ergo pertinet ad naturalem contra istum errorem disputare. Tertium quod dicitur est quod irrationabiles et importune dubitationes de principijs in doctrinis mathematicis non pertinent ad mathematicum ut eas remoueat. et similiter est in alijs scientijs. et similiter nec ad physicum pertinet destruere huiusmodi positionem que repugnat suis principijs. In quali bet enim scientia supponitur pro principio diffinitio subiecti. Unde et in scientia que est de natura: supponitur quasi principium quod natura sit principium motus. Sic ergo per tria media apparet quod ad naturalem non pertinet contra hanc positionem disputare.

cap. 9

Deinde cum dicit.

10.23.

Sere autē adhuc et omnia dicere moueri falsum quidem. Minus autem hoc preter artem positum quidem enim est: quod natura in physicis principium sit motus et quietis. Similiter autem physicum est motus.

Excludit secundum membrum quo ponebatur ab heraclito omnia semper moueri. et primo parat hanc opinionem nem precedenti opinioni que ponebat omnia semper quiescere: et dicit quod dicere omnia moueri semper ut heraclitus dicit est quidem falsum: et contra principia scientie naturalis sed tamen minus repugnat arti hec positio quam prima. et quod quidem repugnat arti manifestum est: quia tollit suppositionem scientie naturalis in qua ponitur quod natura non solum est principium motus: sed etiam quietis: et sic patet quod similiter naturale est quies sicut et motus. Unde sicut prima opinio que destruebat motum erat contra scientiam naturalem ita et hec positio que destruit quietem. Non tamen dixit hanc opinionem esse minus preter artem: quia quies nihil est aliud quam privatio motus: quod autem non sit privatio motus magis potest latere quam quod non sit motus. Sunt enim quidam motus parui et debiles: qui vix possunt sentiri: et sic potest videri quod aliquid quiescat quod non gescit: sed motus magni et fortes latere non possunt. Unde non dici potest quod decipiatur sensus in perceptioe motus: sicut in perceptioe quietis. Et ideo secundo ibi.

Et dicunt quidam moueri eorum que sunt non alia quidem: alia vero non: sed omnia et semper: sed latere hoc nostrum sensus. ad quos etiam quidem non terminantes qualem motum dicunt aut omnes: non difficile est contradicere.

Concedit quod hanc secundam positionem aliqui possunt: et dicit quod quidam. scilicet heraclitus et eius sequaces dixerunt quod omnia que sunt semper mouentur: non solum quedam aut aliquando: sed motus latet sensum nostrum. qui si loquerentur de aliquibus motibus: eorum dictum sustineri posset. Sunt enim aliqui motus qui nos latent: sed quia non de terminant de quali motu loquantur sed dicunt de omnibus motibus. ideo non est difficile contra illos obijcere: quia multi motus sunt de quibus manifestum est quod non possunt semper esse. Tertio ibi.

Neque enim augeri neque minui difficile est continue: sed est et medium. Est autem similis ratio huic de eo quod est guttam contere apertam nata et lapides scindere. Non enim si tantum effodit: aut remouit gutta: et medium in medio tempore prius: sed sicut nauis tractus est. et gutte tot tantum mouent. Pars autem illorum in nullo tempore tantum. Diuiditur quidem enim quod remotum est in plura: sed nihil eorum motum est seorsum sed simul. Manifestum igitur quod non est necessarium semper aliquid abire: quia diuiditur diminutio in infinita: sed totum aliquando abire.

Conponit rationes contra opinionem predictam. et primo quantum ad motum augmenti. secundo quantum ad alterationis motum. ibi. (Similiter autem et in alteratione.) Tertio quantum ad motum localem ibi. (Et sicut quod fertur et cetera.) Ideo autem ab augmento incipit: quia heraclitus maxime inducebat ad suam positionem ex consideratione augmenti. Videbat enim aliquem augeri sicut aliquam modicam quantitatem in vno anno: et supponens augmentum esse continuum: credebat quod in qualibet parte illius temporis sicut aliquid illius quantitatis augetur: et tamen non sentitur istud augmentum: quia fit in modica temporis parte: et sic arbitrabatur esse in alijs que videntur quiescere. dicit ergo contra hoc Aristoteles quod non

est possibile continue aliquid augeri vel minui: ita. scilicet quod quantitas aucta diuidatur secundum tempus: ita quod in qualibet parte aliquid eius augetur. sed interponitur in eodem tempore post augmentum vnius partis in quo nihil augetur: sed fit diuisio ad augmentum sequentis partis. et hoc manifestat per similia. quorum primum est: quod videmus quod gutta pluuie multiplicata conterit lapidem: secundum exemplum est: quod videmus quod nascentia. id est. plante in lapidibus nascentes lapides diuidunt: sed non possumus dicere quod si gutta multiplicata tantum fodit vel remouet de lapide in tanto tempore quod medietas guttarum prius in medio tempore remouerit medietatem illius quantitatis: sed ita conuenit hic sicut in trabentibus nauem. non enim si centum homines trahunt nauem per tantum spacium in tanto tempore: sequitur quod media pars illorum moueat per medietatem spacii in eodem tempore: vel per idem spacium in duplo tempore. ut in. vii. dictum est. ita etiam non sequitur si multe gutte effodiant lapidem: quod aliqua pars illarum guttarum prius remouerit medietatem in aliquo tempore. et huius ratio est: quia illud quod remouet a lapide per multas guttas est quoddam diuisibile in plura. sed tamen non seorsum aliquid illorum plurimum a lapide remouet: sed simul omnes partes prout sunt in potentia in toto remoto. et loquitur hic de primo quod remouetur. nihil enim prohibet per longinquum tempus aliquam magnam quantitatem remoueri a lapide per guttas quod etiam aliqua pars remota est prius per partem guttarum: est tamen deuenire ad aliquod quantum remotum quod totum simul remouetur et non pars post partem. In remotioe ergo illius totius nulla guttarum precedentium aliquid remouebat: sed disponebat tantum ad remotioem: vltima autem agit in virtute omnium: remouendo id ad cuius dispositionem cetera disponebant. et similiter etiam est in motu diminutionis. non est enim necessarium quod si aliquid decrescit tantum in tanto tempore: sed illa quantitas in infinitum diuidatur quod semper in qualibet parte temporis aliquid illius quantitatis subtractum abeat: sed totum simul aliquando abibit: et similiter etiam est in augmento. et sic non oportet quod continue aliquid augeatur vel minuat. Deinde cum dicit.

Similiter autem et in alteratione qualibet. Non enim si partibile in infinitum est quod alteratur: propter hoc et alteratio: sed velox fit motio sicut congelatio.

Contradicit predictae positioni quantum ad alterationem: et hoc tribus modis. Primo enim dicit quod similiter dictum est in qualibet alteratione: sicut dictum est in augmento. quantum enim corpus quod alteratur sit partibile in infinitum: non tamen oportet quod propter hoc alteratio in infinitum diuidatur: ita. scilicet. in qualibet parte temporis aliquid alterationis fiat. Sed multoties fit velox alteratio: ita. scilicet. quod multe partes corporis alterati simul alterant. Sicut accidit in defensione siue congelatione aque: tota enim aliqua aqua simul congelatur non pars post partem: si tamen accipiat multum de aqua nihil prohibet partem post partem congelari. Est autem considerandum quod hoc quod hic dicitur de alteratione et augmento versus contrariari his que dicta sunt in. vi. vbi ostensum est quod motus diuiditur sed diuisiones temporis et mobilis et ei sicut finis quam est motus. Sed sciendum est quod Aristoteles in. vi. determinabat de motu in communi non applicando ad aliqua mobilia: et ideo ea que ibi de motu tractauit accipienda sunt sicut exigentia continuitatis motus. Hic autem loquitur de motu applicando ad determinata mobilia in quibus conuenit aliquem motum corrumpi et non continuari: quod sicut rationes communi motus posset esse continuus. Secundam rationem ponit ibi.

Amplius cum infirmetur aliquis: necesse est tempus fieri in quo sanabitur et non in termino temporis mutari. Necesse autem in sanitate mutari et in aliud nullum. Quare dicere continue alterari: multum in manifestis est ambigere. In contrarium enim alteratio.

Sec. vltia

Sec. 6.

Et dicit qd si alius qui infirmatur debeat sanari: necesse est qd sanetur in aliquo tempore et non in termino temporis et necesse est ulterius qd ipsa mutatio sanationis tendat in determinatum terminum. scilicet in sanitatem et in nihil aliud. Sic ergo omnis alteratio requirit determinatum tempus: et de terminatum terminum: quia omnis alteratio est in contrarium. ut in. v. dictum est. nulla autem talis mutatio est semper continua: dicere ergo qd aliquid semper et continue alteretur est dubitare de manifestis. Tertiam rationem ponit ibi.

Lapisque neque durior fit neque mollior.

Dicit qd lapis non fit neque durior: neque mollior: etiam per temporis longitudinem: et sic stultum est dicere qd omnia semper alterentur. Deinde cum dicit.

Et secundum qd fertur: mirabile est: si latuit lapis deorsum latus: aut manens in terra.

Contradicit predictae opinioni quantum ad motum localem dupliciter. primo quidem quia aliqui motus locales et quietes ita sunt manifesti: qd latere non possunt. mirabile enim videtur si lateat quando lapis fertur sursum: aut quando quiescit in terra. et sic non potest dici qd propter latentiam motus localis ponantur omnia semper moueri localiter. Secundo ibi.

Amplius autem terra et aliorum unum quod quod ex necessitate permanet quidem in propriis locis. mouentur autem violenter ex his. Si quidem igitur quedam ipsorum sunt in propriis locis: necesse neque secundum locum omnia moueri quod quidem igitur impossibile fit aut semper omnia moueri aut semper omnia quiescere ex his et aliis huiusmodi scietur utique aliquis.

Ratiocinatur sic iterum. et dicit qd quilibet alia corpora naturalia quae sunt in propriis locis ex necessitate nature quiescunt et non mouentur ex propriis locis: nisi per violentiam. Sed manifestum est quedam corporum naturalium: necesse est esse in propriis locis. necesse est ergo dicere qd quaedam quiescant in locis: et qd non omnia localiter mouentur. Ultimo autem epilogando concludit qd ex praemissis et aliis similibus potest quis scire qd impossibile est aut semper omnia moueri: sicut dixit Heraclitus: aut semper omnia quiescere sicut dixit Zeno et Parmenides et Melissus.

Verum neque alia quidem semper contingit quiescere: alia vero semper moueri: aliquando autem quiescere: et aliquando moueri nullum. Dicendum autem qd impossibile fit: sicut et in dictis prius: et in his. Videmus. n. in eisdem fieri dictas mutationes.

Lectio sexta.

Estquam

reprobatis duobus membris praemisse diuisionis: hic reprobatur tertium quo. scilicet. poni posset: entia diuidi in duas dispositiones tantum ita qd quedam semper quiescerent: alia semper mouerentur: et qd non sit tertium genus entium quae quandoque mouentur quandoque quiescunt. hoc autem reprobatur dupliciter. primo quidem sicut et praedictas duas positiones: ex eo qd repugnat sensui. non solum enim videmus ad sensum qd quedam mouentur: per quod destruitur prima positio ponentium omnia quiescere semper: et qd quedam quiescunt. per quod destruitur. Secunda positio ponentium omnia moueri semper: sed etiam videmus qd in eisdem rebus fiunt praedictae mutationes seu variationes de motu in quietem: et de quiete in motum: per quod apparet qd aliqua sunt quae quandoque mouentur: et quandoque quiescunt. Secundo ibi.

Et adhuc quod oppugnat manifestis dubitatis. Neque. n. augmentum neque violentum erit motus nisi mouebitur extra naturam quiescentis prius.

Generationem igitur remouet et corruptionem haec ratio. Fere autem et moueri fieri quiddam et corrumpi videtur omnibus. In quod quidem enim mutatur fit hoc: aut in hoc. Ex quo autem mutatur corrumpitur hoc aut ab hinc. Quare manifestum quod alia quidem mouentur: alia vero quiescunt aliquando.

Co. 15.

Reprobat idem per hoc qd quae hanc dubitationem induceret: repugnaret his quae sunt manifesta in natura. Primo enim tolleretur motus augmenti. videmus enim motum augmenti in his quae non semper augebantur: alioquin si semper augerentur non esset augmentum ad determinatam quantitatem: sed in infinitum. Secundo tollitur motus localis violentus. non enim est motus violentus: nisi sit aliquid quod extra naturam moueat quod prius quiescerit secundum naturam cum motus violentus non sit nisi recessus a quiete naturali. Si ergo nullum quiescens potest moueri: sequetur qd id quod quiescit naturaliter quod possit post modum per violentiam moueri. Tertio excludit generatio et corruptio per hanc positionem. generatio enim est mutatio de non esse in esse: corruptio vero de esse in non esse. ad hoc ergo qd aliquid corrumpatur oportet qd prius fuerit ens per aliquid quod tempus: et ad hoc qd generetur oportet qd prius fuerit non ens per tempus aliquod. Quod autem per tempus aliquod ens est vel non ens quiescit. ut large de gete loquamur. Si igitur nullum quiescens potest moueri: sequitur qd nihil quod non est per aliquod tempus possit generari. et nihil quod est in aliquo tempore possit corrumpi. Quarta autem ulterius haec positio destruit vniuersaliter omnem motum. quia in omni motu est quedam generatio et corruptio vel simpliciter vel secundum quid. quod enim in aliquid mouetur sicut in terminum (generatur hoc) quantum ad motum alterationis et augmenti. (Aut in hoc). Quantum ad motum localem: sicut quod mouetur de nigro in album aut de paruo in magnum fit album aut magnum: quod autem mouetur ad aliquem locum fit existens in loco illo. Sed ex quo aliquid mutatur sicut a termino a quo (corrumpitur hoc). In motu alterationis et augmenti ut nigrum aut paruum. (Aut ab hinc). Quantum ad motum localem. quia ergo in omni motu est generatio et corruptio: duae praedictae positiones tollit generationem et corruptionem: per consequens tollit omnes motus. quia ergo haec quae dicta sunt: sunt impossibilia: manifestum fit qd quedam mouentur non quidem semper sed aliquando et quedam quiescunt non semper sed aliquando.

Omnia autem velle aliquando quiescere: aliquando aut moueri: hoc iam copulatum ad antiquas rationes.

Deinde cum dicit.

Inquirat de aliis duobus membris praemisse diuisionis. et primo manifestat suas intentiones. secundo exequitur ipsas. ibi. (Aduentum igitur et eorum quae mouentur etc.). Circa primum tria facit. Primo ostendit ad quam positionem pertineat quartum membrum. secundo ea quae dicta sunt in isto capitulo recolligit ibi. (Principium autem iterum faciendum etc.). Tertio ostendit quid restat dicendum ibi. (Reliquum autem considerandum etc.). Dicit ergo primo qd ponere qd omnia quandoque quiescunt et quandoque mouentur: hoc iam pertinet ad antiquas rationes quas tetigimus disputantes de motus sempiternitate. hoc enim posuisse videtur praecipue Empedocle. qd omnia quandoque mouentur sub dominio amicitiae et litis: et quandoque quiescunt in intermediis temporibus.

Deinde cum dicit.

Principium autem iterum faciendum a nunc determinatis ideis quod quidem incepimus prius. Aut enim omnia quiescunt aut omnia mouentur. aut

Lec. 4.

Co. 24.

Lo. 16. hec quidem quiescunt: hec autem mouentur eorum que sunt. Et si alia quidem quiescunt alia vero mouentur eorum que sunt: necesse est aut omnia aliquando quidē quiescere: aut omnia aliquando moueri: aut quedam semper quiescere: alia vero moueri ipsorum.

Lec. 5. Resumit ea que dicta sunt in isto capitulo. et primo resumit ea que dicta sunt in diuisione supraposita: secundo reprobationem prime partis qua ponitur omnia quiescere semper ibi. (Quod quidem igitur non possibile etc.) Tertio reprobationem aliorum duorum membrorum ibi. (Similiter autem impossibile etc.) Dicit ergo primo quod ad manifestandum magis intentionem sequentium debemus incipere ab his que nuper determinauimus sumentes idem principium quod prius scilicet quod entia oportet primo quod se habeant in aliqua harum trium dispositionum scilicet quod vel omnia quiescant: vel omnia moueantur: vel quod quedam quiescant et quedam moueantur. et hoc tertium iterum in tria diuiditur: quia si eorum que sunt quedam quiescunt et quedam mouentur: necesse est quod vel omnia sic se habeant: quod quandoque quiescant et quandoque moueantur: vel quod quedam semper quiescant: quedam autem semper moueantur: vel quod cum his duobus apponatur tertium membrum. scilicet quod alia sint que quiescant aliquando et non semper: alia quandoque motis et non semper.

Deinde cum dicit.

Quod quidem igitur non possibile sit omnia quiescere: dictum est prius. Dicemus autem et nunc. Si enim secundum veritatem sic se habet: sicut quidam dicunt esse quod est infinitum et immobile: sed non quod videtur secundum sensum: sed mouentur multa eorum que sunt. Si quidem igitur opinio est falsa: aut omnino opinio: et motus est: et utique si phantasia: et si aliquando quidem sic videtur: aliquando autem aliter. Phantasia quidem et opinio motus quidam esse videtur. Sed de hoc quidem intendere et querere rationem quorum dignus habemus quam ratione indigere: male iudicare est melius et peius: et credible et non credible: et principium et non principium.

Lec. 5. Reprobat primum membrum. et dicit quod supra dictum est quod non sit possibile omnia quiescere semper: sed et nunc etiam aliquid est addendum. et duo dicit contra hanc positionem. Primo quidem quod necesse est ponere aliquem motum saltem in anima: quasi aliquis velit dicere quod secundum veritatem sic se habet quod nihil mouetur: sicut dixerunt sequentes melissum qui posuit quod ens est infinitum et immobile: sed tamen non videtur ita secundum sensum: sed multa entium mouentur ut sensus iudicat. Si ergo aliquis dicat quod ista opinio est falsa qua opinamur quedam moueri: adhuc sequitur quod motus sit: quia si opinio falsa est: motus est: et vniuersaliter si opinio est: motus est. et similiter si phantasia est motus est. et hoc ideo: quia phantasia est quidam motus sensitiue partis factus a sensu secundum actum opinio etiam quidam motus est rationis ex aliquibus rationibus procedens. Sed adhuc manifestius sequitur quod motus sit in opinione vel phantasia: si aliquando videatur nobis sic esse: aliquando aliter: quod contingit cum quandoque videntur nobis aliqua quiescere: quando

que vero non quiescere. Sic ergo omnino sequitur quod motus sit. Secundo contra hanc opinionem dicit quod apponere intentionem ad destruendum hanc opinionem. et querere rationem ad probandum illas res quas debemus habere in maiori dignitate quam quod ratione indigeant: quia scilicet habentur ut per se manifesta: hoc inquam facere nihil est aliud quam male iudicando discernere inter melius et peius in moralibus: et inter credibile: et incredibile in logicis: et inter principium et non principium in demonstratis. qui enim querit rationes ad probandum ea que per se sunt manifesta: et sic habentur ut principia: non cognoscit ea esse principia dum ea per alia principia probare intendit. Similiter videtur quod non sciat cognoscere quid sit credible et incredibile: quia id quod est per se credible per aliud probare intendit: ac si non esset per se credible. nec etiam inter melius et peius posse discernere videtur: qui magis manifesta per minus manifesta probat. est autem per se manifestum aliqua moueri. non ergo ad hoc debet esse nostra intentio: ut hec probare rationibus nitamur.

Deinde cum dicit.

Similiter autem et impossibile est et omnia moueri: aut alia quidem semper moueri. alia vero semper quiescere. Ad omnia. n. hec sufficiens est vna fides. Videmus enim quedam aliquando quidem quiescere aliquando quidem moueri. Quare manifestum est: quod impossibile sit similiter omnia quiescere: et omnia moueri continue: Ex eo quod alia quidem semper mouentur. alia vero quiescunt semper.

Excludit alia duo membra premissae diuisionis: et dicit quod sicut impossibile est omnia quiescere semper: ita etiam impossibile est omnia moueri semper: aut etiam quod alia semper moueantur et alia semper quiescant: ita quod nihil sit quod quandoque moueatur et quandoque quiescat. contra omnia hec sufficit fidem facere per vnum medium: quia scilicet videmus quod quedam quandoque mouentur et quandoque iterum quiescunt. unde manifestum est quod impossibile est dicere quod omnia continue quiescant. quod erat primum membrum. et quod omnia continue moueantur. quod erat secundum membrum: vel quod quedam semper moueantur et quedam semper quiescant: et nihil sit medium.

Deinde cum dicit.

Reliquum ergo considerandum est. vtrum omnia huiusmodi possibilis moueri et quiescere. Aut quedam quidem sic. aliqua vero semper quiescunt. aliqua vero semper mouentur. Hoc enim demonstrandum est a nobis. Lo. 27.

Ostendit quid restat dicendum: et concludit ex premissis quod cum tria membra premissae diuisionis stare non possint: relinquitur considerandum quod membrum aliorum duorum sit verius. vtrum scilicet quod omnia sint possibilis moueri et quiescere: aut quedam sint possibilis moueri et quiescere: ita tamen quod aliqua sint que semper quiescant et aliqua que semper moueantur: hoc enim vltimum est quod demonstrare intendimus. Sic enim ostendetur primum motum esse sempiternum et primum motorem esse immobilem.

Quertium igitur et eorum que mouentur. alia quidem mouent et mouentur secundum accidens. alia autem per seipsa. Secundum accidens quidem ut quecumque in eo quod

sunt in mouentibus aut in his que mouentur
 & que sunt secundum partem. Alia autem per
 seipsa quecumque non in eo quod sint in mo-
 uente: aut in his que mouentur in eo quod pars
 aliquam ipsorum mouet aut mouetur. Eorum
 autem que mouentur per se, alia quidem a
 seipso, alia vero ab alio, & alia quidem natu-
 ra, alia vero violentia & extra naturam.

Lectio septima.

Postquam

Philosophus suam intentionem manife-
 stanit: hic incipit prosequi suam intentiones
 scilicet non omnia quandoque moueri et
 quandoque quiescere: sed aliquid esse om-
 nino immobile: aliquid autem quod semper mouetur.
 Diuiditur autem ista pars in duas. In prima ostendit
 primum mouens esse immobile. In secunda ostendit
 primum mobile semper moueri ibi. (At vero si aliqd
 est.) Prima pars diuiditur in duas. In prima ostendit
 primum mouens esse immobile ex ordine mouentium &
 mobilium. In secunda ex sempiternitate motus ibi. Et
 iterum considerans &c. Prima pars diuiditur in par-
 tes duas. In prima ostendit primum mouens esse im-
 mobile. In secunda ostendit ipsum esse perpetuum ibi.
 (Quoniam autem oportet &c.) Circa primum duo fa-
 cit. primo ostendit quoddam quod est necessarium ad p-
 bationem sequentiam, scilicet quod omne quod mouetur ab
 alio moueatur, secundo ostendit propositum ibi. (Hoc
 autem dupliciter.) Ostenderit si quidem supra in prin-
 cipio, vij, omne quod mouetur ab alio moueri ratioe co-
 muni accepta ex parte ipsius motus: sed quia incepit ap-
 plicare motus ad res mobiles: illud quod supra vniver-
 saliter est ostensum hic ostendit vniversaliter verificari in
 omnibus mobilibus & mouentibus. Unde prima pars
 diuiditur in partes duas, in prima ponit diuisionem mo-
 uentium & mobilium, in secunda manifestat propositum
 in singulis ibi. (Et maxime moueri.) Circa primum duo
 facit. Primo diuidit mouentia & mobilia, secundo ma-
 nifestat positam diuisionem ibi. (Quod enim ipsam a
 seipso.) Primo ergo ponit tres diuisiones mouentium
 et mobilium, quarum prima est quod mouentium & mo-
 bilium quedam mouent, seu mouentur per accidens: que-
 dam autem per se, & accipit hic per accidens large secun-
 dum quod comprehendit sub se etiam quod est secundum
 partem. Unde exponens quod dixerat. (Per accidens.)
 Subdit quod per accidens moueri aut mouere dicitur du-
 pliciter. Primo quidem dicuntur mouere per accidens
 quecumque mouere dicuntur ex eo quod insunt aliquibus mo-
 uentibus: sicut cum dicitur musicum sanare: quia is cui
 inest musicum sanat: & similiter dicuntur moueri per ac-
 cidens ex eo quod insunt his que mouentur vel sicut locatus
 in loco prout dicimus homines moueri quia natus mo-
 uetur in qua est: vel sicut accidens in subiecto: prout di-
 cimus album moueri: quia corpus mouetur. Alio mo-
 do dicuntur aliqua mouere vel moueri: quia mouet aut
 mouentur secundum partem: sicut homo dicitur percu-
 tere aut percuti: quia manus percutitur aut percutit per
 se autem dicuntur moueri aut mouere per remotiorem
 duorum predictorum: quia scilicet nec dicuntur mouere
 aut moueri ex eo quod sint in alijs que mouent aut moue-
 antur: neque ex eo quod aliqua pars ipsorum moueat aut
 moueatur. Omissis igitur his que mouent et mouen-
 tur per accidens: subdividit ea que mouentur per se, pri-
 mo quidem quia eorum que mouentur per se, alia mo-
 uentur a seipsis: sicut animalia. Alia vero ab alijs sicut in
 animata. Tertiam diuisionem ponit quia alia moue-
 tur secundum naturam: alia extra naturam.

Deinde cum dicit.

Quod enim ipsum a seipso natura mo-
 uetur: ut quodlibet animalium: mouetur. n.
 animal a seipso. Quorumcunque autem prin-
 cipium motus in seipsis est, hoc natura dici-
 mus moueri. Unde animal quidem totum
 natura ipsum seipsum mouet. Corpus autem
 secundum quod est corpus, contingit & natu-
 ra & extra naturam moueri. Differunt enim
 secundum qualem motus quod mouetur eue-
 niat, & ex quali elemento constet. Et eorum
 que mouentur ab alio: alia quidem mouen-
 tur natura: alia vero extra naturam. Extra na-
 turam quidem ut terra sursum, & ignis deorsum.
 Amplius autem partes animalium mul-
 totiens mouentur extra naturam iuxta posi-
 tionem & modos motus.

Manifestat qualiter inueniatur secundum naturam &
 extra naturam in his que mouentur a seipsis & que mo-
 uentur ab alio. Et primo dicit de his que mouentur a se-
 ipsis: sicut sunt animalia que mouent seipsa: quod mo-
 uentur secundum naturam, quod probat per hoc quod mo-
 uentur a principio intrinseco, illa autem dicimus a natu-
 ra moueri quorum principium motus in ipsis est. Unde
 manifestum est quod motus animalis quo mouet seipsum
 si comparetur ad totum animal est naturalis: quia est ab
 anima que est natura et forma animalis: sed si compare-
 tur ad corpus: contingit huiusmodi motum & esse natura-
 lem, et extra naturam, hoc enim considerandum erit secun-
 dum differentiam motus & elementi ex quo constat ani-
 mal, si enim animal constat ex elemento graui predomi-
 nanti: sicut corpus humanum et moueantur sursum: erit
 motus violentus quantum ad corpus, si vero moueantur
 deorsum erit motus corporis naturalis. Si autem essent
 animalia aliqua corpore aerea, ut quidam platonici posue-
 runt de illis esset contrario dicendum. Secundo manife-
 stat qualiter inueniatur motus violentus et naturalis in
 his que mouentur ab alio, et dicit quod horum quedam mo-
 uentur secundum naturam: ut ignis sursum: terra deorsum
 quedam vero extra naturam: ut terra sursum ignis deorsum
 qui est motus violentus. Tertio ponit alium modum
 in naturalis motus in animalibus, secundum scilicet quod
 multotiens partes animalium mouentur extra naturam
 si considerentur rationes & modi naturalis motus in par-
 tibus animalium: sicut homo brachia flectit ad anterius
 tibias autem ad posterius, canes vero et equi et huius-
 modi animalia anteriores pedes ad posterius, postero-
 res vero ad anterius. Si autem fiat motus in animalibus
 per contrarium erit motus violentus: et extra naturam.

Deinde cum dicit.

Et maxime moueri a quodam quod mo-
 uetur in his que extra naturam mouentur:
 est manifestum propter id quod manifestum
 est ab alio moueri, postea autem que sunt
 extra naturam, eorum autem que sunt secun-
 dum naturam ipsa a seipsis: ut animalia, hoc
 enim non in manifestum est: si ab aliquo mo-
 uetur: sed quomodo oportet accipere ipsius
 mouens & quod mouetur: videtur enim quod
 ibi fit accipiendum sicut in nauibus & non
 natura subsistentibus: sic et in animalibus esse
 se diuisum mouens: et quod mouetur, et sic
 omne ipsum seipsum mouet.

Lec. 10.

2. de bi-
 storijs
 animalium
 circa prin-
 cipium

Co. 28.

Octauus

Conprobat omne quod mouetur ab alio moueri. Et primo ostendit in quibus sit manifestum. Secundo ostendit de his in quibus est dubium ibi. (Maxime autem dubitatur & c.) Relictis autem his que mouentur per accidens: quia ipsa non mouentur: sed dicuntur moueri: ex eo quod quedam alia mouentur. inter ea que per se mouentur maxime in his que mouentur per violentiam & extra naturam: manifestum est quod id quod mouetur ab alio mouetur. manifestum est enim quod ea que per violentiam mouentur ab alio mouentur ex ipsa violenti diffinitione est enim violentum ut dicitur in tertio Ethic. cuius principium est extra nil conferente viz passo. Post ista vero que mouentur per violentiam manifestum est quod id quod mouetur ab alio mouetur. In his que mouentur secundum naturam a seipsis: sicut animalia dicuntur se ipsa mouere. In his enim manifestum est quod aliquid ab alio mouetur. Sed dubium potest esse quomodo oporteat accipere in ipsis mouens & quod mouetur: quantum enim ex primo aspectu apparet & secundum quod multis videtur: sicut in nauibus & in aliis artificialibus que non secundum naturam diuersum est quod mouet ab eo quod mouetur: sic et in animalibus. Videtur enim quod hoc modo se habeat anima que mouet ad corpus quod mouetur: sicut naua ad nauim: ut dicitur in secundo de anima. Et per hunc modum videtur quod totum animal seipsum moueat in quantum una pars eius aliam mouet: utrum autem se habeat animal ad corpus sicut naua ad nauim in libro de anima inquirendum relinquit. quod autem sic aliquid dicitur se ipsum mouere in quantum una pars eius mouet & alia mouetur in sequentibus ostendetur.

Deinde cum dicit.

Maxime autem dubitatur reliquum dicte ultime diuisionis. Eorum enim que ab alio mouentur: hec quidem extra naturam posuimus moueri. alia autem relinquuntur contra poni: quia natura. Hec autem sunt que dubitationem afferunt: a quo mouentur. ut leuia et graua. Hec enim in oppositos locos violentia mouentur. In proprios autem leue quidem sursum. graue autem deorsum natura. a quo autem non adhuc manifestum sicut cum moueantur extra naturam.

Conmanifestat propositum in his in quibus est magis dubium. & circa hoc facit tria. Primo ponit in quibus sit magis dubium omne quod mouetur ab alio moueri. quia scilicet in grauibz & leuibz cum secundum naturam mouentur. Secundo ostendit quod huiusmodi non mouent se ipsa ibi. (Et namque ipsa a seipsis & c.) Tertio ostendit a quo moueantur ibi. (Sed accidit & hoc.) Dicit ergo primo quod ex quo maxime manifestum est quod mouetur ab alio moueri in his que mouentur per violentiam & post hec in his que mouent se ipsa maxime videtur dubium in residuo membro ultime diuisionis: siue in his que non mouent se ipsa et tamen mouentur naturaliter. Ultimam autem diuisionem dicit istam. scilicet quod eorum que mouentur non a seipso sed ab alio: quedam mouentur extra naturam: quedam vero e contrario mouentur secundum naturam: & in istis dubium est a quo moueantur: sicut sunt graua & leua: que quidem in contraria loca mouentur per violentiam: sed in propria secundum naturam: leue scilicet sursum. graue vero deorsum. Sed a quo moueantur non est manifestum cum mouentur secundum naturam: sicut est manifestum cum mouentur extra naturam.

Deinde cum dicit.

Et namque ipsa a seipsis dicere impossibile est. Vitale enim hoc et animatorum

phyficorum

est proprium. Et facere stare posse ipsa secundum seipsa. Dico autem velut si ambulandi causa inest ipsi et non ambulandi.

Conprobat quod huiusmodi non mouent se ipsa quattuor rationibus. Quarum prima est quod mouere se ipsum pertinet ad rationem vite: & est proprie animatorum. motu enim & sensu discernimus animatum ab inanimato: ut dicitur in primo de anima. manifestum est autem hec non esse vina seu animata. non ergo mouent se ipsa. Secunda ratio ponitur ibi. (Et facere.) Que talis est quecumque mouent se ipsa possunt etiam sibi esse causa quietis: sicut videmus quod animalia per suum appetitum mouentur et stant. si ergo graua & leua mouerent se ipsa naturali motu: possent facere stare seipsa: sicut si aliquis est sibi causa ambulandi: est etiam sibi causa non ambulandi. hoc autem videmus esse falsum: quia huiusmodi non quiescunt extra propria loca: nisi propter aliquam causam extrinsecam prohibentem motum ipsorum. ergo non mouent se ipsa.

Quare si in ipso est sursum ferri. igni manifestum est quod in ipso et deorsum. Irrationabile autem est secundum vnum motum moueri solum hec a seipsis. si quidem seipsa mouent ipsa.

Con Sed quia posset aliquis dicere quod huiusmodi & si non sint sibi causa standi extra propria loca: sunt tamen sibi causa standi in propriis locis: subiungit tertiam rationem ibi. (Quare si in ipso est & c.) Que talis est irrationabile est dicere quod illa que mouentur seipsa moueantur solum a se ipsis secundum vnum motum: & non pluribus motibus: quod mouet se ipsum non habet motum determinatum ab alio sed ipsum sibi determinat motum: & quandoque determinat sibi hunc motum: & quandoque alium. Unde est in potestate eius quod mouet se ipsum quod determinet sibi hunc vel illum motum. Si ergo graua et leua mouerent seipsa: sequeretur quod si in potestate ignis esset quod moueretur sursum: quod in potestate eius esset quod moueretur deorsum: quod nunquam videmus accidere: nisi ex causa extrinseca. non igitur mouent se ipsa. Est autem sciendum quod iste due rationes sunt probabiles secundum ea que apparent de mouentibus seipsa que sunt apud nos: que quandoque inueniuntur moueri hoc motu. quandoque alio: quandoque etiam quiescere. Unde non dixit impossibile est: sed (irrationabile) quomodo loquendi in probabilibus uti consuevit. ostendet enim inferius quod si aliquid est mouens seipsum in quo mouens est omnino immobile: quod illud semper mouetur et vno motu sed tamen hoc non posset dici in grauibz & leuibz in quibus non est aliquid quod non moueatur per se vel per accidens: cum etiam generentur & corrumpantur. Quartam rationem ponit ibi.

Amplius quomodo contingit continuum aliquod et ipsum seipsum mouere. secundum enim quod vnum et continuum non tactu secundum hoc impossibile est. sed secundum quod diuiditur. si hoc quidem aptum natum facere: illud uero pati. Neque ergo nullum horum ipsum seipsum mouet: confita enim sunt neque aliud continuum nullum. sed necesse est diuidi mouens in vnoquoque ad id quod mouetur sicut in inanimatis videmus: cum moueat aliquod animatorum ipsa.

Que talis est nullum continuum mouet seipsum. graua autem & leua sunt continua: ergo nihil horum mouet seipsum. Quod autem nullum continuum seipsum mo

beat: sic probat. quia mouens ad motum se habet sicut agens ad patiens. cum autem agens sit contrarium patienti: necesse est quod diuidatur id quod est aptum natum agere ab eo quod est aptum natum pati. secundum quod ergo aliqua sunt non contacta ad inuicem: sed sunt omnino unum et continuum et quantitate et forma: secundum hoc non possunt pati ab inuicem. Sic ergo sequitur quod nullum continuum moueat seipsum. sed necesse est quod mouens diuidatur ab eo quod mouetur: sicut apparet cum res inanimata mouentur ab animatis: ut lapis a manu. Unde et in animalibus que mouent seipsa est magis quedam colligatio partium quam perfecta continuatio: sic. n. una pars potest moueri ab alia: quod non inuenitur in grauibus et leuibus.

Co. 31.

Sed accidit et hec ab aliquo semper moueri. fiet autem utique manifestum diuidentibus causas. est autem et in mouentibus accipere que dicta sunt. Alia quidem enim extra naturam ipso rum motiua sunt. ut uectis non natura grauis motiua est. Alia uero natura. ut actu calidum motiua est potentia calidi. similiter autem et in alijs huiusmodi est. et mobile autem similiter natura quod potentia quale aut quantum aut ubi est cum habeat principium huiusmodi in seipso.

Lectio octana.

ostquam Ostendit quod graua et leuia non mouent

P seipsa: hic ostendit a quo moueantur. et primo ostendit a quo moueantur. secundo concludit principale intentum ibi. (Si igitur omnia que mouentur etc.) Circa primum duo facit. primo ostendit quod naturaliter mouentur ab aliquo. Secundo inquit a quo moueantur ibi. (Quoniam autem quod potentia etc.) Dicit ergo primo quod si graua et leuia non moueant seipsa: tamen mouentur ab aliquo. et hoc potest manifestari si distinguantur cause mouentis. sicut enim in his que mouentur est accipere quedam secundum naturam moueri: et quedam extra naturam: ita et in mouentibus quedam mouent extra naturam (ut uectis) id est baculus non naturaliter motiua corporis grauis puta lapidis. quedam uero mouent secundum naturam: sicut quod est actu calidum naturaliter mouet id quod secundum suam naturam est potentia calidum: et similiter est in alijs talibus. et sicut quod est in actu naturaliter mouet: ita id quod est in potentia naturaliter mouetur: vel secundum qualitatem vel secundum quantitatem vel secundum ubi et quod in secundo dixerat quod illa mouentur naturaliter quorum principium motus in ipsis est per se et non secundum accidens: ex quo posset uideri quod id quod est in potentia tantum calidum cum sit calidum non mouetur naturaliter tanquam principio actiuo motus exterius existens: quasi ad hanc obiectionem excludendam subiungit. (Cum habeat principium huiusmodi in seipso et non secundum accidens.) Quasi dicat quod ad hoc quod motus sit naturalis sufficit quod huiusmodi principium. scilicet potentia de qua fecerat mentionem: sit in eo quod mouetur per se et non per accidens sicut scammum est potentia combustibile non in quantum est scammum: sed in quantum est lignum.

Lec. 11.

Et non secundum accidens. erit enim idem et quantum et quale sed alteri alterum accidit et non secundum se existit. Ignis itaque

et terra mouentur ab alio uolentia quidem: cum extra naturam. natura autem cum in ipso actu potentia entia.

Unde hoc quod dixerat. (Non secundum accidens) Exponens subdit quod contingit idem subiectum esse et quantum et quale: sed unum eorum per accidens se habet ad aliud et non per se. quod ergo est potentia quale est etiam potentia quantum: sed per accidens. quia igitur quod est in potentia naturaliter mouetur ab alio quod est in actu: nihil autem secundum idem est potentia et actu: sequitur quod neque ignis neque terra neque aliquid aliud moueatur a se sed ab alio. mouetur quidem ignis: et terra ab alio: sed per uolentiam cum motus eorum est extra naturalem ipsorum potentiam: sed naturaliter mouentur cum mouentur in actu proprios. ad quos sunt in potentia secundum suam naturam.

Deinde cum dicit.

Quoniam autem quod potentia multipliciter dicitur hec causa est non esse manifestum a quo huiusmodi mouentur ut ignis sursum: terra uero deorsum.

Co. 32.

Ostendit a quo moueantur: et quia quod est in potentia mouetur ab eo quod est in actu. primo distinguit potentiam: secundo ex hoc ostendit a quo huiusmodi moueantur ibi. (Potentia autem est leue.) Circa primum tria facit. primo ostendit necessarium esse cognoscere quot modis aliquid dicitur esse in potentia: secundo manifestat ibi. (Est autem potentia.) Tertio soluit ex hoc quandam questionem ibi. (Et tamen queritur. Dicit ergo primo quod ideo non est manifestum a quo graua et leuia mouentur suis motibus naturalibus. ut puta ignis sursum et terra deorsum: quia ens in potentia dicitur multipliciter.

Deinde cum dicit.

Est autem potentia aliter adiscens sciens: et habens iam scientiam et non considerans. Semper aut cum simul actiuum et passiuum sunt: fit aliquando actu quod in potentia: ut adiscens ex potentia ente alterum fit potentia. habens enim scientiam non considerans autem potentia est sciens quodammodo. sed non sicut et ante adiscere. Cum autem sic habeat: si aliquid non prohibeat operatur considerat: aut erit in contradictione et ignorantia.

Distinguit esse in potentia. et primo in intellectu secundo in qualitate ibi. (Similiter autem hic se habent). Tertio in motu locali ibi. (Similiter autem se habent.) Dicit ergo primo quod aliter est in potentia ad scientiam ille qui addiscit et nondum habet habitum scientie: et ille qui iam habet habitum scientie sed non considerat utens habitu. ex prima autem potentia in secundam reducitur aliquid: cum actiuum suo passiuo coniungitur. et tunc passiuum per presentiam actiuum fit in tali actu qui adhuc est in potentia. sicut addiscens per actionem docentis reducitur de potentia in actum cui actui coniungitur altera potentia. et sic existens in potentia. prima fit in alia potentia. quia iam habens scientiam et non considerans: quodammodo est in potentia ad actum scientie: sed non eodem modo sicut antequam addisceret. ergo de potentia prima reducitur in actum cui adiungitur. secunda potentia per aliquod agens scilicet per docentem. sed quando sic se habet quod habet habitum scientie non oportet quod reducatur in secundum actu per aliquod agens: sed statim per seipsum ope-

Octauus

fatur considerando: nisi sit aliquid prohibens: puta occu-
patio vel infirmitas aut voluntas. vel si non impeditus non
posset considerare. tunc non esset in habitu scientie: sed in
eius contrario. scilicet in ignorantia.

¶ Deinde cum dicit.

Similiter autem hec se habent et in physici-
cis. Frigidum enim potentia est calidum cum
autem fuerit mutatum: iam ignis est. Ardet
autem nisi aliquid prohibeat et impediatur.

¶ Manifestat idem in qualitatibus. et dicit quod sicut dictum
est de potentia ad sciendum in anima: ita est etiam in cor-
poribus naturalibus. corpus enim cum est actu frigidum
est potentia calidum: sicut ignorans est potentia sci-
ens: sed cum fuerit productum per transmutationem ut ha-
beat formam ignis tunc iam est ignis in actu habens vir-
tutem operandi: et operatur statim comburendo nisi ali-
quid prohibeat in contrarium agendo. vel qualitercumque
aliter impediatur: puta subtrahendo combustibile: sicut di-
ctum est quod postquam aliquis addiscendo factus est sciens
statim considerat nisi aliquid impediatur.

¶ Deinde cum dicit.

Similiter autem se habet et circa graue et le-
ue. Leue enim fit ex graui. ut ex aqua aer hic
enim potentia primum. et iam leue operabitur
motu nisi aliquid prohibeat. Actus autem le-
uis est alicubi esse et sursum. Prohibetur au-
tem cum in contrario loco sit similiter et hoc se ha-
bet in quanto et quali.

¶ Manifestat idem in motu grauium et leuium: et dicit
quod similiter leue fit ex graui sicut ex frigido calidum. ut pu-
ta cum aer qui est leuis fit ex aqua que est grauis: hec er-
go. scilicet aqua primo est in potentia leuis: et postmodum
fit leuis in actu: et tunc statim habet operationem suam ni-
si aliquid prohibeat. Sed iam leuis existens comparatur
ad aliquid sicut potentia ad actum: actus enim leuis in qua-
tum huiusmodi est esse in aliquo loco determinato. id est
sursum. Sed prohibetur ne sit sursum per hoc quod est in co-
trario loco scilicet deorsum. quia non potest esse simul in
duobus locis. Unde illud quod determinat leue deor-
sum prohibet ipsum esse sursum. et sicut dictum est in
motu locali: ita et dicendum est de motu secundum quantita-
tem vel qualitatem.

¶ Deinde cum dicit.

Et tamen queritur hic quare in ipsorum
locum mouentur grauia et leuia. Causa autem
est quia apta nata sunt et hoc est graui et leui esse
se hoc quidem eo quod sursum illud. autem eo quod
deorsum determinatum.

¶ Soluit quandam questionem secundum premissa. licet
enim actus leuis sit esse sursum et actus grauis esse de-
orsum. tamen quibusdam queritur quare grauia et leuia
mouentur in propria loca. Sed causa huiusmodi est quia
habent naturalem aptitudinem ad talia loca: hoc enim est
esse leui habere aptitudinem ad hoc quod sit sursum: et hec
est etiam ratio grauis habere aptitudinem ad hoc quod sit de-
orsum. Unde nihil est aliud querere quare grauis mo-
uetur deorsum quam querere quare est graue: et sic illud
idem quod facit ipsum graue facit ipsum moueri deorsum.

¶ Deinde cum dicit.

Potentia autem est leue et graue multipli-
citer: sicut dictum est. Cum enim sit aqua: po-
tentia quodammodo est leue. Et cum aer est
ad hoc in potentia. Contigit enim impedimentum
non sursum esse. Sed si auferatur impedimen-
tum agit et semper sursum fit. Similiter autem

physicorum

et quale ad actum esse immutat. Motus enim con-
siderat sciens: nisi aliquid prohibeat: substi-
nens autem et prohibens mouens est: sicut mo-
uet: est autem sicut non: ut est columnas diuel-
lens: aut lapidem remouens: aut a vase aquas
Secundum accidens enim mouet: sicut reper-
cussa sphaera non a pariete mota est sed a proi-
ciente. Quod quidem igitur nihil horum ip-
sum mouet seipsum: manifestum est sed motus
habent principium non mouendi neque facien-
di sed patiendi.

¶ Ex premissis ostendit quid moueat grauia et leuia. et
dicit quod cum id quod est in potentia moueatur ab eo quod
est in actu: sicut dictum est. considerandum est quod multipli-
citer dicitur aliquid esse in potentia leue vel graue. Uno
enim modo cum adhuc est aqua est in potentia ad leue.
Alio autem modo cum iam ex aqua factus est aer. est ta-
men adhuc in potentia ad actum leuis quod est esse sur-
sum: sicut habens habitum scientie et non considerans ad
hoc dicitur esse in potentia contingit enim quod id quod est
leue impediatur ne sit sursum si ergo auferatur illud im-
pedimentum statim agit ad hoc quod sit sursum ascendendo.
sicut etiam dictum est in qualitate quod quando est quale in
actu statim tendit in suam actionem sicut ille qui est sciens
statim considerat nisi aliquid prohibeat. et similiter in mo-
tu quantitatis. quia ex quo facta est additio quanti ad qua-
ntum statim sequitur extensio in corpore augmentabili ni-
si aliquid prohibeat. sic ergo patet quod illud quod mouet. id est re-
mouet hoc quod est prohibens (et sustinens). id est detinens
quodammodo mouet et quodammodo non mouet. pu-
ta si columna sustineat aliquod graue. et sic impediatur ipsum
descendere ille qui diuellit columnam quodammodo di-
citur mouere graue columnae suppositum. et sicut ille qui re-
mouet lapidem qui impedit aquas effluere a vase dicitur
quodammodo mouere aquam. dicitur enim mouere per acci-
dens et non per se. sicut si sphaera. id est. pila repercutiatur a pa-
riete per accidens quidem mota est a pariete: non autem per se:
sed a primo proiciente: paries enim non dedit ei aliquem impetum
ad motum sed proiciens per accidens autem fuit quod dum a pa-
riete impediret ne finem impetum ferret eodem impetu ma-
nente in contrarium motum resiliret: et similiter ille qui diuellit
columnam non dat graui supposito impetum vel inclinatioem
ad hoc quod sit deorsum: hoc enim habuit a primo generate quod
dedit ei formam quam sequitur talis inclinatio. sic igitur gene-
rans est per se mouens grauia et leuia: remouens autem
prohibens per accidens. Concludit igitur manifestum esse
ex dictis quod nihil horum. scilicet grauium et leuium mouet se ip-
sum: sed in motu eorum est naturalis. quia habent principium
motus in se ipsis: non quidem principium motum aut ac-
tuum. sed principium passiuum quod est potentia ad talem
actum. Ex quo patet contra intentionem philosophi esse quod
in materia sit principium actuum quod quidam dicunt
esse necessarium ad hoc quod sit motus naturalis. sufficit enim
ad hoc hoc passiuum principium quod est potentia natu-
ralis ad actum.

¶ Deinde cum dicit.

Si igitur omnia que mouentur a natura Co. 33.
mouentur: aut extra naturam et violentia: et quae
vi et extra naturam omnia a quodam ab alio.
Eorum autem que natura iterum quaecumque a
seipsis mouentur: ab aliquo mouentur: et que
non a seipsis ut leuia et grauia: aut enim a gene-
rante et faciente leue et graue: aut ab impedi-
entia et prohibentia soluente: omnia ergo quae mo-
uentur: ab aliquo mouebuntur.

Octauus

Concludit conclusionem principaliter intentam in toto capitulo. et dicit quod si hoc verum est quod omnia que per se mouentur aut moueantur secundum naturam aut extra naturam et per violentiam et de illis que mouentur per violentiam manifestum est quod omnia mouentur non solum a quodam mouente sed etiam a mouente alio, extrinseco. et iterum inter ea que mouentur secundum naturam quedam mouentur a se ipsis in quibus manifestum est quod mouentur ab aliquo non quidem extrinseco sed intrinseco. quedam etiam sunt que mouentur secundum naturam non tamen a se ipsis. sicut graua et leuia. et hec etiam ab aliquo mouentur. vt ostensum est: quia aut mouentur per se a generante quod facit ea esse graua et leuia. aut mouentur per accidens ab eo. quod soluit id est remouet ea que impediunt vel remouet naturalem motum. sic patet quod omnia que mouentur mouentur ab aliquo vel intrinseco motore. vel extrinseco quod dicit ab alio moueri.

b **O**c autem dupliciter: enim non propter se ipsum est mouens: sed propter alterum quod mouet mouens: aut propter ipsum. Et hoc aut mouens ex se primum post vltimum: aut per plura media: vt baculus mouet lapidem: et mouetur a manu mota ab homine: hic autem non amplius eo quod ab alio moueatur.

Lectio nona.

Ostendit quod philosophus ostendit quod omne quod mouetur ab alio mouetur: hic incipit ostendere quod necesse est deuenire ad aliquod primum mouens immobile. et diuiditur in partes duas. In prima ostendit quod necesse est deuenire ad aliquod primum quod vel sit immobile vel moueat se ipsum. In secunda ostendit quod etiam si deueniatur ad aliquod primum quod moueat se ipsum: necesse est tamen ulterius deuenire ad aliquod primum mouens immobile. (Necesse igitur omne quod mouetur.) Circa primum duo facit. primo ostendit quod non est possibile quod in infinitum aliquid ab alio moueatur. In secunda quod non est necessarium quod omne mouens moueatur ibi. (Ad dicta autem.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositum ascendendo in ordine mobilium et mouentium secundo descendendo ibi. (Amplius autem et sic ipsam.) Circa primum duo facit. primo premitit quedam necessaria ad propositam ostensionem secundo inducit rationes ad propositum ostendendum ibi. (Si ergo necesse.) Premitit autem duo quorum primum est diuisio mouentis. cum enim dictum sit quod omne motum ab aliquo mouetur: contingit aliquid esse mouens dupliciter. Uno modo quando non mouet propter se ipsum: i. propria virtute. quia est motum ab aliquo alio mouente: et hoc secundum mouens. Alio modo aliquid mouet propter se ipsum. i. propria virtute: non quod est motum ab alio contingit autem quod tale mouens moueat dupliciter. Uno modo ita quod primum mouens moueat primum post vltimum id est id quod est sibi proximum post secundum mouens: et hoc contingit quando primum mouens mouet mobile per vnum tantum medium. Alio vero modo mouens mouet mobile per plura media: vt patet cum baculus mouet lapidem: et mouetur a manu: que mouetur ab homine: qui non mouet eo quod ab aliquo alio moueatur. sic ergo homo est primum mouens propter se ipsum: et mouet lapidem per plura media si autem moueret lapidem manu moueret per vnum medium tantum. Secundo ibi.

Utraque igitur mouere dicimus: et primum et vltimum mouentium: sed magis primum: illud enim mouet vltimum: sed non hoc primum. Et sine quidem primo vltimum non mouebit

physicorum

illud autem: si non hoc: vt baculus non mouebit: nisi moueatur ab homine.

Adhuc comparationem primi mouentis et secundi: cum enim tam primum mouens quam vltimum mouere dicimus. dicimus quod magis mouet primum mouens quam vltimum. et hoc patet per duas rationes. quarum prima est quod primum mouens mouet secundum mouens. sed non e conuerso. secunda ratio est quod secundum mouens non potest mouere sine primo: sed primum mouens potest mouere sine secundo. sicut baculus non potest mouere lapidem nisi moueatur ab homine: sed homo potest mouere etiam sine baculo.

Deinde cum dicit.

Si ergo necesse est omne quod mouetur ab aliquo moueri: et aut ab eo quod mouetur: aut ab alio aut non. Et siquidem ab alio quod mouetur: necesse est aliquid esse mouens quod non ab alio primum. Si autem huiusmodi primum non necesse est esse alterum. Impossibile enim est in infinitum abire mouens: et quod mouetur ab alio ipsum. Infinitorum enim non est aliquid primum. Si ergo omne quod mouetur: ab aliquo mouetur: primum autem mouens mouetur quidem: non ab alio autem. necesse est ipsum a se ipso moueri. co. 34.

Ostendit propositum secundum premissa. ostensum est enim quod omne quod mouetur ab aliquo mouetur. id autem a quo mouetur aut mouet aut non mouet: et si mouetur aut ab alio mouetur aut non. hec autem duo. scilicet quod mouetur ab alio. et quod mouetur non ab alio: sic se habent quod posito vno ponitur aliud: et non e conuerso quod si sit aliquid quod mouetur ab alio: necesse est deuenire ad aliquid primum quod non mouetur ab alio: Sed si ponatur aliquid primum huiusmodi. scilicet quod non moueat ab alio: non est necessarium ulterius ponere alterum. scilicet quod mouetur ab alio. et hoc quod per se manifestum est: sed primum poterat esse dubium. scilicet quod si inuenitur aliquid quod mouetur ab alio: quod inueniatur aliquid primum quod non mouetur ab alio: et ideo consequenter hoc probatur sic. quod si aliquid mouetur ab alio: et iterum illud ab alio: et nunquam est deuenire ad aliquid quod non moueat ab alio: sequitur quod sit procedere in infinitum in mouentibus et motis. et hoc quidem esse impossibile supra probatum est in vij. sed hic probatur certiori via: quia in infinitis non est aliquid primum. 2. ec. 2.

Si ergo mouentia et mota procedant in infinitum non erit aliquid primum mouens. iam autem dictum est quod si primum mouens non mouet nec vltimum mouet non erit ergo aliquid mouens quod est manifeste falsum. Non est ergo procedere in infinitum in hoc quod aliquid moueatur ab alio. si ergo non detur quod omne quod mouetur ab aliquo mouetur vt ostensum est. et iterum supponatur quod primum mouens mouetur cum probatum sit quod non moueat ab alio: necesse est quod moueatur a se ipso. Est autem in hac ratione attendendum quod primum mouens moueri non est hic probatum supponitur autem hoc secundum communem opinionem platoniorum: quod tamen ad virtutem rationis non magis concluditur quod primum mouens moueat se ipsum. quam quod sit immobile. vnde in sequentibus hanc eandem conclusionem sub distinctione inducit. vt infra patebit.

Deinde cum dicit.

Amplius autem et sic ipsam hanc eandem rationem est aggredi. Omne enim mouens aliquid quidem mouet et alio. Aut enim se ipso mouens mouet: aut alio. vt homo ipse. aut baculo. aut ventus proiecit aut ipse. aut lapis quem mouit. Impossibile autem est mouere sine non ipso mouente et agente co. 35.

id quod mouet: S3 & siquidē ipsuz seipso mo-
uet non necesse ē aliud eē quo mouet. Si vero
sit alterū id quo mouet: ē aliquid quod mouet
bit non quodam alio sed seipso: aut in infinitū
abibit. Si ergo quod mouet aliquid mouet:
necesse est stare & non in infinitum ire. Si enīz
baculus mouet: eo q̄ mouetur a manu: & ma-
nus mouet baculum: si at̄ et hāc aliud mouet:
et hanc alterū aliquid mouens. Cuz itaqz ali-
quo moueat semp̄ alterum: necesse est prius
ipsum seipsuz mouēs. Si igitur mouetur qui-
dem hoc: non aliud aut̄ mouēs ipsum necesse
ipsum seipsum mouere. Quare et secundum
hanc rationez quod mouetur aut̄ mox ab ipso
mouēte mouebit: aut venit aliqñ i huiusmodi.
C̄ Probat idem descendēdo & ē eadem rō cum p̄missa
quātū ad virtutē inferendi. differens aut̄ s̄m ordinē p̄ces-
sus. iterat aut̄ eaz ad maiores manifestationē. dicit ergo q̄
p̄dictaz rōem contingit alio mō p̄sequi. & p̄mittit propo-
sitiōes habētes eandē rōnē veritatis cuz supra p̄missis:
sed alio ordine. supra. n. p̄missit q̄ oē qd̄ mouet ab alio
mouetur & q̄ illud a quo mouet mouet v̄ p̄pter se ip-
suz vel p̄ aliud prius mouens qd̄ erat p̄cedere ascēden-
do: hic autem econuerso descendēdo p̄cedit: dicens q̄ omne
mouēs mouet aliquid & mouet aliquo. vel se ipso v̄ alio
inferiori mouente sicut hō mouet lapidē vel ipse p̄ se ipm̄
vel p̄ baculū & v̄tus p̄icit ad terrā aliqñ aut suo impulsu:
aut p̄ lapidē quez mouet. iterum supra p̄miserat q̄ vltimuz
mouens non mouet se sine primo: sed econuerso. loco ei⁹
hic dicit q̄ id quo aliquid mouet sicut instrumento ipof-
sibile ē q̄ aliqd̄ moueat sine principali mouente quo mo-
uebat ipm̄ sicut baculus sine manu: sed si aliqd̄ mouet p̄
se ipm̄ sicut principale mouens: nō est necesse esse aliud i-
strumentū quo moueat. & hoc magis manifestum est in i-
strumentis q̄ immobilibus ordinatis: licet habeat ean-
dem veritatem: quia nō q̄libet cōsideraret s̄m mouens
esse instrumentum p̄mi. sicut etiā supra dixerat deducē-
do q̄ si sit aliqd̄ quod mouetur ab alio. necesse ē eē aliqd̄
quod non mouet: sed non econuerso. ita hic dicit descen-
dendo q̄ si inueniatur q̄ illud quo mouens mouet sit al-
terum sicut instrumentū. necesse est esse aliqd̄ quod mo-
uebit non aliquo instrumēto. sed per se ipm̄. aut p̄cedere
in infinituz in instr̄is. quod est idem ac si p̄cederet
in infinituz in mouentibus quod est impossibile. vt supra
ostensum est. si ergo est aliqd̄ mouens id quod mouetur
necesse est stare. & non in infinitū ire. quia si baculus mo-
uet eo quod mouetur a manu. sequitur q̄ manus moue-
at baculum. si autem & manum aliquid aliud mouet. et
sequitur econuerso q̄ aliquid mouens moueat manū. &
ita oportet q̄ sicut p̄cedit in instrumētis motis. ita p̄-
cedatur in mouentibus que mouent instrumenta. Nō est
autem p̄cedere in infinituz i mouentibus. vt supra ostē-
sum est. ergo neqz in instrumentis cum ergo semper alte-
rum q̄ mouet moueat alio mouente. & non sit p̄cedē
in infinitum. necesse est esse aliquid p̄imum mouens q̄
moueat per se ipsum. & non per aliquod instrumentum
si ergo detur q̄ hoc p̄imum q̄ mouet per se ipsum mo-
uetur quidem. sed non est aliquid aliud mouēs ipsum q̄:
sic & ipsum esset instrumentum. sequitur ex necessitate q̄
ipsum se ipsum moueat supposito secundū platonicos q̄
omne mouens moueatur. vnde & secunduz istaz rationē
illud quod mouetur aut statim mouebitur a mouente quod
mouet se ipsuz. aut aliquando erit deuenire in aliquod ta-
le mouens q̄ seipsum moueat. C̄ Deinde cuz dicit.

Co. 36.

Ad dicta autem et sic intendentibus. con-
tingent eadem bec. Si enim ab eo quod mo-

uetur: mouetur omne quod mouet: aut hoc re-
bus existit secundum accidens: vt moueat qui-
dem quod mouetur: non tamen propter id q̄
mouetur ipsum: aut non: sed per se.

C̄ Ostendit q̄ non omne mouēs mouetur vt in priorib⁹
rationibus supponebatur. & circa hoc duo facit. primo p̄-
bat q̄ non omne mouens mouetur. sc̄do tam ex hoc quā
ex superioribus rationibus concludit principale proposi-
tuz ibi. (Non ergo necesse semper moueri.) Dicit ergo
primo q̄ supradicta possunt etiam addi hic ad nostram
proposituz ostendendum. & circa hoc tria facit. primo p̄-
mittit quandam diuisionem secundo destruit vnā par-
tem ibi. (primum quidem igitur.) Tertio destruit aliaz
partem ibi. (At vero si non secundum accidēs) Dicit er-
go primo q̄ si omne quod mouetur: mouetur ab eo qd̄
mouetur: quod est omne mouens moueri: hoc potest es-
se dupliciter vno modo q̄ hoc inueniatur per accidens i
rebus vt mouens moueatur propter id quod mouetur:
vt si dicamus edificatorem esse musicuz: non quia music⁹
est: sed per accidens: aut non est per accidens q̄ mouens
moueatur. sed per se. C̄ Deinde cum dicit.

Primum quidē igitur si sc̄dm accidēs nō
necesse ē mouere quod mouetur. Si autē hoc
est: manifestum q̄ cōtingit aliqñ moueri nihil
eorum que sunt. Non enīz necessariuz est acci-
dens. sed contingit non esse. Si ergo ponam⁹
possibile esse. nullum impossibile accidit falsuz
autem forassis. Notum autem impossibile
est non esse. Ostensum enīz prius est hoc. quo-
niam necesse est motum semper esse.

C̄ Destruit p̄imum membrum tripliciter. p̄imo q̄des
tali ratione: nihil quod est per accidens est necessariū: qd̄
enim inest alicui per accidens non ex necessitate inest ei. s3
contingit non inesse: sicut musicum edificatori. si ergo mo-
uentia per accidens mouentur sequitur q̄ contingat ea nō
moueri. Sed cum tu ponas q̄ omne mouens mouetur:
consequens est q̄ si non mouentur mouentia. q̄ non mo-
ueant. sequitur ergo q̄ aliqñ. nihil moueatur. hoc autem
est impossibile qz ostensum est supra q̄ necesse est motuz
semper esse. istud. autem impossibile non sequitur ex hoc
q̄ supposuimus mouentia non moueri. qz si hoc est per
accidens q̄ mouens moueatur: mouentia non moueri erit
possibile. possibili aut̄ posito nulluz sequitur impossibile.
Relinquitur ergo q̄ aliud ex quo sequitur sit impossibi-
le scilicet q̄ omne mouens moueatur. Secundo ibi.

Lec. 2.

Et rōnabilit̄ h̄ accidit. Tria. n. necesse eē:
qd̄ mouet: et mouēs: et qd̄ mouet. Qd̄ qdē igi-
tur mouet necesse qdē moueri mouē at̄ non ne-
cesse ē: s3 quo mouet: et mouē: et moueri. Cōi-
cat. n. simul h̄ et sc̄dz idē existens: ei qd̄ mouet.
Manifestū at̄ ē i mouētib⁹ sc̄dz locū. Tāgē. n.
necesse ad iuicē sicut vsqz ad aliqd̄. Mouens
at̄ sic: vt sit: nō quo mouet immobile. Qm̄ at̄ vi-
dem⁹ vltimuz qd̄ moueri qdē pōt mot⁹ aut prin-
cipiū nō h3. et mouet qdē. ab alio at̄. s3 nō a se
ipso. rōabile ē vt nō necessariū dicam⁹ et tertiu
esse quod mouet quidem cum sit immobile.

Co. 37.

C̄ Probat idē alia p̄babili rōe. que talis est. i motu tria
inueniuntur. quoz vnum est mobile quod mouet. aliud
autē est mouēs. teriū est instrumentū quo mouēs mouet.
In istis aut̄ tribus manifestuz est q̄ id quod mouetur ne-
cesse est moueri. sed non est necesse q̄ moueat. instrumētū
aut̄ quo mouens mouet necesse est & mouere & moueri.
mouetur autem a principali mouente. & mouet vltimuz

Octauus

motu. vnde et oē qd mouet et mouet h3 rōz instrumēti. ideo at instrumentum. quo mouens mouet et mouetur et mouet q: cōicat euz vtroqz existens in quadam idempti tate ad id quod mouetur. et hoc maxime manifestum est in motu locali. Necesse est enī q mouentia a primo mo uente vsqz ad vltimum motū oīa se tangant ad inuicem. et sic patet q instrumentū mediū est idem per cōtactū cū mobili. et sic simul mouetur cum ipso in quātū cōmūicat ipsi. sed et cōicat mouenti. q: est mouens hoc modo tamē vt instrumentū quo mouet non sit immobile. Sic igitur ex pmissis apparet q vltimū motū mouetur quidem sed non habet ī se principiz mouendi neqz seipsū neqz aliū et mouetur qdem ab alio sed non a seipso. vnde vi det esse rāōnabile. i. probabile nec ad p:esens curramus dicere q sit necessariū esse aliqz tertiu qd moueat cū sit immobile. pbabile. n. ē q si aliqz duo p:ungunt p accidēs et vnum inuenitur sine alio q etiam aliud inueniatur sine illo: sed q possit inueniri sine illo hoc est necessarium: qz que per accidens coniunguntur contingit non cōiungi. si cut in album. et dulce per accidens coniungantur in zucha ro: et albū inuenitur sine dulci vt in niue: probabile est q et dulce inueniatur in aliqua re sine albo: vt in cassia. Si igitur mouens moueri est per accidens et inuenitur mo ueri absqz mouere in aliquo sicut in vltimo motu proba bile est q inueniatur mouere absqz moueri: vt sit aliquod mouens quod non mouetur. ex quo patet q ista ratio nō habet instantiam in substantia et accidente et materia et for ma et similibus: quorum vnum inuenitur sine alio non: s3 econuerso. accidens enī per se inest substantie: et materie p se contingit vt habeat esse per formam. Tertio ibi.

Unde anaxagoras dicit recte intellectum impassibilem inquiring et immixtum esse: quoniam quidem motus principium ipsum facit esse: sic enim vtiqz solum mouebit cum sit im mobilis: et imperabit: cum sit immixtus.

¶ Probat idē testimonio anaxa. quia enim contingit in ueniri aliquod mouens quod non mouetur: ideo anax. re cte dixit ponens intellectum impassibilem et immixtum. et hoc ideo quia ipse ponebat intellectum primū princi piū motus: sic autem solummodo poterit mouere et im perare absqz hoc quod moueatur: si sit immixtus. Quod enim commiscetur alteri mouetur quodammodo ad mo tum ipsius.

¶ Deinde cum dicit.

At vero si non secundum accidens sed ex necessitate mouetur mouens: nisi autem moueatur non vtiqz mouet: necesse est mouens si mouetur: aut moueri sic vt secundum eandem speciem motus: aut secundum alteram.

¶ Prosequitur aliam partem diuisionis scilicet q om ne quod mouetur: mouetur ab aliquo quod mouet per se non secundum accidens. et improbat hoc duabus ratio nibus. quarum prima talis est. si hoc non est secundū ac cidens sed ex necessitate vt mouens moueatur: et nunquā possit mouere nisi moueatur: oportet hoc contigere duo bus modis. quorum vnus est vt mouens moueatur secū dum eandē speciem motus qua mouet: alius est: vt mo uens secundum vnam spēm motus: s3m alteraz moueat.

Dico autem quia aut calefaciens et ipsius calefieri: et sanans sanari: et ferens ferri: aut sanans ferri: ferens autem augeri.

¶ Exponit autē consequenter primum motū cum dicit (Dico autem). Sic enim dicimus mouens moueri se cundum eandem speciem motus: pnta si calefaciens ca lefaciat et sanans sanetur: et ferens secundū locum ferat et secundum modum exponit cum dicit. (Vel sanans fe ratur vel ferens augetur.) Ilud enī est vt secundū ali am speciem motus moueat et moueatur.

phyficorū

¶ Deinde ostendit impossibilitatem primi modi cum dicit.

Sed manifestum quoniam impossibile. Oportet enim vsqz ad indiuidua diuidentem dicere. vt si aliqz docet geometrizare: hoc do ceri geometrizare idem: aut si proiciat proici secundum eundem modum proiectionis: aut sic quidem non: sed aliud ex alio genere: vt qd fert augeri: hoc autem augens alterari ab alio hoc autem alterans secundum quendam mo ueri motum. Sed necesse est stare. Finiti enim sunt motus. Iterum autem reflectere et alte rans dicere ferri: idēz facere est: et si mox dicat ferens ferri: et docens doceri. Manifestū enī quod mouetur et a superius mouente quod mouetur omne: et magis a priori mouentium. At vero hoc impossibile est. Docens enim ac cidit adiscere. quorum hoc quidem habere. il lud autem non habere scientiaz necessariū est.

¶ Manifestum est enim impossibile esse q mouens se cundum eandem motus speciem moueatur: non enī suf ficiet stare in aliqua specie subalterna: sed oportebit per uenire per diuisionem vsqz ad indiuidua. idēz vsqz ad species specialissimas puta si aliquis doceat non solūz do ceatur: sed idēz doceat et doceatur: puta si doceat geome triam q hoc idēz doceatur: aut si mouet specie mo ueris localis que est proiectio: q secundum eundem motūz pro iectionis moueatur: et hoc est manifeste falsum. Deinde destruit secundum modum: vt scilicet non moueatur mo uens secundum eandem speciem motus: sed quod mo uet vno genere motus moueatur alio genere: puta quod mouet secundum locum moueatur per augmentū et q mouet per augmentum: moueatur ab aliquo alio per al terationem: et illud alterans moueatur secundum aliqz alium motum. manifestum est autem quod motus non sunt infiniti neqz secundum genus neqz secundum specie: est enim habitum in quinto quod motus differunt gene re et specie secundum differentias rerum in quibus sunt motus. genera autem rerum et species non sunt infinite: vt alibi probauit. et sic neqz genera aut species motus: si ergo mouens necesse est moueri alio genere aut alia spe cie motus: non erit procedere in infinitum: sed erit aliqz primum mouens immobile. Sed quia posset aliquis di cere q quando deficient omnes species motus: iterum redibitur ad primam: vt scilicet si primum motum acce ptum mouebatur localiter distributis omnibus generi bus: et speciebus motum per diuersos motores: motor qui residuus erat mouebitur motu locali: ad hoc excludē dum consequenter dicit q tantum valet sic reflectere vt dicatur q alterans feratur quod dicit: quia motum loca lem supra prius nominauerat: et alterationem vltimo: sic inquam reflectere idēz est ac si statim a principio dicat q mouens secundum locum mouetur: et non solum in ge nere. sed in specie q docens docetur: et q tantūdem va leat probat consequenter: omne enim quod mouet ma gis mouetur a superiori mouente quam ab inferiori: et p consequens multo magis a primo mouente. si ergo id qd ponebatur moueri localiter mouetur a propinquo qui dem mouente quod augetur. vltimus autem ab eo quod alteratur vltra autem ab eo quod mouetur secundum lo cum hoc quod mouetur secundum locum magis moue bitur a primo quod mouetur secundum locū qz a secūdo qd alteratur aut a tertio quod augetur. ergo erit verum dicere q mouens secundum locum mouetur scd3 locus et similiter secundum vnāquāqz speciem motus: hoc au tem non solum est falsum: q videtur instantiam habere

2. ec. 6.

in multis: sed etiam est impossibile. sequeretur enim q̄ docens addiscat dum docet quod est impossibile. Includit enim hoc contradictionem. quia de ratione docentis ē q̄ habeat sententiam: de ratione autem addiscentis quod non habeat. sic ergo patet q̄ non est necessarium mouens moueri. Secundā rationē ponit ibi.

Amplius autem his magis irrationabile quoniam accidit esse omne motuum mobile: si quidem ab eo quod mouetur: mouetur omne quod mouetur. Erit enim mobile sicut aliquis dicat: quoniam sanatiuum et sanans sanabile erit: et edificatiuum edificabile: aut mor: aut per plura. Dico autem sic: si mobile quidem ab alio est omne motuum: sed non secundum eundem motum mobile quo mouet proximum sed secundum alterum: ut sanatiuum. et disciplinatiuum: sed hoc ascendens perueniet aliquando ad eandem speciem: sicut diximus prius. Hoc quidem igitur horum impossibile aliud autem figmentum est. Inconueniens enim est alteratiuum ex necessitate esse augmentabile. Non ergo necesse est semper moueri quod mouetur ab alio: et ab hoc quod mouet stabit ergo. Quare aut a quiescente mouebitur quod mouetur primum: aut ipsum seipsum mouebit. At vero si oportet considerare: utrum causa motus sit et principium ipsum seipsum mouens: aut q̄ ab alio: illud omnis utriusq̄ ponet. Ipsum enim quidem quod per se est causa: semper prior est eo quod secundum alterum et quod ipsius est. quare hoc considerandum est accipientibus aliud principium. si aliquid mouet ipsum seipsum quomodo mouet. et secundum quem motum.

Que non differt a precedenti nisi in hoc quod prima deducebat ad quedam inconuenientia particularia: puta q̄ proiciens proiceretur: aut docens addisceret: hic autē ducit ad inconueniens in communi. Unde dicit q̄ licet inconueniens sit q̄ docens addiscat tamen adhuc magis est irrationabile: quia accidit q̄ omne mouens sit mobile: si nihil mouetur nisi ab eo quod mouetur: sic enim sequet q̄ omne mouens sit mobile. puta si dicatur q̄ omne qd̄ habet virtutem sanandi: aut q̄ sanet in actu est sanabile. et quod habet virtutem edificandi est edificabile. Quod est magis irrationabile quam q̄ docens addiscat: quia docens potuit prius addiscere: sed edificans nunquam fuit edificatus. hoc autem dupliciter sequitur: si enim detur q̄ omne mouens mouetur secundum eandem speciem motus: sequitur q̄ mor. id est immediate edificans edificet: et sanans sanetur. si autem detur q̄ non per eandem speciem motus mouēs mouetur: sequitur q̄ per plura media tandem in hoc veniatur. et hoc exponit: quia si omne quod mouet mouetur ab alio: sed tamen non mouetur secundum eundem motum statim quo mouet sed secundum alterum motum: puta si aliquid sit sanatiuum non statim ipsum sanetur. Sed moueatur motu discipline addiscendo: tamen cum non sint infinite species motus: sic ascendendo de mobili ad mouens: peruenietur quandoq̄ ad eandem speciem motus: sicut supra expositum est. Hoc igitur ergo duorum vnum apparet manifeste impossibile: puta q̄ edificans mor edificetur aliud autem videtur esse fictum scilicet q̄ multa media in hoc veniant. Inconue-

niens enim est q̄ id quod natum est alterare ex necessitate sit natum augmentari. sic ergo consideratis premissis rationibus quarum prime concludebant q̄ non in infinitum hoc procedit: q̄ omne quod mouetur moueatur ab alio: et secunde concludebant q̄ non omne mouens moueatur possumus ex omnibus predictis rationibus concludere quod non est necesse in infinitum procedere quod mouetur ab alio moueri. ita q̄ semper moueatur a mouente quod mouetur. ergo necesse est q̄ stetur in aliquo prior. hoc autem primum oportet q̄ vel sit immobile vel sit mouens seipsum. sed si consideretur que sit prima causa motus in genere mobilium. utrum illud quod mouet seipsum. aut mobile quod mouetur ab alio: probabile est apud omnes q̄ primum mouens sit mouēs seipsum. semper enim causa que est per se: est prior ea que est per alterum: et propter hanc rationem platonici posuerunt ante ea que mouentur ex alio esse aliquid quod mouet seipsum. et ideo considerandum est de eo quod mouet seipsum facientes ex hoc aliud principium nostre considerationis scilicet ut consideremus si aliquid mouet seipsum quomodo hoc est possibile.

Necesse igitur omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia. Hoc enim ostensum est prius in vniuersalibus de natura: q̄ omne quod per se mouetur: continuum est. Impossibile est igitur ipsum mouens se ipsum penitus mouere ipsum seipsum.

Lectio decima.

Estquam Philosophus ostendit q̄ in immobilibus et in mouentibus non proceditur in infinitum: sed est deuenire ad aliquod primum quod vel est immobile: vel est seipsum mouens: hic ostendit q̄ etiam si perueniatur ad primum qd̄ est seipsum mouens: q̄ nihilominus oportet deuenire ad primum quod est immobile. et diuiditur in partes tres. In prima ostendit q̄ mouens seipsum diuiditur in duas partes quarum vna mouet: et alia mouetur. In secunda ostendit quomodo huiusmodi partes se habeant ad inuicem ibi. (Quoniam autem mouet.) In tertia concludit ex premissis q̄ necesse est deuenire ad aliquod primum immobile ibi. (Manifestum igitur ex his. Circa primum duo facit. primo ostendit q̄ in eo quod mouet seipsum: vna pars mouet et alia mouetur: ex hoc q̄ totum non potest se totum mouere. In secundo excludit alios modos quibus aliquis opinari posset q̄ esset aliquis mouens se ipsum ibi. (Quod autem non contingat.) Circa primum tria facit. primo proponit q̄ mouens seipsum non totum mouet se totum. secundo probat propositum. ibi. (Totum enim fertur.) Tertio concludit principale intentum ibi. (Hoc quidem igitur mouet.) Quia vero totum et pars locum non habent nisi in rebus diuisibilibus. Ideo ex probatis in sexto concludit primo q̄ necesse est omne quod mouetur esse diuisibile in semper diuisibilia. hoc enim est de ratione continui. omne autem quod mouetur est continuum si per se mouetur. per accidens enim moueri aliquid quod indiuisibile non est impossibile: ut punctum aut albedinem: et hoc ostensum est prius in sexto huiusmodi. omnia enim que ante hunc octauum dixit: vocat vniuersalia nature. quia in hoc octauo ea que supra de motu: in communi dixerat incipit applicare ad res. sic ergo cum id quod mouetur sit diuisibile: potest in omni quod mouetur inueniri totum et pars si ergo sit aliquid quod moueatur seipsum erit in eo accipere totum et partem. sed totum non poterit mouere seipsum totum. qd̄ est penitus mouere ipsum seipsum.

Deinde cum dicit.

Octauus

Totum eniz fertur vtiqz: & feret secundum eandem loci mutationem vnum cum sit & in diuiduū specie: & alterabitur & alterabit. Quare docebit vtiqz & docebitur simul: & sanabit et sanabitur secundum eandem sanitatem.

¶ Probat propositus duabus rōnibus. quaz prima talis ē mouētis se ipsum simul & semel est vnus motus numero. si igitur hoc modo aliquid moueat se ipsum quod totum moueat totum: sequetur qd vnum & idēz erit mouens & motum secundum vnum & eundem motus: siue sit loci mutatio sine alteratio. & hoc videtur inconueniens quia mouens & motum habent oppositionem ad inuicēz opposita autem non possunt eidem inesse secundum idē. Non est ergo possibile qd secundum eundem motum sit aliquid idem mouens & motus cum enim aliquid simul mouet: & mouetur alius est motus secundum quem mouet: & alius secundum quem mouetur: sicut cum baculo motus a manu mouet lapidem: alius numero est motus baculi & motus lapidis. sic ergo sequitur vltimus qd aligz docebit: & docebitur simul secundum vnum & idem scribibile: & similiter qd aligz sanabit: & sanabitur secundū vnā & eandem numero sanitatem. Scdaz nationez ponit ibi.

Amplius determinatus est: quia mouetur mobile. Hoc autem est quod potentia mouetur non actu. Quod autem est potentia: vadit in actum: Est autem motus actus mobilis imperfectus: mouens autem iam actu est: vt calefacit calidum: et omnino generat habens speciem. Quare simul idem et secundum idem calidum erit et non calidum. Similiter autem et alioruz vnumquodqz quoruncunqz mouens necesse est habere vniuocum. Hoc quidez igitur mouet: illud autēz mouetur ipsum seipsuz mouens.

Lec. 2.

¶ Que talis est determinatum est in tertio qd id qd mouetur est mobile. s. in potentia existens: quia quod mouetur in quantum est in potentia & non in actu mouetur. ex hoc enim mouetur aliquid quod cum sit in potentia tendit in actum. nec tamen id quod mouetur est ita in potentia vt nullo modo sit in actu: quia ipse motus est quiddā actus mobilis in quantum mouetur sed est actus imperfectus: quia est actus eius in quantum est adhuc in potentia sed illud quod mouet iam est in actu: non enim reducitur quod est in potentia in actum: nisi per id quod est actu: hoc autem est mouens. sicut calefacit calidum: & generat illud quod habet speciem generatim: sicut hominem generat quod habet speciem humanaz: & sic de alijs. si ergo totum moueat se totum: sequitur qd idem secundum idem simul est calidum & non calidum. quia in quantum est mouens erit actu calidum: in quantum est motus erit calidum in potentia: & similiter est in omnibus alijs in quibus mouens est vniuocum id est conueniens in nomine & ratione cum moto: sicut cum calidum facit calidum: & homo generat hominem. & hoc ideo dicit: quia sunt quedaz agentia non vniuoca que. s. non conueniunt in noie & ratione cuz suis effectibus: sicut sol generat hominem. in quibus tamen agentibus & si non sit species effectus secundum eandem rationem: est tamen quodammodo alio: i. & vltiori. & sic vniuersaliter verum est qd mouens ē quodammodo in actu secundum id secundum quod mobile est in potentia. si igitur totum moueat se secundum totum sequitur qd idēz sit simul actu & potentia: quod est impossibile. ex hoc ergo concludit principale intentum qd mouens se ipsum vna pars mouet & alia mouetur.

¶ Deinde cum dicit.

Quod autem non contingat ipsuz seipsuz

Lo. 4i.

physicorū

mouere sic: vt vtrūqz ab vtroqz moueatur: ex his manifestum est.

¶ Reuidit quosdam modos quos aligz possēt existere in motu mouentis se ipsum. & primo ostendit qd mouentis se ipsum non mouetur vtraqz pars ab altera. secundo ostendit qd pars mouentis se ipsum non mouet se ipsam ibi. (At vero neqz primum se ipsuz.) Circa primū duo facit. primo proponit quod intendit. secundo probat propositum ibi. (Neqz enim erit). Dicit ergo primo manifestum esse ex his que sequuntur: qd non cōtingit aliquid mouere se ipsum hoc modo qd vtraqz pars eius moueatur a residua: sicut si. a. b. moueat se ipsum qd. a. moueat b. & b. moueat. a.

¶ Deinde cum dicit.

Neqz eniz erit primum mouens nullum si vtrūqz: vtrūqz mouebit. Quod enim prius magis est causa mouendi qz sequens: et mouebit magis. Dupliciter eniz mouere erat: aliud quidem quod ab alio mouetur ipsum: aliud autem ex seipso. Proximiū autem est quod longius est ab eo quod mouetur principio qz medium.

Lec. 9.

¶ Probat propositum quattuor rationibus. & est attendēdū qd ad hanc conclusionem resumit rationes suprapositas ad ostendendum qd non omne mouens: mouetur ab alio. vnde ex pmissis abbreviate hic colligit quattuor rationes. quarum primam sumit ex prima ratione quam supra posuit duplici ordine ad ostendendum qd etiaz non proceditur in infinitum in hoc qd semper aliquid ab alio moueatur: propter hoc qd non esset aliquid primum mouens: quo remoto remouerentur sequentia. vnde & hic pmo premitit idem inconueniens. dicit enim qd si in primo moto quod ponitur mouens se ipsum vtraqz pars ab altera reciproce moueatur: sequetur qd non sit aliquid primum mouens. & hoc ideo: quia sicut supra prius dictum est: mouens prius est magis causa mouendi & magis mouet quam posterius mouens: & hoc ideo supra probabatur: quia dupliciter aliquid mouet: vno enim modo motum aliquid ex eo qd mouetur ab alio: sicut baculus mouet lapidem eo qd mouet a manu: & hoc est secunduz mouens. alio modo mouet aliquid ex eo qd mouetur ex se ipso: sicut homo mouet. & hec est dispositio prius mouentis: illud autem quod mouet non eo qd mouetur ab alio: magis est remotum ab vltimo quod mouetur: & magis proximum primo mouenti qz medium. quod scilicet mouet eo quod ab alio moueatur. debet ergo ratio sic formari. si totius mouentis se ipsum vtraqz pars mouet aliam reciproce: non magis mouet vna qz alia. sed primuz mouens magis mouet quam secundum. ergo neutra earum erit primum mouens quod est inconueniens quia sic sequeretur qd illud quod mouetur ex ipso non esset propinquus primo principio motus quod nulluz sequitur esse. quaz id quod mouetur ab alio. cum tamen supra sit ostensum qd mouens se ipsum sit primum in genere mobiliū. non ergo hoc est verum quia mouentis se ipsum vtraqz pars per aliam moueatur.

Lec. 9.

Lec. 9.

Lec. 9.

¶ Deinde cum dicit.

Amplius non necesse est mouens moueri nisi a seipso secundum accidens. Ergo contra mouet alterum: accipiebam igitur contingere non mouere. Ergo erit aliud quidem quod mouetur: aliud autem mouens immobile.

¶ Sumit duas rationes ad idē ex vna rōe quā supra posuerat ad ostendendum qd nō omne mouens mouetur: ita qd moueri conueniat mouenti per accidens: in qua quidem ratione supra duas conclusiones intulit. primam scilicet qd mouens contingit & non moueri: alteraz qd motus

non sit eternus. et sic has duas conclusiones: duas hic rationes format. primo enim dicit quod non necessarium est mouens moueri nisi a seipso secundum accidens: et est sensus quod nisi accipiat primum mouens moueri a seipso: non erit etiam necesse quod mouens primum moueatur secundum accidens sicut quidam posuerunt quod omne mouens mouet et tamen hoc est ei per accidens. cum ergo ponitur quod mouentis seipsum pars que mouet equaliter mouetur ab altera: hoc non erit nisi per accidens sed sicut supra accipiebatur quod est per accidens contingit non esse. ergo contingit illam partem que mouet non moueri. sic ergo remanet quod mouentis seipsum una pars mouet et alia mouet et non mouet. **Deinde cum dicit**

Amplius non necesse est mouens cum mouet contra moueri: sed aut immobile mouere necesse: aut ipsum a seipso moueri: si quidem necesse est semper motum esse

¶ Ponit aliam rationem correspondentem secundum conclusionem quam supra intulerat. scilicet quod sequitur motum non semper esse. hic autem conuerso ordine sic arguit: si necesse est motum semper esse: non necesse est mouens cum mouet e contrario moueri sed necesse est quod vel mouens sit immobile vel quod ipsum moueatur a seipso. huius autem conditionalis ratio ex supraposita ratione apparet. quod si mouens non mouet nisi moueat. et cum non inest ei moueri nisi per accidens sequitur quod contingat ipsum non moueri: ergo per consequens neque mouere: et sic non erit motus. Sed motum supra ostenderit: sempiternum ergo non necesse est mouens cum mouet contra moueri. et ita non est verum quod utraque pars mouentis seipsum moueat ab altera. **Deinde cum dicit.**

Amplius si mouet motum: et mouebitur utriusque. Quare calefaciens calefit.

¶ Ponit quartam rationem quam sumitur ex ratione quam supra posuit ad ostendendum quod non inest mouenti per se quod moueat quod sequeret quod esset deuenire in hoc quod mouens eodem motu moueret quo mouet. ut supra expositum est et ideo hic abbreviando hanc rationem dicit quod si utraque pars ab altera moueat sequet quod secundum eundem motum mouet et mouet. Unde sequitur quod calefaciens calefit quod est impossibile id autem sequitur quod mouentis seipsum utraque pars ab alia moueatur quod secundum eundem motum aliquid mouet et mouet: quod mouentis seipsum est vnus motus: et sic illud oportebit quod pars que mouet moueatur. **Deinde cum dicit.**

At vero neque primum ipsum seipsum mouens neque vna pars neque plures mouebunt ipsum seipsum vnumquodque.

¶ Excludit alium modum. scilicet quod mouentis seipsum pars seipsum non mouet. et primo proponit quod intendit. **¶** Probat propositum ibi. (Totum enim si mouet.) Dicit ergo primo quod si accipiat aliquid quod est primo mouens se ipsum: non potest dici neque quod vna pars eius seipsum moueat: neque quod plures: ita quod quelibet earum seipsum moueat. **Deinde cum dicit.**

Totum enim si mouetur ipsum a seipso aut ab aliquo que sunt ipsius mouebitur: aut totum a toto: si quidem igitur in mouendo aliquam partem ipsum a seipso. Hoc utique erit primum ipsum seipsum mouens: separatim quidem enim hoc quidem mouebit ipsum se ipsum. Totum autem non iam. si autem totum a toto mouetur secundum accidens utique mouebunt hec ipsa seipsa. Quare si non sunt necessaria: accipiantur non mota seipsis. Totius igitur aliud mouebit cum immobile sit: aliud autem mouebitur. solum enim sic possibile est adhuc ipsum mobile esse.

Lec. 9.

Lec. 2.

Lo. 29.

Lo. 42.

¶ Probat propositum duabus rationibus. quarum prima talis est. si totum mouet ipsum a seipso: aut hoc conueniet ei ratione sue partis que mouetur a seipsa: aut ratione totius si conueniat ei ratione sue partis: ergo illa pars erit primum seipsum mouens: quod illa pars separata a toto mouebit se ipsam: sed totum iam non erit mouens seipsum primum. ut ponebatur. Si vero dicatur quod totum mouet seipsum ratione totius: ergo quod aliquae partes mouent seipsas: hoc non erit nisi per accidens. quod autem est per accidens non est necessarium. ergo in primo mouente seipsum maxime oportet accipere quod partes non moueant a seipsis. totum ergo primum mouentis seipsum vna pars mouebit cum sit immobile alia mouebit. istis enim solum duobus modis possibile esset quod pars mouens moueret. scilicet aut quod moueret a parte altera quam mouet. aut quod moueret seipsam. Unde attendendum est quod Aristoteles excludendo hos duos modos intendit concludere quod pars mouentis in mouente seipsum sit immobile: non autem quod mouens seipsum diuidatur in duas partes quarum vna sit mouens et alia mota. hoc enim sufficienter conclusum est per id quod primo ostendit quod totum non mouet seipsum totum: et sic patet quod non fuit necessarium Arist. inducere diuisionem. v. membrorum. ut quidam dixerunt quorum vnum membrum sit quod totum moueat totum: secundum quod totum moueat partes: tertium quod pars moueat totum: quartum quod due partes viciniter se moueant: quintum quod vna pars sit mouens et alia mota. Si enim totum non mouet totum per eandem rationem sequitur quod totum non moueat partem: nec pars totum quod utrobique sequeret quod aliqua pars mota moueret seipsam. Unde hoc quod totum non mouet totum sufficit ad concludendum quod vna pars sit mota et alia mouens sed ad concludendum quod pars mouens non moueatur. probat duo scilicet quod pars mota non mouet a mota et quod non moueat a seipsa. et ad hoc sic probandum inducit. Secunda ratio ibi.

Amplius si quidem tota ipsa seipsam mouet hoc quidem mouebit ipsius. illud autem mouebit. Ergo. a. b. a seipsa quidem mouebit et ab. a.

¶ Que talis est si detur quod pars mouens mouentis seipsum ipsa tota seipsam moueat sequitur per supra probata quod ipsius partis iterum vna pars moueat et alia moueatur. iam enim ostensum est supra quod totum non mouet seipsum aliter nisi per hoc quod vna pars eius mouet et alia mouetur sit ergo pars mouens mouentis seipsum. a. b. per rationes ergo premissas sequitur quod vna pars eius sit mouens. scilicet. a. et alia mota. s. b. si ergo. a. b. moueat tota se totam ut tu ponis sequitur quod idem moueatur a duobus motoribus scilicet a toto quod est. a. b. et a parte que est. a. quod est impossibile. Relinquitur ergo quod pars mouens in mouente seipsum est omnino immobilis.

¶ Noniam autem mouet aliud quidem quod mouetur ab alio. aliud autem cum sit immobile: et mouetur aliud quidem mouens aliud autem nihil mouens ipsum seipsum mouens necesse est ex immobili esse mouenti autem et adhuc ex eo quod mouet non mouente autem ex necessitate sed qualiter euenit.

Lectio vndecima.

Estquam

¶ Philosophus intendit quod mouens seipsum diuidit in duas partes quarum vna mouet et non mouetur alia autem mouetur hic ostendit quomodo huiusmodi partes se habeant ad inuicem et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo ostendit propositum ibi. (Sit enim. a. mouens.) Tertio concludit conclusionem principaliter intentam ex omnibus premissis ibi. (Manifestum igitur ex his est.) Dicit ergo primo quod cum mouens diuidatur in duo. quorum vnum mouetur etiam ab alio: aliud vero mouens est immobile: et iterum mobile diuidatur in duo. est enim quoddam immobile quod etiam mouet: quoddam vero

Lo. 43.

mobile quod nihil mouet: oportet dicere qd mouens seipsum componatur ex duabus partibus: quarum una sit sic mouens qd tamen sit immobilis: alia vero sic moueatur qd tamen non moueat. Quod autem subdit (ex necessitate) dupliciter potest intelligi qd si intelligatur qd pars mota mouentis seipsum non moueat aliquid qd sit pars mouentis se ipsum sic legenda e littera qd necessitas remaneat affirmata: cadens super hoc quod dicit (no mouente) probat enim statim impossibile esse qd eius qd primo mouet seipsum sit tertia pars que moueatur a parte mota. Si vero intelligatur qd pars mota no moueat aliquid extrinsecum: sic hoc quod dicit ex necessitate cadit sub negatione. no enim est de necessitate mouens seipsum qd pars eius mota moueat aliqd extrinsecum: nec tamen e impossibile. qualiter at hoc contingat ostendit consequenter euz dicit.

Sit enim. a. mouens quidem immobile. b. at quod mouetur ab. a. et mouens quod est i quo. c. Hoc aut motu quidem. a. b. non mouens at nullum. Siquidem enim et per plura media venit aliquando in. c. sit per vnum solum. Omne ergo. a. b. c. ipsum seipsum mouet: sed si aufero. c. ab. a. b. ipsum seipsum mouebit. a. quidem est mouens. b. vero quod mouetur. c. autem no mouebit ipsum seipsum: neqz penitus mouebit. At vero neqz. b. c. mouebit ipsa seipsa sine. a. b. enim mouet in eo quod mouetur ab alio non quia a sui ipsius parte aliqua. a. b. igitur solum ipsum seipsum mouet. Necessario itaqz ipsuz seipsum mouens habere mouens immobile et quod mouet: nihil autem mouens ex necessitate.

Et circa hoc duo facit. primo ostendit ppositum. secundo soluit quandam dubitationem ibi. (Dubitatioem habent.) Circa primum duo facit. primo ostendit qualiter partes mouentis seipsum se habeant ad inuicem. secundo qualiter fm eas totu dicitur seipsum mouere ibi. (Si quidem igitur continuum est.) Circa primum duo facit. primo ostendit qd in mouente seipsum sunt sole due partes: quarum una mouet et non mouetur: alia mouetur et non mouet. secundo quo modo he due partes ad inuicem contingant ibi. (Contacta autem vtraqz.) Primo ostendit sic. si dicatur qd pars mota mouentis seipsuz iteru moueat aliqd aliud qd sit pars eiusdem mouentis seipsuz. sit ergo pta pars mouentis seipsuz. a. qd sit mouens immobile. secunda vero pars sit. b. qd moueat ab. a. et moueat tertiam partem que est. c. que sic moueatur. a. b. qd nihil aliud moueat qd sit pars mouentis seipsum. non enim pot dicit qd fiat descensus in infinitu in partibus mouentis seipsuz. scilicet qd ps mota iterum moueat aliam. qd si mouens seipsuz esset in infinitu quod est impossibile: vt supra ostensum est. erit ergo aliqua pars mouentis seipsuz que e mota non mouens qd dicimus. c. et licet contingat per multa media que sunt mouentia et mota peruenire in vltimum motum qd dicitur. c. accipiatur loco oium mediorum etiam vnum medium quod sit. b. sit ergo hoc totum quod est. a. b. c. mouet seipsuz: a quo toto si auferatur hec pars que est. c. adhuc ipsum. a. b. mouebit seipsum: qd vna pars eius est mouens scilicet. a. et alia mota scilicet. b. quod requirebatur ad hoc qd aliquid sit mouens seipsum: vt supra ostensum est. sed. c. non mouebit seipsum neqz aliquam aliam partem fm supposita. Similiter etiam. b. c. non mouet seipsuz sine. a. qd. b. non mouet seipsum sine. a. qd. b. non mouet nisi in quantum mouetur ab alio quod est. a. quod non est pars eius. Relinquitur ergo qd solum. a. b. moueat se ipsum primo et per se. Unde necesse est qd mouens seipsum habeat duas partes quarum vna sit mouens immobilis alia vero sit mota qd necesse est nihil mouere quod sit pars mouentis seipsum. hoc enim conclusum est per

lec. 9.

premissam rationem vel nihil mouens ex necessitate: qd non est de necessitate mouentis seipsum quod pars mota moueat aliquid aliud etiaz extrinsecum.

Deinde cu dicit.

Contacta autem vtraque ab inuicem: aut ab altero alterum.

Ostendit quomodo he due partes se habeant ab inuicem. vbi considerandum est qd Aristo. munduz probauit primum mouens non habere aliquam magnitudinem qd infra probabit. quidam autem antiqui philosophi posuerunt nullam substantiam absqz aliqua magnitudine esse. Unde Aristo. ante probationem hoc sub dubio fm suaz consuetudines derelinquens: dicit qd duas partes mouentis seipsum: quarum vna est mouens et alia mota: necesse est ab aliquo modo coniungi ad hoc qd sint partes vni totius. non autem per continuationem: quia supra dixit quod mouens seipsum et motum non possunt continuari sed necesse est ea diuidi vnde reliquitur qd oportet has partes coniungi per contactum aut ita vt ambe partes contingant se inuicem si ambe partes habeant magnitudines aut ita qd altera tantuz pars contingatur ab alia et non everso. quod erit si mouens non habuit magnitudines. qd enim est incorporeum potest quidam tangere corpus sua virtute mouendo ipsum non autem contingitur a corpore. duo autem corpora se inuicem tangunt.

lec. vi.

lec. io.

Deinde cum dicit.

Si quidem igitur continuum est mouens quod mouetur: continuum necessarium est esse: manifestum est quod totuz ipsuz seipsum mouet non eo qd ipsius aliquid huiusmodi sit vt ipsuz seipsuz moueat: sed totu mouet ipsuz. Motu autem et mouens eo pro ipsius aliquid est mouens: et aliquid motu. Non enim totum mouet neqz totuz mouetur. sed mouet quidem a. b. autem mouetur tantuz. Sed. c. ab ipso. b. non iam impossibile enim.

Ostendit qua ratione totum dicatur mouens seipsum vna parte mouente et alia mota. et supponamus quantuz ad presens qd vtraqz pars sit continua. id est magnitudinem habens qd de eo quod mouetur in. vi. probatum est qd sit aliquid continuum. et accipiatur nunc idem de mouente antequam veritas probetur. hac igitur suppositione facta ipsi toti composito ex duobus tria attribuntur. scilicet moueri: mouere: et mouere seipsum: sed hoc quod est mouere seipsum non attribuitur ei propter hoc qd aliqua pars eius moueat seipsam. sed ipsum totum seipsum mouet. sed hoc quod est mouere et moueri attribuitur toti ratione partis. non enim totum mouet neqz totum mouetur. Sed mouet vna pars eius scilicet. a. reliqua vero ps eius solum mouetur. scilicet. b. iam enim ostensum est qd non est aliqua tertia pars. vt. c. que moueatur ab ipso. b. im possibile est enim hoc si accipiatur id quod primo mouet seipsum: sicut supra ostensum est.

lec. 5.

Deinde cum dicit.

Dubitatioem autem habet si auferat aliquid quis ab ipso. a. si continuum mouens quidem immobile aut: aut ab ipso. b. quod mouetur. Reliqua vero ipsius. a. mouebit. Reliqua autem ipsius. b. mouebitur. Si enim hoc non vtrique erit que primo mouetur a seipsa que est. a. b. Remota enim ab. a. b. adhuc mouebit seipsa reliqua. a. b.

co. 44.

Adouet quandam dubitationem circa premissa. et primo mouet eam. so soluit ibi. (Aut potentia quidem.) Ista bet at hec dubitatio ortu ex hoc qd supra probauerat qd

In primo mouente seipsum non sunt nisi due partes quarum una mouet et alia mouetur: quia si esset tertia etiam ea re mota compositum ex primis duabus mouet seipsum: et sic ipsum est primum mouens seipsum. ex hoc ergo sequitur dubitatio talis. ponamus quod pars mouentis seipsum que est mouens immobile ut a. sit quoddam continuu. de parte autem eius que mouetur. scilicet b. manifestu est quod est aliquid continuu sicut prius probata: omne autem continuu est diuisibile est ergo dubitatio si auferat aliqua pars per diuisionem ab a. aut a. b. ut reliqua pars moueat aut moueatur: quia si reliqua pars moueat aut moueatur adhuc residua pars de a. b. mouebit seipsam et sic a. b. non primo mouebat se ipsum: et sic sequitur ulterius quod nihil erit primo mouens seipsum.

Deinde cum dicit.

Aut potentia quidem nihil prohibet vtrumque aut alterum quod mouetur diuisibile esse actu autem indiuisibile. Si autem diuidatur non adhuc esse habens eandem potentiam. Quare nihil prohibet et indiuisibilibus potentia primum esse vnum.

Lec. 7.

Soluit positam dubitationem vbi considerandum est quod Arist. prius in sexto probauit quod in motu non est aliquid primum neque ex parte temporis neque ex parte rei in qua est motus. scilicet in augmento et motu locali. et hoc ideo quia tunc loquebatur de motu in communi et de mobili sicut quod est quoddam continuu nuncu applicando ad determinatas naturas: et sicut hoc sequeretur quod non esset aliquid primum motus: et per consequens nec aliquid primo mouens: si mouens sit continuu. et ita etiam non esset aliquid primo mouens seipsum. sed nunc iam Arist. loquitur de motu applicando ad determinatas naturas: et ideo ponit aliquid esse primum mouens seipsum. et soluit premissam dubitationem sic: quod nihil prohibet esse diuisibile in potentia ex eo quod sunt continua. scilicet mouens et motus. et si vtrumque sit continuu aut ad minus alter tantum. scilicet quod mouetur quod necesse est esse continuu. sed tamen possibile est quod aliquod continuu siue sit mouens siue motus habeat talem naturam ut non possit actu diuidi: sicut patet de corpore solis. et si contingat quod aliquod continuu diuidatur non retinebit eandem potentiam ad hoc quod moueat vel moueatur quam prius habebat: quia huiusmodi potentia sequitur aliquam formam. forma autem naturalis requirit quantitatem determinatam. unde si sit corpus incorruptibile diuidi non potest in actu. si autem sit corruptibile si diuidatur in actu non retinebit eandem potentiam sicut patet in corde. unde nihil prohibet in his que sunt diuisibilia in potentia esse vnum primum.

Deinde cum dicit.

Manifestum igitur ex his est quoniam est primum mouens immobile. Siue enim mouetur quod mouet ab aliquo autem motus ad immobile primum: siue in quo mouetur quidem ipsum aut seipsum mouens et stans vtrobi que accidit primum mouens in omnibus esse motus immobile.

Infert conclusionem principaliter intentam ex omnibus premissis: et dicit manifestum esse ex premissis quod necesse est ponere primum mouens immobile: cum non procedatur in infinitum in mouentibus et motus ab alio: sed necesse sit stare ad aliquod primum quod est immobile vel mouens seipsum siue enim mouentia et mota stent ad aliquod primum immobile siue ad aliquod primum quod mouet seipsum: vtrobi que accidit quod primum mouens sit immobile: et per hoc quod mouentis etiam seipsum vna pars est mouens immobile: ut nunc ostensum est.

10. 45.

Quoniam autem oportet semper motum esse et non deficere: necessarium est aliquid esse quod primum mouet. Si

ue ergo vnum sit: siue plura: et primum mouens immobile est. Unumquodque quidem igitur per se ipsum esse immobile mouentium quidem nihil pertinet ad eam que nunc rationem.

Co. 46.

Lectio. xij.

Ostendam

Philosophus ostendit quod in his que

Lec. 9.

mouentur ab alio non est procedere in infinitum: sed est deuenire ad aliquod primum quod vel est immobile vel mouet seipsum: et ostendit ulterius quod mouentis seipsum vna pars est mouens immobile: et sic vtrobi que accidit quod primum mouens sit immobile: quia tamen in mouentibus se que sunt apud nos. scilicet animalibus corruptibilibus contingit quod pars mouens in mouente seipsum est corruptibilis et mouet per accidens. scilicet anima: vult hic ostendere quod primum mouens est incorruptibile: et non mouetur nec per se nec per accidens et circa hoc duo facit. primo proponit quod intendit sedo probat ibi. (Sic autem si aliquid velit.) Circa primum tria facit. primo resumit ea que supra ostensa sunt. secundo pretermittit quoddam quod videbatur posse valere ad suum propositum ibi. (Unum quodque quidem igitur.) Tertio exponit suum propositum ibi. (Quoniam antequam necessarium est esse.) Dicit ergo primo quod supra ostensum est quod motus semper est et nunquam deficit. et quia omnis motus est ab aliquo mouente. in mouentibus autem non est procedere in infinitum necesse est esse aliquod primum mouens. et quia nondum probatum est quod primum mouens sit vnum: ideo sub dubio dereliquit vtrum sit vnum vel plura. et ulterius ostensum est quod primum mouens est immobile: siue statim ascendendo de motu ad mouentia perueniatur ad principium immobile siue perueniatur ad principium mouens seipsum cuius vna pars est mouens immobile. fuit autem quorundam positio quod omnia principia mouentia in his que mouent seipsa sunt perpetua. posuit. n. omnes animas aialium perpetuas. et si vera esset opinio hec iam statim Arist. haberet propositum quantum ad hoc quod primum mouens sit perpetuum. sed opinio Arist. est quod de partibus anime solus intellectus est incorruptibilis cum tamen etiam alie partes anime sint mouentes. et ideo hic consequenter pretermittit dicens quod ad rationem que per manus habetur nihil pertinet an vnumquodque principiorum que mouent et sunt immobile sit perpetuum: quibus hoc aliqui posuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles. et dicit hoc non esse ad presentem rationem: quia hoc non supposito habebit propositum.

Lec. 10.

Lec. 2.

Lec. 9.

Deinde cum dicit.

Quoniam autem necessarium est esse aliquid immobile quidem ipsum ab omni exteriori mutatione et simpliciter secundum accidens: motuum autem alterius. manifestum est considerantibus.

Exponit quod intendit probare. et dicit quod considerando ea que sequuntur manifestum potest esse quod et si non omne mouens immobile sit perpetuum. necesse est tamen esse aliquid immobile: ita quod nullo modo ab extrinseco moueatur nec simpliciter nec per accidens: et tamen sit motuum alterius dicit autem (ab omni exteriori mutatione) non intendens excludere motum id est operationem que est in operante prout intelligere dicitur motus. et prout appetitus mouetur ab appetibili. huiusmodi enim motus non excluditur a primo mouente de quo intendit.

Deinde cum dicit.

Sit autem si aliquis velit in quibusdam contingens esse ut et sit aliquando et non sit sine generatione et corruptione. Fortassis enim necessarium est: si aliquod impartibile aliquando quidem est: aliquando autem non: sine mutatione

aliquando quidem esse: aliquando quidem non esse. Et principiorum immobilium quidem: motuorum autem. quidam aliquando quidem esse aliquando autem non esse contingat et hoc. Sed nequaquam omnia possibile est.

¶ Probat quod dixerat. scilicet quod sit aliquod primum mouens perpetuum et penitus immobile. et primo probat hoc per motum et quietem se que quandoque sunt et quandoque non sunt. secundo per principia mouentia que quandoque mouent et quandoque non mouent ibi. (Et iterum considerans.) Circa primum tria facit. primo ostendit quod esse aliquod primum mouens perpetuum. secundo quod tale mouens magis debet esse unum quam plura. ibi. (Unum autem magis.) Tertio ostendit utrumque simul. scilicet quod est unum primum mouens et perpetuum ibi. (Manifestum est igitur ex his.) Circa primum duo facit primo excludit quandam rationem per quam aliquis posset nititur ad probandum propositum. secundo procedit ad propositum ostendendum ibi. (Manifestum est enim.) Probat autem aliquis sic procedere: omne quod potest quandoque esse et quandoque non esse non est perpetuum. Sed primum mouens cum sit immobile: ut ostensum est non potest esse quandoque esse et quandoque non esse quod quandoque est et quandoque non est generatur et corrumpitur: quod autem generatur et corrumpitur mouetur ergo primum mouens est perpetuum. Aristoteles autem de hac ratione non curat quod potest aliquis dicere si vult quod in quibusdam contingit quod quandoque sunt et quandoque non sunt absque hoc quod generentur et corrumpantur per se loquendo et per consequens absque hoc quod per se moueantur. necesse est enim si aliquid impartibile quod scilicet non sit compositum ex materia et forma quandoque sic est et quandoque non est quod omne tale sine mutatione sui quandoque sit et quandoque non sit. sicut potest dici de puncto et de albedine et de quolibet huiusmodi. ostensum est enim in. vi. quod omne quod mouetur est partibile et in. vii. metha. quod omne quod generatur est compositum ex materia et forma. huiusmodi quidem igitur impartibilia per se quidem non generantur neque mutantur sed per accidens generantur et mutantur alijs. ex quo etiam patet quod si aliquid neque per se neque per accidens mouetur quod illud est perpetuum et si est perpetuum neque per accidens neque per se mouetur secundum hoc quod est perpetuum. Si ergo conceditur esse contingens quod aliquid quandoque sit et quandoque non sit absque eo quod generetur et corrumpatur etiam et hoc concedatur esse contingens quod quedam principia mouentia immobilia ita tamen quod possint moueri per accidens quandoque sunt et quandoque non sunt. nequaquam tamen possibile est omnia principia mouentia et mobilia talia esse ut quandoque sunt et quandoque non sunt.

¶ Deinde cum dicit.

Manifestum est enim quod causa quidam ipsa se ipsa mouentibus inest. ipsius quod est aliquando quidem esse aliquando autem non esse. Ipsum quidem enim seipsum mouens necesse est omne magnitudinem habere: si nihil mouetur impartibile. Mouens autem neque vna necessitas est ex dictis. Ipsius igitur quod est alia quidem fieri: alia vero corrumpi. et hoc continue: nulla causa est immobilium quidem: non semper autem entium: neque ipsorum quidem semper hec mouentium. Horum autem altera. Ipsius enim semper et continui neque vnumquodque ipsorum causa neque omnia. Hoc enim quidem sic se habere seipsum et ex necessitate est: omnia autem infinita et non sunt simul omnia entia. Manifestum igitur est quod quibus nullas principia quidam immobilium

quidem: mouentium autem: et multa ipsa seipsa mouentium corrumpantur: alia vero fiant: et hoc quidem immobile fit: aliud vero mouet: alterum autem hoc. sed nihilominus est aliquid quod continet et hoc extra vnumquodque quod est causa eius quod est alia esse: alia vero non et continue mutationis et hoc quidem his. Nec autem aliis causa motus sunt. si quidem igitur perpetuus motus est perpetuum erit et mouens primum si vnum sit vero plura. plura et perpetua.

¶ Ostendit propositum. et dicit quod si quidam mouentia seipsa quandoque sunt et quandoque non sunt: necesse est quod sit aliqua causa generationis et corruptionis ipsorum: quod quandoque sunt et quandoque non sunt: quia omne quod mouetur habet causam sui motus. quod autem quandoque est et quandoque non est: si sit compositum: generatur et corrumpitur. mouens autem seipsum necesse est quod habeat magnitudinem quia mouetur et ostensum est in. vi. quod nihil impartibile mouetur. sed ex dictis non potest haberi quod sit necessarium mouens habere magnitudinem: et sic non mouetur per se: si quandoque sit et quandoque non sit si autem generationis et corruptionis eo: non quod mouent seipsa est aliqua causa: oportet quod etiam huiusmodi sit aliqua causa quod eorum generatio et corruptio perpetue continue. Non autem potest dici quod huiusmodi continue causa sit aliquod illorum immobilium quod non semper sunt neque etiam potest dici quod sempiternae generationis et corruptionis quorundam mouentium seipsa sint causa quidam mouentia immobilia quod non semper sunt et aliarum alia. et hoc exprimit subdicens quod huius continue et sempiternae generationis non potest esse causa neque vnum ipsorum. neque omnia. et quod vnum non possit esse causa sic ostendit. quia quod non est semper non potest esse causa eius quod est super perpetuum et ex necessitate. quod autem omnia non possunt esse causa: ostendit per hoc quod omnia huius principia corruptibilia. si generatio est perpetua: sunt infinita et non simul sunt. impossibile est autem vnum effectum dependere ex infinitis causis. et iterum ea quod non simul sunt possunt esse causa alius: licet possit esse quod eorum quod non simul sunt quidam disponant et quidam causent: ut patet in gutris successive cadentibus quod causant lapidis effusionem. sed si alia multa sunt directe causa alius: oportet quod simul sint. Sic ergo manifestum est quod si sint mille millia principia mouentia et immobilia: et si sint etiam multa quod moueant seipsa: quorum quidam corrumpantur et alia generentur: et inter ista quidam sint mobilia et quidam mouentia. nihilominus tamen oportet esse aliquid super omnia quod sua virtute contineat omnia quod predicto modo generantur et corrumpuntur quod quidem sit causa continue mutationis ipsorum: per quam quandoque sunt et quandoque non sunt: et per quam hec sunt causa generationis et motus his: et hec alijs: quia omne generans est causa generationis generato. sed tamen generantia corruptibilia habent quod sint causa generationis ab aliquo primo incorruptibili. si ergo motus per quem quedam quandoque sunt et quandoque non sunt est perpetuus: ut supra ostensum est et effectus perpetuus non potest esse nisi a causa perpetua necesse est quod primum mouens sit perpetuum si est vnum: et si sunt plura prima mouentia: quod etiam illa plura sint perpetua.

¶ Deinde cum dicit.

Unum autem magis quam multa et finita quam infinita oportet existimare. Eisdem autem accidentibus semper finita magis accipiendum. In his enim que sunt natura oportet finitum et melius: si contingat esse magis. Sufficiens autem si vnum quod primum immobilium perpetuum cum sit: erit principium alius motus.

2ec. 5. et metha. 2ec. 6. 7.

Co. 47.

Co. 48.

2ec. 5.

2ec. 2.

Offendit q̄ magis debeat poni vnum principiuꝝ per
petuum q̄ multa. ⁊ dicit q̄ sicut oꝝ existimare magis eē
principia finita q̄ infinita ita oꝝ existimare q̄ sit magis
vnum principium q̄ plura. Si enim eadem accidant vel
cōsequantur in effectibus expōne finitorum principiorum
q̄ ex positōe infinitorum magis est accipiendum q̄ sint
principia finita q̄ infinita q̄ in his que sunt fin naturam
semper est magis accipiendum illud quod est melius si
sit possibile q̄ ea que sunt fin naturā sunt optime dispo
sita. melius est autem finitum principiuꝝ q̄ infinitū ⁊ vnu
q̄ multa. sufficit autem ad causandum perpetuitateꝝ mo
tus: q̄ sit vnum principium primum immobile si sit per
petuum: nō ergo sunt ponenda plura prima principia.

Deinde cum dicit.

Lo. 49.

Manifestum igitur ex his est q̄ necesse ē
esse aliquod vnu et perpetuum primū mouēs.
Ostensum est enim qm̄ necesse est semper mo
tum eē: et continuum esse. Et nāq̄ quod sem
per continuū. Quod autem consequenter nō
est cōtinuū. At vero si continuus unus ē. An
aut si ab uno mouente: et vnus quod mouet.
Si enim quoddam aliud et aliud mouebit: nō
cōtinuus totus motus: sed consequenter. Igi
tur ex his sciet utiq̄ aliquis esse aliquod pri
mum mouens immobile.

Concludit ex predictis qd̄ necesse est esse aliquid vnū
primum mouens ⁊ perpetuum. ⁊ q̄uis hoc ex superiori
bus sufficienter pbatum videatur. posset tamen aliquis
calumiose dicere q̄ causa cōtinuitatis generatōis est aliqd̄
primū mouens seipsum perpetuum. sed motus illi⁹ mo
uentis seipsum nō est perpetuum ⁊ vnum: sed mouetur
a diuersis mouēibus quorum quedam generantur ⁊ q̄
dam corrumpuntur: sed hoc intendit excludere. q̄ si mo
tus est perpetuus vt supra probauerat: necesse est q̄ mo
tus primi mouentis seipsum quod ponitur causa totius
perpetuitatis motus sit sempiternus ⁊ continuus. Si enī
nō esset continuus non esset sempiternus sed cōsequenter
est non est continuum. ad hoc autē q̄ motus sit continu⁹
necesse est q̄ sit vnus: ad hoc vero q̄ sit ab vno mouente
⁊ vnus mobilis. Si vero sit aliud ⁊ aliud mouens: non
erit totus motus continuus: sed cōsequenter se habens ne
cesse est ergo omnino q̄ primum mouens sit vnum ⁊ p
petuum. mouēs autem immobile quod mouetur per acci
dens nō est perpetuum vt supra dictum est. Relinquitur
ergo q̄ primū mouēs sit oio immobile. ⁊ p se ⁊ p accidens.

Lo. 50.

Iterum cōsiderans principia mouē
tium. Esse quidem igitur quedam eoꝝ
rum q̄ sunt que aliquando quidē mo
uentur aliquando autem quiescunt manifestū
est. Et propter hoc manifestum factum ē quo
uiam neq̄ omnia mouent: neq̄ oia quiescūt.
Neq̄ alia semper mouent et alia semper que
scunt. Que nāq̄ sunt utrobique et potentiam
sunt habentia huiusmodi quod est aliquando
quidem moueri aliquādo uero quiescere. De
monstrat de his.

Lectio. xiiij.

ostquam

Philosophus ostendit q̄ primū mouēs
est perpetuum ⁊ omnino immobile ratione
sumpta ex perpetuitate generationis ⁊ cor
ruptiōis animaliuꝝ que mouente seipsa hic
intendit idem ostendere rōne sumpta ex principiis mouen
tibus. ⁊ circa hoc tria facit. primo cōmemorat ea que deā

sunt a principio huius tractatus. sō ex premissis accipit ra
tionem ad propositum ibi. (Ex quibus est scire.) Ter
tio cōcludit solutiōem cuiusdam dubitationis supra mote
ibi. (Manifestum igitur factum est ex dictis.) Circa pri
mum tria resumit. primo destructiōem quarūdam ipro
babiliū positionum: ⁊ dicit q̄ non solum ex premissis
potest aliquis scire q̄ est aliquod primū mouens immo
bile: sed etiam per cōsiderationem principiorum motus:
⁊ sicut supra dictum est: manifestū est ad sensum q̄ in re
bus naturalibus inueniuntur quedam que aliquando mo
uentur ⁊ aliquando quiescunt ⁊ ex hoc manifestum est su
pra q̄ nulla trium positionū est vera: neq̄ illa que dicit
q̄ omnia mouentur semper: neq̄ illa que dicit q̄ omnia
quiescūt sp̄: neq̄ illa que dicit q̄ illa q̄ quiescunt quiescunt
semper: ⁊ illa que mouentur mouentur semper. huius
enim rei veritatem demonstrant illa que utroq̄ inueniū
tur. s. motu ⁊ quiete dū habent potentiā vt quandoq̄
mouentur ⁊ quandoq̄ quiescunt. Secōdo. ibi.

Quoniam autē huiusmodi manifesta sunt
uolumus autem demonstrare et duorum utra
q̄ naturā quoniam sunt alia quidē semper.
Procedentes autē in hoc et proponentes
oē quod mouet ab aliquo moueri: et hoc esse
aut immobile: aut quod mouet et quod mouet
aut a seipso aut ab alio semper deueniemus in
hoc accipere. quoniam eorum que mouentur.
est principium quod mouetur quidē qd̄ ipsum
seipsum mouet. Omnium at̄ immobile. Vide
mus enim et manifeste eē huius que mouet ip
sa seipsa. ut aīatorū et aīalium genus.

Cōmemorat processum supra habitum ad inuestigan
dum primū motore immobile: et dicit q̄ q̄ ista que quā
doq̄ mouentur ⁊ q̄doq̄ quiescunt sunt omnibus mani
festa: ne iterū aliquis sequeretur quartam positōem om
nia ponens entia esse huiusmodi vt quandoq̄ moueātur
⁊ q̄doq̄ quiescant: volumus demonstrare duplices na
turam diuersam ostendens. s. q̄ quedā sunt que semper
sunt imobilia: ⁊ iterū q̄ quedam sunt que semper mouē
tur. ⁊ circa hoc pcedentes proposuimus. primo q̄ omne
quod mouetur mouetur ab aliquo: et q̄ necesse est hoc a
quo aliqd̄ mouetur aut esse immobile aut moueri: ⁊ si mo
uetur aut a se ipso aut ab alio: ⁊ cum non sit procedere in
infinitum vt ab alio mouetur: oꝝ deuenire ad hoc q̄ sit
quoddam primū principiuꝝ mouens: ita quidē q̄ in gene
re eorum que mouentur est primum principium quod
mouet seipsum. sed vltierius simpliciter inter omnia pri
mum principium est qd̄ est immobile. nec debet reputari
icōueniēs qd̄ aliqd̄ moueat seip̄: q̄ videm⁹ manifeste eē
multa talia i gener aīatorū ⁊ animaliuꝝ. Tertio ibi.

Lec. 9.

Hec at̄ ⁊ opinionē obtulerūt: ne forte cōri
gat motū fieri: cū nō sit oio: ppter id q̄ in his
videmus hoc cōtingere. Immobilia. n. cū sint
aliquā mouent iterū sicut uidet. Hoc at̄ oꝝ acci
pere qm̄ scāz unū motū ipsa mouent: et q̄ se
cūdū hūc nō pprie. Nō enim ex seipso ē cau
sa: sed insunt alimor⁹ natura ⁊ aīalibus scdm̄
quos nō mouēt p se ipsa: ut augmentum et de
cremētum et respiratio. quib⁹ mouet aīalium
vnu quodq̄ quiescēs. Cū nō mouet a seipso mo
tum. Morū at̄ cā cōtinēs et multa intratiuz ut
quorūdā alimētuz dū coquitur qdem. n. dorū
mūt. disgregato at̄ surgūt ⁊ mouēt seipsa cum
primū principium extra sit. An nō semper mo

Lo. 51.

uentur cōtinue a seipsis. Aliud enī est mouēs ipsum qđ mouetur et mutās ad vnūquodqz mouētium seipsum. In oībus autem his mouetur primū mouēs et cā ipsum seipsuz mouēdi a seipso secūdū accidēs tantum. Mutat enī locū corp⁹. Quare et quod in corpore existēs et terra mouens seipsam.

Commemorat quandam obiectionem supra positam et solutam. Cū enim probasset motus perpetuitate posuit obiectionem in contrarium ex rebus animatis que cum prius gesserunt incipiunt quodammodo moueri: et hoc est quod hic dicit quod ista animata que mouent seipsa videbantur opinionem inducere quod contingit in toto vniuerso motum fieri cū prius non fuerit: propter hoc quod videmus in eis hoc contingere quod cum prius non mouerentur incipiunt quodammodo moueri: et ad huiusmodi solutiones quod hic accipere quod animalia mouent seipsa secundum vnum motum. scilicet secundum motum localem. hic enim solus motus inuenitur in animalibus appetitui subiectus: et tamen nec secundum hunc motum proprie animalia seipsa mouentur. ita scilicet quod huiusmodi motus alia causa non preexistat. non enim animali ex se ipso est prima causa quod localiter moueatur: sed precedunt alii motus non voluntarii sed naturales vel ab interiori vel ab exteriori sed quos animalia non mouent seipsa sicut patet de motu augmenti et decrementi et respiratiois secundum quos motus animalia mouentur quousque gescant secundum motum localem quo mouentur a seipsis. Huiusmodi autem motum naturalium causa est vel conueniens extrinsecus. scilicet celum et aer a quo imutatur corpora animalium exterius vel aliquid intrans corpora animalium sicut aer intrat per respiratioem et alimentum intrat per comestioem et potum et ex huiusmodi transmutatioibus siue ab interiori siue ab exteriori catis contingit quod animalia quodammodo incipiunt moueri cum prius non mouerentur sicut patet ex transmutatioe que est circa alimentum: quod dum decoquitur alimentum propter vapores resolutos animalia dormiunt: sed quodammodo alimentum est iam digestum et dissolutum vaporibus residentibus euigilantur animalia et surgunt et mouent seipsa motu locali cum tamen primum principium motionis sit aliquid extrinsecus a natura animalis quod mouet ipsum et inde est quod animalia non semper mouentur a seipsis quod respectu vniuersusque animalis mouentis seipsum inuenit aliquid aliquod prius mouens quod mouetur et mouet. Si enim esset omnino immobile semper eodem modo se haberet in mouendo et tunc motus animalis esset sempiternus. Sed quod hoc mouens extraneum quod mouet animalia et ipsum mouetur non semper eodem modo mouent seipsa quod in his oībus primum mouēs quod est causa animalis mouēdi seipsuz sicut anima sic mouet quod mouet non quidem per se sed per accidens quod corpus mutat sed locum. mutato autem corpore mutatur et id quod in corpore existit per accidens. scilicet anima et sic ex necessitate mutatur totum mouens seipsuz ut non sit in eadem dispositione mouendi.

Deinde cum dicit. Ex quibus est scire: quod si aliquid est immobile quod mouetur aut et ipsorum que secundum accidēs mouentur impossibile est cōtinuū motū mouere. Quare si necesse est quod cōtinue eē motū: eē oportet aliquid quod primum mouēs immobile et non secundum accidēs. si debet sicut diximus in his que sunt esse incessabilis quodammodo et immortalis motus: et manere ens in se ipso ipse et in eodem principio. non manente necesse est et omne manere quod cōtinuū est ad principium.

Ex premissis ostendit propositas. et primo quod primum mouens sit immobile. hoc quod primum motus sit sempiternus ibi. (At vero si aliquid est.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositas. hoc excludit quodammodo obiectiones ibi. Non est quo moueri sed accidens. Dicit ergo primo quod ex premissis possumus scire quod si aliquid principium est mouens in

mobile quod tamen mouet sed accidens non potest mouere cōtinuū motū et sempiternū. Ista enim causa est assignata quare animalia anime non mouentur semper quod mouentur per accidens. Sed ostensum est supra quod necesse est motum vniuersi esse cōtinuū et sempiternum: ergo necesse est primam causam mouentem in toto vniuerso esse immobilem ita quod nec etiam sed accidens moueatur. sed sicut supra dictum est in rebus naturalibus inueniri quod quidam motus immortalis et incessabilis. et quod totum ens. id est dispositio huius vniuersi maneat in sua dispositioe et in eodem statu. Ex immobilitate enim principij quod ponitur manere immobile: sequitur quod totum vniuersum habeat quandam permanentiam sempiternam: sed quod continuatur primo principio immobili recipiendo influentiam ab ipso.

Deinde cum dicit. Non est autem idem moueri secundum accidēs a seipso et ab altero. Ab altero quidem. non inest et eorum que sunt in celo quibusdam principijs quecumque secundum plures feruntur motus. alterum autem corruptibilibus solum.

Excludit quandam obiectionem. dixerat enim quod si aliquid mouens mouetur per accidēs non mouet motum sempiternum. hoc autem videtur habere instantiam: quod si eius positioe motus in ferio: orbium: puta solis et lune et aliorum planetarum sunt sempiterni: et tamen motores eorum videntur moueri per accidēs: si sequamur ea que supius dixit. ea enim ratione dixit animalia per accidēs moueri: quod corpus animalis mouet quodammodo alio motu ab exteriori principio quod non est ab anima. sicut autem apparet quod orbis solis mouet quodammodo alio motu: quasi delatus ex primo motu orbis secundum quod reuoluit ab oriente in occidentem. isto autem motu non mouetur a proprio motore: sed e contrario ab occidente in orientem. Hanc ergo obiectionem excludit dicens quod moueri secundum accidēs potest attribui alicui secundum seipsum vel secundum alterum. et hoc non est idem. motoribus igitur orbium planetarum attribui potest moueri per accidēs: sed ita quod orbis ab eis moti per accidēs mouetur delati ex motu superioris orbis: et hoc est quod dicit quod moueri per accidēs (ab altero). id est ratione alterius inest quibusdam principijs celestium motuum: quantum ad motores orbium que mouentur pluribus motibus. scilicet motu proprio et motu superioris orbis (sed alterum). scilicet moueri per accidēs sed seipsum inuenit solum in corruptibilibus: sicut in animalibus: et huiusmodi diuersitatis ratio est: quod motores superiorum orbium non constituitur in suo esse ex sua vniuersitate ad corpora. et eorum annexio est innarrabilis: et ideo quousque corpora orbium moueantur ipsi non mouentur per accidēs: sed anime que mouent animalia constituitur in suo esse secundum vniuersitatem ad corpora et variabiliter eis connectitur: et ideo secundum transmutatioem corporum ipse et anime dicuntur per accidēs mutari.

At vero si aliquid est semper huiusmodi mouens quodammodo immobile aut ipsum et perpetuum necesse est primum quod mouet ab hoc perpetuum esse.

Probat quod primum motus est sempiternus. et hoc duabus rationibus. quarum prima dependet ex premissis. et talis est motus qui non est semper inuenitur esse a motore qui mouetur per se vel per accidens. ut ex predictis patet. cum ergo primum mouēs sit immobile et perpetuum: ita quod nec per se nec per accidens mouetur necesse est quod primum mobile quod mouet ab hoc motore pernitens immobili perpetuo moueatur. Est autem attendendum quod supra probauit immobilitatem primi motoris secundum perpetuitatem motus supra ostensam: hic autem e contrario per immobilitatem primi motoris probat perpetuitatem motus. esset autem probatio sua circularis: si de eodem motu intelligeret. unde dicendum est quod supra probauit immobilitatem primi motoris ex perpetuitate primi motus in communi. unde dixit quod (in his que sunt esse incessabilis quidam et immortalis motus) hic autem per immobilitatem primi motoris probat perpetuitatem primi motus. ex quo manifestum est falsum esse quod commentator dicit quod supra in principio huiusmodi. probauit motum primum esse perpetuum. Secundum rationem potest ibi.

1 ec. 4.

1 ec. 10.

1 ec. 2.

1 ec. 53.

1 ec. 5.

1 ec. 6.

Octauus

Hoc autē est manifestū quidē ex eo q̄ non est possibile aliter generationē & corruptionē & mutationē in aliis: nisi aliquid moueat quod moueatur. Immobile quidē enim eundē semper mouebit eodem modo & vnus motus: vel ut nihil ipsum mutans ad id qd̄ mouet. Qd̄ autē mouetur ab eo qd̄ mouetur quidē: motus autē ab immobili: iam propter id qd̄ aliter & aliter se habet ad res. nō eundē motus erit cā: sed pp̄ id qd̄ i cōtrariis locis aut sp̄ib⁹ sunt. cōtrarie exhibebit motū vnū qd̄q̄ aliorū: & aliqui quēz quiescēs: aliquando autem motum.

Que sumit ex perpetuitate ḡnatiōis. & dicit q̄ p̄mū motus eē perpetuū ē manifestū etiā ex eo qd̄ non est possibile aliter eē generationē & corruptionē & hui⁹ mutationes nō temporales nisi sit aliqd̄ qd̄ moueat & moueat. Quod oīs enim mutatio sit ab aliquo motore: iā supra ostēdit. oīs ergo ḡnatiōē & corruptionē & hui⁹ mutationes esse ab aliquo motore. nō autē p̄t esse immediate a motore immobili: q̄ immobile semper mouebit eundē motū: & eodē mō q̄ nō mutabit ei⁹ dispositio & habitudo ad mobile manēte autem eadem habitudo motoris ad mobile semper manet idem motus. non autē generatio & corruptio semper eodē modo sunt: sed q̄q̄ aliqd̄ generat q̄q̄ corrūpit non ergo sunt immediate a motore immobili. s̄ a motore mobili. Qd̄ mouetur a motore non moto. Quod autē mouetur a motore immobili in alteratione diuersorum motuum potest habere perpetuitatē: q̄ propter id quod mouens mobile aliter & aliter se habet ad res motas nō causabit eundem motum semper. sed magis diuersum propter id quod in diuersis locis mouetur. si moueatur motu locali. vel diuersis speciebus: si moueatur motu alterationis causabit contrarium motum in aliis: & faciet quandoq̄ quiescere quandoq̄ autē moueri: dicit autē (cōtrariis locis aut speciebus) q̄ nondū est p̄batū quā sp̄e motus primum mobile moueatur. sed hoc infra regret. sic igitur in quantum mouetur est causa diuersitatis motuum. Inq̄tum vero mouetur a motore immobili ē cā perpetuitatis in hac mutationum diuersitate. Ipsa ergo perpetuitas generationis dicit primum motum esse perpetuum & a motore immobili moueri. Est autem sciendū q̄ he rationes quibus Ar. probare nititur primum motum esse perpetuum non est ex necessitate concludunt. p̄t enim contingere absq̄ omni mutatione primi motoris q̄ non semper moueat. sicut supra ostēdit in principio hui⁹ octauū.

Deinde cum dicit.

Manifestū igitur factum est ex dictis & qd̄ secundum principia dubitauimus. Cur igitur non omnia aut quiescunt: aut mouentur: aut alia semper quidē mouentur. alia vero semper quiescunt sed qd̄ aliqd̄ aliquādo quidē: aliquādo nō. hui⁹ n. causa manifesta nūc est. qm̄ alia quidē ab immobili mouentur. perpetuo. vnde semper mutant. Alia vero ab eo qd̄ mouetur & mutato. Quare et hoc necessarium est mutari. Immobile autē sicut dictum est. sic simpliciter ēr similiter et in eodē p̄manēs vnū et simpliciter mouebit motū.

Inferat quādā conclusionē quā supra dimiserat insolūtā. s. quare quādā mouēt semper & quādā nō mouent semper & dicit q̄ cā hui⁹ manifesta est ex premissis. que. n. mouent a motore immobili: & a perpetuo mouent & sp̄. que autē mouent a motore mutato non semper mouent: quia immobile ut prius dictū ē: cū simpliciter & similiter & i eadē dispositione maneat mouebit vnū motum & simplicem.

physicorū

Verò aliud facientibus principij⁹ magis erit de his manifestum. Considerandum enim est vtrum aliquem motū cōtingit esse cōtinuū: aut nō: & si cōtingit: quis hic & quis prius est motū. Manifestū autē q̄ si quidē necessariū est semper motū esse. Primum autē hic et cōtinuū: q̄ p̄mū mouēs mouet ip̄s motū: necessariū ē vnū & eundē eē & cōtinuū et p̄mū.

Lectio decimaquarta.

Postquam philosophus ostēdit q̄ primum mouens est immobile: & primus motus est perpetuus: hic incipit ostēdere quis sit primus motus: & quale sit. primum mouens. & di-

uidit in partes duas. In prima ostēdit quis sit primus motus. In secunda quale sit primus mouēs ibi. (Qd̄ autē hic necesse est.) Circa primum duo facit: primo dicit de q̄ est intentio. secundo requiritur propositum ibi. (Trib⁹ enim existentibus.) Dicit ergo primo q̄ ad hoc q̄ p̄missa certius considerentur: oportet ab aliquo principio incipere: ut scilicet consideremus vtrum sit aliquis motus quem contingat esse in infinitum continuum. & si contingat aliquem motū talē eē. quis ē hic: & quis ē etiā primus motū. & ne aliquis putaret aliū esse quē contingit eē cōtinuū: & qui est primus. Ad hoc excludendū subiungit: manifestū esse q̄ cum necessariū sit motus semper esse: & q̄ primus est in sempiternum continuus: propter hoc q̄ causatur a primo mouente immobili: necesse est q̄ sit vn⁹ & idem motus quem contingit esse in sempiternum continuum: & qui est primus.

Deinde cum dicit.

Trib⁹ autē existit alio quidē sc̄z magnitudinem & alio sc̄z passiōē: & quodā sc̄z locū: quem vocam⁹ loci mutationē: hūc necessariū ē p̄mū eē impossibile enī ē augmentū eē alteratōē nō preexite. Qd̄. n. augmentat: ē quidē tāq̄ simili augmentat: ē autē tāq̄ dissimili. Cōtrariū. n. alimentū dicit cōtrario addicit aut oē sem̄ simile simili. necesse ē igitur alteratōē i cōtraria eē mutatōem. At vō si alterabit: indigebit eē alterās & agēs ex potētia calido actu calidū. Manifestū igitur q̄ mouēs nō similit se habet: s̄z aliqui quidē p̄ prius: aliqui autē lōg⁹ ei quidē alterat. Hoc autē sine loci mutatōē nō cōtingit eē. si ḡ necesse ē sp̄ motū. eē necesse ē & loci mutatōē sp̄ eē priā motū. Et i loci mutatōē si ē alia quidē priā alia vō posteriō priā

Ostēdit propositū: & prius p̄ rōes: sc̄do p̄ antiquorū dicta ibi. (Qd̄ autē h̄z locū mutatō.) Circa primum duo facit. prius ostēdit q̄ motus localis est primus: sc̄do q̄ motus localis ibi. (Que autē loci mutatō.) Primum ostēdit tripliciter. primo quidem per proprietates motū: sc̄do p̄ distinctionem prioris & posterioris ibi. (Amplius & hinc considerantibus.) Tertio p̄ ordinē mobiliū ibi. (Ad axi me autem manifestū est.) Circa primum pōit duas rōes circa quarum primā sic p̄cedit. primo enī proponit qd̄ intendit: & dicit q̄ cum sint tres sp̄es motus. vnus quidem qui est s̄m quantitātē: q̄ vocatur augmentum & diminutio: alius autem qui est s̄m passibile qualitātē: & vocatur alteratio: tertius autem qui est s̄m locum: & vocatur loci mutatō: necesse ē q̄ iste sit primus inter oēs. & hoc probat sic. q̄ impossibile est q̄ augmentū sit primus motus. augmentus enim esse non potest nisi alteratio preexistat: q̄ illud quo aliquid augmentatur est quodāmodo dissimile & quodāmodo simile. q̄ enim sit dissimile p̄z: q̄ illud quo aliquid augmentatur ē alimentum quod est in principio cōtrariū ei quod nutrit pp̄ diuersitatem dispositionis. Sed quando iam additur ut augmentum faciat: necesse

co. 54.

co. 55.

le. 20.

lec. 7.
4. 8.

est qd sit simile: de difimilitudie at no irasit ad similitudi nem: nisi per alterationes. necesse est ergo qd ante augme tu pcedat alteratio p qua alimentu de vna cotraria dispo sitione mutet in alia. Secdo vo ostedit qd ante ois alterato ne pcedat motus localis: qd si aliquid alterat necesse est qd sit aliqd alterans qd potetia calidu faciat esse actu cali du. si autem hoc alterans semper esset eode modo propi quu in eadez distantia ad alteratum: no magis faceret cali duz nunc qua prius. Ad manifestu est ergo qd mouens in al teratoe no similiter distat ab eo qd alterat: sz aliqū ē ppi quius aliquando remotius. qd non potest cotingere sine loci mutatione. Si ergo necesse est motu semp ee. necesse est loci mutatoez semper ee cu sit prima motu. et si inter loci mutationes vna est prior: alia: necesse est si premissa sunt vera qd prima sit sempiterna. Secdam rone ponit ibi.

Amplius at omniu passionu principium densitas et raritas. Et graue nanqz et leue: et molle et durum: et calidum et frigiduz desitates videntur esse et raritates quedaz. Densitas at et raritas cōgregatio et disgregatio sūt: scdz qsi gnatio et corruptio dicit sbaru. Que at cōgre gant et disgregant: necesse ē scdz locū mutari. At vero scdm eius qd augmentat et decremē tū patientis mutatur scdm locuz magnitudo.

Que talis est alteratio sicut in. vii. pbatus est sit scdm passionē vel passibiles qualitates: inter quas scdm anti quoz opinionē principiu esse videntur densitas et raritas: qz et graue et leue et molle et durum et calidū et frigiduz: videntur consequi rax et densum et fin ea distingui. In elementis enim densa quidem inueniuntur graua et fri gida: rara vero calida et lenia. et hoc quidem aliquādo ve rum est si impossibilibus ordo attendat secundum pro pinquitatē ad materiale principium. Nam rarus et desus videntur maxime ad materiau pertinere: vt pz ex his q in quarto sunt dicta: densitas asit et raritas videntur esse quedam congregatio et disgregatio scdm quas. s. cōgre gationē et disgregationē antiq philosophi ponebat tā ge rationē qz corruptionē subitanaz. quaz qdē opinionē nūc vtitur vt pbabili anteqz veritatem generationis et corru ptionis ostēdat i libro de generatione. Illa aut que con gregantur et disgregantur ex hoc ipso scdm locum muta ri videntur. loci ergo mutatio principiu ē alteratois. Sz attendendum qd congregatio et disgregatio corpo:um exi stentium in actu ad motum localem pertinet: congregatō vero et disgregatio scdm qd eadē mā pntet sub magnis vel paruis dimensionib: no pertinet ad motum localez: sed ad motum alterationis. et scdm hoc Ax. supra i quar to assignauit rone rari et densi: sed hic loquitur secūduz qd erat probabile ex opinione alioz philosophoz sicut autez motus localis requirit ad alterationē: ita etiaz requirit ad augmentū: necesse ē eni qd auget et decrescit ma gnitudo mutet scdm locū. qz qd augetur excrecitur in ma iorem locum: quod autē decrescit in minore strabit. sic ergo patet qd motus localis est naturaliter prior et altera tione et augmento. Deinde cum dicit.

Amplius et hinc considerati bus erit ma nifestum qd loci mutatio priā. Primum. n. sicut et in aliis: sic et in motu dicitur vtiqz primum multifarie. Dicit at prius: quo non exite non erunt alia. illud vero sine reliquis. Et quod se cundum substantiam. et quod tempore.

Probat idē distinguendo modos prioris et postero ris. et dicit qd ex hac cōsideratione manifestuz erit qd loci mutatio est prima inter motus: quia sicut in alijs rebus prius aliquid altero dicitur multipliciter: ita et in motu dicitur enim vno modo pri natura: quo no exite no erit

alia: sed illud pot esse sine alijs. sicut vnum est prius duo bus: qz duo no possunt ee nisi sit vnum: vnuz aut pot esse si no sunt duo. scdo dicit aliqd p pte. quod. s. est remo tius a presenti. sicut in preterito. vel ppinquius sicut i fu turo. vt in quarto dicitur ē. Tertio dicit aliqd pri scdz substantia. s. scdm substantie complementum: sicut actus est prior potentia: et perfectum imperfecto. Secūdo ibi.

Quare quonia motu quidē necesse est ee continue: erit vtiqz continue: aut qui continuus aut qui cōsequēter. Magis aut qui cōtinuus et dignius ē cōtinuu qz cōsequēter ee. Digni at semp accipim in nā ee: si possibile est: possi bile at est cōtinuu ee: monstrabit autem poste rius. Nunc aut hoc supponatur: et hunc neqz vnum aliud possibile ē esse: sed aut loci muta tionē. Necesse est igit loci mutationez esse pri mā. Neqz vna enī necessitas est: neqz augmē tarineqz alterari quod fertur: nam neqz fieri aut corruipi. Hoz aut neqz vnum cotingit: ni si continuus sit quem mouet primum mouēs.

Probat motu locale ee pntū tribus modis pdictis: et p mo qstū ad primū: scdo qstū ad scdz ibi. (Adhuc tēpus.) tertio qstū ad tertiu ibi. (Vno at vt.) Dicit ergo qd euz necesse sit sp motū ee: vt supra pbatū ē: hoc p itelligi du pliciter: vno mō qd sit aliqz priu motus. Alio mō scdm qd sunt motus psequēter se habētes: iter quos nihil sit mediu magis at saluat sempiternitas motus si motus sit cōtinuus et itez digni ē ee cōtinuu qz cōsequēter: qz pl hz de rōe vni tatis et ppetuitatis sp at i nā debem accipē qd digni ē. si sit possibile. Et at possibile aliqū motū ee i infinu conti nuū: no at aliqū aliud nisi loci mutationē. qd nūc qdē sup ponat: posteri qdē pbabit. ex q appet qd necesse ē ponē motū locale esse primū. alij enī motus no regunt ad hoc qd sit motus localis: nulla enī necessitas ē vt id qd mouetur scdz locū augmētet vt alteret: qz no ē necesse qd corpu qd mouet scdz locū generet aut corruptat. augmētū at et al terato locū habet i his q generant et corruptant. Sz nullū horū motū ee cotingit: nisi sit ille motus sempiternus quem mouet prius mouēs: quē dixim no ee nisi motū locale. sic igit motus localis pot ee sine alijs sed no ecōuerso. ē ergo prius primo modo prioritatis. Deinde cum dicit.

Adhuc tempore prior est: ppetuum enim contingit solum mouere secundum hunc.

Probat qd sit p tpe. et circa b duo facit. prio ostidit qd simplicit loquēdo ē pri tpe. q: id qd ē ppetuu simplr lo quēdo ē pri tpe qz no ppetuum: solum aut motus localē contingit esse perpetuum: vt dicitur est: ergo simpliciter loquendo est ppetuum tempore. Secundo ibi.

Sz i vno qdē aliquo habētiū gnationem loci mutationē necesse ē postremam motuum esse. Post enī ipsum fieri alteratio et augmētū. Sz loci mutatio iā pfectoz motus est. Sz altez necesse motū esse scdm loci mutationem prius: qd et gnationis cā erit bis que sūt non factū: vt generās ei qd gnāt. Qm viderur vti qz gnatio ee prima motuum: pp id qd fieri ois rē primum: hoc in vno quidez quolibz eoz q sunt. sic se b3. sz alteruz necesse est prius aliqd moueri bis que sūt. cum et ipsum non factuz et isto alterū prius. Qm igitur generationem ipossibile est esse prima: omnia enīz essent que mouentur corruptibilia: manifestum est qd ne

lec. 5.

lec. 14.

Co. 56.

lec. 2.

lec. 2.

Co. 57.

Co. 58.

q3 cōsequentū motuum neq3 vnus prior est. Dico autem cōsequētes augmentū postea alterationem et decrementum et corruptionem. Omnes.n. posteriores generatōne sunt. Quare si nō est generatio prior loci mutatiōe neq3 aliarum neq3 vna permutationum.

Excludit quandā obiectiōne per quā videt hoc remoueri: q3 si consideremus aliquod vñ corpus qd de nō generetur loci mutatio est postrema tēpore inter oēs motus: q3 p̄io generatur: postea alteratur et augetur et demū habet motū scđm locū qñ iā perfectus est: vt patet in homine et in pluribus animalibus: sed p hoc nō excluditur quā simpliciter motus localis sit primus tēpore. q3 ante oēs istos motus q̄ sunt in hoc generato: necesse ē p̄cedere quēdā motū localem in aliquo p̄io: i mobili: quod sit cā generationis his que generant: sicut generās est cā eius quod generat: ita tamen q̄ ipsū nō est generatū. Quod aut motus qui p̄cedit generatōne sit motus localis: et q̄ sit simpliciter primus motū ostendit subdēs (qm̄ generatio videt eē prima motū in his que generant: q3 primo o3 rez fieri) q̄ moueat: et hoc veruz est in quocūq3 generato: sed tñ necesse est esse aliqd̄ prius motum q̄ ea que generant: et q̄ ipsū nō sit generatū: vel si est generatū: q̄ etiā illo p̄ori sit aliud prius: et sic vel p̄cedetur in infinitū: quod ē impossibile: vt supra ostensum ē: vel pueniet ad aliquod primū. sed impossibile est generatōne eē primā q3 sic sequeretur q̄ oīa que mouent eēt corruptibilia oē enī generabile est corruptibile. si ergo p̄mū mobile generatur: sequitur q̄ sit corruptibile: et per consequens oīa cōsequētia mobilia: si ergo generatio nō est prima simpliciter manifestū est q̄ nullus cōsequētiū motū p̄o: eē simpliciter primus: et dico cōsequētes motus augmentū alterationē decrementū et tandē corruptiones. qui oēs motus tpe generationes sequuntur: si ergo generatio nō est prior loci mutatiōe: sequitur q̄ nulla aliaz mutationū possit eē prior simpliciter: quare loci mutatio. et ita cū necesse sit esse aliquam primam simpliciter: sequitur q̄ loci mutatio sit prima.

lec. 9.

lo. 58.

lo. 59.

Dico at videtur q̄ sit imperfectū ad p̄ici p̄m i ens. Quare qd̄ gnatiōe posterio: nā p̄io ē. Ultimū at loci mutatio oib̄ inest q̄ sunt i generatiōe. Nā alia oīo imobilia sunt viuētūz pp̄ indigentia organū: vt plāte et multa generatiū. p̄fectis at inest. Quare si magis inest loci mutatio magis cōprehendentibus nām et motū hic p̄m alioz vtiq3 erit scđz sbaz pp̄ h.

Probat q̄ motus localis sit primus perfectione. et hoc ostendit dupliciter p̄mo sic. Omne qd̄ fit oū fit eē imperfectū et tendit ad p̄ncipiū. i. vt assimilet p̄ncipio sue factiōis qd̄ est p̄mū naturaliter. ex quo p̄ q̄ id qd̄ est posteriorius in generatione est prius fm̄ naturam: sed in p̄cessu generationis in oibus generalibus vltimo inuenit loci mutatio nō solū in eodē: sed etiā cōsiderando totū p̄gressum nature generabiliū: inter que quedā viuētia sunt penitus imobilia scđm locū propter indigentia organū: sicut plantę que non habent organa motus processū: et si militer multa generatiū: sed perfectis aialibus inest motus localis. si igitur loci mutatio inest illis que magis cōprehendunt naturam idest que magis p̄ueniūt ad p̄fectionem nature: sequitur q̄ motus localis sit primus scđz substantie perfectionem inter omnes motus: Secūdo ibi.

Et quia nequaquā substantiam mutat: qd̄ mouetur motu in eo quod fertur. Secundum enim hunc soluz nihil mutatur in esse: sicut ei quod alteratur quale. eius autem quod augetur et decrementum patientis q̄tum.

Ostendit idēz sic. q̄to aliquis motus minus remouet a mobili: tanto subiectus eius est perfectius: et sic ipse motus etiāz est perfectior: quodammodo. secundum autem motum localem nihil remouetur q̄ enim sit subiecto mobili: secundum autem alterationem sit transmutatio scđm qualitatem: in augmento et decremento secundum quantitatem que insunt subiecto: transmutatio vero generatiōis et corruptionis attenditur secundum formam que constituit substantiam subiecti: motus autem localis est solum secundum locum qui exterius continet: relinquitur ergo q̄ motus localis sit maxie perfectus. Deinde cū dicit.

Maxime autem manifestus est: quia mouens ipsum seipsum maxime mouet hunc proprie: q3 secundum locum et etiam dicimus hic esse eorum qui mouentur et mouentium principium et primum in his que mouentur ipsum seipsum mouens. Quod quidē igitur loci mutatio prima sit manifestum est ex his.

lo. 60.

lo. 61.

Probat q̄ motus localis sit primus ex parte mobilis manifestum est enim q̄ mouens seipsum propriissime mouet se secundum motum localem. cum igitur mouēs seipsum sit principium aliorum mouentium et mobiliū: et per consequens sit primum inter omnia que mouentur: sequitur q̄ motus localis qui est ei proprius sit primus inter omnes motus. sic igitur concludit ex p̄missis q̄ loci mutatio sit prima inter omnes motus.

De autem loci mutatio prima sit: nūc monstrādū ē. Simul autēz et q̄ nunc et prius positum est: q̄ contingit quēdam motum continuūz esse et perpetuūz: manifestum erit eadem methodo. Quod quidēz igitur aliorum motuum continuūz neq3 vnū contingit esse: ex his manifestum est.

Lectio decimaquinta.

Postquam

Philosophus ostendit q̄ motus localis sit primus inter omnes motus: hic ostendit quie motus localis sit primus. et q3 sicut supra dixit necesse est eundem esse motū continuū et prius diuidit h ps i duas. i p̄ma ostendit q3 motus possit esse semper continuus. In secunda ostendit q̄ ille motus est primus ibi. (Quod autem latiorum circularis.) p̄mā autem pars diuiditur in tres partes. in prima ostendit q̄ nullus motus p̄t esse cōtinuus nisi localis: in secunda q̄ nullus motus localis p̄t esse cōtinuus preter circulare: ibi. (qd̄ autem cōtingit esse quedā) in tertia ostendit q̄ motum circulare cōtingit esse cōtinuum ibi. (qd̄ autem in circulari.) Circa primum duo facit. p̄mo p̄ponit q̄ intendit. secundo p̄bat p̄positum. (Omnes enim ex oppositis.) Dicit ergo primo q̄ cum ostensum sit q̄ loci mutatio est prima inter omnes species motus. nunc ostendendum est que loci mutatio sit prima. q3 eius etiam sunt multe species: vt in .vii. ostensum est. et simul etiam secundum eandem methodem. i. artem. i. secundum eandem artificialem consideratiōez erit manifestū id quod nunc paulo supra diximus et qd̄ etiāz prius suppositū est in p̄ncipio huius. viii. q̄ contingit aliquem motum eē cōtinuum et perpetuum. oportet enim quidem sit primus et continuus: vt supra ostensum est: et ideo sub eadem cōsideratiōe vtrumq3 eorum cadit q̄ ergo nulla alia species motus preter loci mutatiōez possit esse cōtinua et perpetua: manifestum est ex his que dicentur.

lec. 14.

lec. 3.

lec. 14.

Deinde cum dicit. Omnes enim ex oppositis in contraria sunt motus et mutationes: vt generationi quidem et corruptioni ens et non ens termi

ni sunt. Alterationi contrarie passionis: augmento et decremento: aut magnitudo: aut paruitas: aut perfectio magnitudinis: aut imperfectio. Contrarii autem sunt: qui sunt in contraria. Quod autem non semper mouetur secundum hunc motum existens prius necesse est prius quiescere. Manifestum igitur quoniam quiescet in contrario mutans.

¶ Ostendit propositum, et circa hoc duo facit. primo ostendit quod nulla alia species mutationis preter localem potest esse continua et perpetua una et eadem existens. secundo quod nec due mutationes alie opposite possunt sibi succedere sine interpositione quietis ibi. (Quod autem in generatione.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositum. secundo excludit quasdam obiectiones ibi. (Nihil enim differt.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositum in motibus. secundo in mutationibus ibi. (Similiter autem et in mutationibus.) Proponit ergo primo unam propositionem que communiter vera est tam in motibus quam in mutationibus: quod scilicet omnes motus et mutationes sunt ex oppositis in opposita. a qua generalitate excipitur quodammodo loci mutatio: ut in fine. vi. dictum est. generatio enim et corruptio que sunt mutationes habent pro terminis esse et non esse. alterationis vero termini oppositi sunt contrarie passionis. i. passibiles qualitates: ut calidum et frigidum: album et nigrum. augmenti vero et diminutionis oppositi termini sunt magnum et paruum: siue perfectum et imperfectum in magnitudine seu quantitate. Manifestum est autem ex his que dicta sunt in. v. quod motus qui sunt in contraria sunt contrarii. motus igitur qui est in album contrarius est motui qui est in nigrum sed contraria non possunt esse simul. ergo unus aliquid ad album mouetur non simul mouetur ad nigrum. Quod ergo incipit moueri ab albo in nigrum motu denigrationis: etiam si moueretur motu dealbationis dum fieret album: manifestum est quod non poterat simul moueri motu denigrationis. Quod autem prius existebat si non semper mouebatur aliquo motu determinato. necesse est dicere quod prius quiescebat quiete opposita huic motui: quia omne quod est natum moueri vel quiescit vel mouet. manifestum est ergo quod id quod mouetur in aliquod contrarium aliquando quiescebat quiete opposita tali motui. nullus ergo motus qui est in aliquod contrarium potest esse continuus et perpetuus: si ergo huic conclusioni addatur quod primo positum est scilicet quod omnis motus alterationis vel augmenti vel decrementi sit in aliquod contrarium: sequetur quod nullus huiusmodi motus possit esse continuus et perpetuus.

¶ Deinde cum dicit.

Similiter autem et in mutationibus. Proponunt. n. generatio et corruptio simpliciter et singularis singulari. Quare si impossibile est simul mutari oppositas. non erit continua mutatio. sed medium erit ipsorum tempus.

¶ Ostendit idem in mutationibus scilicet in generatione et corruptione: quia generatio et corruptio opponuntur: et vniuersaliter secundum oppositionem entis et non entis et iterum in singulari: sicut generatio ignis opponitur corruptioni ignis secundum oppositionem esse ipsius et non esse. unde si impossibile est simul esse oppositas mutationes: sequetur quod nulla mutatio sit continua et perpetua: eodem modo sicut et prius de motibus: sed necesse erit inter duas generationes eiusdem interuenire medium tempus in quo erat corruptio et similiter inter corruptiones tempus generationis.

¶ Deinde cum dicit.

Nihil enim differt. contrarias aut non contrarias esse secundum contradictionem mutationes

si solum impossibile sit eisdem simul inesse. Hoc enim rationi nihil utile est.

¶ Excludit tres obiectiones primo quia posset aliquis dicere quod cum mutationes opponantur secundum oppositionem terminorum: termini autem generationis et corruptio nis non sunt contrarii sed oppositi secundum contradictionem: videtur sequi quod generatio et corruptio non sunt contraria: et sic non erit eadem ratio de eis et de motibus qui sunt contrarii. huic ergo obiectioni respondet dicens quod nihil differt mutationes que differunt secundum contradictionem terminos contrarias vel non contrarias: dummodo hoc solum verum sit: quod impossibile sit ambas eidem simul inesse. hoc enim quod est esse contrarium vel non contrarium nihil est utile ad rationem premissam. Secunda obiectionem excludit ibi.

Neque si non necesse est quiescere in contradictione. neque est mutatio quieti contrarium. Non enim fortassis quiescit. quod non est. Corruptio autem in non ens. Sed si solum medium sit tempus. sic enim non erit mutatio continua. Neque enim in prioribus motibus contrarietas utile fuit. sed non contingere simul esse.

¶ Posset enim aliquis dicere quod necesse est illud quod non semper mouetur prius quiescere: quia motus opponitur quieti: sed hoc non habet locum in mutationibus generationis et corruptionis quibus non opponitur quies proprie loquendo ut in. v. dictum est. huic ergo obiectioni respondet dicens quod nihil etiam differt quantum ad propositam rationem: si non est necesse quiescere in aliquo contradictionum terminorum: neque etiam si mutatio non contrariatur quieti: quia fortasse illud quod non est non potest quiescere: corruptio autem est in non esse unde videtur quod in termino corruptionis non potest esse quies. sed hoc solum sufficit ad propositum: si sit tempus medium inter duas generationes: sic enim consequens erit quod neutra istarum mutationum sit continua. Post hoc autem redit ad primum. et dicit quod ideo non differt contrarias aut non contrarias esse secundum contradictionem mutationes: quia neque in prioribus in quibus agebatur de motibus: non erat utile ad propositum quod in eis est contrarietas: sed quod non contingit eos simul esse: quod non est proprium contrarietatis: sed commune omnibus oppositis. Tertia obiectionem: excludit ibi.

Non oportet autem turbari. quod idem pluribus erit contrarium. ut motus et statui et motui qui est in contrarium. sed hoc solum est accipere quod opinatur quodammodo et motui et quieti motus contrarius. sicut equale et mensurabile excellenti et ei quod excellitur. et quod non contingit simul oppositos neque motus neque mutationes esse.

¶ Dixerat enim supra motus esse contrarios qui sunt in contraria: cuius ergo motus sit contrarius quieti: videtur sequi quod vni sunt duo contraria: quod est impossibile: ut probatur in. x. meta. Ad hoc ergo excludendum dicit quod non oportet de hoc turbari quod videtur sequi idem esse contrarium pluribus. scilicet motui quieti et motui qui est in contrarium. Sed hoc solum debemus accipere quod vnus motus contrarius opponitur quodammodo et motui contrario et quieti motui quod est contrarium secundum directam contrarietatem: quieti autem magis secundum oppositionem priuatiuam: quam tamen habet aliquid de contrarietate in quantum quies opposita est finis et complementum contrarii motus. sicut etiam equale et comensurabile opponitur quodammodo duobus. scilicet excellenti et ei quod excellit sine magno siue prout: quibus opponitur secundum priuationem magis: ut patet in. x. meta. et iterum hoc oportet accipere quod non contingit simul esse neque oppositas motus: neque oppositas mutationes.

¶ Deinde cum dicit.

lec. vltia.

lec. 8.

lec. 2.

lec. 8.

lec. 8.

Co.63

Amplius in generatione et corruptione et penitus inconueniens esse videbitur: si factus mox necesse est corrumpi: et nullo tempore per se manere. Quare ex his utriusque fides aliis fiet: physicum enim est quod similiter se habet in omnibus. Ostendit quod non solum inter duos motus vel mutationes eiusdem speciei oportet esse medium tempus: et quod nulla mutatio una que est in aliquo oppositorum potest esse perpetua et prima: sed illud quod impossibile est quod oppositi motus: aut mutationes sic succedunt: sibi inuicem: quod non intercitat tempus medium. hoc enim videtur penitus inconueniens generatione et corruptione: si aliquando aliquid factum est generatione completa statim necesse sit quod corruptio incipiat: et quod nullo tempore permaneat id quod generatum est. frustra enim aliquid generaretur nisi generatum esse permaneret. Unde ex his mutationibus potest fieri fides in aliis hoc enim est naturale quod fit se habet in omnibus. quia semper natura eodem modo operatur: sicut ergo in conueniens videtur quod illud quod generatum est statim cum generatum est corrumpatur. ita inconueniens videtur quod id quod dealbat statim quod factum est album denigretur: et quod illud quod augetur statim decreseat. in omnibus enim his nature intentio frustraretur.

Co.64

Quoniam autem contingit esse motum infinitum unum et continuu: et hic circularis: nunc dicemus.

Lectio .xvi.

Estquam

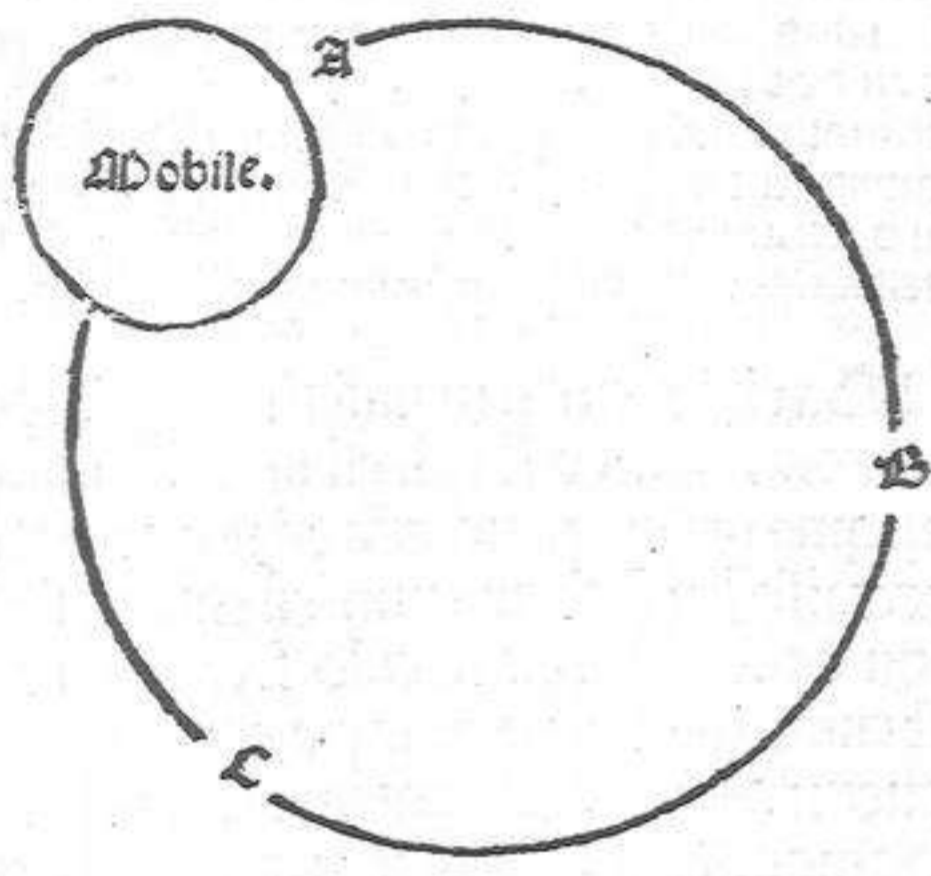
Philosophus ostendit quod nulla mutatio potest esse continua et perpetua nisi localis: hic ostendit quod nulla loci mutatio potest esse prima et perpetua nisi circularis. et circa hoc duo facit. primo ostendit propositum demonstratiue: secundo logice ibi. (Ratio nabiliter.) Circa primum duo facit. primo ostendit propositum secundo ex veritate determinata soluit quasdam dubitationes ibi. (Unde et ad dubitationem.) Circa primum tria facit. primo dicit quod principaliter intendat. intendit enim ostendere quod possibile est esse quendam motum qui vnus existens in infinitum continuatur: et quod talis motus est solum circularis. et hoc primo ostendit. Secundo ibi.

Omne quidem enim mouetur: quod fertur aut circulariter: aut secundum rectitudinem: aut mixtum. Quare si neque illorum. alter continuus est: neque ex utrisque possibile est continuu esse. Ostendit quomodo procedendum: sit quod enim omne quod localiter fertur mouetur: vel circulariter: vel motu recto vel motu opposito ex utroque: sicut aliquis mouetur per cordam et arcum. manifestum est quod si quis duorum simplicium motuum. scilicet vel circularis vel rectus non potest esse in infinitum continuus: quod multo minus ille qui est compositus ex utroque. vnde oportet pretermittere motum compositum: et agere de simplicibus. Tertio ibi.

Quod autem quod fertur. secundum rectum et finitum: non fertur continue: manifestum est. Reflectitur enim. Reflexum autem secundum rectum per contrarios mouetur motus. Contrarius enim secundum locum est qui est sursum: ei qui est deorsum: et qui est ante: ei qui est retro: et qui est ad sinistram: ei qui est ad dexteram. Locum enim contrarietates he sunt. Quis autem est vnus et continuus motus: prius diffinitum est: quia qui est vnus: et in vno tempore: et in differenti secundum speciem. Tria enim erant. Quod mouetur: ut homo aut deus et quando ut tempus: et tertium in quo. Hoc autem est locus: aut passio: aut species: aut magnitudo.

Contraria enim differunt specie: et non vnus sunt loci autem dicte differentie. Signum autem quod motus contrarius est: qui est ab a. ad. b. ei qui est ab ipso. b. ad. a. est quia stant et repaudent ad inuicem: si simul fiant. Et in circulo similiter: ut qui est ab. a. in. b. ei qui est ab. a. in. c. Sistent enim et si continui sint: et si non fiat reflexio: propter id quod contraria sese corrumpunt et prohibent ad inuicem: sed non qui est in latus: ei qui est sursum.

Signum quod id quod reflectit moueatur contrariis motibus.

Ostendit quod motus rectus qui est super magnitudines rectam et finitam non possit esse in infinitum continuus: et ita nullus motus rectus continuus potest esse in infinitum. nisi ponatur aliqua magnitudo infinita in actu: quod supra probatum est in. iii. phycorū. Ostendit autem hoc duplici ratione quarum prima talis est. si aliquid super rectam magnitudinem et finitam mouetur in infinitum: oportet quod hoc fiat per reflexionem. ostensum est enim in sexto quod magnitudinem finitam pertransit aliquid tempore finito. Cum ergo peruenit ad terminum magnitudinis finite cessabit motus: nisi mobile reuertatur per reflexionem ad principium magnitudinis unde cepit moueri: sed illud quod reflectitur secundum motum rectum mouetur contrariis motibus: quod sic probat. contrarii motus sunt quorum termini sunt contrarii: ut habitum est in quinto: sed contrarietas loci sunt sursum et deorsum: et ante et retro dextrum et sinistrum. omne autem quod reflectitur secundum aliquam istarum contrarietatum: necesse est quod reflectatur. omne ergo quod reflectitur: mouetur contrariis motibus. Ostensum est autem supra in quinto quis motus sit continuus et vnus scilicet qui est vnus subiecti: et in vno tempore: et in eadem re non differenti secundum speciem. hec enim tria considerantur in omni motu. primum est tempus: secundum est subiectum quod mouetur. ut homo aut deus secundum eos qui corpora celestia deos dicebant. tertium autem est in quo mouetur: quod quidem in motu locali est locus: in alteratione passio id est passibilis qualitas. In generatione et corruptione species: in augmento et diminutione magnitudo. Manifestum est autem quod contraria differunt secundum speciem. vnde motus contrarii non possunt esse vnus et continuus. predicta autem sex sunt loci differentie: et sic oportet quod sint contraria: quia cuiuslibet generis differentie sunt contrarie. Relinquitur ergo quod impossibile sit id quod reflectitur

Lec. 9. 12.

Lec. 9.

Lec. 8.

Lec. 7.

2 ec. 8.

moueri vno motu continuo. Et quia posset aliquis dubitare an id quod reflectitur contrarijs motibus moueatur propter hoc quod non apparet manifesta & determinata contrarietas in loco: sicut in alijs generibus in quibus est motus vt supra in quinto dictum est: ideo addit quoddam signum ad hoc idē ostendendum preter rationem supra positā ex contrarietate terminorum dicit qd signum huiusmodi est qd motus qui est ab. a. in. b. sit contrarius ei qd est a. b. in. a. sicut contingit in motu reflexo: quia huiusmodi motus simul (stant & repaſant ad inuicem). i. vnus impedit alium & facit eum stare. & non solum hoc contingit in reflexione motus recti: sed etiam in reflexione motus circularis. signentur enim in aliquo circulo tria signa. s. a. b. c. constat qd si incipiat moueri ab. a. in. b. & poſtea moueat ab. a. in. c. versus aliam partem quod erit reflexio: & isti duo motus impediunt se & vnus inſiſtit: scilicet facit stare alium: sed si continue moueat aliquid ab a. in. b. & per. b. iterum in. c. non erit reflexio. ideo autem motus reflexi impediunt se inuicem tam in recto qm in circulo qz hoc est de natura contrariō: nū qd se impediunt & corripunt. motus autē qui sunt diuerſi & non contrarij nō se impediunt: sicut motus qui est sursum & qui est in latus: puta in dextrum vel sinistrum non se impediunt: sed simul potest aliquid moueri & in sursum & in dextrum.

Deinde cum dicit.

Co. 65.

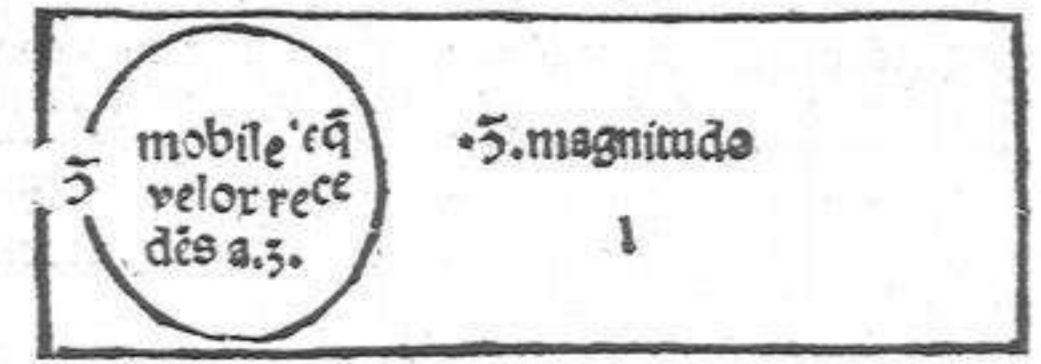
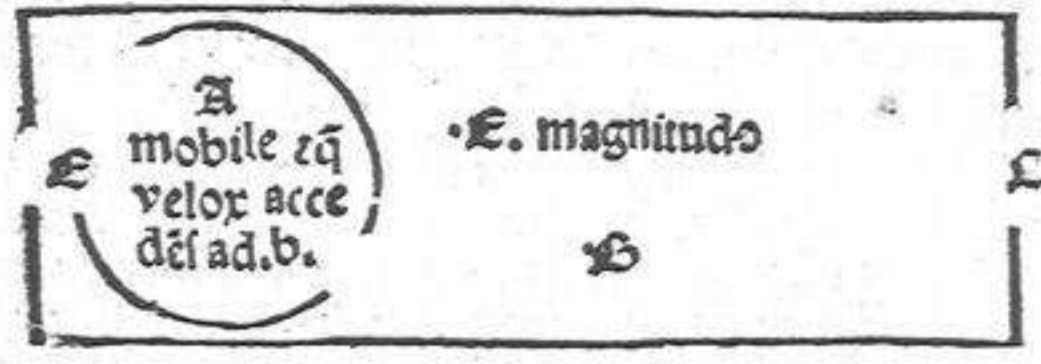
Maxime autem manifestum qd impossibile est continuum esse qui est in rectitudine motum: quia reflexum necesse est stare non solum in recta: sed et si secundum circulum feratur. Non enim idem est circulo ferri & circulum. Est enim aliquando quidem continuus quod mouetur. Aliquando autem in idem veniens vnde motum est reflecti iterum. Quod autem necesse est stare: fides est non solum in sensu sed in ratione. Principium autem hoc est. Tribus enim existentibus principio medio & fine medium ad vtrumqz est & vnum numero: ratio autem duo. Amplius aliud est quod est potentia: & quod est actu. Quare rectitudinis que infra sunt terminorum quodlibet signum potentia quidem est medium. Actu autem non ē: nisi diuidat hanc: et stans iterum inceperit moueri. Sic autem medium principium fit & finis principium quidem posterioris. Finis autem principii. Dico autem vt si fertur. a. stet in. b. et iterum feratur in. c. Cum autem continue feratur neqz factum esse neqz abesse possibile est. a. & b. signum: sed solum esse in ipso nunc: in tempore autem nullo preter cuius ipsum nunc est diuisio in toto. a. b. c. Si autem adesse cōcedat aliquis et abesse semper stabit. a. quod fertur. Impossibile enim est. a. simul adesse in. b. & abesse: in alio ergo et alio signo temporis est. Tempus itaqz erit quod i medio: Quare quiescet. a. in. b. Similiter autem et in alijs signis. Eadem enim rationi omnibus. Cum autem vtatur. a. quod fertur ipso. b. medio et principio et fine: necesse est stare: propter id qd duo facit: sicut vtiqz si et intelliget. Sed ab. a. quidē signo ab fuit principio. in. c. at affuit: cū perficiat et stat.

Condit sedam rationē ad ostendendū qd motus reflexus nō potest esse in infinitū cōtinuus: que quidē ratio accipit ex quiete qz necesse est iteruenire. dicit ergo qd maxime ex hoc manifestū est qd impossibile est motum rectū esse continuū in infinitū: qz necesse est id qd reflectitur gescere inter duos motus. & hoc verum est nō solum si moueatur per lineam rectā: sed et si feratur fm circulum. & ne aliquis intelligat ferri fm circulus: idē esse qd ferri circulariter: ad hoc excludendū subdit qd nō est idem (ferri circulo). i. circulariter fm proprietatē circuli (& ferri circuli). i. pertransire suo motu circuli. contingit enim aliqd qd fm quandam cōnexionē sit motus eius quod mouet: dū. s. pertransit partē post partem fm ordinem partū circuli: & hoc est ferri circulariter. qm autem contingit qd pertransit circuli: qm redierit ad principium vnde incepit moueri: nō pertransire vltra fm ordinē partium circuli: sed redire retro: & hoc est reflecti. siue ergo fiat reflexio in linea recta siue in linea circulari: necesse est qd iterueniat quies media. & huiusmodi rei fides accipi potest non solū ex sensu qz sensibiliter hoc apparet sed etiam ex ratione. cuius quidem rationis principū hoc sumendū est qd cū tria sint in magnitudine que pertransit scilicet principū mediū & finis & mediū vtrūqz est respectu vtriusqz qz respectu finis est principū & respectu principij est finis & sic cū sit vnū subiecto est duo ratione. Iterū aliqd principū est sumendū qd aliud est qd est in potentia & quod est in actu. his igitur visis cōsiderandum est ex dictis qd quodlibet signum. i. quodlibet pūctū signatū infra terminos lineę supra quam aliquid mouet mediū est in potentia sed non est mediū in actu nisi fiat diuisio secundū motū ita scilicet qd in illo pūcto id quod mouet stet & iterū ab illo pūcto incipiat moueri qz sic mediū illud fiet actu principū & finis principium quidem posterioris in quantū inde incipit rursus moueri finis autē primi inquantū scilicet ibi terminatus est primus motus per quietē: sit enim vna linea in cuius principio sit a. in medio. b. in fine. c. moueat ergo ab a. in b. & ibi stet & iterū incipiat moueri ab b. & referatur vsqz in. c. sic enim manifestū erit qd b. est finis prioris motus & principū posterioris. Sz si aliquid feratur continue ab a. in. c. sine interpositiōe aliquid cuius quietis: non est possibile dicere mobile factū esse. id est aduenire neqz abesse id est abscedere neqz in hoc signo quod est a. neqz in hoc signo quod est. b. sed solū hoc potest dici qd in a. vel in. b. sit in quoddam nunc: non autē in aliquo tempore erit nisi forte fm hoc qd aliquid dicit esse alicubi in tempore qz est ibi in nunc temporis. & ita quod mouetur continue ab. a. in. c. in aliquo tempore erit in. b. scilicet in nunc quod est diuisio quedam illius temporis & sic dicetur esse. in. b. in illo toto tempore eo modo loquendi dicitur aliquid moueri in die quia mouetur in parte illius diei. Et quia hoc videbatur dubiū qd id quod fertur non adsit & absit cuiusqz signo in magnitudine signato que motu pertransitur continuo. Ostendit hoc consequenter dicens qd si aliquis cōcedat qd mobile adsit & absit alicui signo in magnitudine signato sequitur qd ibi quiescat. Impossibile est enim qd in eodem instanti adsit & absit mobile ab hoc signo quod est. b. quia adesse aliquid & abesse sunt contraria que non possunt esse in eodem instanti. Oportet ergo qd in alio & in alio nunc temporis mobile adsit & absit alicui signo magnitudinis. inter quolibet autem duo nunc est tempus medietatis: ergo sequitur qd mobile quod est. a. quiescat in. b. omne enim quod est alicubi per aliquod tempus est in eodem prius & posterius. & similiter est dicendum in omnibus alijs signis vel punctis. quia de omnibus est eadē ratio. vnde manifestum est qd illud quod continue fertur per magnitudinem aliquā in nullo intermedio signo magnitudinis adest & abest. i. accedit & recedit. Cum enī dicitur qd mobile adsit alicui signo: vel fiat in eo: vel accedat ad ipsum per huius significatur qd illud signum sit terminus motus cum autē dicitur qd absit vlt accedat significatur qd sit pri

ipsum motus: non est enim actu mediū signum magni-
tudinis nec principii nec finis motus: quia nec terminat nec
incipit motus ibi. sed in potentia tantum. Possit enim ibi motus incipere
vel terminari. unde nec adest nec abest mobile a signo
medio sed simpliciter dicitur esse ibi in tunc esse enim mobile in ali-
quo signo magnitudinis comparatur ad totum motum sicut
ad tempus: sed cum mobile quod est. a. utatur ipso. b. ut medio prin-
cipio et fine in actu necesse est quod ibi stet propter hoc quod facit
ipsum mouendo et stando unum signum esse duo. scilicet principium
et fine sicut et contingit in intelligendo. Possimus enim simul
intelligere unum punctum esse in uno subiecto. sed si seorsum intel-
ligamus ipsum: ut principium: seorsum autem ut finem: non simul
hoc continget. ita et cum id quod mouetur utitur aliquo
signo ut uno: non erit ibi nisi in uno nunc. si autem utitur eo ut
duobus. scilicet et principio et fine in actu: necesse erit quod sit in duo-
bus nunc: et per prius in tempore medio: et ita quiescet. Mani-
festum est ergo quod illud quod mouetur continue ab. a. in. c. in
medio. b. neque affuit neque absuit. i. neque accessit neque rece-
dit: sed a primo signo quod est. a. absuit vel abcessit quasi a prin-
cipio in actu. in ultimo autem signo quod est. c. affuit vel accessit:
quia ibi perficitur motus: et mobile quiescit. Et est attenden-
dum quod in premissis ponitur. a. quicquid pro mobili: quia
duobus pro principio magnitudinis. Ex istis autem patet quod motus re-
flexus siue in circulari siue in recta magnitudine non potest esse
continuus: sed intercidit quies media: quia actu sit idem finis pri-
mi motus et signum est quod principium reflexionis: sed in motu cir-
culari mobile non utitur aliquo signo ut principio vel fine in
actu: sed quolibet signo magnitudinis utitur ut medio: et
ideo motus circularis potest esse continuus non autem reflexus.

Unde et ad dubitationem hoc dicendum
Co. 66. v. habet enim dubitationem hanc. Si
enim sit quod est. e. ei quod est. 3. eque
et. a. feratur continue ab extremo ad. c. Simul
autem sit. a. in. b. signo. et. d. feratur continue. a.
3. extremo ad. i. regulariter et velocitate simili
ipsi. a. ipsum. d. ante veniet in. i. quod. a. in. c. Prius
enim mouens et discedens primum venire
necesse est. Non ergo simul affuit. a. in. b. et ab-
suit ab eodem. Unde posterius. Si enim simul
non posterius est: sed necessitas erit stare.

Ratio qua dubitatur quod id quod continue mouetur in ali-
quo signo quiescat.

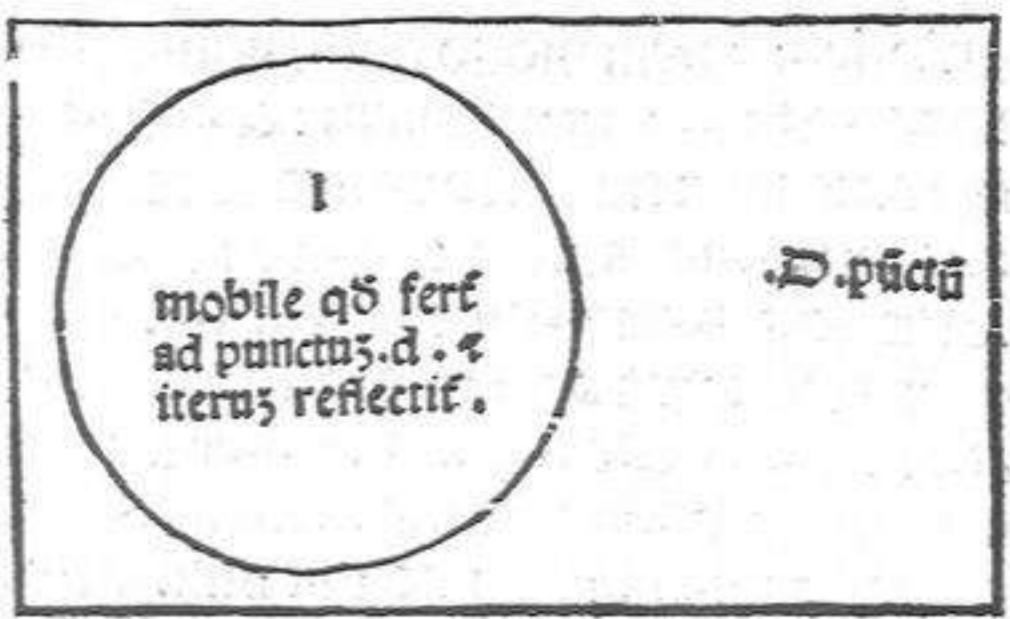

premissis soluit. Secunda pars incipit ibi. (Eodem autem mo-
do obuiandum est.) Tertia ibi (Manifestat autem.) Circa pri-
mum duo facit. primo ponit dubitationem. secundo soluit eam ibi.
(Non ergo ponendum est etc.) Dicit ergo primo quod hoc
quod dictum est ad probandum quod motus reflexus non est conti-
nuus. potest etiam dici ad soluendum quandam dubitatio-
nem. Est enim una talis dubitatio sint due magnitudines
equales quarum una dicatur. c. et. 3. sint etiam duo mobilia
equaliter velocia: quorum unum sit. a. et aliud sit. d. et mouea-
tur. a. continue ab extremo. i. principio magnitudinis ad. c.
d. vero ad. i. feratur. et ponatur quod in magnitudine que est
. e. signetur quoddam signum mediū quod est. b. quod tan-
tum distet a. c. quantum in magnitudine que est. 3. distat. 3.
ab. i. et ponamus quod simul dum. a. in suo motu continuo ac-
cedit ad. b. signum: quod. d. mobile in suo motu continuo rece-
dat a. 3. et veniat ad. i. Cum ergo motus sint regulares et eque
veloces utriusque mobilis: sequitur quod prius veniet. d. in. i.
quod. a. veniat in. c. quia quod prius recedit prius perueniet
ad finem equalis magnitudinis. prius autem recessit. d. a. 3. quod
. a. recederet a. b. quod. d. recessit a. 3. quando pertingebat ad
. b. ergo finem hoc. a. non simul aduenit in. b. et recessit ab eo:
et ita sequitur quod posterius recesserit quod aduenit. quod si si-
mul adueniret et recederet non posterius moueri incipe-
ret et ita necessitas est quod. a. dum continue fertur quiescat in
. b. et sic motus continuus erit compositus ex quietibus: sicut
cut zeno ponebat: ut supra habitum est in sexto.

Le. 2.

Deinde cum dicit.

Non ergo ponendum est cum. a. affuit se-
cundum. b. ipsum. d. moueri. a. 3. ultimo. Si. n. Co. 67.
affuit. a. in. b. erit et abesse et non simul sed erat
in decisione temporis et non in tempore. Hoc
quidem igitur est impossibile sic dicere et in con-
tinuo. Sed in reflectenti necesse est sic dicere.
Si enim quod est. i. feratur ad ipsum. d. et ite-
rum reflectens deorsum feratur ultimo. d. et fi-
ne utetur et principio uno signo ut duobus.
Unde stare necesse est. Neque simul affuit
in ipso. d. et abiit ab ipso. d. ibi enim simul esset
et non esset in eodem nunc. At vero olim solu-
tio non danda est: non enim contingit dicere quod
secundum ipsum. d. sit ipsum. i. in decisione. non
affuit autem neque defuit. necesse enim est in
finem venire qui actu est non potentia. quod qui-
dem igitur est in medio. potentia est. Hoc autem
actu: et finis quidem deorsum principium aut
sursum: et motuum ergo similiter. Necesse est
ergo stare reflectens in recto. Non ergo con-
tingit continuū motum in recto et perpetuū esse.
Ostensio quod necesse sit mobile quod reflectitur quiescere in
illo signo a quo reflectitur.

Lectio. xvij.
Postquam Philosophus osten-
dit quod motus reflexus
non potest esse continuus et vnus. Hic sed premissa
soluit quasdam dubitationes. et diuiditur in
partes tres: scilicet in tres dubitationes quas ex

Zec. 16.

Soluit motam dubitationē sūm p̄missa. Supponebat enim obiectio p̄dicā qd̄ .a. dum cōtinue mouetur ac cedit ad aliquod signū in medio magnitudinis positus scilicet ad .b. et q̄ simul dū accedit .a. ad .b. d. recedit a quodā alio signo .f. a. 3. qd̄ est cōtra p̄missa. dictum est enim supra q̄ cū aliquid cōtinue fertur neq̄ potest adesse neque abesse id est recedere et accedere a signo medio. ergo non est ponendū hoc q̄ obiectio supponebat q̄ cū .a. affuit .i. accessit ab .b. ipsum .d. recessit simul a. 3. q̄ si detur quod .a. accessit ad .b. erit. pari rōne dare q̄ recesserit. et q̄ non fuerit simul. sed in duob⁹ instātib⁹: ita q̄ tēpore intermedio quiescit: sed sicut dictum ē p̄i⁹ cum aliquid cōtinue mouebat̄ i aliquo signo medio nō aberat et aderat: s̄ simpliciter erat nō quidem per aliquod tēpus. q̄ sic quiescit et ret: sed in decisōe temporis. i. in aliquo nunc qd̄ diuidit tempus. hoc ergo quod obiectio supponebat q̄ scilicet .a. adesset: et q̄ etiam abesset ab aliquo signo medio. impossibile est dicere in motu cōtinuo: sed i reflexo est necesse ut dicat̄ ita. Si enim aliqd̄ mobile qd̄ est. i. feratur ad punctum qd̄ est .d. et iterū reflectatur. Manifestum ē q̄ mobile uti ultimo qd̄ est .d. quasi principio et fine. s. vno signo ut duob⁹. vnde necesse est q̄ ibi quiescat. nec est dicendum q̄ simul accesserit ad ipsum .d. et recesserit ab eo: q̄ sequeret̄ q̄ simul in eodem instanti esset ibi et nō esset. Omne enim qd̄ motū est: est in termino ad quē mouebatur: et omne qd̄ incipit moueri nō est adhuc in termino ad quē hoc aut̄ significatur cū dicimus adesse vel accedere: qd̄ est terminari motum ad punctū illud. cū autem dicimus abesse vel recedere significamus motum incipere. Unde necesse est omne qd̄ accedit vel adest ad aliqd̄ signum esse in eo. qd̄ autē abesset vel abscedit nō est in eo: ergo impossibile est simul esse et nō esse in aliquo signo per cōsequens impossibile est q̄ simul adsit et absit eidē. ut superius est suppositum. Est autem attendendum q̄ aliter utitur hic litteris q̄ supra. Utitur enim hic. i. p̄ mobili. d. vero pro termino: supra autem ecōuerso. nō est autem in motu reflexo danda solutio que prius data est in motu cōtinuo. nō enim pōt dici q̄ mobile qd̄ est. i. sit in termino qd̄ est .d. a quo incipit reflecti solum in decisōe temporis. i. in nunc. et quod mobile neque defuerit neq̄ affuerit eidem: sicut dicebatur in motu cōtinuo: q̄ in motu reflexo necesse est venire ad finem qui est actu finis et nō in potentia tantum: sicut medius in motu cōtinuo erat principium et finis solum in potentia. Illud ergo qd̄ ē in medio motus cōtinui est in potentia tantum principium et finis: sed hoc a quo incipit reflexio est actu principium et finis. finis quidem motus qui erat deorsum puta lapidis. principium autem est in actu motus reflecti qui ē sursum. dum lapis cadens in terram resilit sursum. Sicut ergo in magnitudine in qua est motus signum a quo reflectitur est principium et finis in actu ita et in ipsis motib⁹ est accipere actu finem vnius et principium alterius qd̄ nō esset nisi quies interueniret media. Necesse est ergo q̄ id qd̄ reflectitur in linea recta quiescat et ita sequitur q̄ in recta magnitudine nō possit esse motus cōtinuus et perpetuus: q̄ magnitudo recta nō est infinita et ita nō posset esse in perpetuus motus rectus cōtinuus nisi reflecteret.

Deinde cum dicit.

Eodem autem modo obuiandum est ad interrogantes zenonis rationem: et volentes si semper medium transiri oportet. Hec autem infinita sunt: infinita autem transire impossibile est. Aut sicut ipsam hanc eandem quidam rationem aliter interrogant: volentes simul numerare eum medietatem prius numerare secundum unumquodque factum medium. Quare ab eunte totam infinitum accidit numerare numerum. hoc autem confitentur impossibile ē.

Pōit secundam dubitationē. et circa hoc tria facit. primo mouet dubitationē. Secundo excludit quandam solutioē in sexto positam ibi. (In primis igit.) Tertio pōit veram solutioē ibi. (Sed verū dicendum.) Dicit ergo primo q̄ eodem mō per ea que supra ostensa sunt possum⁹ obuiare ad eos qui ponunt obiectioē zenonis: qui sic volebant argumentari. Omne q̄ mouetur o3 q̄ prius pertransit medium q̄ perueniat ad fines. sed infra quoslibet duos terminos sunt infinita media per hoc q̄ magnitudo ē diuisibilis in infinitū et ita impossibile est transire media q̄ infinita nō cōtingit transire. ergo nihil pōt mouēdo ad aliquem terminum peruenire. vel pōt eadem dubitatio aliter formari sicut quidam eaz pponunt. Omne qd̄ pertransit aliqd̄ totum prius pertransit medietatem. et cū medietas iterū diuidatur in medietatem o3 q̄ prius pertransit medietatem medietatis. et ita omne qd̄ mouetur numerat quandam medietatem pertingendo ad ipsam. sed medietates sic accepte possunt in infinitum ire. ergo sequitur q̄ aliquid pertransit totam magnitudinem quam numerat in infinitum. qd̄ est maxime impossibile.

Deinde cum dicit.

In primis igitur rationibus de motu soluius: per id quod tempus infinita habet in se ipso. Non enim inconueniens est: si in infinito tempore infinitum transiit aliquis. Similiter autem infinitum utiq̄ in longitudine ē et tpe. Excludit solutioē quā supra in sexto posuerat ad hanc obiectioē. et primo recitat eam. sed excludit ibi. (Sed hec solutio etc.) Dicit ergo primo q̄ predicta obiectio soluta est in sexto cum de motu in cōi agebat per hoc q̄ sicut magnitudo diuidit̄ in infinita ita et tempus. et sic eodem mō tempus h3 in seipso infinita sicut et magnitudo diuidit̄ in infinitum et ita nō est inconueniens si infinita que sunt in tpe q̄ nō est inconueniens q̄ infinita magnitudo transeat tpe infinito. sed sicut in sexto ostensum est infinitum eodem mō inuenit̄ in magnitudine et tpe.

Deinde cum dicit.

Sed hec solutio ad interrogantem quidem se habet sufficienter. Interrogabat enim si in finito tempore infinitum transire atque numerare contingit ad rem autem et ad veritates nō sufficienter. Si enī aliquis dimittens magnitudinem et interrogauerit si in infinito tempore contingit infinita transire interroget in ipso tempore eadem. habet enim tempus infinitas diuisiones: nec adhuc sufficiens hec solutio.

Excludit hanc solutionem. et dicit q̄ hec solutio sufficiens est ad obuiandum interroganti qui sic interrogabat an contingeret in tempore finito transire et numerare infinita. que quidem interrogatio repellatur per hoc qd̄ subditur q̄ tempus finitum habet infinita in quibus possunt transiri infinita que sunt in magnitudine. Sed ista solutio non sufficit ad rei veritatem quia si aliquis pretermittat querere de magnitudine et pretermittit interrogare an in tempore finito contingat infinita transire et faciat hanc eandem interrogationem de ipso tempore utrum scilicet infinita que sunt in tempore possint transiri pp hoc q̄ tempus in infinitum diuidit̄ ad hanc interrogationem non sufficit p̄dicā solutio.

Deinde cum dicit.

Sed verum dicendum est: quod quidem diximus in rationibus. Si enim aliquis continuum quidem diuiserit in duo media: hic vno signo tanquam duobus utitur. Facit enim ipsum principium et finem. sic autem facit nu-

Zec. 4.

et. 11.

Co. 68.

Zec. 6.

merans et in media diuidens: sic autem diuide-
te non erit continua: neque linea: neque motus.
Continuus enim motus continui est. In con-
tinuo autem sunt infinita media sed non actu:
sed potentia. Si vero facit actu: non faciet con-
tinuum sed stabit. Quod quidem in numeran-
te media manifestum est: quia accidit. Unum
enim signum necesse est ipsum numerare duo.
Alterius quidem enim medii finis alterius at
principium erit: si non unum numeret continu-
um: sed duas medietates. Quare dicendum est
ad interrogantem: si contingit infinita transire
aut in tempore aut in longitudine: quia est qui-
dem sic. Est autem non sic. Actu enim cum sint
non contingit: potentia autem contingit. Quod
enim continue mouetur secundum accides: infinita
transiit. Simpliciter autem non. Accidit autem
linee infinita media esse. substantia autem altera
est et esse.

¶ Ponit veram solutionem sicut ea que supra premiserat.
et dicit quod sicut veritatem hoc dicendum est ad solutionem
dubitatiois motu illud quod premisit rationibus supra pos-
tis proxime. scilicet quod si aliquis diuidat continuum in duo me-
dia: tunc utitur vno signo. scilicet in quo diuidit continuum tamquam
duobus: quia facit ipsum et principium vnius partis et finem
alterius. facit autem hoc numerando et in duo media di-
uidendo: cum autem sic diuisum fuerit continuum. iam
non erit continuum siue diuidat magnitudo ut linea: siue di-
uidat motus: quia nec motus potest esse continuus nisi sit conti-
nuus. scilicet subiecti et temporis et magnitudinis super quam tran-
sit motus. si ergo diuidens numerat: et numerando conti-
nuitatem soluit. sed in continuo dum continuitas durat sunt
infinita media non in actu sed in potentia: quia si faciat aliquis
aliquod medium inesse in actu: hoc erit per diuisionem: ut di-
ctum est in quantum accipietur ut principium vnius et finis
alterius. et sic non remanebit continuum sed stabit. id est. iam me-
dia in actu non erunt infinita: sed in eis erit status. quod manife-
ste accidit in eo qui vult numerare media: quia necesse est ei
quod vnum signum numeret quasi duo: in quantum est vnius medie-
tatis huius et alterius principium. et hoc dico quia non numerat
totum continuum ut vnum. Sed numerantur due medietates in
ipso. Si. n. accipiet totum continuum ut vnum: tunc iam di-
ctum est quod signum medium non accipietur ut finis et principium in actu:
sed in potentia tantum. Huius ergo visis respondendum est ad eum
qui interrogat an contingat infinita transire siue in tempore si-
ue in magnitudine. quod quodammodo contingit et quodammo-
do non contingit. Cum enim sint infinita media in actu non con-
tingit transire. cum autem sit in potentia contingit infinita tran-
sire: et sic cum in continuo non sint infinita media nisi in potentia
contingit infinita transire: quia illud quod continue mouetur tran-
siit sicut accidens infinita. scilicet in potentia. per se enim transit li-
neam finitam cui accidit quod inest ei infinita media in potentia.
sed ipsa linea sicut substantiam et rationem est alia ab his mediis
infinitis. non enim linea componitur ex punctis: sed puncta possunt si-
gnari in linea in quantum diuidit.

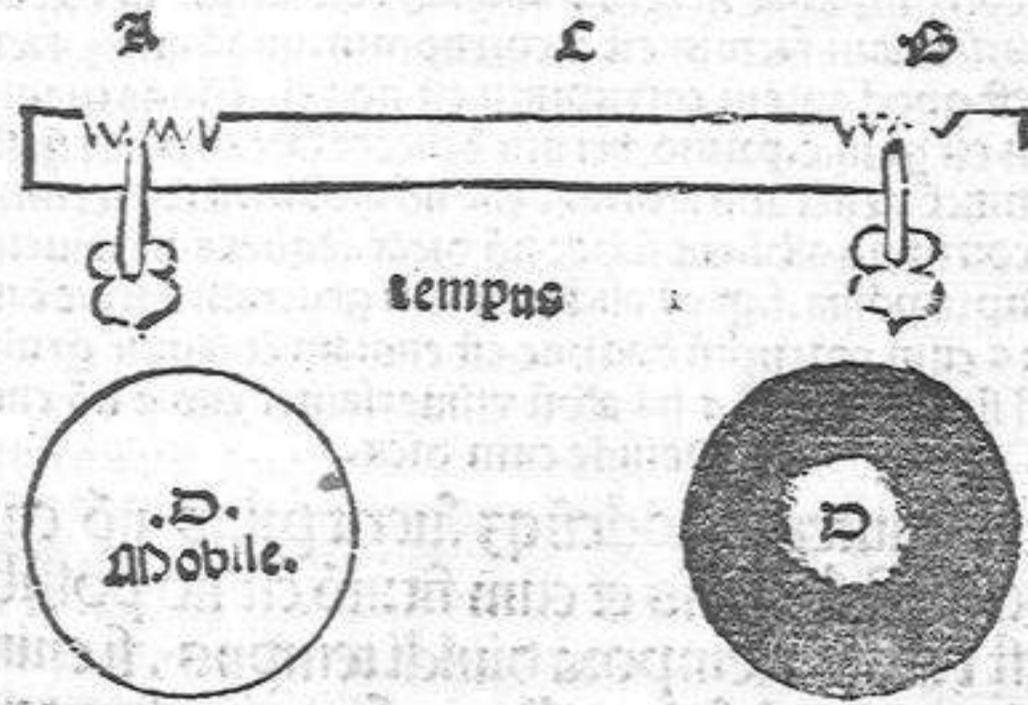
¶ Deinde cum dicit.

Co. 69.

Manifestum autem: et quia nisi aliquis fa-
ciat temporis diuidens signum prius et poste-
rius super posterioris rei: erit simul idem ens
et non ens: et quando fuit non est. signum quidem
igitur vtriusque commune est et priori et postero-
ri et vnum et idem numero: ratione autem non
idem est huiusmodi quidem enim finis est: illi

us autem principium. Res autem super po-
sterioris passionis est. Sit tempus in quo est
a. c. b. res in quo. d. Hoc in. a. quidem tempo-
re album. In. b. autem non album. In. c. ergo
album et non album. in quolibet enim ipse. a.
verum est dicere album: si omni tempore hoc
erat album: et. b. non album. c. autem in vtriusque.

¶ Exemplaris ostensio qua dubitatur quod id quod genera-
tur vel corrumpitur in eodem instanti sit et non sit.

¶ Soluit tertiam dubitationem. et circa hoc tria facit. primo
proponit dubitationem et solutionem. Secundo manifestat vtrum-
que per exempla ibi. (Sit tempus.) Tertio infert quoddam
correlatum ex dictis ibi. (Si autem quocumque.) Ponit ergo
dubitacionem primo que in generationibus et corruptionibus fie-
ri solet. quod enim generatur desinit non esse et incipit esse. et aliter
aliquid assignari ei quod est esse rei generate vel corrupte. et ali-
ud ei quod est non esse: puta si ex aere generetur ignis: in toto
tempore a. b. erat non ignis: sed aer. in toto aut tempore. b. c.
est ignis. Cum ergo hoc signum tempus quod est. b. sit vtriusque tempo-
ri commune vtrumque in illo instanti communi sit simul esse ignis et non esse eius-
dem. Hanc ergo dubitationem prius soluens dicit manife-
stum esse. quod nisi aliquis hoc signum temporis quod diuidit tempus
prius a posteriori (faciat semper esse posterioris rei). id est. quod in
illo instanti hoc modo se habeat res sicut in tempore sequenti:
sequitur quod idem sit ens et non ens simul: et sequitur quod quando
aliquid factum est sit non ens. tunc autem factum est quod genera-
tio terminatur. scilicet in illo nunc quod diuidit tempus prius et po-
sterius. Si ergo in toto tempore priori non erat ens. in hoc etiam
nunc quod iam generatum est etiam non ens est: quia illud nunc est si-
nis prioris temporis: quod aut ista inconuenientia non sequatur
ostendit subdicens quod vnum et idem numero signum. scilicet nunc est com-
mune vtriusque temporis. scilicet priori et posteriori: sed quod sit vnum
subiecto non tantum est vnum ratione: sed duo. est enim finis prio-
ris et principium posterioris. Sed si accipiat in ipso nunc:
(quod res est) id est si accipiat sicut quod est vtrumque re: semper
ter se cum posteriori passione vel aliter quous ipsam nunc
finis temporis prioris est principium posterioris sit communis
vtriusque tantum (sicut quod est rei). id est. secundum quod comparat ad re que
mouetur semper est posterioris passionis: quia res que mouetur in
illo instanti est substantia passionis posterioris temporis. Sic
ergo obiectione et solutione posita manifestatur vtrumque per ex-
empla. et primo obiectionem cum dicit. (Si tempus.) Et di-
cit si tempus a. c. b. res autem que mouetur sit. d. quod quidem
d. in. a. tempore sit album. in. b. aut non album. videtur ergo sequi quod in
c. sit album et non album. et quod hoc sequatur ostendit subdicens.
si enim in toto tempore. a. est album. sequitur quod in quolibet ac-
cepto in ipso. a. sit album: et similiter si in toto tempore. b. est non
album: sequitur quod in quolibet ipse accepto sit non album. cum
ergo. c. sit acceptum in vtroque quod est huius finis et illius prin-
cipium: videtur sequi quod in. c. sit album et non album. Secundo ibi.

¶ Non ergo dandum est in omni: sed preter vl-

Octauus

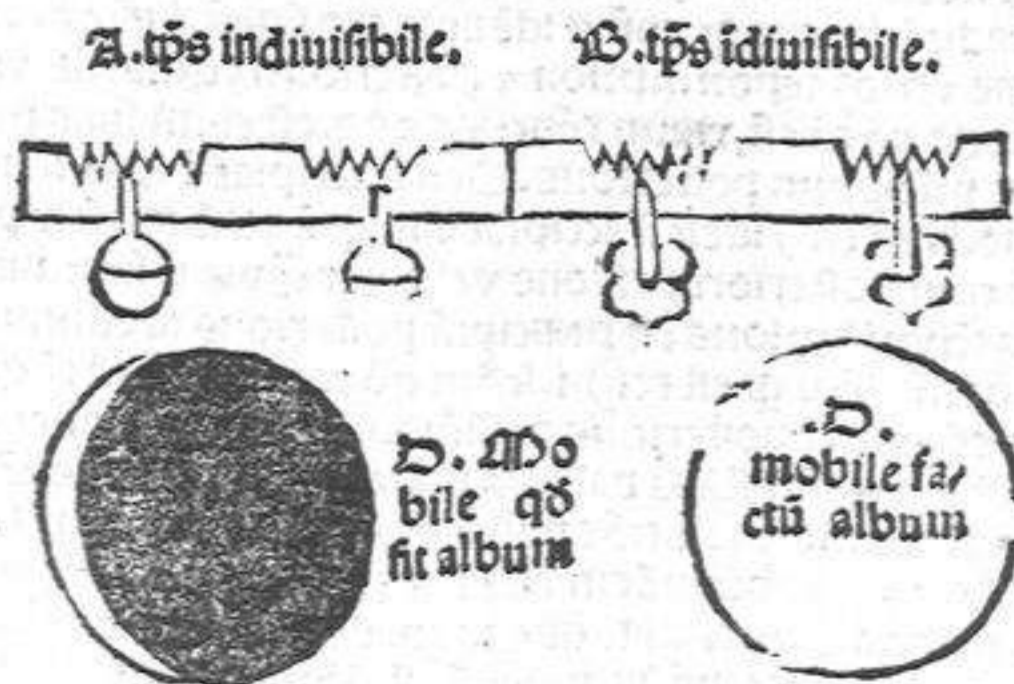
rimum nūc i quo est. c. Hoc autem iam postre-
 mum et si fiebat album: et si corrumpebatur al-
 bum i. a. omni factum est. et corruptum est in. c.
 Quare album aut nō album primum in illo
 verum est dicere: aut cum est factum: nō erit:
 aut cum corruptum est: erit: aut simul album:
 et nō album: et oīo esse et nō esse necesse est.

¶ Manifestat solutionem supra positā. et dicit qd nō ē cō-
 cedendū qd i quolibet accepto in. a. sit albū: sed ē excipien-
 dum vltimū nūc quod est. c. quod quidē iam ē postremū
 idest vltimus termin⁹ mutationis. puta si albū vel fiebat
 vel corrumpebat in toto. a. in. c. nō corrupit nec fit al-
 bum: sed iam factum est et corruptum. quod autē factū
 est: est quod autem corruptum est non est. Unde manife-
 stum est qd in. c. primo verum ē dicere hoc eē albū: si ibi
 terminet generatio albi: aut esse nō album: si ibi termine-
 tur corruptio albi. aut si hoc nō dicat sequentē inconueniē-
 tia supra posita. s. qd cū aliqd est iam generatū adhuc ē nō
 ens: et cum corruptū ē adhuc est ens: aut et sequit qd ali-
 quid simul sit albū et nō albū vniuersaliter ens et nō ens.

¶ Deinde cum dicit.

Si autem quodcūqz fuerit prius nō ens
 necesse est fieri ens et cum fit: nō est nō possibi-
 le est i atoma tempora diuidi tempus. si enim
 i. a. tempore. d. fiebat album: factum est autem
 simul et est in altero idiuicuo tempore: habito
 autem i. b. si in. a. fiebat: nō erat: i. b. autem gene-
 rationem oportet esse quādam mediam. Quare
 et tempus erat i quo fiebat. Nō enim eadem
 erat ratio et nō atoma diuidētibz: sed ipsi⁹ tē-
 poris i quo fiebat factum est: et est i vltimo sy-
 gno: cuius nihil est habitum neqz cōsequēter
 sed idiuisibilia tempora cōsequēter sunt. Ma-
 nifestum autem est. qz si in. a. toto tempore fie-
 bat: nō est plus tempus i quo factum est: et fie-
 bat quā i quo fiebat soluz omni. Quibus qui-
 dez igitur aliquis tāquā propriis credet ratio-
 nibz: he et huiusmodi quedam sunt.

¶ Ostensio quod tempus nō diuidat in idiuisibilia.

¶ Infert quoddā con- elaruz ex premissis. s. qd tēpus nō
 diuidat in idiuisibilia tempora: qz hoc posito non pote-
 rit solui premissa dubitatio. Dicit ergo qd necesse est om-
 ne quod ē prius non ens: et postea ens aliquādo fieri ens:

phycor

et iterum necesse est qd cum aliquid sit non est. si autem. h. ec-
 duo que supponit sunt vera: impossibile est qd temp⁹ di-
 uidat in idiuisibilia tempora. Diuidat enim tempus in
 idiuisibilia tempora. et sit primum tps idiuisibile. a. s. z
 autē cōsequenter se hris ad ipsum sit. b. d. autem qd pri⁹
 nō erat albū et postmodū est album fiebat album in. a. et
 ita non erat albū. o. z autem dare quod sit factuz in aliquo
 tempore idiuisibili et habito. idest consequenter se habē-
 te. s. in. b. in quo iam est. Si autē fiebat album in. a. sequi-
 tur qd in. a. non erat album. in. b. autē est album: cum er-
 go inter nō esse et eē sit generatio media: qz nihil trāsit de
 nō esse in esse nisi per generatiōem: sequitur qd inter. a. et
 b. sit generatio media: ergo erit aliquod tempus mediu⁹
 inter. a. et. b. in quo fiebat album. qz hoc ponit temp⁹. b.
 d. generationis. et similit cuz in illo medio tempore indi-
 uisibili fiat albuz ē nō albuz. vñ eadē rōne oportebit pone-
 re aliquod tps ad hoc mediu⁹: et sic i infinituz. et hoc ideo
 quia non pōt poni qd in eodem tempore fiat et factum sit.
 sed non est eadem rō si dicat quod non sunt idiuisibilia
 tempora in que tempus diuidit. dicemus enim fm hoc
 qd vnum et idem tempus est in quo fiebat et factū est: sed
 fiebat et erat non ens in toto tempore precedenti. est autē
 factū et ens in vltimo nunc temporis quod quidem nō se-
 hz ad tempus precedens sicut habitum aut consequēt er
 sed sicut terminus eius: sed si ponatur tempora idiuisi-
 bilia necesse est qd cōsequenter se habeant. manifestuz est
 autem fm premissa qd non suppositis temporibus indi-
 uisibilibus si aliquid fiat album in toto tempore. a. non
 est maius tempus in quo factum est: et fiebat quā in quo
 fiebat solum: qz in toto tempore fit. in vltimo autem ter-
 mino temporis est factum. tempus autem et terminus tē-
 poris non sunt aliquid maius qz tempus tñ. sicut etiam
 punctum naturalis magnitudinis adicit lineę: sed si po-
 nantur tempora idiuisibilia manifestum est ex premissis
 qd oportet plus temporis esse in quo fit et factum est qz in
 quo fit solum. Ultimo autem epilogando concludit prin-
 cipale intentum dicens qd premissa ratios sunt et similes
 eis quibus credendum est tāquā propriis qd motus reflex-
 us non est continuus.

¶ Ratioabiliter autē et ex his itēdētibz
 videbit alicui et idem hoc accidere.

Lo. 70.

Lectio. xvii.

Ostquam

¶ Philosophus osten-
 dit rōibz propriis
 qd motus reflexus non est continuus: osten-
 dit hic idem rationibus quibus et logicis.
 et circa hoc duo facit. primo dicit de quo est
 intentio. scdo probat propositum ibi. (Omne enim quod
 mouet.) Dicit ergo primo qd si aliquis velit (rationabi-
 liter) i. logice intendere ad propositum ostendenduz: vi-
 debitur hoc idem sequi scilicet qd motus reflexus non est
 continuus ex rationibus que ponentur.

¶ Deinde cum dicit.

Omne enim quod mouet cōtinue: si. a. nul-
 lo prohibeatur: i quod quidem venit scdm lo-
 ci mutatiōem i hoc et ferebatur prius. ut si i. b.
 venit: et ferebatur i. b. et nō cuz proximuz erat
 sed mox sicut icēpit moueri. Quid eniz magis
 nūc quā prius. Similiter autem et i aliis. Qd
 autē ab. a. fertur i. c. iterū veniet i. a. cōtinue mo-
 tum. Cum ergo ab. a. i. c. ferebatur tūc et i. a.
 fertur scdm motum qui est a. c. et ecōuerso: qre
 simul contrariis. Contrarii. n. qui secundum
 rectitudinem.

¶ Ratio prima qua ostēditur qd motus reflexus nō pos-
 sit esse continuus.

Octauus

Ostendit propositum. et primo solum in motu reflexo locali: secundo communiter in omnibus motibus ibi. (Amplius ex his manifestum est.) Prima ratio talis est de quod mouetur continue a principio sui motus ferebat in finem ad quem peruenit secundum loci mutationem: nisi fuerit aliquid prohibens: quod a prohibente potuisset in aliam partem deflecti. exemplificat autem hanc propositionem dicens quod si aliquid per motum localem peruenit ad b. non solum quoniam propinquum erat: sed statim quoniam incipit moueri mouebatur ad b. non est. n. aliqua ratio quare magis moueatur ad b. nunc quam prius. et simile est in aliis motibus. si autem ita sit quod motus reflexus sit continuus. verum erit dicere quod id quod mouetur ab a. in c. et iterum reflectitur in a. continue mouetur. ergo in prima parte motus qui est ab a. in c. mouebatur ad terminum ultime partis qui est a. et sic dum mouetur ab a. mouetur ad a. sequitur ergo quod simul moueatur contrariis motibus: quod in motibus rectis contrariis est moueri ab eodem et in idem. in motibus autem circularibus non est contrarium: hoc autem est impossibile quod aliquid simul moueatur contrariis motibus: ergo impossibile est quod motus reflexus sit continuus.

Deinde cum dicit.

Simul autem et ex hoc mutat in quo non est. Si igitur hoc impossibile: necesse est stare in c. non ergo vnus motus. Reditus enim statim non est vnus. Ex eodem medio ducit ad aliud inconueniens. si enim aliquid quod mouetur ab a. mouetur ad a. non autem potest moueri ad a. nisi ex aliquo contrapposito quod sit c. in quo mobile nudum fuit cum incipit moueri ab a. sequitur quod aliquid mouetur ex illo termino in quo non est. sic ergo impossibile est quod motus reflexus sit continuus: et si hoc est impossibile: necesse est quod in puncto reflexionis mobile quiescat. s. in c. ex quo patet quod non est vnus motus: quod motus qui distinguitur per interpositionem quietis non est vnus.

Deinde cum dicit.

Amplius et ex his manifestum vniuersaliter magis de omni motu. si enim omne quod mouetur mouetur aliquo dictorum motuum: et quiescit aliqua dictarum oppositarum partium: non erat. n. alius preter istos. quod autem non semper mouetur secundum hunc motum. Dico autem quicumque sunt alteri specie: et non si aliqua pars est totius: necesse est quiescere secundum oppositam quietem. Quies enim priuatio est motus. si igitur contrarii quidem motus sunt: qui secundum rectitudinem: si simul autem non contingit moueri contrarios: quod ab a. ad c. fertur: non utique feretur simul ab ipso c. ad a. Quoniam autem non simul fertur: mouetur autem hunc motum: necesse est prius quiescere apud c. Hec enim opposita quies ei qui est c. motui. Manifestum igitur ex his que dicta sunt: quoniam non est continuus motus.

Probat idem vniuersaliter in quolibet genere motus

physicorum

tribus rationibus. quarum prima talis est: omne quod mouetur mouetur aliqua specierum motus supra assignata: et similiter omne quod quiescit oportet quod quiescat aliqua quietus oppositarum predictis motibus. ostensum est enim supra in quinto quod non potest esse alius motus preter assignatos. accipiamus ergo aliquem motum determinatum ab aliis motibus. hoc modo quod sit differens specie ab aliis sicut dealbatio differt a denigratio: non autem sic quod motus qui accipitur distinguitur ab aliis sicut vna pars motus ab aliis partibus eiusdem motus: ut vna pars dealbationis distinguitur ab aliis partibus dealbationis eiusdem: accepto ergo vno tali motu sicut dictum est vix est dicere quod illud quod non semper mouetur hoc motu ex necessitate prius quiescebat opposita quiete: sicut quod non semper dealbat aliquando quiescebat quiete opposita dealbationi: et hec propositio non est vera si aliqua pars determinata motus acciperetur. non enim necesse est ut quod non semper mouebatur hac parte dealbationis quod antea quiesceret quiete opposita: quod antea etiam dealbatur alia parte dealbationis. et propter hoc signanter dixit. (Et non si aliqua pars est totius). Hanc autem propositionem sic probat duorum priuatiue oppositorum necesse est cum vnum non inest alterum inesse susceptibili: quies autem opponitur motui priuatiue. ergo si mobile erat quando sibi motus non inerat ex necessitate sequitur quod tunc quies sibi inesset. Hanc igitur propositionem probata ex ratione supraposita sumit minorem dicens quod si motus recti contrarii sunt qui est ab a. ad c. et qui est a. c. ad a. et non contingit simul esse motus contrarios manifestum est quod quando mouebatur ab a. ad c. non mouebatur tunc a. c. ad a. et sic isto motu qui est a. c. ad a. non semper mouebatur: unde secundum propositionem premissam necesse est quod mobile prius quiesceret quiete opposita. ostensum est autem in quinto quod motui qui est a. c. opponitur quies que est in c. ergo quiescebat in c. non ergo motus reflexus erat vnus et continuus cum distinguitur per interpositionem. Secundam rationem ponit ibi.

lec. 5.

lec. 9.

Amplius autem et hec ratio magis propria est his que dicta sunt. simul enim corruptum est quod non album: et quod factum est album. Si igitur continua alteratio ad album et ex non albo: et non manet aliquo tempore simul corruptum est non album et factum est non album. Trium enim erit idem tempus.

Co. 7.

Que talis est simul corrumpitur non album et generatur album et e contrario simul corrumpit album et fit non album. Sed si motus reflexus in quolibet genere sit continuus: sequitur quod continue alteratio terminetur ad album et incipiat ex albo recedere et quod non quiescet ibi aliquo tempore. Alioquin non esset continua alteratio si interponeretur quies. Sed sicut dictum est cum sit album corruptum non album. sequitur ergo quod simul corrumpatur non album: et fiat non album: quod ista tria sunt in eodem tempore scilicet fieri album: et corrumpi non album: et iterum fieri non album si tamen continetur reflexio absque interpositione quietis. hoc autem est manifeste impossibile quod simul fiat non album et corrumpatur non album. Non ergo est possibile quod motus reflexus sit continuus. Hec autem ratio ad generationem et corruptionem pertinere videtur et propter hoc hanc rationem dicit esse magis propriam quam premissas: quia in contradictionis magis apparet quod non possunt esse simul natura: et tamen quod dicitur in generatione et corruptione extenditur ad omnes motus: quia in quolibet motu est quedam generatio et corruptio. sicut enim in alteratione generatur et corrumpitur album vel non album: ita et in quolibet alio motu.

Deinde cum dicit.

Amplius non si continuum est tempus et motus sed consequenter. Quomodo igitur erit vltimum idem contrariorum. ut albedinis et nigredinis.

Octauus

phyficoꝝ

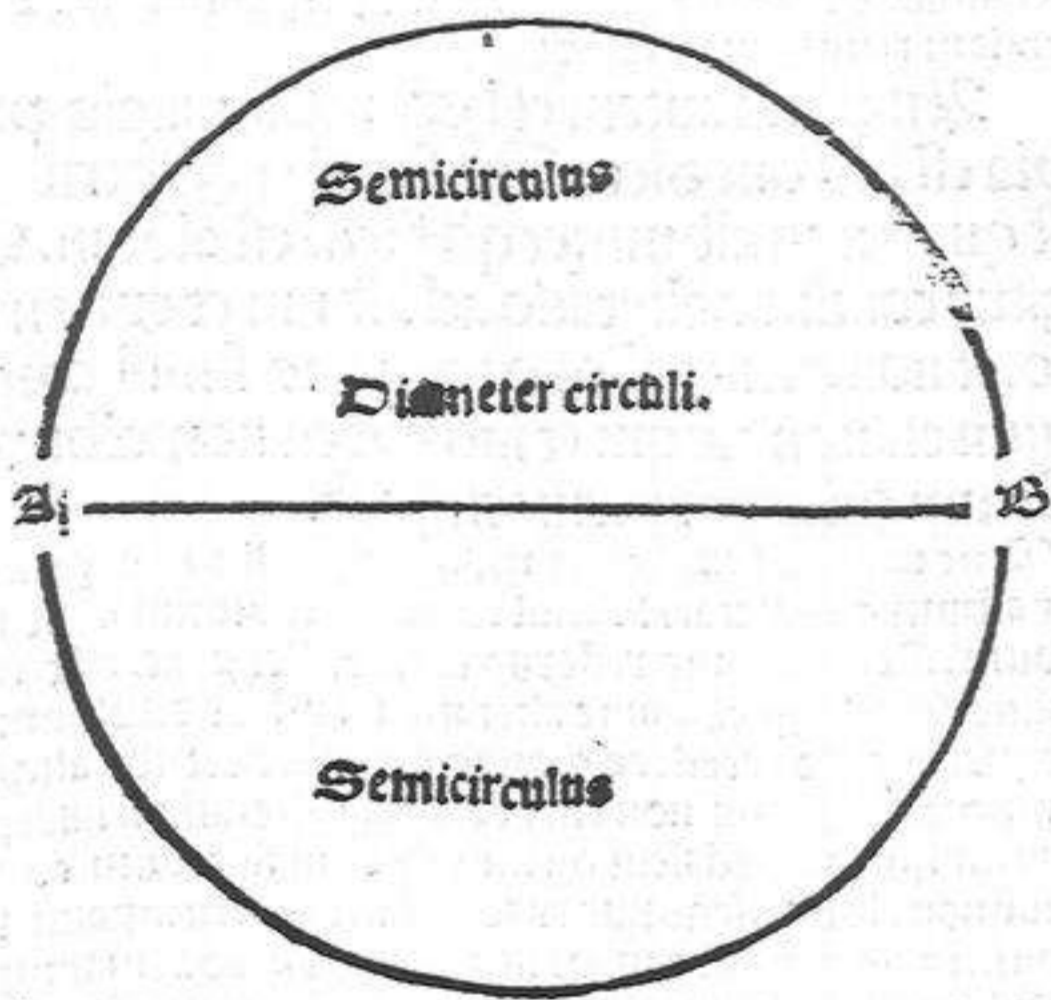
Que talis est sicut supra in .v. habitu est nō est necessarium si cōtinuū ē tps q̄ pp hoc mot⁹ sit cōtinuus. mot⁹ .n. diuersarū sp̄z & si succedāt sibi i tpe cōtinuo nō tñ nō sunt cōtinui: sed cōsequēter se hñtes eo q̄ oꝝ cōtinuoꝝ ē vnū cōem terminū. cōtrarioꝝ at̄ i sp̄e differentiū vt albedinis & nigredinis: nō pōt esse vn⁹ cōis termin⁹. cū igit motus q̄ ē ab .a. in .c. sit cōtrarius mot⁹ q̄ est a .c. in .a. i quocunq; genere mot⁹: vt supra i .v. ostēdū est impossibile ē q̄ isti duo motus sint cōtinui ad inuicē et sup̄s eoz sit cōtinuū nulla sterposita quiete. Relinquit̄ ergo q̄ motus reflexus nullo mō pōt esse cōtinuus. Est at̄ cōsiderandū q̄ rōes premissę dicuntur logice quia procedunt ex quibusdam communibus. s. ex proprietate contrariorum.

Lec. 8.

Co. 75.

Si autem in circulari erit vnus & cōtinuus: nullum enim impossibile cōtingit. Quod enim ex .a. mouet: simul mouebitur in .a. scdm eandem positionem. In quod .n. veniet: & mouetur in hoc: sed non simul mouebitur contrariis neq; oppositis. Non enim omnis qui est in hoc ei qui est ex hoc contrarius ē neq; oppositus: sed contrarius in recta quidē. Hic enim est cōtrarius scdm locū: ut qui scdm diametrum. Distat enī plurimū. Oppositus at̄ qui est scdm eandem longitudinem. Quare nihil prohibet moueri continue: & nullo tēpoꝝ re deficere. Circularis qdē .n. mot⁹ ē ab eodē i idem. Rectus at̄ ab eodem in aliud.

Ostēdō q̄ motus qui sunt per diametruꝝ circuli sunt contrarij non autem qui sunt per semicirculos.

Lectio .xix.

Ostquam

Philosophus ostendit q̄ nullus mot⁹ localis potest esse cōtinuus preter circularem hic ostēdit q̄ motus circularis pōt esse cōtinuus & prim⁹. & p̄io ostendit hoc per proprias rōnes. secūdo p rōnes logicas & cōes ibi. (Ratio / nabiliter at̄ accidit.) Circa primū duo facit. p̄io ostendit q̄ motus circularis sit cōtinu⁹. scdo q̄ sit prim⁹ ibi. (Qd at̄ latentiū.) Circa primū duo facit. p̄io pōt duas rōnes ad ostendendū q̄ motus circularis pōt esse cōtinuus. Fo ex eisdē rōnibus cōcludit q̄ nullus alius motus pōt eē cōtinuus ibi. (Manifestū at̄ ex hac ditione.) Quod at̄ motus circularis possit esse cōtinuus. p̄ia rōne sic probat. illud dicit̄ esse possibile ad qd nullum sequit̄ impossibile: nullam at̄ sequit̄ impossibile si dicamus q̄ motus circu-

laris sit in perpetuū cōtinuus. qd p̄ hoc q̄ in motu circulari illud qd mouet̄ ex aliquo p̄ta .a. simul mouet̄ in idem signum (fm eandem positionem) .i. fm eisdē p̄o cessam mobilis eodē ordine partiu seruato: qd i motu reflexo nō cōtingit: q̄ cū aliquid retrocedit disponit̄ fm cōtrariū ordinē partiu i mouendo: q̄ vel oportet q̄ pars mobilis que in p̄io motu erat p̄ior ex reflexiōe fiat posterior: vel oꝝ q̄ illa pars mobilis que i primo motu aspiciēbat ad unam differentiam loci: puta dextrū vel sursum in reflexiōe aspiciat ad cōtrarium: sed i motu circulari seruat eadem positio dum aliquid mouet̄ ad id a quo recedit. sic ergo poterit dici: q̄ ē a principio sui motus dū recedebat ab .a. mouebat̄ ad hoc ad quod tandem perueniet. s. ad ipsum .a. nec propter hoc sequit̄ hoc impossibile q̄ simul moueat̄ motibus cōtrariis aut oppositis sicut sequebat̄ in motu recto. Nō enim omnis motus qui est ad aliquē terminū est cōtrarius aut oppositus motui qui ē ex illo eodē termino sed ista cōtrarietas inuenit̄ in linea recta fm quam attēdit̄ cōtrarietas in loco. Nō enim attēdit̄ cōtrarietas inter duos terminos fm lineā circularem quecūq; pars sit circūferentie: sed fm diametru cōtraria enim sunt que maxie distant. maxima aut̄ distantia inter duos terminos nō mēsurat̄ fm lineam circularem: s; fm lineam rectam. p̄nt enim inter duo p̄cta infinite lineę curue describi: sed nō nisi vna linea recta. id aut̄ qd est vnū est mensura i quolibet genere. Sic igit p̄ q̄ si sit aliquis circulus: & diuidat̄ per mediū: & sit diameter eius .a. b. motus qui est per diametru ab .a. in .b. est cōtrarius motus qui est per eundem diametru .a. b. in .a. Sed motus q̄ est per semicirculum ab .a. in .b. non ē cōtrarius motui est per aliū semicirculuꝝ .a. b. in .a. cōtrarietas at̄ erat que impediēbat q̄ motus reflexus nō posset esse cōtinuus: vt ex superioribus rōnibus apparet. nihil ergo phibet cōtrarietate sublata motū circularem eē cōtinuū: & tñ nullo tpe deficere: & hmoi rō est q̄ motus circularis h; suū cōplementum per hoc q̄ est ab eodē in idē. & sic per hoc nō impedit̄ eius cōtinuatio: sed motus rectus h; suū cōplementū per hoc q̄ est ab eodē in aliud. vnde si ab illo alio reuertat̄ in idē a quo inceperat moueri: nō erit vnus mot⁹ cōtinu⁹ sed duo. Deinde cū dicit̄.

Et qui quidem in circulo: nequaquā in eisdem est. Qui vero scdm rectitudinē: multoties in eisdem est. Cum quidem igit qui semper in alio et alio sit: contingit moueri continue. Qui vero in eisdem multoties non contingit: necesse est enim simul moueri cōtrarios. Quare neq; in semicirculo neq; in alia circuliōe neq; vna contingit moueri continue. Multotiens enim necesse eadem moueri: & contrarias mutationes mutari. Non enim copulat principio finem. Qui at̄ circuli copulat: & sol⁹ ē pfectus. Ostēdit̄ secūdam rōnem dicens q̄ motus circularis nō est in eisdem: sed motus rectus multoties est in eisdē. qd sic intelligendū est. si enim aliquid moueat̄ ab .a. in .b. per diametrum: & iterū .a. b. in .a. per eandem diametru: necesse est q̄ per eadē media redeat per que prius transierat & sic plures per eadē fert̄: sed si aliquid moueat̄ ab .a. in .b. per semicirculum: & iterū .a. b. in .a. per semicirculū aliū qd est circulariter moueri: manifestū est q̄ nō redit ad idem per eadem media. Est at̄ de rōne oppositorū qd circa idem p̄siderent̄. & sic manifestū est q̄ moueri ab eodem in idem fm motū circularem ē absq; oppōne. sed moueri ab eodē in idem fm motū reflexū est cū oppōne sic igit p̄ q̄ motum circularem q̄ nō redit ad idē p̄ eadē media. sed semper p̄transit aliud & aliud. pōt eē vn⁹ & cōtinuus q̄ nō h; oppōnem: sed ille motus reflexus. s. qui dū redit i idē pluries i eisdē mediis sit p̄rāseūdo. n̄ p̄t eē i p̄petuū cōtinu⁹: necesse eēt q̄ aliqd sic moueret̄ p̄ius

motibus. ut supra ostensum est. et ex eadez rōne cōcludi pōt qd neqz motus est i semicirculo: neqz i quacunqz alia circuli portōe pōt esse iperpe: nū cōtinu? qz i his motibus necesse est qd multotiens pīrāseant eadē media et qd mo: ueātur cōtrarijs motibus qsi dēat fieri redit? ad pncipiū et hoc id: q: neqz i linea recta: neqz i semicirculo: neqz i q: / cunqz circuli portōe copulat finis pncipio: s; distāt ab in: nices pncipiū et finis: s; i solo circulo finis copulatur pncipio: et ideo solus motus circularis est perfectus vnum quodqz enī perfectus est ex hoc qd attingit suū pncipiū.

Deinde cum dicit.

60.74.

Manifestus aut. et ex hac diuisione: quonia nō cōtingit alios motus esse cōtinuos. In oī bus enim accidit eadē moueri multoties: ut i alteratione media: et in eo qui est quātitatis se: cūdiū mediū magnitudinis et generatiōe et cor: ruptōe similiter. Nihil enim differt pauca aut multa facere: in quibus est mutatio: neqz me: diū pōere aliquid: aut auferre. Atrobiz enī accidit eadem moueri multotiens.

Ostendit ex eadez ratione qd i nullo alio gñe pōt esse aliquis motus cōtinuus. et primo ostendit ppositus. se: cundo infert quoddam correlariū ex dictis ibi. (Manifestus igitur ex his.) Dicit ergo primo qd etiaz ex ista di: stinctione que ponit inter motum circulare et alios mo: tus locales manifestū est qd nec in alijs generibus mot? contingit eē aliquos motus in infinitis cōtinuos: quia i omnibus alijs generib? motus si debeat in aliquid moue: ri ab eodem in idem. sequitur qd multotiens pertranseat eadem. sicut in alteratione oportet qd pertranseat medias qualitates: ex calido enim transiit in frigidum et tepidū et si debeat redire ex frigido in calidum: oportet qd p: tepidū transeat: et ideo apparet in motu qui est s; quātitate qz si qd mouet de magno i parū: et iterūz redeat ad ma: gnū: oportet qd bis sit in media q: titate. et simile ē et i ge: neratione et corruptione. Si enī ex igne fiat aer: et iterū ex aere fiat ignis: oportet qd medias dispositiōes bis trā: seat. sic enī mediū potest poni in generatiōe et corruptio: ne secundum qd accipitur cū transmutatione dispositiōnū et quia media transire contingit in diuersis mutationibus diuersimode subiungit qd nihil diceret: vel pauca vel multa media facere per que aliquid moueatur de extre: mo in extremum: neqz accipere aliquod medium positi: ue: ut palidum inter album et nigrum: vel remotiue: ut inter bonum et malum quod neqz bonum neqz malum est: quia qualitercunqz media se habeant: semper accidit qd eadem multotiens pertranseat.

Deinde cum dicit.

Manifestū igitur ex his: quonia neqz phi: siologi bene dicunt oīa sensibilia moueri sem: per dicētes: moueri: enī necesse est aliquē boz motuū et maxime secūdiū: illos ē alterari. S; lue: re enim dicunt et semp corūpi. Adhuc autem et gñatōez et corruptōne alteratōne dicūt. Rō aut nūc dixit vniuersaliter de omni motu: qd se: cūdiū nullū motū cōtingit moueri cōtinue extra quē circulo. Quare neqz scdm alterationem: neqz scdm augmentū: qd qdē igit neqz infini: ta sit mutatio neque vna: neque cōtinua extra circuli motū. nobis dicta sint tanta.

Concludit ex premissis qd antiqui naturales non bene dixerunt ponētes omnia sensibilia semper moueri: qz oī qd mouerent s; m aliquēz predicto: nū motuū de quibus ostendimus qd non possunt eē i ppetuū cōtinui: et maxie quia secūdiū qd illi dicunt motus semper cōtinu? ē altera

tio. dicunt enim qd omnia semp defluunt et corūpant: et adhuc dicunt qd generatio et corruptio nihil ē aliud qd al: teratio et sic duz dicunt oīa semper corūpi: debent oīa semper alterari. pbatū est aut per rōnem supra iductā qd nullo motu contingit semper moueri nisi circulari: et sic relinquit qd neqz s; m alterationē: neqz s; m augmentum: possunt omnia semper moueri ut illi dicebant. Ultimo autem principale intentū epiloga do concludit. s; qd nulla mutatio possit esse infinita et cōtinua nisi circularis.

60.75.

Deinde cum dicit.

Quod aut latiorū circularis pma sit: mani: festū est. Omnis. n. scdm locum motus: sicut et prius diximus: aut in circulo: aut in recto: aut mixtus ē. Hoc aut necesse ē priores esse illos. Ex illis. n. cōstitutus est. Recto autē circula: ris: simplex enī et pfect? magis est. In infinitū .n. nō est rectū ferri. sic. n. infinitū nō est. s; neqz si esset moueret vniqz nihil. nō enim fit ipossibi: le. Trāfire at infinitū ipossibile ē i finito at recto reflectēs qdē cōpositus est. et duo sunt motus. Nō reflexus aut impfect? et corrupt?. Pū? at et nā et ratiōe et tempore est perfectum qui: dez iperfecto. Corruptibili at incorruptibile.

Probat qd mot? circularis sit primus motuū duabus rōnibus. quarū prima talis est: oīs motus localis ut pri? dictū est aut est circularis aut rectus aut cōmixt?. circularis aut et rectus sunt priores commixto: qz ex illis consti: tuitur. Inter illos autem duos circularis est prior recto. circularis enim est simplicior et perfectior recto. quod sic probat. motus enim rectus non potest procedere in infini: tus: hoc enī esset dupliciter: vno modo sic qd eēt magnitu: do per quam transit motus rectus infinita: quod est im: possibile. Sed etiam si esset aliqua magnitudo infinita ni: hil mouetur ad infinitum. Quod enim ipossibile est esse nūqz sit aut generatur. impossibile est autem transire infi: nitum. nihil ergo mouetur ad hoc qd infinita pertranseat non ergo potest esse motus rectus infinitus super magni: tudine infinitā. alio modo posset intelligi motus rectus in: finitus super magnitudine finita per reflexionem. sed mo: tus qui est reflexus non est vnus ut supra probatum est: sed est compositum ex duobus motibus. si autem sup li: nea recta finita non fiat reflexio: erit motus imperfectus et corruptus. imperfectus quidem qz possibile est ei fieri additionem: corruptus autem qz cuz pēnēt ad terminū magnitudinis cessabit motus. sic ergo patet qd motus cir: cularis qui non est cōpositus ex duobus et qui non corū: pitur cum venit ad terminū cuz sit idēz eius pncipiū et finis: est simplicior et perfectior qz motus rectus. perfe: ctus aut eē est pns imperfecto: et similiter incorruptibile et natura et ratiōe et tpe: sicut supra ostensum est cum pro: babatur loci mutationē esse priorem alijs motibus. Nec: cesse est ergo motum circulare esse priorem recto.

Le. 16.

Le. 16. 18.

Deinde cum dicit.

Amplius prior est quē cōtingit ppetuū eē nō cōtingēti. Circularē qdē igit cōtingit ppe: tuū eē: alioz at neqz loci mutatōne: neqz alioz neqz vni cōtingit eē ppetuū: statū enī oportet fieri. Si aut status est. corrupt? est mot? prior. Condit secundam rationem que talis est motus qui pōt esse perpetuus est prior eo qui perpetuus esse nō potest: qz perpetuus est prius non perpetuo et tempore et natu: ra. circularis etiaz motus potest esse perpetuus et nullus alioz motuū: cum oporteat eis succedere quietem. vbi autēz quies superuenerit corūpit mot?. Relinquit er: go motus circularis sit prior omnib? alijs motibus. bec autem que in hac ratione supponit ex superiorib? patet.

Le. 14.

Octauus

Co. 75.

Rationabiliter autem accidit circulari rem vnum esse et continuum: et non reatum. Eius enim qui in recto determinatum est principium et finis et medium: et omnia hec h3 in seipso. Quare e vnde incipiet qd mouet et vbi finiet. Apud terminos eni qescit oē: aut vnde: aut vbi. Circularis aut indeter/ minati sunt. Quid eni magis quicunqz terminus eorum qui sunt in linea. Similiter enim vnumquodqz principium et mediu3 est et finis vt et semper quedam sunt in principio et fine et nunq3 mouetur: et quiescit quodam modo spe ra. Eundem. n. obtinet locum. Causa at est: qz omnia hec accidunt centro: principium euz et medium magnitudinis et finis est. Quare p pter id qz extra circularem e: no est vbi qz fer/ tur quiescat: sic eni semper fertur circa mediu: sed no ad vltimum: propter hoc autem manet et sp qescit quodam o totuz: et mouet cōtinue.

Lectio. xx.

Estquam

Philosophus ostēdit p proprias rōes qz motus circularis e p̄tinu3 et p̄m3. hic ostēdit idē p q̄sdā logicas et cōes rōes et pōit tres rōes. circa qz p̄mā dicit qz rōnabilr accidit qz motus circularis sit vn3 et p̄tinu3 i p̄petuū: n̄ at motus rectus qz in recto determinat p̄ncipiū mediu3 et finis: et oia hec tria e assignat i ipā līea feta et iō e i ipā līea vñ incipit motus et vbi finiat: qz ois motus qescit apd terminos. s. v. a q vel ad quē. has eni duas getes. s. i. v. distixerat: s3 i linea circulari termini nō sunt distincti. nulla eni e rō qre vnū p̄ncipiū signatū i līea circulari sit magis terminus qz ali3: qz vnū qd qz silt e et p̄ncipiū et mediu3 et finis. et sic qdāmō qd mouet circularitē sp e i p̄ncipio et i fine: in q̄stū. s. qd i3 p̄ncipiū signatū i circulo p̄t accipi vlt p̄ncipiū vlt finis et qdāmō nūqz e i p̄ncipio vlt fine: i q̄stū. s. nullū p̄ncipiū circuli e p̄ncipiū vlt finis i actu. vñ seqt qz spera qdāmō mouet et qdāmō qescit: qz sicut i. vj. spera dū mouet sp obtinz eūdē locū s3 s3: et q̄stū ad h qescit: aliqñ tñ et aliū s3 rōnē: et q̄stū ad h mouet: iō at i ipā līea circulari nō distiguit p̄ncipiū mediu3 et finis: qz h tria p̄tinēt ad cētr3 a q sicut a p̄ncipio p̄cedūt līee ad circūferētiā: et ad ipz terminant līee a circūferētia p̄tracte: et e et mediu3 totū magnitudis s3 eqdistātiā ad oia signa circūferētie. et iō qz p̄ncipiū et finis circularis magnitudis e extra circulationē. s. i. cētro ad qd nō p̄tigit qd circularitē mouet: nō e assignare i motu circulari vbi qescat illd qd fert cū puenerit ad ipz: qz qd circularitē mouet sp fert circa mediu: s3 nō fert ad vltimuz: qz non fert ad mediu3 qd e p̄ncipiū et vltimuz: et pp h totū qd sperice mouet quodāmō sp quiescit: et quodāmō p̄tinue mouet: vt dictum est. Ex his ergo q dicta sunt sic ratio extrahi pōt. ois motus qui nūqz est in principio et fine est cōtinuus: s3 motus circularis est h̄mōi: ergo et c. et per idē mediu3 probatur qz motus rectus non possit esse cōtinuus. **D**einde cum dicit.

Lec. 9.

Lec. 11.

Co. 76.

Accidit autem conuersum. et nāqz quoniā mensura motuum circularis: primam necesse est ipsam esse. Omnia enim mensurantur primo. et quia primum mensura aliorum est. **C**onsequenter dicitur qz hec duo cōuersz se sequuntur. s. qz motus circularis sit mensura oīuz motuū et qz sit p̄mus motuū. oia eni mensurant p̄mo sui generis vt in. x. meta. ostēdit. et sic ista p̄positō cōuertibilis e: oē qd e mē/ sura est primū sui generis et oē qd e p̄mū e mē/ sura. sed

Lec. 2.

phyficozū

motus circularis e mē/ sura oīuz alioz motuū: vt p3 ex his q i fine q̄rti sunt dicta. ergo motus circularis e p̄m3 motuū vel si supponatur qz motus circularis sit p̄mus motuū propter supra dictas rationes concludetur qz sit mensura alioz motuum. Tertiam rationem ponit ibi.

Lec. vltima.

Amplius autem et regularē contingit circularē esse solum. Que enim in recto a principio irregulariter feruntur ad fines. Oia enim quāto distant qdēz plus a qescēte feruntur velocius. Circularis autē solius. neqz finis neqz principii in ipso aptum natuz est esse. s3 extra. **D**ices qz solus motus circularis p̄t eē regularis: qz q i līea recta mouentē regutr ferunt a p̄ncipio vsqz ad finē e eni motus irregularis: vt i. v. dictū e q non e equalr veloc p̄ totū. qd necesse e accidē i oī motu recto: qz i motib3 nā lib3 q̄to aliq q mouentē pl3 distant a p̄ma gete a q incipit motus veloci3 mouentē. i motu at violēto q̄to pl3 distāt ab vltio gete ad quā terminat motus: tāto veloci3 mouentur. Nā motus nālis itēdit i fine: violēto at i p̄ncipio. h at i motu circulari locū nō h3: qz i circulo p̄ncipiū et finis nō e natū. esse inter ipsaz circulationē q sit per circūferētiā. (S3 extra). i. in centro: vt dictū est. vñ nulla est rō quare iten datur et remittatur motus circularis quasi per appropinquationem ad principii vel fines: cū semp equalr appropinquat centro qd est principium et finis. Ad manifestum est autem ex his que in. v. dca sunt: qz motus regularis e magis vnus qz irregularis. et sic motus circularis e prior naturaliter qz motus rectus. q̄to enim aliquid est magis vnum: tanto naturaliter prius est. **D**einde cum dicit.

Lec. 7.

5. le. 9.

Lec. 7.

Co. 77.

Quod autem secundum locum mutatio primus motuū est. testantur omnes quicunqz de motu fecerunt memoriam. Principia enim tradunt ipsius mouētibus scd3 h̄mōi motuz. **D**isgregatio autē et cōgregatio motus scdm locū sūt. sic ei mouēt cōcordia et discordia. hec qdē eni disgregat. illa at cōgregat. et ipm aut intellectum ait Anax. disgregare mouētē pri3. Similiter at et quicunqz h̄mōi qdē neqz vnā causam dicunt: propter vacuum autem moueri dicunt. Et nanqz hi scdm locuz motum natura moueri dicunt. **M**otus enim propter vacuum loci mutatio e: et sicut i loco. alioz autē neqz vnū in eē primis corporibus: s3 his que sunt ex his opinat. Augmētari eni et corrupi et alterari cōgregatis et disgregatis atomis corporibus dicunt. Eodem at modo quicunqz propter densitatem aut raritatem efficiunt generationem et corruptionem. **C**ongregatione enim et disgregatione hec componunt. **A**mplius autem et preter hos animam causam facientes motus. ipsum seipsum enim mouens. **P**incipium esse dicunt eorum quē mouentur. **M**ouebit autem animal et omne animalium secundum eam que est secundum locum cinesim. Et proprie autēz moueri dicimus solum quod mouetur secundum locum motuz. **S**i autem quiescat quidem in seipso: augmētetur autem aut detrimentum patiatur aut alteretur. contingit quodāmōdo moueri. **S**impliciter autem moueri nō dicimus.

ostendit per opiniones antiquoꝝ pbō: uꝝ q̄ mot⁹ lo-
 calis sit primus motuū. ⁊ dicit q̄ huic ueritati attestantur
 dicta omnium pbōꝝ antiquoꝝ qui de motu fecerunt me-
 moriā qꝫ principijs attribunt q̄ moueant motu locali.
 hoc ostendit primo per opinionē Empe. qui posuit amicit-
 tiā ⁊ lūē prima principia monētia: quoz amicitia congre-
 gat: lūē uero disgregat. congregatio at ⁊ disgregatio sunt
 motus locales. Secūdo ostēdit idē p̄ opinionēz Anax. qui
 posuit intellectū primā cām mouentē cuius op⁹ s̄m ipm
 ē disgregare cōmixta. Tertio ostēdit idē per opinionem
 democ. qui nō posuit cāz mouētē: sꝫ dicit q̄ oīa mouent̄
 pp̄ naturā uacui: mot⁹ aut̄ qui ē pp̄ uacūū est loci muta-
 tiō: qꝫ uacūū ⁊ loc⁹ non differūt nisi rōne: ut in quarto
 dictū est. ⁊ sic dū ponūt res primo moueri pp̄ uacūū. po-
 nūt motū locale naturaliter primū: ⁊ nullū alioꝝ motuz.
 Sꝫ alios motus opināt cōsequi ad motū locale dicit enī
 sequētes democritū q̄ augmētari ⁊ corrumpi ⁊ alterari
 p̄tigit per q̄sdā cōgregationē ⁊ disgregationē indiuisibili-
 bz corpōꝝ. Quarto ostendit idē per opiniones antiquoꝝ
 naturaliu q̄ ponebāt vnā cām materialē tm̄: uel aquā uel
 aerē uel ignē uel aliquid mediū. ex illo enī vno materialī
 p̄ncipio cōstituūt ḡnitionē ⁊ corruptionē rez per cōden-
 sationē ⁊ rarefactionē q̄ p̄ q̄sdā p̄gregationē ⁊ disgregationē
 pplētur. Quinto ostendit idē p̄ opinionē p̄lonis q̄ posuit ani-
 mā esse primā causāz motus. posuit enīz p̄lo q̄ mouens
 seipsum qd̄ ē aiā: est p̄ncipiuꝝ eoz que mouent̄. mone-
 re at̄ seipsuz cōuenit aiāli ⁊ oī aiāto. scdm̄ eū q̄ ē scdm̄ lo-
 cū cinesis. i. per trāsmutationē locale. Sexto at̄ ostēdit idē
 per ea que cōiter ⁊ uulgariter loquētes dicūt. illud enīz
 soluz dicimus moueri qd̄ mouet̄ scdm̄ motū locale. Si
 aut̄ aliquid quiescat in loco sꝫ moueat̄ motu augmēti aut
 decrementi aut alterationis. dicitur quod mouetur quo-
 dammodo: sed non simpliciter. Deinde cum dicit.

Lec. 9.

Quod quidem igitur semper motus erat
 ⁊ erit omni tempore: ⁊ quod principium per-
 petui motus. Adhuc autem quis motus pri-
 mus: ⁊ quem motum perpetuum contingit es-
 se solū: ⁊ primū mouēs qd̄ imobile sit: dcm̄ ē.
 Epilogat que dixerat. s. q̄ motus semper fuerit ⁊ sem-
 per erit: ⁊ q̄ est aliquod primū principium motus per-
 petuz: ⁊ quis sit primus motus: ⁊ quem motum conti-
 gat esse perpetuum: ⁊ q̄ primuz mouens sit imobile.
 Hec enim omnia in precedentibus declarata sunt.

Lec. 78.

Quod autem hoc necesse est imparti-
 bile esse ⁊ nullam habere magnitudi-
 nem nunc dicamus determinantes p̄-
 mum de prioribus ipso.

Lectio. xxi.

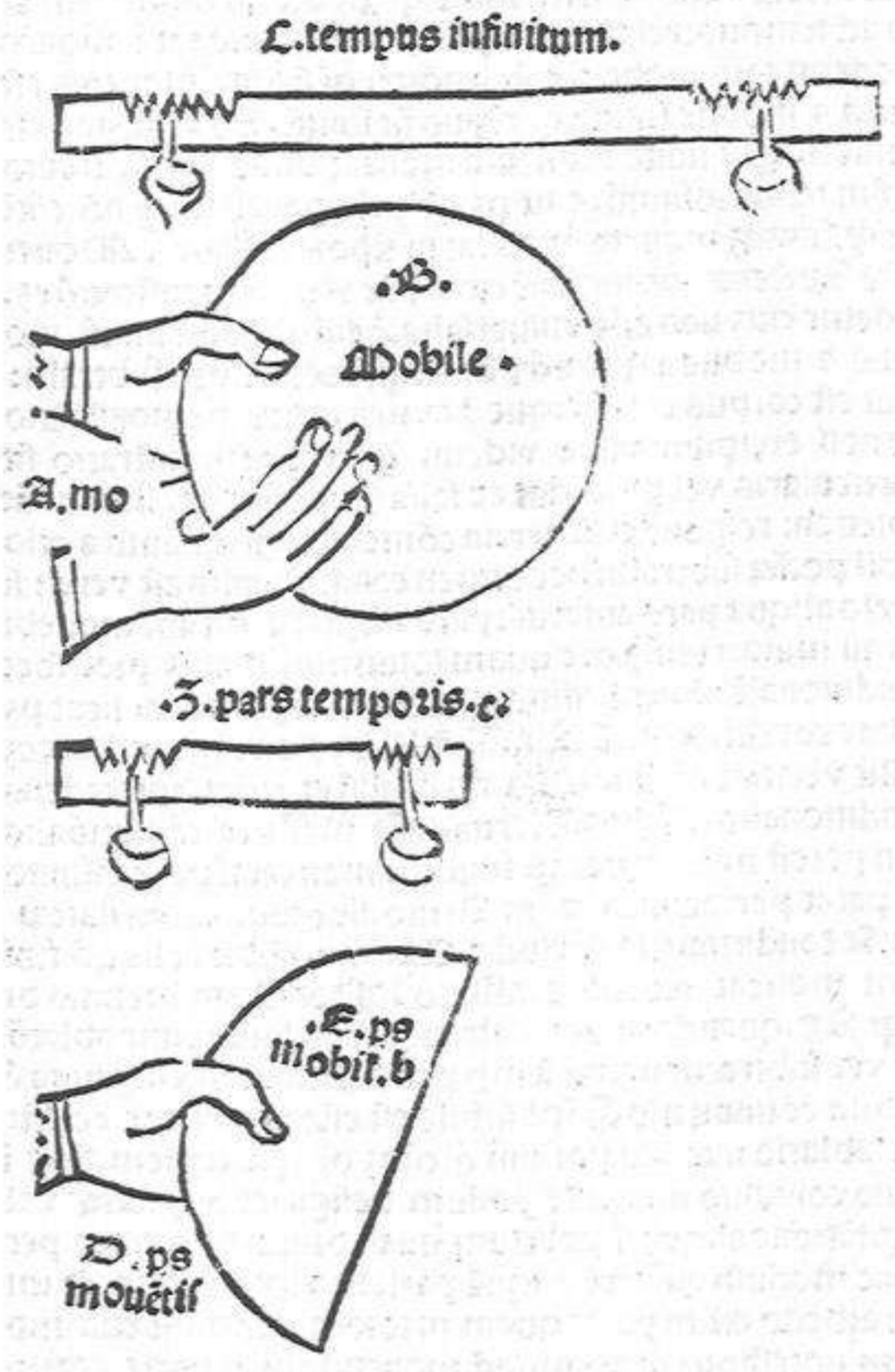
Utrumquam

Philosophus ostendit q̄lis sit prim⁹ mo-
 tus: hic ostendit q̄le sit primū mouēs: ⁊ dicit
 in p̄res duas. p̄rio dicit de quo est itēto.
 secundo exequit̄ p̄positū ibi. (Eoz at̄ q̄
 dē.) Dicit at̄ p̄rio q̄ cū dicit̄ sit supra q̄ primū mouens
 est imobile: nūc dicēdū est q̄ primū mouens est indiuisi-
 bile ⁊ nullā habēs magnitudinē sicut omnino inco: poreū
 sed antequā hoc ostēdamus oportet p̄determinare que-
 dā q̄ exigunt̄ ad h̄mōi probationē. Deinde cū dicit.

Horum autem vnum quidē est: q̄ impos-
 sibile est nullū finitū mouere secundum infini-
 tum tempus. Tria enim sunt quod mouetur
 mouens: in quo tertiuꝝ tempus: hec autēz aut
 finita omnia. aut infinita sunt omnia: aut que-
 dam: aut duo: aut vnū. Sit igitur. a. mouens.
 Quod autem mouetur. b. Tempus infinituz

in quo. c. Ipsum. d. igitur moueat aliquaꝝ par-
 tem ipsius. b. que est in quo. e. Non igitur in-
 equali ipfi. c. in pluri enim maius. Quare non
 est infinitum tempus quod est ipsius. 3. Sic
 itaqꝫ ipfi. d. apponens auferaz ipsum. a. ⁊ ipfi
 .e. ipsum. b. Tempus autem non auferam sem-
 per remouens equale: infinituz enim est. Qua-
 re omne. a. totuz. b. mouebit infinito tempore
 ipsius. c. Non ergo possibile est a finito moue-
 ri nihil secundum infinitum motum. Quod q̄
 dem igitur non contingit finitum in infinito tē-
 pore mouere manifestum est.

Deinonstratio qua probatur q̄ finitum mouens non
 potest mouere aliquid in tempore infinito.

Exequit̄ p̄posituz. ⁊ p̄rio' premitit: quedaz que sunt
 necessaria ad p̄ncipalis p̄positi ostētionēz scdo ostēdit p̄nci-
 pale p̄positū ibi. (Determinatis at̄ bis.) Circa p̄riuz tria
 facit p̄rio ostēdit q̄ ad motū infinitū requir̄ potētia infinita. se-
 cūdo q̄ potētia infinita n̄ p̄t eē i magnitudie finita ibi. (qd̄
 at̄ oīo. infinita magnitudie) Tertio q̄ p̄mū motorē oꝝ eē
 vnū q̄ moueat motū p̄tinuū ⁊ sēp̄iternū ibi. (De his at̄ q̄
 ferunt.) Dicit ergo p̄rio q̄ iter ea q̄ p̄determināda sunt
 an p̄ncipale p̄positū: vnū ē qd̄ ē impossibile aliqd̄ finitū sꝫ
 potētia mouē p̄ ip̄s infinitū. qd̄ sic ostēdit. Tria sunt i quoz
 motu: q̄rū vnū ē qd̄ mouet: aliū ē ip̄s mouēs: tertiuꝝ aut̄
 est tēp⁹ i q̄ sit mot⁹. oꝝ at̄ q̄ aut oīa ista sint infinita: aut oīa
 sint finita: aut q̄ qdā sint finita ⁊ qdā infinita uel duo tātū:
 uel vnū. Pōat ergo p̄rio q̄. a. sit mouēs. b. qd̄ mouet. tē
 p⁹ vō i q̄ sit mot⁹ sic. c. ⁊ pōatur q̄ aliq̄ ps ip̄s. a. q̄ ē. d.
 moueat aliquaꝝ p̄tem. b. que est. c. h̄is ergo p̄positiōibul
 factis cōcludi pōt q̄. d. mouet. e. in tempore nō eq̄li ip̄si
 c. in q̄. a. mouebat. b. sed in tempore minori probatū est

Lec. 6.

enim in fecū q̄ totūz mobile in maiori tēpore pertransit aliquod signū q̄ pars eius. cu3 ergo tēpus quod est. c. sit infinitū. Relinquitur q̄ tēpus in quo. d. mouet. non erit infinitū: sed finitū. et sit illud tēpus. 3. vt sicut a. mouet. b. i tēpore. c. infinito: ita. d. moueat. e. in tēpore. 3. finito cū at .d. sit pars ipsius. a. auferet vel consumetur cum sit finitū. Omne enī finitūz consumitur per subtractionem si eadē quantitas semp sumatur: vt in tertio dictū ē. et simili ter consumeat ipsum. b. si continue subtrahatur aliquid ab ipso et apponat ipsi. e. qz. b. etiā pōebat esse finitū et quā tuncqz auferat a tēpore qd̄ est. c. etiā fm eandem quanti tatē auferendo. non cōsumit totū. c. qz ponitur esse infini tūz. Ex hoc concludit q̄ totum. a. mouet totū. b. in tpe ali quo finito quod est pars ipsius. c. quod quidē sic sequitur ex p̄missis. qz fm p̄portione qua additur ad mobile et ad motore: addit etia3 ad tēpus. cum ergo subtrahendo a toto mobili et motore: et addēdo ad partes ipsoz cōsuma tur quādoqz totū mobile et totūz mouens: ita q̄ totū qd̄ erat in toto addeat parti. sequit̄ q̄ p̄portionaliter addē do ad tempus: resultabit tēpus finitū: in quo totū mouēs mouebit totū mobile. et sic oportet q̄ si totū mouens est finitū et mobile finitū: q̄ tēpus sit finitū. Si ergo non est possibile q̄ a finito mouente moueat aliqd̄ motu infinito .s. fm tēpus infinito. et sic p3 qd̄ p̄rio ponebat q̄ nō cōti git q̄ finitūz mouens moueat in tēpore infinito. Adonet autē Auicena dubitationē circa hāc Az. demonstratio ez. videtur enī non esse vniuersalis. ē enī aliquod finitū mo uens et mobile a quo nō pōt aliqd̄ auferri vel subtrahi: sicut est corpus celeste: quod tamen in hac demonstratio ne non excipitur. vnde videtur q̄ vel demonstratio sit particularis vel procedat ex falsa suppositione. Idūc aut̄ obietioni respondet Auer. in cōmento: q̄ quāuis a celo nihil posset subtrahi: hec tamen conditionalis est vera: si a celo aliqua pars auferat: pars illa mouebit aut̄ mouebi tur in minori tempore quam totum: nihil enīz prohibet conditionalē eē verā cuius antecedēs ē impossibile: sicut p3 in hac conditionali: si homo volat h3 alas: quicquid antez tollit veritatē cōditionalis vere falsū est: licet antecedens conditionalis sit falsus. Veritas aut̄ predictę cōditionalis non potest stare cū hoc q̄ finitum moueat tēpore infinito vt patet per deductionem Aristo. sic igitur ex veritate p̄ missa conditionalis cōcludit Az. impossibile esse qd̄ fini tum moueat tempore infinito. Idōest aut̄ breuius di ci q̄ Az. quando in demonstratiōibus suis vtitur ablatō ne vel subtractione: nō semp per ablationē intelligenda ē solutio cōtinuitatis q̄ impossibile est esse in corpore celesti sed ablatio intelligi pōt fm q̄cūqz designationem. sicut i ligno continuo manente possum designare vel tactu vel cogitatione aliquod punctum quasi diuidens totūz: et per hunc modum auferre aliquā partem a toto: dicere q̄ mi nor: albedo est in parte quam in toto: et per hunc etiā mo dum potest dici q̄ virtus ad mouendum in parte corpo ris celestis per designationē ablata: minor ē q̄ i toto: Alia aut̄ dubitatio est difficilior. Nō enī videt̄ eē cōtra rōnez mouētis finiti qd̄ moueat tpe infinito. qz si illud finitū sit icorruptibile vel ipassibile scd3 suā naturā: et nō recedēs a sua natura: semp eodē modo se h3 ad mouendum quia idē semp eodē modo se h3 semp facit idē. vñ nō ē ma gis ratio quare nō potest mouere postq̄ ante. et hoc sensu biliter apparet. videmus enīz q̄ sol pōt in infinito tpe mo nere corpora inferiora. Ad huius autem dubitationis so lutionem inuestigandus est p̄cessus demonstrationis in ducte. certum enīz esse d3 q̄ sic intelligenda est conclusio quemadmodum sequitur ex p̄missis. Considerādū est igitur q̄ tempus motus pōt accipi dupliciter precipue i motu locali: vno modo fm partes mobilis. Alio mō f3 partes magnitudinis supra quam transit motus. Ad an festum est igitur q̄ prius vna pars mobilis pertransit ali quod signum magnitudinis quā totum mobile: simili ter etiam totum mobile prius pertransit vnam partē ma gnitudinis quā totam. Apparet autem manifeste ex p̄o cessu Az. q̄ hic loquitur de tempore motus fm q̄ tem

pus motus accipitur fm partes mobilis: et nō secūdu q̄ accipitur fm partem magnitudinis que motu pertransi tur. Eadem enim est proportio partis motoris ad ptes mobilis: que est proportio totius motoris ad totum mo bile. Vnde equali velocitate semper pars mouebit partē qua totum mouet totum. et sic in equali tēpore pertransi bit pars mobilis aliquā magnitudinē mota a pte moto ris: et totū mobile motū a toto motore. vel forte in mino ri tēpore mouebitur totū q̄ pars: qz potentia vnita ma ior: est q̄ potentia diuisa: et quanto maior est potentia mo uentis. velocior est motus et tēpus min⁹. oportet ergo q̄ hoc intelligat̄ fm quod accipitur tēpus motus fm par tes mobilis: quia vna ps mobilis in minori tēpore ptran sit aliqd̄ signū: q̄ totū mobile: et fm hoc est impossibile q̄ tempore infinito moueat nisi sit mobile infinito. impossibile ē aut̄ q̄ mobile infinito moueat a motore finito. quia semp virtus motoris ē maior q̄ virtus mobilis. vñ necesse est q̄ mobile infinito moueat a motore infinito. et sic sicut ipof sibile sequit̄ ex hoc q̄ ponit̄ q̄ moto: finit⁹ moueat mo bile finitū motu q̄ sit infinitus fm partes mobilis. Ita re moto hoc icōuenienti: oportet vltterius hic cōcludere q̄ motus infinitus sit mobilis infiniti a motore infinito. Si cōtra hoc potest aliqs obijcē. q̄ Az. supra nō p̄banit mo tū esse infinito fm partes mobilis: sicut mot⁹ corporis infi nitū dī infinitus: qz totū vniuersum corporeū finitū est vt p̄batū ē in tertio huius: et p̄babit i primo de celo. vnde non vñ esse demonstratio Az. sic verificata ad p̄positū cō cludendū: vt. s. primus motor qui mouet motū infinitūz sit infinitus. S3 dicēdū q̄ id qd̄ ē cā prima motus infiniti oportet q̄ sit per se cā infinitatis mot⁹: qz semper cā que est per se ē prior ea que ē per aliud. vt supra dictū est. vir tus at̄ cause per se determinat ad effectū per se et non ad effectū p̄ accidēs. sic enī supra docuit Az. in secundo com parare cās effectib⁹. cū at̄ contingat motū esse infinitū du pliciter: sicut dictū ē. s. fm ptes mobilis et f3 ptes magni tudinis supra quātrāsit motus: per se infinitū ē i motu ex partib⁹ mobilis: per accidēs at̄ fm partes lōgitudinis: qz quātitas mot⁹ que attendit̄ f3 ptes mobilis cōpetit ei se p̄ cūndū propriū subiectū: et ita inest ei per se. Quantitas autem motus non accipit̄ secundum partes longitudinis sed secundum reiterationē motus ipsius mobilis: p̄out .s. mobile totū qd̄ cōpleuit motū suū per vnam partē: lō gitudinis iterato pertransit aliam. Id ergo quod ē cā pri ma infinitatis motus h3 virtutem super infinitatem mo tus que est per se: vt. s. possit mouere mobile infinitum si contingat. et ideo necesse est q̄ sit infinitum: et quāuis p̄mū mobile sit finitū: tamen h3 quandam similitudinē cū in finito: vt deū est in tertio. Ad hoc autēz q̄ aliquid sit cā motus infiniti per reiterationē motus: que ē per accidēs nō oportet q̄ habet virtutē infinitā: sed sufficit si h3 virtutēz imobile finitā: qz semp manēte eadē virtute poterit reite rare eūdem effectū. sicut sol h3 virtute in finitā: et tñ possz mouere inferiora elemēta tēpore infinito si motus esset sempiternus fm positionē Az. non enī est prima cā infi nitatis motus. sed quasi ab alio mota ad mouendū tem pore infinito fm positionez predictas. Deide cū dicit.

Quod autem omnino infinita magnitudi ne non contingit infinitam esse potentiam: ex his manifestum est. sit enim plus potentia sem per equale in minori faciens tempore vt calefa ciens: aut dulce faciens: aut proiciens: et om nino mouens. Necesse ergo et a finito quide3 infinitam autem habente potentiam pati ali quid patiens: et plus q̄ ab alio Plus enim est infinita potentia. At vero tempus non con tingit esse nullum. Si enim est in quo. a. tem pus in quo infinita vis calefacit: aut depellit in quo autem. a. b. finita quedam ad hanc maiorē

Zec. 9.

Q. d. Auic. cen.

Responso Auerrois.

Alia rñsio.

Alia que stio.

2. de gene ratione et corruptōe. Lec. 9.

Responso.

obiectō

Phyf. corū. 3. Lec. 8. p̄rio ce. Lec. 9. 10. et 11. Rñsio. Lec. 9. Lec. 6.

Lec. 5.

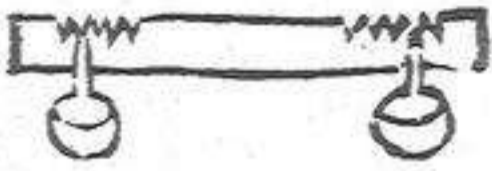
Lo. 79.

Octauis

semper accipiens finitam veniam. Aliquando ad id quod in a. tempore motum erat. Ad finitum enim semper addens excellam omne de terminatus: et auferens deficiens similiter. In equali ergo tempore mouebit finita ipsi infinite. Hoc autem impossibile.

Demonstratio quod nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

A. tempus in quo infinita potentia mouet.

B. tempus in quo finita potentia mouet

Ostendit quod necesse est virtutem que est in magnitudine proportionari magnitudini in qua est. et primo ostendit in magnitudine finita quod non potest esse potentia infinita: quod principaliter intendit: secundo quod nec in magnitudine infinita potest esse potentia finita ibi. (Neque igitur finitus.) Quod autem in magnitudine finita non contingat esse potentiam infinitam probat duas suppositiones premitendo quarum prima est quod maior potentia equaliter effectum perficit in minori tempore quam minor: sicut maior potentia calefactura ad equaliter caliditatem perducit id in quo agit in minori tempore. et simile est de potentia dulcorantis vel prolicientis vel cuiuscumque mouentis. Et ex hac suppositione concludit: quod cum potentia infinita sit maior quam potentia finita necesse est quod si sit aliqua finita magnitudo habens potentiam infinitam: quod tali agente siue vnum patiens siue plura patiantur in eodem tempore maiorem mutationem: quam ab alio habente potentiam finitam: vel e converso quod equaliter mutationem patiens ab eo patiat in minori tempore vnumque enim potest intelligi in eo quod dicitur (et plus ab alio) Secunda suppositio est: quia omne quod mouetur: mouetur in tempore ut in .vi. probatur: non potest esse quod patiens immutetur ab agente infinite potentie in non tempore: immutatur ergo in tempore. Ex hoc sic procedit. sit tempus in quo virtus infinita mouet calefaciendo vel impellendo. a. tempus autem in quo aliqua virtus finita mouet sit. a. b. quod est maius quam a qualibet antea potentia finita potest accipi alia maior. Si ergo accipiamus aliam maiorem potentiam finitam quam primam que mouebat in tempore a. b. sequitur quod hec secunda potentia mouebit in tempore minori: et iterum tertia potentia finita maiori in tempore adhuc minori. et sic semper accipiendo finitam potentiam: veniam aliquando ad hoc quod aliqua finita moueat in tempore a. cum enim semper fiat additio ad potentiam finitam: excedetur omnis determinata proportio. Similiter autem additur ad potentiam motiuam: et subtrahitur a tempore motus: quia maior potentia in minori tempore mouere potest. sic ergo sequitur quod finita potentia perficiat motum in equali tempore cum potentia infinita que ponebatur mouere in a. hoc autem est impossibile. ergo nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam. Dubitatur autem circa hanc rationem multipliciter. pri-

physicorum

mo namque videtur quod hec ratio nullo modo concludat. quod enim conuenit alicui per se per nullam potentiam: potest ab eo remoueri quantumcumque sit magna. Non enim est ex defectu potentie vel infinitati potentie repugnat: si dicatur fieri non posse quod homo non sit animal. Esse autem in tempore per se conuenit motui ponitur enim motus in diffinitione temporis: ut supra in quarto habitum est. ergo si ponatur etiam potentia infinita mouens: non sequitur quod motus sit in non tempore: ut Ar. hic concludit. Item si consideretur processus philosophi: ex hoc concludit quod motus sit in non tempore: quia potentia mouens est infinita: sed potentia infinita mouens et potest non esse in corpore: ergo eadem ratione sequitur quod talis potentia si sit infinita mouebit in non tempore: non ergo per hoc quod est immobile moueri in non tempore: potest concludi quod nulla virtus infinita est in magnitudine: sed quod simpliciter nulla virtus mouens sit infinita. Item ad magnitudines potentie duo pertinere videntur scilicet velocitas motus et diuturnitas temporis. et secundum excessum potentie fieri videmus excessum in utroque dictorum: sed secundum excessum potentie infinite supra ostendit quod motus perpetuus est ab aliqua potentia infinita: non autem quod aliqua potentia infinita non sit in magnitudine. ergo similiter et hic secundum excessum in velocitate non debet concludi quod nulla virtus infinita sit in magnitudine: sed quod virtus que mouet tempore infinito propter sui infinitatem moueat et in non tempore. Item videtur conclusio esse falsa. quanto enim est maior virtus alicuius corporis: tanto diutius potest conseruari in esse. Si ergo nullius corporis potentia esset infinita: nullum corpus posset in infinitum durare: quod patet esse falsum: tam secundum opinionem ipsius: quam secundum sententiam fidei christiane: que ponit substantiam mundi in infinitum duraturam. Idem etiam moueri obiectio de diuisione et additione quibus utitur: quod non conueniunt rebus naturis: sed quia superius satis deum est pretermittatur ad presens. Adis ergo dubitationibus per ordinem respondentes dicendum est ad primam: quod philosophus non intendit hic facere demonstrationem ostensiuam: sed demonstrationem ad impossibile ducentem: in qua quia ex aliquo dato aliquid sequitur quod est impossibile: excluditur primum datum impossibile esse non autem est verum quod primum datum simul tamen conclusionem esse sit possibile. sicut si daretur quod esset aliqua potentia que posset remouere genus a specie: sequeretur quod illa potentia posset facere quod homo non esset animal. Sed quia hoc est impossibile: impossibile est et primum: non autem ex hoc potest concludi esse possibile quod sit aliqua potentia que faciat hominem non esse animal. ita ex hoc quod est aliquam potentiam infinitam esse in magnitudine: ex necessitate sequitur motum esse in non tempore. sed quia hoc est impossibile: impossibile est infinitam potentiam esse in magnitudine. nec potest ex hoc concludi esse possibile quod potentia infinita moueat in non tempore. Ad secundam autem dubitationem respondet Auerrois in commento huius loci: dicens quod ratio Aristoteli hic procedit de potentia ratione sue infinitatis. finitum autem et infinitum conuenit quantitati: ut supra habitum est. unde potentie que non est in magnitudine non proprie competit quod sit finita vel infinita. Sed hec responsio est et contra Aristotelis intentionem et contra veritatem. Contra intentionem quidem Aristoteli est: quia Aristoteles in prebatio re cedenti demonstratione probauit quod potentia mouens tempore infinito sit infinita: et ex hoc infra concludit quod potentiam mouens celum non est potentia in magnitudine. Est etiam contra veritatem: quia cum omnis potentia actiua sit secundum aliquam formam: eo modo conuenit magnitudo potentie: conuenit: et per consequens finitum et infinitum: sicut conuenit forme. forme autem conuenit magnitudo per se et per accidens per se quidem secundum perfectionem ipsius forme sicut dicitur magna albedo etiam parue niuis secun-

Le. 17.
questio
2.

questio
3.

questio
4.

Ad primam

Ad secundam

In primo
Le. 3.
Improbatio re
sponsio
ni auer
rois
Le.
ultima.

Le. 6.

questio
4.

dom perfectionem proprie rationis : per accidens antez
 scōz qꝫ aliqua alia forma habet extensionez in subiecto: si
 cut dī magna albedo pp magnitudinē superficiē. hec autē
 secunda magnitudo non potest cōpetere potētie q̄ nō ē in
 magnitudīe. sed pꝫima magnitudo maxime ei competit
 qꝫ potētie ī materiales quanto sunt minus cōtracte p ap
 plicationē ad materiā: tāto sunt perfectiores ⁊ vltiores.
 Velocitas autem motus non sequitur magnitudinēz vir
 tutis que est per accidēs per extensionē ad magnitudinē
 subiectū: sed magis eam que est per se secundū propriam
 pꝫectionē: quia quāto aliqd̄ ens actu est perfectius: tan
 to est vehementius actiuū. vnde non potest dici qꝫ poten
 tia que non est in magnitudine: quia non est infinita in
 finitate magnitudinis que est ex magnitudine subiecti: p
 pter hoc non causet augmentū velocitatis in infinitū: qd̄
 est moueri in non tempore. Unde ⁊ idē cōmentator hāc
 dubitationē aliter soluit in vndecimo meta. vbi dicit qꝫ cor
 pus celeste mouetur a duplici motore. s. a motore pꝫicto
 qui est anima celi: ⁊ a motore separato qui non mouetur
 neqꝫ per se neqꝫ per accidens. ⁊ quia ille motor separatus
 est infinite virtutis: motus celi acquirit ab eo pꝫetua dū
 rationem: quia vero motor coninctus est finite virtutis
 ideo motus celi acquirit ab eo velocitatē determinatam.
 Sed nec ista responsio sufficiēs est cū enī vtrumqꝫ videat
 tur consequi potētiā infinitā. s. qꝫ moueat tēpore infinito:
 vt precedentis demōstratio conclusit: ⁊ qꝫ moueat in non
 tempore vt videtur concludere hec demōstratio. Itēz
 restat dubitatio: quare aīa celi que mouet in virtute mo
 toris separati infiniti: magis ab eo sortiat̄ vt possit mo
 nere tempore infinito: q̄ vt moueat velocitate infinita. i.
 in non tempore. Ad hanc igitur dubitationem dicendūz
 est qꝫ omnis potētia que non est in magnitudine mouet
 per intellectum. sic enim philosophus probat celum mo
 ueri a suo motore in vndecimo meta. nulla autem poten
 tia que est in magnitudine mouet quasi intelligēs: proba
 tuz est enī in. iii. de aīa qꝫ intellectus non ē virtus alicui⁹
 corporis. hec autēz est differentia inter agens per intelle
 ctum ⁊ agens materiale. quia actio agentis materialis p
 porcionatur nature agentis: tanta enim procedit calefa
 ctio quantum est calor: sed actio agentis per intel
 lectum non pꝫorcionatur nature ipsius: sed forme ap
 prehense. non enim edificato: tantū edificat quantum po
 test: sed quantum exigit ratio forme concepte. sic igitur si
 aliqua esset virtus infinita in magnitudine: sequeretur qꝫ
 motus ab ipsa procedens esset secundū pꝫortionē ei⁹.
 ⁊ ita procedit demōstratio presens. si at sit virtus infini
 ta nō in magnitudine: motus ab ipsa non procedit scōz p
 pꝫortionē virtutis: sed secundū rationē forme apprehense.
 id est secundūz qꝫ contingit fini ⁊ nature subiecti. Est etiā
 aliud attendendūz: qꝫ sicut probatū est in. vi. huius: nihil
 mouentur nisi magnitudinē habēs. vnde velocitas mot⁹
 est effectus receptus a mouente in aliquo habēte magni
 tudinē: manifestū est autē qꝫ nihil habens magnitudinēz:
 potest recipere equalē effectū pꝫorcionatum potētie
 que non est in magnitudine: quia omnis natura corporea
 comparatur ad naturā incorpoream sicut quoddāz parti
 culare ad absolutū ⁊ vniuersale. vnde non potest conclu
 di si virtus infinita non sit in magnitudine: qꝫ ex ea conse
 quatur infinita velocitas in aliquo corpore que ē effectus
 pꝫorcionatus tali potētie: vt dictum est: sed nihil pro
 hibet in aliqua magnitudine recipi effectūz virtutis que
 est in magnitudine qꝫ causa prior est effectū. vnde si pone
 retur qꝫ aliqua virtus infinita esset in magnitudine: se
 queretur qꝫ effectus correspondens esset in magnitudine
 s. velocitatis infinita ⁊ hoc est impossibile. ergo ⁊ primū.
 Ex his autem patet solutio tertie dubitationis: nam mo
 ueri tempore infinito non repugnat ratioi magnitudinis
 mote conuenit enim magnitudinē circulari: vt supra ostē
 sum est. vnde a primo mouēte infinite virtutis causatur
 motus diurnitatis infinite: non antez mot⁹ velocitatis
 infinite. Quartaz vero dubitationē soluit Alex. vt Auer.
 dicit hic in cōmento qꝫ corpus celeste acquirit eternitatem

a motore separato quod est infinite virtutis sicut ⁊ pꝫe
 tuitatem motus vnde sicut nō est ex infinitate celestis cor
 poris qꝫ in perpetuūz moueatur: ita non est ex infinitate
 corporis celestis qꝫ in perpetuum duret: sed vtrumqꝫ est
 ex infinitate motoris separati. hanc autem responsionēz
 Auerrois improbare nititur in hoc commento ⁊ in vnde
 cimo meta. dicens qꝫ impossibile est qꝫ aliquid acquirat
 perpetuitatem essendi ab aliquo: quia sequeretur qꝫ id qd̄
 in se est corruptibile: fieret eternum: sed perpetuitatē mo
 tus potest aliquis acquirere ab altero: eo qꝫ motus ē act⁹
 mobilis a mouēte. dicit ergo qꝫ in corpore celesti quantum
 est. de se nō est aliqua potētia ad non esse: quia eius sub
 stantie nō est aliquid contrarium. sed in ipso est aliqꝫ po
 tentia ad quietem: quia motui eius contrariatur quies. ⁊
 inde est qꝫ non indiget acquirere perpetuitatem essendi
 ab alio sed perpetuitatem motus ab alio acquirere idiget.
 qꝫ autē in corpore celesti non sit aliqua potētia ad nō eē
 ex hoc contingere dicit qꝫ corpus celeste dicit non esse cō
 positūz ex materia ⁊ forma: quasi ex potētia ⁊ actu: sed
 dicit ipsum esse materiāz actu existentem. ⁊ formāz eius
 dicit animā ipsius: ita tamen qꝫ nō cōstituatur in esse per
 formam sed solū in moueri. ⁊ sic dicit in eo esse non potē
 tiam ad esse sed solū ad vbi sicut philosophus dicit in vn
 decimo meta. Sed hec solutio ⁊ veritati repugnat ⁊ intē
 tioni Aristotelis veritati quidem repugnat multipliciter.
 Et primo quia dicit qꝫ corpus celeste nō componitur ex
 materia ⁊ forma: hoc enīz est omnino impossibile. Ma
 nifestum est enim corpus celeste esse aliquid actu: alioqꝫ
 non moueretur. quod enim est in potētia tantum: non ē
 subiectūz motus: vt in. vj. habitum est. Oportet enim oē
 quod est actu vel esse formam subsistentem: sicut substan
 tie separate: vel habere formam in alio: quod quidēz se
 habet ad formam sicut materia ⁊ sicut potētia ad actūz.
 Non autem potest dici qꝫ corpus celeste sit forma subsi
 stens: qꝫ sic esset intellectum in actu non cadens sub sensu
 neqꝫ sub quantitate. Relinquitur ergo qꝫ est compositūz
 ex materia ⁊ forma ⁊ potētia ⁊ actu: ⁊ sic est in ipso po
 tentia quodāmodo ad nō esse. Sed dato qꝫ corpus cele
 ste nō sit compositum ex materia ⁊ forma: adhuc oportet
 ponere in ipso quodāmodo potētiā essendi. necesse
 est. n. qꝫ omnis substantia simplex subsistēs vel ipsa sit su
 um esse: vel participet esse: substantia autem simplex que
 est ipsūz esse subsistens nō pōt esse nisi vna. Omnis ergo
 substantia que est post. pꝫimam substantiam simplicem
 participat esse. omne autem participans cōponit̄ ex pꝫici
 cipante ⁊ participato: ⁊ participans est in potētia ad
 participatūz: ergo substantia quantumcūqꝫ simplex
 post pꝫimam substantiam simplicem est potētia essendi.
 Deceptus autē fuit per equiuocationem potētie. nā po
 tentia quandoqꝫ se habet ad opposita: ⁊ hoc excluditur a
 corpore celesti: ⁊ a substantiis simplicibus separatis: quia
 non esset in eis potētia ad non esse secundum intentionēz
 Aristotelis: eo qꝫ substantie simplices sunt forme tantūz.
 forme autem per se conuenit esse. materia autēz corporis
 celestis non est in potētia ad aliam formam: sicut enim
 corpus celeste comparatur ad suam figuram cuius est
 subiectum vt potētia ad actum ⁊ tamen non potest
 non habere talem figuram: ita materia corporis celestis
 comparatur ad talem formam vt potētia ad actum: ⁊
 non est in potētia ad priuationem huius forme: vel ad
 non esse. Non enim oīs potētia est oppositōz: alioqꝫ
 possibile nō sequeretur ad necesse: sicut dicitur in. ij. peri
 bermenias. Est etiam eius positio contra intentionēz Ari
 stotelis qui in primo de celo in quadam demōstratione
 vtitur qꝫ corpus celeste habeat potētiā vel virtutem
 ad hoc qꝫ sit semper. non potest ergo enadere inconueni
 ens per hoc qꝫ dicit in corpore celesti non est in potētia
 essendi hoc enim est manifestum falsum: ⁊ contra inten
 tionē Aristotelis. Videamus ergo vtrum conueniēter
 impugnet solutionem alexā. qui dicit qꝫ corpus celeste ac
 quirat eternitatem ab alio. Esset siquidem conueniens ei⁹
 improbatio si Alexāder posuisset qꝫ corp⁹ celeste de se ha

vel. 12.
 Co. 41.

vel. 12.
 Co. 41.

vel. 12.
 Lec. 6.
 Lec. 7. 7.
 10.

Lec. 5.

Lec. 20.

Vel. 12.
 Lec. 2.

Lec. 7.
 Lec. 16.

beret potentiam ad esse & non esse: & ab alio acgreret esse
semper. & hoc dico supposita intentione ipsius: vt nō exclu-
damus omnipotentiam dei p̄ quam corruptibile hoc potest
indui in corruptionē: qđ nunc discutere ad propositū non
p̄inet. sed tamen Averrois ēt sua intentione supposita con-
cludere non pōt cōtra alex. qđ nō posuit qđ corpus celeste
acquirat eternitatē ab alio: quasi de se habens potentiam
ad esse & nō esse: s; quasi nō habens ex se esse. Omne enī
qđ non est suum esse participat esse a cā prima que est su-
um esse vnde & ipse confitetur in libro de sba orbis: qđ de
est cā celi non solum quātum ad motum eius: s; ēt quan-
tum ad s̄bam ipsius: qđ non est nisi: qz ab eo h; esse: non
autem h; ab eo esse nisi p̄petuum h; ergo perpetuitatem
ab alio. & in hoc ēt consonat verba eius qui dicit in. v. me-
ta. & supra in principio huius. viij. qđ quedā sunt necessa-
ria que hnt cām sue necessitatis. hoc ergo supposito pla-
na est solutio s; intentionē alex. qđ sicut corpus celeste h;
moueri ab alio ita & esse. vnde sicut motus perpetuus de-
monstrat infinitam virtutem motoris: nō aut ipsius mo-
bilis: qz eius demonstratio demonstrat infinitam virtutem
esse a qua h; esse: non tamen oīno eodem modo se h; po-
tentia corporis celestis ad esse & ad moueri p̄petuo: non
quidem s̄m d̄fam quam ipse assignat qđ in corpore cele-
sti sit quātū ad moueri potentia ad opposita: que sunt q-
es & motus: s; ad opposita que sunt diuersa vbi: s; diffe-
runt quātū ad aliud. Nam motus s; se cadit in tpe: esse
verō non cadit in tpe: sed solum s̄m qđ subiacet motui.
Si ergo sit aliqd esse qđ non subiacet motui illud ēē nul-
lo modo cadit sub tpe. potentia ergo que ad moueri in
tpe infinito respicit infinitatē t̄pis directe & per se: sed po-
tentia que est ad esse tpe infinito: si quidē illud esse sit trās-
mutabile respexit quantitatem t̄pis: & ideo maior virtus
requirit ad hoc qđ aliquid duret ī ēē trāsmutabili maiori
tpe. s; pō³ qđ ē respectū ēē trāsmutabilī nullo^o respexit q̄titatē
t̄pis. vñ magnitudo vel infinitas t̄pis nihil facit ad infini-
tam vel magnitudinem potentie respectu talis esse. dato
ergo per impossibile qđ corpus celeste non haberet esse
ab alio: adhuc non pōt ex p̄petuitate ipsius cōcludi qđ in
eo esset virtus infinita. **C** Deinde cum dicit.

Co. 80.

Neq; igit finitum contigit infinitam poten-
tiam habere: neq; infinitum finitam.

C Probat qđ in magnitudine infinita non pōt esse poten-
tia finita: & hoc duabus rōnibus. circa quarum primam
trā facit. primo ponit cōclusionē principaliter intentā dicēs
qđ sicut magnitudine finita non pōt esse potentia infinita:
ita nec in aliquo quanto infinito pōt esse potentia finita s;
totum. Nam pars infiniti si accipiat finita habebit potē-
tiam finitā. hoc aut inducit nō quasi necessariū ad princi-
pale p̄positum ostendendū s; quasi adherens & a fine con-
clusioni prius demonstrate. Secundo ibi.

Et tamen contigit in minori magnitudine
ampliozem potentiam esse. Sed adhuc magis
ī maiori plurima.

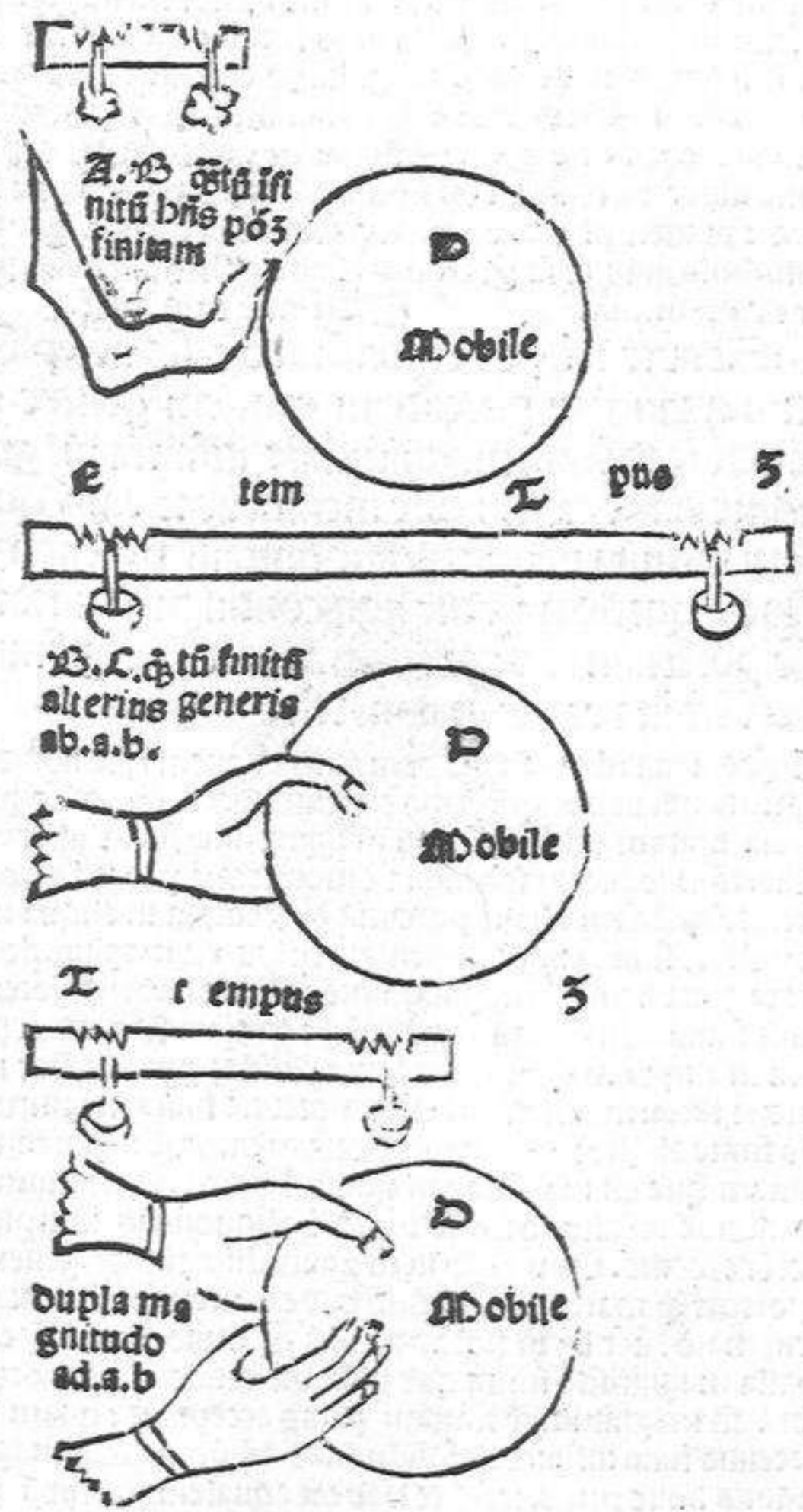
C Ponit quoddā per qđ alicui videri posset qđ ī magni-
tudine infinita sit potentia finita. videmus enim qđ ali-
qua minor magnitudo h; maiorem virtutem q̄ maior
magnitudo: sicut parvus ignis h; maiorem virtutē acti-
uam q̄ multus aer. sed per hoc non pōt haberi qđ quan-
tū infinitū habeat potentiam finitā: qz si accipiat aliqua
adhuc magis excedens magnitudo: habebit maiorē virtu-
tē: sicut si aer maior: s̄m aliquā quantitātē h; minus d̄ vir-
tute q̄ parvus ignis: si multū angeat aeris quātitas habe-
bit maiorē virtutē q̄ parvus ignis. Tertio ibi.

Si igitur ī quo est. a. b. infinitum: sed. b. c. ha-
bet potentiam quandam que in aliquo tempo-
re mouet ipsum. d. in tempore in quo est. e. 3.

Si igitur ipsi. b. c. duplā accipio: in medio mo-
uebit tempore ipsius. e. 3. Sit enim bec pro

portio Quare in. 3. & t. mouebit. ergo sic acci-
piens semper. a. b. quidem nequaquam transi-
bo. Tempore autem dato semper minus acci-
piam. infinita ergo potentia erit omnem enim
finitam potentiam excellit. Omnis autem
finite potentie necesse est finitum esse & tem-
pus. Si enim ī quodam tanta: maior in minori
qdem determinato aut mouebit tpe secundū
conuersionem proportionis. Infinita enī om-
nis potentia sicut multitudo & magnitudo ex-
cellens omne finitum.

C Demonstratio quod nulla magnitudo vel quantum
infinitum h; potentiam finitam.
C Tps in quo q̄tū infinitum potētie finite mouet. d.

C Ponit demonstrationem intentā que talis est. sit quā-
tum infinitū a. b. & sit. b. c. magnitudo finita alterius gene-
ris que habet quandā potentiam finitā. & sit quoddā mo-
bile. d. quod moueat a magnitudine. b. c. in tpe quod est
. e. 3. & qz. b. c. est magnitudo finita: poterit accipi ma-
gnitudo. accipiat igitur maior s̄m duplā proportiōem
quanto aut est maior potentia mouentis: tanto in minori
tpe mouet: vt habitum est in. vij. ergo duplam ipsius
. b. c. mouebit idem mobile. f. d. in medio tempore quod
sit. 3. t. ita qđ intelligat tempus. e. 3. diuidit per mediū in
puncto. t. s̄mp aut sic addendo ad. b. c. nunquam pōt trā-
sire. a. b. quod improporcionabiliter excedit. b. c. sicut inf.

2 e. 9.

Octauus

nitiū finitum. & cū. a. b. habeat potentiam finitā mouet in tēpore finito. d. & sic diuidēdo semper de tēpore quo mouebat. b. c. perueniemus ad aliquod tēpus minus q̄ sit tēpus in quo mouebat. a. b. q̄: omne finitum transcendit per diuisionē. sequit̄ ergo q̄ minor potentia moueat i minori tēpore quod est impossibile. Relinquit̄ ergo q̄ in magnitudine infinita erat potentia infinita: q̄. s. potentia magnitudinis infinite excedit oēm potentiam finitam. & hoc probatum est per subtractionē tēporis: q̄: omnis potentie finite necessē est ponere quoddā determinatum tēpus in quo mouet: q̄ ex hoc apparet: q̄ si tanta potentia mouet in tāto tēpore: minor mouebit i minore tēpore. sed tamen determinato. i. finito s̄m conuersam proportionē: vt. s. quantum addit ad potentiam: tātam diminuat de tēpore. & sic quantūcūq; addas ad potentiam finitā dū modo remaneat potētia finita: semper habebit tempus finitum: q̄ erit accipere aliquod tempus quod erit tanto minus tempore prius dato: quanto potentia super excre scens ex additione est maior potentia prius data. s̄ potētia infinita excellit in mouendo omne determinatum tēpus: sicut in omnibus alijs infinitis contingit: q̄: omne in finitum sicut multitudo & magnitudo excedit omne determinatum sui generis: & sic manifestum est q̄ potētia infinita excedit oēm potentiam finitam: ex quo excessus potentie super potentiam est sicut minoratio temporis a tēpore: vt dictum est. vnde patz cōclusio p̄dicta. s. q̄ magnitudinis infinite sit potentia infinita ex necessitate sequitur ex premissis.

Deinde cum dicit.

Co. 81.

Est autem hoc demonstrare & sic accipiēs enim quandam potentiam eandem genere ei que est in infinita magnitudine infinita magnitudine existentem: que mensurabit eam que est in infinita magnitudine finitam potentiaz. Quod quidem igitur non contingit infinitam esse potētiam infinita magnitudie: neq; finitam i infinita et his palam est.

¶ Nonit ad idem aliam demonstrationem que non d̄t a prima nisi in hoc q̄ prima concludebat accipiendo potentiam finitam existentem in magnitudine finita alterius generis: hec autem secunda demonstratio procedit accipiendo quādam aliam potentiam existentem in aliqua magnitudine finita eiusdem generis cuius est magnitudo in finita: puta si sit aer magnitudinis infinite habens potentiam finitā: accipiemus quandā potentiam finitam existentem in aliqua magnitudine finita eiusdem generis. hac positione facta: manifestum est q̄ potentia finita magnitudinis finite aliquotiens multiplicata mensurabit potentiaz finitam que est in infinita magnitudine: q̄ omne finitū mensurat ab aliquo finito minori aliquotiens sumpto: vel ēt excedit. Cum ergo in magnitudine eiusdem generis oporteat q̄ maior magnitudo habeat maiores potentiaz: sicut maior aer h̄z maiorē potentia q̄ minor: necessē erit q̄ illa magnitudo finita que habebit eandem proportionem ad magnitudinē finitam prius acceptam: quam h̄z potentia finita infinite magnitudinis ad potentiam magnitudinis finite prius accepte habeat equalem potentia potentie magnitudinis infinite. sicut si potentia finita magnitudinis infinite sit centupla potentie finite cuiusdam magnitudinis finite date: oportebit q̄ magnitudo que est centupla illius magnitudinis finite habeat equalem potentiam magnitudinis finite: ex quo proportionabiliter in re eiusdem generis auget magnitudo & potentia. hoc autē est impossibile quod p̄clusum est: q̄ oporteret q̄ magnitudo finita esset equalis infinite: vel q̄ minor magnitudo eiusdem generis habeat equales potentiam maiori. Est ergo impossibile & primū ex quo sequit̄. s. q̄ magnitudo in finita habeat potentiaz finitaz. Sic ergo epilogando concludit duas p̄clusiones demonstratas. s. q̄ in magnitudine finita nō possit esse potentia infinita: & q̄ in magnitudi

phycorū

ne infinita nō possit esse potentia finita.

Et his autē que ferūtur: bene se habet dubitare quandam dubitationēz Co. 81.
D
primū si enim omne quod mouetur: mouetur ab aliquo: quecūq; nō ipsa se ipsa mouent: quomodo mouētur aliqua cōtinue non tangente eo quod mouet: vt proiecta.

Lectio. xxiij.

Estquam

philosophus ostēdit duo que sunt necessaria ad principale propositū ostendendū. s. q̄ potentia finita non possit mouere tēpore infinito & q̄ potentia infinita nō possit esse

in magnitudine finita: nunc accedit ad probandūz tertiu. id est vnitatem primi motoris. Et circa hoc duo facit primo. n. ostendit q̄ propter diuersitatem motorū deficit p̄tinuitas vel vnitatis motus in quibusdam mobilibus q̄ vident̄ continue moueri. secundo ostendit ex hoc q̄ primum motorē necessē est esse vnum ibi. (Quoniam autē in his) Circa primūz tria facit primo. n. mouet dubitationem de his que proiciunt̄. Secundo soluit dubitationē ibi. (Necessē est autē) Tertio ostendit ex hoc q̄ motus corporis p̄iecti nō est continuus ibi. (Hoc quidem igitur) Circa primūz duo facit. primo ponit dubitationēz. secundo excludit quandam solutionē ibi. (Si s̄t simul). Proponit ergo dubitationem primo de his que ferunt̄ proiecta: que talis est. Ostensum est supra in principio huius octauū q̄ omne quod mouet ab alio mouet: dummodo nō sint de illis que mouent se ipsa: sicut sunt animalia: de quorum nā nō est lapis p̄iectus mouet autē corporale per contactum. Est ergo dubitatio quomodo proiecta continue mouentur etiam postquā tanguntur a mouente: videtur enī q̄ mouentur nullo mouente ipsa.

Lec. 7.

Deinde cū dicit.

Si autē simul mouet & aliud aliquid qui mouet: vt aerem qui motus mouet. Similiter impossibile primo non tangente neq; mouente moueri: sed simul omnia moueri et quiescere: cum primum mouens quiescet: & si facit sicut lapis: vt mouere quod mouet aliud.

¶ Excludit quandam solutionem que dicitur fuisse platonis: qui dicebat q̄ prouiciens qui primo mouit lapidē simul etiam mouet cum lapide aliquid scilicet aere: et aer motus mouet lapidē etia: post contactūz projectoris. Sed hanc solutionēz excludit: quia similiter videtur impossibile q̄ moueatur aer non tangente neq; mouente primo scilicet projectore: sicut erat impossibile de lapide. sed videtur esse necessarium q̄ simul duz primūz mouens mouet omnia moueantur: & duz primūz mouens quiescit. id est cessat a mouendo oia quiescant: quāuis etia: aliquid motūz a primo mouente sicut lapis, faciat aliquid moueri: sicut id quod primo motu mouebat.

Deinde cū dicit.

Necessē autem hoc quidem dicere q̄ primum mouens facit possibile & mouere: aut aerem huiusmodi: aut aquam aut aliud aliqd tale: quod aptum natum est mouere & moueri: sed non simul pausat mouēs & quod mouetur. sed quod mouetur quidem simul: cum mouens quiescit mouens: mouens autem ad hoc est: vnde mouetur cum alio habitum: & in hoc eadem ratio est pausat autem: cum minor virtus mouendi sit in habito. Tandem autēz

Octauus

quiescit: cum non amplius faciat quod prius mouens: sed motum solum. Nec autem necesse est simul pausare: hoc quidem mouens. hoc autem motum: et totum motum.

Conit suam solutionem. et dicit quod si secundus mouens mouet motum a primo mouente: necesse est hoc dicere quod primum mouens scilicet proiectans det secundo mouenti: scilicet aeri vel aque vel cuiunque tali corpori quod est natum mouere corpus proiectum: ut possit mouere et ut possit moueri: utrumque enim habet aer vel aqua a prouiciente et quod moueat et quod moueatur: sed quia mouere et moueri non de necessitate sunt in eodem: cum inueniatur aliquod mouens non motum (non simul pausat mouens et quod mouetur). Id est aer motus a prouiciente non simul cessat mouere et moueri: sed statim cum primum mouens id est prouiciens cessauerit mouere: et aer cessat moueri: sed adhuc mouet et hoc manifestum est ad sensum: quia quando aliquod mobile iam peruenerit ad terminum motus: in ipso ultimo projectionis potest mouere. sed tunc non mouetur sed est in motu esse. Dum autem secundus mouens mouet mouetur illud quod est habitus: id est consequenter se habens ad ipsum. et de hoc etiam tertio est eadem ratio quia remanet mouens etiam quando non mouetur. et quia secundus mouens habet minus de potentia mouendi quam primum: et tertius quam secundus: ideo quod cesset motus projectionis. ex hoc scilicet quod minor est virtus mouendi (in habito) id est in consequenti quam in eo in quo fuit primo. et sic tandem propter minoratorem virtutis mouendi uenietur ad hoc quod id quod est primum respectu sui coniunctum non faciet ipsum consequens habere potentiam mouendi: faciet ipsum tantum moueri. et tunc necesse est quod simul dum illud ultimum mouens pausat a mouendo: et motus ab ipso pauset a moueri. et per consequens pausabit totus motus: quia ultimum motum non potest mouere aliquid aliud.

Deinde cum dicit.

Hic quidem igitur in contingentibus aliquando quidem moueri. aliquando quidem quiescere fit motus: et non continuus sed videtur. Aut enim consequenter entium est: aut tangentium: non enim unum mouens sed habita ad inuicem sunt. Unde et in aere et in aqua fit huiusmodi motus: quem dicunt quidam antiperistasis esse. Impossibile autem aliter opposita soluere nisi dicto modo. antiperistasis autem simul omnia moueri facit et mouere. Quare et quiescunt. Nunc autem videtur unum aliquid quod continue mouetur a quocumque. non enim ab eodem.

Concludit ex premissis quod iste motus projectionis non fit continuus. dicit ergo quod hic motus scilicet projectionis fit in corporibus que contingit aliquando moueri et aliquando quiescere: si qua vere sunt quibus conueniat quod patet ex dictis. quiescit enim projectionis motus per defectum virtutis mouendi: ut dictum est. patet etiam ex premissis quod ille motus non est continuus: et si continuus videatur: videtur. non continuus propter mobilis unitatem: non tamen est continuus quia sunt diuersa mouentia ut dictum est. aut enim ille motus est a pluribus mouentibus consequenter se habentibus aut etiam a pluribus mouentibus se tangentibus. quid autem differant consequenter se habere et tangere supra dictum est in. v. et in. vi. et manifestum est ad sensum quod utroque modo se habentibus mouentibus diuersis: possunt mouere

physicorum

unum mobile: secundum quod ipsa mouentur ab aliquo primo mouente. In his enim que mouentur motu projectionis motus fit per medium facile diuisibile scilicet per aerem et aquam in quibus propter diuisiones non est mouens tantum: sed multa habita ad inuicem et consequenter se habentia et contacta. et quia diuersitas non est absque diuisione: ideo predictus projectionis motus fit per medium facile diuisibile. id est per aere et aquam in quibus propter diuisiones de facili contingit diuersitas mouentium que quidem motum projectionis aliqui dicunt esse antiperistasis et contra resistantiam: ex eo scilicet quod aer circumstantis motus aliquo modo mouet corpus proiectum. sicut supra dictum est in quarto: sed non potest predicta dubitatio solui nisi eo modo qui positus est: quia si ponatur causa projectionis antiperistasis aeris: sequitur quod omnia simul moueant id est quod totus aer simul moueat et moueatur et per consequens quod simul quiescant omnia quod patet esse falsum. videmus enim unum aliquid esse quod continue mouet a quocumque moueatur. quod ideo dico quod non habet unum et idem determinatum mouens sed mouentia diuersa.

Noniam autem in his que sunt necesse est semper esse motum continuum: hic autem unus est. Necesse autem etiam unum magnitudinis alicuius esse. Non enim mouetur impartibile: et unus ab uno. non enim erit continuus: sed habitus alter alteri: et diuisus. Mouens igitur unum: aut mouet motum aut in mobile existens.

Lectio. xxiiij.

Postquam

Soluta dubitatione quam mouerat de motu projectionis: ex cuius solutione accipit quod non est unus motus continuus qui est a pluribus mouentibus: hic accedit ad principale propositum: ut scilicet ostendat unitatem primi motoris et circa hoc duo facit. primo ostendit propositum. secundo mouet quandam dubitationem et soluit ibi. (Habet autem dubitationem). Circa primum tria facit. primo ostendit unitatem primi motoris per continuitatem motus. secundo quomodo ab uno motore procedit motus continuus ibi. (Si quidem igitur) motus. Tertio ubi sit principium motus continui ibi. (Necesse est autem). Quod autem necesse sit esse unum motum probat per continuitatem motus accipiens quod supra probauerat quod necesse est aliquem motum continuum semper esse. motus autem continuus est unus. ut dictum est in. v. ergo necesse est aliquem motum esse unum. Ad hoc autem quod motus sit unus. necesse est quod sit unius magnitudinis motus: quia non potest moueri aliquid impartibile: ut probatum est in. vi. et etiam oportet quod sit ab uno motore. siue enim sint diuersa mobilia siue diuersi motores non erit unus motus: et per consequens nec continuus sed erit unus motus diuisus ab alio diuisione mobilis vel motoris: et consequenter se habentes. necesse est igitur mouens esse unum quod vel moueat motum: vel moueat immobile existens.

Deinde cum dicit.

Siquidem igitur motus consequi oportebit et mutari ipsum. simul autem moueri ab aliquo. Quare stabit et ueniet in ipsum moueri ab immobili. Hoc autem non necesse est simul mutare: sed semper poterit moueri. infragabile enim est sic mouere.

5. le. 5.
7. 6.
2. ec. i.

2. ec. ii.

Co. 83.

le. 19. et 20.

lec. 7.

lec. 5.

Ostendit quomodo ab vno motore possit esse motus continuus. et circa hoc duo facit. primo ostendit quomodo ab vno motore possit esse vnus motus continuus: semper. secundo quomodo sit regularis ibi. (Et regularis). Dicit ergo primo quod motus vnus qui est ab vno motore: sicut dictum est: aut est a motore moto: aut a motore non moto. si quidem igitur sit mouens motum sequitur quod mouetur ab aliquo secundum ea que supra probata sunt: sed hoc non potest procedere in infinitum: vt supra probatum est. quare stabit iste processus motorum et mobilium: et peruenietur ad aliquod primum mobile quod mouetur ab immobili motore. quod quidem non habet necessitatem vt moueat: quia non mouetur ab alio. quod enim ab alio mouetur ex necessitate mouet secundum quod imponitur ei necessitas a suo motore et quia mutatur a sua dispositione non potest semper mouere vniformiter: quia variatur dispositio eius sed mouenti non moto non imponitur necessitas ab alio nec mutatur dispositio eius. vnde non ex necessitate mouet: sed potest semper mouere. scilicet absque sui mutatione: quia sic mouere: scilicet absque sui mutatione: est infatigabile. ex hoc enim accidit fatigatio in mouendo aliquibus motoribus: quia simul et ipsi mouentur: et ex fatigatione contingit quod non semper possunt mouere. vnde relinquuntur quod mouens non motus potest mouere motu continuo sempiterno.

Et regularis hic motus est aut solus aut maxime. Non enim habet mutationem neque vniam mouens. Oportet autem neque quod mouetur iuxta illud habere mutationem quatinus similis sit motus.

Et quia ad perfectam motus continuitatem et vnitatem requiritur quod motus sit regularis et vniformis vt in quinto habitum est ideo consequenter cum dicit (Et regularis hic motus). Ostendit quod motus qui est a motore immobili sit regularis. et dicit quod iste solus motus est regularis qui est a motore immobili: vel si alii alii sunt regulares: iste est maxime regularis vtitur autem hac disunctione: quia dispositio mouens moti quandoque per aliquod tempus manet eadem: non variata ad minus secundum sensum. et secundum hoc videtur per aliquod tempus mouere motum vniformem: quia tale mouens non habet nisi vniam mutationem quod dicit ad ostendendum quod quedam mouentia sunt que non mouentur eo motu quo mouent: sicut corpus celeste non mouetur motu alterationis: sed mouetur quodam alio motu: scilicet motu locali. sed primam mouens omnino immobile nulla mutatione mouetur: nec solum requiritur ad hoc quod motus sit regularis et vniformis quod mouens sit omnino immobile: sed etiam oportet ad hoc quod (sit motus similis) id est vniformis: quod id quod mouetur non habeat aliquam mutationem iuxta hanc quam mouetur a motore immobili sicut corpus celeste mouetur a motore immobili: localiter et iuxta illam mutationem non habet aliquam. si enim alteraretur non semper remaneret eadem dispositio ad motum: et sic non esset motus eius vniformis.

Deinde cum dicit.

Necesse est autem: aut in medio: aut in circulo esse. Nec enim principia sunt: sed citius mouentur: proxima mouenti. huiusmodi autem est totius motus: ibi est ergo mouens.

Ostendit vnde sit principium motus continui primi. et quia ostensum est quod primus motus est circularis: qui quidem motus competit magnitudini circulari: necesse est quod primum principium huius motus sit aut in medio id est in centro: aut in circulo: quia illa sunt principia magnitudinis circularis. linee enim in magnitudine circula-

ri a centro ad circulerentiaz ducuntur. vnde necesse est quod alterum istorum accipiatur sicut principium et alterum sicut terminus. Ostendit autem consequenter quod primum principium motus est in circulo tali ratione: omnis motus quanto est propinquior primo mouenti tanto est velocior: et magis recipit impressionem mouentis. sed ita videmus in motu totius firmamenti qui est a primo motore immobili: quod quanto aliquod mobile magis appropinquat supreme circulerentie: tanto citius mouetur: ergo mouens est in circulo et non in centro. huius igitur rationis maior manifesta est: sed ad euidenciam minoris propositionis considerandus quod in corporibus celestibus inuenitur duplex motus: vnus qui est totius firmamenti qua scilicet totum firmamentum reuoluitur ab oriente in occidentem motu diurno. et ille est primus motus. Alius motus est quo stelle mouentur econuerso ab occidente in orientem. In secundo autem motu tanto vnus quodque celestium corporum velocius mouetur: quanto propinquius est centro. vt patet secundum computationem astrologorum qui motui lune deputant tempus vnus mensis. soli vero mercurio et veneri vnum annum: marti vero duos: iovi duodecim: saturno triginta: et stellis fixis triginta sex milia annorum: sed secundum motum totius firmamenti est econuerso. nam quanto aliquod celestium corporum est remotius a terra: tanto velocius mouetur: quia pertransit maiorem magnitudinem in eodem tempore. maiores enim sunt circulerentie circuloz magis a centro distantes. et tamen omnia corpora celestia secundum motum totius eodem tempore reuoluantur et sic oportet superiora esse velociora: vnde relinquuntur quod principium primi motus non sit in centro: sed in circulerentia. Sed tunc oritur dubitatio de conclusione. primum enim mouens vt infra concludet est indivisibile: et nullam habens magnitudinem: nec eius potentia: est potentia in magnitudine. quod autem est huiusmodi non videtur habere determinatum situm in corpore. non ergo contingit primo motori esse magis in vna parte primi mobilis quam in alia. Sed dicendum est quod dicitur primum mouens esse in aliqua parte sui mobilis: non per determinationem substantie sue: sed per efficientiam motus: quia ex aliqua parte sui mobilis mouere incepit. et ideo potest dicitur esse in celo quam in terra: et potius in oriente vnde incipit: quod non potest intelligi secundum aliquam affectionem motoris illius ad partem determinatam mobilis: cum non sit aliqua pars determinata mobilis semper in oriente: sed que nunc est in oriente postmodum est in occidente. et sic patet quod dicitur esse virtus mouens in oriente per influentiam motus: et non per determinationem sue substantie. Est etiam considerandum in motu sperarum quod finis in motu habet quandam immobilitatem: partes enim mouentur mutando locum subiecto et ratione: sed totum mouetur mutando locum ratione: et non subiecto vt in. vi. habitum est. et hec duo attribuantur duobus principijs magnitudinis sperice de quibus hic fit mentio. nam principium motus est ex parte circulerentie: principium autem immobilitatis est ex fixatione centri.

Deinde cum dicit.

Habet autem dubitationem si contingat aliquod quod mouetur mouere continue: sed non sicut impellens iterum et iterum consequenter esse continue.

Adouet quandam dubitationem circa predicta. et primo mouet eam. secundo soluit ibi. (Aut enim ipsum.) Dixerat enim supra quod mouens immobile potest causare motum continuum: et ideo hic consequenter inquit vtum aliquod mouens motum possit causare aliquem motum continuum ita scilicet quod sit vere continuus absque aliqua intermissione: sicut accidit intermissio cuius aliquis impellit aliquod corpus: et iterum impellit alia vice. Manifeste

Lec. 7.
26.9.

le. 7.

Lo. 84.

questio

responsio

Lec. ii.

Lo. 85.

nam est enim q̄ ille motus qui sic continuatur ex parte mobilis non est vere continuus: eo q̄ motiones non sunt continue: sed vna se habet consequenter ad aliam. non. n. continue impellit sed intereise: ita q̄ impulsio consequenter se habet ad impulsione. **¶** Deinde cum dicit.

Aut enim ipsum oportet impellere: aut trahere: aut vtraq̄: aut aliquid aliud cōringēs aliud ab alio. sicut olim dictum est in his: que proiciuntur. Si autem cum diuisibilis sit aer: aut aqua mouet: sed sicut semper motus: vtrobiq̄ aut et non possibile est motum vnum eē: sed habitum: solus itaq̄ continuus est: quem mouet immobile. Semper enim similiter se habens et ad id quod mouetur: similiter se habebit et continue.

¶ Soluit prediciam dubitationez. et dicit q̄ nullum mouens motum potest causare continuum motum. necesse est enim dicere q̄ mobile quod continue videtur moueri: aut moueatur immediate per totum motum ab ipso mouente moto: aut per multa media: quorum vnum contingatur ab alio: sicut dictum est in motu proiectionis et ista diuisio habet equaliter locum siue mouēs motū moueat impellendo: siue trahendo: siue vtroq̄ modo: vt accidit in motu vertiginis vt supra in. vii. habitum est. nec contingit pluribus modis aliquid localiter moueri a mouente moto per se et non per accidens. Et quia dixerat q̄ in his que proiciuntur est aliud et aliud mouens: et hoc videtur esse falsum: propter hoc q̄ proiectus continue videtur moueri ab aere vno existente. Ideo ad hoc excludendum subiungit q̄ cum aer aut aqua sit facile diuisibilis: ex hoc mouet q̄si aliud. et aliud mouens: sed tñ motus mouet sicut semper quādiū durat motus corporis proiecti: et quādiū videatur esse vnus aer: tamen est alius. et alius per diuisionem. vtrobiq̄ autē. id est siue mouens motū moueat impellendo: siue trahendo: non potest esse vnus motus: sed oportet q̄ sit habitus id est cōsequenter se habens: per rationem que supra posita est in motu proiectionis scilicet ex diuersitate mouentium. Relinquitur ergo q̄ solus motus qui est a motore immobili possit esse semper continuus quia mouens se habet semper similiter se eundem eandem dispositionem in seipso. et ideo semper continue potest se similiter habere ad mobile. vt scilicet semper vniformiter moueat seipsam. Est autem hic attendendum q̄ sempiternitatez continui motus attribuit hic philosophus imobilitati motoris. supra autē infinite potentie eius. Nam sempiternitas motus continui si attendatur secundum reiterationem motus respicit imobilitatem mouentis: quia si semper similiter se habet: poterit semper reiterare eodem motu. sed infinita virtus mouētis respicit ad totum motus sempiternitatem vel infinitatem: sicut supra dictum est. Est etiam attendendum q̄ q̄ nullum mouens motū potest causare motum continuum sempiternū. et ideo in. xi. metaphy. probare intendit multitudinem motorum immobilium secundum multitudinem celestium motuum quia illa consideratio sequeretur ad istam.

¶ Deinde cum dicit.

Determinatis autem his manifestum ē: **Co. 86.** quoniam impossibile est primum mouens et immobile habere aliquam magnitudinem: si .n. magnitudinem habet: necesse est aut finitaz ipsam esse: aut infinitam. Infinitam quidē igitur q̄ non contingit magnitudinem esse ostensuz est prius in phycis. Quod autem impossibile est finitam habere infinitam potentiam: et q̄ impossibile est a finito moueri aliquid secundum infinitum tempus: demonstratum ē nūc. Principium autem mouens perpetuum mouet motum: et infinito tempore. Manifestum itaq̄ q̄ indiuisibile est et impartibile: et nullaz habens magnitudinem.

¶ Ex premissis demonstratis concludit principale intentum. et dicit q̄ impossibile est primum mouens immobile habere aliquam magnitudinem: vel ita q̄ ipsum sit corpus: vel q̄ virtus in corpore: quia si haberet aliquam magnitudinem: aut esse finita aut infinita. ostensum est atq̄ tem supra in tertio in communibus nature: q̄ non est possibile esse aliquam magnitudinem infinitam. Relinquitur ergo si habet magnitudinem q̄ habeat magnitudinez finitam. et ex hoc probatur quod impossibile est finitam magnitudinez habere potentiaz infinitaz q̄ autēz primuz mouens immobile necesse est habere potentiaz infinitam. **¶** probat per id quod supra demonstratum est q̄ impossibile est a potentia finita moueri aliquid secundum infinitum tempus. primum autem mouens causat perpetuum motum et continuum et tempore infinito vnus et ideo existens: alioquin motus ille non esset continuus. ergo habet potentiam infinitam. et sic non habet magnitudinem finitam nec infinitam. Manifestum est itaq̄ q̄ primuz mouens est indiuisibile: et q̄ nullam partem habet: sicut etiā est indiuisibile punctum: et etiam sicut omnino nullā magnitudinem quasi extra genus magnitudinis existens et sic terminat philosophus considerationem communem de rebus naturalibus in primo principio totius nature: qui ē super oia deus benedictus in secula seculorū. Amē.

Le. 7.

Finis tertius libri phycorum aristotelis stragyrite.

¶ Explicunt preclarissima commentaria Diui Thome Aquinatis ordinis predicatorum Aristotelis fidissimi commentatoris in. viii. libros phycorum: correctioni eoz ipsius textibus quā diligentissimi tradita: summoq̄ studio singulariter ordinata per fratrem Theophilum cremonensem vite regularis eiusdem ordinis professorem. Impressa vero in inclita Venetiarū vrbe per Petrum Bergomensem de quarēgiis Anno a natiuitate domini. 1500. die vero. 22. aprilis.

Le. 3.

vel: 12.

RESISTUM

^a
Aristotelis stragyrre
Et pneri primam
gulis in duo

^b
accipiat secundum
calidum fieri
Deinde cum dicit.

^c
Quoniam autem
ordinatur ad
sicut laborare

^d
ut quia hoc
vero sicut forma
non consequuntur

^e
te: et secundum hoc
parte carnis
magnitudo et

^f
alijs sicut materia vtentes
mur ad illud. Sed in natura
secundum autem

^g
dicantur esse
lencippus: et multi aliorum
esse et sic vacuum quodammodo

^h
quidem numero: et si contingat
non autem potest
Ostendit etiam

ⁱ
Signam autem sufficiens:
Ponit veram
lesit per se: pinationo

^l
aliqua determinate
bitationes ibi.
alijs rebus dicitur:

^l
Amplius dividuntur
et tempus si autem
gnitudinem et partem

^m
Alius autem
dictione opposita
et quodlibet continuum,

^o
bil quiescat
dij: sed differre
tum semper

^o
Quod autem
simul et horum
sed per se

^p
Ponit regulas
am obici possunt
le non erat.

^q
fere autem
hec quidem quie
Probat omne

^r
non fit eternus.
in prima mouente
Ostendit q magis

^s
cipium motus
merans et in
Ostendit propositum

^t
beret potentiam
quiescit: cum

